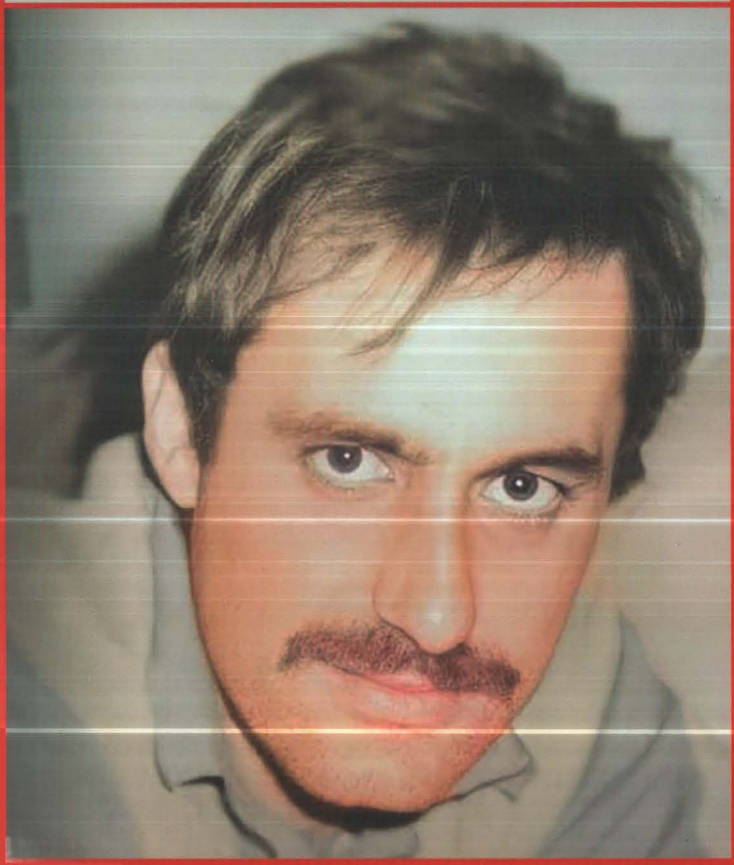
46
Yakın
Tarih

Cevahir

Hüseyin Solgun

CEVAHİR • Hüseyin Solgu

AYRINTI
Yakın Tarih

1454

HÜSEYİN SOLGUN

1954 yılında Elazığ'da doğdu. İlk, orta ve lise öğreniminden sonra İstanbul-Şişli İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu'na (daha sonra İstanbul Siyasal Bilgiler Fakültesi adını aldı) girdi. 1973 sonunda kurulan İstanbul Yüksek Öğrenim Kültür Derneği'nin (İYÖKD) birinci ve ikinci yönetim kurulunda yer aldı. Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) tarafından açılan soruşturma nedeniyle arkadaşlarıyla beraber tutuklandı. DGM'lerin kaldırılmasıyla birlikte yaklaşık iki yıl cezaevinde yattıktan sonra 1977 Mart'ında tahliye oldu. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'nden bir hafta sonra gözaltına alındı ve tutuklandı. Devrimci Sol Ana Davası'nda yargılandı. Yaklaşık on bir yıl sonra tahliye oldu. Hapisten çıktıktan sonra gazete, dergi ve yayınevlerinde çalıştı... Evli ve bir çocuk babasıdır. Bu çalışma, ilk kitabıdır.

Ayrıntı: *1454*
Yakın Tarih Dizisi: *46*

Cevahir
Hüseyin Solgun

Yayına Hazırlayan
İlbay Kahraman & Derviş Aydın Akkoç

Son Okuma
Ahmet Batmaz

© *Hüseyin Solgun*, 2020

Bu kitabın tüm yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Fotoğrafı
Ziya Öztan Arşivinden

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Dizgi
Kâni Kumanovalı

Baskı ve Cilt
Ali Laçin - Barış Matbaa-Mücellit
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No. 286
Topkapı/Zeytinburnu - İstanbul - Tel. 0212 567 11 00
Sertifika No: 46277

Birinci Basım: *Ekim 2020*

Baskı Adedi *2000*

ISBN 978-605-314-478-6
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hocapaşa Mah. Dervişler Sok. Dirikoçlar İş Hanı
No: 1 Kat: 5 Sirkeci - İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212)512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi facebook.com/ayrintiyayinevi instagram.com/ayrintiyayinlari

Cevahir

Hüseyin Solgun

YAKIN TARİH DİZİSİ

Sinançа
Şirin Cemgil Sinan Cemgil'i Anlatıyor
Şirin Cemgil

Cepheden Anılar
Orhan Savaşçı'nın THKP-C Anıları
Söyleşi: İlbay Kahraman

Devrimcilerin Filistin Günlüğü
1968-1975
Yaşayanlar Anlatıyor
Oktay Duman

Keşiş'in Torunları
Dersimli Ermeniler
Kâzım Gündoğan

Tek Yola Sığmayan Devrim
İbrahim Çelik

Görülememiştir
Bir TKP/ML Savaşçının Günlükleri
Ali Türker Ertunca

Üç Devrimci Tiyatro Bir Meddah
Anılar
Erdoğan Akduman

Muzaffer Oruçoğlu Anlatıyor
Zavot'dan Vartinik'e
Söyleşi: İbrahim Ekinci

Yolculuk Sürer...
Nuri Salman

Bizum Cihan
Cihan Alptekin Kitabı
Nuran Alptekin Kepenek

Merhaba Kör Kadı
Mahir Çayan'ın Avukatının Anıları
Faik Muzaffer Amaç

Çizmeleri Çıkarayım mı?
Soma... 13 Mayıs 2014
Onur Yıldırım & Uğur Şahin Umman

Devrimcilerin Filistin Günlüğü 2
1976 - 1985
Oktay Duman

Sabo
Sabahattin Kurt Kitabı
Murat Bjeduğ

Işid ve Türkiye
"Katili Tanıyoruz"
Erk Acarer

Ha Bu Nasul Dev-Genç'tur Uşağum?
Mustafa Korkmaz

10'lardan Biri
Devrimci Subay Saffet Alp Kitabı *Murat Bjeduğ*

Porsuk Durgun Akardı Mustafa Çalıkuşu Anısına
Ersin Toker

Gülay Ünüvar (Özdeş) Kitabı
Adsız Kahramanlar
Ahmet Tuncer Sümer

Kivamini Tutturamaduk
Recep Memişoğlu

Giresun Yol Hikâyeleri
Ziya Gül

Bir Kürt Devrimcisi
Niyazi Usta
Ruşen Arslan

Necmettin
Bir Devrimcinin Hatırası
Can Şafak

Kürt Sorunu
Yerel Dinamikler ve Çatışma Çözümü
E. Fuat Keyman - Ayşe Köse Badur

Hiçbir Şey Aynı Olmayacak
Siyasi Mülteciler
12 Eylül Darbesi'ni Anlatıyor
Özlem Delikanlı - Eylem Delikanlı

Benim Adım Dilaver
Mehmet Fatih Öktülmüş Kitabı
Ufuk Bektaş Karakaya - Oktay Duman

Kısaltmalar

ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AID:	Agency For International Development (Uluslararası Kalkınma Ajansı)
AİTİA:	Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi
AP:	Adalet Partisi
ASD:	Aydınlık Sosyalist Dergi
AST:	Ankara Sanat Tiyatrosu
AÜ:	Ankara Üniversitesi
AÜDTCF:	Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
AÜFF:	Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi
AÜHF:	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AÜSBF:	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
AÜTB:	Ankara Üniversitesi Talebe Birliği
AÜTF:	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
AÜVF:	Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi
AÜZF:	Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi
AYO:	Ankara Yüksek Okullar
BAAS:	Yeniden Diriliş Arap Sosyalist Partisi
Basın-İş:	Türkiye Basın Yayın Matbaa Çalışanları Sendikası
BYYO:	Basın Yayın Yüksek Okulu
CENTO:	Central Treaty Organization (Merkezî Antlaşma Teşkilatı)
CHP:	Cumhuriyet Halk Partisi
CIA:	Central Intelligence Agency (Merkezî İstihbarat Teşkilatı)
CKMP:	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
DDKO:	Doğu Devrimci Kültür Ocakları
Dev-Genç:	Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu
Dev-Güç:	Devrimci Güç Birliği
DİSK:	Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu

DMMA: Devlet Mimar ve Mühendislik Akademisi
DÖB: Devrimci Öğrenci Birliği
DP: Demokrat Parti
DTCF: Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi
EOKA: Ethniki Organosis Kyprion Agoniston (Kıbrıslıların Millî Mücadele Örgütü)
EÜ: Ege Üniversitesi
FK: Fikir Kulübü
FKF: Fikir Kulüpleri Federasyonu
FMühF: Fen Mühendislik Fakültesi
GEE: Gazi Eğitim Enstitüsü
Genel İş: Türkiye Genel Hizmetler İşçileri Sendikası
GYK: Genel Yönetim Kurulu
HÜ: Hacettepe Üniversitesi
HÜTF: Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi
İLKSEN: İlkokul Öğretmenleri Sendikası
İPSD: İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği
İTÜ: İstanbul Teknik Üniversitesi
İTÜTB: İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği
İTÜTO: İstanbul Teknik Üniversitesi Teknik Okullar
İTÜTOTB: İstanbul Teknik Üniversitesi Teknik Okullar Talebe Birliği
İÜ: İstanbul Üniversitesi
İÜİF: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi
İÜTB: İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği
Kapı Genel İş: Kapı ve Kalorifer İşçileri Sendikası
KDİKB: Kocaeli Devrimci İşçi Köylü Birliği
KDP: Kürdistan Demokrat Partisi
Kimya-İş: Kimya İşçileri Sendikası
Maden-İş: Türkiye Maden İşçileri Sendikası
MBK: Millî Birlik Komitesi
MDD: Millî Demokratik Devrim
MGK: Millî Güvenlik Kurulu
MHP: Milliyetçi Hareket Partisi
MP: Millet Partisi
MTTB: Millî Türk Talebe Birliği
MYK: Merkez Yürütme Kurulu
NATO: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı)
ODTÜ: Ortadoğu Teknik Üniversitesi

ODTÜÖB: Ortadoğu Teknik Üniversitesi Öğrenci Birliği
PDA: Proleter Devrimci Aydınlık
PTT: Posta Telgraf Telefon
Sağ-Persen: Sağlık Personeli Sendikası
SBF: Siyasal Bilgiler Fakültesi
SBF-DER: Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrenci Derneği
SD: Sosyalist Devrim
SDD: Sosyal Demokrasi Derneği
SDDF: Sosyal Demokrat Dernekleri Federasyonu
SGÖ: Sosyalist Gençlik Örgütü
SİBF: Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi
TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBYO: Temel Bilimler Yüksek Okulu
TDGF: Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu
THA: Türk Haberler Ajansı
THKO: Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu
THKP-C: Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
TİP: Türkiye İşçi Partisi
TKP: Türkiye Komünist Partisi
TMGT: Türkiye Millî Gençlik Teşkilatı
TMTF: Türkiye Millî Talebe Federasyonu
TÖS: Türkiye Öğretmenler Sendikası
TRT: Türkiye Radyo Televizyon
TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri
Tuslog: The United States Logistics Group (Amerika Harekât ve Lojistik Merkezi)
Türk-İş: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
ÜNAS: Üniversite Asistanları Sendikası
Vietkong: Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi
YİS: Yapı İşçileri Sendikası
YÖO: Yüksek Öğretmen Okulu
YTP: Yeni Türkiye Partisi

Önsöz

Murat Bjeduğ'un "istense de istenmese de unutulması imkânsızdır"[1] diye tanımladığı Hüseyin Cevahir'i "unutulmaz" yapan neydi? Bir insan bu tanımlamayı nasıl hak edebilirdi?

Hüseyin Cevahir, Ehlibeyt'e dayanan bir soydan geldiğine inanılan bir ailenin tek oğlu olarak dünyaya geldi. Sonra doğan kardeşlerinin hepsi de kızdı. Tek olan her zaman daha kıymetli olur. Sadece ailesi değil, tüm köylüleri, tanıdıkları ona kıymet verdiler. Ancak Cevahir, bu kıymete inat edercesine son derece mütevazı, eşitlikçi, saygıdeğer, merhametli... kelimenin gerçek anlamıyla "iyi" bir insandı. Çok kıymetli olduğunu bir üstünlük olarak değil, bir sorumluluk olarak görmüştü. Bjeduğ'un yazdığı gibi "Hüseyin Cevahir, başka bir kumaştan dokunmuş"tu.

İlk ve hep devam eden tutkusu "okumak"tı. O dönemin şartları içinde eğer bu tutkusu olmasaydı Cevahir ilkokulu dahi bitiremezdi. İlkokul yaşında bir çocuk, nasıl her sabah köydeki evinden kalkar; kar, yağmur, çamur demeden nahiyedeki okuluna gidebilirdi. Ortaokul ve lise yıllarını kendi evinden uzakta otel odalarında, tanıdıklarının evinde ya da kiraladıkları evlerde okumuştu. Öylesine bir tutkuydu ki, sadece dersleri üzerine kurulu değildi, sanki dünyayı okuyarak yutmak istiyordu; daha ortaokul ve lise yıllarında bulabildiği bütün klasik kitapları okumuştu.

1. Önsöz'deki alıntılar Murat Bjeduğ'un iki makalesinden yapılmıştır.
https://t24.com.tr/yazarlar/murat-bjedug/huseyin-cevahir-47-yil-once-can-verdi,19822
https://t24.com.tr/yazarlar/murat-bjedug/44-yil-once-katledilen-huseyin-cevahirin-babasi-anlatiyor-vucudunda-83-kursun-deligi-saydim,12015

İstanbul Tıp Fakültesi'ni kazandığında sadece dersleri üzerinde bir hâkimiyete sahip değildi; güçlü bir edebiyat bilgisine de sahip olmuştu. Tıp Fakültesi gibi çok zor bir okuldayken bile okumaya, daha doğrusu edebiyata olan tutkusunu yitirmemişti. Daha 21-22 yaşlarındayken, o edebiyat tutkusunun gücüne bakın ki, Cevat Çapan, Edip Cansever, Metin Eloğlu gibi o dönemde de güçlü edebiyatçılarla arkadaşlık kurabilmişti.

Ancak bu tutkusunun kör bir esiri olmadı. Yaşadığı şehir İstanbul'da, görünenin diğer tarafını da gördü; işte edebiyat sanatçısı bunu görebilendi: "Bir mutluluk masalıdır alıp gidiyor", "Sefalet ve görkem cüce-dev örneği gibi yan yana."

Edebiyat tutkusu gerçekle, gözlerini kapayamadığı gerçekle karşılaştığında başka bir tutkuya dönüşmüştü: Dünyayı değiştirmek.

Ankara'ya, siyasetin merkezine yolculuk yapmasına belki özel nedenler de yol açmıştı ama her ne olursa olsun, hedefini kendisi belirlemişti.

Cevahir'in Ankara yılları, kendi dünyasını belirleyen üç etkenin çarpışmasıyla geçmişti. Ailesini seviyor, saygı duyuyor ve onlara karşı mahcup olmak istemiyordu; bu yüzden İstanbul Tıp'ta olduğu gibi okulunu yarıda kesmeyi değil, başarılı bir şekilde okulunu bitirmeyi arzuluyordu. Edebiyatı tutku derecesinde çok seviyordu; bu yüzden Ankara, onun için biçilmez kaftandı. Orada edebî araştırmalarını yapabilir, dergilerde yayımlayabilir, bir edebiyat çevresinin içinde yer alabilirdi. Yoksulluğun son bulduğu bir dünya için mücadelede yer almayı da istiyordu. Bu amaç için mücadele, öncelikle bağımsız, demokratik bir Türkiye istemekten geçiyordu. İstanbul'da başlayan bu üç etkenli mücadele Ankara'da da daha çarpıcı bir şekilde devam etti. Ancak bir uyumsuzluk vardı; her biri diğerini bir yerde dıştalıyordu.

Hüseyin Cevahir, Siyasal'da geçen üç yılında üç kulvarda birden çalıştı; derslerini, edebiyat yazılarını ve devrimci eylemlerini ihmal etmedi. 1968 ve 1969 baharında edebiyat alanında yaptığı araştırmalarının bir kısmı yayımlandı. Aynı dönemlerde devrimci gençlik mücadelesi de büyük bir ivme kazanmıştı. Cevahir, demokratik siyasi eylemin de önde gelen bir devrimcisi olmayı başarmıştı. Özellikle 1969 baharında, işgal günlerindeki duruşu ile arkadaşlarının büyük bir sevgisini, güvenini kazanmış

ve bir önder olarak kabul edilmişti. Ancak 25 yaşını doldurduğu yıl katıldığı AID eylemi sonrasında aranır duruma gelmesi, bu yüzden Ege ve Karadeniz'e gitmesi Cevahir'in üç kulvarda birden sürdürmeye çalıştığı mücadelesine son noktayı koymuştu. Ya bağımsız, demokratik ve sosyalist bir Türkiye için sonuna kadar mücadelesine devam edip diğerlerini ihmal edecek ya da tersini yapacaktı. Bir koltuğa üç karpuz birden sığmıyordu. Siyasal'ı 3. sınıfta, İstanbul Tıp'ta olduğu gibi isteyerek değil, fiilen terk etmişti. 1970 yazında bir yol ayrımı ile karşı karşıya kaldığında seçtiği yolu, o dönemin şartlarında ifade edilmesi zor bir cümle ile mektubuna yazmıştı: "Kendime karşı görevimi yapmaya çalışıyorum." Bu "görev"in serçeşmesi ise felsefi bir cevherdi: "Tüm insanların mutluluğu." Aynı yaz kaleme aldığı ilk siyasal yazısı, sadece Mahir Çayan'a katkı niteliğinde değil, aynı zamanda aldığı zor kararın da bir yansımasıydı. Karadeniz'den bambaşka biri olarak Ankara'ya döndüğünde onu cezaevi ve sonrasında illegal örgüt faaliyetleri bekliyordu.

Hüseyin Cevahir'in 20'li yaşlarına denk gelen 1965 ile 1971'in 12 Mart'ına kadar olan dönemi genel olarak Türkiye'nin özel bir "demokrasi" ve "aydınlanma" parıldamasıydı. Yeni Anayasa'da küçümsenmeyecek demokratik haklar mevcuttu. Bazı kesimler bu hakların farkında olmasa da toplumun çoğu, egemen sınıflara karşı haklarına sahip çıkmak ve haklarını genişletmek için ayaktaydı. Ancak solcu öğrenci gençlik farklıydı; kısa zamanda haklar mücadelesinin ötesinde, ülkenin kaderinde söz sahibi olacak denli bilinçlenmiş ve harekete geçmişti. Bu ortam içinde gençlik, sanki bir çağdan diğerine bir çırpıda geçmiş ve başkalaşmıştı. Diğer taraftan okuma, araştırma, öğrenme hevesinin yükseklerde olduğu o dönemde çıkarılan gazetelerin, siyasi ve edebi dergilerin; şiir, roman, öykü ve siyaset üzerine kitapların haddi hesabı yoktu. Bilgilenme amaçlı gerçekleştirilen konferanslar, toplantılar kalabalık ve canlıydı. Kültür ve sanat alanında toplum sanki kabuk değiştiriyordu. Sinema, tiyatro, müzik heyecanla yapılan yepyeni ve capcanlı ürünlerle toplumun karşısına çıkıyordu.

Hüseyin Cevahir bu dönemin bilincindeydi ve üstelik bir eksikliğin de farkındaydı:

> Sanırız ki, hiçbir zaman Türkiye'nin bu denli çok etkin okuyucusu olmamıştır. Gerçekten bilinçli, kültürlü, çağına göre düşünmenin olanaklarına ermiş okur sayısı her geçen gün daha da artmaktadır. Yalnız bir önemli eksikle: Edebiyat, daha doğrusu sanat kültüründen yoksun olarak. Edebiyat kesiminin havası hiç de iç açıcı değil. Yıllanmış ve hiçbir niteliği olmayan kitapları bölük-pörçük çevirerek Türk edebiyatına yön verdiklerini sananlarla, yersel özellikleri olmayan yazılar bastırarak yeni akımlar yaratabileceklerine inananlar kafalarını ellerinin arasına aldıkları zaman daha olumlu düşünmelidirler. -Büyük iyimserlikle- Neden edebiyat kültürü edinmiş okuyucu sayısı azdır? Öte yandan toplumcu-gerçekçi edebiyatın yürekler paralayıcı durumu. Zaman zaman propaganda edebiyatına dönüşen -hatta aşan- şiirler, öyküler. Okunamamak yine de.
> İşte genel havası edebiyatımızın.[2]

Her şeye rağmen Türkiye bir değişimin içindeydi. Elbette sancısız, acısız değişim olamazdı. Toplumun, ABD emperyalizmi ve onunla işbirliği içindeki iktidarı tarafından yönlendirilen bir kesimi, bu değişimi kendi varlık şartlarına doğrudan bir müdahale olarak algıladılar ve geçmişin tutucu yanına sarılarak saldırıya geçtiler. Türkiye yirmi yıldır bir yol ayrımı sürecindeydi; gericilerin ülkeyi sokmak istedikleri yolun tabelasında "emperyalizme tam bağımlı yol" yazıyordu. 1965-71 dönemi devrimcileri, demokratları bir zorunluluk ile karşı karşıya kalmışlardı. Bu yüzden, gerici saldırıya karşı koyabilmek için geçmişin "adlarından", "sloganlarından", "kıyafetlerinden" güç almak zorundaydılar.[3] Bu "geçmiş", Mustafa Kemal ve Kurtuluş Savaşı oldu. Ancak ana hedefleri bu geçmişi tekrarlamak değil, tamamlamak ve sosyalizmi gerçekleştirebilmekti.

Herkes bir şekilde bu tarihsel zorunlulukla karşı karşıya idi. Kimi belirli bir şekil ve zaman içinde bu sürecin içinde yer aldılar; kimi de, Hüseyin Cevahir gibi, tarihsel sorumluluğu sonuna kadar üstlendiler.

---

2. H. Cevahir, "Kalın Çizgilerle Edebiyatımızın Dünü", *Yeni Eylem* Dergisi, Sayı 1.
3. "... Kendilerini ve bir şeyleri altüst etmekle, şimdiye dek hiç olmamışı var etmekle uğraşıyor göründükleri esnada, tam da böylesi devrimci kriz dönemlerinde, endişe içinde geçmişten ruhları yardıma çağırır, onların adlarına, sloganlarına, kıyafetlerine sarılır, dünya tarihinin yeni sahnesinde bu eskilerde hürmet edilen kılıklara bürünür ve bu ödünç dille oynamaya çalışırlar" (Karl Marx, *Louis Bonaparte'ın On Sekiz Brumaire'i*, Çev. Tanıl Bora, İletişim Yay., 2010, s. 30).

Hüseyin Cevahir'in illegal ve silahlı bir siyasal faaliyette yer alması, birçok arkadaşına şaşırtıcı gelmiştir. Cevahir, onlar için her şeyden önce şair, şiiri ve okumayı seven, edebiyat dünyasını yakından takip eden ve bu yönde çalışmalarıyla dikkat çeken bir insandı. Zaten öyleydi de. Onu, bu yanı dışında tanıyanlar için de şaşırtıcı olmuştur; Cevahir, merhametli, saygılı, güler yüzlü, herkesin yardımına koşan, mütevazı bir insandı. Aslında bütün bunlara sahip sahici bir insan olarak kendi vicdanında bir karara varmış ve kendisi ile "uyuşmaz" görünen ama kendisine göre tam da öyle olması gereken yeni bir yol seçmiş, fedakârlığa dayalı inatçı ve aykırı kişiliğini göstermişti. Böylesine bir siyasi cebelleşme döneminde yaşayan Hüseyin Cevahir olana bitene kayıtsız kalamazdı.

Mahir Çayan, Hüseyin Cevahir, Ulaş Bardakçı ve Ziya Yılmaz THKP-C'nin bütün eylemlerine birlikte katılmışlardı, Maltepe olayı hariç. Ziya ve Ulaş polis tarafından yakalanmışlardı; Mahir ve Hüseyin de yakalanmamak için kaçıyorlardı.

Küçük bir kızı "rehine" almak, herhalde Cevahir ve yoldaşı Mahir için, rüyalarında bile görseler bir kâbus olurdu. Ancak sanki kendi iradeleri dışında işlemeleri zorunlu bir "günah" gibi bunu "tesadüfen" yapmışlardı. Uzun bir yolu kan ter içinde koşarak bir eve sığınmışlardı:

> Önceden planlamadan gelişigüzel yöneldikleri bir apartmanın 3. katına girip evin içindeki 13 yaşında ortaokul öğrencisi olan Sibel Erkan'ı yanlarında alıkoyarlar ama dışarıya rehin aldıklarını haykırırlar ki, başka çareleri de zaten kalmamıştır.
> Tamamen tesadüftür Sibel'in evde olması ve Mahir'le Cevahir'in o eve girmeleri. Çünkü önce apartmanın giriş katına girerler orada bulunan bir anne ve kızının dışarı çıkmasına izin verirler. Ancak dairenin olası bir çatışmada güvenlikli olmamasını düşünüp en üst kata çıkarlar. Eve girdikten sonra Sibel'e korkmamasını, bir kötülük yapmayacaklarını baştan söylerler.

Murat Bjeduğ'un yazdığı gibi tamamen tesadüftür Erkan'ların evine girmeleri. Aslında orada da anne ve iki çocuğunun çıkmasına izin verirler. Ama kader bu ya, Mahir veya Hüseyin susamıştır, gayriihtiyari su isterler ve Sibel buzdolabından su vermek için içeri girer. Ve o sıra kapı kapatılır telaş içinde ve Sibel içerde kalır. Hiç istenmeyen durum böylece oluşur. Artık

Mahir ve Hüseyin'in kendilerinden daha çok düşünmeleri, hayatını güvenceye almaları gereken biri vardır yanlarında. İki gün boyunca, yanlarında istemeden alıkoydukları bir genç kızın, olası bir çatışmadan nasıl sağ çıkabileceğini düşünüp tedbir alırlar:

> Evin en güvenli kısmına tahkimat yaparak, operasyon başladığında Sibel'i o kısma alan Mahir ve Hüseyin, kendilerinin zaten öldürüleceklerini biliyorlardı. Ama endişeleri şuydu; bunlar Sibel'i de vurup suçu bizim üzerimize atarlar, bu iftiranın ardından da aleyhte propaganda yürütürler.
> Haklı çıktılar; kaygı ve önlem almakla da çok doğru yaptıkları anlaşıldı. Çünkü evin dışarıdan yaylım ateşine tutulması, pencerelerden içeri girildiğinde de hedef gözetmeden taramaya devam edilmesi sonucunda, sıkılan yüzlerce merminin tahribatıyla evin duvarlarının boyası dahi dökülüp çimento görüntüsünün ortaya çıkmasına rağmen Mahir ve Hüseyin'in aldıkları önlem sayesinde Sibel o kurşunlardan kurtulmuştu.
> Ama operasyon bittiğinde, sıcağı sıcağına basına verdiği demeçteki şu sözü, benim de dikkatimden kaçmamıştı: "Mahir ve Hüseyin abiler bana hiç fenalık yapmadılar."

Hüseyin Cevahir, yaşamının yedi yılını geçirdiği İstanbul, Ankara, Ege, Karadeniz ve Diyarbakır'da dönemin mücadelesi içinde olmakla kalmamıştır; dönemin kültürel ortamını da içselleştirebilmiş ve örnek bir karakter olabilmiştir. Dönemin havasını sonuna kadar, ciğerleri yettiği kadar solumuştur. Ölümü, bütün arkadaşlarını üzmüştür; sadece örgütsel arkadaşlarını değil, üniversiteden veya herhangi bir nedenle tanıdığı bütün arkadaşlarını da. Çünkü Hüseyin Cevahir, tanıdığı herkesin hafızasında hep güzel bir yerde konumlanmıştı; onu hatırlayan sadece güzel şeyler hatırlıyordu. Bir insan için, keşke onun gibi olabilseydik denebiliyorsa, o insan "unutulmaz" olmayı da hak ediyor demektir.

Sadece bu kadar değil elbette. Bir insanı "unutulmaz" yapan en önemli şey, zamanının dışına taşabilmesi, kendi zamanının dışında da yaşayabilmesidir. Bu da ancak, ondan güç ve moral alınabilmesiyle mümkün olabilir. O, maratonu bırakmamış; ölümüyle, kendi sonrasına da güç ve moral vermiştir. Nasıl ki bir şair, ancak geleceğe taşan şiirleriyle ölümsüz olabiliyorsa Hüseyin Cevahir'i de "unutulmaz" yapan mücadelesi, edebiyatı ve sonuna kadar gidebilme karakterine sahip olabilmesidir. "Unutulmaz" olmak; güç

alabilmek için geçmişten bir imge arandığında akla gelebilmektir. Hüseyin Cevahir (ve elbette Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Deniz Gezmiş ve diğer arkadaşları ile birlikte) dayandığı ve güç aldığı geçmişin yerine gelecek kuşaklar için yeni bir "geçmiş" olabilmeyi başarabilmiştir. Kısa yaşamının notaları, Polyuşka Polye'deki[4] gibi azdır ama etkili ve unutulmazdır:

> Anlaşılması zor, aşınmış, akademik sözcük yığınlarını değil, mücadele bayrağını taşıyacak kuşaklara aşılamayan mirasıyla gönüllerdeki yerini aldı. Yanlış anlaşılmasın; teori-pratik-teori diyalektiğini yadsımayan ve Mahir'in teorik mülahaza ve tahlillerini tartıştığı, fikrine müracaat ettiği ilk isimdir Cevahir. Kürttür, ama milliyetler sorununu yadsımayan bir enternasyonalisttir.
> Cevahir, istense de istenmese de unutulması imkânsızdır.
> Saygı ile anılması, özlemle yâd edilmesi de bundandır.

Bu çalışma tam anlamıyla ne bir biyografi ne de yakın tarih çalışmasıdır; odağına Hüseyin Cevahir'i koyarak her iki çalışma tarzından da esinlenilmiştir. Genel siyasi çerçeve içinde yansıtılan olaylar, Vedat Demircioğlu ve Kanlı Pazar gibi döneme damgasını vuranlar hariç, Hüseyin Cevahir'in ya katıldığı ya da muhtemelen katıldığı veya etkilendiği olaylardır.

1965-71 devrimci döneminin siyasal olayları içindeki binlerce devrimciden biri olan Hüseyin Cevahir öne çıkartılarak Tuğrul Eryılmaz'ın haklı deyişiyle "simge"leştirilmek istenmiştir.[5]

Dönemin dergi ve gazetelerinin araştırılmasına dayanan bu çalışmanın fikri iskeletine can veren, görüşme/yazışma/telefonlaşma yaptığımız, kitaplarından ve söyleşilerinden yararlandığımız Hüseyin Cevahir'in arkadaşlarına; Cevahir ailesiyle yaptığı söyleşileri ve Cevahir'in mektuplarını kitaplaştıran Musa Kaplan başta olmak üzere kitaplarından alıntı yaptığımız yazarlara; Hüseyin Cevahir'in mektuplarını ve fotoğraflarını paylaşan Fevzi ve Fidan Özkan'ın çocukları Fatoş, İnci ve Çağdaş Cevahir'e; gelişkin arşi-

4. Bestesi Lev Konstantinoviç Knipper'e ait Rus halk şarkısı. Notaları azdır ama insanı coşturan olağanüstü bir dizilişe sahiptir. Bu yüzden Nazizme karşı mücadelede Sovyet askerlerinin moral marşı olmuştur.
5. Tuğrul Eryılmaz, *68'li ve Gazeteci*, İletişim Yay., 2018, s. 88.

vinden yararlandığımız TÜSTAV'a ve Abdurrahman Atalay'a; kitap çalışmasının baştan sona içinde olan ve birçok görüşmeye katılan, önerileriyle destek veren Ahmet Batmaz'a; kapak fotoğrafını aslına uygun olarak renklendiren Narodnayavolya2'ye; "yakın tarih" adıyla açtığı kapı sayesinde bu çalışmanın yol bulmasını sağlayan, görüşleri ve önerileri ile katkıda bulunan İlbay Kahraman, Derviş Aydın Akkoç ve yayınevi çalışanlarına teşekkür ediyoruz.

Bu çalışma sürecinde katkı sunan her arkadaşın anlattıkları ve yazdıkları elbette özel olarak çok değerlidir. Ancak bazı arkadaşların çabaları ve anlattıkları, Hüseyin Cevahir'in hayatında bilinmeyen bazı yönleri açığa çıkarması ve çalışmanın gidişatını değiştirmesi açısından vurgulanması gereken önemdedir.

Çağdaş Cevahir Özkan, annesi ve kız kardeşlerinin de görüşlerini alarak, mektup ve fotoğrafları paylaştı, yaptığımız görüşme ve yazışmalarda aile ve köy hakkında bilgiler verdi; Hüseyin Işık ve Gürbüz Cevahir ile yapılan özel görüşmelerde bulundu... çalışma boyunca ilgisini kesmedi.

Şadi Samer, çalışmanın başlamasından itibaren sadece kendi anılarını paylaşmakla kalmadı, Cevahir'i tanıyan pek çok arkadaşı ile görüşme imkânı sağladı. Çalışmayı bütünüyle sahiplenerek tıkandığı noktalarda moral desteklerde bulundu, önerileriyle çalışmanın ilerlemesini sağladı.

Hüseyin Işık, Hüseyin Cevahir'in çocukluk arkadaşı, berrak hafızasıyla İstanbul yıllarının açıklığa kavuşmasına büyük bir katkı yapmakla kalmadı, özel arşivinde bulunan Hüseyin Cevahir'in 1966 yılında Taksim Meydanı'nda çekilmiş fotoğrafını da paylaştı. Düzgün Cevahir'in oğlu ile İstanbul'da Işık Ailesi'nin evinde yaptığı son görüşmeyi de çizimle canlandırdı.

Hüseyin Cevahir'in Siyasal'dan arkadaşı Ziya Öztan, sadece okul ve edebiyat alanındaki çalışmalarına ilişkin anılarını paylaşmakla kalmadı, bir sır olarak sakladığı özel bir anısını gün ışığına çıkararak Hüseyin Cevahir'in İstanbul'dan Ankara'ya gelme nedenlerine yeni bir boyut ekledi.

Hüseyin Cevahir'i tanıyan ve anısı olan pek çok arkadaşı olduğunu elbette biliyoruz. Ancak mümkün olduğu kadar çok arkadaşı ile görüşerek bu çalışmayı tamamlamak yıllar alacağından, görüşmeleri çalışma planına göre sınırlandırmak zorunda kaldık. Bu yüzden yapılan çalışmanın ucu, yeni anılar, bilgiler ve eleştirilere açıktır.

Türkçe şiirin en güzel örneklerinden biri "Aşkla, sana" Arkadaş Z. Özger tarafından okul arkadaşı Hüseyin Cevahir için Kasım 1972'de yazılmış ve *Yansıma* dergisinin Temmuz 1973 tarihli 19. sayısında ilk kez yayınlanmıştır.

Bu şiirin Arkadaş Zekâi Özger tarafından arkadaşı Hüseyin Cevahir için yazılmış olduğunu Eşber Yağmurdereli Mart 2011'de Bursa 9. Tüyap Kitap Fuarı'nda *Arkadaş Edebiyat ve Düşün* dergisi tarafından düzenlenen "Bursa'dan Ankara'ya Arkadaş Z. Özger" konulu panelde yaptığı konuşmada dile getirmiştir.

Aşkla, sana[6]

alnını
dağ ateşiyle ısıtan
yüzünü
kanla yıkayan dostum
senin
uyurken dudağında gülümseyen bordo gül
benim kalbimi harmanlayan isyan olsun
şimdi dingin gövdende
uğultuyla büyüyen sessizlik
birgün benim elimde
patlamaya sabırsız mavzer olsun
başını omzuma yasla
göğsümde taşıyayım seni
gövdem gövdene can olsun
söyle bana ey
ölümün açıklayıcı pervanesi
hangi yavru tek başına yiğittir
hangi yangın bir başına söndürülür
ah! herkes susuyor
hiç kimse bilmiyor içimin yangınını
ah! herkes mi susuyor
kalbimi kalbine bağladım dostum
ah! herkes mi susuyor
kalbi kalbimize benzeyen dostlar
bir çarmıh gibi bırakıyorken kendini dünyaya

6. Arkadaş Z. Özger, *Sakalsız Bir Oğlanın Tragedyası* (yay. haz. Kenan Yücel), Ve Yay., 2014, s. 131, 102-104.

hayatın ateş renkli kelebekleri
bir bir tutuluyorken korkunç koleksiyonlar için
ah! herkes mi susuyor
bağırsam içimdeki dehşeti
hırsım deler mi toprağı
beni
acısıyla onduran
dostumu
aşkla vurduran hayat
sana
yaşananla harlanan bağrımın sevdasını akıttım
dünyanın yeni baharına
çatlarken kadim güneş
bağrım delinirken fidanların kanıyla
anamın doğurgan karnıdır diye
sevgilimin sütlenecek göğsüdür diye
dostumun üretken gülüdür diye
sana bağlandım
sana sarıldım
beni umutsuz koma
tarihle avutma beni
çünki aşkla sınanmışım sana
sana yangınla, suyla, ateşle
ölümle, yaprakla, şiirle sınanmışım
ey yaşarken kanayan acı
şimşekli gök, tufan, kan fırtınası
uçurum kıyısında hızla büyüyen ot
yapraksız bir ölümün anısı için
körpecik kuzuların derisi için
beni tarihle avutma
umutsuz koma beni
akıtsam deliren sevdamı
köpürür mü hayatı besleyen su
ey benim
yedi başlı kartalım
her başını
bir dağ başlangıcında koyanım
senin
böyle diri bir akarsu gibi kıvrılan gövdendir
bizim aşkımızı solduranların korkusu
çünki elbette bir su
kendi akacağı toprağın sertliğini bilir
ve suyun gövdesiyle yırtılınca toprak
artık ırmak mı denir

işte devrim
ona benzer bir akışın hızına denir
yarın ne olur bilirim ben
bahar gelir, otlar büyür
ölüm de yapraklanır
bir dağ bulur uzun uzun bakarım
bir çam ağacı gölgesi
güzel kokular veren
bir damla güneş görünce
sana da gülümseyeceğim yarın
şimdi senin uzanıp yattığın otlarda
yarın yeni bir yeşillik büyüyecek

1945-64

II. Dünya Savaşı'nın bitimine dört buçuk ay kala, 10 Nisan 1945'te,[1] Tunceli-Mazgirt'in Muhundu/Şöbek köyünde, Hazreti Ali soyundan geldiğine inanılan Baba Mansur Ocağı'ndan Cevahir Ailesi'nin erkek bir çocuğu dünyaya geldi. Seyyid[2] bir ailenin ilk çocuğuydu (Sonrasında hep kız çocukları dünyaya geldi: Fidan, Dilfuruz, Sakine, Güneş ve Fatma). Ona Hazreti Ali'nin oğlu Hüseyin'in adını koydular. Tanıdıklarının "Sey Bawa"[3] diye hitap ettikleri dedesinin de adı Hüseyin'di. Annesi Fatma, ilk çocuğunun erkek olmasına çok sevinmişti. Ocak[4] sönmeyecekti. Dünyaya gözlerini açan Hüseyin; kan, korku ve gözyaşı ile geçen yılların acısını yüreğinde taşıyan Seyyid Düzgün Cevahir ve annesi Fatma için yeni bir hayat, yeni bir başlangıç demekti. Baba Düzgün gururlandı, çok sevindi içten içe. İşte!... Bir erkek evladı olmuştu. Hüseyin, soylarının devam ettiğini müjdeliyordu. Sevincini, geleneklerinin bir gereği olarak, kurban keserek bütün köylülerine gösterdi.

---

1. O dönemlerde doğum tarihlerinin tam ve doğru olarak yazılmasına pek özen gösterilmiyordu. Hüseyin Cevahir'in yeğeni Çağdaş Cevahir Özkan'ın verdiği bilgiye göre doğum tarihi kayıtlarda böyledir; yıl doğrudur ancak başka bir gün ve ayda doğmuş olması da muhtemeldir.
2. "Seyyid kelimesi (çoğulu sâdât) terim olarak 'şerefli, asil soylu, onurlu, kutsal, mübarek' anlamına gelen şerîf ile (çoğulu eşraf, şürefâ) birlikte 'nesl-i pâk-i Muhammedî'ye mensup olup yüceltilmiş olan' anlamında Hz. Peygamber'in Hz. Ali ile Fâtıma'dan doğan torunlarıyla onların soyundan gelenler için unvan olarak kullanılmıştır" (*İslâm Ansiklopedisi*, "seyyid").
3. Sey Bawa", "Seyyid Bawa"nın kısaltılmış halidir. "Bawa"/"Bawe", o yörede konuşulan Kürtçede "Baba" anlamına gelir. Bazı metinlerde, günlük konuşmalarda kullanılan "Seyid Baye" de bu anlamdadır.
4. "Ocak", burada "eski ve soylu aile" anlamındadır.

Düzgün Cevahir (Fevzi Özkan arşivi)

Düzgün Cevahir, aydın bir insandı. Arapça, Farsça ve Fransızca biliyordu. Arapça kitaplar okuyordu. Lise mezunuydu. Askerliğini, dört yıl sıhhiye çavuşu olarak yapmıştı Gelibolu'da. İğne yapmasını biliyor, ilaçları tanıyordu. Köyde, kendi çevrelerindeki hastalara müdahale ediyordu. Bütün hayali de oğlunun iyi bir doktor olmasıydı. Akçadağ Öğretmen Okulu'na[5] gitmiş ve bitiremeden ayrılmak zorunda kalmıştı. DP iktidarı döneminde müteahhitlik işine girmişti. Amacı öncelikle köyü için kalıcı bir şeyler yapabilmekti. Böylece devletten ihale alarak Şöbek İlkokulu'nu ve Darıkent (Muhundu) Sağlık Ocağı'nı

5. Okul, öğretmen yetiştirmek amacıyla 1938'de Akçadağ Eğitmen Kursu olarak açıldı; iki yıl sonra Akçadağ Köy Enstitüsü, 1946'da Akçadağ Köy Öğretmen Okulu, 1954'te Akçadağ İlköğretmen Okulu oldu. Okulun ilk kurucusu ve müdürü sonraları *Türk Solu* gazetesinin sahipliğini yapan Şerif Tekben'di.

yapmış ve bundan gurur duymuştu; artık çocuklar, Hüseyin gibi saatlerce yol yürümeden okula gidebilecekler, köyün insanları hastalandıklarında hiç olmazsa öncelikle bir sağlık evine başvurabileceklerdi.

Düzgün Cevahir, bir Ocak'ın başındaydı ve insanlar tarafından kardeşi Seyyid Ali Kamer Cevahir gibi çok seviliyor ve saygı görüyordu.

> Düzgün Cevahir ilim, irfan sahibi çok kültürlü bir insandı. Lise mezunudur. Akçadağ'daki öğretmen okuluna gitti bir süre okudu. Fakat bitirmeden bıraktı. Her şeyden haberi olan çok zeki bir adamdı. Eski yazıyı çok güzel bilirdi... uzun zaman müteahhitlik yaptı. Mazgirt'te bir kaç tane bina aldı, yaptı. Devlet Su İşleri'nden (DSİ) bir kaç tane iş alarak yaptı. Böyle işlerle uğraştı. Fakat bir kazanır, beş harcardı. Öyle eli açık bir adamdı. Düzgün'ün elinin açıklığından durumumuz pek iyi olmadı. Yetişme tarzından ve geleneklerinden dolayı cömertti. Partilerle uğraşırdı ve para harcar, yedirirdi. Adnan Menderes zamanında Demokrat Parti'de (DP) çalıştı. Mazgirt ilçe başkanlığı yaptı. 27 Mayıs 1960'ta DP kapatıldıktan sonra bu kez Adalet Partisi'nde (AP) çalışmağa başladı.[6]

Damadı Fevzi Özkan ise şöyle anlatıyor çok sevdiği kayınbabasını:

> Babam... bir üniversite öğrencisinden daha birikimli, kültürlüydü. Askerde Sıhhiye çavuşuymuş. Dört yıl askerlik yapmış, bir doktor kadar bilgisi vardı. Köyde kaç kişiyi ölümden döndürdü. Reçete gibi yazardı o ilaçları, terkiplerini, neyin neye iyi geleceğini bilirdi.[7]

Cevahir'in dünyaya gözlerini açtığı köy Şöbek, çok uzun yıllar önce bir dere (Kürtçe "nehal") kenarındaydı; ancak yaşanan büyük bir toprak kayması nedeniyle yıkılmıştı. Hayatta kalan köy insanları, köyü daha yukarıya, tepeye doğru kayalık bir arazinin orta yerine yeniden kurmuşlardı. Yaklaşık elli hane ile o yıllarda diğer köylere kıyasla oldukça büyük ve kalabalık bir köydü. Köyün etrafında iki küçük dağ vardır: Biri Gevire Qele (Kale Taşı) diğeri Gevire Kirike (Karga Taşı). Köy, şimdi sırtını bu iki taşa yaslamanın rahatlığı içindedir. Hemen yakınlarında, Hüseyin Cevahir'in yüzme öğreneceği ve daha sonra öğreteceği

6. Turhan Feyizoğlu, "Ali Kamer Cevahir", *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 25.
7. Musa Kaplan, "Fevzi Özkan", *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s.138.

bir küçük göl var. Gölün adı Gola Miyan (Koyun Gölü). Bu gölde köylüler koyunlarını yıkarlar, onun için böyle adlandırılmış. Aslında doğal bir göl değil, Nahal'in önüne bent çekilerek bu göl (gölet) oluşturulmuş.

Birbirinden mesafeli kerpiç evlerden ibaret köyün ortasında bulunan ve "eski mezarlık" olarak adlandırılan mezarlık, köyün açıkhava müzesi gibidir; Arap harfleriyle döşenmiş ve şekilli mezar taşları zamana direniyor. Ziyaretçileri karşılayan bir koç heykeli adeta mezarlığın koruyucusu gibi. Eski mezarların kimlere ait olduğu bilinmiyor. Ancak bilinenler de var: Düzgün Cevahir ve annesinin mezarları. Bir mezarlık daha var köyün 1 km kadar dışında. Buraya Mezela Sipi (Beyaz Mezarlık) deniyor. Büyük dede Seyit Cafer Dede, Fatma Cevahir (Hüseyin Cevahir'in annesi), Hüseyin Cevahir ve Ali Kamer Cevahir burada yatıyorlar.

Köyde dikkati çeken bir diğer eser de köyün çeşmesi. Hâlâ gürül gürül akan bu çeşmenin ön ve arka yüzünde bir el figürü var. Neyi ifade ediyor, bilinmiyor. Cevahir ailesinden Gürbüz Cevahir'e göre, çeşmenin orijinalinde yer alan iki el figürü de çeşmenin ön yüzündeymiş; 1940'lı yıllarda çeşme yeniden yapılırken el figürleri sökülmüş ve çeşmenin önüne arkasına yerleştirilmiş. Mezarlık gibi çeşmenin de bilinmeyen bir tarihi vardı.

Ancak köye tarihsellik ve sır dolu bir karakter veren sadece bunlar değildi elbette, efsaneler de var.

Beşinci İmam Muhammed Bakır'ın 20. kuşak torunu olan Baba Mansur,[8] yerleşmek için kendisine bir yer arar; sonunda Muhundu/Şöbek beldesinde karar kılar ve orada kendine bir ev yapmaya başlar. Efsaneye göre Baba Mansur, evinin duvarlarını örerken, bir diğer keramet sahibi Hacı Kureyş, bunu rüyasında görür ve yardım etmek için yola koyulur. Yolda vahşi bir ayıyla karşılaşır ve üzerine biner. Hacı Kureyş'in elindeki çubuk kızıl bir yılana dönüşür; yılanı kamçı olarak kullanıp uzun bir yol

8. Baba Mansur'un hayatı hakkında kesin belgelere dayalı bilgiler yoktur, rivayetler vardır. Bir rivayete göre, 12. yüzyılda, Selçuklu Devleti zamanında Erzurum ve civarında hüküm süren Saltuklu Beyliği'nin oğullarından biriydi. Beylik yıkılınca Muhundu/Şöbek köyüne yerleşti ve orada bir Ocak açtı.
Baba Mansur Ocağı, Alevi toplumunda etkisini sürdüren en büyük Ocak'lardan biridir. Diğer büyük Ocak'lardan bazıları ise şunlardır: Sarı Saltık, Derviş Cemal, Ağuiçen, Kureyş...

kateder. Bir an evvel oraya varmak istiyordur. Sonunda Baba Mansur'un kendine ev yapmakta olduğu Muhundu'ya varır. Baba Mansur, elinde kızıl bir yılanla ve vahşi bir ayının üstünde kendisine doğru hışımla yaklaşmakta olan Hacı Kureyş'in kerametini görünce hayrete düşer ve himmet ister. Örmekte olduğu duvarın üzerinde bir adım atar ve tam o sırada duvar da yürümeye başlar; Hacı Kureyş'in önünde durur. Hacı Kureyş, Baba Mansur'un duvarın üzerinde kendisine doğru geldiğini görünce ayının üstünden iner, yılanı salar ve Baba Mansur'a şöyle der: "Ben vahşi canlıları yürüttüm, sense cansız duvara can verdin." Böylece birbirlerine ikrarbent olurlar.[9]

Muhundu'da kurulan ve gelişen Baba Mansur Ocağı varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Cevahir Ailesi, türbesi Muhundu'da bulunan Baba Mansur'un kurduğu Ocak'tan bugüne kadar gelmiş ailelerden biridir. Hüseyin Cevahir'in yeğeni Çağdaş Cevahir Özkan, "Bizim ceylan derisi üzerine eski Arapça harflerle yazılmış çok uzun bir seceremiz var" diyor ve devam ediyor:

> Bu secerede hangi soydan geldiğimiz yazılı ve dönemin altı padişahı ve bir şeyhülislam tuğrası ile mühürlenmiş. Secerenin anlamı Ailemizin "Sâdât-ı kiram" olarak kabul edilmesi ve onaylanmasıdır. Secerenin dışında Aile'nin yedi tane "berat"ı var. Beratlar, Ailemizin korunmasına, kötülük görmemesine dair padişahlar tarafından verilmiş belgelerdir.

Baba Mansur Ocağı ile ilgili araştırmalar yapan Abdullah Bilgili, Şöbek köyünün ve Cevahir Ailesi'nin soyağacıyla ilgili şu bilgileri veriyor:

> Şöbek (Yeldeğen) köyü, Mazgirt'e bağlı Riçik, Küpik, Muhundu, İbimahmut, Hıştan köyleri ile çevrili, tarihi çok eskilere dayanan bir köydür. Daha önce Muhundu'ya bağlı Seyidler mahallesi iken 1900 yılların başında Şöbek köyü namı altında müstakil muhtarlığa dönüştürülmüştür.

9. Bu efsane, Abdullah Bilgili tarafından okunmuş ve düzeltmeler yapılmıştır. Efsanenin başka bir anlatımında ise Baba Mansur'un yanında, kendisine ev yapımında yardımcı olan Turawi vardır. Baba Mansur, Turawi'yi göstererek, "Keramet benim değildir, himmet eyleyenindir" der (Bkz., Hüsnü Gürbey, *Doğu Dersim*, Sancı Yay., 2019, s. 33). Bir başka anlatımda ise mucize, Akşehir'de Hacı Bektaşi Veli ile Seyyid Mahmut Hayrani arasında geçmektedir. "Hacı Bektaş-ı Veli, Kızıl Kaya'ya binip, 'Yürü' dedi. Kaya bir kuş biçimine girerek yürüdü. Mahmut Hayrani bunu görünce, yere indi, yılanı da yere attı" (Bkz. Turabi Saltık, *Alevilikte Ocaklar Gerçeği*, Babek Yay., 2017, s. 71).

Yaşlıların anlatımlarına göre köy sakinleri üç babadan gelmektedir. 1- Ali Abbas oğulları, 2- Ali İhsa Baba oğulları, 3- Keştunlu Bapir oğulları. Ali İhsa Baba oğulları bu köyün en eski yerleşenleri olarak bilinmektedir. Keştunlu Bapir'in Mazgirt'e bağlı Keştun köyünden gelip sonradan bu köye yerleştiği anlatılmaktadır. *Seyid Ali Abbas oğullarının ise Baba Mansur'un Seyid İbrahim evlatlarından olduğu söylenmektedir.*

Seyid Ali Abbas evlatları hakkında kapsamlı tarihi çalışmalar ise devam etmektedir. İkamet ettikleri köydeki tarihi kalıntılar, mezar taşları ve eski yerleşimler bunu göstermektedir. Seyid Aşur oğlu Seyid Mehmet'in mezarı Şöbek köyünün (mezel-a sipi) Beyaz Mezar mevkiindedir. Yine Seyid Mehmet oğlu Seyid Cafer'in mezarı da aynı yerde olup, mezar taşının üzerindeki ölüm tarihi 1530 olarak geçmektedir. 18. yüzyıl içinde bu bölgede büyük bir toprak kayması yaşanmıştır. Şöbek köyünden Seyid Cafer evlatlarından kurtulan tek kişi 15 yaşındaki Seyid Ali Abbas olmuştur. Öksüz ve kimsesiz kalan Seyid Ali Abbas, Hıran aşiretinin İbemahmutlar'daki talipleri tarafından korunup büyütülüyor. 25 yaşına kadar bu bölgede kalan Seyid Ali Abbas, Sivas ili Zara ilçesi köylerindeki Koçkiri aşiretine mensup taliplerine gider. Burada aşiret reisi Alişan Bey ve Mustafa Paşa tarafından korunarak, büyük bir destek ve taltif görür. İyi bir eğitim alması sağlanır. Bu aşiret beyleri ve taliplerinden büyük ilgi gören mürşit, 30 yaşına gelince, bir gün memleketine döneceğini ifade ederek ayrılacağını söyler Aşiret reisi de ona yakışır bir biçimde beş adet katır yükü eşya ve mal yükleterek muhafızlarla birlikte Şöbek köyüne gönderirler. (...) Koçkiri dönüşünde Seyid Ali Abbas'a, Hıran, İzol ve Şadi aşiretine mensup talipleri birleşerek kendisine Şöbek köyünde büyük bir ev yaparlar. Bu ev 1980 yılına kadar kullanılmaktaydı. Eski tarihi cemevi yapısıyla korunması gereken en önemli tarihi mekânlarımızdan biridir. Bu evde Seyid Baye'nin çocukları Seyid Düzgün Cevahir ve kardeşi Seyid Ali Kamer Cevahir oturmakta[ydı]. Seyid Ali Abbas'ın, evlad-ı Resul Seyid-i Sadattan olması nedeniyle Osmanlı tarafından Mazgirt ilçesi Akdöven (Faraç) köyüne bağlı Ilçağ mezrası arazisi vakıf olarak verilmiştir. Seyid Ali Abbas'ın mezarı da bu köydedir.

Pirleri: Şeyh Ahmet Dedeler'dir.

Rehberleri: Derviş Beyaz (Gewr) Ocağı'dır.

Talipleri: Baba Mansur Ocağı Seyid Mahmut evlatları, Hıran, İzol, Şadıllı ve Hormek aşiretleridir.

Baba Mansur evlatları ile ilgili beratlar ile o dönemde Alaaddin Keykubat tarafından verildiği söylenen soy seceresi de Şöbek'de yaşayan Seyid Cafer oğullarından Seyid Baye oğlu Seyid Düzgün Cevahir'in evinde muhafaza edilmekte[ydi].[10]

10. Abdullah Bilgili, kaynak kişiler olarak şu isimleri vermiştir: Seyid Süleyman Cevahir, Seyid Mahmut Kılıç, Seyid Ali Rıza Güneş, Seyid Hasan Yıldırım. *http://www.babamansur.org.tr/dede-detay.asp?kat=6&id=18*

Düzgün Cevahir'in biricik oğlu Hüseyin Cevahir, işte böyle bir Aile'nin tek oğlu olarak, böyle bir tarihsel "Büyük ev"de doğdu. Bebekliği, çocukluğu bu evde geçti. Ortaokul, lise ve üniversite yıllarında evden ayrıldı ama fırsat bulduğu zaman genellikle her tatilde bu eve geldi. Büyük ev, onun geçmişi ve son sığınacağı yerdi.

"Büyük ev" sıradan bir ev değildi: bir Alevi ocağının, Baba Mansur Ocağı'ndan gelen bir ailenin eviydi. Mala Mezin ("Büyük Ev") olarak adlandırılan ve iki kanatlı ahşap kapısından eşiği öpülerek içeri girilen bir ocak evi.[11] Kurbanların kesildiği, ziyaretlerin yapıldığı bu Evde, Alevi inançlarına göre perşembe geceleri cem yapılır, köyün sorunlarıyla ilgili toplantılar düzenlenir, bir suç/sorun varsa adalet divanı kurulurdu. Cevahir ocağı, sadece köyün değil, ocağa bağlı pek çok aşiretin de dinsel önderliğini yapan, Gürbüz Cevahir'in tanımıyla "adalet ve cömertlik evi"ydi. Hüseyin Cevahir'in dedesi Sey Bawa'dan kalma bu Evde, babası Düzgün ile amcası Ali Kamer, aileleriyle beraber -çocukların okullarından dolayı geçici olarak ayrılsalar da- ölünceye kadar birlikte yaşadılar.

Kerpiç ve taştan yapılan tek katlı evin mimari yapısı, koridor ve koridora açılan birçok odadan meydana geliyor. Koridorda göze ilk çarpan eşya; köşede duran topraktan yapılma büyük bir küp. İlk kapı büyük bir oturma odasına açılıyor. "Mumsedir" adı verilen bu odada oturmak için sedirler bulunuyor. Sedirlerde halı kaplı yastıklar... Tahta tavanlar oyma desenlerle kaplı. Ev ahalisi yıllarca duvarın dibindeki ocağın önüne oturup ısınmışlar. Ocağın üstünde raf niyetine, motiflerle süslenmiş ve ortası oyulmuş bir kaya parçası var. Odaların pencereleri, büyük bir karenin içine çizilmiş bir küçük kare tarzında yapılmış. Odada göze çarpan bir başka kaya daha var; ayrıca kâse ve fincan koyacak kadar irili ufaklı başka oyuklar da var. İşte diğerlerine göre daha büyük olan bu oda ya da salon yıllar ve yıllarca misafirlerin ağırlandığı, adalet toplantılarının, ibadetlerin yapıldığı, Alevi geleneklerinin yaşatıldığı Ocak'ın kalbi olan bir yer: Evin en kıymetli odası. Koridora açılan evin bir diğer odasının ortasında bulunan sütun/direk diğerlerinden farklı. Direğin tavanı tutan kısmında oymalı motifler göze çarpıyor.

11. Köy ve Büyük Ev ile ilgili olarak Musa Kaplan'ın *3 Yoldaş* adlı kitabından ve Çağdaş Cevahir Özkan'ın verdiği bilgilerden yararlanılmıştır.

Bu direk, Ocak'ın yıkılamayacağını simgeliyor. Bu odada da bir ocak var; kış hazırlığı için kavurma yapılacağı zaman bu ocak kullanılırmış, elbette yemekler için de. Diğer kapılar da ailelerin yatak odalarına açılıyor.

Hüseyin Cevahir, çocukluk yıllarından beri köyde dedesinin adıyla çağrılırdı: Sey Bawa (bazı köylüler o öldükten sonra Hüseyin adını öğrenmişler, köyde Cevahir'den hâlâ bu adla söz edilir). Bir seyyid torunu olarak ihtimamla büyütüldü. Bütün köylüler ona bir seyyid çocuğu olarak saygı gösterdiler. "Hüseyin ocaktı o sebeple arkadaşları ona ihtimam gösterirlerdi... Davar gütme nöbetine Hüseyin'i hiç göndermezlerdi. Köyde her gün bir kişi davar nöbetine giderdi. Ama Hüseyin ocağımız diye ona kesinlikle nöbet vermezlerdi."[12] Ancak Cevahir, çocukluğunda bile bir seyyid torunu olmasını başkalarına karşı bir "üstünlük" olarak kullanmadı; başka deyişle "üstünlük" bir yana, Sey Bawa, bir seyyid olmanın gereklerini doğal olarak kendi içinde taşıdı ve başkaları karşısında aile soyunun ağırlığını, sorumluluğunu hep duydu ve öyle de yaşadı. Akrabalarının anlattıklarına göre çocukluğunda bile hep yardımseverdi. Gösterilen ihtimama karşı kendini sorumlu hisseder, elinden geldiği kadar köyün yoksul çocuklarına yardım ederdi. Okul çağına geldiğinde sadece okuldaki çalışkanlığıyla değil, köydeki büyüklerine, arkadaşlarına karşı dayanışmasıyla da kendini sevdirmişti. Daha okul çağında kalemlerini, defterlerini köyün yoksul çocuklarıyla paylaşırdı. Büyüdükçe de bu özelliğinden hiçbir şey kaybetmedi.

Cevahir'in doğduğu köyde okul yoktu. Ancak baba Düzgün Cevahir, oğlunu okutmaya kararlıydı. Katliam sonrası kurulan yeni düzende iyi bir yer edinebilmek için okumak şarttı, buna inanıyordu. Bunun için oğlunu okula gitme yaşına gelince Muhundu'daki ilkokula gönderdi.

> Nahiyemiz Muhundu (Darıkent) ile köyümüz Şöbek arası yürüyerek otuz beş, kırk dakika sürer. Hüseyin her gün köyden nahiyedeki okula yürüyerek gidip gelirdi. İlkokulu şimdi nahiye olan Darıkent'te bitirdi.[13]

12. Musa Kaplan, "Fevzi Özkan", *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 108
13. Musa Kaplan, "Fevzi Özkan", *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 108.

İlkokula gitmeye başladığında Demokrat Parti iktidardaydı. Büyükleri açısından bu önemli bir değişimdi; Türkiye'deki çoğu insan gibi Mazgirt yöresinde yaşayanlar da ülkeye "özgürlük" geldiğini sanmış ve umutlanmışlardı. Baba Düzgün Cevahir, oğlunun çok daha güzel şartlar altında okuyacağını ve üniversiteye gideceğini umut etmiş olmalıydı.

O yörede kış, yılın altı ayına egemendi. Cevahir, ilkokul günlerinin neredeyse üçte ikisini soğuk ve karlar içinde geçiriyordu. Haftanın beş günü sabah erken kalkar, kar-kış dinlemeden bir saate yakın yolu gider ve aynı şartlar altında eve dönerdi. Akşamları odun sobasının etrafında ısınır ve gaz lambasının ışığında ders çalışırdı. O da diğer yaşıtları gibi sadece okuma-yazmayı değil aynı zamanda okuma-yazma dili olan Türkçeyi de okulda öğrenmişti.

Cevahir, babasıyla mesafeli olmasına karşın ona karşı çok saygılıydı. Bu saygı her şeyden önce kendisini okutmak için gösterdiği fedakârlıktan kaynaklanıyordu. Babasının kendisine olan güvenini, ilkokulu başarılı bir şekilde bitirerek boşa çıkartmamıştı. İlkokul bitmişti, artık sabah gidiş akşam dönüş zahmeti de sona ermişti. Sırada ortaokul vardı ama Muhundu'da ortaokul yoktu. Baba Düzgün Cevahir oğlunu, posta memurluğu yapan dayısı Mustafa Koç'un yanına Tunceli'nin diğer ilçelerinden biri olan Pülümür'e gönderdi. Onun yanında kalabilir ve ortaokulu orada okuyabilirdi. Cevahir için evden ayrılmak erken başlamıştı. Artık Büyük Ev, ancak yaz tatillerinde gidebileceği bir yer olacaktı. Ortaokulun bir yılını dayısının yanında geçirdi; sonraki iki yılda ise fedakâr amcası Ali Kamer Cevahir'in kiraladığı evde amcasıyla birlikte kaldı.

Okumayı çok seven Cevahir, okulda aldığı derslerle yetinmez ve modern kültürün, yayıncılığın sunduğu imkânlardan da yararlanır. MEB ve diğer yayınevleri tarafından basılan dünya klasikleri ve Türkçe romanlar Cevahir'in kültürel birikiminde çok önemli bir yer tutar. Eniştesi Fevzi Özkan'ın anlatımlarına göre, Cevahir daha ortaokuldayken dünya klasiklerini okumaya başlamıştı:

> Hatırladığım, *Sefiller*'in beş cildini ortaokul ikinci sınıfta iken okuyup bitirmişti...
> Bir gün Elazığ'a gitmiştik, "Sana bir elbise alayım" dedim. Pantolon gömlek gibi bir şeyler. Bana o zaman, "Yok hoca ben elbise falan istemiyorum, sen tesisatı mestureden ne ayırmışsan bana onlarla kitap al" demişti. Ben de gittim daha çok klasiklerden Tolstoy'un *Savaş*

> *ve Barış*, Hemingway'in *Silahlara Veda*, Şevket Süreyya Aydemir'in *Köy Uyanırsa, Ekmeksizköy Öğretmeninin Hatıraları* ve birkaç kitabı böylelikle Hüseyin'e almıştım. Buna o kadar memnun olmuştu ki anlatamam.[14]

Ortaokul ikinci sınıfın son günlerinde, 27 Mayıs 1960'da DP iktidarı devrilmişti. Ülkede yeni ve karışık bir dönem başlıyordu: Ne eski Kemalist dönem geri gelmiş ne de iktidardan düşürülen DP'nin mirası ortadan kalkmıştı. Cevahir, lise yıllarını İnönü liderliğindeki koalisyonların Türkiye'yi yönetmeye çalıştığı bir dönemde geçirecekti.

Tunceli'de lise vardı ama fen bölümü yoktu. Oysa Düzgün Cevahir, oğlunun tıp okumasını istiyordu. Bunun için fen bölümü olan bir liseye kaydını yaptırmalıydılar. En yakın il ise, 1939 yılının sonlarına doğru çok büyük bir deprem yaşamış, neredeyse kerpiçten yapılı bütün evleri ya yıkılmış ya da büyük hasar görmüş Erzincan'dı. Bu depremde otuz binden fazla insan ölmüş, yüz bin civarında insan da yaralanmıştı. Depremden sonra büyük bir göç yaşanmıştı. Şehir, büyük depremden sonra yirmi yıl içinde yeniden kurulmuştu.

Hüseyin Cevahir için zorlu bir dönem daha başladı. Erzincan Lisesi'ne kaydını yaptı. Kalacak yer yoktu. Amcası yeğenini bir otele yerleştirdi. İki yılı otelle okul arasında geçti. O yaşta bir çocuk için çok zordu elbette bir otelde kalmak. Ne yiyip ne içerdi, çamaşırları nasıl yıkanırdı, elbisesi nasıl ütülenirdi? Dayandı tüm zorluklara. Üçüncü yıl, akrabası Bavik Yıldırım'ın evinde kalmaya başladı. Elbette bütün bu dönem boyunca amcasının gözü hep üzerindeydi. Fırsat buldukça Erzincan'a gelir, yeğeninin ihtiyaçlarını karşılar, bir süre yanında kalır ve dönerdi.

Amcası Ali Kamer'in, Cevahir'in lise dönemiyle ilgili anlattıkları şöyle:

> Tunceli Lisesi'nde o zaman Fen Bölümü olmadığı için Erzincan Lisesi'ne kaydını yaptırdık.
> Erzincan'da bir otel odası tutmuştuk. İki yıl orada tek başına kaldı. Benim o sıra arabam vardı. Odun götürürdüm Erzincan'a. Her gittiğimde Hüseyin'in de yanına uğrardım. Baktık ki, otel çok pahalı ve masraflı oluyor, son sınıfı, şimdi Almanya'da olan Bavik Yıldırım adlı bir akrabamızın yanında okudu.

14. Musa Kaplan, "Fevzi Özkan", *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 108-109.

Erzincan'da lisede okurken çok aktifti. Lisede sanat-edebiyat kolunda çalışmış. Okulda yapılan faaliyetlere katılmış. Okumaya çok hevesliydi. Lisedeyken derslerinde de çok başarılıydı. Bir keresinde Erzincan'a gittiğimde, odun tarttırdığım tartı istasyonu müdürü, bana, "Bu gece tiyatro vardı, Hüseyin çok güzel yürüttü" demişti.[15]

Ali Kamer Cevahir (Fevzi Özkan arşivi)

15. Turhan Feyizoğlu, "Ali Kamer Cevahir", *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 26.

Hüseyin Cevahir (ayakta soldan ikinci) lise yıllarında (Fevzi Özkan arşivi)

Hüseyin Cevahir'in lise dönemine şahitlik eden arkadaşı Ahmet Abakay, onunla ilgili anılarını şöyle kaleme almış:

Liseye yeni başlamıştım ve öğrencilerin çok sevdiği Necati Kotan adlı müdürümüzün tayini çıkmıştı. Ya da görevden alınmıştı. Bunu protesto etmek için derslere girmedik. Derslere girmek isteyenleri de engelliyorduk. Okula sokmuyorduk. Okul bahçesinde sloganlarla müdürümüzün geri dönmesini istedik. Boykotun öncüleri, son sınıftaki arkadaşlarımızdı. Bunların başında, sevdiğimiz, saydığımız Hüseyin Cevahir vardı. Hüseyin, Türkiye'de, Türkiye'de olmasa da Erzincan gibi uzak bir Anadolu kentinde, yeni yeni tartışılan sol'u, bizler için henüz sihirli, çekici bir deyim olan sosyalizmi konuştuğumuz, feyz aldığımız,

bizden üst sınıfta olan ve her gün birlikte olduğumuz arkadaşımızdı. Cevahir, okulumuzun en çalışkan ve efendi öğrencilerindendi. Biz de onu örnek alıyorduk.

Boykotumuz sonuç vermeden, hüsranla bitti. Okul yönetimi, boykotun elebaşıları olarak saptadığı Cevahir ve benim de aralarında bulunduğum altı öğrencinin velilerine mektup göndererek okula çağırdı. Soruşturma başlattı. Bizim eve gelen mektubu tesadüfen postacının elinden ben aldım ve kimseye göstermeden yaktım. Mektupta disiplinsizlik yaptığım, boykota katıldığım ve elebaşılık yaptığım, hakkımda soruşturma açıldığı yazıyor; bu nedenle babamın okula gelmesi isteniyordu.

Bu mektubu babam ve ailem görmedi, duymadı; bir hafta kadar sonra da bizlere "ihtar" cezası verildiği, bu tür olayların tekrarı halinde okuldan atılacağımız, yine bir mektupla bildirildi. Bu ikinci mektubu, kimse görmeden postacının elinden almak için evde, kapı önünde adeta nöbet tuttum. Sonunda başardım. Ceza mektubunu da alıp yok ettim. Böylece evden fırça yememiş oldum.

Boykottan birlikte ceza aldığımız Hüseyin Cevahir'in korkusu daha fazlaydı. Çünkü onun evi, ailesi burada değil, Tunceli'deydi. Bir yakınında kalıyordu. O da yanında kaldığı yakınlarına karşı mahcup olmak istemiyordu. Ama hepimiz ihtar ile kurtulduk.

Bir gün okulun koridorunda Hüseyin ile konuşuyoruz. O lise sonda, benden iki sınıf üstte. Beni politik sınavdan geçiriyor.

"Sen solcu musun?"

"Tabii solcuyum. Bizim bütün aile solcu, babam Halkçı (CHP'li)."

"Tamam, hepimiz solcuyuz. Peki aşırı solcu musun?"

"Evet, aşırı solcuyum."

"Oğlum aşırı solculuk komünistlik, biliyor musun?"

"Yok yav. Bilmiyordum valla."

"Olsun lan ne olacak, aşırı solcuyuz."

"Tamam abi, aşırı solcuyuz. Ama Alevilik ne olacak."

"Ne alakası var la, zaten Alevi olduğumuz için aşırı solcuyuz... Bu ne demek?"

"Ne demek?"

"Devrimciyiz demek."

"Tabii devrimciyiz!"

Böylece Hüseyin Cevahir'in bir sözüyle, aşırı solculuğun ne olduğunu öğrendim; öğrenmekle kalmadım o dakika ben de aşırı solcu olduğumun farkına vardım. Bu soruları çokbilmiş bir şekilde ben de, benim diğer samimi olduğum ve güvendiğim arkadaşlarıma sordum. Ben de onlara öğretmiş oldum! Hüseyin'den öğrendiğimi Abidin'e sattım. (...)

Hüseyin, "Hoşana" ile ilk tanıştığında, adını öğrendiğinde, "Ana senin adına kurban olayım" diye seslenmişti. Bu sözlerden sevinen Hoşana da eve dönerken "Ne temiz, ne babayiğit oğlan, acep nereli ki? Bizden

(Alevi anlamında) birine benziyor" diye sormuş, ben de, "Evet anne, bizden bizden, Tunceli, Mazgirtli" diye yanıtlamıştım. Hoşana "Belli, belli," diyerek sezgisinin doğru çıktığına sevinmişti.[16]

Hüseyin Cevahir (ortada) lise yıllarında (Fevzi Özkan arşivi)

Liseyi bitirdiği 1964 yılında Cevahir'in hayatında yeni bir sayfa açılıyordu: Üniversite. Hayalini kurduğu üniversiteyi kazanacak ve hayatını küçük şehirlerden, kasabalardan, köylerden büyük şehirlere taşıyacaktı.

16. Ahmet Abakay, *Hoşana'nın Son Sözü*, Büyülüdağ Yay., 2013, s.137-140.

1964-67

1964 yılı dönem sonunda lise eğitimini tamamlayan Cevahir, babasının yönlendirmesiyle Tıp Fakültesi'ni kazanmak için üniversite sınavlarına başvurdu. O dönem aday kayıtları mayıs ayında başlıyor, haziran başlarında bitiyordu. Üniversite sınavları ise o yıl 9 ve 10 Temmuz'da yapılacaktı. Merkezî sistemle yapılan sınavlar Ankara, İstanbul, İzmir, Trabzon ve Erzurum'da yapılıyordu.

Cevahir, Erzincan Lisesi'nde okuyordu ve haziran itibarıyla lise dönemi sona eriyordu. Üniversite başvurusunu yaptıktan sonra hayatının en heyecanlı günlerinden birini muhtemelen köyünde beklemeye başladı. Belki yakın olması nedeniyle Erzurum'da sınavlara girdi, belki de bundan böyle öğrenci olarak yaşayacağı İstanbul'da, belki de Ankara'da sınava girmişti; bilemiyoruz. Nihayet sınav günü geldi. *Milliyet* muhabirliği yapan Mustafa Ekmekçi'nin, üniversite sınavları başladığında hazırladığı "Üniversiteye 33 bin Öğrenci Müracaat Etti" başlıklı haberde bahsi geçen 30 binden fazla öğrenciden biri de Hüseyin Cevahir'di.

> 9 ve 10 Temmuzda beş ilde yapılácak Üniversite giriş sınavlarında aynı liseden mezun iki genç yan yana oturamayacaktır. Öğrenci sınav fişleri buna göre düzenlenmiştir. Bu yıl üniversiteye giriş için 33701 öğrenci müracaat etmiştir.
> Ankara, İstanbul, İzmir, Trabzon ve Erzurum'daki yapılacak sınavların ilk gününde öğrenciler sabah "Zihin kabiliyet testine" ve "yabancı dil testine" tabi tutulacaklardır. 10 Temmuzda ise, sınava fen bilimlerinden girilecektir. Öğrenciler 300-350 arasında soruyu cevaplandıracaklardır. Sınavlar, Üniversitelerin bulunduğu illerde yapılmaktadır.

> Sınavlar için gerekli araç ve malzemeler Erzurum ve Trabzon'a Türk Hava Yolları uçakları ile, İzmir'e Türk Hava Kuvvetlerine mensup bir nakliye uçağı ile İstanbul'a karayolundan sevkedilmişlerdir.
> Sınavlar sırasında öğrencilerin başında bulunacak Üniversite mensuplarının sayısı 1500 kadardır.
> Sınavlardan sonra son şekle gelen cevap kartları İstanbul Teknik Üniversitesinde elektronik beyin makinesiyle incelenecektir. Elektronik beynin akla durgunluk verecek bir çabuklukla ve 20 günlük işi iki günde yapacağı bildirilmiştir.
> Ortadoğu Teknik Üniversitesi ile İstanbul Teknik Üniversitesi hariç bu yıl üniversitelere 9724 öğrenci alınacaktır. Ortadoğu Teknik Üniversitesi 1500, İstanbul Teknik Üniversitesi 750 kadar öğrenci alacaklardır. İstanbul, İzmir ve Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri ayrıca öğrencilerini seçeceklerdir.[1]

Cevahir, üniversite sınavına girdi. Acaba kazanabilmiş miydi? Heyecanla sınav sonuçlarını bekleyen Cevahir, muhtemelen ağustos ayında postacının getirdiği kaç puan aldığını gösterir belgeyi eline aldı. Tıp Fakültesi'ni kazanabilecek kadar yüksek bir puan almıştı ama bunun için ekim ayını beklemesi gerekiyordu. Fakülteler kaç puanla öğrenci kabul ettiklerini okullarda panolara asıyor ve ayrıca radyodan da ilan ediyorlardı. 1964 Ekim ayında Cevahir İstanbul'daydı. Nihayet İstanbul Üniversitesi bünyesindeki Tıp Fakültesi'ne kaydını yapabileceğini öğrendi.

İstanbul Tıp Fakültesi'ni kazanmak, o dönem için de elbette çok zordu. İstanbul Tıp, her yıl 300 civarında öğrencinin girebildiği bir fakülteydi. Ailesi buna doğal olarak elbette çok sevindi. '38 Kırımı'ndan sonra geride kalan Dersimli ailelerinin tek kaygısı yeni düzene adapte olup çocuklarına iyi bir gelecek hazırlamaktı; bunun da yolu çocuklarını okutmaktan geçiyordu. Cevahir bunu başarmıştı. Babası ve ailesi için oğlunun doktor olması bir gurur kaynağıydı. Babası çok istiyordu oğlunun doktor olmasını. İş sorunu da olmayacak, diye düşünmüş olmalı her baba gibi. Çünkü doktorluk sonuçta bütün dönemlerin en gözde mesleğiydi. Gurur duyduğunu öylesine açıkça ifade eder ki, oğlu tıbbı kazandığında bir boğa keser. Boğanın kanına başparmağını batırıp oğlunun alnına bir mühür gibi bastırır.

1. *Milliyet*, 7.7.1964 (Yapılan alıntılar, aksi belirtilmedikçe gazetenin birinci ve devam sayfalarından yapılmıştır).

> Ağabeyimiz tıbbı kazandığında babamız kurban kesip geleneğimiz gereği ağabeyimin alnına kurban kanını sürmüştü. Bu hatıra hiç gözümün önünden gitmez. Onun iyi bir üniversiteye gireceğinden hiçbirimizin kuşkusu yoktu.[2]

Cevahir'in tıbbı kazanması, sadece aile çevresinde değil, Erzincan Lisesi'nde de sevinçle karşılanmış ve iyi bir örnek olmuştu.

> Kara kaşlı, kara gözlü, boylu poslu, yakışıklı arkadaşımız Hüseyin Cevahir, sadece okulumuzun değil, Erzincan'ın gururu oldu. Erzincan Lisesi'nden bir öğrencinin İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni kazanması kentte günlerce konuşuldu. Ailelerimiz, çevreden bizi tanıyanların hepsi Hüseyin'in bu başarısını övgüyle bize örnek gösterdiler. "Hüseyin gibi olun, çalışın siz de üniversiteye girin, adam olun" diye nasihatlerde bulundular. İnşallah bizler de onun gibi iyi bir üniversiteyi kazanırız diye hayaller kurduk.[3]

Cevahir, ekim ayından itibaren İstanbul'da yaşamaya başladı. Ailesinin, elbette seyyid olmasından dolayı geniş bir çevresi vardı İstanbul'da. Muhtemelen devamlı kalacak bir ev kiralanana kadar akraba veya tanıdıklarının yanında kaldı. Cevahir, artık ağır tıp eğitiminin içindeydi, hem de Türkiye'nin en kalabalık, en hareketli şehrinde.

Diğer okullara nazaran daha ağır olan tıp eğitimi Cevahir'i birdenbire bambaşka bir dünyaya sürüklemiş olmalı. Temel tıp bilimleri eğitimi II. Dünya Savaşı sırasında ülkemize sığınan Alman biliminsanları ve onların yetiştirdiği Türk biliminsanları tarafından geliştirilmişti. Günün en ileri eğitim teknolojileri kullanılıyordu. Öğretim üyesi, öncelikle anfide o günkü disseksiyonunun (parçalara ayırıp inceleme) nasıl yapılacağını televizyon aracılığıyla gösteriyor ve ondan sonra öğrenci, kadavra salonuna geçip kendi çalışma bölgesinde disseksiyon çalışmalarını yapıyordu. 1964 koşulları düşünülürse bu çok yüksek düzeyde bir eğitim demekti. Klinik tıp öğrencileri 4. sınıftan itibaren Gureba, Cerrahpaşa, Haseki ve Bakırköy hastanelerine gruplar

2. Musa Kaplan, "Cevahir'in kız kardeşi Dilfuruz", *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 155.
3. Ahmet Abakay, *Hoşana'nın Son Sözü*, Büyülüdağ Yay., 2013, s.139-140.

halinde dağıtılıyordu.[4] Her grubun asistanı, başasistanı, hocası eğitimin içindeydi. Öncelikli amaç iyi doktorlar yetiştirmekti. Tıp Fakültesi'nin Beyazıt'taki İstanbul Üniversitesi Merkez Binası'nın içinde öğrenciler tarafından en "kazık" ders olarak nitelenen anatomi, fizyoloji ve mikrobiyoloji derslerinin yapıldığı ayrı bir bina bulunuyordu. 1. ve 2. sınıf tıp öğrencileri fen derslerini Fen Fakültesi'nde gördükleri için zamanlarının çoğunu Beyazıt bölgesinde geçiriyorlardı. Beyazıt, Laleli, Aksaray, Yenikapı semtlerinde çok sayıda öğrenci kahvesi, lokantası vardı. Tıp Fakültesi'nin en ağır dersleri ilk iki yıl içindeydi. Altı yıllık okulun 3. sınıfına geçebilen okulu da bitirebilir hale geliyordu.

Tıp Fakültesi'nin diğer üniversitelerde olduğu gibi Talebe Cemiyeti vardı. Genellikle solcuların yönetimde olduğu Cemiyet, her yıl 14 Mart Tıp Bayramı'nda balolar düzenlerdi ve bu balolar da Hilton gibi yerlerde yapılırdı.

Cevahir'in üniversite eğitimine başladığı 1964 ve 1965 yıllarının siyasal gündemi, 27 Mayıs'tan sonra hiç gündemden düşmeyen Kıbrıs'tı (Buna bağlı olarak ortaya çıkan Amerikan karşıtlığı 1966'dan itibaren ön plana çıkmaya başlayacaktır). Kıbrıs'ta tırmanan EOKA saldırılarına karşı hükümetin aldığı tavır, ülke genelinde özellikle öğrenciler arasında destek buldu. TBMM'nin hükümete "gerektiğinde Kıbrıs'a müdahale hakkı" tanıması üzerine ABD ile Türkiye arasındaki ilişkiler iyice gerildi. 1964 Haziran'ında ABD Başkanı Johnson, İnönü'ye gizli bir mektup gönderdi.[5] Ardından EOKA saldırıları daha da arttı. Johnson Mektubu'na rağmen Türk hükümeti "milli dava"da tereddüt etmedi; Türk savaş jetleri Kıbrıs'a müdahale etti. Aynı zamanda Ankara ve İstanbul'da Kıbrıs'a destek maksadıyla Amerikan karşıtı gösteriler yapıldı.

Cevahir'in İstanbul Tıp Fakültesi'ni kazandığı yılın diğer en önemli gelişmesi, 1960'ların ikinci yarısını etkileyecek olan Talat Aydemir Olayı'dır. Bir yıl önceki "darbe" teşebbüsü başarısızlığa

4. İstanbul Tıp Fakültesi, 1966'da Cerrahpaşa Hastanesi'nin arka kısmında fakülte binasının yapımına başlanmasıyla birlikte 1968 yılında Cerrahpaşa Tıp ve Çapa Tıp olmak üzere ikiye ayrıldı.

5. Bu mektup, Ocak 1966'da kamuoyuna açıklanacaktır.

uğramıştı. Ardından gerçekleşen yargılamalar sonucu idama mahkûm edilen Fethi Gürcan 27 Haziran'da, Talat Aydemir ise 5 Temmuz'da idam edildi. Bu olay, 12 Mart Darbesi'ne kadar sürecek olan yeni bir "Kemalist darbe" hareketinin ateşleyicisi oldu. Öte yandan, devlet-içi iktidar savaşının en önemli tarafı, DP'nin devamı olan Adalet Partisi, 29 Kasım 1964'te yapılan kongrede Süleyman Demirel'in genel başkanlığa seçilmesiyle birlikte 27 Mayıs'ın rövanşını almaya hazırdı.

Siyaset sahnesinin en önemli partilerinden biri de Türkiye İşçi Partisi'ydi (TİP). Yeni Anayasa'nın kabul edilmesinden sonra, 13 Şubat 1961'de12 sendikacı tarafından İstanbul'da kurulmuştu.

> Amaçları sosyalist bir parti kurmak değil, işçilerin çıkarlarının parlamentoda temsilini sağlamaktı. Ancak bekledikleri ilgiyi göremeyen sendikacılar, aydınların desteğinin zorunlu olduğunu düşündü ve 1962'de Mehmet Ali Aybar'ı genel başkanlığa getirdi. Mehmet Ali Aybar'la birlikte parti yeni bir program ve tüzükle sosyalist bir içerik kazandı ve farklı görüşlerdeki sosyalist aydınlar için çekim merkezi oldu.[6]

TİP 1960'lı yılların ortalarına kadar pek bir varlık gösteremedi ama gene de Amerikancı yobaz çevrelerin saldırılarına maruz kaldı. Bu saldırılar 1965 yılıyla beraber kendini iyice göstermeye başladı. Ocak ayında İstanbul'daki TİP toplantısının Amerikancı sağcı gruplar tarafından saldırıya uğraması giderek artacak olan şiddet dalgasının bir işaretiydi. 12 Mart'ta Zonguldak-Kozlu'da maden işçileriyle güvenlik güçleri arasında çıkan çatışmada 2 işçi ölmüş, 5 gün sonra da SBF Fikir Kulübü bu olayı protesto için sessiz bir yürüyüş yapmıştı. Aynı günlerde TİP'in Akhisar'da düzenlediği Tütün Mitingine, Komünizmle Mücadele Derneği militanları, İmam Hatipliler ve AP yandaşları taş, sopa ve demir çubuklarla saldırırlar. Nisan ayında yayın hayatına başlayan *Dönüşüm*[7] dergisini Ankara'da sokakta satan gençler sürekli

6. Vehbi Ersan, *1970'lerde Türkiye Solu*, İletişim Yay., 2013, s. 19.

7. Ataol Behramoğlu'nun yönetmenliğinde yayımlanan *Dönüşüm*, AÜSBF Fikir Kulübü üyesi TİP'li gençler tarafından 22 Nisan 1965'ten itibaren 15 günde bir yayımlandı. Dergiyi sokaklarda satışa çıkaran gençler, sağcılar tarafından saldırıya uğradı. 8 Haziran 1965'te CKMP taraftarlarınca "Milliyetçi Türkiye", "Kahrolsun Komünistler" sloganlarıyla saldırıya uğrayan Uğur Mumcu, Hüseyin Ergün, Ataol Behramoğlu ve Orhan Apaydın gözaltına alındı. Dergi bu saldırılara dayanamayarak yayınına 5 sayı sonra ara verdi.

saldırıya uğruyorlardı. Ancak bu saldırılar solun TİP etrafındaki yükselişini durduramadı. Sol dalga yükselmeye başlamıştı. 1965 Ağustos'unda yüzlerce aydın kamuoyu önünde açıklama yaparak TİP'e üye oldu. 1965 seçimlerinden önce TİP'in İstanbul-Taksim'de yaptığı mitinge 50 bin insan katılmıştı. Cevahir, Küba Devrimi üzerine yazdığı makalede bu mitingden şöyle bahseder:

> (TİP'in 1965 milletvekili seçimleri dolayısıyla, Taksim'de düzenlediği miting 50 bin kişiyi bir araya getirmişti. Bu, kimilerinin sandığı gibi iki meydan nutku, ya da bir, iki gazetenin belirli köşelerinde yazılan fıkraların oluşturduğu bir yığılma değildi.)[8]

1965 Ekim genel seçimleri yeni bir dönemin ilanıydı. Milli bakiye sistemine göre parlamentoda oluşan tabloda altı parti yer aldı. AP, %52,9'luk oy oranıyla salt çoğunluğu elde ederken CHP'nin oyları %28,7'ye düştü. CKMP'den kopan Osman Bölükbaşı liderliğindeki MP %6,2; Ethem Alican liderliğindeki YTP %3,7; Mehmet Ali Aybar liderliğindeki TİP %2,9; Alpaslan Türkeş[9] liderliğindeki CKMP %2,2 oranında oy aldı. TİP 15 milletvekiliyle parlamentoya girerken, Adalet Partisi'nin hükümete gelmesi Amerikancı sağ partilerin kesintiye uğrayan iktidar serüveninin yeni başlangıcı oldu. TSK'nın müdahalelerine rağmen tekrar iktidara gelmeyi başarmışlardı. Bu durum 1960'ların ikinci yarısındaki yeni siyasal tabloyu belirledi. Sağ kesimin büyük atılımı, sol ve demokrat kesimleri de harekete geçirmişti.

TİP, milli bakiye sistemi sayesinde 15 milletvekili çıkartarak meclise girince Türkiye çapında gelişmesini hızlandırdı. Sol hareketler büyük bir başarı kazanan TİP'in çevresinde daha sıkı bir şekilde toplanmaya başladı. Sosyalist fikirler gençler arasında hızla yayılıyordu. TİP'in gençlik kuruluşundan ayrı olarak başta SBF olmak üzere Ankara Üniversitesi fakültelerinde kurulmuş olan beş FK (Fikir Kulübü) bir araya gelerek, 17 Aralık 1965'te,

---

8. Hüseyin Cevahir, "Kitleler, Küba Devrimi ve Yeni Oportünizm", *Aydınlık Sosyalist Dergi (ASD)*, Sayı 23, Eylül 1970, s. 372 (*ASD, Ant, Türk Solu, Kurtuluş, Emek, Dönüşüm*, TİP yayınları gibi o dönem dergi ve gazeteleri için *https://www.tustav.org/sureli-yayinlar-arsivi/* adresi kullanılmıştır).

9. Şüphesiz 1965 yılının bir diğer önemli olayı Alpaslan Türkeş'in siyasi tabloda aktif olarak yerini almasıdır. Arkadaşlarını bir yıl önce Osman Bölükbaşı'nın başkanı olduğu CKMP'ye sokan Türkeş, Parti içinde hızla güçlenir ve 1 Ağustos 1965'te yapılan olağanüstü kongrede partinin genel başkanı olur.

kurucu üyelerin SBF'de yapılan toplantısından sonra aldıkları kararla, Fikir Kulüpleri Federasyonu'nu kurdular. Böylece solcu ve demokrat gençliği bünyesinde toplayan bir örgüt ortaya çıkmıştı. Solcu, demokrat, ilerici, devrimci gençlerin mücadelesi yeni bir aşamaya girmişti.

İstanbul, 1960'larda da Türkiye'nin başlıca kültür ve eğlence merkezlerinden biriydi. Sinemalar, tiyatrolar, gece kulüpleri, gazinolar, Rum ve Ermeni meyhaneleri, şarkıcılar, artistler, konserler, yerli yabancı plaklar, yerli yabancı mağazalar, plajlar, büyük caddeler, ışıklı geceler... Yüzmeyi iyi bilen ve yaşamdan zevk alan bir genç olarak Cevahir için iki İstanbul vardır: bir yanda plajlarıyla, eğlence mekânlarıyla, bir başka, şatafatlı zengin semtleriyle bir İstanbul, öte yanda yoklu ve gecekondularıyla bir başka çok başka İstanbul.

Cevahir, çiçeği burnunda bir tıp öğrencisi olarak adım attığı İstanbul'da, bir süre akrabalarının yanında kaldıktan sonra ailesinin tanıdığı imkânlar dahilinde Işık Ailesi'nin akrabaları Hakkı Fırat, Efendi Fırat ve Derviş Işık ile birlikte Feriköy'de bir gecekondu kiralar.

Feriköy o dönem İstanbul'un gecekondu semtlerinden biridir. Büyük şehir İstanbul, kendi gecekondularını zengin semtlerin hemen yanı başında taşıyordu, fabrikalarıyla birlikte. Zengin bir muhit olan Şişli'nin ışıklı caddeleri ve apartmanlarının biraz uzağında fabrikalar boy gösterir. Fabrikaların etrafını da gecekondular, başka deyişle işçi mahalleleri kuşatır. Briketlerle yapılmış derme çatma gecekondular, "bahçeli ev"dir. Bahçeli kondulardan sabahın erken saatlerinde çıkan işçiler, kısa bir yürüyüşle Bomonti ve çevresindeki fabrikalara çalışmaya giderler. Fabrika semtinin sonrasında ise İstanbul'un en mutena semti olan Şişli ve Nişantaşı bütün güzelliğiyle yer alırdı. Zenginlik bir adım ötededir ama fakirlik de öyle.

Cevahir, İstanbul'un en güzel ve zengin semtine nazır yoksul bir mahallede şehri tanımaya başlar. Bir ayağı Şişli'dedir zaten. Bekâr evinden çıkıp memleket havası alabileceği, güzel yemekler yiyebileceği, sohbet edebileceği ve daha da güzeli ise çocuklarla

çocuk olabileceği bir ev vardır, hem de çok yakınında. Cevahir, sık sık Işık Ailesi'ni ziyarete gider. "Köle-işçi olduğumuz Şişli, Halaskargazi Caddesi 358 No'lu Meydan Palas Apartmanının bodrum katlarından birine gizli" diye betimlediği bodrumdaki evin "havasız, penceresiz, gece gündüz, cılız ve çıplak bir ampulün solgun ışığından başka aydınlığın girmediği odamıza, Hüseyin Cevahir ilk kez geldiğinde ben 5 yaşındaydım" diyor Hüseyin Işık:

Annem Sultan, babam Şeyho ve akrabalarımızın "Piro" dediği ve geldiği andan itibaren kapıcı odamızın havasını değiştiren ve hemen sevinç dalgasına dönüştüren insanın isminin Piro olduğunu zannedip, ben ve kardeşlerim ona hep Piro Abi dedik. Sık sık gelmeye başlayınca bizim de Piro Abi'miz oldu gelen abi.
Hüseyin Cevahir, dayım Hüseyin Ayık'ın Erzincan Lisesi'nden sınıf arkadaşıydı, pirimizdi, İstanbul'a tıp okumaya gelmişti. Teyzemin çocukları ve amcamın oğluyla beraber Feriköy'de bahçeli bir ev tutmuşlardı. Piro Abi ve Teyzemin oğlu Hakkı Fırat'la o eve birkaç kez gittiğimi hatırlıyorum. Annem babam Feriköy'deki eve, Piro'nun evi, Derviş'in ya da Hakkı'nın evi diyorlardı.
Başta annem ve babam olmak üzere bütün akrabalarımız Hüseyin Cevahir'e büyük bir saygı gösterirlerdi, Piro Abi çevresinin ona gösterdiği saygıyı sanki hiç kullanmadan ve üzerine daha fazla saygı ekleyerek biz çocuklara aktarırdı ve bize bu duyguyu çok güzel hissettirirdi.

Cevahir'in Işık Ailesinin evine sık sık gidip gelmesiyle beraber özellikle çocukların dünyası değişmişti.

Biz de Piro Abi öğrenci evinde kalmayıp hep bizde kalsa, diyorduk. Çünkü ben ve kardeşlerimle arkadaş gibiydi, Bizimle ilgilenmesi çok hoşumuza gidiyordu. Gözümüz hep onu arıyordu. Bazen okuldan gelince keşke evde olsa derdik.

Cevahir, çocukları çok seviyordu ve bu sevgisini onlarla ilgilenerek, derslerinde yardım ederek, yaşamlarını paylaşarak gösteriyordu.

Bizimle ilgilenirdi, bize ilgi göstermesine seviniyorduk. Bizimle konuşuyor oyun oynuyordu. Annem okuma yazma bilmezdi; babam da alfabeyi askerde zorbela öğrenmişti. Bu yüzden Piro Abi derslerimizle ilgilenirdi. Bizi dinler, bize sorular sorardı. Ödevlerimize bakardı ve en önemlisi, bilgi

yarışması yapardı çocuklar arasında. Daha önce derslerimize baktığı için hangi soruları soracağını tahmin ederdim, ilk ve doğru cevapları verdiğim için bana ayrıca özen gösterirdi (ya da bana öyle gelirdi). Sorduğu sorulara cevap verince veya derslerimizi yaptığımızda bizi ödüllendirirdi. Büfeye götürür sosisli sandviç alırdı. Para vermezdi, mutlaka ufak hediyeler getirirdi. Ama en büyük ödül bizimle ilgilenmesiydi, bize sevgisini göstermesiydi. Karşısındaki insanı pürdikkat dinlerdi, kendine göre bir cevabı olurdu mutlaka. Piro Abi, tane tane konuşurdu. Herkesin anlayabileceği kelimeleri seçerdi, zor konuların herkesin anlayabilmesi için sade, yalın ve günlük hayattan kelimeler seçerdi. Konuşmalarını mutlaka bir espri ile süslerdi. Bizimkilerle konuşurken örneklerini bizimle ilgili kültürden seçerdi. Böylelikle anlattıkları daha vurgulu olurdu.

Edebiyat yeteneği olan Cevahir, bunu günlük hayatta da çok iyi kullanmasını biliyordu. Bu yeteneğin ona insanlarla iletişim kurmasında, kendisini sevdirmesinde büyük katkısı olmuştu. Elbette iyi bir edebiyatçı, esprili de olurdu. Cevahir, çocuklarla bile iletişim kurarken hem iyi bir konuşmacı, iletişimci hem de esprili olduğunu göstermişti. Esprili bir insan nerde, ne zaman güleceğini bilen insandır. Hüseyin Işık anlatmaya devam ediyor:

Konuşmaları çok espriliydi, konuşma esnasında yanlış bir şey olsa gülerdi. Çok içten bir gülüşü vardı. Çok güzel gülerdi. Uzun uzun gülerdi. Uyurken bile hep dudağında gülüş vardı, çok tatlı bakar ve çok tatlı gülerdi.

Ve Cevahir'in bir başka özelliği daha vardı, diğer güzel özelliklerini tamamlayan: Karşısındakine saygılıydı, çocuk bile olsa. Çünkü Cevahir, her şeyden önce insana saygılıydı.

Çok saygılı konuşurdu. Karşısındaki insanı kırmazdı, kibardı, saygılıydı. Eve genç bir kız veya çocuk bile gelse oturduğu yerden kalkar, yer verirdi.

Şişli'deki bu kapıcı evi "Piro" Cevahir için güzel ve mutlu saatler, neşeli günler geçirdiği bir mola yeri gibiydi. Ama bekârlık günleri bununla bitmiyordu elbette. İstanbul'da yaşayıp da Beyoğlu'nu görmemek olur muydu? Hele içmemek? Birlikte kaldığı arkadaşlarından Derviş Işık, bir gün içkiyi fazla kaçırıyor, sabah kalkınca feci şekilde başı ağrıyordur. Bu durum karşısında Hüseyin Cevahir'in söyledikleri Hüseyin Işık'ın evinde de konuşuluyor:

Aynı evde kaldıkları akrabam Derviş Işık'ın bir akşam şarabı çok kaçırdığı için ertesi gün baş ağrısından şikâyetçi olduğunu görünce, "Senin içtiğin şarap kadar ben su içseydim, benim de başım çok ağrırdı" anekdotu evimizde konu açıldıkça anlatılırdı.

Hüseyin Işık'ın aktardığı bir başka anı ise Cevahir'in farklı bir yanını gösteriyor. Gecenin geç bir vaktinde nedense kendi evine gidememiş, Kent Sineması'nın pasajında sandalye üzerinde uyumuş:

Kent Sineması'nın pasajı gece de açıktı, pasajın sonunda tuvalet vardı ve orda küçük bir sehpa ile sandalye dururdu. Sandalye üzerinde yatıp uyumuş. Kim bilir neden eve gidemeyecek kadar geç kalmıştı!" Belki de o gece vakti kimseyi rahatsız etmek istememişti.
Kent sineması ve Meydan Palas apartmanının müteahhiti Ermeni vatandaş Josef Bişar'dı. Hüseyin Cevahir'i yani Piro Abi'yi de tanıyor. İlişkilerinde bir saygı vardı. Bunu ben bile fark ediyordum (O binada dayım Hüseyin Ayık kapıcılık yapıyor, bir yandan da Kapı Genel-İş Sendikası'nı kurmaya çalışıyordu, kurdu da). Kent Sineması'nın pasajı gece açıktı. Pasajın sonundaki tuvaletin önünde küçük bir sehpa ve sandalye olurdu. Bir gece Piro Abi orada uyuyup kalmıştı.

Neden pasaj köşelerinde yattığını bilemiyoruz ama yine Işık'ın aktardığı bir başka anı bu geç kalınmış geceler hakkında bir fikir veriyor. Cevahir, şatafatlı zenginliği sevmiyor, tepki gösteriyor ve bunu bir şekilde ortaya koymaktan çekinmiyordur:

Bir gün eve geldiğimizde Piro Abi evdeydi. O gün bekçi kovalamış Piro Abi'yi. Piro Abi ile bir arkadaşı Mercedes'in yıldızlarını koparırken bekçi görmüş, bekçiden kaçmışlar. Bekçi peşlerini bırakmamış. Maçka Parkı'na kadar kovalamış. Parkın o yüksek duvarından atlayıp bekçiden kurtulmuşlar. Şişli'deki kapıcı evimize arkadaşı ile gelmişler. Tabii biz olayı bilmediğimiz için sevindik onu gördüğümüze. Anneme, "ayaklarım ağrıyor, ne yapmak lazım Sultan Abla" diye sordu. Oysa parkın duvarından atlamalarından dolayı ayaklarını incitmiş. Mercedes yıldızını kırma olayını ve kaçışını evde Piro Abi anlattı. Piro Abi Mercedes arabalarının yıldızlarını kopartmayı, zenginliğe karşı bir eylem olarak görüyor olmalı ki, annem ve babamın da bu eylemden haberleri vardı.

20'li yaşlarının başındaki Cevahir, fakültesinde iyi bir öğrenci olmanın yanı sıra, belli bir öfke içindedir de. Bu öfkesini "Don

Kişot'ça olsa da"[10] dışa vurmaktan çekinmeyecek kadar kendine güveniyordur.

Cevahir, çocuk Hüseyin Işık'ın ben ideali olmuştur: Örnek aldığı bir insan. Öyle ki sonraki hayatını da büyük ölçüde etkilemiş, yönlendirmiştir. Cevahir, çocuğun içindeki cevherin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Hüseyin Işık[11] neredeyse hayatının akışını değiştiren olağanüstü bir anı şöyle anlatıyor:

Evimize geldiği ilk günlerden biriydi. Kapıcı dairemizin en büyük lüksü olan üstü mavi kareli muşambayla kaplı masada oturmuş gazete okuyordu. Sonra şaşılası bir şey oldu. Cebinden çıkardığı mavi bir (bic marka) tükenmezkalemle gazete kâğıdının kenarına bir şeyler karalamaya başladı. Ben şaşkınlıktan gözlerimi dört açmıştım, gazete kâğıdının üzerinde elle çizilmiş, gerçeğe çok yakın ama gerçek yüzden çok daha küçük kasketli bir işçi suratı vardı ve ben bunu canlı zannettim. Hayatımda gördüğüm elle yapılmış ilk çizimdi, çok korkmuştum; her an bu kasketli ama gövdesiz suratın canlı bir yaratık olacağını ve benimle konuşacağını zannedip odadan son süratle kaçtım.
Saatler sonra cesaretimi toparlayıp Piro Abi'nin çizdiği resme bakabildim ve ne olduğunu anladım. Hemen aynısını yapmayı denedim, Piro Abi ne yaparsa öykünüyordum. O çizim çok hoşuma gitti. Ben de bodrumdan kömür alıp, binanın iç duvarlarına resimler yaptım. Resim yaptığımı gördüler ve okkalı bir tokat yedim babamdan. Ama vazgeçmedim; gazete kâğıdının ve evde bolca bulunan sigara paketlerinin üzerine yüzlerce suret çizdim, küçük küçük insanlar, binlerce askerler çizdim. Bu işten çok keyif aldım, daha sonra akademiye gidip sanat eğitimi almamda ve hayatımı sadece sanatla idame ettirmemde bu ânın çok önemli bir yeri vardır. Ve odur budur çiziyorum. İlk ilham kaynağım Piro Abi.

Zaman zaman ailesi Cevahir'i ziyarete gelir İstanbul'a elbette. Ama en çok da eniştesi Fevzi Özkan gelir ziyaretine. Özkan bu ziyaretlerin birini şöyle anlatır:

Bir gün İstanbul'a Hüseyin'i görmeye gelmiştik. Ben siyah bir gömlek almıştım, kopçalı değişik bir gömlekti. Hüseyin ve diğerleri de [ev

10. "Toplum yasalarına, toplum düzenine Don Kişot'ça olsa bile bir tepkide bulunuyorum" (İstanbul Mektupları 4).
11. Hüseyin Işık, 1961 yılında Dersim'in Pülümür ilçesinde doğdu. 2 yaşındayken ailesiyle Istanbul'a göç etti. Lise yıllarında değişik yayın organlarında karikatürler çizdi. 1980 yılında Tatbiki Güzel Sanatlar okuluna girdi ve Grafik Sanatlar bölümünden mezun oldu. 1987 yılından beri Avusturya'da yaşayan Hüseyin Işık, değişik ülkelerde çok sayıda kişisel sergi açtı. Eserleri çeşitli müzelerde, bianellerde ve sergi kolleksiyonlarında yer aldı.

MERKEZ KÜTÜPHANESİ

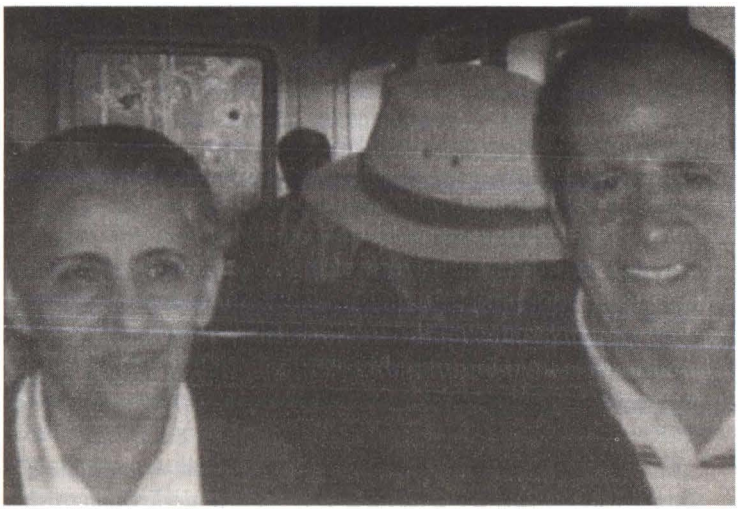
arkadaşları] benim aldığım gömleğin aynısının kırmızı renklisini almışlar. Hüseyin benim üzerimdeki gömleği görünce, "Senin gömleğin faşist gömleği" demişti. Hüseyin'in arkadaşları bu gömlek durumunu görünce, "Siz aile formasıyla mı geldiniz?" demişlerdi.[12]

İstanbul güzel ve doğal olarak büyüleyici bir şehirdir. Köyden veya taşradan gelen öğrenmeye ve kültüre aç bir genç insan için hele bir başka... Ancak her gülün dikeni vardır misali İstanbul'un da dikenleri vardır, görmek ve dokunmak isteyene batar. Cevahir de, ezilen bir kültürden çıkıp gelmiş; ortaokul, lise döneminde klasik kitaplardan başlayarak kendini yetiştirmiş, edebiyata meraklı biri olarak İstanbul'un o vahşi cazibesinin altında bir başka yüzü olduğunu fark eder. Cevahir, İstanbul'da değişim ama kendi özünde varolanla çelişmeyecek bir değişim içindedir. Zaten ülkede de özellikle 1965 yılının sonbaharında sağın tekrar iktidara gelmesiyle birlikte sol muhalefet de büyük bir ivme kazanmıştır. TİP'in şehir ve ilçe örgütleri büyük bir canlılık içindedir. Muhtemelen TİP'in 1965 Ekim'inde düzenlediği Taksim Mitingine de katılan Cevahir, yaşadığı İstanbul'da gördüklerinden, okuduklarından değil sadece, ülkedeki genel değişimden de elbette etkilenmiş olmalı. Kendisindeki değişimi, ne yazık ki bugüne sınırlı sayıda ulaşan mektuplarında[13] açık bir şekilde dile getiriyor.

Cevahir'in bugüne kadar saklanarak varlığı korunmuş mektuplarının tümü, doğrudan annesine hitap ettiği mektup hariç, kız kardeşi Fidan ile evli olan eniştesi Fevzi Özkan'a yazdığı mektuplardır. Çünkü mektuplaşabileceği tek kişi "kardeşim", "öğretmenim" diye hitap ettiği Fevzi Özkan'dır. O da kendisi gibi okuyan biridir; her şeyini onunla paylaşıyor, tartışıyordur. Eniştesi ise Cevahir'e son derece değer veren, saygı gösteren ve elinden geldiğince her zaman her konuda yardımcı olan bir insandır. O denli saygılıdır ki mektuplarında "siz" diye hitap eder Hüseyin Cevahir'e. Bu durum da Cevahir'i hep rahatsız eder, "neden bana 'siz' diyorsun" diye uyarır onu. Hatta bu konuda eniştesine takılmadan da edemez:

12. Musa Kaplan, *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 121.
13. Mektuplar, Fevzi Özkan'ın arşivinden, çocuklarının izniyle alınmıştır.

Sana bir şey söyleyeyim mi? Ben ömrümde senin kadar kibar adam görmedim. Bana hep siz diyorsun. Bir yerde sizin affedersin demen gerekirken -doğrusu gereği yok- "affedersiniz" demen; bende neredeyse Paris'teki Sen nehrine bile Siz nehiri diyecek kanısı uyandırıyor. Aslında bunlar biçim. Yine de sözcüklerin üstünde oynamadan duramıyorum. Sanırım bu da bir çeşit [önce "nevi" yazmış, üstünü çizmiş] hastalık. Ne yaparsın ki baştan sona dek hastayım. Belki de öyle sanıyorum.[14]

Fidan ve Fevzi Özkan (Fevzi Özkan arşivi)

Eniştesinin de uyardığı tek konu mektuplarına tarih yazmamasıdır Cevahir'in. Fevzi Özkan, sanki Cevahir mektuplarının tarihsel öneminin farkındadır:

> Hüseyin mektup yazdığı zaman teferruatlı yazardı. Bazen beş sayfa olabiliyordu. İçini dökmek, rahatlamak ve özlem gidermek içindi herhalde. Tek kusuru mektuplarına tarih yazmazdı.[15]

Yazdığı mektupların tümünde Cevahir, kendisinin bir "fenci" değil, "edebiyatçı" ve "felsefeci" olduğunu belli eder. Mektuplarında yeni Türkçe kelimeler kullanmaya büyük özen gösterir. Ancak yanlış anlaşılmasın diye Türkçeye bu denli özen göstermesinin nedenini de açıklamaktan geri kalmaz:

14. İstanbul Mektupları 5.
15. Musa Kaplan, "Fevzi Özkan", *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 121.

Dilde özleşme bir Türk ırkçılığı kanısı uyandırıyorsa da ırkçılığı da ilkel bulduğum için ondan çok devrimci yanımın ağır basmasından bu akımı sürdürme çabası gösteriyorum. Gönlün hoş olsun.[16]

Cevahir'in bugüne ulaşmış "ilk" mektubu Kasım 1965 tarihini taşıyor. Eniştesinin uyarılarına kulak veren Cevahir şöyle başlıyor mektubuna:

Eksik kitaplar var. Para yollayın alalım. Bana siz diye hitap etme. Tedirginlik duyuyorum. Anlayamadım yazışındaki resmiyeti.
Mektuba tarih yazmaya alışamadım ya da aklım ermiyor. İşte yazıyorum 30-Kasım-1965.

Köyünü ve insanlarını ne kadar özlediğini, "Bana uzun yaz. Günce gibi. Doyamıyorum sana ve köydekilere" diye özellikle belirtir. Şiirimsi mısralarla devam ettiği bu kısa mektubunda biraz "edebiyat", biraz "felsefe" yapar ve hayatına dair aldığı önemli bir karardan bahseder:

"Önde zeytin ağaçları - Arkada yar - Sene 1965 - Mevsim sonbahar - [".] Tarih, ya da zaman hiç te önemsenecek kavramlar değil. Günler, aylar. Avunmak için insanların yarattığı nesneler. Hiç değişiklik de yok. Güneş doğar ve batar. Biteviye sürüp gider. Önemi yok Fevziciğim.
Varsın şikayet etsinler. Balçıkla güneş sıvanmaz. Nişanlanmayı da şaka olsun diye yazdım. Yoksa değil şimdi hiç bir zaman nişanlanmaya ve de evlenmeye niyetim yok.[17]

Birkaç ay sonra yazdığı üstelik günü ve saatine kadar not ettiği diğer mektubunda Cevahir duygularını, kendisindeki değişimi Fevzi Özkan'la paylaşıyor. Öğretmenlik yapan eniştesi, kendisinin de sadece bir öğretmeni değil, sırdaşı gibidir. 2 Ocak 1966 saat 03.50 tarihli ve "Sevgili Öğretmenim" diye başlayan mektup Cevahir'in edebî yanını, karakterini, yaşadığı değişimi ortaya koyan değerli bir mektuptur. Duygularının önüne hiçbir set koymamıştır. Sadece öğrencilik hayatının hiç de dışarıdan göründüğü gibi kolay geçmediğini, çıkmazlarını, duygularındaki

16. İstanbul Mektupları 5.
17. İstanbul Mektupları 1.

fırtınalarını ifade etmekle kalmamış; Tıp Fakültesi'nde geçirdiği yaklaşık 18 aylık dönemden sonra neden değişmeye başladığını, etkileyici gözlemlerine dayandırdığı cümlelerle yazmıştır.

"Kolum öylesine kısa, ortak gözlerimizin gördüğü alan öylesine dar ki, anlatılamaz" diye yazar: "Anlatılamaz" dediği şey, köy ile kent kültür ikileminin ağırlığıdır. Kenti "rezil" bulur, köyünü özler ama artık köyüne dönemeyeceğinin de bilincindedir:

Bu kent öylesine rezil, öylesine kahrolası bir kent ki... Burada gerçek anlamda dost, sevdiklerini katıksız seven, inandıklarına hilesiz inanan insan pek az. Burada "dostluk kabzasına iki düşman elin sarıldığı hançere benzer." Benim insan eli değmemiş bir kaya olma özlemim, tutkum bundan. Ama ne yazık ki eğitim beni aldı. Yedi ve yemekte. Şimdi istesem de bizim köyden herhangi biri olamam. Kalamam da uzun süre köyceğizimde. Gerçek birtakım değerler bağlamış beni bu kahrolası geberesi iklime. Gerçek değerden kastım insanlar değil. Onların uğraşılarının ortaya koydukları ürünler, yapıtlar.

Eski kültürden kopuş ama yeni kültürden de memnuniyetsizlik, hatta ona isyan. O halde yeni bir yol, yeni bir arkadaşlık gerek. Daha üst bir kopuş: Kopulan şeyden de gelinen yerden de kopuş... Ancak kopuş, eskinin tümden yok edilmesi değildir elbette. Yok edilmesi gerekenin yok edileceği ama yaşatılması gerekenin de yaşama dahil edileceği bir kopuş. Cevahir, her ne olursa olsun "insan sevgisi"nden kopamayacağının da farkındadır:

Eğer seviyorsam insanları bende bitmez tükenmez bir sevgi kaynağının oluşundandır.

Tükenmeyecek insan sevgisiyle Cevahir'in kopuş huzursuzluğuna sürükleyen, derinden sarsan şey, okuma için geldiği İstanbul'da kendine başka bir yol aramasıdır da. Bundan derin bir vicdani rahatsızlık duymaktadır. Babasının işlerinin iyi gitmemesi, ailesine parasal olarak bağlı olması bu rahatsızlığı daha da artırmaktadır. Ruh dünyasında yoksulluk ve zenginlik; kendisi ve ailesi; insan sevgisi ve insanlık değerleri arasında sarsıcı bir mücadele vardır. Şöyle haykırır sevgili öğretmenine:

Keşke bilinçlenmeseydim, okumasaydım. Derslerine bağlı ezberci *bir öğrenci kalsaydım sadece.*

Ama bunun kendi öznel bir sorumsuzluğu olmadığını dile getirir ve nedenini ekler hemen:

Eğer uykularım kaçıyorsa geceleri, düşümde mutluluklar görüyorsam tüm insanlar için; sonra bunların düş olduğunu anlayınca yanılgıdan ötürü mutsuzluk duyuyorsam söyle suçum ne benim. İnsanız biz, bir dilim ekmek için tüm çektiklerimiz anacığım.

İnsanlık düşü... gerçek durum, yoksulluk... Bütün bunlara kayıtsız kalamayacak kadar kendini "bilinçli" görmektedir Cevahir daha 21 yaşını doldurmadan. Ancak ailesine karşı da öylesine sorumluluk duymaktadır ki, neredeyse "suçum ne benim" diye çaresizliğini haykırarak anasına hitap eder birden. Anne, her zaman evlat için bir sığınaktır.

Cevahir bu mektubunda İstanbul'da geçirdiği 18 ayın bir muhasebesini yapar adeta. Okumak için geldiği İstanbul'da babasına parasal anlamda yük olduğu için "mutsuzdur". Köye kendi gidişinin de, baba veya amcasının İstanbul'a gelişinin de çok masraflı olduğunu düşünmekte ve üzülmektedir:

Açsak açız birbirimizi uzun sürelerden sonra görürüz, ne çıkar. Sizi öyle özlemediğim anlamını çıkarma bundan. Gelirken elleriniz kurudu gözbebeklerinde çıkmamacasına.

Bu vicdani hesaplaşmaya neden olan okumak için geldiği ama artık okumaktan başka şeyler düşündüğü, kendisini hem köyünden koparan hem de kendine bağlayan İstanbul'dur. Mektubunda kendisi için bir vicdan nesnesi olan bu şehri bütün yanlarıyla kısa ve edebî cümlelerle anlatır:

Sana biraz kenti anlatayım. En kalabalık semti Beyoğlu, Beyoğlu'nda İstiklal Caddesi. Her renkten kadınlar dar etekleriyle, geniş etekleriyle çiğnediği kaldırım taşları var. Ama onlar taşlıklarından utanıyorlar. O kaldırımlardan kimler geçmez. Neler yoktur ki bu cadde boyundaki vitrinlerde, her şeyin en lüksü, en erişilmezi. Ama her şeyin en acısı en çirkefi. Sefalet görkemin yan yana cüce-dev örneği duruşuna benzer buradaki çelişme. Yılbaşından [1965-1966 yılbaşı] bir gece önce ["evvel" yazmış üstünü çizmiş] çevreyi gözleyerek yürüdük bu caddede. Gördüklerimi sana anlatsam ya da anlatmaya gücüm yetse; eminim ki nefret edeceksin bu denli rezilce yaşayıştan.
Başlıyorum:

Dilfuruz yaşlarında bir kız, önlüklü üstelik (öğrenci) iki fırçalı bir boya sandığıyla oturmuş gelenin geçenin papuçlarını boyamak isteğinde. Acımasızdır burada insanlar. Kızcağızın durumu yürekler acısı. Yarın öbürgün bu kızcağız sübyan evlerine ordan randevu evlerine, ordan barlara düşecek. Güzelliğini erken yitirecek bu yolda. Ve sokağa itilecek. Fakir kızın bu yola itilişindeki köklü nedenleri bulup çıkaramasak daha niceleri itilecek bu yollara ve doymadan yaşamaya (yaşamak ne güzel şey) mahvolup gidecekler.

Yol üstünde kurulmuş açık-seçik pazarlıklı öyle değerli, öyle iğrenç metalar satılır ki. Utanır kaldırım taşları onları dinlemekten. On iki-on üç yaşlarında kızlar beğeni duymadan şehvetin iğrençliğinde boğulurlar. İ.Ü Hukuk Fakültesi İstanbul Müftülüğü Süleymaniye Cami'sinin arasındaki duvar diplerinde yoksul erkek çocuklar satılır karın tokluğuna. İşte erişilesi gönülden istenen koca kentin iki acıklı tablosu. Daha uzun anlatmak istemiyorum. Bu kentin kızları Amerika'nın "vestern" filmlerindeki kovboylara benzer koca bulmanın, kuyruklu arabaların, katların, diplomaların peşinde. Gecekondular var. Her neyse.

Çekici şehir İstanbul'un bir de öteki bir yüzü olduğunu duygusal ve sanatçı bir karaktere sahip olan Cevahir'in anlamaması zaten mümkün değildi. Cevahir, egemen kültürü tanır, yaşar ama tuzaklarına düşmez. Tersine kendini geliştirmek için egemen kültürden geçmenin gerekliliğini de bilir. Öteki-İstanbul'u da kısa sürede tanımıştır. Ancak kopuş kolay değildir; geçmişin masalsı dünyasına özlem kolay kolay yürekten atılmaz. Şehirde masal yoktur, masal kırıklığı vardır:

Sen ne mutlusun şimdi köyde. Uğraşların var yollar boyu uzanan. Yaşamak ne güzel şey. Keklik avı var. Kuşlar var kovaladığın. Yakaladıkça mutluluk, sevinç duyduğun kuşlar. Oysa benim durumum tam tersine. Bir mutluluk masalıdır alıp gidiyor. Martılarda boşuna arıyorum senin kuşlarının verdiği mutluluğu. Güvercinler boşuna cami avlularında dem çekiyorlar mistik. Kumkapı'da yosunları boşuna ürpertiyorlar yalnızlığında gecenin dalgalar. Haykırmak istiyorsam da artık (artıkın) çok geç. Gemiler doldurmuyor ya da dolduramıyorlar limanları akça. Her şey çıktı elimizden.[18]

Cevahir, bir yol ayrımında olduğunun farkında gibidir. Ancak bir karara varması için daha zaman vardır. Kendisini "bu kahrolası iklime bağlayan değerler" köye dönmesini engellemektedir. Yeni bir yol bulmalıdır Cevahir. Ancak bu yol, elbette birdenbire

18. İstanbul Mektupları 2.

karşısına çıkacak bir yol değildir. Belki de 1966 başında zaten o yolu bulmuştu ama adım atıp atmamamın hesaplaşması içindeydi. Ancak şu belli olmuştur ki akla ve duygulara başka şeyler girmiştir; artık eskiye, İstanbul'a adım attığı, okumak, fakülteyi bitirip ailesinin karşısına bir gurur kaynağı olarak çıkmak hayalini kurduğu günlere geri dönmek giderek imkânsızlaşmaktadır.

1966 Ocak ayından sonra sık mektuplaştığı Fevzi Özkan bir pikap satın aldığını Cevahir'e yazar.[19] Mektuba tahminen mart ayının başında cevap yazan başka bir Cevahir vardır; esprili cümleler kurar, morali yerindedir. Önceki mektubunda yansıttığı hesaplaşmaya ara vermiştir, hayat doludur:

> *Pikap alışına sevindim. Markasını yaz. Hangi plâkların var bilmiyorum. Yalnız bana öyle geliyor ki Ali'yi gördüm Ali'yi adlı plâğı almışın[dır]. Pikap için seni kutlarım. Ben de sana yılın plağı seçilen "Forget Domani"yi*[20] *yollayacağım. Bu ismi yazınca mırıldanıyorum da.*

Cevahir aynı mektupta öğrenciliğine ne kadar değer verdiğini, sorumlu davrandığını da gösteren cümleler kurar:

> *İstanbul'a eğer gelmek istiyorsan bekle Haziran bitsin öyle gel. Yoksa sen gelince seninle olmak beni sınıfta bırakır. Mayıs'ta da gelme. Ben ders verdiğim çocuklardan birinin babasının yanında yazın çalışacağım. Ağustos tam ideal ay İstanbul için. İmtihanlar bitmiş, sıcaklar bastırmış, deniz çıkılacak gibi değil. Bekle ve Ağustosta gel. Buzlu bira ve tuzlu cips. İçtikçe susarsın, susadıkça içersin.*

Böylece Cevahir'in İstanbul'u, kentin kültürünü, zevklerini tanıdığını ve kolay kolay bırakamayacağını anlıyoruz. Ama aynı zamanda derslerine boş vermediğini de. İstanbul'da okuyan Metin adlı bir akrabasıyla ilgilenemediğini de "Dersler, okul vakit mi bırakıyor?" diyerek okuluna bağlar.

---

19. İstanbul Mektupları 3.

20. *Forget Domani* (Yarını Unutalım), Riz Ortolani tarafından bestelenen ve sözleri Norman Newell'a ait olan 1964 tarihli bir şarkıdır. İlk kez *The Yellow Rolls-Royce* filminde yer almış ve En İyi Film Müziği dalında 28 Şubat 1966'da Golden Globe (Altın Küre) ödülü kazanmıştır. Şarkının nakaratı şöyledir:
Lets forget about tomorrow, / Lets forget about tomorrow, / Lets forget about tomorrow for / Tomorrow never comes! (Yarını unutalım, / Yarını unutalım, / Yarını unutalım / Çünkü yarın asla gelmez!).

Cevahir, sorumlu, ailesini düşünen ve onlara parasal olarak yük olmak istemeyen sağlam bir karaktere sahiptir. Aynı mektupta şunları yazar:

> *Babam elbiselik göndermesin. Artık para da göndermesinler. Bundan böyle kendim çalışıp kendim okuyacağım. Hayat böyle daha tatlı. Hiç tatlı değil ya, eskisine göre biraz olsun daha iyi.*

Cevahir ailesine "yük" olmanın rahatsızlığı içinde "çalışarak okumayı" çok istemiştir.

Cevahir, yaklaşık bir ay sonra Fevzi Özkan'a bir mektup daha yazar. Bu mektubun da tarihi var: 23 Mart 1966.[21] Mektupta Cevahir, büyümek bir yana artık "yaşlandığını" yazıyor ve hayatıyla ilgili yeni bir şey anlatmak istiyor. Bu yeni şey, artık siyasetin içinde olduğudur. Memleketin, dünyanın sorunlarına artık vâkıf olduğunu, hayatına dair önemli bir not olarak yazıyor.

Sevgili Kardeşim diye başlayan mektupta, bir "müjde" olarak verilmesi gereken haberi paradoksal cümlelerle bir "mutsuzluk" kaynağı olarak gösteriyor:

> *Mektubuma hiç alışılmamış bir tümce (cümle)yle girmek istiyorum. Paralı olmak batıyor bana. Düpedüz böyle iğne batar gibi batıyor. Tedirgin ediyor beni hergün tok gezmem. Meğer tüm mutsuzluk mutsuzluğu (ki olumsuzun olumsuzu olumlu olur) bana parasızlıktan, açlıktan geliyormuş.*
> *Sana önce bir haber verip başlıyayım betimlerime. Ben ders vererek ayda 325 TL para kazanıyorum. Bu benim ilk olarak emeğimin karşılığında (karşılığı olmasa bile) göznuru, alınteri dökerek kazandığım paradır. Artık büyük bir ağırlıktan kurtulmuş oluyorum. Bundan böyle kimseye yük olmayacağım. İktisadi özgürlüğün tatlılığını ilk kez duyuyorum damaklarımda ölesiye. Artık mektuplarda olsa bile ezile, büzüle para isteme sıkıntısına katlanmayacağım. Bu yaşta para istemek utandırıyor insanı basbayağı.*

Cevahir, ailesine karşı sorumluluğunu asla unutmayan bir insan olarak "para kazandığını" aslında büyük bir sevinç içinde

21. İstanbul Mektupları 4.

haykırmak istiyor ama onun daha "büyük" sorumlulukları var, o yüzden bunu haykıramıyor. Devrimci olmak, kopuşun dramını yaşamaktır bir anlamda. Cevahir yaşıyor bunu. Ve daha sonra mektubun asıl konusuna geçiyor. Çok belli ki, sıcağı sıcağına içinde olduğu bir tartışmanın, yeni öğrendiklerinin bilgisini paylaşmak istiyor "öğretmen"iyle. Konu, mutluluk ve yabancılaşmadır. Mutluluk nedir, sorusu Cevahir'in kafasını oldukça meşgul etmektedir:

Bu mektubun içeriğini açlık kaplamıyacağına göre sana kişi mutluluğundan ve yabancılaşmaktan bahsetmek istiyorum. Ne değin ağır bir yükün altına girdiğimi pekala biliyorum. Önce mutluluğun tanımını vermek gerekiyor. Ama ben bunu yapamıyacağım kanısındayım. Bazı sözcükler vardır ki, kapsadıkları anlamı sözlüklerle açıklamak olanaksız oluyor. Biz böyle kavramları anlatamayız ama anlarız, daha doğrusu duyarız. Mutluluğu da ben anlatamam. Gücüm yetmez onu sana tanımlamaya. Ama sen ki dostsun, bilirsin acıları, tatlıları; anlarsın beni. Mutluluğu da anlamalısın. Kanımca anlıyorsun.
Mutluluk insan eli değmemiş bir kayadır köyceğizde ya da güzel kadınların öldüresiye çiğnedikleri bir kaldırım taşıdır kentin alabildiğine kalabalık, üstüne kirli yağmurlar yağan bir bulvarında. Oysa biz insanız. Taş olma olanağını çoktan yitirdik.

Belli ki Cevahir, felsefi tartışmaların tam ortasındadır. Mutluluğu, neden var olduğumuzu sorguluyor ve şöyle devam ediyor:

Eğer taş olma ya da varolmama nedenini araştırıp sonunda çıkmazlara sürüklenirsek egzistansialist olmuş olacağız. Yerimiz J.P. Sartre amcanın yanıdır. Ve işte kardeşim günümüzün aktüel konusu ya da çağımızın aktüel türevi olan "YABANCILAŞMA"ya girmiş bulunuyoruz.

Ve sonra Cevahir, "öğretmen"i yanlış anlamasın diye uyarmadan edemiyor:

Siz belki benim felsefe yaptığımı, bilgiçlik tasladığımı sanacaksınız... umarım ki yanılmış olayım. Çünkü ben çağımızı ve dolayısıyla kendimi anlatıyorum sana.

Mektubun vardığı nokta, Cevahir'in artık kendini ve dolayısıyla çağını anladığıdır. Yabancılaşma tartışmasının nedeni de budur. Peki, yabancılaşma tartışmasını yaptığı kişiler kimlerdir? O dönem belki o kadar "meşhur" olmasalar da sonuçta o dönemin de

aydın insanlarıdır. Metin Eloğlu ressamdır, sergiler açmaktadır, *Türkiye'nin Adresi*[22] adlı şiir kitabı yeni çıkmıştır. Cevat Çapan'ın De Yayınlarından Nobel ödüllü Yunan şair Yorgo Seferis'ten çevirdiği *Destansı Öykü*[23] şiir kitabı yayımlanmıştır. Edip Cansever'in ise o dönem aynı yayınevinden *Tragedyalar*'ı[24] çıkmıştır.

> *Bu yabancılaşma dediğim menem şey bugün tüm acun uluslarını baştan sonuna dek alimiyle zanaatçısıyla, entellektüeliyle ve felsefecisiyle saran onulmaz bir illet, bir hastalıktır. Biz burada S. Hilav, C. Çapan, E. Cansever, M. Eloğlu'yla*[25] *durmadan bunu tartışıyoruz. Ve şüphesiz içimizde bu soruna en yatkın kişi Selâhattin Hilâv'dır. Şunu da belirteyim ki münakaşalarımız onu bile yanılgıya düşürüyor.*
> *Günümüzün bu aktüel sorununa doğru çözüm yolunu Marksist eleştirmenler bulmuş sayılır. Yalnız onların da henüz çözümleyemedikleri sürüyle yanı yatmakta bir hasta gibi önlerinde.*

Tartışma konusu "yabancılaşma" Selahattin Hilav'ın TİP İstanbul teşkilatı için hazırladığı bir broşürün başlıca konusudur. Hilav, İdris Küçükömer ve başka aydınlar gibi TİP için tartışma broşürleri hazırlayan aydınlardan biridir. Broşürler TİP İstanbul

22. Metin Eloğlu, *Türkiye'nin Adresi*, Yeditepe Yay., 1965.
23. Yorgo Seferis, *Destansı Öykü*, Çev. Cevat Çapan, De Yay., 1965.
24. Edip Cansever, *Tragedyalar*, De Yay., 1964.
25. Selahattin Hilav: 1928 yılında İstanbul'da doğdu. Babası İran'dan İstanbul'a göç eden Muhammed Mihri Bey'dir. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nden mezun oldu. TİP'e üye oldu. Fransa'da Sorbonne ve İşçi Üniversiteleri'nde okudu. *Yazko Felsefe Yazıları* dergisini yönetti. Felsefe yazılarının yanı sıra edebiyat üzerine yazılar da yayımladı. 2005'te İstanbul'da vefat etti.
Cevat Çapan: 1933 yılında doğdu. Şair, yazar, çevirmen, İngiliz Edebiyatı profesörü. 18 Ocak 1933'te İstanbul Darıca'da doğdu. 1953'te Robert Kolej'i bitirdi. İngiltere'de Cambridge Üniversitesi İngiliz Edebiyatı bölümünü 1956'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi'nde 1968'de doçent, 1975'te profesör oldu. İlk şiiri 1952'de *Varlık* dergisinde yayımlandı. Daha sonra *Yeditepe*, *Seçilmiş Hikâyeler*, *Yücel* dergileri şiirlerine yer verdi. *Pazar Postası*'nda tiyatro eleştirileri yazdı. *Dönem*, *Şiir Sanatı*, *Papirüs*, *Yeni Dergi*, *Milliyet Sanat* ve *Adam Sanat* dergilerine şiir yazdı ve şiir çevirileri yaptı. İlk şiir kitabı *Dön Güvercin Dön* 1986'da basıldı. Bu kitapla aynı yıl Behçet Necatigil Şiir Ödülü'nü kazandı.
Edip Cansever: 1928 yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirdi. Yüksek Ticaret Okulu'ndan ayrılıp ticaret hayatına atıldı. Kapalıçarşı'da antikacılık yaptı. *Nokta* adında bir dergi çıkardı. Sonra şiir yazmaya başladı ve İkinci Yeni şiirinin öncülerinden biri oldu. 1986 yılında öldü.
Metin Eloğlu: 1927 yılında İstanbul'da doğdu. Ortaokuldan sonra Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'nde okudu. Edebiyata öyküyle başladı. Ama şair olarak ün yaptı. Ayrıca ressam olarak da tanındı. Eleştiriler yazdı. 1985 yılında İstanbul'da öldü.

teşkilatı adına basılıyor, teşkilatlarda üyelere, sempatizanlara dağıtılıyor ve tartışmalar yapılıyor.

Anlıyoruz ki Cevahir, TİP içindeki eğitim amaçlı tartışmaların tam olarak içindedir.

Selahattin Hilav'ın, TİP İstanbul İl Yönetim Kurulu Eğitim Bürosu için hazırladığı ve Mart 1966'da basılan çalışmasının adı *Toplumculuk ve İnsan Problemleri.* Cevahir'in kafa yorduğu yabancılaşma konusunun bir bölümünde Hilav, şöyle yazmış:

> Gerçekten de, bütün tarih boyunca, üretici insanların, hak ettikleri "insanlık haysiyetini" bir türlü kazanamadıklarını ve çalışmalarına denk düşen bir hayat süremediklerini hatta "insan" olarak telakki edilmediklerini görüyoruz. İşte bu olay, insanoğlunun ve insan toplumlarının en temel özelliklerinden biri olan YABANCILAŞMA olayından başka bir şey değildir. Yabancılaşma dediğimiz zaman, insanın yukarda açıkladığımız çeşitli toplum biçimlerinde, kendi yarattığı ürünlere kendisinin sahip olamaması olayını kastediyoruz.[26]

Bu tartışmalar içinde Cevahir "yaşlandığını", başka deyişle artık eski Cevahir olmadığını yazıyor:

> *Belki özenti diyeceksin ama bilirsin ki ben herkese özenecek ya da özentiyle yaşamımı sürdürecek çağı çoktan aştım, çoktan ihtiyarladım. Yaşıtlarımın beğenileri benim için artık çocuk oyuncağı şeyler. Saç ve sakal bırakıyorum. Toplum yasalarına, toplum düzenine Don Kişotça olsa bile bir tepkide bulunuyorum.*

Cevahir, Âşık İhsani'yi örnek vererek sürdürüyor mektubunu; onu Pir Sultan Abdal ile kıyaslıyor. Bir bakıma yüzyıllar öncesinin bir isyancı ozanını bugüne getiriyor:

> *Sana burada büyük halk ozanı İHSANİ'nin dört dizesini yazıyorum... Bir şey söyleyeyim mi? Pir Sultan Abdal'dan sonra gelmiş en büyük baş kaldırmacı ozan İHSANİ'dir. Vercors (Verkor)'un ünlü bir özdeyişi vardı. "İnsan baş kaldırdığı müddetçe insan olmaya başladı." Bu yönden beğenirim büyük İhsani'yi.*
> *Sorumluyum ben çağımdan / Düz ovamdan dik dağımdan / Sömürgeni toprağımdan / Sürene dek yazacağım.*

26. Selahattin Hilav, *Toplumculuk ve İnsan Problemleri*, http://www.tustav.org/yayinlar/kutuphane/TIP-kutuphanesi/toplumculuk-ve-insan-problemleri-1966.pdf s. 10-11.

Bu mektubun en değerli yanı, Cevahir'in İstanbul'da TİP içinde çalıştığını, toplantılarına katıldığını üstü kapalı bir şekilde anlatmasıdır. Sıklıkla gittiği yer TİP'in Beyoğlu İlçe Teşkilatı'dır. O dönem İstanbul'daki arkadaşlarından Derviş Emre, tam olarak hatırlamasa da muhtemelen TİP Beyoğlu İlçe Teşkilatı'nda yapılan toplantıların birinde Cevahir'le tanıştığını ve arkadaşlığının başladığını anlatıyor:

Beyoğlu'ndaki parti binasındaki toplantılardan birinde tanıştık Cevahir'le. Arkadaşlığımız ilerledi, zaten aynı memleketliydik de. Sadece toplantılarda bir araya gelmezdik, Beyoğlu'nda buluştuğumuzda dolaşır, oraya buraya gider, güzel vakit geçirirdik.

1966 yılı sol ve sağ cenahlarda karşılıklı olarak kılıçların kuşandığı bir yıldır. Dönemin Demirel'den[27] sonra siyaseten devrim karşıtı temsilcisi, Mart 1966'da Cevdet Sunay'ın cumhurbaşkanı olmasıyla birlikte boşalan genelkurmay koltuğuna oturan Cemal Tural'dır. Demirel'in iktidarıyla birlikte Tural'ın askeriyenin başına gelmesi sağ kesimlere büyük bir cesaret vermişti.[28] Tural'ın genelkurmay başkanı olduğu gün, 16 Mart'ta TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar'ın SBF'de verdiği konferans faşistler tarafından basılırken, 20 Mart'ta İstanbul'da MTTB tarafından "Komünizmi Tel'in Mitingi" yapıldı.

Ocak ayında Johnson ve İnönü arasındaki mektuplaşmaların kamuoyuna açıklanmasıyla beraber Türkiye'de solcu ve demokrat kesimler arasında hoşnutsuzluğa yol açan ama henüz sokağa

27. "Demirel... Türkiye'de demokrasinin yerleşmemesinin de en önde gelen nedenlerindendir. Öldüğünde onu demokrasi havarisi yaptıkları zaman kendimi ne kadar kötü hissettiğimi anlatamam. Böyle bir sol düşmanlığı, böyle bir gençlik düşmanlığı ben hayatımda görmedim" (Tuğrul Eryılmaz, *68'li ve Gazeteci*, İletişim Yay., 2018, s. 53).

28. "Tural'ın ordunun başına gelişi, anti-komünistlere büyük cesaret verdi. Bir hafta sonra büyük kentlerde komünizmle mücadele mitingleri düzenlenmeye başladı. (...) Ardından Genelkurmay Başkanı Tural'ın ünlü Cuma emirnameleri başladı. Daha sonra *Komünizmle Mücadele El Kitabı* adı altında bir araya getirilerek tüm ordu birliklerine 'başemir' olarak dağıtılacak olan bu emirnamede Tural şöyle diyordu: 'Din, toplumu, sarsılmaz bir şekilde birbirine bağlayan en önemli faktörlerden biridir. Komünistler Allah'a inanmazlar... Din, komünizmin en amansız düşmanı olduğu için, onu yok etmeyc var güçleri ile çalışırlar'" (Doğan Özgüden, *'Vatansız' Gazeteci I*, Belge Yay., 2010, s. 379).

dökülmeyen Amerikan karşıtlığına rağmen ABD'nin Türkiye'yi bırakmaya hiç niyeti yoktu. 1964 Mart'ından beri İstanbul ve İzmir'i "ziyaret" eden[29] ve herhangi bir protesto ile karşılaşmayan Amerikan Akdeniz Filosu namı diğer 6. Filo İstanbul'a geldiğinde ilk defa 8 Nisan 1966'da pasif tarzda protesto edildi.

> Türkiye Milli Talebe Federasyonu yöneticileri, Amerikan 6. Akdeniz Filosunu "İstenmeyen Filo" ilan etmişlerdir. Filonun limana gelişini protesto etmek amacıyla dün Dolmabahçe rıhtımından denize bir çelenk atılmıştır. Kırmızı-Beyaz çiçeklerden hazırlanan çelengin üzerine Atatürk'ün "Bütün ezilmiş uluslar bir gün ezenleri yok edecektir" vecizesi yazılmıştır. TMTF ikinci başkanı Cavit Savcı "Bilindiği gibi Kıbrıs'a yapacağımız çıkartmaya bu filo engel olmuştur. Gerçek böyle iken nasıl oluyor da limanımıza geliyor" demiştir.[30]

İstanbul'da 6. Filo'nun gelişi pasif bir tarzda protesto edilirken İzmir'de aynı gün bir yobaz baltayla Atatürk heykeline saldırır, heykeli parçalamak ister. Gerici saldırı duyulur duyulmaz ilerici gençler arasında hiç hesapta olmayan büyük bir tepkiye neden olur bu. Olayın duyulduğu günün gecesi İstanbul ve Ankara'da gençler sokağa çıkar, yürürler ve polisle çatışırlar. İki yıl sonra DÖB'ün kurucuları arasında yer alacak olan Mustafa Gürkan, bu olayları şöyle anlatır ve yorumlar:

> Gittik Eminönü'ne gece yarısı Atatürk'ün heykelini kırdılar diye yürüyüş yaptık, TMTF'den çıktık. Aşağı indik. Polis bize engel olmaya kalktı. Bayrakla yürüyorduk. Polis bayrağı almak istedi, çekerken yırtıldı. Yırtılınca, "sen nasıl bayrağı yırtarsın" diye bam güm polislere girince tutukladılar bizi... İstanbul Üniversitesi içindeki bizim grubun ilk ortaya çıkışı Atatürk heykellerinin kırılması olayıyla oldu.[31]

---

29. Amerikan filosunun İstanbul'u ziyareti sebebiyle Rusya memleketimize bir nota vermiş ve filonun gelişinin Montrö Anlaşmasına aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Dışişleri Bakanlığı yetkilileri, notaya bugün cevap verileceğini bildirmişler ve Sovyetlerin tutumunu 'yerinde olmayan bir hareket' olarak vasıflandırmışlardır" (*Milliyet*, 23.3.1964).
"Amerika'nın Akdeniz'deki 6. Filo'suna mensup 6 gemi, dün limanımıza gelmiştir. Forrestal uçak gemisi, Spring Field kruvazörü ile 2 destroyer ve 3 yardımcı gemi İstanbul'da 12 ekime kadar kalacaktır.
Bir İngiliz eğitim gemisi de dün limanımıza gelmiştir" (*Milliyet*, 6.10.1964).
30. *Milliyet*, 9.4.1966.
31. Bedri Baykam, "Mustafa Gürkan", *68'li Yıllar: Eylemciler*, İmge Kitabevi, 1998, s. 264.

Mektubunda sakal bıyık bıraktığını yazan Hüseyin Cevahir, iki hafta sonra katıldığı yürüyüş bitimi Taksim Cumhuriyet Anıtı'nın önünde (Hüseyin Işık arşivi).

Taksim Meydanı'nda da gençler Cumhuriyet Anıtı önünde nöbet tutmak isteyince polis müdahale eder. Sonraki gün de ilerici gençler Ankara ve İstanbul'da yapılan yürüyüş ve mitinglerle olayı protesto ederler. İstanbul'da yapılan ve Cevahir'in katılmış olması muhtemel olan yürüyüş İstanbul Üniversitesi'nde başladı. Polis yürüyüşe izin vermeyince gençler, üniversitenin Süleymaniye kapısından dışarıya çıktı. O sırada Süleymaniye Camisi'ni

ziyarete gelen Amerikan askerlerini görünce sloganlarla protesto ettiler. Yürüyüşçüler dolaşarak [o dönem Beyazıt Meydanı'nda bulunan] Turan Emeksiz Anıtı'nın önünde saygı duruşunda bulunduktan sonra Sultanahmet'e doğru ilerlediler. Gençler, yobaz saldırısıyla birlikte Amerika'yı da "Amerika, Amerika, döndüremezsin Vietnam'a", "Amerikalı defol" sloganları ile protesto ettiler. İzinsiz yapılan yürüyüş kolu polis tarafından Cağaloğlu istikametine sokulmak istenmedi. Ancak gençler polis barikatını aşarak Cağaloğlu'na doğru yürüdüler. Cadde üzerindeki AP binası önünde Demirel'i protesto ederken [Valiliğin yakınındaki] TİP binasının önünde de TİP'i öven sloganlar attılar. Cağaloğlu, Eminönü, Karaköy güzergâhıyla Taksim'e kadar devam eden yürüyüş sırasında emniyet güçleri İstanbul'u gezen Amerikan askerlerini ara sokaklara sokarak güvenlik altına aldı. Ata'ya bağlılık yürüyüşü Taksim Cumhuriyet Anıtı'nın önünde sona erdi.[32]

Bir gün sonra yobazlar ve Amerikancı anti-komünistler de İzmir'de "Komünizmi ve gafleti tel'in mitingi" yaptılar. Komünizmle Mücadele Derneği, MTTB'ninde aralarında olduğu 50 derneğin katılımıyla düzenlenen mitinge Türk-İş'in 3. Bölge Temsilcisi de katıldı ve konuşmacıların arasında yer aldı. Bu mitingde haykırılan sloganların bazıları şunlardı: "Vatan ve dinimiz için cihad mukaddestir", "İmam efendi, Komünistin leşini yıkama, namazını kılma", "Türk işçisi, hürriyet için emeğini, komünizm için bileğini kullan."

Gericilerin "güvencesi" altında 6. Filo Mayıs sonunda da İstanbul limanlarına demir attı.[33] Amerikan askerleri İstanbul sokaklarında gezdi, eğlence mekânlarında eğlendi, yorgunluk

32. *Milliyet*, *Hürriyet*, 10.4.1966.

33. "Amerikan 6. Filosuna bağlı 9 savaş gemisi dün sabah limanımıza gelmiştir. İçinde Saratoga uçak gemisinin de bulunduğu Amerikan donanması limanımızda 8 gün kalacaktır.
Gemilerin demirlenmesinden sonra, filo Kumandanı Tümamiral G. Larocque Kuzey Saha Kumandanı Koramiral Celal Eyicioğlu'nu Kasımpaşa'daki karargâhında ziyaret etmiş, bu ziyaret Koramiral Eyicioğlu tarafından 'Albany' sancak gemisinde Amerikan amiralini ziyaretle iade edilmiştir.
Amerikan makamlarının dün Washington'da açıkladıklarına göre, Birleşik Arap Cumhuriyeti, Amerikan Altıncı Filosunun İskenderiye limanına nezaket ziyareti yapmasına izin vermemiştir. Arapların bu hareketine sebep olarak Sovyet Başbakanı Alexi Kosigin'in ve Yugoslavya Devlet Başkanı Mareşal Tito'nun Mısır'ı ziyaretleri ileri sürülmektedir" (*Milliyet*, 25.5.1966).

attı ve herhangi bir protesto ile karşılaşmadı. Ancak gericiler boş durmadı; 2 Haziran'da "komünizm tehlikesine" karşı çok daha "hassas" olan Kayseri'de TİP tarafından yapılan mitingi engellediler ve aynı gece TİP binasını da tahrip ettiler. Bu durum, yani 6. Filo'nun her gelişinde "Komünizmi Tel'in Mitingi" yapmak veya devrimcilere saldırmak... sonraki yıllarda da tekrarlanacaktır.

Türkiye'deki gelişmeler hiç şüphesiz ABD emperyalizminin "komünizm tehlikesi"ne karşı artırdığı saldırganlığın bir parçasıydı. ABD; Sovyetler Birliği ve Çin'in etrafını kuşatan bir strateji izliyordu. Vietnam'ı yüz binlerce ABD askeri işgal etmişti. Diğer taraftan Endenozya'da güçlenen Endenozya Komünist Partisi, seçimlerde %15 civarında bir oy alarak iktidarı tehdit eder duruma gelince ABD ve Hollanda, 1965 sonbaharında milliyetçi Başkan Ahmed Sukarno'ya karşı yapılan başarısız darbe girişiminin komünistler tarafından yapıldığı iddiasıyla Amerikancı Genelkurmay Başkanı Suharto'yu harekete geçirdiler. Sağcı milislerle beraber 1965 Kasım'ından 1966 Mart'ına kadar süren katliamda 500 bin ile 3 milyon arasında (kesin rakamlar verilemiyor) komünist parti üyesi/sempatizanı, solcu ve demokrat insan katledildi. Komünizmin güneye inen yolu üzerindeki diğer ülkelerden Pakistan, Afganistan, İran ABD için "sağlam" ülkelerdi; ancak Türkiye ve Yunanistan "zayıf halkalar"dı. ABD, Türkiye'yi bırakmak niyetinde değildi. İşte bu yüzden içerdeki işbirlikçilerini "komünizm tehlikesi"ne karşı harekete geçirmişti.[34] Gericiler için dışarıdaki emperyalizm değil, içerdeki -toptancı bir şekilde "komünistler" dediği- solcu ve demokrat örgütler, gruplar, insanlar tehditti.

34. Doğan Özgüden, 1966'da yayınlanan kitabında faşizm uyarısında bulunur: "Bugün Türkiye, bir faşizm tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. (...) Bu bakımdan ... devrimci kuvvetlerin Türkiye'de emperyalist devletlerin ve sermaye çevrelerinin desteklediği faşist hareketlere karşı ortak bir cephe kurmaları zorunlu hale gelmiştir" (*Faşizm*, Akşam Kitap Kulübü, İstanbul) (Doğan Özgüden, *'Vatansız' Gazeteci 1*, Belge Yay., 2010, s. 388).

Siyasal bakımdan hareketli geçen 1966 baharında Cevahir, İstanbul Tıp Fakültesi'ni bırakmaya ve Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne gitmeye karar verir. Böyle bir kararı, hem de 3. sınıfa kadar gelmişken niye almıştır? Oysa 3. sınıf Tıp Fakültesi'nin en kolay geçilen sınıfıydı; dönem sonu sınavlar yoktu. Sonrasında ise artık klinik dönemi başlıyordu. Neden bu durumda ayrılmak istemiştir? Gerçekten kadavradan bıktığı için mi, Siyasal'da devrimci arkadaşları olduğu için mi veya başka bir şey mi bu kararı almasına neden olmuştu? O dönem Tıp Fakültesi'nin imkânları da son derece sınırlıydı; kendine mahsus öğrenci yurdu yoktu, ders kitapları pahalıydı. Burada okumak orta halli ailelerinin çocukları için bile son derece zordu.[35] Ancak belirleyici nedenin kendisine başka bir yol aramak, siyasetin merkezi durumundaki Siyasal'da devrimci arkadaşlarının yanında bulunmak olduğunu söylemek yanıltıcı olmaz. Çünkü kadavraya karşı duyduğu nefrete rağmen, başka bir neden olmasaydı, Cevahir sırf ailesine karşı duyduğu sorumluluğun gereği olarak tıbbı bitirirdi. Öteki-İstanbul'un farkına varan, insan sevgisiyle dolu ve kendini ezilen insanlara karşı sorumlu hisseden Cevahir, kendisine göre devrimci bir yol seçmişti.

Tıp Fakültesi çalışılmadan sınıf geçilecek bir okul değildi. Cevahir'in ailesini üzmemek için olsa dahi derslerini aksatmadığı belliydi. Sonuçta sevmese de Tıp Fakültesi'nin 3. sınıfına kadar gelmişti, bu da İstanbul yıllarında okul açısından büyük oranda başarılı olduğunu gösteriyor.

Buna rağmen Cevahir'in okulu bırakmak istemesi üzerine Eniştesi Fevzi Özkan onun başarılı bir öğrencilik dönemi geçirdiğini gördüğü için tepki duyar: "İnsaf et. Yazık değil mi, bu kadar emeğe, yazık değil mi, iki-üç senen boşa gitti." Eniştesi Fevzi Özkan'ın söylediklerine göre doktorluk konusunda babasıyla fikir ayrılığı baştan beri vardı. Diğer yandan eniştesine hep "ben kadavrada insan eti görmekten bıktım" diye dert yanar.

35. İstanbul Tıp Fakültesi Dekanı Prof. Cihat Abaoğlu, fakültenin durumunu bir konuşmasında şöyle özetliyor:
"Bizim 4000 öğrencimiz var, yıllık bütçemiz yatırımlar hariç 28 milyon liradır. Yılda öğrenci başına 7 bin lira harcıyoruz. Buna karşılık 200 öğrencisi olan Hacettepe Tıp Fakültesinde ise her öğrenciye 131 bin lira düşüyor.
'Biz sömürge fakülte miyiz?' diyen Prof. Abaoğlu, İstanbul Tıp Fakültesine 83 milyon liralık ödenek ayrılması gerektiğini sözlerine eklemiştir" (*Milliyet*, 26.12.1965).

Ama çok sevdiği dertleştiği, sorunlarını paylaştığı eniştesi bile Cevahir'i ikna edemez. "Yemek yiyemiyorum, bu meslek bana göre değil" diye ısrar eder ve nihayetinde tıbbı bırakmaya karar verdiğini söyler.[36]

Ancak doktorluğun ona göre bir meslek olmadığını ailesine nasıl anlatacaktır? Zaten baştan beri kadavradan nefret etmesi elbette işini kolaylaştırır.

Cevahir, yaz dönemlerinde, okul tatili başladığında, kısa süreliğine de olsa hep köyüne gitmiştir. Çünkü köyünü, insanlarını, doğasını sevmektedir. Köye gidişleri, orada yaptıkları, akrabaları, tanıdıkları tarafından hep hatırlanmıştır. Orada geçirdiği günler boyunca kendini de çevresindekileri de ihmal etmez. Odasına kapanır, kitap okur, notlar alır; çocuklara hem ders çalıştırır hem bilmeyenlere yüzme öğretir; gençlerle sohbet eder, yüzmeye gider, futbol oynar; insanlara yardım eder...

Hüseyin Cevahir (ayakta, sol başta) köyünde (Fevzi Özkan arşivi)

36. Musa Kaplan, *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 138.

Yazın köye geldiğinde odasına girer, kapıyı kapatır devamlı kitap okurdu ve bir şeyler yazardı.[37]

Gözümün önünde canlandırıyorum, o odasına çekilip kitaplarını okurdu. Boş zamanda da beni ve benim yaşımdaki diğer bütünlemeye kalmış çocukları toplar hepimize ders çalıştırırdı.[38]

Bir gün ağabeyim beni gölete yüzmeye götürmüştü. Beni kucağına alıp yüzmeyi öğrenmem için çok uğraşmıştı. Bana yüzmeyi ağabeyim öğretti. Bir de beni arkadaşları ile yapacakları futbol müsabakasına götürmüştü.[39]

Bizim köyün tüm gençleri o zamanlar yüzmeyi [köyün yakınlarındaki Koyun Gölünde] öğrendiler. Hüseyin içimizde en mükemmel yüzenimizdi. Bu gölden çıkıp güneşlenirken, o dinlenmeyi kitap okuyarak değerlendirirdi. Bir de Siyasal'da okurken yazın tatile geldiğinde köyün gençlerini toplayıp köyün karşısındaki düz yerde futbol oynardık.[40]

Her yıl Şöbek'ten geçerek kaplıcalara binek hayvanlarımızla ... yaya olarak geldiğimiz için yataklarımızı getiremiyorduk. Hüseyin'lerin köyü kaplıcalara yakın olduğu için yatağı genellikle oradan alıyorduk. (...) Onu daktilosunun başında bir şeyler yazarken bulduk. Ben diğer arkadaşları da Hüseyin'le tanıştırdım. Halamız bize yemek yaptı. Karnımızı doyurup sohbetimizi de ettikten sonra yatakları almak istediğimizde Hüseyin bize yatağı vermedi. Yatakları kendi sırtlayıp köyün karşısındaki patika yola kadar getirerek hayvanlara yüklemiş ve bizi yolcu etmişti.[41]

Hüseyin yaz tatillerinde köye gelirdi. Köyde sık sık bir araya gelerek çeşitli konularda fikir teatilerinde bulunurduk. Çok hareketli, cevval bir kişiliği vardı. Sürekli kitaplar okurdu...
Aslında köyde de fazla kalmak istemezdi. "Ben köyde iken okumaktan kopuyorum, istediğim kitapları bulamıyorum" derdi...
Sabahları beni uyandırırken, "Hoca sen ne kadar uyuyorsun, bırak bu kadar uykuyu, kitap oku, Charles Aznavour'un şarkılarını dinle" derdi. Bu Ermeni sanatçının şarkılarını çok severek dinlerdi. Yine beni uyandırırken, "Gün batar, gâvur yatar" derdi. Radyodaki açık oturumları hiç kaçırmaz dinlerdi.[42]

37. Musa Kaplan, "Zehra Cevahir", *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 155.
38. Musa Kaplan, "Dilfiruz Cevahir Yıldız", *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 155.
39. Musa Kaplan, "Fatma Cevahir Çaynak", *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 157.
40. Musa Kaplan, "Gürbüz Cevahir", *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 158.
41. Musa Kaplan, "Haydar İmsak", *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 160.
42. Musa Kaplan, "Fevzi Özkan", *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 108-109.

Hüseyin Cevahir (ayakta, sağdan ikinci) köyünde (Fevzi Özkan arşivi)

1966 yazında Cevahir köye gider. Ama bu defa farklı bir amacı vardır: Tıbbiyeden ayrılmak ve Siyasal sınavlarına girmek istediğini ailesine söylemek. Zaten kararını vermiştir ama ailesinin gönlünü almak onun için çok önemlidir.

Düzgün Cevahir, oğlunun köye gelişini Murat Bjeduğ'la yaptığı uzun bir görüşmede şöyle anlatır:

> Hüseyin çok okuyan, okul hayatında da çok başarılı terbiyeli, sessiz, sakin bir çocuktu. Çok yardımsever ve merhametliydi. İstanbul Tıp Fakültesi'ni kazanıp okumaya başladı. Ama üçüncü sınıfa geçtiği yılın yaz tatilinde [1966 yazı] köye geldiğinde çok zayıflamıştı. Gelenekler yüzünden Hüseyin ile biraz mesafeli idik. Soramadım ama bu kadar zayıflamış olmasına da canım sıkılmıştı. Ben sormadım da dayısına, Hüseyin'le bir konuş, hem keyifsiz gözüküyor, hem de niye bu kadar zayıflamış, dedim.
> Munzur kenarında mangal yapmak Tuncelililerin sevdiği bir alışkanlıktır. Dayısı mangal yapmış, böbrek, yürek pişirmiş, aslında eskiden sevdiği halde hiç yiyememiş. Dayısı, "Hüseyin neyin var, niye yemiyorsun, bak çok zayıfsın, ye ki güçlen, toparlan" demiş. Hüseyin de, "Dayı ben artık bu tıp fakültesini bırakacam, yapamıyorum, kadavra dersinden sonra yemek de yiyemez oldum. Sınavlara girip okul değiştireceğim" demiş.[43]

43. Aktaran Murat Bjeduğ, http://t24.com.tr/yazarlar/murat-bjedug/44-yil-once-katledilen-huseyin-cevahirin-babasi-anlatiyor-vucudunda-83-kursun-deligi-saydim,12015

Derviş Emre, bu konuyla ilgili olarak Hüseyin Cevahir'in kendisine söylediklerini aktarıyor.

Cevahir bana şöyle dedi bir buluşmamızda: Tıp'ta dersler çok yoğun, siyasal ve sosyal faaliyetlere zaman kalmıyor. Bu yüzden Mülkiye'ye gideceğim. Orada siyasal ve sosyal faaliyetlere daha çok zaman ayırabileceğim.

Anlıyoruz ki, sadece kadavra dersinden soğuması değildi Cevahir'i İstanbul'dan ayıran...

1966 yazında işçilerden önemli bir "ben de varım" uyarısı gelir. Çorum Belediyesi'nin işten attığı temizlik işçileri, protesto için Türk-İş'e bağlı Genel-İş Genel Başkanı Abdullah Baştürk'ün öncülüğünde 27 Temmuz 1966'da 260 kilometrelik Çorum-Ankara yolunu yürüyerek 3 Ağustos'ta Ankara'ya vardılar. Anıtkabir'i de yalınayak ziyaret eden işçiler, daha sonra Başbakan Demirel'i ziyaret etmek istediler ama yerinde bulamayınca taleplerini içeren karton afişleri Demirel'in kapısına bıraktılar. Bu arada Danıştay, Genel-İş Sendikası'nın başvurusu üzerine 5 Ağustos 1966'da Çorum Belediyesi'nin işten çıkardığı işçiler için tehir-i icra (yürütmeyi durdurma) kararı verdi. Ancak Çorum Belediye Başkanı Kemal Demirel, kararı uygulamadı. Bunun üzerine Ankara'da adalet bulamayan işçiler, seslerini duyurmak için 15 Ağustos'ta İstanbul'a yürümeye başladılar. Yürüyüş, basında "ölüm yürüyüşü", "ölüm kervanı" olarak adlandırıldı. TİP bir grup olarak Gebze'de yürüyüşe katılmak istedi ancak yürüyüşe öncülük eden Genel-İş buna izin vermedi. Olayı takip eden *Milliyet* muhabiri Mete Akyol, işçilerin 31 Ağustos Çarşamba günü İstanbul'a gelişini "Ölüm Kervanı İstanbul'a Vardı" başlığıyla şöyle haberleştirdi:

Geceyi, İçerenköy'de geçiren işçiler, sabah yürüyüşe devam ederek Ankara asfaltından Kadıköy'e gelmişlerdir. "Ölüm kervanı" idarecileri bu yürüyüşleri sırasında kendileriyle beraber yürümek isteyen bazı TİP'lilerin isteklerini kabul etmemişlerdir. "Olaya politik bir yön verilmemesi" gerekçesiyle TİP'lilere "hayır" diyen işçiler, durumu hükümet komiserine de bildirmişlerdir. Yollarda büyük ilgiyle karşılanan işçilere AP Kadıköy İlçesi tarafından ayran ve sandviç

ikram edilmiştir. Bir emekli albayın eşi de işçilerden "soğuk birşeyler içmelerini" istemiş ve çiçekler vermiştir. Kervan, Kadıköy'de iskele parkında bir süre dinlendikten sonra motorla karşıya geçmiştir. Galata rıhtımından yürüyüşe devam eden işçiler Kabataş ve Gümüşsuyu yoluyla Taksim'e gelmişlerdir.

Diğer sendika temsilcilerinin de katıldığı kervan, Gümüşsuyu'ndan geçerken Teknik Üniversite önünde toplanan bir grup genç "Türk-İş" aleyhinde gösteri yapmışlar ve: "Bu işçilerin haklarını savunmuyorsunuz. Neden Kervan'ı Pazar günü şehre sokmadınız. Miting tertiplemediniz?" şeklinde bağırmışlardır.

Gençler protestoya Taksim anıtının etrafında da devam etmişlerdir. Türk-İş Birinci Bölge Temsilcisi İsmail Topkar: "Sabırlı olun. Durumu, Demirel hükûmetine bildirdik. Bir netice alamazsak Türkiye çapında büyük bir harekete girmeyeceğimizi kim iddia edebilir. Konuyu sokaklara taşırmayalım. Türk-İş hiçbir hükûmetin uşağı değildir" demiştir. Bu sırada dinleyiciler arasında münakaşalar olmuş Kemal Ulus, Şevket Caymaz, Sıtkı Eser, Deniz Gezmiş adındaki şahıslar "Tahrikçilik yaptığı" iddiasıyla nezaret altına alınmışsa da akşam Nöbetçi Mahkeme tarafından serbest bırakılmışlardır.

Genel-İş Sendikası Genel Sekreteri ve "Ölüm Kervanı" Başkanı Hasan Okyar da burada bir konuşma yapmış ve şunları söylemiştir:

"Danıştay kararına rağmen Çorum Belediye Başkanı, Anayasanın verdiği hakları tanımamakta ısrar etmektedir. Sesimizi yükseltmemiş olsaydık, kamu sektöründeki 340 bin işçinin geleceği karanlık bir manzaraya bürünecekti. Ankara'da yaptığımız temaslarda Danıştay kararını uygulatacak bir makam bulamadık. Hükûmeti vatandaşa şikâyet için İstanbul'a kadar yürüdük. Ata'nın huzurunda sizlere ve ilgililere hitap ediyorum. Anayasa hükümlerini yerine getirmeyenler mutlaka istifa edeceklerdir."

Yürüyüş sırasında geniş emniyet tedbirleri alınmış, trafik aksamıştır.[44]

Aralarında Deniz Gezmiş'in de bulunduğu TİP'li gençler, yürüyüş kolunun İstanbul'a varmasından itibaren korteje girilmesine izin verilmese de, yürüyüşe Taksim Meydanı'na kadar destek verdiler. Hüseyin Cevahir'in de TİP'li gençler içinde yer aldığını Hüseyin Işık'ın masalsı anılarından anlıyoruz:

---

44. 1.9.1966, *Milliyet*. İşçiler iki hafta Taksim-Dolmabahçe arasında kurulan çadırlarda Türk-İş'in hükümet nezdinde yaptığı çalışmaları beklediler. Olumsuz bir sonuç karşısında İstanbul'dan İzmir'e yürüme kararı aldılar. Ancak Çorum Belediyesi ile Türk-İş arasında uzlaşma sağlandı ve işçiler Çorum'a geri döndüler.

Bir yaz günüydü, Ankara'dan İstanbul'a bir uzun yürüyüş olmuştu. O eylemden sonra bize gelmişti. Ayakları kokuyordu. Annem Piro Abi'ye, kalk ayaklarını yıka Piro, ayakların kokuyor, diye seslendi. Piro Abi gidip ayaklarını yıkadı.

12 Kasım'da işçilerin bir başka tepkisi gelir. Türk-İş, Ankara'da miting düzenler:

> Türkiye'de ilk defa Amerika Birleşik Devleti aleyhine düzenlenen miting dün Ankara'da yapılmıştır.
> ... 1.000'e yakın işçi ve gençlik teşekkülü üyeleri, ellerinde dövizlerle İstasyon Caddesi üzerinden Opera Meydanı, Cebeci yolu üzerinden yürüyerek Kurtuluş Meydanına gelmiştir.
> "Kavga özgürlük için - Yığınlar için kavga", "Türk işçilerinin emperyalistleri kovacakları gün yakındır", "Bizden emek, efendilerden yemek", "Emperyalizme ilk yumruk iniyor", "Türkiye Johnson'un çiftliği değildir" yazılı dövizlerle devamlı olarak Amerika'yı protesto ederek "Sosyalist Türkiye", "Milli petrol", "Amerikalı evine git" diye bağırmışlardır. Bu arada "Dağ Başını Duman Almış" marşı ile "Gül ağacı değilem" şarkısı da şu şekilde değiştirilerek söylenmiştir: "Gül ağacı değilem - Çek elini yurdumdan - Ben sömürge değilem."[45]

Bir gün sonra Amerikan aleyhtarı bir başka büyük tepki de Adana'da gösterilir. Binlerce Adanalı Amerikan askerlerini protesto için sokaklara dökülür:

> Küçüksaat Meydanında dün gece bir Türk ailesine sarkıntılık eden yedi Amerikalı olaylara sebep olmuş kendilerini protesto için toplanan 4-5 bin Adanalının elinden zabıta tarafından güçlükle kaçırılmıştır.
> Özellikle İncirlik üssünde görevli Amerikalıların devam ettiği bir pavyonun önünde saat 22 sularında sivil giyimli Amerikalılar bir Türk ailesine sözle ve elle sarkıntılık etmiştir. Duruma etraftaki halk müdahale etmiş ve bir anda olay yerinde büyük bir kalabalık toplanmıştır. Amerikalılar olay yerine gelen polis tarafından pavyona kaçırılmış ve iki saate yakın orada muhafaza edilmişlerdir. Meydanda toplanan 5 bin kadar Adanalının aleyhte gösterilerine karşı olay yerine inzibat kuvveti ve itfaiye de gelmiş, Amerikalılar askeri bir kamyonla Merkez Kumandanlığına götürülmüşlerdir.
> Olaylar şehre yayılmış ve Amerikan Konsolosluğu ile Amerikan Kızılhaç teşkilatının bulunduğu binalar taşlanmış ve tahrip edilmiştir. Ayrıca Amerikalıların oturduğu evler de taşlanmış, otomobiller tahrip edilmiştir.

45. *Milliyet*, 13.11.1966.

Askeri birliklerin de yardımıyla şehirde geniş güvenlik tedbiri alınmıştır. Gösteriler yer yer gece yarısından sonra da devam etmiştir. Polis bazı kişileri nezarete almıştır.[46]

Türkiye'de Amerikan aleyhtarlığı ile başlayan büyük bir sosyal uyanış giderek güçlenmektedir.

1966 yılının sonlarına doğru TİP'te önemli bir ayrışma yaşanır; bu, TİP çatısı altında bir araya gelen solun ilk bölünme başlangıcıdır. 20-23 Kasım 1966'da TİP'in 2. Büyük Kongresi Malatya'da toplanır. Kongrede aşamalı devrim stratejisini savunan ve devrimin ilk aşamasında "zinde güçler"e (başka ifadeyle "asker-sivil aydın zümre") ve millî burjuvaziye atfedilen önem bakımından TİP yönetiminden ayrılan ve parti-içi muhalefet olarak ortaya çıkan başta Mihri Belli olmak üzere MDD'ciler (Milli Demokratik Devrim) tasfiye edilir. Ancak bu tasfiye TİP içindeki MDD hareketinin daha da güçlenmesine neden olur.

1960'ların yılbaşları genellikle evlerde veya eğlence mekânlarında geçerdi. Zenginler, yeni yılı çeşitli gösterilerin -bunların arasında striptiz en revaçta olanıydı- yapıldığı, meşhur şarkıcıların sahneye çıktığı gazinolarda geçirirlerdi. Evlerinden çıkamayanlar hariç diğer kesimler içinse meyhaneler, sokaklar eğlence mekânlarıydı. 1966 yılını 1967 yılına bağlayan gece, Ramazan Ayı'na denk geliyordu. O zamana dek hiç görülmemiş bir "uyarı" o yılbaşında yaşandı:

İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği, birbiri ardına üç bildiri yayınlayarak, Ramazan münasebetiyle eğlence yerlerini Yılbaşı gecesi, "Dini ve milli inançlarımıza aykırı düşen programlar düzenlememeye" çağırmıştır. Bildirilerin üçüncüsünde, "Dini ve milli ölçülerimize uymayacak davranışların doğurabileceği olaylara" dikkat çekilmektedir. İÜTB Başkanı Ufuk Şehri bu konuda şunları söylemiştir: "Yılbaşı gecesi Beyoğlu'nda düzenleyeceğimiz bir hazır kuvvet eğlencesinde 280 arkadaşımız hazır bekleyecek. Arkadaşlarımız bütün eğlence yerlerini sabaha kadar kontrol altında bulunduracak ve müstehcen ve bizim ölçülerimize uymayan programlara mani olacaklardır."[47]

46. *Milliyet*, 14.11.1966.
47. *Milliyet*, 30.12.1966.

Uyarı sonucunda yılbaşı "sönük" geçer, sosyete genellikle evlerde parti vererek yılbaşını geçirir.

Bu yılbaşı, Cevahir'in İstanbul'da geçirdiği son yılbaşıdır.

1967'de Vietnam merkezli anti-emperyalist savaş, Vietnam çevresinde ve Latin Amerika'da giderek yayılmaya başlar. ABD'nin de korkusu budur zaten. Nitekim Latin Amerika'da Küba Devrimi'nin de etkisiyle gerilla hareketleri güçlenir ve yayılır. Diğer taraftan ABD içinde de savaşa karşı tepkiler, hippy tarzına bürünerek de olsa yavaş yavaş kendini gösterir.[48] Çanlar çalmak üzeredir. ABD emperyalizmi, hayalet olmaktan çoktan çıkıp emperyalizm için somut bir kâbusa dönüşen sosyalist güçlere karşı Sovyetler Birliği'nin çevresini güvene alma stratejisinin bir gereği olarak bir başka müdahalesini Yunanistan'da yapar ve 21 Nisan'da Kral ile anlaşan ordu iktidarı ele geçirir. Ancak Ortadoğu'da işler ABD'nin beklediğinden daha da zordur. Suriye ve Mısır'daki Nasırcı iktidarlar ABD'nin Ortadoğu'daki ortağı İsrail'e zor günler yaşatmaktadır. Nihayet 5 Haziran'da mermiler namluya sürülür ve Arap-İsrail Savaşı başlar. İsrail'i birkaç günde ele geçirmeyi hayal eden Nasırcı güçler, altı gün içinde büyük bir hezimete uğrar. Böylece Filistin Sorunu başka bir boyuta girer.

Dünyadaki gelişmelere nazaran Türkiye sakindir. Ancak bu sakinliğin altında dipten gelen bir dalga vardır. 1967 yılında TİP etrafında çığ gibi büyüyen sol rüzgâra bağlı olarak sol dergiler, yayınlar, kitaplar çoğalır. Türkiye solu üzerinde çok önemli etkiler yapan *Ant* dergisi 3 Ocak 1967'de İstanbul'da yayımlanmaya başlar.[49] 13 Şubat'ta DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları

48. 1967 yazında ABD'nin San Fransisco şehrinde "Summer of love" (Aşkın yazı) adı verilen bir festival düzenlenir. Yüz binden fazla gencin katıldığı festival sonrası, "Savaşma seviş" sloganıyla hippy'lik bütün dünyaya yayılır.

49. *Ant*, 21 Nisan 1970'e kadar haftalık, Mayıs 1971'e kadarsa aylık devam etmiştir. Kapağında "Bağımsızlık ve Sosyal Adalet için" sloganı bulunan *Ant*'ın kurucuları Doğan Özgüden (imtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü), Fethi Naci, Yaşar Kemal, teknik sekreteri İnci Özgüden'dir. Ayrıca Aziz Nesin, Nadir Nadi, Abidin Dino, Selahattin Hilav, Çetin Altan, Mehmed Kemal, Onat Kutlar, İdris Küçükömer, Memet Fuat, Mahmut Makal, Refik Erduran, Rauf Mutluay, Fakir Baykurt, Hüseyin Baş, Ferruh Doğan, Kemal Sülker de dergiye yazılarıyla katkıda bulunmuştur (Doğan Özgüden, *'Vatansız' Gazeteci 1*, Belge Yay., 2010, s. 387).

Konfederasyonu) kurulur. Türkiye'deki sol çevreler açısından Haziran'daki 6. Filo protestoları ve *Yön* dergisinin 30 Haziran'da yayınını durdurması, en önemli gelişmeler arasındadır.[50]

Hüseyin Cevahir'in yeni yılın ilk ayında yapılan Tıp Fakültesi Talebe Cemiyeti'nin kongresine katılmış olması muhtemeldir. Marmara Lokalinde yapılan kongreye Nurettin Sözen başkanlık etmiştir. Kongre sonunda yapılan seçimlerin oy sayımı sırasında CKMP Gençlik Kolları ve MTTB'li iki kişi silah kullanarak oy torbalarını kaçırmış ve tam Kumkapı'da denize atmak üzereyken yakalanmışlardır. Bu olay, kongreyi solcu öğrencilerin kazanmasını engelleyememiştir.[51]

1967 baharında Hüseyin Cevahir, Düzgün Cevahir'in anlatımlarına göre 1966 yazında açıkladığı Mülkiye'ye gitme kararını hayata geçirir. 1967 yılı üniversite giriş sınavlarının kaydı nisan başındadır.[52] Hüseyin Cevahir yılın ilk dört ayını TİP Beyoğlu çalışmaları dışında sınavlara hazırlanarak geçirmiş olmalı. Cevahir, hayatında büyük bir yön değişikliği yapacak olan bu kararını acaba sadece "kadavra" yüzünden mi yoksa Siyasallı olmak isteğiyle mi almıştı? Ya da aldığı bu kararı hızlandıran başka bir gelişme mi yaşanmıştı?

İlk ve son yaprakları olmayan bir mektubu var Cevahir'in. Ne zaman yazıldığı belli değil. 1966 mektupları ile kıyaslandığında bu mektubu 1967 baharında yazmış olması kuvvetle muhtemel. Cevahir mektubunda yaşamı ve ölümü sorgular. Yaşamın sırrını

50. *Yön*, Talat Aydemir'in ikinci darbe teşebbüsüne destek veren yayınlar yaptığı gerekçesiyle 21 Mayıs 1963'te Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından 14 ay kapatma cezası alır ve yayınına ara vermek zorunda kalmır. Doğan Avcıoğlu, *Yön*'den sonra *Türkiye'nin Düzeni* adıyla yayımlanacak ve solun başucu kitaplarından biri olacak çalışmasına başladı. *Yön*'den sonra *Devrim* adlı dergiyi çıkardı. TSK içindeki devrimci Kemalist güçlerin teorik lideri durumunda olan Avcıoğlu, iktidarı almaya hazırlanmaktaydı.

51. *Milliyet*, 8.1.1967.

52. "Merkezi sisteme dahil üniversite ve yüksek okullara aday öğrenci kaydı bugün başlayacak, 26 mayıs Cuma günü sona erecektir. Giriş sınavları 7 Temmuz Cuma günü Ankara, Erzurum, İstanbul, İzmir, Trabzon, Bonn, Chicago ve Newyork'ta yapılacaktır.
Alınacak öğrenci sayısı 10 432. 100 TL'lik sınav harcı ve gerekli belgelerle Üniversitelerarası sınav bürosu, Üniversite-İstanbul adresine posta ile başvurulacak" (*Milliyet*, 4.4.1967).

keşfetmek için yola çıkmış bir derviş gibidir. Mutluluğa doymadan yaşamının biteceği endişesi içindedir. Cevahir, o genç yaşta kendini çok yorgun hissediyordur:

> *Biz olanca gücümüzle yitirdik kendimizi, kendimizin olmayan bir ruh (ruh demekle bedenimizin birikmiş enerjilerini anlatmak istiyorum) materyalimizin yaşamını sürdürüyor. Artık yorgun düştü makinemizin çarkları ve bu kırılması gereken evrenin dişlileri içinde. Öğütüldükçe öğütüldük, çiğnendikçe çiğnendik.*
> *Bugün hava güneşliydi. Dersten çıktıktan sonra tek başıma Kabataş'a gidip boğazın hemen kıyısında bir taşa oturdum. Ve balıkçıların ağlarını onarışlarına baktım. Nasıl özenmezsin şu balıkçının bir günlük mutlu yaşantısına. Mutlu olduğunu bile bilmiyorum. Ama bana öyle geldi ki çok mutluydu. Bir profesörün ciddiyeti ve dikkatiyle ağları onarıyor, usta elleri sanki "ne sihirdir ne keramet" demek istiyordu. Ötede ufuğa dek uzanan masmavi, arı deniz. Martıların denize pike yapışları ve İstanbul'un halkını besleyebilecek değerde minareleri. Oysa onlar tam beslemenin karşıtıydılar ve insanları aç bırakıyorlardı.*
> *Bir nedensiz sigara istiyor canım. Çıkarıp yakıyorum ve sanki sen karşımdaymışsın gibi üfleyiveriyorum yüzüne. Biz ki çemberini kıramayacak çıkımsız bir döngünün içindeyiz, uzağız ve yakınız. Bana öyle geliyor ki mutluluğa doymadan bitiverecek bir yerde günlerimiz.*[53]

Hüseyin Cevahir'in mektubuna yansıttığı ruh halinin "özel" başka bir nedeni var mıydı acaba; İstanbul'dan ayrılma kararını kesinleştiren bir neden?

Cevahir'in yakın arkadaşı Ziya Öztan bu nedeni biliyordu ve yıllardır kimseye anlatmamıştı:

Bunu bana Cevahir anlattı. Belki boş bir ânına denk geldi, belki bu yükünü biraz olsun hafifletmek için benimle paylaştı, bilemiyorum. Sonuçta İstanbul'dan ayrılış nedenini bana şöyle açıkladı: "Bir kızı seviyordum, arkadaştık; sonra anladım ki yakın bir başka arkadaşım da onu seviyor... Baktım, sevdiğim kız da bana değil ona daha çok ilgi gösteriyor... ne yapacağımı bilemedim. Ama aynı şehirde duramazdım artık, uzaklaşmam gerekiyordu. Bıraktım İstanbul'u geldim Ankara'ya. Başka türlü yapamazdım." Cümleler aynı olmasa da bu mahiyette konuştu ve İstanbul'dan ayrılış nedenini böyle paylaştı benimle. Bir aşk ve fedakârlık öyküsüydü bu.

---

53. İstanbul Mektupları 5.

Ne kadavradan bıkkınlık, ne Siyasal'ın çekiciliği, belki de hepsi birden... Cevahir'in duyguları İstanbul'da nefessiz kalmış, sonunda dayanamamış ve şehir değiştirmişti, zaman ve mücadele en iyi ilaçtır diye.

Haziranın son günlerine doğru ABD'nin Akdeniz Filosu gene İstanbul limanlarına demir atar. Ancak bu defa işleri zordur. Anti-emperyalist gençlik tepkilerini daha "sert" bir protesto ile göstermeye kararlıdır. Cevahir'in İstanbul'a ilk vedası işte böyle bir protesto yürüyüşü ile olur. Haziran'da yapılan 6. Filo protestosuna muhtemelen katılır:

> TMTF tarafından düzenlenen Amerika'yı tel'in ve bağımsızlık mitingi dün [24 Haziran] yapılmıştır. Bu arada Dolmabahçe rıhtımında, Amerikan bayrağının indirildiği direğe 10 metre boyunda bir Türk bayrağı çekilmiş, Amerikalıların gerdiği halatlar koparılarak tahta barikatlar yıkılmış, rıhtımda Amerikalılara ait ne varsa denize atılmıştır.
> Miting ve yürüyüş süresince limanımızdaki 6'ncı filoya bağlı gemilerdeki mürettebata "gemilerde kalma" emri verilmiştir. Topluluk Dolmabahçe'ye yaklaştığı sırada Dolmabahçe rıhtımında bulunan birkaç Amerikalı subay da gemilerine dönmüşlerdir. İstanbul halkına Amerikan gemilerinin ziyaret için dağıtılan kartlar da dün için geçersiz ilan edilmiştir.
> Mitinge saat 14'de Hürriyet Meydanında "Dağ Başını Duman Almış" marşı ile başlanmıştır. Öğrenci kuruluşlarının yöneticileri yaptıkları konuşmalarda, milli bağımsızlık mücadelesine her Türk'ün katılması gerektiğini belirterek "Emperyalist" olarak niteledikleri Amerika'yı lanetlemişlerdir. Türkiye'nin üçüncü dünyanın kurucusu ve önderi olduğunu ifade eden sözcüler zaman zaman hep bir ağızdan "Ne Rusya, ne Amerika; bağımsız politika" diye bağırmışlardır.
> Konuşmalardan sonra Taksime doğru yürüyüşe geçilmiştir. Taksim Cumhuriyet anıtının önünde yapılan toplantı ile [protesto] sona ermiştir.[54]

Temmuzda sınava girer ve dediği gibi de kazanır. Düzgün Cevahir, Murat Bjeduğ'a anlatıyor:

54. *Milliyet*, 25.6.1967.

O yıl sınava girip Mülkiye'yi kazandı. Tunceli'ye geldiğinde bunu söyleyince biraz üzüldüm, "Oğlum doktor olacakken niye kaymakam olmayı istedin ki" deyip sitem de ettim. Hüseyin başını eğip cevap vermedi. Yapacak bir şey yoktu. Hüseyin okullar açılınca Ankara'ya gitti.[55]

Cevahir için yeni bir dönem başlar.

İstanbul, Cevahir için yeni bir kültürü özümsediği ve giderek devrimcileştiği bir durak olmuştu. Mülkiye'ye bir "taşra çocuğu" olarak değil, İstanbul kültüründen geçmiş biri olarak gidecekti. Geçirdiği 3 yıl içinde Cevat Çapan'dan Metin Eloğlu'na, Edip Cansever'den Selahattin Hilav'a kadar geniş bir çevre oluşturmuştu. Ve hatta belki Siyasal'dan da ilişkileri/arkadaşları vardı. Mülkiye'deki arkadaşlarının anlatımlarına göre Cevahir, İstanbul'un havasını suyunu, edebiyatını sanatını, yürüyüşünü yüzmesini, balığını içkisini kısacası kültürünü ve de devrimci mücadelesini özümseyerek Mülkiye'ye gelmişti.

1967-68 döneminde Cevahir artık bir Mülkiyeli'dir. Bir Tıbbiyeli olarak terk ettiği İstanbul'a "başka biri" olarak dönecektir.

55. "Düzgün Cevahir", Aktaran Murat Bjeduğ, http://t24.com.tr/yazarlar/murat-bjedug/44-yil-once-katledilen-huseyin-cevahirin-babasi-anlatiyor-vucudunda-83-kursun-deligi-saydim,12015

1967-69

Cevahir, muhtemelen 1967 Ağustos sonunda Ankara'ya gider. Kaç puan aldığına dair belge yanındadır; aldığı puanla Siyasal'a[1] gireceğinden emindir ve Ankara'ya yerleşmeye kararlıdır. Akrabalardan veya köylü hemşerilerinden bir ailenin yanında misafir olarak kalmış olmalı. Bir seyyid olarak bu bakımdan zorluk çekmediğini tahmin etmek zor değil. Nihayet amacı gerçekleşecek ve Siyasal'a kaydını yaptırabilecektir. Ankara'ya geldiğinde elbette FKF'ye gitmeyi de ihmal etmedi. Çünkü Cevahir zaten TİP'li bir devrimcidir. Devrimci bir öğrencinin de ilk yapacağı iş geldiği bölgedeki TİP veya FKF'ye gitmektir[2] (Buralar toplanma, tanışma ve eğer bir miting, gösteri olacaksa, hazırlanma yerleridir). Yakın arkadaşlarından Şadi Samer tanışmalarını şu sözlerle anlatır:

Yaz sonuydu, Kızılay'da Mülkiyeliler Birliği binasına yakın bir sokakta bulunan FKF'ye geldi Cevahir. Kendisiyle orada tanıştık.

1967 yılı üniversite dönemi kayıtlarının yapıldığı ekim ayında dünya sosyalist hareketi acı bir haberle sarsılır: Küba Devrimi'nin liderlerinden Ernesto "Che" Guevara, devrim yapmak için gittiği Bolivya'da devlet güvenlik güçleriyle girdiği bir çatışmada, 9 Ekim günü öldürülür. Küba Devrimi'nden sonra Latin Amerika'da yükselen gerilla hareketi büyük bir darbe almıştır; ancak bu ölüm, gerilla hareketlerinin kırsalda olduğu gibi şehirlerde de artmasına

1. "Siyasal", dönem öğrencilerinin kullandığı gibi "Siyasal Bilgiler Fakültesi" anlamında kullanılmaktadır.
2. Doğan Tarkan, Şadi Samer'le birlikte nasıl devrimci olduklarını anlatıyor: "İşçi Partisi'ni bulduk. Gittik, üye olmak istediğimizi söyledik, bizi almadılar. Yaşımız küçüktü çünkü. Bizi Gençlik Kollarına yolladılar, oradan da FKF'ye gittik ve örgütlü birer sosyalist olduk" (Doğan Tarkan, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor* 2, Dipnot Yay., 2016, s. 329).

yol açar. O günlerde olmasa da sonraki dönemde Che, mücadelesiyle Türkiye'deki devrimci hareketleri de etkileyecektir.

Aynı günlerde Cevahir'in bırakıp geldiği şehir İstanbul'da da hareketli günler yaşanır. 6. Filo yine ve inadına İstanbul'a gelmiştir. Sovyetler'e karşı Türkiye'yi "ileri/uç karakol" gören ABD emperyalizmi, filonun "ziyaret"leriyle Sovyetler'e gözdağı vermek istiyordur. Anti-emperyalist gençlik, bu ziyaretleri hoş karşılamaktan uzaktır. FKF İstanbul Sekreterliği, 6. Filo'nun ziyaretini protesto için açlık grevi başlatır. Polisin tavrı aynıdır; Dolmabahçe'de kurulan grev çadırına saldırır. Öğrenciler vazgeçmez ve grev çadırını Taksim'de tekrar kurarlar. Tüm bunlar olurken kayıt açıklamalarını bekleyen Cevahir'in aklıysa İstanbul'dadır.

Beklediği gün gelir. Okullarda panolara asılan listelerden veya radyodan yapılan bildirimlerden puanlarının Siyasal'a kaydını yaptırmaya yeterli olduğunu öğrenir. Okula ve yurda kaydını yaptırır. Cevahir, artık bir Mülkiyeli'dir.

Mülkiye,[3] Osmanlı döneminin "Batılılaşma" gayretlerinin yoğunlaştığı bir dönemde kuruldu. 12 Şubat 1859'da İstanbul'da eğitime başladığında adı, Mekteb-i Fünun-u Mülkiye'ydi. Sultan II. Abdülhamit zamanında "Mekteb-i Mülkiye-i Şahane" adını aldı. Ama Abdülhamit, okulun muhalefetinden duyduğu tedirginlikte dolayı ilk önce adından "Şahane" kelimesini kaldırdı; ardından 19. yüzyılın sonlarında okulun programına müdahale ederek felsefe dersleri yerine din dersleri koydu. Ancak Mülkiye'nin muhalif karakterini ortadan kaldıramadı.

I. Dünya Savaşı döneminde okul kapalı kaldı. Mülkiye, Mondros Mütarekesi'nden hemen sonra açıldı. Mülkiye Marşı, bu yeniden açılış döneminde, yani emperyalist işgal döneminde, 17 yaşındaki Mülkiye öğrencisi Cemal Edhem Yeşil'in bir şiirinin, müzik öğretmeni, besteci Musa Süreyya tarafından bestelenmesiyle ortaya çıktı.[4]

3. Mülkiye tarihiyle ilgili yararlanılan kaynak: *https://listelist.com/ankara-universitesi-siyasal-bilgiler-fakultesi/*

4. "Başka bir aşk istemez, aşkınla çarpar kalbimiz, / Ey vatan gözyaşların dinsin, yetiştik çünkü biz. / Gül ki sen, neş'enle gülsün ay, güneş, toprak, deniz. / Ey vatan gözyaşların dinsin, yetiştik çünkü biz"

3 Kasım 1936'da Mustafa Kemal Atatürk'ün isteğiyle okul başkente taşındı. Artık yeni adresi, mimar ve kent planlamacısı Ernst Arnold Egli'ye Cebeci'de yaptırılan modern binaydı. Mülkiye bugünkü adına da II. Dünya Savaşı yıllarından sonra, 1949'da kavuştu; Siyasal Bilgiler Okulu, Ankara Üniversitesi bünyesinde Siyasal Bilgiler Fakültesi adını aldı.

Mülkiye'nin muhalif kimliği 1950'li yıllarda tekrar hortladı. Demokrat Parti diktatörlüğüne karşı Mülkiye hocaları, öğrencileriyle birlikte muhalefetin ana odaklarından biri haline geldi. 1954'te yayımlanan *Forum* dergisi Mülkiyeli hocaların desteğiyle çıkıyordu. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin 1956'daki açılışında Dekan Turhan Feyzioğlu'nun "Bir memleket, ya ilim ya zulümle idare edilir" şeklindeki sözleri DP Başkanı ve Başbakan Adnan Menderes'i kızdırdı ve Feyzioğlu'nu Meclis kürsüsünden hedef aldı. Feyzioğlu istifa etti. İstifalar peş peşe gelince Mülkiye öğrencileri sessiz kalmadı ve ilk boykot yapıldı.

Adnan Menderes, Mülkiye'nin 100. yıl kutlamalarını, DP Gençlik Kolları'nın katıldığı bir gösteriye çevirmek isteyince Mülkiye öğrencileri Başbakan'ı protesto ettiler.

28 Nisan 1960'ta İstanbul Üniversitesi'nde polis kurşunuyla Turan Emeksiz öldürülmüş, 40 kişi yaralanmıştı. Mülkiyeliler buna sessiz kalmadı. Ertesi gün yapılan protestolara güvenlik kuvvetleri kurşunlarla cevap verdi; açılan ateş sonucu birçok öğrenci ve öğretim üyesi yaralandı. Okulun duvarları kurşunlarla delik deşik edildi. Bu olay Mülkiye tarihine "Kanlı Cuma" olarak geçti.[5]

27 Mayıs 1960'ta Menderes'in devrilmesinden sonra kurulan askerî yönetim, Mülkiye'nin muhalif kimliğinden duyduğu rahatsızlığı kısa sürede gösterdi. Ekim 1960'da 8'i Mülkiye'den 147 öğretim üyesi yapılan ihbarlarla üniversitelerden ihraç edildi. Bu, tarihte "147'ler Olayı" olarak yerini aldı.

Mülkiye'nin hâlâ devam eden iki gırgır geleneği 1937 yılının öğrencilerinin marifetiyle ortaya çıktı. Öğrenciler okuldaki ve ülkedeki olayları mizah çerçevesinde ele alan *Kazan* dergisini çıkardılar. Adını yeniçerilerin "kazan kaldırma"sından almışlardı. Ne var ki, dergi dönemin siyasal iktidarını rahatsız edince kapatıldı. Ancak öğrenciler yılmadı; derginin adını *Kazgan*'a çevirerek yeniden çıkardılar.

5. Bu yüzden o dönem Turan Emeksiz anmaları 28-29 Nisan'da yapılıyordu.

Bir başka gelenekleşen olaysa mezuniyet döneminde yapılan "İnek Bayramı"ydı. İnek, çalışkan öğrencilere takılan bir lakaptı. Mayıs sonuna doğru okula canlı bir inek getirildi ve süslendi. Sonra da en çalışkan son sınıf öğrencisi tarafından diğer öğrencilerin eşliğinde caddede yürütüldü.

Zamanla başka gırgır gelenekler de ortaya çıktı. Örneğin her bölüme bir ad verildi: Uluslararası İlişkiler'e "züppeyun", Kamu Yönetimi'ne "tellaklar", İşletme'ye "bakkal", Çalışma Ekonomisi'ne "amele", Maliye'ye "tahsildar" ve İktisat'a "geyikhan" dendi.

1960'lar sadece siyaset demek değildi elbette. İnek Bayramları da, mezuniyet törenleri de, muhalif geleneği de devam etti.[6]

O dönem Siyasal'ını, Siyasal Yurdu ile birlikte düşünmek gerekir. Birbirinden ayrılamaz iki dünyadır bunlar:

> Sekiz katlı olan SBF öğrenci yurdunun girişinde, yaklaşık 40-50 metre uzunluğunda, yine yaklaşık 20 metre genişliğinde boş bir antre, uzun ve geniş bir giriş alanı vardı. Bu uzun ve geniş antrenin üstü, eninin yarısından biraz fazlaya dek, ikinci katın zemini ile kapalıydı. Alttaki antrenin eninin yarısından biraz fazlasını örtecek biçimde boydan boya uzanan ikinci katın zemininin üçte ikisi derinliğindeki kısmı, "akvaryum" adını alan çalışma, okuma yeri idi. İçinde masalar ve sandalyeler olan bu uzun "akvaryum"un aşağıdaki antreye dönük tarafı, öğrencilerin gidip-geldikleri koridora bakan tarafı, boydan boya camla kaplıydı. Bu camla kaplı yerin dışındaki koridordan geçenler, içeriyi rahatça görebilirlerdi. Bu nedenle, dışarıdan içi rahatça görülebildiği için, buraya, "akvaryum" deniliyor olmalıydı. "Akvaryum"un dışında birkaç metre derinliğinde bir yürüme yolu, koridor vardı ve bu koridorun korkuluklarla örtülmüş kıyısı, aşağıya, ilk giriş alanına, uzun ve geniş antreye bakmaktaydı. Söz konusu yaklaşık 40-50 metre uzunluktaki geniş antrenin okula, SBF'ye bakan kısmı, boydan boya camla kaplıydı. Diğer tarafı ise kapalıydı, duvardı...
>
> "Akvaryum"un önündeki dar koridordan yürününce, bir tarafta öğrencilerin kaldıkları katlara çıkan merdivenlere ve asansöre, diğer tarafta ise kantine ve restorana ulaşılırdı. "Merdivenlere" diye çoğul olarak yazdım; çünkü merdivenlerin ilki erkek tarafına, diğeri ise kız tarafına çıkmaktaydı. Bu iki merdivenin arasında ise, sadece erkek tarafına çıkan asansör vardı... Yurdun sadece erkek tarafına çıkan

6. 12 Mart sonrası yıllarda da Mülkiye'nin devrimci muhalif tarihi; komünizm propagandasından hareketle açılan davalarla, öğrenci protestoları, silahlı çatışmalar, faşist saldırılarda öldürülen devrimci öğrenciler ve polis şiddetiyle doluydu.

asansörün hemen yanındaki diğerlerine göre daha dar merdivenden aşağıya, o uzun ve geniş antreye, antrenin giriş kapısının iki-üç metre kadar yakınına inilirdi. Söz konusu kapının hemen sağındaki duvar boyunca beş-altı adım atılınca, bir tuvalete ulaşılırdı. (...)
Giriş alanının, uzun ve geniş antrenin sonu, sekiz-on basamakla bitiyordu. Bu basamaklardan çıkınca, önce, pek büyük olmayan bir platforma gelinirdi. Bu platformun solunda, binanın "L" harfinin dili gibi sola uzanmış bölümünde, oldukça büyük bir restoran vardı. Restoranın altındaki bodrum, zaman zaman tiyatro salonu olarak kullanılmaktaydı... Aynı platformun sağ tarafında bulunan üç-dört basamaktan çıkınca, sol tarafta, on beş kadar kare şeklinde masası olan bir kantine ulaşılırdı. Kantindeki eşit dört kenarlı masaların her birine ancak dört sandalye konabilirdi. Yine aynı yerden sağa dönünce, "akvaryum"un önünden geçen koridora, yürüme yoluna gelinirdi. Bu yol, merdivenlere ve asansöre dek uzanırdı...
Öğrencilerin kaldıkları katlar altı tane idi. Yani, sekiz katın altı tanesinde sekizer ve üçer yataklı öğrenci odaları bulunmaktaydı. Cebeci'ye, okul tarafına bakan odalar, genellikle üç yataklı ufak odalardı ve bunların birer küçük balkonları vardı. Arkaya, "Köpekköy" denen gecekondulara bakan odalar, genellikle sekiz yataklı idiler... Derme-çatma tek katlı binalardan oluşan, çıplak ayaklı çocukların koşuşturduğu dar sokaklarında kirli artık sular akan, tüm altyapı hizmetlerinden yoksun bu gecekondular, modern apartmanların kıyısındaki 30-40 derece kadar eğimli bir tepenin üstüne yerleşmişti... Asansörün olduğu yerin ötesinde, öğrenci yurdunun dörtte biri kadar bir bölümü kaplayan alanda, kız öğrencilere ait odalar vardı. Asansör sadece erkek öğrencilerin kaldıkları bölüme çıkmaktaydı. Kızlar ile erkeklerin kalmakta oldukları yerler kesinlikle ayrı idi; ne erkekler kız tarafına ve ne de kızlar erkek tarafına çıkabilirlerdi...[7]

Kasım ayında, yani 1967-68 eğitim dönemi başladığında Cevahir için yeni bir dönem başlamıştı. Ankara'ya gelmekteki maksadı neyse, onu gerçekleştirme fırsatını yakalamıştı. Artık siyasal faaliyetlere daha fazla katılma imkânı bulacak, edebiyat çalışmalarını daha rahat yürütebilecekti. Ankara, İstanbul'a göre küçük ama okuyan bir şehirdi. Edebiyat, tiyatro, müzik, şiir, roman, öykü... Ankara aslında İstanbul'dan daha canlıydı. Ama en önemlisi Ankara, siyasetin merkeziydi. Tuğrul Eryılmaz bu merkezle ilgili şunları dile getirir:

7. Yusuf Küpeli, http://www.sinbad.nu/pislikler.htm

Mülkiye solcular açısından dönemin Mekke'si gibiydi. Bu yüzden her öğrencinin hayali Ankara Siyasal'a girmekti.
SBF, o dönemler üniversite bakımından Türkiye'nin cazibe merkeziydi... Yakın tarihimize damga vurmuş şairler, yazarlar, siyasetçiler ve sanatçıların bu okulda yetişmesi tesadüf değildir.

Zorlukları ne olursa olsun Cevahir'in hayali gerçekleşmişti; Ankara'daydı ve Siyasal'daydı.

Mülkiye'ye girmişti ama Cevahir'i zor günler bekliyordu. Çalışmadan okuyacaktı, para gerekliydi. Ve yine ailesine "yük" olmaktan başka çaresi yoktu.

Cevahir'in Siyasal Yurdu'na ne zaman yerleştiği bilinmiyor; belki okul başladığında, belki daha sonra. Ancak sonuçta Siyasal'la adeta özdeşleşmiş olan yurda yerleşmişti. Orada yeni arkadaşlıklar kurulacak; sadece ekmek değil mücadele, zorluklar, kederli anlar, sevinçler... toptan bir hayat, hiçbir parçası saklanmamacasına paylaşılacaktı.

Cevahir TİP'li ve FKF'liydi. Bu yüzden kısa sürede diğer FKF'lilerle, Oktay Etiman, İlhami Aras, Hakkı Zapçı ve diğerleriyle tanışma imkânı buldu. FKF'li olmak, doğal olarak Siyasal'daki diğer FKF'lilerle tanışmak demekti. Oktay Etiman, "Okulun kantininde sol eğilimli, sosyalist tandanslı Cevahir ile kısa sürede tanıştık ve birlikte davranmaya başladık"[8] diye yazar. İlk arkadaşlarından biri de İlhami Aras'tır: "Ben, 1966 yılında SBF'ye girdim (...) Bir yıl sonra Cevahir okula geldi. Cevahir ile dostluğumuz Fikir Kulubü yoluyla başladı."[9] Tuğrul Eryılmaz, Yavuz Sabuncu'nun Cevahir'i kendisiyle tanıştırdığını anlattı özel görüşmede. Aynılar birbirini buluyordu bir vesileyle.

"Siyasal faaliyetlere zaman bulamıyorum" dediği İstanbul Tıp'tan kopup gelmişti Cevahir. Hareketli günler, üniversitelerin ders siftahı yapmasıyla başlar.

TİP, 16 Eylül - 22 Ekim 1967 tarihleri arasında bazı Doğu ve Güneydoğu illerinde, sonuncusu 19 Kasım'da Ankara'da olmak üzere Doğu Mitingleri düzenler. Mitinglerin nedeni; doğu-batı

8. *Kavgamızın Cevahiri*, Adalı Yay., 2011, s. 34.
9. A.g.e., s. 34-35.

arasındaki sosyal adalet dengesizliğine ve Doğu'daki ağalık düzenine dikkat çekmektir. Ankara'da yapılan mitinge FKF'nin yanı sıra, diğer öğrenci örgütleri de destek verir. Mitinge katılanlar arasında Hüseyin Cevahir de vardır. "Siyasal'daki FKF grubu olarak katılmıştık" diyor Şadi Samer: "Cevahir de gelmişti. Mehmet Demir mitingde 'Ayşem' şiirini okumuştu."

MDD hareketinin gelişmesinde büyük etkiler yapan, dönemin neredeyse tüm solcu, sosyalist, demokrat aydınlarını -TİP'in yönetimindekiler hariç- bünyesinde toplamayı başaran *Türk Solu* dergisi,[10] haftalık olarak 17 Kasım 1967'de yayın hayatına başlar. Derginin 2. sayısında TİP'in Ankara'da düzenlediği miting eleştirilerek haberleştirilir:

> Bir süreden beri Doğu'nun muhtelif şehirlerinde düzenlenen Doğu Mitinglerinin sonuncusu geçtiğimiz hafta Ankara'da yapılmıştır. Kıbrıs olaylarının en yoğun olduğu bir döneme rastlatılan miting oldukça sönük geçmiştir.
> Kendilerini AP'nin militanları olarak takdim eden bir grubun kontrolü altında geçen mitingde, konuşmacılar, doğunun açlığı, ezilmişliği üzerinde durmuşlar, kürtçülük iddialarını reddetmişlerdir. Konuşmacıların çoğunun Doğunun toprak ağalarını temsil eden çevrelerden gelmiş olması, daha önce programa alındığı halde, gençlik temsilcilerinin konuşturulmaması mitingin bir diğer özelliği olmuştur. Kendilerine söz hakkı verilmeyen gençlik grupları mitingi terk etmişlerdir.
> Yunan faşistlerinin Kıbrıslı soydaşlarımıza en barbar saldırılarından birini daha yaptığı günlerde, bir iç meselemiz olan Doğu sorununun öne sürülmesi, hem meseleyi bulandırması açısından, hem de kamuoyunda ters tepkiler yaratması bakımından miting düzenleyicilerini iyice düşündürmelidir.[11]

10. Derginin çıkış amacı şöyle dile getirilir: "Tarih tekerleği ileri doğru dönecekse Türk Solunun ülkemizin kaderinde tayin edici rol oynaması kaçınılmaz bir şeydir. Ama sol kanatta güçbirliği gerçekleşmeden, Türk solcuları ortak bir siyasi platform çevresinde toplanmadan, tüm gücümüzle eyleme geçmemiz ve tarihsel görevimizi yerine getirmemiz imkânsızdır. Onun için ortanın solundan en sola kadar devrimci olarak, solcu olarak, sosyalist olarak çevresinde birleşeceğimiz ortak platformu saptama işi, önceliği olan bir iş, bir sorumluluk olarak karşımıza dikilmektedir. Biz bu sorumluluğumuzun bilinciyle, bu tarihsel görevin başarılmasında payımıza düşeni yapmak amacıyla *TÜRK SOLU*'nu çıkarıyoruz." Derginin sahibi Malatya'da öğretmenlik yapan Şerif Tekben, yazı işleri müdürü Erdoğan Güçbilmez, teknik yönetmeni Ahmet Say'dır.

11. Doğu Mitingi, *Türk Solu*, Sayı 2, 24 Kasım 1967, s. 2. Haberin konulduğu sütunun altında, haberden bağımsız olarak, Kemal Burkay'ın bir şiirine yer verilir: "Ve çocuklar benim yaşamadılar / Onları sevmediniz / Sıcaklığım, göğüm, sevincim / Elleri kirli / Dizleri yırtık / Gözleri insandılar."

Doğu Mitingi'nin yapılmasından bir gün sonra ve İTÜ Öğrenci Derneklerinin öncülüğünde boykotlarla başlayan "Özel Okullar Devletleştirilsin" kampanyası, 7 Kasım'da İstanbul-Ankara yürüyüşüyle devam eder. Yüzlerce öğrenci İzmit, Düzce, Bolu güzergâhıyla Kızılcahamam'a kadar ilerler. "Ankara'dan büyük çoğunluğu Fikir Kulübü üyeleri olmak üzere" diye yazar Savaş Dizdar: "yüz, yüz elli öğrenci yürüyüşe Kızılcahamam'da katılmak üzere harekete geçti. Mülkiye ve BYYO öğrencileri ciddi destek verdiler."[12] ODTÜ öğrencileri de yürüyüşe katılmıştır:

> Gündüzleri yürüyor, gece konaklama yerlerinde kalıyorduk. (...) Neyse, iki buçuk günde Kızılcahamam-Ankara yürüyüşünü tamamladık. Ankara'da yürüyüşe ciddi bir destek vardı. Programda Kurtuluş Meydanı'na kadar yürünecek, orada konuşmalar yapılacak ve yürüyüş sonlanacaktı. Yağmurlu ve soğuk bir günde varmıştık Ankara'ya.[13] İzmit'ten sonra Adapazarı, Düzce, Bolu, Kızılcahamam ve Ankara'da düzenlenen mitinglere de üniversite öğretim üyeleri ve aydınlar konuşmacı olarak çağrılmışlardır. Çağrılanlar arasında Doç. Çetin Özek, Doç. Osman N. Koçtürk, DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, TÖS Genel Başkanı Fakir Baykurt ve Çetin Altan da bulunmaktadır.[14]

Yürüyüşe katılan Gün Zileli de, sonradan kendini gösterecek MDD-SD ayrılığının ilk işaretlerinin sloganlar düzeyinde de olsa bu yürüyüşte görüldüğünü ifade eder:

> İstanbul'dan yürüyerek gelen İTÜ'lüleri, Ankara'nın Kızılcahamam yolunda karşıladık. (...) Ankara'dan katılanlarla yürüyüş kolu bir anda onbinleri buldu. Ben, Ziya Öztan'la birlikte SBF'lilerin içinde yürüyordum. Önümüzde ODTÜ'lüler vardı. Benim de içinde bulunduğum SBF'liler, ısrarla "sosyalist Türkiye" sloganını atıyorlardı... ODTÜ'lülerin saflarından da, ısrarlı bir şekilde "Bağımsız Türkiye" sloganı yükseliyordu.[15]

Her iki protesto eylemi, kasım ortasında başlayan Kıbrıs gerilimininin gölgesinde kaldı. Mitingin yapılmasından birkaç gün önce Kıbrıs'ta bazı Rum güçleri Türk köylerini basarak 24 Türkü öldürmüşlerdi. Türkiye ve Yunanistan arasında bir aydan fazla sü-

12. Savaş Dizdar, *Bir Zamanlar Mülkiye*, Ayrıntı Yay., 2015, s. 94.
13. Savaş Dizdar, *Bir Zamanlar Mülkiye*, Ayrıntı Yay., 2015, s. 94, 96.
14. *Ant*, Sayı 46, 14 Kasım 1967, s. 6.
15. Gün Zileli, *Yarılma*, İletişim Yay., 2002, s. 249.

recek bir savaş gerilimi yaşanır. Kıbrıs konusunda çok hassas olan gençlik, olayların duyulmasından sonra hemen harekete geçer:

> Ankara ve İstanbul'da gençler [16 Kasım günü] Kıbrıs için protesto gösterileri yapmışlardır. "Ordu Kıbrıs'a" şeklinde bağırarak ellerinde pankartlarla gösteri yapan bir grup genç dün akşam İstiklal Caddesinde polisle çatışmıştır. (...) Ankara'daki yürüyüş sırasında SBF Sosyal Demokrasi Derneği Başkanı Uluç Gürkan, Amerika ve NATO aleyhine konuşmuştur. (...) Yürüyüş sırasında Amerikan Kütüphanesinin bir camı kırılmıştır.[16]

Ankara'daki yürüyüş *Türk Solu* dergisinde ise "Gençlik Meseleyi Anlamıştır!" başlığıyla aktarılır:

> 16 Kasım 1967. Gençliğin ve Kıbrıslı mücahitlerin büyük Gösteri Yürüyüşü! Ankara'da Büyük Millet Meclis'i önündeki meydan tıklım tıklım dolu. En heyecanlı anda Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrenci derneği başkanı Uluç Gürkan bir ara mikrofonu kapıyor: "Karar bekliyoruz, ama Washington'dan değil, Türkiye'nin Büyük Millet Meclisi'nden" diye haykırıyor. Bunun yankısı Meydanı dolduran 10 binlerce gencin, "Kahrolsun emperyalizm! Kahrolsun Amerika!", "Nato'dan çık, Kıbrıs'a git!" diye gök gürültüsünü andıran çığlıklar oluyor.[17]

Gençliğin Kıbrıs konusundaki hassasiyeti ve milliyetçi duruşu emperyalizme karşı tavır almak diye anlamlandırılıyor; Kıbrıs'ta Türklere saldıran Rum güçlerinin arkasında ABD emperyalizminin olduğuna inanılıyordu.

Ankara 1967 Aralık ayının sonlarına doğru ilerici, devrimci gençliğin -sonraki iki yılda örnekleri çokça yaşanacak- anti-emperyalist bir eylemine sahne olur. Eylemin öncülüğü Siyasal yapar. Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan savaş gerilimini sonlandırmak üzere görüşmeler yapmak için Ankara'ya gelecek olan Özel Temsilci protesto edilecektir:

> Başkan Johnson'un Türkiye'ye özel bir temsilci (Cyrus Vance) göndereceğini haber almış olan üniversite öğrencilerinden 600 kişilik bir grup sabah bir bildiri yayınlamış ve otobüslerle Esenboğa'ya gitmişlerdir. SBF Öğrenci Derneği, Barış Derneği, Hür Düşünce Kulübü, Sosyal Demokrasi Derneği, Sosyalist Fikir Derneği mensuplarıyla

16. *Milliyet*, 17.11.1967.
17. *Türk Solu*, Sayı 2, 24 Kasım 1967, s. 3.

Orta-Doğu Teknik Üniversitesinden bir grubun katıldığı öğrenciler havaalanı salonlarında Johnson'un temsilcisini beklemeye başlamış, bu arada şarkılar, marşlarla ve zaman zaman da bağırdıkları sloganlarla Amerika'yı protesto etmişlerdir.

Öğrencilerin söyledikleri şarkılardan bazıları şöyledir:

Ankara'nın taşına bak, şu Yankee'nin işine bak,
Bizi Kıbrıs'a bırakmıyor, şu feleğin işine bak,
Ankara'nın taşlı yolu, üsler dolu sağı solu,
Amerika evine dön, yoktur bunun başka yolu

Toplum polisi havaalanında tedbir almış, uçak saatinde gelmeyince bir saat tehirli olduğu bildirilmiştir. Ancak saat 14.30'a doğru öğrencilere şehirden gelen bir telefon mesajında Vance'ın Mürted'e indirildiği bildirilmiş, bunu üzerine kalabalık derhal otobüslerle Kızılay'a gelmiştir.

Johnson'un özel temsilcisinin Türkiye'ye gelmesini protesto eden yüksek öğrenim gençliği Kızılay'da bulunan Amerikan Haberler Merkezi ile Amerikan Kütüphanesi ve Amerikan Türk Dış Ticaret Bankası binalarının camlarını taşlarla kırmışlardır...

İki saat kadar protesto sebebiyle trafik aksamıştır. Gençler caddeden geçen askeri arabaları alkışlamışlardır.

Bu arada toplum polisinin elinden kaçan bazı gençler Kızılay'daki gökdelene çıkarak Amerikan Haberler Merkezini buradan taşlamaya başlamışlardır. Kızılay'la Sıhhiye arası irili ufaklı taşlarla dolmuştur. Toplum polisi gençlerin Kızılay'dan yukarıya çıkmaları ve Amerikan Büyükelçiliği binasına gelmelerini önlemiştir. Bu arada Başbakanlık binasının önü de polis kordonu altına alınmıştır.

Gençler Sıhhiye'deki Pan American Hava Yolları bürosunun camlarını da kırdıktan sonra dağılmışlardır.[18]

Şadi Samer'in dediği gibi sonradan çok kere tekrarlanacak olan bir eylemdir bu: Yürünür... polisle çatışılır... ABD büroları şu veya bu şekilde hasara uğratılır... Şadi Samer, "o dönem eylemlerinin birbirine çok benzediğini ve o yüzden hangi eylemin hangi nedenle yapıldığını hatırlamanın zorluğunu" vurgular.

Eylemlerin en önemli tarafı, sıradan arkadaşlıkların yanında devrimci arkadaşlıkların kurulmasına da zemin oluşturmasıdır. İnsanlar, eylemlilik içinde birbirlerini daha iyi tanır, güvenir ve güç kazanır, kendine güveni artar. Cevahir için de böyle olmuştur şüphesiz. Eylem içinde kazanılan yeni arkadaşlıklar, okul içinde yeni gruplaşmaların da önünü açar.

18. *Milliyet*, 24.11.1967.

Cevahir, geçen hareketli iki ayın sonunda Ankara'da ilk yılbaşını geçirmişti. O dönem, tuzu kuru olanlar hariç, yılbaşı kutlamak pek âdetten değildi. Evdekiler evde, yurttakiler yurtta, diğer günlerden biraz farklı da olsa yeni yılı karşılıyorlardı.[19] Zaten yurt, başlı başına renkli bir dünyadır: kantininden yemekhanesine, berberinden terzisine, ayakkabı tamircisinden boyacısına kadar pek çok insan vardır. Bu renkli halinden ötürü yurda girenler oradan hiç çıkmak istemiyorlardır. Savaş Dizdar yurdun halleri hakkında şunları yazar:

> ... derslerde yoklama yapılmadığından, yani devam mecburiyeti olmadığından sinema, tiyatro, maç, konser, diskotek gibi alışkanlıklar dışında (bir de sınavlara girmek) hiç dışarı çıkmadan tüm gününüzü geçirebileceğiniz bir mekândı yurt. 1970'te yemekhanede akşamları televizyon izleme imkânı da sağlanınca kimilerimiz günlerce çıkmaz olmuştu yurttan.
> Yirmi dört saat sıcak su (üst katlara çıkmadığı zamanlar alt katlara, çamaşırhaneye kadar indiğimiz olurdu arada bir), kantin, yemekhane, çalışma salonu (inekhane), çamaşırhane (en küçüğü üç, en büyüğü sekiz kişilik), her gün hizmetlilerce silinip süpürülen odalarımız, iki haftada bir nevresimi, çarşafı, yastık yüzü değiştirilen yataklarımızla... ferah ferah yaşadık yıllarca o yurtta.[20]

Elbette yurt deyince yurt/okul (aynı okulun öğrencileri kaldığı için) arkadaşlığı bambaşka bir anlam taşır. Evden uzakta, aynı dünyayı paylaşan ve hele bir de dünyaya aynı pencereden bakan gençler bir arada ise, güzel arkadaşlıkların kurulması işten bile değildir! Ancak, eylemlilikler ile kurulan/kurulacak arkadaşlıkların dışındaki okul arkadaşlıkları hiç de kolay değildir. Hele bir de taşradan gelinmişse.

Siyasal, genellikle hali vakti yerinde ailelerin kolejlerde okuttukları çocuklarını gönderdikleri bir okuldu. Ne de olsa devlete kadro yetiştiriliyordu. Dolayısıyla, Hüseyin Cevahir, Sabahattin Kurt gibi taşradaki okullardan gelme gençler azınlıktaydı. Nereden gelindiği hemen anlaşılıyor ve ona göre de gruplaşmalar,

19. Gün Zileli, evde geçirilen yılbaşı gecesini şöyle anlatıyor: "1968 yılına, Gökhan'ın evinde girdik... Nâzım Hikmet'ten şiirler okuduk. Gökhan'ın müzik dolabından Rus folklor şarkıları dinledik, omuz omuza verip 'Volga Volga' diyerek sallandık. Gece yarısından sonra da iyice kafayı bulduk" (Gün Zileli, *Yarılma*, İletişim Yay., 2002, s. 250).
20. Savaş Dizdar, *Bir Zamanlar Mülkiye*, Ayrıntı Yay., 2015, s. 29-30.

arkadaşlıklar kuruluyordu. "Dar gelirli" bir ailenin çocuğu olarak Siyasal'a girmeyi başarabilenlerden biri olan İlhami Aras, okuldaki politik ortam hakkında şunları dile getirir:

> ... baştan sona politik bir hava esiyordu okulda. Bütün partilere tekabül edecek kulüpler, dernekler vardı, mesela Ortanın Solu Derneği, Fikir Kulüpleri Federasyonu'na karşı Hür Düşünce Derneği ... o zamanlar daha çıngarlar, kavga gürültüler başlamamışken panolar vardı; bütün bu kulüpler panolarda fikirlerini yazardı, böyle bir ortam vardı.[21]

Siyasal ve sosyal bölünme sadece derneklerle, panolarla sınırlı değildir elbette. Yemekhanede yemek yemek de kantinden alışveriş yapmak da öğrenciler arasındaki farklılıkları açığa vurur; hatta oturulan yerler bile:

> Sabahattin, ben, benim gibi birkaç şahsiyet daha, [ki bunlardan biri de Cevahir olmalıydı] biz anfide arkalarda, balkonda otururduk, kolejliler ön tarafta otururdu ve bir sınıf farkı vardı okulda da.[22]

Hakkı Zapçı da bu "sınıf farklılıklarını" yaşayanlardan bir Siyasallı:

> SBF'ye geldiğimde, sol cenahta, çokça kendim gibi arkadaşları görmüş, bu durum beni çok rahatlatmıştı.
> Galatasaray Lisesi'nden olduğu gibi, Tarsus Amerikan Koleji'nden, Haydarpaşa Lisesi'nden, Atatürk Lisesi'nden vs, daha genel tanımıyla büyük şehirlerin seçkin okullarından gelen entelektüel düzeyleri yüksek sosyalist gençler... (...)
> Gününü yanlış hatırlamıyorsam, Salı günü Sakarya caddesinde bir diskotekte, SBF Fikir Kulübü toplantı düzenler, şarap içilir, sosyalizm tartışılırdı. (...)
> Okulun geleneksel İnek Bayramı'nda, solcu gençlerin yoğun katılımıyla, bol şamata, gırgır içinde kızlı erkekli, sabaha kadar eğlenilirdi. Bu pembe tablonun dışında, bu sürece ayak uyduramayan, azımsanmayacak çoğunlukta bir "sessiz Anadolu çocuğu" topluluğu vardı. Bunlar, olana bitene kös kös bakar, kendilerini kitapların sayfalarına kilitlerlerdi. (...) [Faşistler bu çelişkiden yararlanmak isterler] ... Sessiz Anadolu çocuklarını yanlarına çekmek için "Sizin yeriniz milliyetçilerin yanıdır, size yabancı dinsiz solcuların yanı değil" şeklinde propaganda yaparlardı.

21 İlhami Aras, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 1*, Dipnot Yay., 2016, s. 39.
22. İlhami Aras, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 1*, Dipnot Yay., 2016, s. 40.

(...) Anadolu çocukları bir ikilem içine girmişti: Ya milliyetçi olacaklardı ya da sosyalizm bizim işimiz deyip işe el koyacaklardı. İkincisini tercih ettiler.[23]

Hüseyin Cevahir, Siyasal'daki "sınıf ayrımı"nı, kolejli-taşra ayrımını ortadan kaldıranlardan biri. Kolejde okumasa da daha ortaokuldan beri özellikle edebiyat alanında kendini yetiştirmişti, kolejden gelen bir öğrenciden farkı yoktu. Diğer taraftan üç yıl İstanbul'da tıp okumuş, edebiyatçı bir çevre edinmişti. Üstelik sakin bir kişilikti; içine kapalı, kendini ifade etmekten aciz biri de değildi. Onu tanıyanlar, kısa sürede bunun farkına varıyor ve "hiç de taşradan gelmiş biri gibi değil" diye düşünüp şaşırıyorlardı. Bununla birlikte, Hüseyin Cevahir'i farklı kılan en önemli özelliklerinden biri insanlarla iletişim kurabilme yeteneğiydi. Arkadaşlarına karşı saygılıydı, yardımseverdi, eşitlikçiydi; kimseye karşı ne üstünlük taslıyor ne de kendisini başkasından aşağı görüyor, herkesle eşit ilişki kuruyordu: onun açısından kişilerin kolejden veya taşradan gelmesi önemli değildi. Tuğrul Paşaoğlu, Cevahir'deki bu yeteneğin yakın tanıklarından biri:

Okuldaki bir hemşeri grubu ile bizimkilerin arası açılmıştı. Onları faşist sanmışlardı ve iş kavgaya kadar gitmek üzereydi. Bu noktada Cevahir devreye girdi. O hemşeri grubuyla konuştu. Derken olayın aslı anlaşıldı; onlar faşist değildi, sadece bir kız meselesi yüzünden bizimkilerle araları bozulmuştu. Cevahir, sezgi ve ilişki kurma mahareti sayesinde bir kavgaya mahal vermemişti.

Cevahir, ilişki kurarken herhangi bir statü veya kişiye başvurmaya da ihtiyaç duymuyordu; okuldan kimse onun Baba Mansur soyundan gelme bir seyyid olduğunu bilmezdi, çünkü söyleme ihtiyacı duymamıştı.[24] Ziya Öztan bu durumla ilgili şunları anlatır:

O zamanlar, kimin nereli olduğunu, kimin Alevi, Sünni olduğunu bilmezdik, sormak aklımıza bile gelmezdi.

23. Murat Bjeduğ, *Sabo*, Ayrıntı Yay., 2017, s. 129-131.
24. Bu çalışma sırasında görüştüğümüz kişilerin pek çoğu, Cevahir'in bir seyyid/dede/pir olduğunu yıllar sonra öğrendiklerini söylediler.

Cevahir, kısa bir sürede aralarında Mahir Çayan, Yusuf Küpeli, Oktay Etiman, İlhami Aras, Şadi Samer, Ziya Öztan, Zafer Kutlu ve Oğuz Etçi gibi pek çok ismin yer aldığı devrimci bir çevrenin içine girmişti; kendini belli eden devrimci bir karakter olarak. Bu sürecin tanıklarından biri İsmail Metin Ayçiçek'tir. Şadi Samer'in arkadaşlarından olan Ayçiçek, 1967 yılında, yani Cevahir'le aynı dönemde Siyasal'a girer. Milliyetçi damarı güçlüdür. Bu yüzden bir süre kendilerine "milliyetçi toplumcu" diyen bir grupla ilişki kurar; onlarla milliyetçilik üzerine tartışmalar yapar. Ne var ki, sonunda o gruba alınmaz, kovulur. Kafası karışıktır. Liseden arkadaşı Şadi Samer'le milliyetçilik üzerine tartışıyorlardır; Ayçiçek şunları anlatır:

> Şadi bir gün beni bir arkadaşıyla tanıştırdı. Bu kişi esmer, yakışıklı, benden uzunca biriydi. "Merhaba, ben Hüseyin Cevahir" dedi. Hüseyin Cevahir kimdir, tanımıyordum. Ben de kendimi tanıttım. Böylece benim ilk sosyalist öğretmenim Hüseyin Cevahir oldu.
> Cevahir olağanüstü bir sabır ve nezaketle hiçbir olumsuz tepki göstermeden, hiçbir yerde öfkelenmeden beni sonuna kadar dinledi. Bazı yerlerde "Şunu mu anlatmak istiyorsun, bunu mu kast ediyorsun?" gibi sorularıyla, kendisi yorum yapmadan, anlattıklarımı doğru anlamaya çalışıyordu. Sabırla dinliyordu. Çok etkilenmiştim. Sanırım üçüncü konuşmamızda "millet, milliyet, halk" gibi kavramların açılımlarını yaparak "düşüncelerimizin milliyetçi değil, halkçı düşünceler olduğu" yorumunu yaptı.
> Düşünce ve duygularımın farklılaştığını hissediyordum. Dini inancımın olmadığını öğrenince bana, *Sosyalizm Işığında Bilim ve Din* başlıklı Filozof Cachin'in kitabını okumamı önerdi... Böylece sosyalist hayata adımımı atmış oldum. (...)
> Cevahir daha sonraki yıllarda kendisine benzemeyi en çok arzuladığım kişi oldu. Yaşamıma onu bir model olarak soktum. Olağanüstü mütevazı ama yapmacık değil; karakterinin özü bu. Farklı düşünceleri de dikkatle dinleyebilecek bir sabır taşıyor. Onunla ilk karşılaştığım buluşmadaki benim "ukala" tavırlarıma bile büyük bir sükûnetle katlanabilmiş bir büyük yürekti.[25]

Öncelikle dinlemesini bilen, karşısındakini anlayan Cevahir'in kısa sürede Siyasal'da kendini sevdirmesi, ön plana çıkması tesadüf değildi. Sadece dinlemek yetmezdi elbette, birikimlerini de

25. İsmail Metin Ayçiçek, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 3*, Dipnot Yay., 2017, s. 35-36.

paylaşıyordu içtenlikle. Üstelik Cevahir, sadece siyasal konularda değil, sanat-edebiyat konularında da birikimliydi. "Cevahir, çok farklı bir insandı" der Tuğrul Paşaoğlu:

Kendini her bakımdan yetiştirmiş, yaşının ötesinde birikimli bir insandı. Bir gün yolda rastladım, "nereye, ne yapıyorsun" falan derken, "işin yoksa, bir yere gidiyorum sen de gel" dedi. Beni isteksiz görünce "gel insanlarla tanış" diye ısrar ederek bir eve götürdü. Yemek yiyip, sohbet ederken iyi saz çalan bir arkadaş da türkü söylüyordu (çok sonra saz çalan arkadaş Zülfü Livaneli miydi diye düşünmüştüm. O zaman bu ismi bugünkü gibi tanımıyorduk elbette).
Bundan sonra biraz da hinliğine Cevahir'i sanatçıların olduğu bir yere götürdüm, bakalım ne yapacak diye. Bir süre sonra Cevahir'in bir bale sanatçısıyla bale üzerine sohbet ettiğini görünce çok şaşırmıştım. Daha sonra da bu arkadaşlar sürekli Hüseyin'i sorup, ısrarla görüşmek istediklerini söylediler; demek istediğim, her insanla her konuda iletişim kurabilen biriydi.

Elbette devrimci faaliyetin içindeydi ama aynı zamanda kendi özel uğraşı olarak gördüğü edebiyat çalışmalarını bir kenara bırakmaya asla niyeti yoktu. Kafasında daha İstanbul'dayken kurduğu başka planları da vardı: Edebiyatla daha yoğun bir şekilde ilgilenecek, yeni yazarlarla, şairlerle tanışacak; edebiyatla ilgili araştırmalar yapacak, eleştiri yazıları hazırlayacaktı...

MERKEZ KÜTÜPHANESİ

Yeni yılın ilk ayı dolduğunda 1968 ve sonrasını çok etkileyecek bir olay yaşandı ABD emperyalizminin bütün gücüyle üzerine çöktüğü, bombardıman uçaklarıyla yerle bir ettiği, ama ona karşı savaşanların da yeraltına çekildiği Vietnam'da. 31 Ocak, Budist takvime göre yılbaşıydı. Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi (Vietkong), yılbaşının bir "ateşkes günü" olmasını önerdi ABD askerî yetkililerine. ABD emperyalistleri o kadar güçlüler, o denli bir korku imparatorluğu kurmuşlardı ki, bu teklifi hiç düşünmeden kabul ettiler. Rahat bir gün geçireceklerdi sonuçta. Ama hiç de öyle olmadı. Binlerce gerilla, adeta yerden bitercesine aynı anda 36 bölgesel merkeze ve altı büyük şehirden beşine aynı anda saldırdı. Saygon'da ABD elçilik binasını, birçok ABD askeri karargâhını, Saygon yakınlarındaki büyük Amerikan üssünü, Saygon'daki ana

radyo istasyonunu ele geçirdiler. ABD bombardıman uçakları gerillaların bulunduğu bölgeleri, kendi askerlerinin de ölmesi pahasına, yedi tonluk binlerce bombayla bombaladılar. Ancak gerillalar, üç hafta savundukları Hue şehri hariç hiçbir yerde birkaç günden fazla dayanamadılar. Ama o güne kadar dünya tarihinde, taktik anlamda yenilgiyle sonuçlanan ama stratejik anlamda başarılı olan, daha doğrusu dünyanın üzerine çöken korku imparatorluğunu yıkan -ve barış görüşmeleri yapmaya mecbur bırakan- bir başka "olay" yaşanmamıştı.[26] ABD o güne kadar dünya üzerine bir korku şatosu olarak konumlanmıştı. Şato, yıkılmazdı; yıkılmazlığının sırrı da yarattığı korkuydu. Korku, insanı/toplumu paralize ettiğinde egemenlik süreklilik kazanır. Korkunun nasıl yıkılacağı ise belirsiz bir an meselesidir; ama o an mutlaka gelir. ABD'nin korku imparatorluğunun yıkılacağı "belirsiz an", 1968'in 31 Ocak'ıydı. 1968'i herhangi bir yıl olmaktan çıkaran ve dünya çapında bir devrim döneminin adı durumuna getiren Budist takviminin yılbaşı, yani Tet Günü oldu.[27] "68", artık tarih sahnesindeydi.[28]

---

26. Başkan Johnson, saldırıdan sonra sivil katliamlarla psikolojik üstünlüğü tekrar kazanmaya çalıştı. Ancak Mai Lai Katliamı'nın ABD kamuoyuna yansımasıyla desteksiz kaldı; mart ayında bombardımanın durdurulmasını emretti, barış görüşmelerine başlama çağrısı yaptı ve kasımdaki seçimlerde aday olmayacağını açıkladı.

27. *ASD* ilk sayısında aradan on ay geçmesine rağmen Tet saldırısının önemini şöyle vurguladı: "1968 yılının... ilk ve en şaşırtıcı olay, hiç şüphe yok ki, Vietnam'da Kuzey Vietnam Demokratik Cumhuriyeti ve Vietnam Milli Kurtuluş Cephesi silahlı kuvvetlerinin giriştikleri yılbaşı taaruzunun büyük başarısı olmuştur... olay şok etkisi yaratmış, şaşkınlığa, hatta ABD'de paniğe yol açmıştır. Yılda 30 milyar dolar kadar para harcamasına (Türkiye'nin yıllık milli gelirinin cari fiyatlarla 10 milyar dolar civarında olduğunu belirtelim), kukla güney Vietnam ordusu ve diğer Güneydoğu Asyalı emperyalist uşaklarının askerleriyle birlikte 1 milyonu aşan bir askerî gücün seferber edilmesine rağmen, sömürge ordusu bütün belli başlı üslenme noktalarında, elinde tuttuğu başlıca şehirlerde millî kurtuluş kuvvetlerinin saldırısına uğramış; birçok yerlerden püskürtülüp çıkartılmış; ağır kayıplara uğratılmış; bu arada Saygon'daki A.B.D. Büyükelçilik binası da saldırı ve işgalden korunamamıştır. (...)
[Bu saldırı]... A.B.D. Cumhurbaşkanı Johnson'u, Kuzey Vietnam Demokratik Cumhuriyeti toprakları üzerindeki bombardımanları sınırlama kararını almak ve Paris'te Kuzey Vietnam Demokratik Cumhuriyeti heyeti ile barış görüşmelerine oturmak zorunda bırakmıştır.
... ABD'nin yenilmezliği efsanesi bir balon gibi sönmüş; mazlum milletlerin tarihin vaadettiği zafere her zamandan daha yakın bulundukları anlaşılmıştır" (*ASD*, 1968 Kasım, Sayı 1, s. 33-34).

28. Tet saldırısı sırasında Güney Vietnamlı polis generalinin bir gerillayı sokak ortasında infaz ederken çekilen fotoğraf, '68 Devriminin simgesi oldu.

ABD'deki savaş karşıtı gösteriler daha "sonuç alıcı" bir canlılığa kavuştular, sayıları çoğaldı. Ama bambaşka bir şey daha oldu; Fransa'da bir devrimin eşiğine yaklaşıldı. Fransa gençliği ve işçileri, başlarındaki "otoriter" yönetimi istemiyorlardı.

Vietnam'da başlayan dalga bütün dünyayı etkiledi. Türkiye de bu dünyanın bir parçasıydı ve zaten öteden beri var olan anti-ABD eksenindeki hareketlenmeleri daha da körükledi.

Cevahir'in günlerini normal akışın yanı sıra, muhtemelen edebiyat çalışmalarıyla da geçirdiği Siyasal Bilgiler Fakültesi yurdunda olağanüstü bir olay yaşanır şubat ayının ortasında:

> Geçen hafta soğuk kış sabahının ilk saatlerinde Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakültesine gelen bir sivil polis ekibi Mülkiyenin Öğrenci Derneği Başkanı Uluç Gürkan'ın yatak odasını bastı ve Gürkan'ın doğru dürüst giyinmesine bile izin, fırsat verilmeden apar topar götürüldü. Aynı dakikalarda bir başka sivil polis ekibi *Mülkiye* Dergisi sorumlu Yazı İşleri Müdürü Turgut Bata'nın evini basıyordu.
> Gerekli formaliteler yerine getirildikten sonra iki genç cezaevine kapatıldılar. Yetkililer tutuklama olayından üç ay önce yayınlanan *Mülkiye* Dergisinde çıkan iki yazının ünlü 142. Maddeyi ihlal ettiğini iddia ediyorlardı. Ama politika amaçlarıyla açılan bu gibi siyasi davalarda Yargıtay'ın nasıl bir tutum benimsediğini göz önünde tutan savcı gençlere siyasi olmayan bir suç da yüklemeyi ihmal etmedi. Bu yeni suç, "Görevli memura, görevi başında hakaret!" idi.
> Böylece iki mülkiyeli şu anda Ankara Merkez Cezaevinde kapalıdırlar.[29]

Kanunsuz olduğu halde Siyasal Yurdu polis tarafından basılmıştı. Cevahir'in de kaldığı Siyasal Yurdunun öğrencileri bu beklenmedik saldırı karşısında tepkilerini göstermeye fırsat bulamamışlardı. Öte yandan, Şubat'taki saldırı dalgası genişler. ABD emperyalizminin Vietnam yenilgisi, işbirlikçi ülkelerdeki Amerikancı yönetimleri daha saldırgan bir tutum almaya, kendisine bağlı anti-komünist, daha doğrusu Amerikancı yobaz grupları harekete geçirir. Meclis'teki TİP milletvekillerine karşı AP grubu saldırılarını artırır. Bütçe görüşmeleri sırasında İçişleri Bakanı Faruk Sükan, TİP milletvekili Çetin Altan'a hitaben "Siz Çetin Altan, Nâzım Hikmet'in en büyük vatan şairi olduğunu

29. *Türk Solu*, Sayı 13, 13 Şubat 1968, s. 2.

söylemediniz mi?" diye sorması üzerine Çetin Altan oturduğu yerden ayağa kalkmış ve Bakan'a "O en büyük Türk şairidir" diye bağırmıştır. Bunun üzerine:

> AP'liler hışımla TİP'in sıralarına gelerek önce Yunus Koçak'ı yere yuvarlamışlar ve bir süre tekmelemişlerdir. Daha sonra da Ali Karcı, Sadun Aren ve Çetin Altan tekme ve yumruklara maruz kalmıştır. Bu kavga sırasında Yunus Koçak ne olduğu bilinmeyen sert bir cisimle başından ağır şekilde yaralanmış ve TİP sıraları kana bulanmıştır. Aren'in de yediği bir yumrukla gözü morarmıştır. Bu sırada Çetin Altan 15-20 AP'linin arasında ve yerde tekmelen[miştir].[30]

Bu olayı ve giderek tırmanan gericiliği protesto etmek amacıyla dönemin devrimci, ilerici gençlik örgütleri Ankara'da Anayasa Mitingi yaparlar. Miting "Uyanış Mitingi" olarak adlandırılır. 24 Şubat 1968'de FKF, ODTÜ Öğrenci Birliği, ODTÜ Sosyal Demokrasi Derneği, İTÜ Talebe Birliği, İTÜTO Talebe Birliği, AÜSBF Öğrenci Derneği, AÜVF Öğrenci Derneği ve DİSK'in katıldığı miting, Ankara Tandoğan Meydanı'nda yapılır:

> Anayasa mitingi saat 13.30'da Tandoğan Meydanından 300 kişilik bir grup halinde başlamıştır. Mitingçiler ellerinde dövizlerle yol boyunca "Morrison Süleyman, yolculuk ne zaman", "Sosyali[st] Türkiye" diye bağırmışlardır.
> Mitingçiler en ön sırada dövizlerle birlikte üzerinde kravatlı eşkıya ibaresi konulan ve AP milletvekili Hamit Fendoğlu'na benzetilen, kafasına bere oturtulan bir kuklayı da taşımışlardır. Yakılmak gayesi ile Gürsel Meydanına getirilen kukla sağcıların hücumu sırasında parçalanmıştır.
> Mitingçiler herhangi bir hadise olmadan Gürsel Meydanına kadar gelmişler ve bu sırada kaldırımlardan bazı şahıslar tarafından mitingçilere sopalar dağıtılmıştır. Solcu mitingçilerin adedi yol boyunca kendilerine iştirak edenlerle bir hayli kabarık yekuna yükselmiştir. Mitingçileri Gürsel Meydanında sağcı bir grup karşılamış ve üzerlerine hücum ederek ellerindeki dövizleri parçalamışlardır. Arbede bu sırada çıkmış, solcu ve sağcı grup sopalar ve taşlarla birbirine girmişlerdir. Polis, kavgayı önlemekte güçlük çekmiş, inzibat kuvvetlerinden yardım

30. "Başbakan Süleyman Demirel olayın, Çetin Altan'ın Nâzım Hikmet'i en büyük vatan şairi olarak ilanından sonra çıktığını belirtmiş ve şöyle demiştir: "Benim asıl vatanım Rusya'dır diyen, Türk mahkemelerince vatan haini olarak mahkûm edilen Nâzım Hikmet için, bugün bir meclis üyesi çıkıyor, Cumhuriyeti, Türk adliyesinin kararlarını hiçe sayarak vatan şairidir diyor. Bunun adına büyük tahrik derler. 45 yıllık Cumhuriyet tarihinde ilk defa meclis zabıtlarına Nâzım Hikmet'in vatan şairi olduğuna dair bir cümle girmiştir" (*Milliyet*, 21.2.1968).

istemiş ve onların yardımıyla iki taraf arasında bir barikat kurmaya muvaffak olmuştur. Bu arada uzaktan uzağa karşılıklı taşlar atılmaya devam edilmiştir. Polis taş atan sağcı gruptan beş altı kişiyi nezaret altına almıştır. Solcular sağcı gruba "faşistler" diye bağırmış, sağcı grup da "Komünistler Moskova'ya" diye karşılık vermişlerdir. Sağcılar aynı zamanda mitingcilere hitaben şöyle bağırmışlardır: "Burası Nâzım Hikmet meydanı değil. Kahrolsun Komünistler. Milliyetçiler Atatürkçüler buraya. Atatürk düşmanı Nâzım Hikmet nerede. Sizin bayrağınız orak çekiçtir. Bizim bayrağımızı veriniz." Sağcı grup bu arada bir bayrak çıkarmışlardır. Mitingçilere Kurtuluş Meydanına geldikleri sırada TİP milletvekili Çetin Altan'la yazar İlhan Selçuk katılmıştır.
AP taraftarlarının devamlı aleyhte gösterileri karşısında TİP'liler miting saatinin bitmesine bir saat kala "emekçiler Meclise" deyimini tekrarlayarak dağılmışlardır. Toplantıda konuşacağı ilan edilen Çetin Altan, İlhan Selçuk ve Osman Koçtürk konuşmamışlardır.
Kalabalık Kurtuluş Meydanında dağıldıktan sonra, bölük pörçük Kızılay'a doğru yürümüştür. AP taraftarları ise ellerinde Türk bayrakları olduğu halde arka yollardan Kızılay'a gelmişler ve AP Genel Merkezinin önünde toplanmışlardır. Bu arada toplum polisi birlikleri de Kızılay'da AP Genel Merkezi, Amerikan Haberler Merkezi ve Amerikan Kütüphanesinin önünde tertibat almıştır. Motosikletli polisler ve polis otomobilleri bu sırada Kızılay Meydanında devriye gezmeye devam etmişlerdir.
Mitingçilere karşı koyan gruba bir ara müzisyen İlham Gencer de katılmış, elinde bir düdük olduğu halde tempo tutarak topluluğu marş söylemeye teşvik etmiştir. Daha sonra "Bu komünistleri memleketten kovacağız" diye bağıran Gencer yürüyüşçülere katılmışsa da polisin uyarması üzerine kalabalıktan ayrılıp uzaklaşmıştır.
Gürsel Meydanında ise sağcı grup *Akşam* ve *Cumhuriyet* gazetelerini yakmış, olayların fotoğraflarını çekmeye çalışan bazı gazeteciler de taraflar arasında hırpalanmışlardır.[31]

Bu mitinge katılan Oğuzhan Müftüoğlu, anısını şöyle aktarır:

Devrimcilerin henüz çok güçsüz olduğu bir dönemdi... Kurtuluş'ta anti-emperyalist bir miting yapılacak. Birkaç yüz kişi yürüyerek alana geldik. Kürsü beş-altı faşist tarafından işgal edilmiş. Ellerinde demir çubuklarla, kimseyi kürsüye yaklaştırmıyorlar. Birkaç kişi yaklaşmaya kalkınca saldırdılar, demir çubukları üzerimize sallayarak. Herkes kaçmaya başladı...[32]

31. *Milliyet*, 25.2.1968.
32. Oğuzhan Müftüoğlu, *Bitmeyen Yolculuk* (Söyleşi: Adnan Bostancıoğlu), Ayrıntı Yay., 2011, s. 40.

Mitingin yarıda bırakılması, konuşmaların yapılmaması ve sonrasında AP'li gericilerin Ankara'da gövde gösterisi yapması, elbette FKF'li devrimci gençliği TİP yönetiminin pasif tavrından dolayı rahatsız eder. TİP'in pratikte gösterdiği her pasifist tutum, TİP'in gençlik tabanındaki MDD muhalefetini güçlendirir.

Bir gün sonra da İstanbul Taksim Meydanı'nda DİSK, İTÜTB, İTÜTOTB, FKF ve TÖS tarafından tertip edilen "İkinci Uyanış Mitingi" yapılır. Binlerce kişinin katıldığı mitingde Mehmet Ali Aybar, Çetin Altan, Yunus Koçak, Cavit Savcı ve öğrenci teşekkülleri temsilcileri konuşmalar yaparlar. AP taraftarları Elmadağ tarafından gelerek yürüyüşü Ankara'da yaptıkları gibi engellemek isterler ama polis bu defa barikat kurarak bunun önüne geçer. Aynı gün Ankara'da AP'lilerin saldırıları devam eder.

> TİP Altındağ ilçe teşkilatının Altındağ'da karpuz sergisi yerinde açtığı "Vietnam'da Amerikan vahşeti" konulu sergi ... bazı AP'liler tarafından basılmış, AP'lilerle TİP'liler arasında başlayan kavgada 5 kişi yaralanmıştır... Sergiyi yönetenlerden Erdal Öz, Altındağ karakoluna giderek AP'lilerden davacı olduklarını bildirmiştir.[33]

AP, Meclis çatısı altında sürdürdüğü saldırgan tavrını TİP'in Meclis'te yer almasını sağlayan "milli bakiye sistemi"ni kaldırarak devam ettirir. Gericiler, gerçekten "şahlanmışlardır." "Uyanış" mitinglerine tepki olarak sağ kesimler MTTB'nin öncülüğünde İstanbul, Bursa ve Ankara'da "Şahlanış" mitingleri düzenlemek için harekete geçerler. 3 Mart'ta İstanbul'da yapılacak ilk mitingin öncesinde, sağ basında çağrılar birbirini kovalar:

> Meclis'teki dayak olayını protesto etmek üzere devrimci kuruluşların düzenlediği "*Uyanış Mitingi*"ne karşılık vermek gerekçesiyle hazırlanan, fakat aslında irticaın bir gövde gösterisi olan Şahlanış (!) Mitingi için sağcı basın günlerce önce propagandaya başlamış meselâ bir Necip Fazıl Kısakürek *Bugün* Gazetesi'ndeki başyazısında aynen şunları yazmıştır:
> "Şu kadar zamandır ruhuna kilit üzerine kilit vurdukları, iffet ve ismet numunesi anasının mis kokulu baş örtüsüne ve babasının nur sorguçlu takkesine sövdürdükleri gençlik, Samson ve Dalila eserinde olduğu gibi, türlü tertiplerle kaybettirilen gücünü birden bire kazanmış ve iki elini iki yanındaki sütunlara dayayarak direkleri yıkmaya ve zindanını çökertmeye başlamıştır. Mânada ve maddede nikâhlı anne ve

33. *Milliyet*, 26.2.1968.

babalardan gelme ve temiz Türk sütüyle beslenme som ve yoğun Türk gençliğinin şahlanışını yarın Taksim meydanında göreceksiniz!" (...)
... Mitinge kalabalık toplamak için yüzlerce otomobille şehir içinde hoparlörlü anonslar yapılmış, yüzbinlerce el ilânı ve pankart dağıtılmıştır. Devşirme kalabalık, mitinge Milliyetçiler Derneği ve Komünizmle Mücadele Dernekleri'nin dövizleriyle katılmıştır.
Gövde gösterisi, Bursa'dan gelen mehter takımının da iştirakiyle Sultanahmet Camii'nde gösterişli bir öğle namazı kılınarak başlamıştır. Daha sonra Sultanahmet Meydanından, Üsküdar'dan ve Şişli'den Taksim'e doğru yürüyüşe geçilmiştir...
Mitinge mehter takımı tarafından taşınan ve irticaın sembolü olarak kabul edilen üç hilalli yeşil bayrağa büyük tezahürat yapılmış, mitingçiler, "Allahsızlara ölüm, İslâm düşmanları kahredilecektir", "Kızıl tahrikçiler, sizi sağır sultan bile kurtaramaz", "Cellât Kara Ali, zengin olacağın günler yakındır", "Komünizm korkusu, İslâmiyet ordusu", "Şahlanıyor kolbaşının kıratı", "Komünistleri ezeceğiz" diye bağırmışlardır.[34]

Mitingde konuşan MTTB Başkanı İsmail Kahraman, "Son fikri ikazı yapmış bulunuyoruz. Bunlar yapılmadığı takdirde sıra fiili ikaza gelmiştir"[35] diye konuşarak tehditler savurur.

Doğan Özgüden bu mitingi şöyle değerlendirir:

Kanlı Pazar'ın ilk provası da 3 Mart 1968'de Taksim Meydanı'nda İslamcı kuruluşlar tarafından organize edilen Şahlanış Mitingi'nde yapıldı. Mitinge katılanların görüntüleri, kan kokan sloganlar, ABD himayesinde örgütlenen İslamcıların artık Türkiye'de Endonezya örneği bir kan banyosuna hazırlandığını gösteriyordu.[36]

İkinci Şahlanış Mitingi 30 Mart'ta Ankara'da yapılır:

Önde yeşil sancaklı Manisa mehter takımının çaldığı serhat türküleriyle Tandoğan Meydanından yürüyüşe geçen mitingciler yol boyunca "Kahrolsun komünistler", "Kahrolsun Çetin Altan", "Çetin Altan Moskova'ya" diye bağırmışlardır... Gürsel meydanına kadar süren yürüyüşten sonra, miting çok kötü bir sesle ve baştan aşağı yanlış olarak bir kişi tarafından okunan İstiklal Marşı ile [son bulur].[37]

34. *Ant*, Sayı 63, 12 Mart 1968, s. 6.
35. *Milliyet*, 4.3.1968.
36. Doğan Özgüden, *'Vatansız Gazeteci' 1*, Belge Yay., 2010, s. 422.
37. *Milliyet*, 31.3.1968.

Sağ cenah, bütün gücüyle sol cenaha karşı saldırıya geçmeye hazırlanmaktadır. Öte yandan, o dönem TİP ve FKF içinde yaşanan MDD ayrılığı kendini iyice göstermeye başlar. Başta Mihri Belli olmak üzere MDD hareketinin filli önderlerinin niyeti FKF'yi tümden ele geçirmek, TİP'in egemenliğine son vermek ve Kemalist güçlerle birleşmektir. Bunun da yolu, Kemalist gruplar tarafından oluşturulan Devrimci Güç Birliği'ne (Dev-Güç) FKF'yi sokmaktır. Mart ayının son haftasında yapılacak olan FKF kurultayı bunun için önemli bir adım olabilirdi. FKF 2. Kurultayı Siyasal'a yakın bir düğün salonunda toplanır. Bu kurultay Cevahir'in katıldığı ilk FKF kurultayıdır. 23-24 Mart'ta yapılan kurultayda TİP'li gibi görünmesine karşın MDD'cilerin gizli adayı Doğu Perinçek genel başkan olur. Yeni FKF başkanının yaptığı ilk iş Dev-Güç'e katılmaktır.[38]

Ancak MDD hareketi henüz FKF'yi ele geçirecek kadar güçlü değildir. Nitekim Doğu Perinçek ve diğer arkadaşları, birkaç ay sonra yapılan olağanüstü FKF genel yönetim kurulu toplantısında TİP grubu tarafından yönetimden ihraç edilir.[39]

---

38. Türkiye Devrimciler Güçbirliği'ne (Dev-Güç) üye olan kuruluşlar şunlardır: "27 Mayıs Milli Devrim Derneği, Türkiye Öğretmenler Dernekleri Milli Federasyonu, TMTF, TMGT, TÖS, Fikir Kulüpleri Federasyonu, AÜTB, Ankara Yüksek Okullar Talebe Birliği, Türkiye Devrim Dernekleri, ODTÜÖB, Mülkiyeliler Birliği, Hacettepe Üniversitesi Öğrenci Birliği, AÜ Tıp Fakültesi Talebe Derneği, AÜ Ziraat Fakültesi Talebe Cemiyeti, DTCF Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, SBF Öğrenci Derneği, ODTÜ Öğrenci Birliği Fikir Kulubü, AÜ Fen Fakültesi Öğrenci Örgütü, SBF Sosyalist Fikir Kulubü, Türk Hukuk Kurumu Eğitim Enstitüleri Genel Sekreterliği, AÜ Fen Fakültesi Öğrenci Birliği, Maden-İş, Basın-İş, Kimya-İş sendikaları ve DİSK" (*Milliyet*, 12.4.1968).

39. "Doğu Perinçek yönetiminin kısa bir süre içinde devrilmesi aslında doğal sonuçtu. Bir kere, Doğu Perinçek yönetimi TİP oportünizmine karşı açık ideolojik bir mücadeleyle değil de, hile ile iktidara gelmişti. Doğu Perinçek, TİP oportünist yönetici kliğini aldatmıştı. Bu nedenle, genel yönetim kurulunda hatta başlangıçta merkez yürütme kurulunda bile TİP oportünizminin büyük etkisi vardı. İkincisi, Doğu Perinçek yönetimi iktidara geldikten sonra da TİP oportünizmine karşı sağlam ideolojik bir mücadele veremedi. Doğu Perinçek'in temsil ettiği küçük burjuva oportünist fraksiyonundan böyle bir mücadeleyi vermesi de beklenemezdi zaten. *Dönüşüm* dergisinin sayfaları arasından 'Türkiye'nin meseleleri sokakta halledilmez' diye bar bar bağıran Doğu Perinçek, birdenbire daha 'gerçekçi' *Türk Solu* oportünizminin 'Milli Demokratik Devrim' stratejisini keşfedivermişti. (...) Kendi saflarından bir başka küçük burjuva oportünist fraksiyonun saflarına birdenbire sıçrayan Doğu Perinçek'i TİP oportünizmi affetmedi" (*1965-1971 Türkiye'de Devrimci Mücadele ve Dev-Genç*, Kurtuluş Yay., 1971, s. 13-14).

Nisan ayı gelmişti. Cevahir, belki de aylardır üzerinde çalıştığı bir yazıyı nihayet bitirmişti. Şimdi bütün mesele bunu yayınlayacak bir edebiyat dergisi bulmaktı.

Siyasal'da kendisi gibi edebiyatla ilgilenen arkadaşları vardı. Savaş Dizdar'ın yazdığına göre, "Ziya Öztan ve Hüseyin Cevahir de edebiyat meraklılarındandı."[40] Ziya Öztan, "Cevahir, sanatın her alanıyla ilgiliydi" diye anlatır: "dünya ve Türkiye edebiyatını takip ederdi. Ama ilgi ve araştırma alanı edebiyat eleştirmenliği idi." Siyasal'ın tiyatro faaliyetleri içinde olan Akın Evren ise "Cevahir'in tiyatro ile ilgilenmediğini" belirtir: "onun esas uğraş alanı edebiyat eleştirmenliğiydi."

Edebiyat çalışmaları Cevahir için son derece önemliydi. Edebiyat, kendini ifade etmenin en güzel yollarından biriydi. Bunu zaten mektuplarında da gösteriyordu. Ama çalışmalarını, okumalarını yayınlayacak duruma getirmek onun için bir başka gurur kaynağı olmalıydı. Dönemin arkadaşları kendi aralarında şakayla karışık konuşurken "devrimden sonra şunu yapacağım" derlerdi. Cevahir, galiba yapmak istediği, en sevdiği işi "devrimden sonra"ya bırakmak istememişti. Şimdi de yapılabilirdi, en azından yapılabildiği kadar. Kişisel bir yetenek her zaman gösterilebilirdi ve bunu ertelemenin de bir anlamı yoktu. *Yeni Eylem*'de yayımlanan ilk yazısında geleceğe ilişkin umutlarını, planlarını son cümle olarak yazmıştı:

> Bu yazımı da aslında ilerde yapacağım incelemelere ışık tutacağı umuduyla hazırladım.

Cevahir'in bu edebiyat tutkusu, onu dönemin diğer devrimcilerinden bir parça ayırıyor ve ona farklı bir özellik kazandırıyor. Yazmayı seviyordu, okumayı da. Hele şiir... Bugüne ulaşan bir şiiri yok ama şiir okumayı çok sevdiğini görüştüğümüz arkadaşları özellikle vurgulamışlardır.

Ankara'da pek çok edebiyat dergisi yayımlanıyordu.[41] Bunlardan birinde yazılarını yayımlayabilirdi. Ancak Cevahir'in edebiyat

40. Savaş Dizdar, *Bir Zamanlar Mülkiye*, Ayrıntı Yay., 2015, s. 82.

41. '60'lı yıllarda Ankara'da çıkan dergiler: *Açık Oturum, Arayış, Çaba, Çağdaş, Defne, Değişim, Dernek, Devinim 60, Diriliş, Dost, Ece, Emek, Esin, Forum, Hisar, İmece, Kaynak, Mavi, Son Mavi, Meltem, Özgür, Pazar Postası, Sanat Yolu, Seçilmiş Hikâyeler Dergisi, Seçilmiş Şiirler Dergisi, Şiir Sanatı, Şimdilik, Tercüme, Türk Dili, Türk Kültürü, Yaprak* (*Son Yaprak*), *Yordam, Yücel* ve *Yeni Eylem*.

konusundaki ilk göz ağrısı *Yeni Eylem* dergisi oldu. Derginin sahibi ve sorumlusu Eşber Yağmurdereli idi. Bu çevre ile ilişki kuran Cevahir, dergi çalışmalarının içinde yer alır. Eşber Yağmurdereli, bu süreci şöyle anlatır Musa Kaplan'a:

> Dergi çalışmaları sırasında çekirdek kadromuz genişledi, yeni katılanlar oldu. Bunlardan biri de Hüseyin Cevahir'di. Onu Arkadaş Zekai Özger getirdi. Daha sonra bu ekibe Ahmet İnam katıldı... Halûk Şahin vardı, Gün Zileli vardı. Yazıları yayınlananları söylüyorum. Bilgin Adalı vardı. Metin Güven ve başkaları... Hüseyin Cevahir'i bu çalışmalar sırasında tanıdım... Hüseyin Cevahir, İstanbul'da okurken edebiyat çevrelerine dahil olmuş. Orada o zaman Ülkü Tamer'lerin çıkardığı *Yeni A* dergisi vardı... Herhalde orada yayınları olmuş. [Bu birikimiyle] geldi, çalışmalara katıldı. Derginin yazı kurulunda yer aldı. O zaman ben derginin sahibi ve sorumlu yönetmeniydim. Yazı Kurulumuz ise Bilgin Adalı, Arkadaş Zekai Özger, Hüseyin Cevahir idi. Künyede yazar bunlar. İlk sayıda, benim "çıkarken" yazısının arkasında Hüseyin Cevahir'in "Kalın Çizgilerle Edebiyatımızın Dünü" yazısı vardı... O yazı ikinci sayıda da devam etti. Tanışmamız böyle oldu. '68 olayları başladı, ilk boykot oldu. Haziran ayından sonra dönem dönem karşılaştık, konuştuk. Dergi devam etmedi. Etmesi de mümkün değildi. Çünkü hayatımız farklılaştı, siyaset ağır bastı... Hüseyin Cevahir iyi bir edebiyatçı idi.[42]

Yeni Eylem dergisinin Yazı Kurulu Bilgin Adalı, Metin Güven ve Arkadaş Z. Özger'den oluşuyordu. "Kalın Çizgileriyle Edebiyatımızın Dünü" başlığı ile Hüseyin Cevahir'in kaleme aldığı yazı derginin Nisan 1968'de çıkan 1. sayısında yayımlanır. Belli bir beğeni toplayan yazı hakkında Arkadaş Zekai Özger'in sözleri:

> Hüseyin Cevahir, KALIN ÇİZGİLERLE EDEBİYATIMIZIN DÜNÜ'nde olumlu bir araştırıcılık örneği veriyor. Yazıdan çıkardığım, incelemelerini ilerde de tek tek adlar üzerinden sürdürecek. Araştırıcılığını sürdürürse iyi bir incelemeci olabilir belki Cevahir.[43]

Hüseyin Cevahir'in edebiyat çalışmaları için bundan sonraki durağı *Yorum* dergisi çevresi olacaktır.

---

42. "Devrim Yolcuları Belgeseli", https://www.youtube.com/watch?v=GtyY5hTMxc
43. Arkadaş Zekai Özger, "Dergilerde", *Yordam*, Sayı 19, Yaz 1968, s. 66.

Cevahir, Siyasal'a gelişinin ilk ders yılı bitimine yakın düzenlenen mezuniyet, başka deyişle "İnek Bayramı" festivaline ilk defa şahit olur. Festivale katılmış mıdır yoksa sadece izlemiş midir bilemeyiz ama habersiz veya tamamen ilgisiz kaldığı söylenemez. Çünkü İnek Bayramı, neredeyse tüm yıla yayılan bir çalışma idi. Daha ocak ayında, o yılın festival komitesi seçilirdi. Komite hemen göreve başlar ve şubat ayında "iç gezi" düzenler; geziye gidecekler kura ile belirlenir. Festival komitesi daha sonra mayıs sonunda yapılacak kutlamaların hazırlıklarına başlar. Siyasal'ın üç bölümü olan idari, mali ve siyasi bölümlerin fermanları ve *Kazgan* dergisi hazırlanır; tiyatro, münazaralar, spor yarışmalarının düzenlemeleri yapılır. Festivalin en önemli eğlencesi süslenen bir inekle birlikte Ankara'da yapılan yürüyüş ve balodur. 1968 mezuniyet yılının "siyasi şube kraliçesi" Hüner Tuncer, İnek Bayramı'nı şöyle anlatır:

> İlk kez 1968 yılında İnek Bayramı sırasında kortej Kızılay'dan geçti. Ahmet Başar arkadaşımızın üstü açık bir kırmızı spor arabası vardı. O arabaya bayılırdık. Öyle arabalar çok az bulunuyordu. Ben içine kurulmuş bir vaziyette Kurtuluş, Sıhhiye ve Kızılay'dan dolaşarak Kurtuluş Meydanı ve Okula geri dönmüştük. İnsanlar Bulvarın her iki tarafında yığılmışlar, ne olduğunu anlamaya çalışıyorlar, daha sonra da alkışlıyorlardı. Siyasi Şube, franklar içerisinde, Mali Şube hippi kıyafetlerinde, İdari Şube Osmanlı Paşa ve İdarecileri kılıklarında ve bir kısmı atlar üzerinde bir kısmı da at arabasında kortej halinde dolaşmıştık. Kızılay Bulvarı, tümüyle polisler tarafından trafiğe kapatılmıştı. Çok keyifli idi. TRT, TV yayınına ilk defa o yıl başlamıştı. Bizim festival yürüyüşünü filme aldılar ve TRT'de gösterdiler. İnek Bayramı haftası boyunca yapılan etkinlikler yine TRT tarafından çekilerek TV de gösterildi. Kantinde bizim fermanı İlber Ortaylı yazmıştı.[44]

Vietnam'da başlayan devrimci dip dalga, bahar ayları boyunca ABD ve Avrupa'da yavaş yavaş kendini göstermeye başlıyordu. Kapitalist ülkelere yayılan protesto gösterileri Fransa'da zirveye çıktı. Mayıs boyunca Fransa'daki işçi ve öğrenci gösterileri burjuva iktidarını sarsacak düzeye ulaşmıştı. Bu süre boyunca

44. https://docplayer.biz.tr/10186013-Mulkiyede-inek-bayrami-rituel-nitelikleri-ve-mulkiyeli-kimliginin-olusumundaki-rolu.html

Türkiye devrimci gençliği ise heyecanla gelişmeleri izliyordu. Tümüyle sessiz değildi elbette. Turan Emeksiz'in 28 Nisan 1960'ta öldürülmesinin yıldönümünde FKF'nin katılımıyla Dev-Güç, Ankara'da anti-faşist miting yapar. 14-19 Mayıs tarihleri arasında da FKF Genel Merkezi, "NATO'ya Hayır Haftası" düzenler.

Bu dönemde gericiler de boş durmaz; ülkenin farklı yerlerinde kılınan toplu namazlarla "komünizme karşı" tepki gösterilir. Bu namazların ilki, 19 Mayıs 1968'de Dolmabahçe Cami'sinde kılınır (Toplu namazlar, daha sonra da uzun süre devam edecektir).

Haziran başında Fransa'daki devrim dalgası düşmüştü; Charles de Gaulle, Meclisi feshetmiş ve ordu birliklerini göreve çağırmıştı. Bütün mayıs boyunca Türkiye'deki devrimci, ilerici gençler olayları izlemekle yetinmişlerdi. Ancak 2 Haziran'da yapılan kısmi senato ve belediye seçimlerinden sonra[45] 10 Haziran'da DTCF öğrencileri okulda boykot/işgal eylemi başlattılar. Öğrencilerin istekleri tamamen okullarındaki sorunlarla ilgiliydi. Harçlardan okul yönetimine dahil olmaya, sınavlardan mezuniyet sonrası iş sorununa kadar pek çok talep ileri sürülmüştü.[46] Bir gün sonra Ankara Hukuk Fakültesi öğrencileri, 12 Haziran'da İstanbul Hukuk Fakültesi öğrencileri fakültelerini işgal ettiler. İşgal ve boykot eylemleri birdenbire, sadece Ankara'daki diğer fakültelere sıçramakla kalmadı, bütün ülkedeki üniversitelere yayıldı.

Ankara'da AÜDTCF ve AÜHF'den sonra AÜZF ve AÜFF de işgal edildi. AÜFF Boykot Tertip Komitesi yayımladığı bildiride Fakültenin tamamen kontrolleri altında olduğunu, oluşturdukları 20 kişilik kurulun öğrenci isteklerini belirlediğini, boykot süresinin kararlaştırılması için öğrenciler arasında referandum yapılacağını açıklamış ve hareketlerinin hiçbir siyasi amaç taşımadığını, Batı taklitçiliğine dayanmadığını vurgulamıştır. AÜ

45. Seçimler olaylı geçmişti; 15 kişi ölmüş, onlarca insan yaralanmıştı (*Milliyet*, 3.6.1968).

46. "Öğrencilerin talepleri şunlardır: 1- Fakülte Dekanı ya Atatürk ilkelerine saygılı olmalı ya da görevini derhal terk etmelidir. 2- Fakülte mezunları, lâyık oldukları görevlere, lâyık oldukları ücretlerle atanmalıdır. 3- Filolojilerde Latince dersleri kaldırılmalıdır. 4- Lisan barajı tamamen kaldırılmalıdır. 5- Öğrencilere şubat hakkı verilmelidir. 6- Belge tamamen kaldırılmalıdır. 7- Harçlar dondurulmalıdır. 8- Birinci sınıfta sınav kaldırılmalıdır. 9- Filolojilerde 3. sınıfta sınavlar kaldırılmalıdır. 10- Yönetmelik öğrenci lehine değiştirilmelidir. 11- Fakülte yönetimine, öğrenciler de katılmalıdır. 12- Fakülteye öğrenci alımı belli bir oranda yapılmalıdır. 13- Bir günde, birden fazla sınav yapılmamalıdır" (*Cumhuriyet*, 11.6.1968).

Tıp Fakültesi öğrencileri de fakültelerinde reforma gidilmesini istemiştir.[47]

Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nde de devrimci öğrenciler boykot yapmak isterler. Ancak sonraki yıllarda çokça görülecek silahlı bir saldırı ile karşılaşırlar. Boykot yapmak için gece yarısından sonra okullarını işgal etmek isteyen Akademi öğrencilerine boykota karşı olan faşistler silah kullanarak karşı çıkarlar. 14 Haziran "gece saat 02.00 sıralarında boykot isteyenlerle istemeyenler arasında arbede çıkmış, boykot istemeyenler, isteyenlerden üç kişiyi yaralamışlardır".[48]

Boykot ve işgal dalgası yayılırken TİP'in etkin olduğu SBF'nin devrimci öğrencileri kendi okullarında boykota gitmemiş, ancak bütün güçleriyle boykot ve işgallerin yaşandığı fakülteleri desteklemişlerdir. Ayrıca SBF Öğrenci Derneği, üniversiteye dönük sorunlarını ve taleplerini dekanlığa bildirmiş ve 18 Haziran günü SBF'den Milli Eğitim Bakanlığı'na kadar bir yürüyüş düzenlemiştir:

> Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencileri Milli Eğitim Bakanlığı'nın kapısına siyah band üzerinde, "Bugün yarına çıkar, yarın bugünü yıkar" yazılı bir çelenk koymuşlardır.
> Öğrenciler Bakanlık önünde isteklerini koro halinde tekrarladıktan sonra dağılmışlardır. Yürüyüş yapanlar ellerindeki dövizleri de Bakanlığın önüne bırakmışlardır. Dövizlerden bazıları şunlardır: "Tefeciye değil, öğrenciye kredi", "İşçi ve köylü çocukları üniversiteye", "Eğitimde fırsat eşitliği", "Tüccar profesöre hayır", "Boğaz köprüsü değil, üniversite sitesi", "Kültür emperyalizmine paydos", "Halkın kurtuluşu üniversitenin kurtuluşu."[49]

22 Haziran'da boykot ve işgal hareketlerini başlatan AÜDTCF'de öğrencilerin isteklerinin Fakülte Profesörler Kurulu tarafından kabul edilmesi üzerine boykot ve işgal sona ermiş ve sınavların 1 Temmuz itibarıyla yapılacağı açıklanmıştır.

Türkiye'de kendini gösteren boykot ve işgallerin Avrupa'da zirveye çıkan öğrenci ve işçi hareketleriyle doğrudan bir ilgisi yoktu:

47. *Milliyet*, 14.6.1968.
48. *Milliyet*, 16.6.1968.
49. *Milliyet*, 19.6.1968.

> 1968 baharında Avrupa'da başlayan gençlik hareketleri dalgası Türkiye'deki üniversiteleri de ister istemez etkilemişti. Ama bizdeki boykotlar üniversitelerin özgül sorunlarından kaynaklandı. Türkiye'de, Batı'daki 68 hareketini yaratan bir fikri ve kültürel birikim henüz yoktu.
> Bu yüzden bizdeki üniversite hareketleri en azından başlangıçta, Batı'daki gibi mevcut düzeni hedefleyen bir başkaldırı şeklinde değil; üniversitelerin birikmiş sorunlarına karşıydı.[50]

Boykot ve işgallerin en önemli tarafı, fakültelerde eylem içinde kurulan "işgal/boykot komiteleri" vasıtasıyla devrimci öğrenciler arasında kurulan yeni ilişki biçimleri; birbirini tanıma, tartışma, ideolojik yakınlaşma, dayanışma ve örgütlenmedir. Sosyalist dergi ve kitaplara karşı ilgi de bu eylemlilikler içinde artmıştı.[51]

Ankara'da boykot ve işgal rüzgârı ay sonuna doğru hızını kaybederken 6. Filo'nun Temmuz ortasında İstanbul'a gelmesiyle beraber protesto gösterileri yükselmeye başlar. 6. Filo'nun sekiz günlüğüne İstanbul limanına demirlemesini protesto eden devrimci öğrenciler, caddelere, duvarlara protesto yazıları yazmış, gece ise ABD askerlerinin üzerine ve suratına siyah boya atmış; Gümüşsuyu'ndaki bazı ABD arabalarının camları taşlanarak kırılmıştır. Polisin devrimci öğrencileri gözaltına alması, protestoları önleyememiştir. 17 Temmuz'da, 6. Filo'nun İstanbul'a demirlemesinin üçüncü gününde protesto eylemleri daha da şiddetlenmiştir. ABD'li askerlerden bazıları, protestoların inadına Gümüşsuyu'ndaki İTÜ Öğrenci Yurdu'nun tam karşısındaki bir otelde kalıyorlardı:

---

50. Oğuzhan Müftüoğlu, *Bitmeyen Yolculuk* (Söyleşi: Adnan Bostancıoğlu), Ayrıntı Yay., 2011, s. 36.

51. "*Ant*'ın iki kitabı, Che Guevara'nın *Savaş Anıları* [Çev. Seçkin Çağan] ile Emile Burns'un *Marksizmin Temel Kitabı* [Çev. Sedat Emekçi], Türkiye'de yeni bir devrimci dalganın başladığı günlerde yayınlandı.
Bu iki kitabın çıkışını anons ettiğimiz 18 Haziran 1968 tarihli *Ant*'ın [77. Sayı] kapağında "Boykot: Gençlik üniversite yönetiminde söz istiyor" sloganı ve rektörlüğü işgal eden gençlerin bir fotoğrafı yer alıyordu, iç sayfada da Deniz Gezmiş'in başını çektiği öğrenci yürüyüşünün ünlü fotoğrafı..." (Doğan Özgüden, *'Vatansız' Gazeteci 1*, Belge Yay., s. 434).

> Otelin kapısında bir Impala taksi duruyor ve içinden bir Amerikalı er ile bir Türk hanım iniyor ve otele giriyorlardı. Bu sahne yüzlerce defa öğrencilerin ve polisin gözü önünde tekrarlanıyordu. Polis otelin kapısında nöbet tutuyor ve yoldan geçen arkadaşları topluyordu. Hiçbir ideolojik yapısı olmayan gençlerin bile en azından isyan edeceği olaylardı bunlar. Nitekim öyle oldu.[52]

Bölge, polis tarafından kontrol altına alınmasına rağmen protestolar devam eder; polislerin iki eylemci öğrenciyi gözaltına alması üzerine devrimciler de Emniyet Müdürlüğü Ekipler Amirini alıkoyar. Olay yerine gelen inzibat birliği ise gençlerle polisler arasına barikat kurup arabuluculuk yapar. Birlik komutanı albayla görüşen öğrenciler, polis elindeki iki arkadaşlarını serbest bırakılırsa emniyet amirini serbest bırakacaklarını söylerler ve nihayet anlaşma sağlanınca da bir öğrenciyle emniyet amiri takas edilir. Emniyet amiri, kapı önünde birini yakalamak isterken içeri alındığını, başlarda hırpalandığını, fakat öğrenci birliğinde iyi muamele gördüğünü belirten bir kâğıt imzalatılarak serbest bırakılırken; polis ise ellerinde sadece bir öğrenci olduğunu belirtir, serbest bırakılan öğrencinin iddiasına göre ise diğer öğrenci dövülerek başka bir yere götürülmüştür.[53] Tam bu sırada polisin saldırısı başlar:

> Toplum polisi tam bir galeyan halinde saldırıyordu. Camların kırılışı ile bağrışan insan sesleri birbirine karışıyordu. Ben hayatımda bu kadar dehşet verici bir saldırı görmemiştim.[54]

> Çatırtılar, uğultular ve çığlıklar bütün şiddetiyle bir süre devam ettikten sonra sesler kesildi. Polisler, birçok arkadaşımızı öldüresiye dövmüşler ve otuz küsur arkadaşımızı da alıp götürmüşlerdi. Yapılan baskının hiçbir yasal yanı yoktu ve tek kelimeyle barbarca yapılmıştı.
> Elliye yakın arkadaşımız bayıltıncaya kadar dövülmüştü. Vedat Demircioğlu dövülüp pencereden atılmış ve sonra da üç yüz metre kadar ayaklarından tutularak yerde tekmelenerek sürüklenmiş ve PTT önünde öldü diye, terk edilmişti.[55]

52. Harun Karadeniz, *Olaylı Yıllar ve Gençlik*, Literatür Yay., 2015, s. 91.
53. *Ant*, Sayı 82, 23 Temmuz 1968, s. 4.
54. Harun Karadeniz, *Olaylı Yıllar ve Gençlik*, Literatür Yay., 2015, s. 93.
55. Harun Karadeniz, *Olaylı Yıllar ve Gençlik*, Literatür Yay., 2015, s. 94.

Vedat Demircioğlu bırakıldığı yerde ölmedi, Taksim İlk Yardım Hastanesi'nde, 6. Filo İstanbul'dan ayrıldıktan sonra 24 Temmuz'da hayata veda etti.

İstanbul'da 6. Filo protestolarının başladığı gün Ankara, Trabzon, İzmir ve Ankara'da da protestolar yapılır:

> Ankara'da Amerikan filosunu protesto eden bir grup, önceki gece Amerikalılara ait 6 binayı taşlamışlar, çoğunun camlarını indirmişlerdir. Taşlanan binalar, Amerikan sineması, Amerikan Haberler Merkezi, Amerikan Neşriyat Bürosu, Amerikan Hava Yolları, Tuslog ve Amerikan erlerinin kaldığı lojmandır.
> Otomobil içinde dolaşarak Amerikalılara ait binalara tecavüz eden kişiler... Polis iki kişiyi yakalamıştır. Bunlar Ziraat Fakültesi öğrencisi Atilla Sarp ile Burhan Gürcan'dır.[56]

Polisin Vedat Demircioğlu'nun cenazesini kaçırıp ailesine vermesi üzerine devrimci gençler sembolik bir tabutla cenaze töreni düzenlediler. Valiliğe doğru yürüyen binlerce öğrencinin yolu Cağaloğlu'nda polis tarafından kesildi ve şiddetli çatışmalar yaşandı. Faşistlerin polisin yanında yer aldığı çatışmalar, askerlerin gelmesiyle sona erdi. Bu sırada TİP'li gençler Valilik önünde pasif oturma eylemi yaptılar ve polis tarafından kolayca gözaltına alındılar. Çatışmalar yaşanırken Cağaloğlu'ndaki MTTB binasında toplanan gericiler, megafonla yaptıkları konuşmalarda, "Türk milleti komünist ve anarşistlerle mücadeleye" çağrılmış, "Bir avuç çapulcunun çanlarına ot tıkamasını bu millet bilir" denilmiştir. Ancak gericilerin asıl sesi Konya'dan duyuldu. Ayaklanan gericiler, matbaalara, kitapevlerine, pavyonlara, genelevine ve solcu dernek binalarına saldırarak buraları tahrip ettiler.[57] 6. Filo protestoları, daha önce görüldüğü (ve bundan sonra da görüleceği) gibi gericilerin de ABD'yi protesto eden solcu gençlere karşı protesto yapmalarına neden olmuştu. Tablo, iki gün sonra İstanbul'da düzenlenen büyük miting sırasında da değişmedi. Miting dolayısıyla MTTB yayınladığı bildiride şöyle yazdı:

> 100 tanesi paralı komünist, 200 tanesi partili komünist ve 300 gafil, Türk yüksek öğrenim gençliği olamaz.

56. *Milliyet*, 19.7.1968.
57. *Milliyet*, 26.7.1968.

Vatanımızı, imanımızı ve namusumuzu tehdit edenlere karşı müsamaha göstermenin, toleranslı davranmanın zamanı geçmiştir. Zamanı geldiğinde prensibimiz şunlar olacaktır: Bir sefer açılıyor, gideceğiz seninle. Büyük dâvâ sahibi, sana hitabım dinle! Bu sefer ölüm kalım, bu dâvâ zulmetle Nur. Vur! Allahın aşkına, imansız kâfire vur.[58]

Aynı gün Ankara'da gençlik kuruluşlarının temsilcileri Meclis önünde barışçı bir protesto eylemi yaparlar. Polis müdahale eder ve protestocuları gözaltına alıp adliyeye götürür:

Tutuklanan arkadaşlar Ulus'taki Adliye binasına getirildiler, biz destek vermek için adliye binasına doluştuk. Hepimizin en fedakârı Atalay Savaş, arkadaşlara ekmek alıp getirmek vb. türü işler için çırpınıp duruyordu. O gün, nedense Adliye binasından erken ayrılmıştım. Sabahleyin bir arkadaş, Atalay Savaş'ın, gözaltındaki arkadaşlara bir şeyler yetiştirmek için Adliye binasının önünden aceleyle karşıya geçerken bir minibüsün altında kaldığını, durumunun çok ağır olduğunu bildirdi.[59]

Atalay Savaş, aynı günün gecesi hayatını kaybetti.

Şadi Samer'e göre, gerilimli geçen temmuz ayında Hüseyin Cevahir Ankara'daydı. Henüz köyüne gitmeye fırsat bulamamıştı. Muhtemelen ağustos ayında çok sevdiği ve hep özlediği köyüne gidebilmişti. BYYO'ndan arkadaşı Uçman Sungur, hatırladığı kadarıyla 1968 yazında Hüseyin Cevahir'le birlikte Şöbek köyüne gittiğini belirtir:

Ben, Pertek'liyim. Yazları memlekete giderdim. O yaz, ya Cevahir'le birlikte ya da ayrı ayrı memlekete gittik ama sonuçta Şöbek köyünde birlikteydik. Annesini hatırlıyorum. Bizi karşımıza aldı ve Ankara'da rahat durmamızı, siyasi olaylara karışmamamızı öğütledi. Her anne gibi duyduğu haberlerden, karışıklıklardan endişeliydi.

1968-69 ders yılı başladığında Türkiye toplumundaki yobaz/gerici ve ilerici/devrimci çelişkisini bütün çıplaklığıyla ortaya koyan ve günlerce süren bir olay yaşandı. 30 Ekim 1968'de Samsun'da başlayan ve 10 Kasım'da Anıtkabir'de bitirilmesi

58. *Milliyet*, 28.7.1968.
59. Gün Zileli, *Yarılma*, İletişim Yay., 2002, s. 296-297.

planlanan yürüyüşü,[60] Deniz Gezmiş önderliğinde 1968 Ekim ayında kurulan DÖB başlatmıştı. "Tam Bağımsız Türkiye İçin Mustafa Kemal Yürüyüşü"ne TMGT, AÜ Talebe Birliği, ODTÜ Öğrenci Birliği, HÜ Öğrenci Birliği, AYO Talebe Birliği, Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu, 27 Mayıs Milli Devrim Derneği ve Âşıklar Derneği destek vermişti:

> Samsun-Ankara yürüyüşü her ne kadar eski Milli Birlik Komitesi üyelerinden Kadri Kaplan'ın başkanlığını yaptığı Devrimci Güç Birliği tarafından hazırlansa da tamamıyla DÖB'ün önderliğinde ve ağırlığında başlamıştı. (...) O yürüyüşün sonu Anıtkabir'de bitecekti.[61]

DÖB'lü öğrenciler tarafından örgüte sunulmak üzere hazırlanan raporda, yürüyüşçülerin yol boyunca Anadolu'da yaşadıkları olaylar ve gözlemler kayda geçirilir. Kafile, 30 Ekim günü Samsun'u 15-20 km geride bıraktığında yolları polis tarafından kesilir, izinsiz gösteri ve yürüyüş yaptıkları gerekçesiyle tutuklanıp mahkemeye çıkarılırlar. Duruşma sırasında bir öğrencinin "Burada yargılanan biz değil, Gazi Mustafa Kemal'dir" sözüne hâkimin verdiği "Burada bütün hâkimlik sıfatımı ve birikimimi bir kenara bırakarak şunu belirtmek isterim ki, Türkiye'de hiçbir mahkemenin Atatürk'ü yargılamaya gücü ve yetkisi yoktur" yanıtı tüm öğrencileri oldukça etkiler. Bu sözler "Türk Hâkiminin Atatürkçü ve millici geleneğe bağlılığının bir kanıtı" olarak değerlendirilir; bununla birlikte "bürokrasinin ilerici kanadı"nın yürüyüşün amacına katıldığı izlenimini uyandırır. Hâkimin duruşmayı ertelemesi üzerine yolculuk kaldığı yerden devam eder.[62]

Öğrenciler, bu yolculuk süresince, soluklanmak yahut gecelemek için durakladığı yerlerde Anadolu insanının yaşantısına yakından tanıklık etme ve köylülere memleket meselelerini anlatma fırsatı bulurlar. Tanıklık ettikleri durumlar -her kasabada İmam Hatip lisesi bulunması, bazı yerlerde ücretsiz *Risale-i Nur* dağıtılması, Çorum'da *Hakses* adlı İslamcı bir derginin Adliye çalışanlarına ücretsiz dağıtılması gibi- yürüyüşçü öğrencilerde

60. Süleyman Demirel, meşhur "Yollar yürümekle aşınmaz" sözünü bu yürüyüş vesilesiyle söylemiştir. Ancak sözün aslı şöyledir: "AP Genel Başkanı ve Başbakan Demirel, dün AP il kongresinde yaptığı konuşmada, gençlik hareketlerine ve başkentteki yürüyüşlere değinerek 'Sokaklar eskimez. Takati olan yürür' demiştir" (*Milliyet*, 9.11.1968).

61. Zihni Çetiner, *Ölümü Paylaştılar Ama!..*, Belge Yay., 2005, s. 100.

62. *Türk Solu*, Sayı 54, 26.11.1968, s. 8.

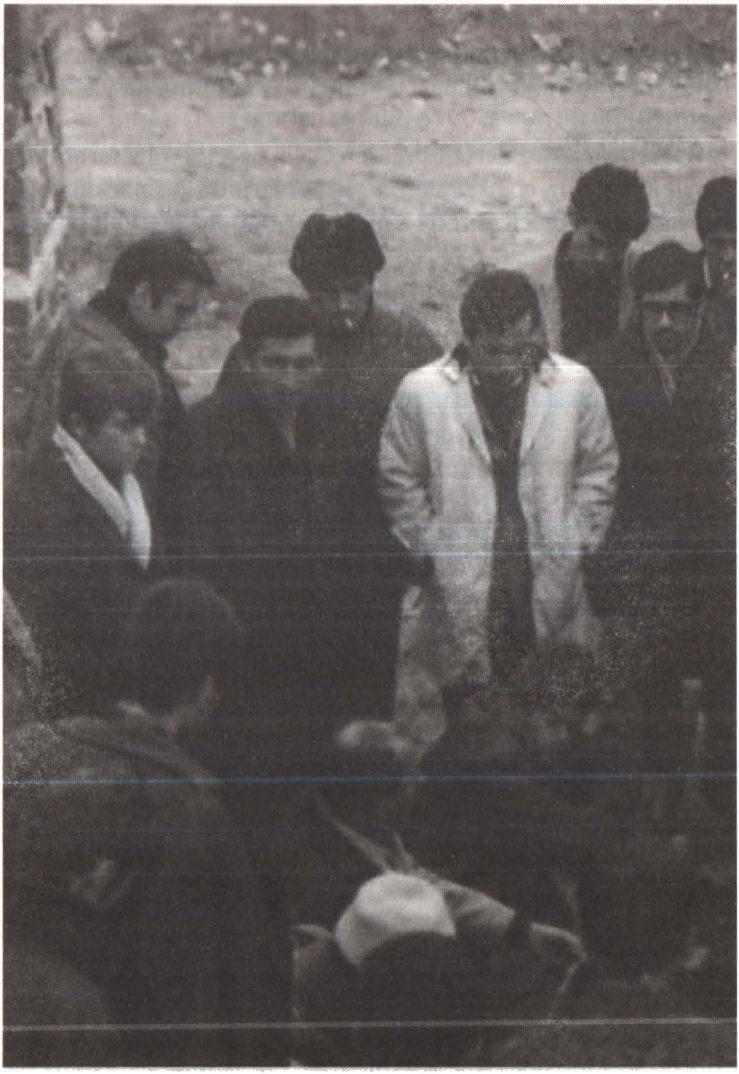
"Anadolu'da karşıdevrim tezgâhlandığı" düşüncesini uyandırır. Onlara göre halk özünde Atatürk'e karşı değildir, karşıdevrimci hareket eşraf (mütegallibe) tarafından savunulmakta ve beslenmektedir.[63]

Öğrenciler gittikleri her yerde TÖS'lü öğretmenler tarafından ilgiyle karşılanır; çoğu zaman TÖS salonlarında karınlarını doyurup konaklarlar. 5 Kasım'da Ankara'ya gönderdikleri bir öğrenci tarafından çoğaltılan 1.500 adet bildiriyi geçtikleri yerlerde halka dağıtırlar. 8 Kasım günü DÖB'lü öğrencilerin Ankara-İstanbul yolu üzerinde kaza geçirdiği, 5'i ağır olmak üzere 13 kişinin de yaralandığı haberi gelir.[64]

Samsun-Ankara Yürüyüşü'ne 6 Kasım'da Kızılcahamam'da katılan FKF'li yürüyüşçülerden bir grup: Ayaktakiler soldan sağa: Şemsettin Evrensel (1.), Mekselina Alkılıç (2.), Zekai Bakar (3.), Hüseyin Cevahir (5.). Oturanlar, orta sıra soldan sağa: Aleaddin Sabancı (1.), Mehmet Akbaş (2.), Yusuf Uzun (3.), Kadir Çetinkol (4.). Alt sıra soldan sağa: Atilla Sarp (2.), Mevlüt Doğan (3.). (Sait Beyhan Çıngı arşivi)

63. *Türk Solu*, Sayı 54, 26.11.1968, s. 9.
64. *Türk Solu*, Sayı 54, 26.11.1968, s. 8.

Ayaktakiler soldan sağa: Aleaddin Sabancı (1.),
Hüseyin Cevahir (4.), Mekselina Alkılıç (5.).
Oturanlar soldan sağa: Kadri Kaplan, Yaşar Oğuz.
(Sait Beyhan Çıngı arşivi)

Hüseyin Cevahir (2.), Mustafa Zülkadiroğlu (4.).
(Sait Beyhan Çıngı arşivi)

Gün Zileli bu yürüyüşle ilgili şunları yazar:

Ne var ki, yürüyüş kolu Ankara'ya yaklaştıkça, sağcı kesim büyük bir provokasyon havasına girmişti. Sağcı gazetelerin manşetlerinde bu konuda her gün uydurma, kışkırtıcı haberler yer alıyordu. (...) Yürüyüşçüler 10 Kasım'da Ankara'ya girdiğinde kan akacaktı. Solcular o gün bir ihtilal provası yapacak, bomba ve silahlarla bütün üniversiteleri işgal edeceklerdi.[65]

65. Gün Zileli, *Yarılma*, İletişim Yay., 2002, s. 311.

Zihni Çetiner de Zileli ile benzer bir fikirdedir:

> Samsun'dan yürüyen arkadaşlar Mamak'ta bekleyecek, üniversitelerden gelecek öğrenciler de orada toplanacaklardı. (...) Öğrenciler Mamak'ta toplansalar bile yürüyüş yapılamayacaktı. Hatta üzerlerine ateş bile açılacağı söyleniyordu.[66]

Yobaz ve faşist çevrelerin yarattıkları korku ortamı önce CHP Genel Başkanı İnönü'yü etkiledi; yürüyüşçü gençlere "karanlık fikirlere uymamaları" yönünde tavsiyelerde bulundu. Ama asıl önemlisi yürüyüşün yasal sahiplerinin tavrıydı:

> Dev-Güç'ü yönlendiren Kadri Kaplan ve diğer Milli Birlikçileri de ürkütmüştü. Yürüyüş için Valiliğe başvuruda bulunan 27 Mayıs Derneği ve Kadri Kaplan, başvurularını geri çekince, yürüyüşün yasal olarak Ankara'ya girmesi imkânsız hale geldi, başta Deniz Gezmiş ve Cihan Alptekin olmak üzere yürüyüşçüler, Ankara yakınlarında yürüyüşlerine son verip SBF'ye yığıldılar.[67]

10 Kasım günü Ankara'ya varan "Mustafa Kemal Yürüyüşçüleri", AÜSBF'de toplanarak Mustafa Kemal'e olan bağlılıklarını Anıtkabir'de saygı duruşunda bulunarak gösterme kararı alırlar ve bunu öğleden sonra Anıtkabir'e giderek gerçekleştirirler.

Kasım 1968'de dönemi oldukça etkileyen başka bir gelişme yaşandı. TİP içinde ve dışında gelişen MDD hareketinin teorik yayın organı olan *Aydınlık* çıkmaya başladı. İlk sayısında çıkış amacı şöyle belirlenmişti:

> 1968 yılının içinde bulunduğumuz günlerinde durum şöyle görünmektedir: Öğrenciler boykot ve işgal yapmakta, anti-emperyalist protesto hareketleri hızla yayılmakta, işçiler fabrikaları işgal etmekte, köylü toprak kavgası vermekte, gecekondu halkı yıkım ekipleriyle mücadeleye tutuşmakta, pamuk üreticileri 2 000 traktörle İzmir'e yürümekte, öğretmenler bağlı bulundukları Bakanlığı bir yana atarak bağımsız şura halinde toplanmakta, O.D.T.Ü'nün açılış töreninde, milliyetçi-reformcu öğrenci derneği, işbirlikçi iktidarın Meclis ve Senato Başkanını, anti-emperyalist mücadelede şehit düşen devrimcilerin hatırası önünde saygı duruşuna

66. Zihni Çetiner, *Ölümü Paylaştılar Ama!..*, Belge Yay., 2005, s. 101.
67. Gün Zileli, *Yarılma*, İletişim Yay., 2002, s. 313.

kaldırabilmekte, küçük burjuvazinin siyasi hareketi olan C.H.P içindeki bazı kimseler, büyük günlük gazetelerde bu örgütün tarihi liderine, hem NATO içinde bulunmanın hem de çıkacak bir çatışmanın dışında kalmanın nasıl mümkün olabileceğini sorabilmekte, bu örgütün ikinci adamı, Karadeniz bakır tesislerinin kredi müzakerelerindeki tutumuyla A.B.D'nin iç işlerimize müdahale etmiş olduğunu, barış gönüllülerinin C.I.A ile ilişkileri bulunduğunu Türk köylüsüne anlatmakta; faizcilikten ve tefecilikten yakınmakta; toprak reformundan söz etmektedir. Türkiye'de milli sınıfların bağımsız ve demokratik bir toplumu arayan nabzı alttan alta kuvvetle vurmakta ve kendini duyurmaktadır. Bu durumda en çok eksikliği duyulan, emperyalizme karşı mücadelede geniş yığınlar[a] hedef gösterebilecek, bu hedeflere giden yolu açacak, bir örgütlenme düzeyi ve yetişkin öncü kadrolardır.[68]

Adını 1920'lerdeki TKP'nin yayın organından almıştı; kurucuları Vahap Erdoğdu, Erdoğan Güçbilmez, Doğu Perinçek, Şahin Alpay, Seyhan Erdoğdu, Gün Zileli, Cengiz Çandar, Münir Aktolga, Atıl Ant; kurucular adına sahibi Münir Aktolga; Sorumlu Yazı işleri müdürü Cengiz Çandar; teknik yönetmen Yavuz Tarakçıoğlu idi. Cevahir'in son nefesine kadar yoldaşı Mahir Çayan, bu dergide devrimin teorik sorunlarına cevap olacak yazılar yazacak ve MDD içinde başka bir yol açacaktı. Cevahir de, "Kitleler, Küba Devrimi ve Yeni Oportünizm" adlı araştırma yazısını, ilk siyasal yazısı olarak bu dergide yayınlayacaktı.

Siyasal'da Samsun-Ankara yürüyüşünün başlamasından dört gün sonra, 3 Kasım'da "Bağımsız Türkiye" boykotu yapıldı. Bu, Cevahir'in kendi okulunda yaşadığı ilk boykottu. Boykot için akademik talepler de ileri sürüldü. BYYO ve GEE öğrencileri de ertesi gün kendi taleplerini ileri sürerek boykota destek verdiler:

AÜSBF ve bu fakülteye bağlı Basın Yayın Yüksek Okulu (BYYO) öğrencileri, özel okulların devletleştirilmesi ve öğrenim süresinin 5 yıla çıkartılarak akademik kültürün artırılması gibi taleplerle; GEE öğrencileri okullarının akademi hâline getirilmesi talebiyle 4 Kasım'da boykot başlatmıştır. Haziran'da başlayan hareketlere dahil olmayan AÜSBF'de, ilk kez boykot yaşanmıştır.[69]

68. "Aydınlık'ta Dünya ve Türkiye", *ASD*, Sayı 1, s. 43.
69. *Milliyet*, 3.11.1968, 4.11.1968.

> O günlerde fakülte ve yurtta oldukça hareketli günler yaşanır. Büyük anfinin caddeye bakan dış duvarına insan boyunda harflerle yazılan "Bağımsız Türkiye" belgisi aylarca orada kalmış, adeta bu boykotun simgesi olmuştur.[70]

Boykot devam ederken Hüseyin Cevahir, bazı arkadaşlarıyla birlikte Samsun-Ankara yürüyüşüne katılmıştır (Siyasal'da boykot 9 Kasım'da sona ermiş, GEE'de ise 21 Kasım'a kadar sürmüştür).

Kasım ayının hareketliliği ABD'nin Türkiye Büyükelçisi Robert Komer'in 28 Kasım günü Türkiye'ye gelmesiyle devam eder. Komer, "Vietnam kasabı" olarak biliniyordu:

> ABD'nin Hindi Çini'nde yenilgiye sürüklendiği ve uluslararası çatışma merkezinin Ortadoğu'ya kaydırılmak istendiği şu günlerde Türkiye gibi son derece önemli coğrafî ve stratejik konumu olan bir ülkeye Komer gibi bir CIA mensubunun Büyükelçi olarak tayini bir hayli anlamlıdır.[71]

Bu sıfatıyla Türkiye'ye gönderilmesi, Amerikan emperyalizminin Türk devrimcilerine açık bir mesajıydı. Devrimciler de bu mesaja anında cevap verdiler:

> Ankara'da FKF üyesi ve ODTÜ ile AÜ'de öğrenim gören yaklaşık 700 kişilik bir öğrenci topluluğu da Esenboğa Havaalanında protesto gösterisi düzenlemiştir. Havaalanına Çankaya Muhafız Alayı'ndan askerî birlikler getirilmiş, ABD kuruluşlarının binaları için de yoğun güvenlik önlemleri alınmıştır.[72]

Komer'in Türkiye'ye atanması sadece sosyalist gençleri değil kamuoyunun geniş bir bölümünü de rahatsız etmiştir. Çeşitli öğrenci kuruluşlarıyla birlikte DİSK'e bağlı sendikalar Cumhurbaşkanı Sunay'a birer telgraf yollayarak Komer'in güven mektubunu kabul etmemesini istemişlerdir.[73]

---

70. Savaş Dizdar, *Bir Zamanlar Mülkiye*, Ayrıntı Yay., 2015, s. 88.
71. *ASD*, Sayı 3, Aralık 1968, s.180.
72. *Milliyet*, 29.11.1968.
73. *Milliyet*, 30.11.1968.

Yılın son günlerinde Cevahir'i bir başka uzun yürüyüş bekliyordu. 24-30 Aralık haftası, İstanbul'da büyük çoğunluğu öğrenci örgütü olan 47 sol örgüt tarafından "Montaj Sanayii ve Ortak Pazara Hayır Haftası" ilan edilmişti. Hafta kapsamında da İzmit'ten İstanbul'a bir yürüyüş yapılacaktı. İstanbul'daki devrimci örgütler tarafından yürütülen kampanyaya Ankara'daki devrimciler de İzmit'e gelerek destek vereceklerdi. Ankara'dan gelen grup arasında Hüseyin Cevahir, Ziya Öztan, Oktay Etiman, Murat Koğacıoğlu, Peyami Arıırk vardı. Samsun-Ankara yürüyüşünün üzerinden daha bir buçuk ay geçmişti ve uzun bir yürüyüş onu ve arkadaşlarını bekliyordu:

> Görünen oydu ki, Ortak Pazar'a girilecekti. Bu durumda henüz bitmemiş olan görüşmeleri biraz da olsa etkilemek mümkündü. Yaptığımız değerlendirmede o şartlarla Ortak Pazar'a girilmemesi gerektiği kanısına vardık. Ortak Pazar sorununu montaj sanayi ile birleştirip, 24-30 Aralık 1968'i "Montaj Sanayi ve Ortak Pazar'a Hayır" haftası olarak ilan ettik.
> Bu hafta boyunca basın toplantısı, konferans, resim sergisi ve İzmit-İstanbul arasında montaj sanayini protesto yürüyüşü düzenledik. (...) Montaj sanayine karşı güçlü eylem koymak düşüncesiyle, İzmit-İstanbul yürüyüşünü düzenlemiştik. Yürüyüşün bu arada yapılmasının nedeni montaj sanayinin en yoğun olduğu bölgenin burası oluşu idi. İzmit'ten İstanbul'a yürünmesi ise, yürüyüş sonucunda miting yapılması içindi. (...) Montaj sanayine karşı biz yürürken, gazeteler bu sanayinin ilanları ile doluydu ve bu yürüyüşe gazeteler pek az yer verdiler.[74]

Peyami Arıırk, "TİP'li bir grup genç olarak İzmit'te yürüyüşe katıldık"larını belirtir:

Üç gün süren yürüyüş boyunca İzmit-İstanbul yolu üzerinde bulunan fabrikaların önünde durarak propaganda yaptık, bildiri dağıttık. Hereke'ye vardığımızda tabanlarımızdaki şişliği biraz olsun dindirmek, rahatlamak için deniz kenarına indik, paçaları sıvadık ve ayaklarımızı, Cevahir'in önerisiyle, o soğuk havaya aldırmadan denize soktuk. İyi gelmişti. Bu sırada da bir fotoğraf çektirdik. Daha sonra yürüyüşe devam ettik.

74. Harun Karadeniz, *Olaylı Yıllar ve Gençlik*, Literatür Yay., 2015., s. 102-103.

İzmit-İstanbul arası yapılan "Montaj Sanayi ve Ortak Pazar'a Hayır" yürüyüşünde bayrak tutanın arkasında soldan sağa Murat Koğacıoğlu, Ziya Öztan, Hüseyin Cevahir, Muharrem Kılıç (Ziya Öztan arşivi)

Hüseyin Cevahir (ortada, kasketli) arkadaşlarıyla.
Soldan sağa: Peyami Arıırk (1.), Murat Koğacıoğlu (2.),
Oktay Etiman (4.), Muharrem Kılıç (7.).

Ayakta soldan sağa: Mustafa Kemal Çamkıran (2.), Ziya Öztan (6.), Muharrem Kılıç (7.), Murat Koğacıoğlu (8.), Peyami Arıırk (9.), Oktay Etiman (11.), Hüseyin Cevahir (12.). Oturanlar soldan sağa Sabahattin Kurt (2.), Saffet Rüştü Tekin (4.) (Ziya Öztan arşivi).

Ziya Öztan'ın yürüyüşle ilgili hatırladıkları da şöyle:

Üç-dört yüz kişi vardık. Trafiği engellememek için ikili sıralarla yürüyorduk. Yağmurda üzerimize naylonlar geçiriyorduk. Geceleri bir yer bulup elbiselerimizle uyuyorduk. Bir geceyi hamamda geçirdik. Yürümek, hareketsiz olan adaleleri de harekete geçirdiği için yorucuydu. Şişmesin diye ayaklarımıza kapsülün sürdük. Üç gün sürdü. İstanbul'da TMGT'ye gittik, sonra dağıldık.

1968 yılı hiç de sakin bir şekilde sona ereceğe benzemiyordu. Yılın bitmesine iki gün kala başlayan çatışmalar, devrimci gençler ile kendilerine "komandolar", "milliyetçi toplumcular" diyen gençler arasında yaşandı. Daha önce bazı çatışmalar yaşanmıştı ama ilk defa CKMP'nin faşistleri kendilerini büyük bir güçle, adeta artık biz varız dercesine göstermişlerdi.

Ağustos'ta, sonraki yıllara damgasını vuracak bir başka gelişme ise *Cumhuriyet* gazetesi tarafından kamuoyuna teşhir edilmişti. CKMP'nin, 1968 yazından itibaren basının "komandolar"; ülkücü camianın ise "akıncılar", "alperenler", "bozkurtlar"; devrimci kesimlerinse "faşistler" dediği ülkücü gençlere askerî düzende eğitim verilen kamplar açtığı ortaya çıkmıştı. Komando kamplarının ilki, İzmir'e 60 km. uzaklıktaki Gümüldür'de kurulmuştu. Eski MBK üyelerinden Rıfat Baykal yönetimindeki kampa katılan yaklaşık 100 gencin çoğu aynı zamanda MTTB üyesiydi. Eğitim, askerî bir düzende gerçekleşmekte, gençlere judo, taş ve sopa kullanma ve bunlara karşı korunma teknikleriyle açlığa ve eziyete nasıl dayanılacağı öğretilmekteydi. Kampa katılabilmek için önce "Başbuğ"dan izin almak, sonra giriş fişlerini doldurmak gerekiyordu:[75]

> CKMP'nin açtırdığı komando kurslarının sayısı 4'ü bulmuştur. Halen Silivri'de 150 kişilik, Adana'da 200 kişilik, Ankara'da 100 kişilik, İzmir'de 35 kişilik komando kursları faaliyette olup bunlar CKMP'ye mal edilmemekte, sağcı öğrenci kuruluşlarının patentini taşımaktadır. CKMP, Trabzon'da da bir komando kursu açmayı kararlaştırmış, fakat mevsimi geçtiği için sonradan karar iptal edilmiştir. Komando kurslarının çadırlarının vatandaşa yardımla görevli bir cemiyet olan Kızılay'dan sağlanmıştır.[76]

Siyasal, Hukuk, DTCF gibi fakültelerin bulunduğu Cebeci-Kızılay bölgesi devrimcilerin ağırlıkta olduğu bir bölgeydi. Ama o dönem Ankara'sının biraz dışında bulunan Beşevler bölgesi, devrimcilerin örgütlü olduğu ama egemen olduğu bir bölge değildi. Ülkücüler, ilk hareket alanı olarak kendilerine bu bölgeyi seçtiler. Nedeni, polisin desteğiydi:

> Üniversiteler özerkti ve polis ancak rektörün izni ile fakültelere girebilirdi. Dev-Genç'in en zayıf karnı Beşevler bölgesiydi, İktisadi Ticari Bilimler Akademisi, Yüksek Öğretmen Okulu ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nün olduğu yüksek okullar özerk değildi. Bu nedenle Beşevler, polisin olaylara çok çabuk müdahale ettiği bir bölgeydi.[77]

75. *Cumhuriyet*, 1.8.1968.
76. *Ant*, Sayı 90, 17 Eylül 1968, s. 2.
77. Mustafa Kemal Kaçaroğlu, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 2*, Dipnot Yay., 2016, s. 35.

Hüseyin Cevahir'in İzmit-Ankara yürüyüşünde olduğu günlerde faşistler Beşevler bölgesinde harekete geçer. Akademi'nin öğrenci derneği seçimlerini kaybetmelerinden sonra YÖO seçimlerini de kaybedince faşistler Beşevler'deki öğrenci yurdunu basmak için 30 Aralık'ta yurda yakın bir bölgede toplanmaya başlar; bunu öğrenen Siyasal öğrencisi Yusuf Küpeli ve arkadaşları yardıma giderler. Aynı yerde bulunan Fen Fakültesi'nde kavgalar olur. Yardıma giden Siyasallı grubun içinde Şadi Samer de vardır:

Faşistler askeri bir nizam içinde okulun önünde toplandılar, ilk defa faşistlerle bir çatışma içine girmiştik. Fen Fakültesinde mahsur kalmıştık. Sonra ODTÜ ve diğer üniversitelerden devrimci öğrenciler de yardıma gelince faşistler amaçlarına ulaşamadılar. Polis, Hukuk, Siyasal ve Fen fakültelerinin dekanları geldi. Her iki tarafın da rehin aldıklarını bırakmalarıyla faşistler bahçeyi terk etti. Biz de oradan ayrıldık.

O güne kadar Siyasal'da her grup kendi panosunu yapıyor ve hiçbir grup diğer grubun panosuna dokunmuyordur:

> Baskın öncesinde okulda şöyle bir işleyiş vardı; okulda bulunan politik akımlar, kendi propagandalarını yapmak üzere duvar panoları kullanılabiliyordu; Ülkü Ocakları, Hasan Celal Güzel'den sonra Gökçek'in başkan olduğu Hür Düşünce Kulübü, Uluç Gürkan'ın başkanlık yaptığı Sosyal Demokrasi Dernekleri ve benim okula girdiğim zamanda Mahir Çayan'ın başkanlığını yaptığı Sosyalist Fikir Kulubü'nün duvar gazeteleri bu panolara asılırdı. Faşistlerin bu baskından sonra panoları kırıldı.[78]

Şadi Samer panoların kırılmasından önceki durumu şu sözlerle anlatır:

O zamana kadar sağcı solcu bütün grupların panoları Büyük Anfi'nin girişinin altında, kullanılmayan bir yerde yapılıyordu ve o güne kadar panolara hiç müdahale edilmemişti. Sağcı Yılmaz Yalçıner'in yaptığı panolar genellikle Türk dünyası, Sovyetlerin Türkler üzerindeki zulmüyle ilgili panolardı. İşin doğrusu yetenekliydi ve çok güzel yapıyordu. Gıcık kapıyorduk. Bizim panolarımız da o dönem daha çok Vietnam ve Kurtuluş Savaşı'yla ilgiliydi.

78. https://t24.com.tr/haber/mustafa-kacaroglu-anlatiyor-sol-ici-siddette-biz-dahil-kimse-gunahsiz-degil,295499

Yılın son gününde de olaylar devam eder. Yusuf Küpeli, CKMP'nin panosu üzerinden bir plan yapar; amaç faşistlerin Siyasal'a gelmelerini sağlayarak onları tuzağa düşürmektir:

> Faşistlerin panolarının üzerine, kırmızı boya ile "kahrolsun faşizm" yazdım ve panoyu yerinden indirip duvarın dibine koydum. Yakın bir yerde, kenarda beklemeye başladım. Bir süre sonra, tanımadığım -iri olmayan- iki genç oğlan geldi. Bunlar, panoyu yerden alıp tekrar eski yerine asmaya çalışırlarken müdahale ettim. Oğlanlara, "O panoyu yere koyun!", diyerek bir-iki tokat attım. Oğlanlara, "Şeflerinize söyleyin, gelsin onlar panoyu yerine assınlar!" dedim. Korkan çocuklar, panoyu yere bırakıp oradan uzaklaştılar. Emindim, söylemiş olduklarım en kısa sürede faşist partinin merkezine ulaşacaktı...[79]

Plan işler. Faşistler, yılın son günü Siyasal'ı basmak üzere kalabalık bir grup halinde gelirler:

> Taktik gereği kantinin ortasına kadar gelmelerine izin verildi. Sonra Yusuf'un savaş narasıyla saldırıya geçildi. Komandolar özel olarak tornadan geçirilmiş, üzerine üç hilal arması basılmış sopalarını çıkardılar (paltolarından). Beş on dakikalık çatışmadan sonra da kaçmak zorunda kaldılar. Dışarıda toplanıp (gelen emniyet ekibinin nezaretinde) yurdu taşladılar, SBF dekanı İlhan Unat'ın uyarılarıyla (yine polis nezaretinde/himayesinde) ilçe binalarına döndüler.[80]

Ziya Öztan da o günleri yaşayanlardandır:

O saldırıda ilk kez çivili sopa kullanıldığını öncelikle vurgulamalıyım. Denk gelse öldürecek cinsten... Saldırganlar çekip giderlerken, yurdun bir penceresinden bağırtı duyuldu: "Nereye gidiyorsunuz... korkaklar... geri gelin..." filan. Kendini paralarcasına ama gelin görün ki, dördüncü kattan bağırıyordu! Dönüp gelseler zaten ona ulaşmaları mümkün değil. Kendini öylesine sağlama almış.

Faşistler dönerken yaşanan parodinin kahramanı, Ziya Öztan'ın ismini vermediği ama "o zaman da bugün de üstten konuşan" diye tanımladığı günümüzün popüler bir tarihçisidir.

Ziya Öztan gibi bütün yol yorgunluğuna rağmen, 1968'in bu son gününde, Hüseyin Cevahir de faşistlerin saldırılarına karşı koyan devrimci gençlerin arasındaydı.

79. http://www.sinbad.nu/pislikler.htm
80. Savaş Dizdar, *Bir Zamanlar Mülkiye*, Ayrıntı Yay., 2015, s. 89.

Yılın son günlerinde yaşanan bu çatışmalar TİP'in pasifist tavrını da gözler önüne sermişti. Gelişmeler, *Türk Solu* dergisinde şöyle yazılır:

> ... Alman nazizminin örgütlenme biçiminin çok kötü bir kopyası olan "komandolar" Ankara Yüksek Öğretmen Okulunda demokratik güçlerin öğrenci birliği seçimini kazanmaları üzerine ortaya çıktılar. Daha sonra Fen Fakültesinden herhangi bir saldırıya karşı Yüksek Öğretmen Okulundaki arkadaşlarının savunmasına yardım için toplanan 25 kadar devrimci genç faşistler tarafından kuşatılmış, ertesi gün ise faşistler SBF'ne hücum etmişlerdir. Saldırıların ertesi günü başları sarılı dolaşan komando bozuntularının hareketleri gerektiği dersi almıştır.
>
> Devrimci gençlere saldırılar sırasında, oportünist TİP yöneticilerinin gençlik içindeki üç beş adamının tutumu ilgi çekici olmuştur. Gençlerin dürüst ve devrimci nitelikleri karşısında iflas eden oportünizmin eylemde faşizmle uzlaşmaya kadar varması ilginçtir. Fen Fakültesi kuşatması sırasında Fen Fakültesi bahçesine gelen ve komandoların eline düşen Zülküf Şahin, Fakülte içindeki devrimcilere hitaben: "Birkaç anarşist ve tahrikçiye uyup, komando kardeşlerimizle niçin mücadele ediyorsunuz?" vs. yolunda konuşmalar yapıp, daha sonra "bunları söylemeğe mecburdum" gibi gerekçeler ileri sürmüştür.
>
> SBF'ni kuşatan komando bozuntularının yanlarına gidip herkesin gözü önünde barış görüşmeleri yapan Hüseyin Ergün'ün tutumu da ibret vericidir. Hüseyin Ergün'le yapılan "barış görüşmeleri" sonunda faşistlerin şefi, SBF'deki devrimcilerin de duyduğu bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmada faşistlerin şefi "bizim düşmanlığımız panomuzu kırmış olan ve bizimle dövüşen bir avuç komüniste karşıdır. Bu Yusuf Küpeli ve arkadaşlarıdır" vs. yollu bir konuşma yapmıştır. Hüseyin Ergün faşistlerin yanındayken ve hemen görüşmeden sonra yapılan bu konuşma Hüseyin Ergün'ün faşistlere hedef olarak devrimcileri gösterdiği izlenimini uyandırmaktadır.[81]

Olaya ilişkin olarak o dönem SBF Öğrenci Derneği Başkanı Murat Koğacıoğlu bir basın toplantısı yaparak, "Son günlerde gittikçe azgınlaşan faşizme bütün gücümüzle karşı koyacağız. Okulumuzu, canımızı kendi bileğimizle koruyacağız" diye ko-

81. *Türk Solu*, Sayı 61, 14 Ocak 1969, s. 3. Olayın Yusuf Küpeli açısından anlatımı için: www.sinbad.nu/pislikler.htm
Baskını düzenleyen Siyasal öğrencisi ve "komando" lideri inatçı Yılmaz Yalçıner, bir hafta sonra Muammer Aksoy'un Anayasa dersine katılmış ancak Aksoy'un müdahalelerine rağmen devrimciler tarafından hastanelik edilecek kadar dövülerek okuldan atılmıştır (*Milliyet*, 9.1.1969).

nuşur. Koğacıoğlu, "yurt binasının sağ kısmının bütün camlarının, okul içindeki 'Ortanın solu', 'Sosyalist Fikir Kulubü'nün panolarının komandolar tarafından kırıldığını" ve bundan böyle "Yeni bir saldırıya karşı devamlı nöbet tutacaklarını" belirterek şu değerlendirmeyi yapar:

> İktidar eskiden devrimcilerin karşısına şeriatçıları çıkarırken bu kere de faşist komandoları çıkarmaktadır. İktidar bu AP'li ve CKMP'li komandolarla tedbirler kanununu çıkarmak için zemin hazırlamaktadır. Devrimciler sürekli olarak tahrik edilmektedirler. Bu tahriklerin sonunda çıkarılacak tedbirler kanunu ekonomik krize, zamlara karşı çıkan devrimci sesleri susturacaktır.[82]

Faşist hareketin kendini göstermesi, yayımlanmasıyla birlikte iktidarın şimşeklerini üzerine çeken *ASD*'de de değerlendirmeye tabi tutulur:

> Aralık ayı sonları ile Ocak ayı başlarında kendilerine "Ergenekon Aslanları" ya da "Komandolar" adını veren bir grup gencin devrimcilere saldırıları, kamuoyunu bir hayli meşgul etti.
> Bu gençler, Ankara Yüksek Öğretmen Okulundaki öğrenci derneği seçimlerinde ve daha sonra Fen Fakültesinde kendilerinden sayıca çok az olan bir grup devrimciye saldırdı. Geçen yılın son günü ve yeni yılın başında İstanbul Orman Fakültesine saldıran bu gençlerin söz konusu saldırıları hep başarısızlıkla sonuçlandı...
> Sayıları Türkiye'de 500 civarında olan bu gençler, CKMP'nin militan gücünü teşkil ediyorlar. Çoğunun kökeni küçük burjuvazinin yoksul kesimleridir. Anadolu'daki lise eğitiminin perişanlığı ile ters yönde şartlandırılmışlar ve kendi toplumsal kökenlerine yabancılaştırılmışlardır. (...)
> ... Oportünistlerin sekter, keskin devrimci davranışları ve önümüzdeki devrimci adımı yanlış saptamaları küçük burjuvazinin esnaf ve zanaatkâr kesimlerini "Sosyalist Türkiye" ve "Milliyetçi Türkiye" sloganlarından birini tercih karşısında bırakmıştır. Bu tercih karşısında kalmak küçük burjuvazinin bu kesiminin "Bağımsız Türkiye" ülküsünü görmesini engellemiştir. Fakat son tahlilde küçük burjuvazinin bu kesimleri de milli bağımsızlık mücadelesine katılacaklardır.
> Son saldırılar ırkçı teorilerin daima emperyalizmin emrinde olduğunu bir kere daha kanıtlamıştır. Saldırganlar, objektif olarak millî kurtuluşçu hareketin karşısında yer almışlar ve onun asıl hedefini şaşırtma görevi görmüşlerdir. Saldırganlar, AP'nin alternatifi olarak

82. *Milliyet*, 2.1.1969.

kendilerini göstermeye çalışmışlar ve Amerikan emperyalizminin kaba kuvveti rolünü oynamışlardır.[83]

Sonuçta 1969, yeni bir dönemin de başlangıcı olmuş; devrimci dalga, yeni bir karşıdevrimci dalgayı da ortaya çıkarmıştır. O güne kadar "komünistlere ölüm" sloganlarıyla devrimci, ilerici, solcu gençliğin ve işçilerin karşısına çıkan Amerikancı gericilerle beraber sahneye, kendilerine "komandolar" diyen faşistler de çıkmıştır.

TİP ve MDD hareketi arasındaki çelişme, bir program farklılığından[84] ziyade pratikteki durumdan kaynaklanıyordu. Elbette TİP'in ajitasyon ve propaganda dilinde sosyalizme vurgu yapılıyordu. Ancak TİP programına bakıldığında önerilen şey sosyalizm değildi.[85] 10 Şubat 1964'te İzmir'de yapılan kongrede kabul edilen TİP programı, "Türkiye'nin nasıl kalkınacağı" üzerineydi ve "kapitalist olmayan yol"u savunuyordu. Mustafa Kemal'in "... Efendiler! Biz... milletçe bizi mahvetmek isteyen

83. *ASD*, Sayı 4, Şubat 1969, s. 266-267.

84. Hatta *Yön* ile de bir farklılığı yoktur: "1964 Şubatında kabul edilen programın *YÖN* ile bir ayrılık temeli olduğunu söyleyen pek bulunmaz. Aslında bunda bir yanlışlık da yoktur. TİP programı, *YÖN*'cü programın bir yeni versiyonundan ibarettir" (Ergun Aydınoğlu, *Türk Solu*, Belge Yay., 1992, s. 68).

85. "Sosyalist devrim tezi", 1969 Genel Seçimlerinde yaşanan yenilgiden sonra ortaya çıktı. "Bu durum yeni bir muhalefet biçimi belirleyememiş TİP için ağır bir yıkım oldu. Parti üzerinde moral ve psikolojik bakımdan sarsıcı sonuçlar yarattı. Bu sarsıntı her düzeyde yaşandı. Dinamik kadroların ve çevrelerin önemli bir bölümü yeni muhalefet biçimleri öneren hareketlere yöneldiler. Parti liderliği de çatladı. (...)

Yeni parti liderliği teorik-politik düzeyde de serinkanlılığını kaybetti. Art arda tepki teorileri geliştirmeye başladı. Bağımsızlık savaşımının başa alınması tezlerine karşı, bağımsızlık ve sosyalizm mücadelesinin bir ve daha vahimi aynı bileşimle verilecek mücadele olduğunu savundu. Gelişmekte olan yığın hareketlerine karşı bütünlüklü bir politika oluşturma yerine, daha çok, bu hareketler içinde öne çıkan politik akımlara göre tutum almaya başladı. İşçi sınıfının öncülüğü, çevresinde fırtınaların koptuğu, ama içi boş bir tartışma olarak gelişti. 1969-70'lere gelindiğinde TİP sosyalist devrim tezini savunmaktaydı. Bu tezin nasıl geliştiğini yine en iyi Behice Boran açıkladı: 'Sosyalist devrim tezi bir sonuç olarak ortaya çıktı.' Ancak bu sonuç, daha çok teorik düzeyde tepkiselliğin yarattığı bir sonuçtu" ("Abdurrahman Atalay", *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, https://m.bianet.org/biamag/emek/127848-turkiye-isci-partisi-50-yasinda).

emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı milletçe savaşmayı uygun gören bir doktrini izleyen insanlarız" sözleri referans olarak alınmış ve program haline getirilmişti. Programın esasen iki yanı vardı: Türkiye nasıl kalkınacaktı? Cevap şöyleydi:

> Türkiye'nin özel sektör eliyle, yani kapitalist bir düzen içinde kalkınması mümkün değildir. O halde Türkiye için kurtuluş, kapitalist olmayan bir kalkınma yoluna girmektir. KAPİTALİST OLMAYAN KALKINMA YOLU emekten yana ve emekçilerin yürütümüne ve denetimine katıldığı planlı bir devletçilik olarak tanımlanabilir. Böyle bir düzende kamu sektörü esastır ve ekonomiye hâkim olacak kadar geniştir. Özel sektör plan çerçevesi içinde kamu sektörünün yardımcısı olarak çalışır ve gelişir.

Programın diğer yanı da iktidara nasıl gelinecekti sorusunu gündeme alıyordu, cevap şöyleydi:

> Ve böylece politik demokrasiye ekonomik ve sosyal bir öz kazandırarak daha ileri bir toplum düzenine demokratik yoldan geçiş şartlarını hazırlamak.[86]

1965 Genel Seçiminde elde edilen başarıyla bu yolda önemli bir adım atıldı. Ancak bu başarının nedeni, dev aynası işlevi gören Milli Bakiye Sistemi idi. TİP yöneticilerinin bunu göremeyecek kadar başları dönmüştü. Bu yüzden hızla "parlamentarizm bataklığına" girdiler. "Aralarında, Türkiye gibi bir ülkede, bir kitlesel işçi partisinin 1969'da 'başa güreşeceğine', 1974'te ise seçimler yoluyla iktidara geleceğine inananlar bile vardı."[87]

Program 1966'da yapılan TİP İkinci Büyük Kongresinde de değişmemiş, "Türk Halkına Bildiri"de hedefler ve bu hedefler için mücadele yolu şöyle ifade edilmişti:

> 1. Türkiye İşçi Partisi İkinci Büyük Kongresi
> Bugün Türkiye'nin başta gelen meselesinin tam bağımsızlığa yeniden kavuşmak olduğunu, bunun da ancak Atatürk'ün Milli Kurtuluş Savaşı Türkiye'sine özgü dış politikasına yeniden dönülmekle gerçekleştiri-

86. http://www.tustav.org/yayinlar/kutuphane/TIP-kutuphanesi/TIP_Programi_1964.pdf

87. Ergun Aydınoğlu, *Eleştirel Bir Tarih Denemesi 1960-1971 Türk Solu*, Belge Yay., 1992, s. 92.

lebileceğini, bu politikanın dayandığı temel ilkelerin aradan geçen zamana rağmen bugün de geçerli olduğuna inanarak... (...)
2. Türkiye İşçi Partisi İkinci Büyük Kongresi
Dış politika ve millî savunmada tam bağımsızlığın ancak ekonomik bağımsızlıkla gerçekleştirilebileceğinin, ekonomik bağımsızlığın ise esas itibarile kendi emek gücümüzle değerlendirmek suretiyle hızla sanayileşmekle mümkün olabileceğinin bilincine varmış olarak... (...)
3. Türkiye İşçi Partisi İkinci Büyük Kongresi
Getirdiği sosyal, ekonomik haklar ve sosyal devlet ve sosyal adalet anlayışı ile 27 Mayıs Anayasasının, halktan, emekten yana, sosyalizme açık bir Anayasa olduğu bilimsel gerçeğini bir kere daha teyid ve iktidar partisi ve hükûmetinin, Anayasanın, ferdî teşebbüs hürriyetine dayanan liberal bir ekonomiyi öngördüğü inanç ve iddiaları ve buna uyan eylemleri ile Anayasanın dışına düştüğünü... (...)
4. Türkiye İşçi Partisi İkinci Büyük Kongresi
Gerek politik, gerekse ekonomik bağımsızlığın son tahlilde sosyalizmle gerçekleşeceğine... (...)
Olan inancını teyid eder.
5. Türkiye İşçi Partisi İkinci Büyük Kongresi
Amerika'ya karşı verilen ikinci millî kurtuluş mücadelesini başarıyla yürütüp tam bağımsızlığa kavuşmak ve Anayasanın eksiksiz, tastamam uygulanmasını sağlamak için Partinin, bugüne kadar iç ve dış politikada savunduğu görüş ve tezleri onaylayarak bu yolda yapılan çalışmaları takdirle anar... (...)
Ve bu maksatla acilen
Halkımızın millî bağımsızlık duygu ve heyecanlarını Amerikalılara karşı kutsal bir direnme haline getirerek, onları bir yalnızlık ve nefret çemberi ile kuşatmak,
Türkiye'yi Amerikalıların oturup barınamayacağı bir ülke haline getirmek üzere
Pasif direnme hareketine katılmaya çağırır.[88]

Bütün mesele işte bu "demokratik" veya "pasif" yoldu. Haziran ve Temmuz 1968'de yükselen devrimci gençliğin mücadelesine TİP genel merkezinin gösterdiği "pasifist" tavır, MDD muhalefetinin gençler üzerindeki etkisinin artmasına neden olmuştu. Özellikle 6. Filo'nun İstanbul'a gelmesiyle beraber TİP yönetimi gençler arasında iyice gözden düşmüştü.

MERKEZ

88. "T.İ.P İkinci Büyük Kongresinin Türk Halkına Bildirisi", *Dönüşüm*, Sayı 8, 1 Aralık 1966, s. 3.

> TİP yönetimi bu direnişe önderlik etmek yerine, "provokasyona düşmeyelim" anlayışıyla kendisine yakın FKF üyesi gençlerin direniş eylemlerine katılmasını yasaklıyordu.
> Aybar'ın olaylar karşısında gençlere, protesto eylemlerine girmektense tepkilerini karşılaştıkları Amerikalılara sert bir yüz ifadesiyle bakarak göstermeleri talimatını vermesi bardağı taşıran damla oldu. "Bakış talimatnamesi" gençler arasında artık bir espri konusuydu.[89]

Vedat Demircioğlu öldürüldükten sonra da kongre bildirilerindeki bu pasifist tutum, hayata acı bir şekilde yansımıştı:

> Olayı, öğrencileri şiddete yöneltecek provokatif bir hareket olarak değerlendiren TİP yöneticileri, o sırada sözlerinin geçtiği FKF'lilere, sakin olmalarını telkin etti. Öte yandan olayı doğrudan kınayan bir açıklama yapılmadığı gibi, son olaylarla ilgili genel açıklamada, Demircioğlu'nun adı ya da TİP üyesi olduğu bile belirtilmedi. (...)
> Bu tutum, TİP'i gençlik hareketinden hızla kopardı. Gençliğin büyük çoğunluğu, AP iktidarını köşeye sıkıştırdığı düşüncesiyle gençliğin eylemlerini destekleyen ve sahip çıkan MDD çizgisine kaydı.[90]

"Pasif" yol, tutarlı ve inatçı bir şekilde TİP tarafından özellikle Meclis'te sürdürüldü. Ancak "pasifist" tavrın diğer yüzü başkaydı; yobaz ve faşist saldırılar arttıkça buna karşı zorunlu olarak aktif bir direniş mücadelesi veren devrimci gençlik, TİP yöneticileri tarafından ağır eleştirilere tabi tutuluyordu. TİP ve FKF içindeki MDD muhalefetinin giderek kopma noktasına doğru gitmesinin nedeni buydu. İstanbul'da devrimci gençlik DÖB'ü kurarak FKF'den kopmuştu.[91] Ancak Ankara'da durum farklıydı. Devrimci gençlik FKF'den kopmadı, yönetimi süreç içinde ele geçirdi. Ankara'daki ideolojik kopuş, 1968'de yaşanan boykotlarda, 6. Filo protestolarında, Samsun-Ankara yürüyüşünde başladı. Ve nihayet yılın son günü faşistlerle yaşanan çatışmalar bardağı taşıran son damla oldu.

1965-1971 Türkiye'de Devrimci Mücadele ve Dev-Genç broşüründe bu gelişimler özetlenir:

---

89. Doğan Özgüden, *'Vatansız' Gazeteci 1*, Belge Yay., 2010, s. 438.
90. Vehbi Ersan, *1970'lerde Türkiye Solu*, İletişim Yay., 2013, s. 33-34.
91. DÖB'lü devrimciler, Kongre çalışmaları döneminde, 6 Ocak 1969'da, ODTÜ Rektörü Prof. Dr. Kemal Kurdaş tarafından öğle yemeği için ODTÜ'ye davet edilen ABD Elçisi Robert Komer'in otomobilini ters çevirip üzerine benzin dökerek ateşe verdiler.

6. Filonun İstanbul ziyaretleri sırasında, gençlik kitlesi, Amerikalıları denize dökmeden önce TİP oportünistlerinin kurdukları barikatları parçalıyordu. Ankara'da tabanın baskısına dayanamayan FKF Merkez Yürütme Kurulu, Amerikan Haberler Merkezine ve diğer Amerikan binalarına saldırılar yapılmasına boyun eğmek zorunda kalıyordu... C. Vance'nin ziyaretinde DÖB'lü gençler İstanbul'da hava alanına yürürlerken; Ankara'da FKF yönetiminden tamamen bağımsız sosyalist gençler hava alanında gösteri yapıyorlar ve akşam Amerikalılara ait bazı binaları basıyorlardı. Faşist komando bozuntularının saldırılarına karşı FKF yönetimi pasif bir tavır takınırken, kendi başlarına örgütlenen sosyalist gençler, faşistlere yiğitçe karşı koyuyorlar, faşistleri eziyorlardı. FKF oportünist yönetici kliği faşistlerle uzlaşmaya çalışırken, sosyalist gençler en devrimci tavırla faşistlerin Fakültelerdeki panolarını kaldırıyorlar, onlara Fakültelerde hayat hakkı tanımıyorlardı... TİP oportünizminin etkisinden kurtulmaya başlayan sosyalist gençlerin öncülüğünde anti-emperyalist gençlik hareketleri giderek güçleniyordu.[92]

Artık TİP'in FKF'yi elinde tutması mümkün görünmüyordu. Siyasal'da Yusuf Küpeli ve Mahir Çayan inisiyatifinde ortaya çıkan militan hareketin, FKF yönetimini almaması için hiçbir neden yoktu:

Türkiye'nin sosyalist gençliğinin büyük bir kesimini içinde toplayan Fikir Kulüpleri Federasyonu'nun 3. Genel Kurulu 4 Ocak günü Aksaray Küçük Opera Tiyatrosu'nda açıldı. (...) FKF içindeki ideolojik mücadele proleter sosyalistlerinin ezici zaferiyle sonuçlandı. Devrimcilerin önerdiği devrimci strateji, milli-demokratik devrim stratejisi komisyonda yapılan ve özüne dokunulmayan değişikliklerle kabul edildi. Genel Kurul bu kararı ittifakla aldı. (...) FKF yönetimine gelen devrimciler, bu konudaki tutumlarını açıklamışlardır. 14 Ocak tarihinde Başkan Yusuf Küpeli imzasıyla yayınlanan basın bildirisinde, Merkez Yürütme Kurulunun görüşleri açıklanmıştır: "Türkiye'deki hâkim çelişki, Amerikan emperyalizmi-feodal kalıntılar-işbirlikçi burjuvazi ile proletarya ve müttefikleri olan diğer millîci sınıf ve tabakalar arasındadır."[93]

92. *1965-1971 Türkiye'de Devrimci Mücadele ve Dev-Genç*, Kurtuluş Yay., 1971, s. 15.

93. *ASD*, Sayı 4, Şubat 1969, s. 267-269. Yeni FKF yönetimi, MDD yönündeki rotasının doğal bir sonucu olarak, Doğu Perinçek'in başkanlıktan düşürülmesinden sonra içinden çıkılan Dev-Güç'e yeniden katılmıştır.

TİP yönetiminin, kendi açısından avantajlı gördüğü için ilk defa İstanbul'da yaptığı FKF kongresinden beklediği sonuç çıkmamıştı; MDD hareketine eğilimli devrimci gençler kongreden başarıyla çıkmışlardı. Ama daha da önemlisi, İstanbul'da seçilen FKF Genel Yönetim Kurulu'nun Ankara'da yaptığı toplantıda, geçen yılın son günü faşistlere karşı girişilen mücadelede ön planda olan cesur Yusuf Küpeli'yi başkan seçmesiydi.[94] Üstelik altmışı aşkın genel yönetim kurulu üyelerinin çoğunluğunun TİP eğilimli olmasına rağmen Yusuf Küpeli başkan olmuştu. Neden böyle olmuştu, bilinmez ama bu durum FKF'nin tarihini değiştirecek bir olaydı. Kongre sonrası, artık TİP eğilimli olan gençlerin çoğu MDD eğilimli gençler olmuşlardı. Bu değişimi kongreye katılan Şadi Samer şu sözle ifade eder: "İstanbul'daki kongreden sonra artık MDD'liydim."

Hüseyin Cevahir için ise durum farklıydı; çünkü Samsun-Ankara yürüyüşüne katılmakla zaten daha kongreden önce eğilimini ortaya koymuştu. Kuşkusuz bu keskin bir tavır alış değildi, zaten siyaseten de keskin bir ayrım yoktu. Cevahir, Mustafa Kemal yürüyüşüne katıldığı gibi İzmit-İstanbul yürüyüşüne de katılmıştı. Ancak bu kongreden sonra, Şadi Samer gibi Hüseyin Cevahir de tereddütsüz MDD'ci olmuştu. Oral Çalışlar'ın anlatımıyla:

> Hüseyin, gençlik içinde Türkiye İşçi Partisi (TİP) yönetimine muhalefet başladığında uzun süre tereddüt etti. Özellikle doğulu arkadaşlarının TİP yönetimiyle birlikte hareket etmesi onun karar vermekte geç davranmasına neden oluyordu. 1969 yılı başında TİP'e muhalefet eden grup içinde yer almaya başladı.[95]

Hüseyin Cevahir'in, muhtemelen yeni yılın ilk ayının sonunda veya şubat başında ailesine yazdığı mektup, İstanbul'dan gönderdiği mektuplar gibi değildir; sanki uzun uzadıya yazmak için zamanı yok gibidir. Ama ailesinin, köyünün, yakınlarının aklının bir köşesinde hep durduklarını belirtiyordur. Başka bir

94. MYK üyeliklerine Ruhi Koç, Münir Aktolga, Mehmet Demir, Mustafa Ulusoy, Tunççetin Özkarar, Çağatay Anadol, Süleyman Boztaş getirildi. MYK ilk toplantısında Mehmet Demir'i genel sekreter seçti.

95. http://bianet.org/bianet/bianet/107357-huseyin-cevahir-kibar-bir-militan

derdi daha vardır; parasal açıdan zor durumdadır ve bunun için ailesinden yardım istemekten başka çaresi yoktur.

Diğer mektupları gibi eniştesi Fevzi Özkan'a hitaben yazılan mektup, "Sevgili kardeşim" diye başlar. Babasının amcaoğlu Güzel'in (Gürbüz Cevahir'in babası) ölümü Cevahir'i çok etkilemiştir. Öncelikle bu acıyı paylaşır:

> *Güzel'in ölüm haberini içim burkula burkula senden gelen mektuptan önce öğrendim. Ölüm tabii gelişimin sonucu. Ama bu başka. Diyalektik bir yok olma değil. Mekanik. Belki yaşayacak yılları vardı.*

Sonra kendi durumunu ailesinin merak ettiğini bildiğinden o konuya "Her neyse" diyerek geçiş yapar ve geçişi açıklama zorunluluğu duyar, ne de olsa Cevahir bir edebiyatçıdır ve asıl konuya girer:

> *Her neyse. -Bunu ["her neyse"] her zaman kullanırım. Diyecek başka bir şey olmadığından. Belki yeni bir duruma geçmek için. Şimdilik iyiyim. İyice de öğrenci oluyorum. Yalnız param suyunu çekti. Masraf listemi çıkarıp göndermek istiyordum. Vazgeçtim. Evden para istemek artık ağırıma gidiyor. Üç dört senedir sürtüyorum. -Onlara göre- F.K.B. [İstanbul Tıp'ta gördüğü Fizik Kimya Biyoloji eğitimini kastediyor] lisansım olduğu için tıptan ortaokul öğretmenliği yapabilirim. Ama dersleri aksatmak istemiyorum. Bana çok acele para gönderin. Burada parasız kaldığım gün aç da kalacağım. Babamdan, amcamdan ne alabilirsen yolla. Ayrıca senin durumun müsaitse sen de bana yardım et. İlerde belki -bak belki diyorum- karşılarım. Ama unutma sakın. Hiç ihmale gelmez. Zira aç kalırım, perişan olurum.*[96]

Okul arkadaşlıkları, parasal sorunların dayanışma içinde çözümlendiği bir aşamaya girmemiştir o dönemde. Bunu Cevahir'in paraya ne kadar ihtiyacı olduğunu yazmasından anlıyoruz. Ankara, İstanbul'a göre daha ucuz bir şehirdir; yurt ücreti düşüktür, yemekhanede yemekler ucuzdur ama hayat bunlardan ibaret değildir: Gezmesi var, sineması, tiyatrosu var, meyhanesi var...

96. Ankara Mektupları 1.

Siyasal'da geçen bir yıldan fazla sürede Cevahir, pek çok arkadaş edinmiştir. Bu arkadaşlarından biri de Mahir Çayan idi. Okul veya okul dışında birlikte neler yaptıkları bilinmiyor. Ancak Okay Gönensin'in anlattıklarından Mahir Çayan ve Hüseyin'in çok yakın arkadaş oldukları anlaşılıyor. Mahir Çayan'ın 1968 sonbaharında Fransa'da olduğu günleri Okay Gönensin anlatıyor:

> Ben ilk zamanlar işin teorisyenlik kısmındaydım; meraklı ve ilgili olanların tercih ettiği kısmında. Bu özelliğimi de Hüseyin Cevahir keşfetmişti. Bir gün bana "Mahir Türkiye'ye dönünce sen Mahir'le çalışacaksın" dedi. Hangi Mahir dedim; "Mahir Çayan. Şu anda Fransa'da ama dönünce seni tanıştıracağım, sen teorik olarak çok iyisin" dedi. Mahir Çayan geldi, tanıştık. Bir sürü kitap getirmişti yanında ve onların üzerinde çalışmaya başladık.[97]

Cevahir'in sadece okul değil, okul dışı Ankara günlerinin de en yakın tanığı Tuğrul Eryılmaz'dır. Siyasal'ın güzel kızlarından Semra ve Ülkü Ahmet kız kardeşler ile Tuğrul, Hüseyin Cevahir'in arkadaşlarıdır. Cevahir'in en önemli ve farklı özelliği çok yönlü olabilmesidir. Tuğrul Eryılmaz, bunu şöyle ifade ediyor:

Cevahir, sadece bir siyasi kişilik değildi; sanatçı, insan sever, şefkatli bir kişilikti aynı zamanda. O bir sanatçıydı, şairdi, yazardı, edebiyatçıydı; çağdaş müziği dinler, tiyatroya, sinemaya giderdi; modern kültürün bir takipçisi, parçası ve eleştirmeniydi. Semra Ahmet, Ben ve Cevahir birlikte Ankara'nın bir başka dünyasını yaşardık, aman kimse duymasın misali. Tiyatroları kaçırmazdık. AST'ın, Ankara Birlik tiyatrosunun yeni bir oyunu mu sahnelenmiş, hemen giderdik. Yeni bir film mi vizyona girmiş, yabancı-yerli fark etmez, kaçırmazdık. Türkan Şoray ve İzzet Günay'ın başrol oynadıkları *Vesikalı Yarim* filmini[98] üçümüzün birlikte izlediği an, hâlâ gözlerimin önündedir. Sadece bunlarla kalmazdık: diskoya giderdik. Modern Hotel'in altındaki Modern Disco ve As Disco favori yerlerimizdi.

> Necil Nedimoğlu diye bir arkadaşımız vardı, sonradan diplomat oldu, o kendine görev edinmişti, Ankara'da saat 10 konserleri olurdu Pazar sabahları, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın, onlara giderdik.

97. Aytekin Hatipoğlu, *Okay'ın Kitabı*, Karakarga Yay., 2018, s. 33.
98. Başrol oyuncularından Türkan Şoray'ın 13 Haziran 1968'de sona eren Antalya Film Festivalinde "en iyi kadın oyuncu" seçildiği *Vesikalı Yarim*, 31 Aralık 1968'de Ankara'da Alemdar (Maltepe), Konak, Sus ve Süreyya sinemalarında vizyona girdi.

> Hüseyin Cevahir bir gün "Beni de götürün, ben hiç gitmedim klasik müzik konserine" dedi, kalktık gittik. Bahar Ayini olabilir mi, oydu muhtemelen. Çıktık dışarıya, baktı Hüseyin, "Ya güzeldi ama" dedi, "Ben pek baharlık bir şey görmedim!" Bunu hiç unutmam.[99]

Sanatı o kadar severdi ki... Ve bu sevgisini bizi şaşırtarak gösterirdi. Kimsenin beklemediği anda bir de baktık ki Ahmed Arif Siyasal'a davet edilmiş Cevahir tarafından. Çünkü Ahmed Arif'in şiir kitabı çıkmış.[100] Şiirlerini bizlere okumaya, bizlerle tanışmaya gelmiş. Büyük bir olay bu. Cevahir sayesinde büyük şairimizi tanıdım, dinledim.
Kültürümüzde içki de var: Kalem Meyhanesi gittiğimiz yerlerden biriydi. Rüya Lokantası... Birayı da, hele votkalı Arjantin birasını da unutmayalım. Fırsat buldukça giderdik içmeye.

O dönem Mehmet Kemal'in Kızılay'da açtığı Kalem'den başka Mülkiyelilerin müdavimi olduğu diğer içkili mekânlar hakkında Savaş Dizdar şunları belirtir:

> Şarapçıların mekânlarından Cebeci'deki Mantar Ahmet'e Mülkiye şarapçı tüllabının ikinci adresi diyebilirdiniz. Öteki mekân Maltepe'de "Babanın Demhanesi". AS Sineması'nın hemen yanında plastik leğenler içine gözyaşı atılarak fermante edilen ucuz açık şarap, yanında özellikle kış aylarında tek (alternatifsiz) yiyecek hamsi tava, isteyene yanında kuru soğan da ikramiyesi.[101]

Ziya Öztan ise meyhaneleri, "sınıfsal" bir ayrıma tutarak üçe ayırır:

Kalem meyhanesi biraz kalburüstü kesimin gittiği bir yerdi, Tavukçu ise memurların. Öğrenci kesiminin mekânı ise Missouri idi. Kuru fasulye, ucuz şarap...

1969 kışı, Ankara'nın diğer kışları gibi gene karlı ve soğuktur. Ancak çocuklar gibi Siyasallı gençler de karın tadını çıkarırlar. Karda ne yapılır, kayılır. Tuğrul Eryılmaz'ın sözleriyle:

İşte kaçmayacak bir an daha; kar yağmış, tam da kayılacak bir hava. Çocuklaşırız Mülkiyeli bir grup arkadaş olarak. Yurdun arka tarafında Köpekköy dediğimiz gecekondu mahallesi var. Tepeli bir yer. Hep bir-

99. Tuğrul Eryılmaz, *68'li ve Gazeteci*, İletişim Yay., 2018, s. 62.
100. Ahmed Arif, *Hasretinden Prangalar Eskittim*, Bilgi Yay., Aralık 1968.
101. Savaş Dizdar, *Bir Zamanlar Mülkiye*, Ayrıntı Yay., 2015, s. 83.

likte oraya:.. çantası olan çantayla, olmadı bir merdiven bulunur, on-on beş kişi birden merdiven üzerinde kayılır. Cevahir'le birlikte çocuksu gülmelerimiz karın beyazlığına karışır giderdi...

Arkadaşlık elbette sadece güzel anları paylaşmak değildi; zor, kimseye anlatılamayan anları da paylaşmaktır. Arkadaş vardır görmez, arkadaş vardır anlar ve görür. Cevahir'in o dönem arkadaşları tarafından sevilmesinin belki de başlıca nedeni, onun sorgusuz sualsiz arkadaşlarının zor anlarını görmesi, anlaması ve paylaşımcılığıdır. Onun bu yanı, mücadele arkadaşlığının biraz fazlasıdır. Herkesin derdini onunla paylaşması, onun zaten arkadaşının derdini anlamasından kaynaklanıyordu. Cevahir başka bir insandır. Dönem arkadaşlarından Hakkı Zapçı'nın film senaryosu gibi öyküsü, Cevahir'le beraber Sabahattin Kurt'un da başka insanlar olduğunu anlatır:

> 1968 yılında babam bütün malvarlığını kaybetti. (...) Otobüse verecek 25 kuruşum dahi yoktu. (...) Hukuk Yurdu'nun ufak bir kantini vardı. Oraya gider, 25 kuruşa çeyrek ekmek 100 gram helva alır, kimseye görünmeden bir kuytuda karnımı doyurmaya çalışırdım. (...)
> ... SBF yatılı okul gibiydi... Dersten çıkar yurda giderdik. Bir seferinde bir öğlen vakti, dersten çıkmış yurda gidiyordum. Biri benim sınıftan, iki kızıllaşan Anadolu çocuğu yolumu kesti. Bana, posta atar gibi "Gel seninle bir şey konuşacağız" dediler. İçimden "Al başına belayı" diye geçirdim... Sabo ile aynı sınıftaydık. Cevahir bizden bir sınıf alttaydı. (...) Yurttaki odalarına çıktık, ortada duran masanın etrafına çöktük. İkisi de hiçbir şey söylemeden ceplerinden düzgün istiflenmiş banknotları masaya koydular ve "bu üçe bölünecek!" dediler. Kıpkırmızı oldum. Başımdan aşağıya kaynar sular döküldü sanki. "Bu da neyin nesi, benim param var!" deyip söyleneni reddettim. Benim sınıftan olan [Sabo] "Yurt parasını yatırmamışsın, helva ekmek yemekten bıkmadın mı?" deyince donakaldım. Ne diyeceğimi bilemedim. Üçe böldükleri paranın bir demetini elime sıkıştırdılar ve hiçbir şey demeden çekip gittiler.[102]

Cevahir, İstanbul'da olduğu gibi Ankara'da da köy ve akraba çevresini ihmal etmez. Fırsat buldukça ziyaretlerine gittiğini Yaşar Seyman'ın anlatımlarından da anlarız. Yaşar Seyman, "öğretmeni olarak gördüğü" Hüseyin Cevahir hakkında şunları söyler:

> Devrimci abiler, 68 kuşağıydı örneğimiz. Hüseyin Cevahir'in Altındağ'da akrabaları vardı, onlara geliyordu ziyarete. Lisedeyken

102. Murat Bjeduğ, *Sabo*, Ayrıntı Yay., 2017, s. 131, 132.

onun bana armağan ettiği *Nâzım*'ın Çilesi'ni okumuş, o şansa erişmiş biriyim... Sonra Victor Hugo, Dostoyevski okumaya başladım. Dünya klasiklerini öyle tanıdım, çok severek okudum. Dünya görüşüm de o dönemde oluştu.[103]

1965 sonrası yükselmeye başlayan sol dalga, doruk noktasına 1969 baharında ulaştı.[104] Ama öncesinde, Şubat ayında gericilerin bir katliam girişimi vardı. Ne var ki, "Kanlı Pazar" olarak tarihe geçen bu saldırı devrimci dalganın yükselişini engelleyememişti.

Kanlı Pazar'ın meydana gelmesine sebep olan gelişme, 10 Şubat'ta 6. Filo'nun, başka deyişle ABD emperyalizminin, arkasına işbirlikçi AP iktidarını alarak ve faşistlere, yobazlara güvenerek Türkiye'nin devrimci, ilerici güçlerine meydan okurcasına bir kere daha İstanbul'a gelecek olmasıydı. İstanbul daha bir ay öncesinden bir yanda polisiyle, gericisiyle, faşistiyle diğer yanda devrimcisiyle, solcusuyla, aydınıyla, işçisiyle, köylüsüyle teyakkuza geçmişti.

Harun Karadeniz, 6. Filo'nun geleceğini Ocak ortasında öğrendiklerini, yurt çapında bir protesto örgütlemek için yeterli zaman bulduklarını, İstanbul'daki devrimci örgütleri toplayarak "dayanışma kurulu" oluşturduklarını ve bir plan çerçevesinde eylemlere başladıklarını anlatıyor: 6 Şubat günü Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ile Genelkurmay Başkanı Cemal Tural'a çekilen telgraflarla 6. Filo'ya karşı kampanya başlatılıyor. 7 Şubat günü Vedat Demircioğlu'nun komaya sokulup öldü sanılarak bırakıldığı yerde basın toplantısı yapılıyor. Zamanın İstanbul Valisi Vefa Poyraz, solcu ve sağcı dernek temsilcileriyle bir toplantı yapıyor ve devrimci gençleri uyarıyor.[105]

103. http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/kadinlarin-gitmesi-gereken-yurtdisi-kadin-kongrelerine-erkek-sendikacilar-gidiyor-20151192

104. Haklı olarak '68'in Türkiye bakımından '69 olduğu söylenir. Mustafa Gürkan, "1968-1970 DÖB ve Dev-Genç Belgeseli"nde, "68 aslında 69'dur" derken Tuğrul Eryılmaz da şöyle der: "... bizim '68'imiz aslında '69'da başladı. Rötarla geldik biz..." (Tuğrul Eryılmaz, *68'li ve Gazeteci*, İletişim Yay., 2018., s. 55); Gün Zileli için '69, "yarılma"; Münir Ramazan Aktolga içinse "ayağımızın altından toprağın kaydığı yıl"dır.

105. "Vali önce gayet sakin başladı söze ve yasalara aykırı hareket edilmemesini istedi ve: 'Dost ve müttefik bir devletin donanması şehrimize gelmiştir' deyince, devrimci örgütler adına ben konuştum:

Aynı gün FKF'nin büyük katılımıyla yapılan Akhisar Tütün Mitinginde başarısız bir saldırı provası yapılır:

> FKF'nin Akhisar'da düzenlediği "Hükümetin, Tütün Politikasını Protesto" mitinginde sağcı ve solcu gruplar çatışmış, Hasan Parlak ve Mehmet Fıstıkçı adlı şahıslar yaralanarak hastaneye kaldırılmışlardır.
> Federasyondan bin kadar genç saat 10'da Gar Meydanı'ndaki miting yerinde toplanmışlardır. Konuşmacıların hükümete çatmaları üzerine garın biraz ilerisinde yine sayıları bine yakın bir grup protestoya başlamıştır. Bu arada şehir cereyanı kesildiğinden hoparlörlerden konuşmacıların söyledikleri işitilmemiştir.
> "Komünistler Moskova'ya", "Moskof Uşakları" şeklinde sağcı grubun aleyhte bağırmaları havayı daha da elektriklendirmiş, bu arada mitingi yapan grup, "İşçi, Köylü Gençlik omuz omuza", "Taban fiyatı 12.75-Dokuzdan fazla alan yok", "Ziraat mühendisleri niçin susuyorsunuz", "Sizi biz kurtaracağız" ibareli pankartlarla karşı gruba saldırmışlardır.
> Olayların büyümesi üzerine arbede yerine gelen Akhisar Kaymakamı her iki gruba itidal tavsiye etmiştir. Çevre il ve ilçelerden gelen Emniyet Kuvvetleri gençleri çember içine almıştır.
> İki saat sonra garajdan otobüslerle konvoy halinde ayrılan gençleri, jandarma ve polis ilçe dışına kadar izlemiştir.
> Gençler bugün Saruhanlı'da düzenleyecekleri ikinci mitingten vazgeçmişlerdir.[106]

8 Şubat'ta Dolmabahçe'ye inip direniş andı içiliyor ve Üniversitelerde forumlar düzenleniyor. 20 bin bildiri basılıyor ve bildirileri almaya gelen Necmi Demir ile Yusuf Gömleksiz gözaltına alınıp bildirilere el konuluyor. Sonraki gün vilayetin kapısına "Vedat Demircioğlu'nu Unutmadık" yazılı büyük bir pankart asılıyor. O günlerde arkası zamklı ve üzerinde "6. Filo Defol" yazan etiketler duvarlara yapıştırılıyor.

Ve nihayet 10 Şubat 1969 sabahının erken saatlerinde 6. Filo'nun gemileri Dolmabahçe açıklarına demirliyor.[107] Bunun

---

'Amerika'nın dost olduğuna inanmıyoruz. Amerika'yı dost ve müttefik olarak kabul etmiyoruz' dedim ve ekledim: 'Amerika Türkiye'nin ve Türk halkının dostu değildir, bu nedenle biz filoyu protesto edeceğiz. Üstelik bu protesto yalnızca İstanbul'da değil bütün yurt çapında olacaktır'" (Harun Karadeniz, *Olaylı Yıllar ve Gençlik*, Literatür Yay., 2015., s. 115).

106. *Milliyet*, 8.2.1969.

107. 6. Filo'nun gelişinden bir gün önce Adana'da CKMP'nin 9. Kongresi yapılır. Alparslan Türkeş, Dündar Taşer, Kamil Turan ve Muzaffer Özdağ'ın ortak imzalarıyla verilen önergenin kabul edilmesiyle, CKMP'nin adı Milliyetçi Hareket Partisi (MHP); Kurultay sonrasında gerçekleştirilen Genel İdare Kurulu toplan-

üzerine binlerce öğrenci üniversite bahçesinde toplanıyor ve 6. Filo'yu protesto ederek, sloganlar atarak Gümüşsuyu'ndan önce Taşkışla'ya, oradan da Taksim'e yürüyor. Taksim'deki Atatürk anıtına üzerinde "Atam geldikleri gibi gitmişlerdi - Yine geldiler - Geldikleri gibi yine gidecekler" yazılı TMGT tarafından hazırlanmış çelenk konuluyor. Taksim'den Elmadağ yolu ile Harbiye'ye yürünüyor. "Ata'ya yapılan şikâyet bir de orduya duyurulacaktı."

> Kalabalık Harbiye'nin giriş kapısında durdu ve şu sloganları söylemeye başladı: "Milli Ordu", "Ordu Gençlik Elele", "Bağımsız Türkiye". Komutanlarla görüşme talep edildi. Komutan bir heyetle görüşebileceğini bildirince Mustafa Gürkan, Enver Nalbantoğlu, Mehmet Mehdi Başpınar ve ben [Harun Karadeniz] görüşmeye gittik. 1. Ordu Kurmay Başkanı Necati İşcen bizi kabul etti. Ve sakin bir sesle ne istediğimizi sordu. Bazı arkadaşlar filo ve emperyalizm üstüne bir şeyler söylemeye başlar başlamaz komutan kararlı bir ses tonuyla ve oldukça sert bir biçimde: "Ordu evi giriş kapısını derhal boşaltın. Ben görevli bir asker olarak size bunu söylüyorum. Hemen çekilip gitmezseniz, müdahale ederim."[108]

Gene aynı gün İstanbul Üniversitesi giriş kapısına 4-6 metre ebadında "6. Filo Defol - Vedat Demircioğlu'nu unutmadık" yazılı bir pankart asılıyor.

Ertesi gün İstanbul Üniversitesi'nde forum yapılıyor, yangın kulesine üzerinde Vedat Demircioğlu'nun resmi bulunan kırmızı bir "bayrak" çekiliyor[109] (Kuleye asılan bu bayrak başta *Bugün* gazetesi olmak üzere gerici basın tarafından "Komünistler Kule'ye kızıl bayrak astılar" şeklinde çarpıtılarak yayınlanıyor).[110] Daha

---

tısında da partinin amblemi "üç hilal" ve Gençlik Kollarının amblemi de "bozkurt" olarak değiştirilir.

108. . Harun Karadeniz, *Olaylı Yıllar ve Gençlik*, Literatür Yay., 2015, s. 122. 6. Filo'nun gelişiyle beraber yaşanan gelişmeler ve "Kanlı Pazar" için bu kitaptan yararlanılmıştır, s. 111-137.

109. İlkay Demir, bu olayı şöyle anlatıyor: "Biz asmıştık bu kızıl bayrağı Beyazıt Kulesi'ne... Kızıl bayrak falan da değildi, üzerinde Vedat Demircioğlu'nun resmi olan kırmızı bir flamaydı. Bu, Osman Saffet Arolat'ın fikriydi... kumaşını aldık, ben diktirttim. Necmi, Osman falan beraber astılar" (Bedri Baykam, *68'li Yıllar: Eylemciler*, İmge Kitabevi, 1998, s. 175).

110. Çarpıtılmış haberler Kanlı Pazar'dan sonra da devam etmiştir. 16 Şubat günü Beyazıt'ta "Devrim İçin Hareket Tiyatrosu" oyuncularının "Vietnam'ın işgali ve Kurtuluş Savaşı" konulu oyunlarında kullandıkları sahte tüfekleri gerici gazeteler "gerçek tüfek" olarak göstermiş ve "Komünistler halka saldırıp kan döktü" gibi manşetler atmışlardır" (*Ant*, Sayı 113, 25 Şubat 1969, s. 10).

sonra Beyazıt'tan Taksim'e kadar yürüyüş yapılıyor. İstiklal Caddesi girişinde polis göstericilere saldırıyor. 50'den fazla gösterici yaralanıyor ve 68 öğrenci gözaltına alınıyor. "Müdahale sırasında cop ve sis bombası kullanan polis 5 gazeteciyi de dövmüştür. İstanbul Valisi, gazetecilerden polis adına özür dilemiştir."[111]

12 Şubat günü İstanbul Üniversitesi merkez binasında yapılan toplantı ve konuşmalardan sonra DÖB'lüler Adliye'ye doğru yürüyüşe geçtiler. Oradan da Belediye Başkanı Fahri Atabey'i protesto için Belediye binasına doğru yürüdüler. Çünkü Belediye Başkanı, daha 6. Filo gelmeden helikopterle filoya gitmiş ve filo komutanına "hoş geldiniz" demişti. Saraçhane'de yapılan protestodan sonra Unkapanı yoluyla Taksim'e doğru yürüyüş başladı. Ancak Unkapanı köprüsünde polisin barikat kurması üzerine Taksim'e gidilemedi.

13 Şubat gününe damgasını vuran devrimci kadın öğrenciler oldu. Çemberlitaş Kız Yurdu'nun öğrencileri protesto için Beyazıt'tan Sultanahmet'e kadar bir yürüyüş düzenlediler. Kadınların en önde taşıdıkları dev flamada "Ya İstiklal Ya Ölüm" yazılıydı. Bu arada İstanbul'un her tarafında bildiri dağıtımı ve zamklı etiket eylemleri devam ediyordu.

14 Şubat. Yıldız Teknik'te toplantı yapılıyor. Aynı gün MTTB ortaya çıkıyor. Komünizmi protesto için Beyazıt'ta miting düzenliyor. Önce Beyazıt Kulesi'ne bayrak çekiliyor, sonra Adliye'ye doğru yürüyüş başlıyor. Oraya da bayrak asılıyor. Öncü Kitapevinin kitapları yakılıyor. MTTB Başkanı İsmail Kahraman bir konuşma yapıyor ve "Komünizme cihad açtık, Pazar günü Taksim'de buluşalım" çağrısı yapıyor.

15 Şubat günü İstanbul olaysız bir gün yaşıyor; fırtına öncesi sessizlik gibi. Ankara'da ise öğretmenlerin güçlü sesi duyuluyor aynı gün. TÖS'ün düzenlediği Büyük Eğitim Yürüyüşü'ne binlerce öğretmen katılıyor.

16 Şubat günü planlanan yürüyüş aslında Pendik-Taksim arasında işçilerin de büyük katılımıyla yapılacaktı ancak Valilik izin vermemişti. Zorunlu olarak güzergâh Beyazıt-Taksim olarak belirlenmişti. Yürüyüşe bütün devrimci örgütler kendi flamalarıyla katılacaktı. Kullanılacak sloganlar önceden belirlenmişti. Sloganlar ağırlıklı olarak emperyalizme karşıydı, ancak işçilerin,

111. *Milliyet*, 12.2.1969.

köylülerin sorunlarını kapsayan sloganlar da vardı. Yürüyüşün adı "Emperyalizm ve Sömürüye Karşı İşçi Yürüyüşü" idi. Sloganlardan bazıları şunlardı: "Kahrolsun Amerika", "6. Filo Defol", "Sükan'ın Polisine Hayır", "Amerikalı İt Evine Git", "Geldikleri Gibi Gidecekler", "Amerikan Ayısı Morrisonun Dayısı", "Amerikan Emperyalizmini Kovalım Sosyalist Türkiye'yi Kuralım", "Halka Dönük Eğitim", "Emekçiler Tek Kurtuluş Yolu Devrim ve Sosyalizm", "Fabrika İşçinin Toprak Köylünün".

Bu esnada iktidar da yürüyüşe saldırı planları yapıyordu. Bu çalışmaları İçişleri Bakanı Faruk Sükan ile Ulaştırma Bakanı Sadettin Bilgiç yürütüyordu. Cuma günü MTTB tarafından yapılan "Bayrağa saygı" yürüyüşü saldırının ön hazırlığı olarak düşünülmüştü. Bilgiç, İstanbul dışından, özellikle de Adapazarı'ndan yürüyüşe saldırmak üzere gerici insanları nasıl getirteceğinin ve nasıl kullanacağının planlarını Karaköy'deki Liman Lokantası'nda yapmıştı. Sağcı basın da bu konuda üstüne düşeni günlerdir sürdürdüğü propaganda ile yerine getiriyordu. Kullanılan sloganlardan bazıları şöyleydi: "Ya tam susturacağız ya kan kusturacağız", "Kızılları boğmanın vakti geldi"...

> Şunu çok iyi biliyorduk, polis tarafsız davranmayacaktı ve karşı grupla beraber bize saldıracaktı. İktidarın tutumu ve bütün işittiklerimiz bunu doğruluyordu. (...)
> 16 Şubat 1969 günü ilk haber Dolmabahçe Camii'nden geldi. Kalabalık bir grup cami çevresinde toplanmış namaz kılıyordu. Saat 10 sularında durumu bizzat görmeye gittim. Topluluğun çoğunluğu sakallı bereli kimselerdi. Bize saldıracak olanlar bunlardı. Şehrin yabancısı oldukları anlaşılıyordu. (...) çimenlerde namaz kılarken bütün kubleyi kaplayan filonun gemilerini bile göremiyorlardı... 6. Filo bir put ve bunca insan o puta tapınanlar olamazdı. (...)
> Saat 14.00 sularında Beyazıt'ta toplandık. Yaptığımız çağrılar ve çalışmalar etkili olmuş ve gerçekten büyük bir kalabalık toplanmıştı. Beyazıt'tan yürüyüşe geçtiğimiz anda kalabalığımız 25-30.000 civarındaydı. Bu topluluk yürüyüş boyu daha da artarak 40.000'lik bir yürüyüş olacaktı.
> Yol boyunca çeşitli sloganlar söyleyerek ilerliyorduk. Sultanahmet, Sirkeci, Karaköy ve Tophane'ye kadar topluluğa tam olarak hâkimdik... Salıpazarı'na geldiğimizde topluluğun heyecanı son derece arttı. Yürüyüş bir koşuya dönmüştü. Kabataş yöresinden 6. Filo göründüğü için potansiyel her an daha da artıyordu. Tophane'den Dolmabahçe'ye kadar koşarak gidildi. (...)

Yine yürüyüş boyunca gelen haberlere göre: Taksim parkında üç araba oradaki gerici topluluğa sopa ve silah dağıtıyormuş. (...)
Bizim yürüyüş konvoyu oldukça uzundu. Yürüyüşün önü Taksim'deki Sular İdaresi'nin önünü dönerken, bombalar patladı. Bombaların çoğu Ayazağa'dan Meydan'a çıkan yerde patlamış ve yürüyüşün büyük çoğunluğunun Taksim'e çıkması önlenmişti. Ben de tam meydana çıkış noktasında idim. Patlayan bombalar arasında yukardan taş ve sopa yağıyordu. Fakat bu noktada kalabalığı geri püskürten taşlar bombalar olmadı. Kalkanlı toplum polisleri üstümüze saldırdı ve geri çekilmek zorunda kaldık...[112]

Taksim'de yalnız kalan göstericiler birdenbire gericilerin kanlı saldırısına maruz kalmıştır. Öğrenciler ve işçiler, "Bağımsız Türkiye" gibi sloganlarla Taksim Meydanı'na geldikleri sırada, polis barikatının arkasında bekleyen 20 binden fazla kişiden oluşan kalabalık barikatı aşıp "Müslüman Türkiye" nidalarıyla alana doğru koşmaya başlamıştır. Saldırganlar, izinli mitingin katılımcılarına paltolarının içine sakladıkları el yapımı bombaları atmış, bıçaklarla ve balta saplarıyla hücum etmiştir. Taksim, tam anlamıyla bir savaş alanına dönmüştür. Olayların büyümesi üzerine çağırılan askerî birlikler, Taksim Meydanı'nı kordon altına almıştır. "Kanlı Pazar" olarak adlandırılan bu olayda memur Duran Erdoğan ve işçi Ali Turgut Aytaç hayatını kaybetmiş, 3'ü polis ve 4'ü gazeteci olmak üzere 200'den fazla kişi yaralanarak çeşitli hastanelerde tedavi altına alınmıştır. Hastanelerin personelleri yaralılara yetişemediği için farklı hastanelerden doktorlar, hatta hemşirelik okuyan öğrenciler çağırılmıştır. Taksim'i kana bulayan saldırganların bir bölümü, en yakın hastane olan İlkyardım Hastanesi'nin çevresinde de toplanmış, yaralıları getiren araçlara ve hastaneye taş atmış, kan vermek için gelen vatandaşların saldırıya uğrama ihtimaline karşılık hastanenin çevresi polis kordonuna alınmıştır. Saldırganların bir bölümü de gruplar hâlinde ara sokaklara dağılarak bazı iş yerlerini ve eğlence mekânlarını tahrip etmiştir.[113]

Doğan Özgüden, saldırının başladığı an Taksim'deydi:

Taksim Alanı'na giren korteje katılmak üzere koşuyordum ki, Taksim Gezisi'ndeki sopalı, silahlı saldırganlar, toplum polisinin açtığı geçitten

112. Harun Karadeniz, *Olaylı Yıllar ve Gençlik*, Literatür Yay., 2015, s. 133-136. Can Yücel, *Ant*'ta şöyle yazdı: "6 ıncı Filoyu kıble edip Dolmabahçe kıyısında sözde namaz kıldıktan sonra, Taksim meydanını yeni bir Kerbelâ'ya çeviren yezitler, Tarabya Oteli'nde oturak âlemleriyle kurtlarını döken Amerikan tâifesinin döküp saçtığı kurtlardan başka bir şey değildi" ("Güvercin Düşüverdi", *Ant*, Sayı 113, 25 Şubat 1969, s. 4).
113. *Cumhuriyet*, 17.2.1969.

yararlanarak birdenbire "Allahu Ekber", "La ilahe illallah", "Komüniste, gavura ölüm" naralarıyla göstericilerin üzerine saldırmaya başladılar. Silahsız yürüyüşçülerin bu ani saldırıya karşı direnmesi mümkün değildi. Herkes canını kurtarabilmek için kendisini yan sokaklara atmaya çalışıyordu.[114]

Yobazlar, İstiklal Caddesi ve ara sokaklarında "solcu avı"nı saatlerce sürdürdü; solcu sandıkları insanlara saldırdı. En sonunda Taksim'den Saraçhane'ye kadar gece yürüyüşü yaptılar ve Saraçhane'de gece mitingi yaparak "zafer"lerini kutladılar.

İstanbul merkezli olarak yürütülen "6. Filo Defol!" kampanyasına başta Ankara, İzmir ve Trabzon'da olmak üzere birçok şehirde destek eylemleri yapılmıştı. Ankara'dan da pek çok FKF'li miting için İstanbul'a gitmişti. Mahir Çayan da bunlar arasındaydı (Hüseyin Cevahir'in bu mitinge katıldığına dair bir bilgi yok). Şadi Samer, Kanlı Pazar'ın sessiz filme alındığını ve bu filmin Mahir'in anlatımıyla Siyasal'da gösterildiğini söylüyor. Bu filmi seyredenlerden biri de Mehmet Beşlioğlu'dur:

... Bizimkiler tarafından yürüyüş başından sonuna kadar filme çekilmişti. O zaman çekiliyordu filme ama sesinin ayrı verilmesi gerekiyordu. O film Ankara'ya getirildi. Öğrencilere gösterildi Mülkiye'de. (...) Mahir, Beyazıt'ta o yürüyüşün başladığı andan itibaren film seyredilirken salonda olanları anlatıyordu. Ses yerine. Başından sona kadar Taksim Meydanı'ndaki çatışma başladığında filmde Mahir bayağı gözüküyordu.[115]

Arkadaşlarıyla birlikte Zonguldak'tan yürüyüşe katılanlardan Bingöl Erdumlu da Mahir'e Beyazıt Meydanı'nda rastlamıştı. Mahir, yürüyüş kortejinin Gümüşsuyu çıkışındayken polis saldırıya geçmişti. Osman Saffet Arolat, bu sırada iki polisin Mahir'i kollarından tutup götürdüğünü görmüştü:

Bunu görünce yerden iki taş aldım. Birini bir polise, birini diğer polislere attım. Polisler, Mahir'in kollarından çıkınca, Mahir, Aydın Engin ve ben, oradan kaçarak bir apartmanın giriş katına saklandık.[116]

114. Doğan Özgüden, *'Vatansız' Gazeteci 1*, Belge Yay., 2010, s. 456.
115. Bedri Baykam, "Mehmet Beşlioğlu", *68'li Yıllar: Eylemciler*, İmge Kitabevi, 1998, s. 48.
116. Turhan Feyizoğlu, *Mahir*, Totem Yay., 2017, s. 115.

Kanlı Pazar, *1965-1971 Türkiye'de Devrimci Mücadele ve Dev-Genç* broşüründe şöyle değerlendirildi:

> Kanlı Pazar adıyla anılan İstanbul'daki yürüyüş, diğer gençlik ve işçi kuruluşları ile birlikte hazırlandı. Amaç, 6. Filo'yu ve Amerikan emperyalizmini protesto etmekti. Halkın da katılmasıyla yürüyüş kolu 25-30 bin kişiyi buldu. Taksim'e giren dar yokuşun ağzında polis, yürüyüş kolunun önündeki ufak parçayı gericilerin tuzağına bırakıp, kalan kısmını da kendisi dağıttı. İki kişi öldü, yüzlerce kişi yaralandı ve Taksim'de miting yapılamadı. Bu başarısızlığın çeşitli nedenleri vardı. Bir kere koskoca yürüyüş kolunun savunmasını sadece bir grup FKF'li genç üstlenmişti ve hazırlıkları kendilerinden sayıca çok üstün olan silahlı gericileri ve polisi alt etmeye yeterli değildi. Sendikacılar ve diğer gençlik temsilcileri kendi gruplarını kavgaya hazırlamamışlardı. İkinci olarak, 25-30 bin kişilik kitleyi gören yöneticiler, kitlenin kavgaya hazırlıksız olduğunu düşünmeden büyük bir rehavete kapılmışlar, ayakları ile düşmanın tuzağına girmişler, göz göre göre düşmanın seçtiği en uygunsuz alanda kavgayı kabullenmişlerdi. Öte yandan o zamana kadar Türkiye'de bir örneği olmadığı için, böylesine silahlı bir saldırı beklemiyorlardı. Bu kalabalığın hiçbir zaman dağıtılamayacağını hesaplamışlardı. Hesaplar yanlış çıktı: sosyal pratiğin acı tokatı sınıf kavgasının önemini gençlik liderlerine ve bütün proleter devrimcilerine bir kere daha gösterdi.[117]

Demirel iktidarı Kanlı Pazar'dan üç gün önce Perşembe akşamı, siyasi ortamın pek müsait olacağını tahmin edercesine, Anayasa Nizamını Koruma Kanunu Tasarısı'nı Meclis gündemine getirerek saldırgan tavrını göstermişti. Yasa tasarısı demokratik hakları tümden rafa kaldırıyordu. Tasarının metni aynen şöyledir:

> 1. Türk milletinin bütünlüğünü zedelemeye veya tehlikeye düşürmeye matuf olarak, söz, yazı, haber, havadis, resim, karikatür veya sair vasıta ve suretlerle:
> a) Toplumun muhtelif sınıf veya zümrelerini birbiri aleyhine tahrik ve teşvik edenler,
> b) Vatandaşlar arasında, din, mezhep, ırk veya dil ayrımına yahut bölge esasına dayanan her türlü bölücü faaliyette bulunanlarla, bu maksadın

117. *1965-1971 Türkiye'de Devrimci Mücadele ve Dev-Genç*, Kurtuluş Yay., 1971, s. 20-21.

istihsaline matuf olarak propaganda yapanlar veya telkinde bulunanlar,
c) Toplumun muhtelif sınıf veya zümrelerinden birini, tezyifkâr sıfatlarla alenen veya topyekûn kötüleyenler,
Fiilleri daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde, bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.
Yukarıda gösterilen fiiller, milli güvenliği bozacak nitelikte ise, veya bu fiillerin işlenmesi sonunda, sınıf veya zümreler arasında fiili çatışma vukua gelmiş yahut bu amaçla silah kullanılmışsa, failleri hakkında beş yıldan on yıla kadar ağır hapis cezası hükmolunur.
2. Kanunun yasakladığı propaganda ve övme halleri dışında, komünizmin veya faşizmin yahut anarşizmin teessüsü amacına matuf olarak veyahut komünizmin veya anarşizmin yahut faşizmin Türk vatandaşları arasında taraftar bulmasını sağlamak amacıyla söz, yazı, haber, havadis, resim, karikatür veya sair vasıta ve suretlerle telkinde bulunanlar bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır. Laikliğe aykırı olarak devletin temel nizamlarını kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla her ne surette olursa olsun propaganda yapan veya telkinde bulunan kimse hakkında da yukarıdaki fıkrada yazılı ceza uygulanır.
3. Türkiye Cumhuriyetinin Anayasa ile tespit edilmiş temel vasfı olan insan hak ve hürriyetlerine dayanan çok partili demokratik nizamını söz, yazı, haber, havadis, resim, karikatür veya sair vasıta ve suretlerle zedelemeye veya tehlikeye düşürmeye matuf olarak kötüleyenler veya bu nizamın Türkiye'de yürütülemeyeceği yolunda propaganda yapanlar hakkında fiilleri daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde, bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası hükmolunur"[118] [Bu üç madde dışında beş madde daha vardır. Bu maddeler, ordu ve memurlar arasında bu suçları işleyenlerle ilgilidir].

Bu tasarıyla birlikte iki yasa tasarısı daha mart ayında Meclis'e getirildi. Bu yasa tasarılarının biri TRT'yi hedef alıyordu, diğeri de doğrudan Siyasal'a yönelik olarak gündeme alınmıştı. Avukatlık Yasası'na göre Siyasal öğrencilerinin fark derslerini vererek avukat olmaları engellenmek isteniyordu. Demirel hükümeti, devrimci gençlik hareketine karşı 1969 Şubatından başlayarak adeta savaş açmıştı. Böylece '69 Baharı, Kanlı Pazar ve hükümetin yasa tasarılarıyla birlikte saldırıya geçmesi üzerine mart ayında başlamış bulunuyordu. Devrimci gençlik hareketi, büyük bir siyasi sorumluluğu üzerine alarak doğrudan Demirel hükümetinin başlattığı saldırı karşısında direnmiş, bütün yurda yayılan ve haziran sonuna kadar devam eden boykot ve işgal

118. *Milliyet*, 15.2.1969.

eylemleriyle bu gerici saldırıyı durdurmuştur. '69 Baharı, bu mücadeleyle devrimci gençlik içinden yeni devrimci kadroların oluşmasına vesile olmuştur. O güne kadar pek bilinmeyen ve ön planda görülmeyen Mahir Çayan, '69 Baharında Ankara'da iktidara karşı verilen direniş mücadelesinin sonucu bir lider olarak sivrilmiştir. Ve Mahir Çayan ilk yazısını da bu gençlik eylemlerinden çıkardığı teorik derslerle kaleme almıştır. Sanıldığı gibi Mahir, ilk önce yazılarıyla değil, '69 Baharında Ankara'da yaşanan direniş eylemlerine yaptığı fiilî önderlik ile kendini göstermiştir. Aynı şekilde Mahir'in en yakın eylem arkadaşı Hüseyin Cevahir de bu dönemde Siyasal'da devrimci bir lider olarak Mahir'in yanında yer almış ve ön plana çıkmıştır.

Demirel iktidarının demokratik hak ve özgürlüklere karşı başlattığı saldırıya karşı Mart sonlarında Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin devrimci öğrencileri direniş bayrağını boykotla açmışlardır. Avukatlığı sınava bağlayan yeni Avukatlık Kanunu tasarısının Cumhuriyet Senatosunda kabul edilmesi üzerine SBF ve BYYO öğrencileri protesto için 20 Mart'ta boykota başlamışlardır. Boykotun esas nedeni Anayasa Nizamını Koruma Kanun Tasarısı ile buna ilaveten çıkarılmak istenen Avukatlık ve TRT Yasalarıdır. Avukatlık Kanunu SBF öğrencilerine fark sınavı vererek avukatlık yapma hakkını ortadan kaldırıyor ve kaymakam olmak isteyen mezunların İçişleri Bakanlığı'na mülakatla değil sınavla alınması isteniyordu. Boykot aynı zamanda TRT Kanun tasarısını da hedef almıştı. Boykot kararı, okulda bütün öğrencilerin katıldığı bir forumda alındı:

> 1969'un ilk aylarında AP iktidarının Mülkiye üzerindeki baskılarını artırdığını görüyoruz. Daha önce sınavsız maiyet memuru olma hakkı (İçişleri Bakanlığı'ndan Burslu İdari Şube mezunlarının kazanılmış hakkı) varken; İçişleri Bakanlığı sınav şartı koymuştu. Ayrıca Mülkiye mezunlarının muadelet denilen yani SBF müfredatında olmayan Roma hukuku gibi birkaç dersten sınava girip başarılı olmaları halinde hukuk mezunu olup avukat olma hakları da yine iktidarın getirdiği kanun değişiklikleriyle kaldırılmıştı. 20 Mart 1969 günü SBF'nde öğretim üyelerinin de katıldığı "Mülkiye'ye Yapılan Baskılar" adlı bir forum düzenlenir. Öğrenci Derneği başkanı Murat Koğacıoğlu,

Dekan Prof. İlhan Unat ve öğretim üyelerinden Muammer Aksoy konuşma yaparlar.
Forum sonrası siyasi iktidarın bu oldubitti tutumunu ve baskılarını protesto amacıyla boykot oya sunulur ve süresiz boykot kararı alınır. 24 Mart günü de yine forum sonrası İçişleri Bakanlığı'na kadar bir protesto yürüyüşü yapılır. Seçilen öğrenci temsilcilerinin bakanla yaptıkları görüşmeden de bir sonuç çıkmaz.[119]

AÜ Eğitim Fakültesi öğrencileri de bir gün sonra Siyasal'ı destekleyerek boykota gitmişlerdir.

Böylece kısa zamanda bütün ülkeyi kapsayacak ve sonunda iktidara geri adım attıracak devrimci öğrenci direnişi başlamıştı.[120]

26 Mart'ta direniş hareketi binlerce öğrencinin katıldığı bir protesto yürüyüşüyle devam etti. Yürüyüşün nedeni söz konusu kanun tasarılarıydı.

31 Mart'ta direnişe DTCF öğrencileri de katıldı. Boykot kararı alan DTCF öğrencileri dersleri bırakarak fakülte önünde toplanıp Milli Eğitim Bakanlığı'na yürüdüler. Aynı gün Fen Fakültesi'nin 4 öğrencisi açlık grevine başladı. Diğer fakültelere de hızla yayılan boykot hareketine ODTÜ, Hukuk ve Fen Fakülteleri de 1 Nisan'da katılınca neredeyse bütün Ankara fakülte ve yüksekokulları boykota girmişti. Ancak iktidara geri adım attırmak mümkün görünmüyordu. Bu yüzden 3 Nisan'da öğrenci temsilcileri TRT önünde basın toplantısı düzenleyerek bütün Türkiye üniversitelerinde genel boykota gideceklerini açıkladılar. Ankara Fen ve Mühendislik Fakültesi önünde dört gündür açlık grevi yapan 4 öğrencinin sağlık durumları kötüleşti (Açlık grevi yedi gün sürdü). Bu arada faşist öğrenciler de boykotları kırmak için kendilerini göstermeye başladılar. Ankara Hukuk'ta boykota devam etmek isteyenlerle istemeyen öğrenciler arasında çatışma çıkınca fakülte tatil edildi. Bir gün sonra Ankara Tıp Fakültesi'nde gizli oylama ile boykot kararı alındı. Eczacılık da boykota başladı.

Nisan'ın ilk haftasında İlahiyat ve Ziraat fakülteleri dışında Türkiye'deki tüm fakülte ve yüksekokullar, başka deyişle 40 binden fazla öğrenci boykottaydı.

119. Savaş Dizdar, *Bir Zamanlar Mülkiye*, Ayrıntı Yay., 2015, s. 90.
120. Nisan ortasına kadar sürecek boykot ve işgallerle ilgili *Milliyet* ve *Cumhuriyet* gazetelerinden yararlanılmıştır.

ODTÜ Mimarlık Fakültesi öğrencileri 7 Nisan'da okulu işgal ederek direniş hareketini başka bir boyuta taşıdılar. Bir gün sonra da yapılan genel bir forumdan sonra alınan ortak karar gereğince ODTÜ öğrencileri "Amerikan üssü" diye nitelendirdikleri Rektörlük binasını işgal ettiler, Üniversite Akademik Konseyi üyeleri ile Rektör Kemal Kurdaş'ı yuhalayarak dışarı çıkardılar.

DTCF'de 9 Nisan'da boykotu engellemek isteyen gerici ve faşistlerle devrimci öğrenciler arasında çatışma çıkar. Siyasal'ın devrimci militan kadrosu bunu duyunca hemen DTCF'ye gider ve boykot karşıtlarını dağıtırlar:

> 9 Nisan 1969 günü DTCF'deki boykotu kırmak için iktidar yanlılarının ve ülkücülerin baskın yapması, olay yerine ulaşan Mülkiyeli devrimci öğrencilerin desteğiyle saldırganların kaçmak zorunda kalması gerginliği daha da artırır. O gece yarısı SBF ve Basın Yayın Yüksek Okulu devrimci öğrencilerce işgal edilir.[121]

9 Nisan günü Cevahir ve bazı arkadaşlarının başka bir gündemi vardır: Gecekonduları yıkılan insanların direnişine destek olmak. Olay, Ankara'nın o dönem Yenimahalle'ye bağlı Karşıyaka semtinde yaşanır. On bir gecekondu yıkılacaktır:[122]

> Belediye yıkım ekipleri Karşıyaka semtine giderlerken yanlarına ayrıca jandarma ve toplum polisinden de takviye almışlar ve gecekondulara gitmişlerdir. Burada her kapıyı çalarak evlerini tahliye etmelerini isteyen Belediye memurlarına halk, şiddetle karşı koymuş ve evlerinin yanına yaklaştırmamıştır.
> Bu arada gecekonduculardan bazıları bir iddiaya göre Dışkapı'daki Ziraat Fakültesine giderek bir minibüs dolu öğrenci ile Karşıyaka'ya gelmişlerdir. Üniversite öğrencilerinin de gecekondu sahipleriyle birlikte polis ve jandarmaya karşı münakaşaya başlaması üzerine Belediye yıkım ekipleri yaklaşabildikleri evleri yıkmak için kazma sallamaya başlamışlardır.
> Evlerinin yıkıldığını gören gecekondu sahipleri, münakaşayı bırakarak bir anda taşlarla polis ve jandarmaya saldırmaya başlamışlardır. Gecekondu sahiplerinin ilk taş yağmuru sırasında polislerden de muhtelif yerlerinden yaralananlar olmuş, bu arada Belediye yıkım

121. Savaş Dizdar, *Bir Zamanlar Mülkiye*, Ayrıntı Yay., 2015, s. 90.
122. *Cumhuriyet*, 10.4.1969.

amiri de ayağına gelen bir taşla yaralanmıştır. Bu arada Belediye yıkım ekipleri tarafından yıkılan evlerin birinin altında kalan Sefer Tunç ismindeki bir gecekondu sahibi de ağır surette yaralanmıştır.
Öte yandan gecekondu sahipleriyle birlikte polise karşı gelen Timur Erkman, Akın Özdemir, Atilla Sarp, Çetin Özkan, Okan Alpar, Kadir Çetinkol, Yaşar Serpin, Erdoğdu Tunay ve Osman Kılıç adındaki Ziraat Fakültesi öğrencileri yakalanarak nezaret altına alınmışlardır.
Karşıyaka'daki gecekonduların yıkılmasından sonra gecekondusu yıkılanlar, daha sonra Yenimahalle Kaymakamlığına bir yürüyüş düzenlemişlerdir. Bir sedyeye koydukları yaralı Sefer Tunç'u aralarına alarak yürüyüşe başlayan gecekondu sakinleri Hükümet ve Belediye aleyhinde gösterilerde bulunmuşlardır.[123]

Kaymakamlıkta yapılan protesto sırasında da FKF'li devrimcilerden bazıları gözaltına alınır:

Yenimahalle'de gecekondu yıkımı sırasında polis ve jandarmaya karşı koyan daha sonra toplu olarak Yenimahalle Kaymakamlığı'na giden üniversite öğrencilerinden 26'sı nezaret altına alınarak mahkemeye verilmiştir. Çoğunluğunun Fikir Kulüpleri üyesi oldukları bildirilen öğrenciler ilk duruşmalarından sonra serbest bırakılmışlardır.
Resmi devlet dairesinde izinsiz toplantı ve gösteri düzenlemek, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefetten mahkemeye verilen öğrenciler şunlardır: Cevat Almaç (Veteriner Fak.), İlhami Aras (SBF), Zafer Kutlu (SBF), Aktan İnce (SBF), Engin Mert (Hukuk), Çelik Cesuroğlu (SBF), Suat Ataözmen (Ziraat), Osman Kiper (Hukuk), Aydın Çubukçu (SBF), Ramazan Kozan (Hukuk), Necmi Köse (işçi), Atilla Sarp, Timur Erkmen, Okan Alpar, Yaşar Serpil [Serpin], ... Özkarar [Çetin Özkan], Akın Özdemir, Osman Kılıç, Erdoğdu Tınay, Kadir Çetinkol (Ziraat Fak.), Nural Madencioğlu (Dil Tarih), Ali Danacı (çiftçi), Hüseyin Cevahir (SBF), Zeki Sarıhan (Gazi Eğitim), Oral Çalışlan [Çalışlar] (SBF), Mete Değmekılıç (şoför).[124]

Hüseyin Cevahir'in Siyasal'dan arkadaşı olan Oral Çalışlar olay gününü şöyle yazar:

Hüseyin Cevahir'le aynı okuldandık. Cevahir kibar, yumuşak bir Doğu insanıydı. Bir Kürt aşiretinin sevilen kişilerindendi, duyguluydu, o yılların umud vaadeden genç öykücülerindendi. Onunla Fikir Kulübü yönetiminde birlikte çalıştık ve çok sayıda eyleme birlikte katıldık.
Cevahir, hangi eğilimden olursa olsun, herkesin çok sevdiği, okulda

123. *Hürriyet*, 10.4.1969.
124. *Günaydın*, 11.4.1969.

geniş çevresi olan bir insandı. Orta boyu, hafif dökülmüş saçları ve güleç yüzüyle arkadaşlarının sempatisini kazanmıştı. (...)

1969 yılının soğuk bir nisan ayıydı. 9 Nisan günü Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) yurdunun kantininde oturuyorduk. Öğrenci derneğinden bir arkadaş Ziraat Fakültesi Fikir Kulübü'nden telefon ettiklerini, Yenimahalle'nin Karşıyaka semtinde, gecekondu yıkımı başladığını ve destek istediklerini söyledi. Orada kim var kim yok, toparlandık ve Karşıyaka semtine hareket ettik. Tepenin yamacında, dört beş gecekonduyu belediye ekipleri yıkmaya çalışıyorlardı, ev sahipleri de direniyordu. Bizden önce Ziraatliler ve Gazi Eğitimliler gelmişler ve bu direnişe destek olmuşlar, bir kısmı da polis tarafından Yenimahalle Karakolu'na götürülmüştü.

Dev-Genç o yıllarda, başı derde girenin kapısını çaldığı bir sivil savunma ve hak arama örgütü gibiydi. Evi yıkılan, işten atılan, parasını patronundan alamayan, toprak sorununu çözemeyen insanların Türkiye'nin dört bir yanından kopup geldiği bir başvuru merkeziydi. Halkın dertlerini sahiplenmek, Dev-Genç'e [o sıra FKF] gücünün çok üstünde işlevler yüklemişti.

Karşıyaka semti, o yıllarda yeni kurulan, esas olarak bir gecekondu bölgesi görünümündeydi. Yenimahalle son duraktan sonra oraya belediye otobüsü bile çalışmıyordu. Evin damına bir erkek çıkmış bağırıyor ve kadınlar da ona aşağıdan destek oluyordu. Tam o sırada biz yetiştik ve gecekonducularla birlikte saf tutarak yıkımı engellemeye çalıştık. Çevremizdeki kalabalık artınca polis sanırım sorunun büyüyeceğini düşündü, yıkımı durdurduklarını açıkladı. Ama bunun geçici olduğu belliydi.

Gecekondusu yıkılmak istenenlerle birlikte Yenimahalle Kaymakamlığına giderek yıkımın durdurulmasını istemeye karar verdik. Sloganlar atarak Karşıyaka'dan kaymakamlığa yürüdük. Tam biz yoldayken Cevahir'in de bulunduğu bir grup arkadaş topluluğa katıldı. Kaymakamlık binasına girdiğimizde (Kaymakam veya vekili idi tam anımsamıyorum) Kemal Dayı isimli SBF'den ve Tarsus'tan tanıdığımız bir arkadaşımız bizi karşıladı. Biraz onunla oturup konuştuk ve gecekondulların dertlerine sahip çıkmasını istedik.

Yanımızda, evi yıkılmak istenen vatandaşlar da vardı. Kemal'in odasından çıkıp dışarıya adımımızı atar atmaz, polisler bizi yakaladılar ve aşağıda bekleyen toplum polisi arabasına bindirip önce karakola oradan da Emniyet Genel Müdürlüğü'ndeki 1. Şube'ye götürdüler. Siyasal'dan gelenlerden yalnızca iki kişi, benle Hüseyin yakalanmıştık. Başka okullardan arkadaşlar da vardı. İkimizin yakalanmasına neden, Kaymakamla görüşmeye gidenler arasında bulunmamızdı.

Emniyet Müdürlüğü'nde yanımıza SBF'den arkadaşımız gazeteci Hakkı Öcal geldi. Daha sonra *Tercüman* Gazetesi Genel Yayın Müdürü olan Öcal o yıllarda *Yeni Gazete*'nin polis muhabiriydi.

> Gece yarısına doğru mahkemeye çıkarıldık. Avukatımız Doğu Perinçek'ti. Uzun bir sorgulamadan sonra serbest bırakıldık. Cevahirle ikimiz kolkola girip yurdun merdivenlerini tırmanırken, Ankara'ya Nisan ayında kar yağıyordu. O gece okulda işgal kararı alınmıştı. Biz henüz nefes almadan işgal için koşuşturmaya başladık.[125]

Cevahir'in nezarette olduğu saatlerde SBF ve BYYO öğrencilerinin yaptığı yedi buçuk saatlik toplantı sonunda işgal kararı alınır ve ertesi gün 10 Nisan sabahında işgal hayata geçirilir. Bunun üzerine dekan ve öğretim üyeleri okulu terk ederler. CHP'nin karşı çıktığı boykot ve işgal hareketinin yayılması hükümeti tedirgin etmeye başlar. İki gün sonra ODTÜ 1 Ekim 1969'a kadar tatil edilir. Aynı gün Ankara Genel Boykot Komitesi boykot ve işgal olaylarının 15 Nisan'da DTCF bahçesinde yapılacak bir toplantıdan sonra sona ereceğini açıklar. Bildiride "Kavgamız kolay sınıf geçme kavgası değildir. Türkiye halkının kurtuluşu için Amerikan sömürgeciliğine ve içimizdeki ortaklarına karşı savaşıyoruz" denilir. Ancak buna rağmen hükümet önce davranır ve adeta barış istemediğini gösterir.

13 Nisan sabahı ODTÜ, jandarma ve polis tarafından 04.30'da basılır, 113 öğrenci gözaltına alınır, 16'sı tutuklanır (Bunların arasında Ulaş Bardakçı da vardı). ODTÜ'nün basılması üzerine öğrenci temsilcileri boykot ve işgali 19 Nisan'a kadar uzatma kararı alırlar. Aynı gün devrimci öğrencilere destek beklenmedik bir yerden gelir: Diyarbakır'da Anayasa Nizamını Koruma Kanunu Tasarısını protesto etmek ve hürriyet isteklerini dile getirmek için üç bin civarında Kürt vatandaş miting yapar.[126]

Bununla birlikte, boykot ve işgal hareketi bazı fakültelerde canlılığını kaybetmeye başlamıştı. DTCF, Veteriner, Eczacılık, Akademi forumlarda aldıkları karar ile 15 Nisan'da boykota son verdiler. Ancak bu durum Demirel hükümetinin tedirginliğini gidermeye yetmemişti. Üstelik 16 Nisan'da Söke köylülerinin beş bin kişinin katılımıyla yaptıkları "Toprak Reformu ve Bağımsız Türkiye mitingi" hükümete ciddi bir uyarı ve Diyarbakır'dan sonra devrimci öğrenci mücadelesine de büyük bir moral destek olmuştu. Bir gün sonra Demirel, Anayasa Nizamı Koruma Kanun Tasarısı'nın Meclis'ten geri alındığını açıkladı. Boykot ve

125. http://bianet.org/bianet/bianet/107357-huseyin-cevahir-kibar-bir-militan
126. Mitingle ilgili FKF'nin Raporu için bkz. Bu kitabın 191. sayfası.

işgallerle başta Ankara, İstanbul olmak üzere bütün Türkiye'de ayaklanan devrimci öğrenci gençlik büyük bir başarı elde etmiş ve hükümete geri adım attırmıştı. Ancak Siyasallı devrimciler, 18 Nisanda işgali sona erdirmelerine karşın ODTÜ ile dayanışma amacıyla boykotu pazartesi sabahına kadar sürdürmeye karar verdiler. Buna ilişkin yayınlanan bildiride CHP MYK'sının işgal ve boykot hareketlerini yapanları "bir avuç ihtilalci sosyalist" diye nitelendirilmesi "ve açıkça AP iktidarının savcılarına ihbar etmesi" de kınanmıştır.

İşgal nasıl uygulandı, nasıl organize edildi? İşgal hareketi, boykottan farklı olarak fakültenin tümden ele geçirilmesi ve işgal süresince yeni bir hayatın organize edilmesidir. Bütün zaman orada geçirilecektir. Nerede uyunacak, ne yenilecek, yemekler nasıl hazırlanacak, hangi faaliyetler yapılacaktı? Bunların organize edilmesi ve bir yılgınlığın ortaya çıkmaması için siyasal bir faaliyetin sürdürülmesi şarttı. Diğer yandan da güvenlik kuvvetlerince yapılabilecek saldırıya karşı hazırlanmak gerekiyordu. İçeri girilebilecek kapı ve pencereler kapatılmalı, barikatlar kurulmalı, nöbet tutulmalı, direniş için sopa, molotof gibi araçlar hazırlanılmalıydı. Bütün bunlar için çok enerjik bir şekilde, herkesi işin içine dahil edecek şekilde çalışılmalıydı.

İşgalin organizatörlerinden biri olan Yusuf Küpeli, büyük amfide yapılan toplantıdan sonra görev almak isteyenlerin kendisine başvurmalarını istediğini, aralarında kadınların da olduğu 100 civarında kişinin başvuruda bulunduğunu ve bunları 8-10 kişilik gruplar halinde örgütlediğini yazar. Gruplar nöbetleşe bir şekilde okulun girişlerinde ve damında nöbet bekleyeceklerdi. Damdakiler çevreyi gözetleyeceklerdi. Ayrıca nöbetçi grupları denetleyecek devriye nöbetçiler de oluşturulmuştu. Santrale yerleştirilen kadın öğrenciler dışarıdan gelecek telefonlara bakacaktı. Ayrıca okulun dış duvarlarına emperyalizmi protesto eden sloganlar ihtiva eden pankartlar asılmıştı. Dışa dönük propaganda bununla da bitmemişti. Merkezî ses sistemine bağlı hoparlörler damdan Cebeci'ye doğru yerleştirilmiş ve Ruhi Su'nun türküleri çalınmıştı. Böylece işgal çoğunluğun desteği

ve katılımı ile devam etmişti.[127] Sadece bununla kalınmadı. Yemekhanede çalışmak için de genellikle kız öğrencilerden oluşan ekipler oluşturuldu, yemek saatleri belirlendi. Elbette amfilerde de siyasal eğitim çalışmaları, tartışmaları yapılacaktı. İşgale okulun büyük çoğunluğu aktif olarak katılmıştı.

İşgal günlerini yaşayanlardan biri de Savaş Dizdar'dı:

> 17 Nisan gece yarısına kadar (sekiz gün) süren işgalde birçok arkadaşım gibi ben de aktif görev almıştım. Vardiyalı tutulan nöbetlerde bir grubun başındaydım. Öğretim üyeleri dahil fakülteye kimse giremiyordu. Bir gün fakültenin yurt tarafındaki giriş kapısında nöbetteyken öğretim üyelerinden Nermin Abadan (benim de hocam olmuştu, çok disiplinli, lafını esirgemez bir hocamızdı) fakülteye girmek istemiş, ben "Hocam bu mümkün değil" diye tedirgin bir biçimde engellemeye kalkınca da müthiş bir fırça yemiştim.[128]

Ziya Öztan da işgalde yer alan öğrencilerden biriydi. "İşgale katılmıştım" demekte Ziya Öztan: "Nöbet tuttuğumuzu hatırlıyorum."

Oluşturulan gruplardan birinin başında da Tuğrul Eryılmaz vardır:

> Mesela ben Sabahattin Kurt'la aynı işgal grubunda olduğumuzu hatırlıyorum ama ben başkanlarıydım onların nedense. Tabii "el elden büyüktür" hikâyesi.
> Her gece 15 kişi, 20 kişi nöbetteyiz. Ne yapacaksak? Çok ciddi olarak savunma halindesin, yok komandolar gelecek, ülkücüler gelecek, faşistler gelecek diye bekliyorsun ya da polis gelip basacak diye.[129]

O dönemde okulda militan denebilecek bir kadro dışında geniş bir kitle vardı. Yürüyüşlere, boykotlara katılan bu kitle hayatını bildiği gibi yaşıyor, okulunu da aksatmak istemiyordu. Cevahir'in bu kitle ile yakın ilişkisi vardı. Tuğrul Eryılmaz'ın deyişiyle Cevahir bir "köprü" idi iki kesim arasında:

> Siyasal'da devrimci olan ama devrimci grupların tam anlamıyla içinde olmayan, olamayan (solcu ama örgütsüz diyebileceğim) insanlarla diğerleri arasında bir köprü olmayı başardı Cevahir. Bir eli bizimleydi, bir

127. Yusuf Küpeli'nin anlatımları için bkz. www.sinbad.nu/sivrisinek1.htm
128. Savaş Dizdar, *Bir Zamanlar Mülkiye*, Ayrıntı Yay., 2015, s. 90-91.
129. Tuğrul Eryılmaz, *68'li ve Gazeteci*, İletişim Yay., 2018., s. 54.

eli de bizim uzanamadığımız, belki de çekindiğimiz grubun içindeydi. Mesela DÖB'lüler okula, yurda geldiklerinde bizi bir telaş alırdı; ne de olsa İstanbul'dan Deniz Gezmiş ve arkadaşlarıydı onlar. Bizi kantinde toplar, ajitasyon yaparlar, biz de "onlar gibi olamıyoruz" diye ezilirdik. Bize takılırlardı, ağır şakalar yaparlardı. Ama Cevahir bizi teskin ederdi, moral verirdi, rahatlardık. Adeta ben gibi olanları, diğerlerinden korurdu. Cevahir, aktif devrimcilere benzemeyenleri de anlardı ve onları harekete geçirmesini de bilirdi. Boykot mu olacak, hemen görevlendirirdi beni.

İşte bu yüzden işgal döneminde militanlaşmamış bu kitlenin direniş faaliyetinin ve örgütlenmesinin içinde olmasında Hüseyin Cevahir'in payı büyüktü.

Bingöl Erdumlu, Hüseyin Cevahir ile bu işgal günlerinin birinde tanıştı. Bu tanışmada Cevahir'in işgalde Mahir'le birlikte önemli bir rol oynadığını anlamıştı:

O günlerde Siyasal'a gidip Mahir'le konuşmak istediğimde Cevahir'i ilk kez gördüm. Mahir'le konuşuyordu. 1,75 boylarında, esmer, alnı açık biriydi. Yanlarına gittiğimde işgalle ilgili konuştuklarını anladım. Cevahir, gayet rahattı Mahir karşısında, düşüncelerini açıkça ifade ediyordu.

Belli ki Cevahir, işgal hareketini yürüten kadrolardan biriydi. Siyasal'da sekiz gün süren işgal hareketinin en önemli sonucu yeni bir devrimci kadronun ortaya çıkmasıydı. Oktay Etiman, İlhami Aras, Mustafa Kemal Kaçaroğlu, Şadi Samer, Oğuz Etçi, Zafer Kutlu ve daha pek çok kişi... Ancak ön plana çıkan iki isim var: Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir (Yusuf Küpeli zaten FKF Başkanı olarak bir liderdi). Bu kadrolar o döneme kadarki pratik arkadaşlıklarını işgal süresince daha üst bir aşamaya çıkarmışlardı. Devrim için mücadelede birbirlerine güveniyorlardı ve samimiydiler. Ancak Mahir Çayan'ın farklı bir özelliği vardı pratik yanının ötesinde; teoriyi, pratikten çıkan teori ile pratiğe yön veren teoriyi çok iyi biliyordu. Aynı zamanda da çok etkileyici bir hatipti. Nisan direnişi Mahir'e teorik yazılarına başlama imkânı da vermişti. İlk yazısını *Türk Solu*'nda yayımlamak üzere kısa sürede hazırlamıştı. "FKF üyesi Mahir Çayan" adıyla "Son gençlik hareketleri üzerine.. İçinde Bulunduğumuz Evre ve Gençliğin Durumu" başlığı ile 6 Mayıs 1969 tarihli *Türk Solu*'nda yayımlanan yazısında "... Tam Bağımsız ve Gerçekten Demokratik Türkiye, proletaryanın sevk ve yönetiminde tüm

devrimci sınıfların oluşturduğu gerçek bir demokrasiyi betimler..." sözleriyle MDD hareketini benimsediğini dile getirir. Sonrasında bu mücadelede gençliğin rolünü ve karşısına dikilen oportünizmi irdeler:

> Gençlik devrimci yığınların politik bilince ulaşmadıkları yarı sömürge bir ülkede, bağımsızlık mücadelesinde toplumun devrimci sınıf ve tabakalarını harekete geçiren bir dinamit fitilidir...
> Bilindiği gibi demokratik öğrenci hareketleri önce her fakültenin kendi fakülte içi mesleki hak istemlerinden başlamış ve bir süre sonra kendine özgü hak isteminin ötesine geçmiş ve Amerikancı iktidara hatta sisteme karşı siyasal bir takım belirtiler haline dönüşmüştür.
> Başlangıçta öğrenci hareketlerini destekleyen C.H.P bir süre sonra bu hareketlerin karşısında yer almıştır...
> Son gençlik hareketlerinde oportünizmin gerçek yüzünü bir kere daha gördük. Anayasa dışına düşmüş olan Amerikancı iktidara karşı demokratik direnme hareketleri olan öğrenci protesto hareketlerini, öğrenci kesimindeki oportünistler akıl hocalarından aldıkları talimat ile baltalamak için her yolu denediler. Öyle ki, hareket içinde "Bu hareketler faşizmi getirir. Halk bu hareketlere karşıdır ve bu hareketler A.P iktidarının işine yaramaktadır" diyerek aynı yorumları yapan, kendi tabanının bile karşı olduğu Sosyal Demokrasi Dernekleri Federasyonu yöneticileriyle sıkı bir işbirliği içine girdiler...
> FKF'nin yönettiği demokratik öğrenci hareketleri toplumsal dinamitin fitilini ateşlemiştir. Toplumun çeşitli kesimlerinde var olan toplumsal patlamalar hızlanmış, topraksız köylünün toprak işgal hareketleri, işçi grev ve fabrika işgalleri yer yer filizlenmeğe başlamıştır...
> Son gençlik hareketlerinde şu gerçek artık iyice açığa çıktı: Türkiye'de oportünistler -teorik yetersizlikten dolayı yanlış yolda olan omuzdaşlarımız sözümüzün dışındadır- aktif bir biçimde ihanetin bataklığı içinde kulaç atmaktadırlar.[130]

"Oportünistlerin" en dikkate değer faaliyeti ODTÜ ve Siyasal işgallerini "kurtarılmış vatan toprağı" diye yorumlayan bildiriler dağıtmalarıydı. Daha sonra *PDA* saflarında yer alacak olan kişilerin marifeti olduğu ortaya çıkan bu bildirilere ilişkin olarak *1965-1971 Türkiye'de Devrimci Mücadele ve Dev-Genç* broşüründe şu değerlendirme yapılmıştır:

> Bu olaylar sırasında FKF yönetimi ile aynı saflardaymış gibi gözüken şimdiki *Proleter Devrimci* (!) *Aydınlık* sözcüleri de, dar klikçi

130. Mahir Çayan, *Türk Solu*, Sayı 77, 6 Mayıs 1969, s. 14.

anlayışlarının, kariyerizmlerinin, oportünizmlerinin sonucu, örgüt disiplinini çiğnediler ve provokasyonda TİP oportünistlerinden geri kalmadıklarını açıkça gösterdiler. İkide birde "kitle çizgisi" diye demagoji yapan bu şarlatanlar [Perinçek grubu], kavga içindeki FKF Merkez Yürütme Kurulunun haberi olmadan hareketin çok ilerisinde komik sloganlarla dolu imzasız bir bildiriyi gereksiz yere yayınlayarak SBF'yi "kurtarılmış vatan toprağı"[2] [(2) Bu kadar şapşalca, maskaraca bir lafı devrimi ciddiye almayan, boş vakitlerini doldurmak için devrimcilik oynamaya kalkan burjuva entellektüel bozuntuları edebilir ancak!] ilan ettiler. Yine aynı bildiride Şeyh Said hareketinin gerici niteliğini açıkça belirtmeden ve Türkiye'deki Kürt meselesi üzerine sosyalistlerin görüşlerini açıklığa kavuşturmadan "Şeyh Said güruhu" terimini kullanarak teorik düzeyleri geri bazı samimi Kürt arkadaşları FKF Yönetimi ile karşı karşıya getirdiler. Polis de topladığı bu bildirilerden bir kısmını Kürt arkadaşların kaldığı yurtlardan gizlice atarak işi kızıştırmaya çalıştı. Bu bildiri, TİP oportünistlerinin de FKF yönetimine saldırarak kafaları bulandırabilmeleri için uygun ortam yarattı. Açık bir eleştiri-özeleştiri ortamı yaratmaktan kaçınan FKF Merkez Yürütme Kurulu da bu meselede önemli bir hata işledi.[131]

Hüseyin Cevahir, 1969'un o yoğun günlerinde bile edebiyatla ilgili çalışmalarına devam etti. *Yeni Eylem*'de yayımlanan yazısından sonra o çevreyle ilişkileri giderek kesildi. Sonrasında Cevahir, yeni bir edebiyat çevresinin içindeydi. Bundan sonraki çalışmalarını yayımlayacağı daha etkili bir dergi vardı: *Yordam*.

Gün Zileli, edebiyat çevresinin içinde yer alan pek çok arkadaşının genellikle sol siyasetten uzak durduğunu belirtir ama istisnalar da vardır:

Aynı çevrenin içinde edebiyatla ilgilenmekle birlikte, aynı zamanda, benim gibi sol faaliyetin içinde yer alan edebiyatçılar da vardı. Bunlardan biri, öykü yazmakla birlikte, daha çok edebiyatın felsefesi ve eleştirisiyle ilgilenen Ziya Öztan'dı. Daha ilk bakışta son derece zeki birisi olduğunu belli eden Ziya Öztan, aynı zamanda SBF Fikir Kulübü'nün üyesiydi ve sol siyasetle yakından ilgiliydi. SBF Fikir Kulübü'nden diğer bir edebiyatçı, Hüseyin Cevahir'di. (...) ... edebiyatla solculuğu birleştirenler, kısa sürede kendi aralarında daha yakın bir ruhsal ilişkiye girdiler. *Yordam* çevresinden ben, Ziya Öztan ve Gürsen Topses, *Yordam* çevresinin dışında duran Özkan Mert'i de içimize

131. *1965-1971 Türkiye'de Devrimci Mücadele ve Dev-Genç*, Kurtuluş Yay., s. 23-24.

alarak küçük bir solcu-edebiyatçı çevre oluşturduk. Bu çevreye zaman zaman Hüseyin Cevahir, felsefeci-yazar Veysel Öngören ve edebiyatçı olmadıkları halde bizimle arkadaşlıkları dolayısıyla Yusuf Küpeli ve Cüneyt Akalın da katılıyordu.[132]

Hüseyin Cevahir'i *Yordam* çevresiyle tanıştıran Ziya Öztan'dı. Ancak bu tanıştırma, rastgele bir tanıştırma değildi elbette. Cevahir, sanat ve edebiyatla ilgili birikimiyle zaten kendini göstermişti. Ziya Öztan, Cevahir'in bu alanda ne kadar kendini geliştirmiş olduğunu biliyordu:

Cüneyt Akalın, Hüseyin Cevahir, Ziya Öztan (Ziya Öztan arşivi).

Cevahir'i, bir insan olarak gelecek kuşaklar için hem edebiyatçı hem entelektüel kimliğini ortaya çıkartarak tanıtmak çok anlamlı olacaktır. Çok zengin edebiyat birikimi vardı; sanatın her dalıyla ilgilenir, özellikle şiiri çok severdi. Cevahir; Aragon, Neruda şiirlerini ezbere okurdu. Sadece şiir değil elbette. Marx dışı literatürü okumak önemlidir. Edebiyat ve felsefe kitaplarını, Malraux, Sartre, Camus... ne çıkarsa okurdu. Fransa'da ortaya çıkan "Nouveau Roman" akımını da Eugène Ionescu'yu, Natoli Sarot'u da, Claude Simon'u da takip ederdi. Rahatlıkla söyleyebilirim ki, Fransa'da bile Cevahir gibi edebiyata ilgi gösterenler az sayıdaydı ve Avrupalı entelektüellerle kıyaslanabilecek bir düzeydeydi.

132. Gün Zileli, *Yarılma*, İletişim Yay., 2002, s. 231-232.

"Çocuk ve Allah" yazısı, çalakalem bir yazı değil, üzerinde çok çalışılmış, yüz sayfaya yakın bir kitap hazırlığıydı. Görmüştüm, o konuda çalıştığını biliyordum ama bitirince okuyacaktım. Sonra o çalışmanın bir bölümü olsa gerek, *Yordam*'da yayınlandı.
Cevahir'i *Yordam*'a ben götürdüm. Gün Zileli, Mert Özkan arkadaşımdı. Edebiyat çevreleri seçkinciydi, herhangi biri o çevreye giremezdi. Ancak Cevahir, o çevreye zaten girebilecek bir kapasiteye sahipti. Her dergide yazabilirdi ama onun kariyer, tanınmak gibi bir derdi yoktu. Hüseyin Cevahir'le birlikte Mülkiyeliler Birliği'nde Asım Bezirci ile tartışabiliyorduk. *Yordam*'ı çıkaran Hüseyin Contürk, dergiye yeni gelenleri gizli bir sınavdan geçirirdi; evine çağırır, tartışmalar yapardı. Güven Turan, Özkan Mert, Gün Zileli, Haluk Aker, Gürses Topses ve bizden yaşlı Veysel Öngören (içkiyi kaçırınca Siyasal Yurdu'nda yatırırdık)... Yordam çevresinin aydınlarıydı. Genellikle toplantılar Hüseyin Contürk'ün evinde olurdu. Biz toplantıları kaçırmak istemezdik, çünkü Contürk'ün evinde çok kitap vardı, kitap alırdık. Ayrıca toplantılarda içki vardı; ara sıra ucuz şarap içebilenler için bu iyi bir şanstı.

Hüseyin Cevahir, ilk yazısında belirttiği amacına uygun olarak hazırladığı eleştiri yazısının konusu dönemin sevilen şairlerinden Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın *Çocuk ve Allah* adlı şiir kitabıydı. Belki de aylardır üzerinde çalışmıştı. Muhtemelen nisan başlarında yazısını Hüseyin Contürk'e vermişti. "Çocuk ve Allah'ta Simgeler, Görüntüler, Çelişmeler" başlıklı eleştirisi *Yordam* dergisinin Mayıs-Haziran 1969 tarihli 3. sayısında yayımlandı.

Cevahir edebiyat eleştirisi çalışmalarını haziran ayına kadar sürdürür. Aynı dergide yayınlanan Haluk Aker'in "Cevizdere'de" öyküsü üzerine aynı başlıkla kaleme aldığı eleştiri yazısı ise *Yordam* dergisinin Temmuz-Ağustos 1969 tarihli 4. sayısında okurla buluşur.

Şüphesiz Cevahir, çok sevdiği edebiyat alanına ilgisini devam ettirdi; bunu kaybetmesi mümkün değildi. Çünkü edebiyat bir anlamda onun tutkusu idi. Ancak bu çalışmaları ne yazık ki yayımlanma imkânı bulamadığı gibi günümüze de ulaşamadı.

Nisan ortasında işgallerin bitmesiyle beraber durulmuş gibi gözüken devrimci öğrenci hareketleri, artık geleneksel hale gelen 29 Nisan gösterileriyle yeniden ivme kazandı. Dev-Güç

tarafından Ankara'da yapılan 29 Nisan kutlamasında öğrenciler Bağımsız Türkiye sloganları atıp büyük bir bez üzerine "Bursa Nutku"nu yazıp caddeye astılar. Mitingde Reşat Özarda, Cemal Madanoğlu ve Suphi Karaman konuşma yapar. Polis yaptığı aramada sopa, taş ve zincir bulunduran 27 kişiyi nezarete alır. Öğleden sonra da Zafer Meydanı'nda milliyetçiler miting yapar. Milliyetçilerin hedefi ise Bağımsız Türkiye isteyen devrimcilerdir. Mitingin ana sloganı Kahrolsun Komünistler olmuştur.[133]

Miting *Türk Solu* dergisinde şöyle yer alır:

> Devrimci kuruluşların, gençlik kuruluşlarının ortak olarak düzenledikleri 29 Nisan Mitingi... Ankara Zafer Meydanında onbini aşkın bir kalabalığın katılmasıyla yapıldı. Tam bir disiplin içinde hazırlanan miting, DEV-GÜÇ'e yaraşır şekilde gerçekten dev ölçülerle uygulandı ve böylece doğru devrimci çizginin ve dayanışmanın sıhhatli bir ürünü daha alındı.
>
> TAM BAĞIMSIZ, GERÇEKTEN DEMOKRATİK TÜRKİYE şiarının en küçük bir pürüze yer verilmeksizin tüm devrimci güçler tarafından benimsendiği aradan geçen bir yıl içinde bu şiarın gerçek anlamıyla tuttuğu anlaşıldı... FKF Genel Başkanı Yusuf Küpeli, SDDF başkanı Nail Gürman konuştular... Tabii senatör Mehmet Özgüneş'in konuşma yapacağı bildirildiği zaman on binlik kalabalık "ordu gençlik el ele" diye tempo tuttu. Milli Birlik Komitesi üyesi General Cemal Madanoğlu, bugünün kontenjan senatörü, konuştu. Devrimciler Güçbirliği adına Tabii senatör Kadri Kaplan konuştu... DTCF'ye kadar yüründü.[134]

İki gün sonra 1 Mayıs günü Yargıtay Başkanı İmran Öktem'in ölümü, gericiler ile ilericiler arasında süregelen mücadelenin yeni bir halkası oldu. Dönemin sosyal ve siyasal iklimini yansıtan "İmran Öktem Olayı"nın nedeni, Yargıtay'ın 14 Haziran 1967'de yapılacak 100. Kuruluş yıldönümü kutlaması öncesi gazetecilerle görüşmesinde yaptığı konuşmaydı:

> Basın, Yargıtayı ve adalet problemlerini tamamen tarafsız olarak desteklemeli ve problemleri halledecek yolları göstermelidir. Bu yapıldığı takdirde adalete olan itimat kuvvetlenecektir. Biz elimizden geleni yapıyoruz. Fakat bütün vatandaşların bize yardımcı olmalarını da isteriz. Biz, geldik gidiyoruz. Bizden sonrakilere lazımdır bu kurumlar.

133. *Milliyet*, 30.4.1969.
134. *Türk Solu*, Sayı 77, 6 Mayıs 1969, s. 6.

Nasıl ki, bir devlet bayrağını nasıl yüksekte bulundurmak icabediyorsa, devlet içinde bazı kurumlar vardır ki, onlar da aynı şekilde saygı görmelidirler. Bu kurum bizim değil milletindir. Biz kurumu yaşatmak, diri tutmak için çalışıyoruz. Halkın, insanların yardımı, çalışmaları esastır. İnsanlar olmasaydı Allah dahi olmazdı. Allahı dahi insanlar yarattı. Bir kurumu dışarda olanlar diri tutar.
Bir gazeteci de, "Bazı sözlerinin gericiler tarafından istismar edilmesi ihtimalini" hatırlatınca, İmran Öktem, "Biz onların hücumlarına alıştık. O sözler benim değil, bazı mutasavvıfların sözleridir" karşılığını vermiştir.
Bir başka gazeteci, "Amma onların derisine tuz doldurulduu" deyince de Öktem, "Tuz dolduranlar haksızdırlar, bu ortaya çıktı..." demiştir.[135]

Öktem, üç ay kadar sonra Adalet yılı açılışında ise komünistleri hedef almış ve şunları söylemişti:

Devletin dayandığı temeller sarsıldığı, görevlerini gereği gibi yapamadıkları takdirde anarşi hali meydana gelir. Bu hal hepimizin nefret ettiğimiz komünizme yol açar. Ona elverişli bir ortam yaratır.[136]

Gericiler, Öktem'in ölümünden dokuz ay kadar önce komünizmi hedef alan bu sözlerini değil "bazı mutasavvıflara" dayanarak daha önce söylediklerini hatırladılar. Öktem'in cenaze namazı 3 Mayıs'ta Maltepe Cami'sinde öğlen namazından sonra kılınacaktı. Ancak namaz sonrası camiden çıkan grup bu namazı kıldırmamaya kararlıydı:

Öğle namazını kıldıktan sonra camiden çıkan cemaatten bazı kişiler "Allahsızın namazı kılınmaz" diye bağırmaya başlamışlardır.
Bunun üzerine cami avlusunda bulunan gençlerle bu kişiler arasında çatışma başlamıştır. Bu çatışmanın ortasında kalan CHP Genel Başkanı İnönü'yü, Kara Kuvvetleri Kumandanlığı Topçu Dairesi Başkan

135. *Milliyet*, 12.6.1968. Öktem, 1967 Eylül'ünde Adalet yılı açılışında da gericilere yönelik sert bir konuşma yapmıştı: "Türkiye'de bir İslâm devleti ve hilafet rejimi kurmak, Türk Milletini dini esaslara dayanan bir hukuk düzenine sokmak isteyen ve bunun için gizli ve açık çalışan mistik hezeyan halindeki bir avuç meczup, ruh hastası veya dini kazanç metaı haline getirmiş kimseler, saf ve cahil yurttaşın en temiz varlığını, itikadını, imanını geçim vasıtası yapmış olan bezirgânlar -o bezirgânlar ki dinin emrettiğini yerine getirmezler, yasak ettiklerini gizli gizli yaparlar ve fakat dindar görünürler- evet bunlar ve bir takım hurafeleri dini esaslar gibi göstermeye kalkan ve bu süretle halkı uyuşturan kökü dışardaki yurt düşmanları hüsrana uğrayacaklardır" (*Milliyet*, 7.9.1967).
136. *Milliyet*, 7.9.1968.

Vekili Tuğgeneral Nabi Albartun tabancasını çekerek kurtarmıştır. Gericilerin baskısı yüzünden imamlar İmran Öktem'in cenaze namazını kılmayınca, namazı [imamlık liyakatı olan] MBK Hükümetinin Bakanlarından Abdullah Pulat Gözübüyük'ün ağabeyi İzzet Gözübüyük kıldırmıştır.[137]

Cenaze namazı kıldırmaya neredeyse imam bulunamayacaktı ve İnönü'nün ısrarlarıyla cenaze namazı kılınmıştı.

Türk Solu dergisinin Ankara temsilcisi Ahmet Say, dehşet içinde kaldığı olay gününü şöyle kaleme almıştır:

Evet, İsmet Paşa dâhil, orada bulunan hemen herkesin, generallerin, Milli Birlikçilerin, Yargıtay Üyelerinin, milletvekillerinin, gazetecilerin, İmran Öktem'in akraba ve yakınlarının, hatta saldıran gericilerin bir kısmının ölümü bir an meselesiydi. Cami avlusunda sıkışıp kalmıştık hepimiz. İğne atacak yer yoktu. Ve herkes birbirine bağırıyor, haykırıyor, tekme ve yumruk atıyor, polisiyle, inzibatıyla, siviliyle, subayıyla herkes boğuşuyordu. Şeriatçılar sadece avlunun içinde değillerdi. Sokakları da sarmışlar, her yönden haykırıp yuhalıyor, ellerindeki sopaları gösteriyorlardı. Caminin içerisinde kalanları ise, pencerelerden yumruklarını gösterip uzun uzun ulumalarla "tuuuuuu! tuuuu size! Komünistler! Allahsızlar! Dinsizler!" diye bağırıyordu. Avlunun sağ tarafındaki tepenin üzerinde birkaç yüz gerici ayrıca birikmişti. Onlar da yuhalıyor, "cihad! cihad!" diye tempo tutuyordu. Bunların yukarıdan taş atması ihtimali vardı. Ve eğer tepeden sadece bir tek taş atılsaydı, atılıp avlunun içinde bulunan her hangi bir kişiyi yaralasaydı, kısaca, bir kişiden kan aksaydı, kan görülseydi, bitmişti her şey! O anda silahlar patlamış olurdu. Kan gövdeyi götürürdü. Böyle bir an meselesiydi bu.[138]

Gericiler daha sonra da cenazedekileri taciz etmeye mezarlığa kadar devam ettiler. Cenaze korteji adeta bir dehşet koridorunun içinde mezarlığa ulaşabilmişti. Saldırılardan zor kurtulan İsmet İnönü, 1909'da yaşanan 31 Mart Ayaklanması'nı anımsayarak olayı, bir "31 Mart Olayı" olarak niteledi.[139]

Devrimci gençlik, Öktem'in cenazesine bütün gücüyle katılmıştı. Elbette içinde Hüseyin Cevahir'in de olduğu SBF grubu da oradaydı. Cami avlusunda Öktem'in cenazesini beklerken dinci grubun saldırısının şahitlerinden biri 16 Gün Zileli idi:

MERKEZ

137. *Milliyet*, 4.5.1969.
138. *Türk Solu*, Sayı 78, 13 Mayıs 1969, s. 7.
139. *Milliyet*, 5.5.1969.

O sırada, camî avlusunun duvarlarına tırmanmış, içlerinde yeşil bereli ve sakallıların da bulunduğu bir topluluk, musalla taşında bekleyen İmran Öktem'in cenazesine karşı bir gösteri başlattılar. Bu dinci kalabalık, "dinsizlerin cenaze namazı kılınmaz," diye bağırıyor, cenazeyi yuhalıyordu. (...)

Ölmüş birisine yapılan bu saygısızlığa karşı büyük bir tepki duyup, İmran Öktem'in bulunduğu tarafa doğru seğirttim. Dinciler iyice gemiyi azıya almış, camî avlusunu taşlamaya başlamışlardı. Güvenlik güçleri, cenazeye gelmiş devlet erkânını korumak üzere bir çember oluşturmuştu. O sırada, hayatımda ilk kez İsmet Paşa'yı gördüm. Bir subay, bu ufak tefek ihtiyarı korumak üzere tabancasını çekmiş, kalabalıkta yol açmaya çalışıyordu. Ortada cenaze namazını kılacak imam falan da görünmüyordu. Cenazeye yapılan bu saygısızlık karşısında herkes donup kalmıştı. Biraz sonra, kalabalığın arasında içlerinde Hüseyin Cevahir'in de olduğu bazı FKF'liler dikkatimi çekti.[140]

Öktem Olayı, Türkiye'de büyük yankı uyandırdı. Sosyal ve siyasal bölünme bütün açıklığıyla ortadaydı. Emperyalizm ile ittifak halindeki irtica büyük bir tehlikeydi.[141] Toplumun geniş kesimleriyle birlikte başta yargı bürokrasisi olmak üzere devlet bürokrasisi ayaktaydı. Olayı protesto etmek için 7 Mayıs'ta büyük bir miting düzenlemeye karar verilir.

Ancak öncesinde öğrenci kesiminde büyük bir çatışma yaşanır. Cenazeden bir gün sonra faşistler, gene Beşevler bölgesinde harekete geçerler:

---

140. Gün Zileli, *Yarılma*, İletişim Yay., 2002, s. 347-348.

141. "İrtica, dinî inanca siyasî bir veçhe vererek gerici ittifakı pekiştirme gayretidir. İrtica emperyalizm-işbirlikçi ittifakının anti-komünizm silahıyla donattığı siyasî bir harekettir ve devrimcilerin baş düşmanıdır. Emperyalizm, İslâmiyeti ilerici güçlere karşı kullanmak üzere geniş faaliyet göstermektedir, büyük paralar dökmektedir.

Lâiklik millî demokratik hareketimizin ayrılmaz bir parçasıdır. Bugünün iktidarı lâikliği bir yana itmiş, irtica ile kolkoladır. İmam Hatip Okulları, Diyanet İşleri Başkanlığı, camiler, işbirlikçilerin en etkili propaganda örgütü olarak karşı devrim faaliyetlerini sürdürmektedirler. Üstelik devlet bütçesinden ayrılan milyonlar, bu kampanyaya yatırılmaktadır. Devrimcilerin kelleleri üzerine yapılan bu pazarlıkları görmemezlikten gelerek, irticayı halkımızın tabiî inancı olarak göstermek, "İslâmcı halk cephesi" gibi gerici sloganlarla Öktem olayını küçümsemek gerçek yerini şaşırmışların karşı devrimci bir tutumudur. Öktem olayı kana susamış irtica başkaldırmasına devrimcilerin verdiği en etkin cevap olarak değerlendirilmelidir" (*ASD*, Sayı 8, Haziran 1969, s. 84).

Gene bir akşam vakti, biz yurtta kalıyoruz, o bölgeden haber geldi. Gazi Eğitim'de faşistler, kantinde bizim devrimci arkadaşlarımızı kuşatmış, arkadaşlar yardım istiyor. Siyasal, bir üs gibiydi; çünkü Dev-Genç'in olduğu bina, yanlış hatırlamıyorsam İzmir Caddesinde ve dernek olduğu için polisin sürekli baskısı altında. Bu yüzden sadece resmi adres olarak kullanılıyor. İki merkez vardı zaten ODTÜ ve Siyasal. ODTÜ şehir dışında olduğu için sadece lojistik destek sağlıyor, yani oradan devrimci militanlar Dev-Genç [o dönem FKF] faaliyetlerine desteğe geliyorlardı. Diğer okulların önde gelen militanları ve Dev-Genç'in sorumluları ağırlıklı olarak Siyasal'da konumlanmışlardı. Gazi'den gelen haber üzerine, orada bulunan arkadaşlar toplandık, Gazi'ye geçtik. Tam o sırada Mahir Çayan kantindeydi bizimle beraber, bir arkadaş daha vardı ODTÜ'den Veysel diye. O arkadaşla beraber, biz giderken "Siz gidin biz malzemeleri alıp gelelim" dediler. Malzeme dediği de o dönemde ses bombası veya molotof. Biz de çıktık gittik... Beraber gittiğimiz arkadaşlardan Dev-Genç yürütmeden Ahmet Bozkurt ve Hüseyin Onur, Siyasal'dan Oğuz Etçi ve Kızıldere'de katledilen Sabahattin Kurt'u hatırlıyorum. 10-15 kişi kadardık, Gazi Eğitim'in kantinine girdik. Bir anormallik yok gibiydi, bir süre sonra izbandut gibi otuz kadar kişi kantine geldi. Ama bu arada "devrimci arkadaşlarımız kuşatıldı" denilen yerde de devrimci arkadaşımız yok. Biz sanki orada pusuya düştük, kuşatıldık yani. "Olay çıkmasın, okuldan çıkın" dediklerini hatırlıyorum. Orada ayaküstü konuştuk, şartlar olumsuz, orada ezecekler bizi. Biz de parkalıyız, parkalarımız içinde sopalar var... Ahmet Bozkurt bağırıp sopayı çekince biz de çektik sopaları, artık kaçışı yoktu. Kavga başladı, kantinden koridora çıktık, kavga ediyoruz ama bir yandan da kapıya çıkmaya çalışıyoruz. Çorabımın içinde bir bıçak var, her zaman taşırdım, liseden gelme alışkanlığım... Tam bir duvarın kenarındaydım üç kişi peşimde, haşat edecekler; ben hemen bıçağı çıkardım, bir salladım üçü de dağıldı. Biraz daha kapıya gittim, elimde bıçak var, yanaştırmıyorum. Sopayı attım, artık o işe yaramayacak belli oldu. O sırada Gazi Eğitim'in kapısı aralandı, orada Mahir Çayan'ı gördüm, "Arkadaşlar geri çekilin" ses bombasını attı. Kapı açıldı biz fırladık. Mahir'le beraber kaçıyoruz, başka çaremiz yok. O ara bir ses geldi, bir ağacın altından Oğuz'un sesini duydum. Mahir'e "Sen git, ben geri dönüyorum, Oğuz'u bırakmayacağım, sen yakalanma git" dedim. Döndüm ağaçların oraya daldım ama dört beş kişi Oğuz'a çöktü, üç beş kişi de bana çöktü. Yakalandık yani orada... Epey kişi kaçtı ama Sabahattin, Hüseyin Onur, Oğuz [Etçi] beş altı kişi çeşitli noktalarda yakalandık. Daha polis yok... Tabii o gece gözaltına alındık... Ertesi gün mahkemeye çıktık, faşistler gelecek diye yüzü aşkın insan gelmiş, Mahir de başlarında. Mahir, polislere saldırıyor, küfrediyor. Mahkemeye çıktık, bizi bıraktılar.[142]

142. Mustafa Kemal Kaçaroğlu, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 2*, s. 35-36.

Duruşmada yargıcın tavrı o günün havasını yansıtır:

> Gazi Eğitim'de [4 Mayıs gecesi] çıkan olaylar üzerine mahkemeye sevkedilen 5 öğrenci ise savunmalarında, okul panolarında *Bugün* ve *Sabah* gibi gerici gazetelerin İmran Öktem'e hücum eden yazılarının sinirlerini bozduklarını ve bu yüzden panolardaki yazıları sökmek istediklerini söylemişlerdir. Bunun üzerine yargıç, zabıt kâtibine dönerek, "Devrimci gençler dinlendi. Yeterli delil olmadığından ve de bir görevi yerine getirdiklerinden dâvânın düşmesine karar verildi" demiştir.[143]

Üç gün sonra cübbelerini giymiş Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay üyeleri başta olmak üzere savcılar, avukatlar, akademisyenler ve öğrenciler İmran Öktem'in cenazesine yapılan saldırıyı protesto için Yargıtay binasının önünden Anıtkabir'e doğru bir yürüyüş başlattılar. Devletin bir kesimi, hükümette olan kesimine karşı adeta ayaklanmıştı. FKF de bu yürüyüşe bütün gücüyle katılanlardandı:

> FKF'nin şehir küçük-burjuvazisiyle giriştiği en büyük kitle eylemi... Yargıtay yürüyüşü oldu. İrticayı protesto amacıyla tertiplenen yürüyüşe FKF'nin katılmaması için polis elinden gelen provokasyonu yaptı. "Yargıçlar FKF'yi istemiyorlar" diye yalan haberler çıkarttı. Doğu Perinçek ve çevresi de "Aman küçük-burjuvazi şahlandı, siz slogan atmayın, sessizce onları izleyin!..." diyerek her zaman olduğu gibi küçük-burjuvazinin kuyruğuna takılmayı FKF yöneticilerine öğütlediler. Polis provokasyonlarına ve küçük-burjuva kuyrukçularının öğütlerine kulak asmayan FKF yöneticileri, irtica ile emperyalizmin ilişkisini ortaya koyan bir bildiri yayınladılar ve en önde yürüyüşe katılarak harekete gerçekten anti-emperyalist bir nitelik kazandırdılar.[144]

Yürüyüş kolu Anıtkabir'e geldiğinde Siyasal grubu ODTÜ rektörü Kemal Kurdaş'ın önünü keser. Şadi Samer olayı bizzat yaşayanlardan biridir:

---

143. *Milliyet*, 6.5.1969. Aynı günkü *Günaydın* gazetesi altı öğrencinin gözaltına alındığını yazmıştı: Oğuz Etçi, Mehmet Latif Güvercin, Sabahattin Kurt, Hüseyin Onur, Mehmet Zeren, Mustafa Kaçaroğlu.

144. *1965-1971 Türkiye'de Devrimci Mücadele ve Dev-Genç*, Kurtuluş Yay., 1971, s. 25-26.

Hüseyin Cevahir ile beraber Siyasal ekibi olarak oradaydık. Kurdaş'ın bulunduğu grubun önünü kestik ve "Amerikancı Kurdaş, senin burda işin yok" diye slogan atarak Anıtkabir'e girmesini engellemeye çalıştık. Arbede çıktı. Bu sırada Mahir'in adeta uçarak tekme attığını gördüm ve çok şaşırdım. Sonuçta Kurdaş'ın korteji Anıtkabir'e sokulmadı.

Boykot, işgal ve gösteriler Siyasal içinde Yusuf Küpeli, Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir'in öne çıktığı grubun etkinliğini oldukça artırmıştı. Onlara sorulmadan nerdeyse herhangi bir faaliyet yapılamıyordu. Bu durumun Sosyalist Fikir Kulübü ve SBF Öğrenci Derneği seçimlerine yansımaması mümkün değildi. SFK Genel Kurulu 17 Mayıs 1969'da yapılır. Genel Kuruldan önce Oral Çalışlar, Hüseyin Cevahir, Oktay Etiman, İlker Ağca ve Murtaza Bor arasında bir toplantı yapılır:

> Biz ayrıca bir toplantı yaptık... Henüz Aydınlıkçılardan kopmamıştık. Ben, Yusuf Küpeli'ye "Kimi başkan yapalım?" diye sordum. Yusuf da "Oral olsun" dedi. Kendi aramızda koridorlarda yapılan oylamada Oral seçildi.[145]

Beş kişinin kendi arasında yaptığı oylamada Oktay Etiman ve İlker Ağca, Oral Çalışlar'a oy vermişti. Böylece Başkan'ın belirlendiği yönetim listesi, SFK Genel Kurulu'nda kazanır. Muhalefet grubu olarak Kongreye katılan TİP'lileri ise kötü bir sonuç beklemektedir: Sadun Aren ve "iflah olmaz" TİP'lilerden yirmi kişinin SFK'den atıldığı kongre bildirisiyle açıklanır.[146]

Aynı günlerde yapılan SBF-Der seçimlerde de MDD grubu büyük bir oy alarak Cengiz Çandar'ın başkan olmasını sağlar. Seçimler, sosyal demokrat ve sağcı derneklerin de katılımıyla farklı listelerin yarışmasıyla gerçekleşir. Bu açıdan seçimler sadece Siyasal'daki egemenliğin hangi gruba ait olduğunun belirlenmesi bakımından değil, ekonomik açıdan da önemlidir. Dernek, fakülte yönetiminden hatırı sayılır bir ödenek alıyor; kantin ve yemekhanenin işletmesi üzerinde de söz sahibi oluyordu. ASD, bu seçimleri şöyle değerlendirdi:

145. "Oktay Etiman", *Kavgamızın Cevahiri*, Adalı Yay., 2011, s. 54-55.
146. Turhan Feyizoğlu, *Mahir*, Totem Yay., 2017, s. 137.

> SBF Öğrenci Derneği seçimlerini önümüzdeki devrimci mücadele aşamasını millî demokratik devrim olarak saptayan sosyalistler, ortanın solundan, sağın en ucuna kadar ittifak kuran bir cepheye karşı kazandılar. Seçimde sosyalistler, şimdiye kadar SBF Öğrenci Derneği seçimlerinde kaydedilmiş en yüksek oyu (501) aldılar. *AYDINLIK* kurucularından ve Yazı İşleri Müdürlerimizden Cengiz Çandar arkadaş SBF Öğrenci Derneği başkanı olmuştur.[147]

İmran Öktem Olayı ile birlikte derinleşen siyasal kriz, mayıs ayında Celal Bayar'ın içinde olduğu 27 Mayıs siyasi yasaklıları için Demirel hükümetinin "siyasi affı" meclis gündemine taşıması ve üstelik 14 Mayıs 1969 tarihinde, uzun yıllardır kavgalı olan iki lider, İsmet İnönü ve Celal Bayar'ın barışması TSK'yı harekete geçirdi. Mart ortasında Askeri Şura'ya atanarak görevinden olağandışı bir şekilde alınan Genelkurmay Başkanı Cemal Tural'ın yerine geçen Memduh Tağmaç, ordu içindeki bu rahatsızlığı Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a iletti. Mesaj açıktı: Siyasi af çıkarsa ordu yönetime el koyacaktı. Kartlar çok açık oynanıyordu.

Anayasa değişikliği önerisi parlamentonun alt kanadı olan Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmiş, Senato'nun onayına sunulmuştu. Senato kararı 20 Mayıs günü oylayacaktı. Ve ordu işte o gece, 20 Mayıs'ı 21 Mayıs'a bağlayan gece, eğer karar çıkarsa darbe yapmak için hazırlanmıştı. Aynı gece Demirel teklifi geri çekti. Darbe böylece önlenmişti.[148]

İlginç bir gelişme de bir gün öncesinde yaşanmıştı. Tandoğan Meydanı'nda "Anayasaya Sen de Sahip Çık" mitingi yapıldı. TMGT, AÜ Talebe Birliği ve FKF tarafından düzenlenen mitinge yüzlerce kişi katılmıştı. Mitingden sonra, bu tür mitinglerde pek rastlanmayan bir şey oldu. Bir grup adeta polisle çatışmak niyetiyle Kızılay'a doğru yürümeye başladı. Grubun başında Doğu Perinçek vardı. Gün Zileli o mitingi şöyle anlatır:

> Doğu, iyiden iyiye havaya girmişti. Mitingten birkaç gün önce, böyle zamanlarda hep yaptığı gibi, gözleri parlayarak bana doğru gelmiş, kulağıma eğilip, anlamlı bir şekilde, "mitinge geleceksin değil mi, bir şeyler olacak artık," demişti.

147. *ASD*, Sayı 8, Haziran 1969, s. 92.
148. https://tr.wikipedia.org/wiki/20_Mayıs_1969_darbe_teşebbüsü

Gerçekten de, 19 Mayıs mitinginin sonunda olaylar çıktı. Mitingin bitiminde, Doğu Perinçek'in başını çektiği bir kesim, FKF yönetiminin uyarılarını dinlemeyerek Tandoğan Meydanı'ndan Kızılay'a yürümeye kalkıştı. Aslında böyle bir yürüyüş için ne haklı bir sebep, ne de kitlede, bu konuda bir istek ve potansiyel vardı. Zorlama bir eylemdi. Buna rağmen biz *eylemciler*, eylemden geri kalmamak güdüsüyle Kızılay'a doğru yürüyüşe geçenlerin arasına katıldık. Polis önce, bir çatışma çıkmaması için yürüyüşçüleri uyarmakla yetindi. Yürüyüşün başında bulunan Doğu, uyarıları dinlemedi, yürüyüşü sürdürdü. Maltepe'ye kadar öylece geldik. Ankara Emniyet Müdürü Nazmi İyibil, Doğu'nun yanına giderek, yürüyüşü yarıda kesmesi için ikna etmeye kalkıştı. Doğu, onu dinlemedi ve Kızılay'a gitmemizin en doğal hakkımız olduğunu ileri sürdü. O anda bana öyle geldi ki, sanki Doğu, bir çatışma çıkmasını bilinçli olarak istiyor ya da polisin kendisini gözaltına almasını kışkırtıyordu.
Nitekim olanlar oldu. Sonunda, Nazmi İyibil, polise saldırı emri verdi. Saldırı karşısında fazla direnemedik, polisi yuhalayarak sokak aralarına çekildik. O sırada, ilk hedef durumundaki Doğu'nun polis tarafından gözaltına alındığını gördüm.[149]

Tarih bazen, insanların fark edemeyecekleri ilginç rastlantılar gerçekleştirir. 21 Mayıs 1969, böyle rastlantıların yaşandığı bir gündü. O günün ilk saatlerinde Demirel geri çekilir ve darbe önlenir. Aynı saatlerde Doğu Perinçek nezaretten çıkar. Günün mesai saatlerinde modern Kürt siyasetinin ilk oluşumu olan Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nın (DDKO) kuruluşu için Ankara'da başvuru yapılır. Akşam saatlerinde ise Mihri Belli'nin evinde döneme damgasını vuran MDD'nin öne çıkan isimlerinin katıldığı bir toplantı yapılır. Toplantıda ev sahibi Mihri Belli'nin konukları Deniz Gezmiş, Mustafa Lütfü Kıyıcı, Mahir Çayan, Gülten [Savaşçı] Çayan, Yusuf Küpeli, Mustafa Kemal Çamkıran, Doğu Perinçek, Gün Zileli, Cengiz Çandar, Ömer Özerturgut, Oral Çalışlar, Tarık Almaç'tır. Toplantı MDD hareketinin önde gelen kadrolarının bu denli geniş ilk ve tek toplantısıdır. Son-

149. Gün Zileli, *Yarılma*, İletişim Yay., 2002, s. 350. Devamında Zileli şöyle diyor: "Doğu, bu 'kör parmağım gözüne' eylemi neden örgütlemişti? Bugün baktığım zaman, bunun, birbirine bağlı iki nedeni olduğunu düşünüyorum. Birincisi, İmran Öktem olayından sonra 'asker sivil aydın zümre'nin hareketlenmesinin yarattığı cunta beklentilerinin, bu tür eylemler ve çatışmalar yoluyla daha da yoğunlaştırılması isteği olabilir. Bunun yanısıra, ikinci neden, Doğu'nun, FKF içinde, Yusuf Küpeli ve Mahir Çayan'la giriştiği liderlik yarışmasında, bu tür eylemler yoluyla pratik önderliği ele geçirme girişimi olabilir."

rasında herkes kendi yolunda gider; Mahir ile Deniz bir tarafa, Doğu başka tarafa...[150] Mihri ise yalnız bir "baba" gibi kalakalır.

Siyasal ve sosyal kriz duracağa benzemiyordu. '69 Baharı'nın son halkası Haziran ayında yaşandı. Bu defa kıvılcımı üniversite aydınları çaktı. Üniversite Reform ve Tazminat Tasarısının Senato'nun tatile girmesi nedeniyle kanunlaşmaması üzerine üniversiteler tepki gösterdi. AÜ başta rektör olmak üzere 10 fakültenin dekanları 30 Mayıs'ta istifalarını verdi. Bunun üzerine İstanbul'da iktisat öğrencileri dekanlığı işgal etti.[151] Sonraki gün, İstanbul Üniversitesi senatosu sabah yaptığı olağanüstü toplantıda beş fakültede (Hukuk, İktisat, Tıp, Eczacılık, Cerrahpaşa Tıp) başlatılan işgal nedeniyle İstanbul Üniversitesi'ni süresiz kapatma kararı aldı. Öğrenciler Rektör Prof. Ekrem Şerif Egeli'nin arabasını taşladılar.

Olaylar Ankara'ya sıçradı. Ankara Hukuk Fakültesi de öğrenciler tarafından işgal edildi. Fakülte yönetim kurulundan beş profesör ve doçent istifa etti. 1 Haziran'da elinde mahkemenin arama kararı bulunan polis, İstanbul Üniversitesi'ne girdi ve bu durum karşısında öğrenciler işgali kaldırarak binaları boşalttılar.

Aynı gün Komünizmle Mücadele Dernekleri ile bazı sağcı kuruluşların düzenledikleri "milli şuurun sesi" mitingi yapıldı. Çevre il ve ilçelerden gelen grupların da katıldığı yürüyüş sırasında mitingciler "İslam birliği çok yaşa", "İslam geliyor", "Komünistler kahrolsun" şeklinde bağırıyorlardır. Mehter takımlarının çaldığı marşlarla yürüyen mitingciler öğle namazını Beyazıt Cami'sinde, ikindi namazını da Dolmabahçe Cami'sinde kılmışlardır.

2 Haziran'da Ankara Üniversitesi Senatosu da yaptığı toplantıda istifa kararı aldı.

Üniversite aydınlarının tepkisi karşısında faşistler miting yapmakla yetinmeyeceklerdi; iki yüz civarında tabancalı ve sopalı faşist grup 3 Haziran günü İstanbul'da Site Öğrenci Yurdu'nu bastı, sekiz öğrenciyi bıçakla ağır surette yaraladı. İktidar, üni-

150. Gün Zileli, *Yarılma*, İletişim Yay., 2002, s. 351-354; Turhan Feyizoğlu, *Mahir*, Totem Yay., 2017, s. 139-142.

151. 1969 Haziran olayları için *Milliyet* gazetesinden yararlanılmıştır.

versitelerin tepki ateşini "benzin"le söndürmeye çalışıyordu. Devrimci gençlik bunun farkındaydı ve faşist saldırılara rağmen itidali elden bırakmıyordu. Ancak tepkisiz kalmaya da niyeti yoktu. 5 Haziran günü İÜ'nün sabah açılışından kısa bir süre sonra, merkez bina ile Eczacılık ve Diş Hekimliği Fakülteleri tekrar işgal edilmiş, ancak toplanan Üniversite Senatosu'nun "emniyet kuvvetlerinin işgalcilere müdahale etmesini istemesi" ve buna ilişkin bir mahkeme kararının çıkması üzerine, öğrenciler "polisle çatışmayı ve mahkeme kararına karşı gelmeyi arzu etmediklerini" bildirerek gece saat 22.30'dan itibaren binaları terk etmişlerdir.

Ankara'da da itidalli bekleyiş sürüyordu. AÜ Öğrenci Birliği Başkanı Özgün Nas ile bu üniversiteye bağlı fakültelerden dokuzunun öğrenci derneği başkanları, 5 Haziran'da yaptıkları basın toplantısında, "Boykot ve işgallere girişilmesi için iktidarın çaba sarfettiğini" öne sürmüşler, "AP'nin bu oyununa gelmemek için Hukuk Fakültesi dışındaki hiçbir yerde boykot yapmayacağız" demişlerdir.

Ancak üç gün sonra gerilim, devrimci öğrencilerle polisler arasında yaşanan çatışmalara dönüşmüştür. İstanbul ve Ankara birbiriyle eşgüdüm halindedir. İÜ'de 9 Haziran'da öğrencilerin "polis nezaretinde imtihan olmak istemeyerek direnişe devam etmeleri" üzerine polisle çatışmalar çıkmış, 16 polis, 45 öğrenci yaralanmış, 29 kişi de nezarete alınmıştır. Çatışmalar sırasında gazeteciler coplanmış, makineleri kırılmıştır. Olaylar sırasında polisin öğrencileri coplamasına dayanamayıp müdahale etmek isteyen bazı kişiler de polis tarafından hırpalanmışlardır. Marmara Lokali önünde polisler iki kadını dövmüş, bunlardan birinin yüzü atılan bir yumruk sonunda kanlar içinde kalmıştır.

İstanbul'daki olaylar üzerine aynı gün akşam saatlerinde SBF öğrencileri boykota gitmişler, gece de Eğitim Fakültesi öğrencileri okulu işgal etmiştir. SBF Öğrenci Derneği yöneticileri, dernekler arasında varılan anlaşma gereğince başka fakültelerin de işgal edilebileceğini söylemişlerdir. Olaylar ertesi gün de devam eder.

Polis kontrolünde sınavlara girmek istemeyen, Rektör ve Senatonun istifasını isteyen üniversite öğrencileri, İÜ'de toplandıktan sonra Sultanahmet'e yürümüş ancak geri geldiklerinde Beyazıt Meydanı'nda polis barikatıyla karşılaşmışlardır. Bunun üzerine devrimci öğrenciler ile toplum polisi Beyazıt Meydanı ve

çevredeki ara sokaklarda kıyasıya çatışmışlardır. Molotof kokteyli, ses bombası, taş, cop ve sopaların kullanıldığı sokak savaşında 100'e yakın öğrenci ve polis yaralanmıştır. Gençler iki polis otobüsünü yakmış ve bir polis cankurtaranını devirmişlerdir. Olayların kanlı şekilde gelişmesi ve yayılması üzerine İstanbul Valisi, Gar Garnizon Kumandanından yardım istemiş ve gelen askeri birlikler müdahale ederek duruma hâkim olmuşlardır.

İÜ'de çıkan öğrenci-polis çatışmasını protesto etmek amacıyla Ankara'da işgal edilen fakülte sayısı 11'e, yüksekokul sayısı 2'ye ve akademi sayısı da 1'e yükselmiştir. SBF, DTCF, Fen F., Eczacılık F., Ziraat F, Veterinerlik F., Tıp F., Fen Müh. F., SİBF, TBYO, BYYO, AİTİA... Hukuk Fakültesi ve Özel Zafer Mühendislik Okulu'ndaki boykotlar da devam etmektedir. Ayrıca Ankara'daki bütün üniversite ve yüksekokul öğrencileri "genel işgal" konusunun görüşülmesi ile 11 Haziran saat 13'te DTCF bahçesinde yapılacak foruma çağrılmışlardır. Gece kapıları tutup barikatlar yaparak fiili durum yaratan öğrenciler, İÜ Rektörü'nü "hain" olarak nitelemişler, "işgalin öğretim üyeleri ile yöneticilere karşı olmadığını" belirtmişlerdir. İşgal altındaki fakülte duvarlarına "polis üniversiteye giremez" ve üniversite reformu isteyen yazılar yazılmıştır.

11 Haziran günü Ankara'da iki bin civarında devrimci öğrencinin katıldığı Forumda, Atilla Sarp ile Yusuf Küpeli konuşmuştur. Küpeli, Bağımsızlık Andını öğrencilerle beraber okumuş ve "Bu andı Zafer Meydanında tekrar edeceğiz, yürüyün" demiştir. Zafer Meydanı'nda da ant içen öğrenciler Kızılay'a doğru yürümeye başlamışlardır. Ankara, adeta bir ayaklanma günü yaşamıştır. Yüzlerce molotof kokteyli patlatılmış, taş ve sopalarla içinde Amerikan askerlerinin de bulunduğu arabaların camları kırılmış, bir araba yakılmış ama polis müdahale etmemiştir. Başkentin en kalabalık semti Kızılay'da art arda molotof kokteyllerinin gürültü ile patlaması halkı heyecana sevk etmiştir. Tuslog binası önüne gelen devrimci öğrenciler binayı tahrip etmeye dönük harekete geçtiğinde polis duruma müdahale ederek sis bombası atıp, cop kullanmış ve 20 kadar öğrenciyi nezarete almıştır. Molotof kokteyli ile taş ve sopalardan 6 kişi yaralanmıştır. Amerikalılar, Tuslog binasına tabanca ile ateş edildiğini öne sürmüşler ve maddi zararlarının 150 bin lira civarında olduğunu söylemişlerdir.

Sonraki birkaç gün içinde işgal ve boykotlar devam etse de "isyan" havası giderek söndü ve Siyasal'da yapılan işgal ve boykot SBF Profesörler Kurulu'nun sınavların güz dönemine ertelendiğini açıklaması üzerine 19 Haziran'da kaldırıldı. 1969 yılında SBF, belki tarihinde ilk kez, haziranda mezun vermemişti:

> Öğretim yılının beş haftasında ders yapılamamış, bir süre hocalar ve memurlar çalışma yerlerine girmek olanağından yoksun bırakılmış, yaz dönemi sınavları ancak güz aylarında yapılabilmiş, güz dönemi sınavları kış ortalarına kadar uzamıştır.[152]

Olaylardan dolayı pek çok kişi polis tarafından aranmaya başlanmış, bu yüzden aralarında Deniz Gezmiş, Yusuf Küpeli, Sinan Cemgil gibi isimlerin olduğu arananlar "Güney"e (o günlerde Filistin'e gitmek böyle adlandırılırdı) gitmişti.

Özellikle 9, 10 ve 11 Haziran günlerinde İstanbul ve Ankara'da yaşanan sokak çatışmaları Demirel hükümetini ürkütmüştü. Demirel, olayları şöyle değerlendirmişti:

> Mesuliyetsiz bir avuç insanın meydana getirdiği, başka devirlerde isyan addedilebilecek hareketlere mâsum gençlik hareketleri olarak bakmak gafletten ibarettir.[153]

Haziran eylemleri *1965-1971 Türkiye'de Devrimci Mücadele ve Dev-Genç* broşüründe ise "gençlik hareketinin en üst noktası" olarak değerlendirilir:

> Üniversite özerkliğinin çiğnenmesi ve İstanbul gençliğinin destekleme gerekçeleriyle önce SBF'de başlayan işgal hareketi, hızla bütün fakülte ve yüksek okullara yayıldı. Hareket, FKF'nin öncülüğünde anti-emperyalist bir nitelik kazandı. Fakülte ve Yüksek Okullar'da geniş öğrenci

152. Prof. Dr. İlhan Unat'ın 110. yıl (4 Aralık 1969) konuşmasından. Unat, okulundaki öğrenci eylemlerini de şöyle değerlendirmiştir: "Fakültemizde 1968-1969 öğretim yılındaki öğrenci hareketlerini yurdumuzda ve dünyadaki öğrenci hareketlerinden soyutlayarak ele almak imkânı yoktur. (...) Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencilerinin bu fırtınanın dışında kalmaları beklenemezdi. Fırtına esecekti ve esti. Bu noktada önemli olan fırtınanın bıraktığı tahribatın tesbitidir. Fakültenin bünyesini zedeleyen tamiri güç bir tahribata uğradık mı? Daha açık bir deyişle, eğitim ve öğretimin temel koşulu olan ve hoca ile öğrenciyi karşılıklı olarak sarması gereken güven, saygı, sevgi ortamı zedelendi mi? Fakültemiz açısından bu soruya rahatlıkla 'hayır' cevabını verebiliriz" (*SBF Dergisi*,1969 Sayı 4) https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/38411

153. *Milliyet*, 12.6.1969.

kitlesinin yararına çeşitli akademik taleplerde de bulunuldu. Öğrenci kitlesinin isteğine uygun olarak, "üniversite özerkliğinin çiğnendiği bir ortamda sınavlara girilemeyeceği" belirtildi ve sınavların güz dönemine ertelenmesi istendi. İşgallerin ancak sınavların ertelenme kararından sonra kaldırılacağı açıklandı... gençliğin sömürülen halk kitlelerinin yararına yönelik bir mücadele verdiğini anlatan binlerce bildiri gecekondu semtlerinde dağıtıldı... Hareket DTCF'de yapılan Genel Forumla birlikte sokağa taştı. Bağımsızlık Andı içerek yürüyüşe geçen 3 bin kadar genç, yolda bir Amerikan arabasını tahrip etti ve Sıhhiye'deki Amerikan İkmal Karargâhı Tuslog'u bastı. Böylece, 1969 Ankara gençlik hareketleri de en üst noktasına erişmiş oldu.[154]

Ancak olayın bir başka veçhesi daha vardır: Bu devrimci gençlik, Kemalist bir gençlik miydi? Başka deyişle Kemalistlerin iktidarı ele geçirmeleri için mi "isyan" etmekteydiler? Cevabını yine *1965-1971 Türkiye'de Devrimci Mücadele ve Dev-Genç* broşüründe bulmak mümkün:

FKF yöneticileri, 1969 yılında FKF'yi proleter devrimcilerinin öncülüğünde gençliğin tek kitlevi örgütü haline getirmeyi başardılar. Yani, Mihri Belli'nin "Atatürk gençliği bir çığ gibi" (*Türk Solu*, Sayı 85, 1 Temmuz 1969, s. 3) diye bahsettiği gençlik, aslında proleter devrimcilerin öncülüğünde, proleter devrimci veya proletaryanın ideolojisine sempati duyan gençlikti... Şüphesiz o gençlik liderlerinin ve proleter devrimci gençliğin bir Kurtuluş Savaşı vermiş olan küçük burjuva devrimcisi Mustafa Kemal'e saygıları vardı, ama Kemalizm'i değil, proletaryanın ideolojisini benimsemişti, o "çığ gibi" olan gençliğin önündekiler![155]

Mart ayından itibaren üç ay kadar süren devrimci öğrenci direnişi, üniversitelerde yeni bir devrimci kadrolaşma yarattığı kadar yeni bir kültürel tarz da ortaya çıkarmıştı. Elbette bu kültürel tarz, son birkaç yılın birikiminin o dönemde iyice kendini göstermesiyle oluşmuştu. Sol yayınlardan, kitap ve dergilerden, dünya edebiyatından edinilen kültürel değerler zaten varolan çağdaş ve feodal ağırlıklı kültürle harmanlanmış ve bu da devrimci kültür olarak benimsenmişti.

154. *1965-1971 Türkiye'de Devrimci Mücadele ve Dev-Genç*, Kurtuluş Yay., 1971, s. 28.
155. *1965-1971 Türkiye'de Devrimci Mücadele ve Dev-Genç*, Kurtuluş Yay., 1971, s. 30.

Yurt odalarında dinlenen rock müziğin yanı sıra, belki de ondan baskın olarak Anadolu türküleri söyleniyordu. Türkünün çağdaş yorumcusu Ruhi Su gençler arasında çok seviliyordu, elbette Mahzuni, İhsani gibi türkücüler de... Kıyafetler de değişmişti. Postal, parka, kadife pantolon, balıkçı kazak ön planda olan giysilerdi. Hakkı Zapçı, dönemin havasından söz eder:

> Sosyalizmin bu pembe günlerinin cazibesi o kadar fazlaydı ki, solculuğa özenenler Ulus'taki Hergele Meydanı'ndaki bitpazarına koşar, ayağına bir postal sırtına bir parka geçirdi mi, kendine sol kimlik çıkardığını zannederdi.[156]

Postalla özdeşleşen kişilerin başında Nail Karaçam vardı:

> "Panço" lakaplı Nail Karaçam'ın en büyük tutkusu postallarıydı. Varını yoğunu al, ama postallarına dokunma! Postalları da gerçekten, kıskanılacak kadar vardı. Gerçek ve sıfır, birinci kalite bir Amerikan rosvelti düşünün ve bunu her gün istisnasız boyayın ve her fırsatta özel bir kadife bezle silin, işte o Panço'nun postalıdır. Bu postal ayağındayken kazara ya da kasten fark etmez, basmak kesin kavga nedenidir. Ama asıl trajikomik olanı yatınca olandır. Genellikle çoğu kişi çekindiği halde, ara sıra bu postallar çalınma talihsizliğine uğrar. Onun için yatarken gözlerden ırak bir yere onu saklardı.[157]

Kıyafet ile devrimcilik birbirini tamamlayan unsurlar olarak görülüyordu. Ertuğrul Kürkçü, bu değişimi şöyle değerlendiriyor:

> Fransa ve ABD örneğinden esinlenerek giydikleri dik yakalı kazakları ve kadife pantolonları ile kravat ve takım elbisenin dışa vurduğu kurulu düzenin totaliter eşbiçimliliğine karşı bir tavır geliştirmiş oluyorlardı. Kış aylarında "Che"nin parkasını ve eskicilerden satın alınan askeri botları üstlerine geçirmeleri onları gerçek bir savaşa değilse de "savaşçı" kılığına sokuyordu. Bu "uluslar arası" simgeleri popüler kültürden devralınan traşlanmamış Alevi bıyıkları tamamladı. Öğrenci yurtlarındaki cemaat dayanışması ortamında bir tür cemaat mensupluğu simgesi haline gelen bu "kıyafet inkilabı" içinde bir yılda metamorfoz tamamlanmış, Türkiye üniversiteleri ilk bakışta bu kılık kıyafetleriyle ayırt edilebilen ama ne gerçek "gerilla", ne de "liberter" olan bir "devrimciler" kitlesi ile dolmuştu.[158]

156. Murat Bjeduğ, *Sabo*, Ayrıntı Yay., 2017, s. 130.
157. Hüseyin Yavuz, *İsyan Günleri 1*, Derlem Yay., 2015, s. 219.
158. Ertuğrul Kürkçü, *İsyanın İzinde*, Dipnot Yay., 2013, s. 81.

Hüseyin Cevahir de bu yeni dönem kıyafet "moda"sından etkilenmiş olmalıydı. Ancak her konuda olduğu gibi kıyafet konusunda da son derece mütevazı olduğunu söylemek daha doğru olur. Cevahir'in yakın arkadaşlarından Ziya Öztan, onu takım elbiseyle hiç hatırlamadığını söyler. "Zaten" diyor Ziya Öztan, "birkaç gömleği, pantolonu ve kazağı vardı." Aslında Cevahir, güzel giyinmeyi, özellikle takım elbise giymeyi severdi. Bunu o dönem bazı fotoğraflarından görebiliyoruz. (Ama bu konuda da Cevahir'in farklı bir insan olduğunu Süleyman Cevahir'in eşi İpek Cevahir'in anlatımlarından anlıyoruz. Ona göre, Hüseyin Cevahir takım elbise giymeyi sevmesine rağmen yazları köye gelişlerinde, takım elbisesi olmayan gençler etkilenmesin diye takım elbiseli gezmezdi.) Takım elbise ile birlikte güneş gözlüğünü de unutmamak gerekir.

Hüseyin Cevahir (gözlüklü)
(Fevzi Özkan arşivi)

Kıyafet söz konusu olunca yıkanmak akla gelir. Che'nin *Gerilla Günlüğü*, dönemin devrimcilerine bu konuda "rehberlik" etmiştir. Yıkanmamak ya da mümkün olan en uzun süre yıkanmamak adeta devrimciliğin kıstaslarından biri olmuştur. Kirlilik yarışma-

ları yapılıyordu.[159] Elbiselerle yatılıyor, kalkılıyordur: "Postallarla yatakların üstüne uzanıp uyuyorduk. Herkesin bir yatağı yoktu. Gidip odanın birinde boş bir yatak bulup yatıyorduk. Kazak, gömlek, postal..."[160]

Sadece kıyafetler değildi değişen, devrimci kadrolar yaşam tarzına da yavaş yavaş müdahale ediyorlardı ve elbette burjuva yaşam tarzı karşısında devrimci bir yaşam tarzı geliştirmek adına. İçki bunların başında geliyordu. İçki içmek pek yadırganmıyordu, hatta "içkiyle araları epey iyi olan eski komünistlerden gelen bir alışkanlık"[161] olarak topluca bir meyhaneye gitmek veya ev toplantılarında içmek doğaldı. Mülkiyelilerin müdavimi olduğu içkili mekânlar vardı. Ayrıca yurt odasında da içiliyordu ve kimse karışmıyordu. Ama yeni dönemde durum değişmişti. Kantinde içmek artık normal karşılanmıyordu. Tuğrul Eryılmaz, en yakın arkadaşı Cevahir'den işte bu yüzden bir uyarı alır:

> Hüseyin, "Bakın" dedi, "Tamam arada sırada içiyorsunuz, uygun değil ama karışamayız. Hepimiz rüştünü ispat etmiş 18 yaşından büyük insanlarız ama Allahınızı severseniz içtikten sonra o Tabii Kanyak'ları alıp kantine inmeyin."[162]

Siyasal'ın geleneklerinden İnek Bayramı da yeni kültürden nasibini almıştı. Devrimci bakış açısına göre bu tür festivaller burjuva kültürünün bir parçasıydı.[163] Tuğrul Eryılmaz, artık mezun olacağından dolayı hevesle beklediği İnek Bayramı'nın "mağdur"larından biriydi. "Ama mesela son sınıfta biz o kadar solcu olduk ki" diyor Eryılmaz, "İnek Bayramını yaptırmadık. Hâlâ üzülürüm buna. Bir acıklı şey daha söyleyeceğim, her sene mülkiye mezunlarının yıllığı olur, o kadar kudurmuşuz ki, fotoğraf vermedik, 'Bizim işimiz olamaz böyle şeylerle' diye."[164] Bir "yıllık" çıkarılmayışını Ziya Öztan da doğrular ve İnek Bayramı yerine ne konulduğunu anlatır:

---

159. Turhan Feyizoğlu, *Mahir*, Totem Yay., 2017, s. 247.
160. Oğuzhan Müftüoğlu, *Bitmeyen Yolculuk* (Söyleşi: Adnan Bostancıoğlu), Ayrıntı Yay., 2011, s. 63.
161. Oğuzhan Müftüoğlu, *Bitmeyen Yolculuk* (Söyleşi: Adnan Bostancıoğlu), Ayrıntı Yay., 2011, s. 63.
162. Tuğrul Eryılmaz, *68'li ve Gazeteci*, İletişim Yay., 2018., s. 50.
163. Turhan Feyizoğlu, *Mahir*, Totem Yay., 2017, s. 130.
164. Tuğrul Eryılmaz, *68'li ve Gazeteci*, İletişim Yay., 2018., s. 59.

Geleneksel İnek Bayramı'nı bir Kültür Haftası'na çevirdik. İyi yapmadık. Bir geleneği yok ettik. O sene kültürel etkinlikler, mesela "şiir gecesi" yapıldı. Ahmed Arif, Ataol Behramoğlu, Özkan Mert, Ceyhun Atıf Kansu, İsmet Özel... katıldı. Bir de Aziz Nesin'in katıldığı bir etkinlik düzenlendi (Cevahir, Aziz Nesin'i İstanbul'dan tanıyordu). Aziz Nesin, İstanbul'dan gelmiş, bir otelde kalıyor. Biz de, ben, Cevahir, Özkan Mert, Cüneyt Akalın ve daha pek çok kişi Missouri meyhanesinde toplandık. Aziz Nesin'i oraya davet etmek istedik. Cüneyt gitti Aziz Nesin'in kaldığı otele. Ama yalnız geldi. Aziz Nesin, "Ben çalışıyorum. Meyhaneye gelecek kadar da zengin değilim" deyip gelmemişti. Nerden bilecek Missouri'nin çok ucuz bir yer olduğunu... Kısacası İnek Bayramı, yerine konan Kültür Haftası nedeniyle "sönük" geçti.

Ama asıl önemlisi birbirine güvenen, birbiri için her türlü fedakârlığı yapabilen, fikirsel ve eylemsel olarak dayanışma içinde olan, maddi-manevi bütün değerlerini birbirleriyle paylaşan bir "proleter devrimci" topluluk oluşmuştu. Birbirlerinden her daim haberdardılar; biri iki gün ortada görünmezse arayıp buluyorlardı. Ortak bir hayatları vardı. Kamil Dede, bunu şöyle dile getirir:

> Özellikle bizim Fikir Kulübünün etrafındaki çekirdek kadro içinde müthiş bir paylaşım vardı. Giysiler dahil. İki üç tane dolap vardı, onların hepsi yıkanır gelir, iç çamaşırından gömleklere kadar oraya asılırdı. Her arkadaş kirlisini çıkarır, kirlilerin bulunduğu yere koyar, dolaptan temiz bir şey alır giyerdi. Yani özellikle bu 10-15 arkadaşla sınırlı olmakla beraber, giysilerimiz bile ortaktı, parayı paylaşırdık...[165]

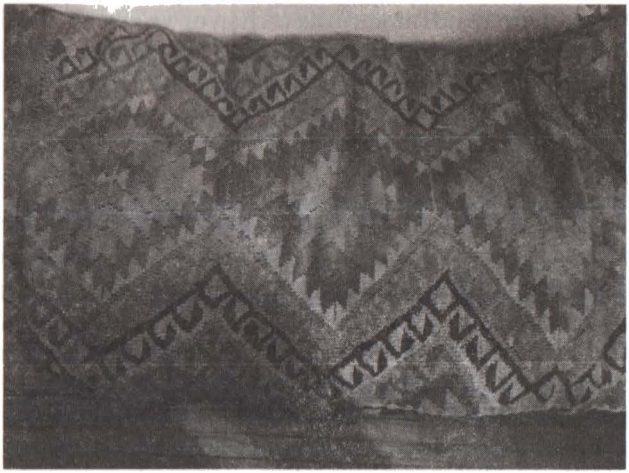
Elbette sadece bununla kalınmıyordu. Birinin bir derdi mi var, hemen bunu anlıyor, çare buluyorlardı ellerindeki imkânlar ölçüsünde. En önemlisi eylem içinde birlikte olmaktan, birbirini tanımaktan kaynaklanan karşılıklı güvendi. Fikirsel birliğin temelinde işte bu güven yatıyordu. Artık özellikle 1969 Baharı'ndan sonra bambaşka bir devrimci gençlik vardı. Kendilerini boykotlarda, işgallerde, yürüyüşlerde, polis ve faşistlerle çatışmalarda tecrübe kazanmış "proleter devrimciler" olarak görüyorlardı. Geçmişin Rus, Çin devrimlerine ve bugünün Vietnam ve Latin Amerika devrimci hareketlerine ilişkin kitapları,

165. Bedri Baykam, *68'li Yıllar: Eylemciler*, İmge Kitabevi, 1998, s. 108.

yazıları okuyor, kendi aralarında tartışıyor ve gruplaşıyorlardı. Günlük hayata ilişkin değişimler sadece biçimseldi; asıl sorunları, kıyafet, içki, eğlenme... değil, devrimi nasıl yapacaklarıydı! Önlerindeki soru Ne Yapmalı? idi. Devrim olabilirdi, yolları da belliydi; bütün mesele bunu gerçekleştirmek için nasıl örgütlenecekleri idi.

Ancak bu dönemin kadrolarının sadece bu yönüyle değerlendirilmesinin eksik kalacağı yönünde uyarılarda bulunur Ziya Öztan:

Öncelikle şunu vurgulamak istiyorum. Benim tanıdığım Mahir... Deniz... Hüseyin Cevahir gibi o dönemin devrimcilerini doğru anlamak gerekiyor. Bu arkadaşlar kuru, esprisiz, hayata tek boyutlu bakan insanlar değildi... Bugün sağcılar o insanları at gözlüğü takmış ve aldatılmış insanlar olarak görüyorlar; bazı solcular ise onları sadece inanmış, hedefe kilitlenmiş, başka bir hayatları olmayan, kendini adamış insanlar olarak görüyorlar. Bu çok yanlış. O insanlar sağlam birikimi olan, şüpheci, araştırmacı, meraklı, zengin birikime sahip aydın gençlerdi. Deniz, Hüseyin Cevahir gibi birçok arkadaş esprili, şakacı insanlardı. Sadece Mahir farklıydı; çok mesafeliydi, ciddiydi, sanki kendini geleceğe hazırlıyordu. Sessiz biri gibiydi, Hüseyin İnan gibi tevazudan gelen bir sessizlik değildi bu. Mesafeliydi her zaman. Örneğin arada bir Missouri'ye gelirdi, bir büyük rakı bile içse oturduğu gibi kalkar giderdi. Mesafesini asla bozmazdı. Bu insanlar sadece Marx, Lenin, Mao... okumazlardı; roman, şiir okur, Türk ve dünya edebiyatını takip ederlerdi. Çok zengin entelektüel birikimleri olan bir kadroydu... Çok okuyan, bilgiyle hayatı birleştirmeye çalışan insanlardı. Emirle iş yapan insanlar değildi. Sanki dünyanın bütün yükünü sırtlarına almış gibiydiler ama entelektüel olarak dünyanın geldiği yeri de sorumluluklarını da biliyorlardı... Onlar için ise siyaset hava-su gibiydi: dünyaya geldik, düzeltmeye çalışacağız, hiçbir ikbal hesabı yapmadan...

Hüseyin Cevahir, 1969 yazında hayatında son kez köyüne gitme fırsatı buldu. Geçen yaz olduğu gibi o yaz da köyüne yalnız gitmedi, yanına bir arkadaşını aldı. Bu arkadaşı Enis Rıza Sakızlı idi. Enis Rıza, köye nasıl gittiklerini, neler yaptıklarını hatırlayamıyor. Ama bir şeyi çok iyi hatırlıyor; Cevahir'in annesi kendisine küçük bir minder hediye etmişti. Enis Rıza, hayatının bu en anlamlı hediyesini elbette gözü gibi saklıyor.

1969 yazı, nisan, mayıs ve haziran aylarındaki devrimci öğrenci hareketlerini tamamlayan olaylara sahne oldu. 7-8 Temmuz'da TÖS'ün Kayseri'de yapılan genel kurul toplantısı sırasında iki cami, okul ve dernek binası bombalandı, olaylar şehre yayıldı, iptal edilen toplantı Ankara'da yapıldı.[166] İstanbul Silahtarağa'da ise işçiler, öğrencileri örnek alarak Türk Demir Döküm Fabrikası'nı işgal ettiler. Çevre halkıyla birlikte direnen Maden-İş üyesi işçilere polis müdahalesi yetmeyince askerî

166. "Önceki gece Türk Kültür Derneği, Sümer Örnekevler Camii, Mimar Sinan Camii ve İmam Hatip Okulunda meydana gelen ve hasara yol açan [hiçbir hasarın olmadığı sonradan anlaşıldı] dinamit patlamalarından sonra dün sabah TÖS Genel Kurul toplantısının yapıldığı Alemdar Sineması'na binlerce Kayserili tarafından hücum edilmiş, binanın camları kırılmıştır. Meydana gelen çatışmalarda polis, halk ve TÖS üyelerinden yaralananlar olmuştur. Yaralananlar arasında Genel Başkan Fakir Baykurt da bulunmaktadır. Kayseri Valisi TÖS Kongresini iptal kararı almıştır. Şehre dağılan öteki gruplar da TÖS şube binasını, Emin Kitabevini, TİP Kayseri İl Merkezi olarak kullanılan büroyu ve Avukat Mustafa Tok'a ait yazıhaneyi basıp tahrip etmişler, Öğretmenler Lokalini de yakmışlardır... Bu arada nümayişçiler genelev ile bir kiliseyi taşlamışlar, mini etek giyen bir kadını da sokak ortasında çırılçıplak soymuşlardır, tenasül uzvunu parçalamışlardır. Yapılan bombalamalarda hiçbir hasar meydana gelmemiştir... Olaylar, Valinin isteği üzerine gelen askeri birliklerin müdahalesi üzerine durmuştur" (*Milliyet*, 9.7.1969).

birlikler devreye girdi ama işgal 19 Ağustos'ta talepler kabul edilinceye kadar devam etti. Demir Döküm işgalinin başlamasından bir gün sonra da MDD hareketi işçilere ve köylülere dönük olarak İşçilerin Köylülerin Gazetesi adıyla 15 günlük bir gazete çıkarmaya başladı. Ağustos sonunda Tunceli'de Halk Oyuncuları'nın sergilediği *Pir Sultan* adlı oyunun yasaklanmasıyla birlikte çıkan olaylarda Mehmet Doğan Kılan öldürüldü.[167]

Eylül ayında önce İstanbul'da faşistlerin işledikleri ilk cinayetin haberi duyuldu. 19 Eylül 1969'da Orman Fakültesi öğrencisi Mehmet Cantekin, solcu öğrencilere destek amacıyla gittiği Işık Mimarlık ve Mühendislik Özel Yüksek Okulu'nda sağcı öğrencilerle aralarında meydana gelen, tabanca ve molotof kokteyllerinin kullanıldığı şiddetli bir çatışmada hayatını kaybetti. Dört gün sonra ise dönemin tanınan ve sevilen devrimcilerinden ODTÜ öğrencisi Mustafa Taylan Özgür, o günkü adı Hürriyet Meydanı olan bugünkü Beyazıt Meydanı'nda gündüz saatlerinde, herkesin gözü önünde bir polis tarafından sırtından kurşunlanarak öldürüldü.[168] Özgür, İÜTB seçimleri için arkadaşı Deniz Gezmiş'e destek olmak amacıyla İstanbul'a gelmişti. Üniversite işgalinden dolayı hakkında gıyabi tutuklama kararı bulunan Deniz Gezmiş, Hukuk Fakültesi Dekanı Orhan Aldıkaçtı'nın isteği üzerine odasına gitmiş ancak bunun bir tuzak olduğunu anlayarak kaçmıştı. Dekan, polise ihbarda bulunmuş ve üniversite bölgesi polis ablukasına alınmıştı. Arkadaşı Bozkurt Nuhoğlu, polis amirleriyle konuşmuş ve "toplum polisine teslim edilmemesi" şartıyla Deniz Gezmiş'i teslim etmişti. Ancak olaylar bununla son bulmamış, polis bir taraftan da Gezmiş'in arkadaşlarını aramaya koyulmuştu. İçlerinden biri Taylan Özgür'ü tanımış ve polisler kaçmak isteyen Özgür'ü dövmeye başlar. Polislerin elinden kurtulan Özgür, peşine düşen ve doğrudan kendisine nişan alan polis tarafından öldürülür. Özgür'ü vuran polis, bir polis cipine binerek olay yerinden uzaklaşır.[169] "Vietnam Kasabı" Komer'in arabasını yakan devrimcilerden biri

167. Olayın detayları için bkz. bu kitabın 195-196. sayfaları.
168. Olayın tanıkları olan Necmi Demir, İlkay Alptekin, Işıtan Gündüz, Kâzım Gülmez, Tunay Özboz yaptıkları açıklamada Taylan'ı vuran polisin İhsan Çakıcı olduğunu açıkladılar (*Milliyet*, 26.9.1969). Olayın tanıklarından biri de gazeteci Can Ataklı'dır. Ataklı, olayın detaylarını, *Sabah*'ta yazdığı dönemde, köşesinde ayrıntılı bir şekilde yazmıştır. http://arsiv.sabah.com.tr/1999/01/17/y05.html
169. *Cumhuriyet*, 24.9.1969.

olan[170] Taylan Özgür'ün cenazesi Ankara'ya götürüldü ve binlerce kişinin katıldığı büyük bir törenle kaldırıldı.[171] Hüseyin Cevahir arkadaşının cenazesinde yer almış olmalıydı. Bu cinayet, Cevahir'i etkileyen önemli olaylardan biriydi.

12 Ekim'de yapılacak genel seçimler nedeniyle eylül sonundan itibaren seçim çalışmaları yoğunlaşmıştı. FKF'li gençler de seçim çalışmalarına aktif olarak katılıyorlardı. Fotoğrafta arkadaşlarıyla gazete dağıtımında görülen Cevahir (önde, solda), seçime bağımsız aday olarak katılan Hüseyin Kaya'yı desteklemek üzere, Doğu Perinçek (önde, ortada), Aktan İnce, Mustafa Kuseyri'nin de aralarında olduğu arkadaşlarıyla Aydın-Söke'deydi. Bu dönemde AP'nin düzenlediği kapalı bir salon toplantısı 100 kişilik bir grup tarafından basıldı. 5 Ekim 1969 tarihli *Yeni Asır* gazetesinde yer alan habere göre, "TİP'ten istifa ederek bağımsız aday olan Hüseyin Kaya'yı desteklemek üzere Söke'ye gelen üniversiteli gençler 'Bağımsız Türkiye', 'Yaşasın köylü' diye tempo tutmuşlardır." Olay yerine savcı ve polisin gelmesi üzerine devrimci gençler salonu terk etmişlerdir. "Ancak olayla ilgili tahkikat açan Savcılık Ankara Dil Tarih-Coğrafya Fakültesinden Gün Zileli, Hukuk Fakültesi öğrencisi Mustafa Kuseyri, Hukuk Fakültesi asistanı Doğu Perinçek, Siyasal Bilgiler öğrencisi Zafer Kutlu, İzmir Ticari Bilimler Fakültesinden Kemal Özdik, İstanbul Hukuk Fakültesinden Ziya Gürel ile Ömer Can Beygo, Reşat Bohaç, Hüseyin Çakırgöz adlı işçiler mahkemeye verilmiştir." Hüseyin Cevahir, mahkemeye verilenler arasında değildi; belli ki savcılık onun ismini tespit edememişti.

170. Özgür'ün öldürülmesi bu olayla da ilişkilendirilmiştir. İbrahim Kaypakkaya "Bağımsızlık Savaşından Dönülmez" başlıklı yazısında şöyle yazmıştı: "Vietnam halkına ettiği zulümlerden dolayı *'Kasap'* adıyla anılan Amerikan elçisi Kommer'in arabasını yakarak ikinci Kurtuluş Savaşımızın ilk meşalesini tutuşturanlardan biri olan TAYLAN ÖZGÜR'de, böylece, yurtsever baba Hasan Özgür'ün deyimiyle 'Kommer'in acısı çıkarılıyor'!" (*Türk Solu*, Sayı 110, 23 Aralık 1969, s. 6).

171. "İmran Öktem'in cenazesini kaldırmayan İsmail Coşar yine yoktu, seçim çalışmasına gitmişti. Yerine bakan imam da yoktu, Gülhane hastanesinden getirtilen bir imam cenazeyi kaldırmıştır" (*Milliyet*, 26.9.1969).

Genel seçimlerden iki gün önce 9-10 Ekim'de Ankara'da toplanan FKF'nin olağanüstü 4. Kongresi,[172] Türkiye'nin sol tarihinde bir dönüm noktasıdır.[173] Bu Kongrede FKF tamamen MDD'ci devrimci öğrencilerin eline geçmiş ve TİP'li kadrolar tasfiye edilmiştir.

Siyasal'da yapılan ve Ankara, İstanbul, İzmir ve Erzurum'dan gelen yaklaşık 180 delegenin katıldığı Kongrenin Divan başkanlığına Selahattin Okur seçildi. Kongrede ilk icraat, verilen bir önerge üzerine "oportünist tutumlarıyla devrimci saflarda bölücülük yaptıkları" gerekçesiyle İÜİF Fikir Kulübü üyesi Bekir Sıtkı Coşkun, İÜ Edebiyat Fakültesi Fikir Kulübü üyeleri Veysi Kemal Sarısözen ve Osman Saffet Arolat'ın üyelikten atılması olmuştur.[174] Bununla da kalınmaz, Kongre süresince tasfiyeler devam eder ve otuz TİP'li genç ihraç edilir. Gündemin eleştirilere ayrılan bölümü, bir buçuk gün sürmüş ve söz alan delegeler, "millî demokratik cephe", "proletaryanın içinde bulunduğu objektif ve subjektif koşullar" gibi dönemin tartışılan konuları hakkında konuşmuşlardır. Kongrede uzun bir konuşma yapan Mahir Çayan, teoriye hâkimiyeti ve hitap yeteneği ile herkesi etkilemiştir. Kongrede örgütün adı "Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu" (Dev-Genç) olarak değiştirilmiştir:

> Yapılan tüzük değişikliğinde amaç maddesi de değiştirilerek, "Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu emperyalizm ve feodal kalıntılara karşı verilen halkımızın *milli demokratik devrim mücadelesinde* sosyalist gençliğin düşünce ve *eyleminin geliştirilmesi* amacı ile kurulmuştur" şeklini almıştır.
> Tüzüğün üçüncü maddesinde de "Federasyona bağlı dernekler *sosyalizmin bilimini eylem kılavuzu edinen* üyelerden oluşur" hükmü yer almış, ayrıca "*federasyona sosyalist işçi ve köylülerin kurdukları derneklerin de katılabileceği*" belirtilmiştir.[175]

Yapılan seçim sonucunda 71 kişiden oluşan Genel Yönetim Kurulu üyeleri belirlenmiştir. GYK da yaptığı toplantıda Atilla Sarp (AÜZF), Ahmet Bozkurt (AİTİA), Gün Zileli (AÜDTCF), Ömer Özerturgut (AÜFF), Oral Çalışlar (AÜSBF),

172. Kongre'nin detaylarına ilişkin olarak bkz. Ali Yıldırım, *FKF Dev-Genç Tarihi*, Doruk Yay., 2008, s. 337-360.
173. Kurultay değerlendirmesi için Bkz. *ASD*, Sayı 13, Kasım 1969, s. 5-11.
174. İhraç edilen üç kişinin kendi değerlendirmeleri için bkz. *Ant*, Sayı 147, 21 Ekim 1969, s. 7.
175. THKP-C İddianame 2, s. 67 (İtalikler bize ait değildir).

Aktan İnce (AÜBYYO), Tuncay Çelen, İrfan Uçar (ODTÜ) ve Ergun Aydınoğlu'nu (HÜ) MYK üyeliğine; MYK da başkanlığa Atilla Sarp'ı, Genel Sekreterliğe ise İrfan Uçar'ı seçmiştir. Kongre sonrası yayınlanan ilk Dev-Genç bildirisinde, "TDGF sosyalist gençliğin düşünce eylem örgütüdür" diye başlar ve görevler sıralanır. Birincisi, "Anti-emperyalist gençlik hareketlerine öncülük etmek", ikincisi, Milli demokratik devrim mücadelemizin kesin zafere ulaşması için işçi ve köylü yığınları ile mücadele içinde devrimci bağlar" kurmak, üçüncüsü de, "Emperyalizme, işbirlikçi burjuvazi ve kapitalizm öncesi kalıntılara karşı, bütün milli sınıfların devrimci güç birliğinin gerçekleşmesi için mücadele etmektir."[176]

Bu Kongrede DÖB, kendini feshederek Dev-Genç'e katılmıştır. Kongre, aynı zamanda, MDD içinde artık belirginleşmeye başlayan iki grubun, bir yanda Doğu Perinçek grubu, diğer yanda Çayan-Küpeli-Aktolga grubu, gizli mücadelesine de sahne olmuştur. Zaten kısa bir süre sonra da ayrılık gündeme gelecek ve *ASD* ikiye ayrılacaktır.

Adı Dev-Genç olarak değişen FKF'den tasfiye edilen TİP'li gençler ayrı bir örgütlenmeye gitmişler ve Sosyalist Gençlik Örgütü'nü (SGÖ) kurmuşlardır. TİP'lilere göre Dev-Genç, artık "anarşist ve terörist kabadayıların örgütüdür":

> FKF'nin 1969 Ekiminde yapılan 4. Kongresinde resmen tescil edilen MDD hakimiyeti ve anarşizmin FKF'yi sosyalistlikten çıkarması karşısında, bilimsel sosyalizmden taviz vermeyen gençler Sosyalist Gençlik Örgütünü kurmuşlardır. (...)
> Bugün Dev-Genç gençliğin doğal tepki ve eğilimleri önünde sürüklenen, örgüt olarak çürümüş bulunan, Türkiye sosyalist hareketi karşısında düşmanca tavır takınan ve giriştiği eylemlerle her gün daha derin açmazlara düşen küçük burjuva örgüttür. Dev-Genç sosyalist gençliğin değil anarşist ve terörist kabadayıların örgütüdür. Ortaya koyduğu eylemler burjuvazinin ekmeğine yağ sürmektedir. Gerek öğrenci kitlesi, gerekse ilerici kamuoyu nazarında Dev-Genç'in sahte devrimciliği ortaya çıkmakta ve bu durum her geçen gün daha çok anlaşılmaktadır.[177]

176. Ali Yıldırım, *FKF Dev-Genç Tarihi*, Doruk Yay., 2008, s. 370.
177. *Emek*, Sayı 8, Ocak 1971, s. 55-60.

Dev-Genç'in ilk faaliyeti TÖS ile birlikte 10 Kasım'ı "Bağımsızlık ve Mustafa Kemal Günü" olarak ilan etmek olmuştur. Siyasal'da, Dev-Genç'in davetiyle TÖS'ün de katıldığı bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Toplantıdan sonra, artık Ankara için "klasik" sayılabileceği gibi yürüyüşe geçilmiş; yürüyüş sırasında Amerikan Haberler Merkezinin camları kırılmış ve ABD'lilere ait bazı işyerleri tahrip edilmiştir. Bağımsızlık Günü'nün ardından, 1-10 Aralık tarihleri de "Yerli Malı Haftası" olarak ilan edilmiştir. Dev-Genç'in TÖS'le dayanışması bu kampanya süresince de devam etmiştir. Kampanya günlerinde anti-emperyalizm propagandası amacıyla, açık oturum, panel ve forum gibi etkinlikler düzenlenmiş, afişleme çalışmaları yapılmış, Anıtkabir'e yürünmüş, ABD askerleri tartaklanmış, Coca Cola, Pepsi, SHELL, Mobil, Pan-Am, Vagon-Lits, Philips, IBM gibi ABD şirketlerine karşı eylemler yapılmıştır.

Dev-Genç, bu kampanyadan sonra 15-19 Aralık tarihleri arasında TÖS ve İLKSEN tarafından başlatılan Öğretmenler Boykotu'na aktif olarak katılmıştır. Boykotun başlamasından önce, İstanbul'da gericiler iki cinayet işlediler. 9 Aralık'ta Yıldız Mühendislik öğrencisi Mehmet Büyüksevinç ile 14 Aralık'ta Battal Mehetoğlu gericiler tarafından öldürüldüler. 6. Filo'nun İzmir'e gelişi öncesi siyasi ortam gerilmişti.

1969 yılının bitimine iki hafta kala, 6. Filo 19 Aralık'ta İzmir limanına demirledi. Öncesinde Ege Üniversitesi'nde toplanan devrimci gençler 6. Filo'yu protesto için sloganlar attılar, türküler ve marşlar söylediler, direnişin nasıl yapılması gerektiğini tartıştılar. İstanbul'da yapıldığı gibi İzmirli devrimci gençler büyük bir protesto kampanyası başlattılar; duvarlara protesto sloganları yazdılar, afişler yapıştırdılar, bildiriler dağıttılar. Sağcılar da afişleri yırtarak, Belediye Başkanı Osman Kibar'ın emriyle belediye işçileri yazıları silerek tepkilerini göstermekte gecikmediler. 6. Filo'nun gelişini protesto etmek için EÜ'ye bağlı 6 fakülte, 1 yüksek okul ve İzmir DMMA, GEE, AÜ'ye bağlı 4 fakülte ve BYYO, AİTİA ile ODTÜ ve HÜ'nün tamamında 6. Filo Türkiye'yi terk edene kadar sürecek boykot başlatıldı. TMTF (Türkiye Milli Talebe Federasyonu), Valiliğe miting başvuru-

sunda bulundu ve 20 Aralık'ta miting izni aldı. Valilik, polis izinlerini kaldırmıştı. Ankara'dan Ankaralı Dev-Genç'lileri, İstanbul'dan da İstanbullu Dev-Genç'lileri tanıyan takviye polisler getirtilmişti. Türkiye, İzmir'e kilitlenmişti. Yeni bir Kanlı Pazar yaşanmaması için devrimci gençler İzmir gençliğini yalnız bırakmadılar; başta Ankara ve İstanbul olmak üzere birçok şehirden İzmir'e otobüs ve trenlerle gitmeye başladılar. Ankara'dan trene binen Dev-Genç'liler arasında elbette Hüseyin Cevahir ve Mahir Çayan da vardı. Şadi Samer, "içinde Cevahir'in de olduğu Siyasal kadrosu ile İzmir'e doğru yola çıkan trendeydik" diyor: "Polatlı'da tren durduruldu ve arama yapıldı. Bu aramada Necmettin Giritlioğlu bir silah yakalattı." Tren bu aramadan sonra tekrar yola çıktı. Benzer aramalar, diğer şehirlerden İzmir'e doğru yola çıkan otobüslerde de yapıldı. Ancak İzmir'e doğru akan devrimci gençlik selinin durdurulması mümkün değildi. Ankara ve İstanbul'dan gelen devrimci gençler 19-20 Aralık günlerinde İzmir'deydiler. Polis, Basmane Garı'nda tedbir aldığı için polisle diğer şehirlerden gelen devrimci gençler arasında kovalamacalar yaşanmış, gözaltılar olmuştu. Devrimci gençlik dışında DİSK, TÖS, İLKSEN, Asistanlar Sendikası, Devrimci Avukatlar... toplumun neredeyse tüm kesimleri 6. Filo'nun gelişini yayınladıkları ortak bildirilerle protesto ettiler. Ancak asıl protestolar sokaklarda yapıldı.

Bir gün önce Ege Üniversitesi'nde toplanıp sloganlar ve marşlar eşliğinde 6. Filo'nun gelişini protesto edeceklerini açıklayan devrimci gençler ertesi gün sokaklardaydılar. Ege Üniversitesi'nde Âşık İhsani'nin de katıldığı bir forum düzenleyen gençler daha sonra otobüslerle Konak şehir merkezine gelmişlerdi.[178] Hasan Tahsin Anıtı önünde saygı duruşunda bulunduktan sonra kalabalık bir grup halinde Lozan meydanına gelen gençler burada Amerikalılara ait arabaları tahrip etmiş, önlerine çıkan Amerikalıları da dövmüşlerdir. Amerikalılardan bazı yakın evlere sığınarak kurtulmuşlardır. Bu arada bildiri dağıtan 5 öğrenci nezarete alınmıştır. Bundan sonra meydana gelen olayda ise polis 39 genci daha nezarete almış ve böylece nezarete alınanların sayısı 44'e yükselmiştir:

178. *Yeni Asır*, 20.12.1969.

İkinci olay 6. Filo komutanı Albay Downey'ın Atatürk heykeline çelenk koymasını bekleyen büyük bir kalabalığın kordon boyunda iki Amerikan motorunun gelişini görünce yürüyüşe geçmesiyle başlamıştır. 300 kadar gencin yürüyüşü sırasında motor sahile yaklaşmış ve 3 Amerikalı subay inmiştir. 3 Amerikalının yanlarına yaklaşan bir şahıs onları tartaklamış ve Amerikalı irtibat subayının başına sopa ile vurmuştur. Bunun üzerine Amerikalılar tekrar motorlarına atlayıp sahilden uzaklaşmışlardır. Bu arada yürüyüş halindeki kalabalık motorları taşa tutmuştur.

Gençler daha sonra NATO önünde Amerikalılar aleyhine tezahürat yapmışlar ve arka kısma dolaşarak ön kapıyı zorlamak istemişlerdir. Saldırıyı polis önlemiştir. Gençler daha sonra İkinci Kordon yoluyla Alsancak'a doğru bağırarak giderlerken toplum polisi ve diğer polis ekipleri topluluğu dağıtmışlar, bu arada ellerine geçirdikleri gençleri arabalara bindirmişlerdir.

Alsancak semtinde Amerikalıların kaldığı bazı evlere gençler tarafından gece Molotof kokteylleri atılmıştır. Molotof kokteyllerin atılması çevrede heyecan yaratmış, bazı evlerin camları kırılmıştır. Bu arada bekçiler Molotof kokteyli atan üç genci silahla ateş ederek kovalamalarına rağmen kaçırmışlardır. Bekçiler sadece Kamil Dede adlı bir öğrenciyi zanlı olarak yakalamışlardır.[179]

Protestolar ertesi gün yapılan miting ve sonrasında yaşanan olaylarla devam eder:

6. Filoyu protesto mitingine şiddetli yağmura rağmen çok kalabalık bir gençlik topluluğu katılmıştır. Basmane meydanında uzun bir konvoy meydana getiren öğrenciler, ellerinde dövizler olduğu halde yürüyüşe geçmişler ve "Bağımsız Türkiye", "Amerikalı it evine git" diye bağırmışlardır. Yürüyüş polis kordonu içinde devam etmiştir. Sol ellerini zaman zaman kaldırarak marşlar söyleyen gençler AP İl Merkezi önünde aleyhte tezahürat yapmışlardır. Ege Üniversitesinden bazı öğretim üyelerinin de katıldığı yürüyüş sırasında halk, öğrencilere zaman zaman sevgi tezahüratında bulunmuştur. Yürüyüş sırasında tek Amerikalı dolaşmamıştır. Sağcılar, yürüyüş ve mitingte herhangi bir hareket göstermemiştir. Mitingten sonra gruplar halinde şehre yayılan gençler, Amerikalılara ait oldukları tespit ettikleri evlerin cam ve çerçevelerini taş ve sopalarla kırmışlar, yolda gördükleri Amerikalıları kıyasıya dövmüşlerdir. Olayların yayılması üzerine çok sayıda Toplum Polisi, arabalarla öğrencilerin peşine takılmış, cadde ve sokaklarda gördükleri bütün gençleri toplayıp Emniyet Müdürlüğünde nezaret altına almıştır... Cumhuriyet alanında Amerika, 6. Filoyu ve hükümet

179. *Milliyet*, 20.12.1969.

aleyhine bağıran gençler, sol ellerini havaya kaldırarak saygı duruşunda bulunmuşlardır. Alandaki konuşmalardan sonra Gaziosmanpaşa Bulvarı yoluyla yürüyüşe geçen öğrenciler, üçlü güvenlik kordonu altında Çankaya ve Gazi Bulvarı üzerinden TMTF merkezi önüne gelmişler ve buradan dağılmışlardır.[180]

"Nezarete alınanlar arasında" diyor Enis Rıza: "Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir de vardı. Mahir'in dövüldüğüne şahit oldum".

Üçüncü günde (21 Aralık) yapılan protestolara ise devrimci kadınların oturma eylemi damgasını vurur:

Polisin nezarete aldığı 54 genç, dün geç vakit adliyeye verilmişlerdir... Bunlardan 10'u tutuklanmıştır. Gençlerin adliyeye verilişleri sırasında 40 kadar üniversiteli genç kızın, şehit gazeteci Hasan Tahsin abidesi önünde, oturma grevine giriştikleri görülmüştür. Ellerinde dövizler taşıyan kızlar kısa zamanda büyük bir kalabalık tarafından çevrelenmiştir. Bu arada olaylar sebebiyle nezarete alınanların soruşturmasını takip için adliyede toplanmış olan gençler de kızların yanına gelmişlerdir. Konak Meydanındaki kalabalığın çok artması üzerine polis, şehit gazeteci Hasan Tahsin abidesi önüne gelmiş ve direniş halindeki kızlara kalkmalarını bildirmiştir. Polisle üniversiteli kızlar uzun süre münakaşa etmişler, bu arada itişmeler de olmuştur. Genç kızlar polisin bütün ısrarına rağmen yerlerinden kalkmamışlardır. Bu arada toplanmış olan büyük kalabalık, polisi protesto etmeğe ve çeşitli marşlar söyleyerek bağırmağa başlamışlardır. Tam bu sırada iki inzibat eri ortasında bir Amerikalı erin geçtiği görülmüştür. Bir hayli tartaklanan Amerikalı er hemen bir taksiye bindirilerek kaçırılmıştır. Polis bundan sonra sür'atle hareket ederek büyük kalabalığın arasına dalmış cop ve sopa kullanarak gençleri dağıtmıştır. Bu arada çeşitli direnişler olmuş, polise aleyhte tezahürat yapılmıştır. Kovalamaca sırasında beş kişi yüzlerinden, bir kişi de başından yediği ağır cop darbesiyle kendini kaybetmiştir. Bu olaylarla ilgili olarak da on genç nezarete alınmıştır. Polis kalabalığı dağıttıktan sonra yerlerinden kalkmamakta direnen kızları yer yer sürükleyerek otobüse bindirip nezarete almıştır. Konak Meydanındaki kovalamaca büyük bir panik havası içinde olmuştur. Kızlar daha sonra serbest bırakılmıştır.
THA'nın bildirdiğine göre Ankara'da Amerikan Haberler Merkezine önceki gece Molotof kokteyli atılmış, yedi cam kırılmıştır. Ayrıca binanın yanındaki bir evin de 10 camı kırılmıştır. Amerikan Haberler Merkezi vitrinlerinin devamlı olarak kırılması üzerine bunlara plastik camlar yerleştirilmiştir.

180. *Milliyet*, 21.12.1969.

> Polis... Cumhuriyet Alanında sazlı sözlü bir basın toplantısı yaparak 6. Filoyu protestoya kalkışan Aşık İhsani, Aşık Fer[h]ani ve Aşık Kaçıran'ı nezarete almıştır.[181]

22 Aralık'ta İzmir'den ayrılan 6. Filo protestolarında "İzmir Valisi'nin yaptığı açıklamaya göre, 3 günün sonunda 193 öğrenci gözaltına alınmış, 75'i hakkında soruşturma açılmış, 10'u tutuklanmıştır."[182] Vali'ye göre "Olayları yaratanlar, Ankara'dan gelen bazı münasebetsiz anarşistlerdir."[183]

6. Filo protestolarında İzmir'de olan Hüseyin Cevahir, bir yıl sonra yine İzmir'de olacaktı. Bu defa İzmir-Aliağa şantiyelerinde çalışan Mazgirtli hemşerileri arasında işçi çalışması, Akhisar ve Söke civarında köy çalışmaları yapmak için.

181. *Milliyet*, 22.12.1969.
182. *Milliyet*, 23.12.1969.
183. *Yeni Asır*, 23.12.1969.

1970

Yeni on yılın ilk günlerinde devrimci öğrencilerin protesto eylemleri, sanki önceki yıllarda gerçekleşen politik eylemlilikler yaşanmamış gibi, öğrencileri doğrudan ilgilendiren sosyal sorunlar nedeniyle başladı. Ankara Belediyesi yeni yılda öğrencilere bir sürpriz yaptı; üniversite ve yüksekokul öğrenci derneklerinin "paso" verme hakkını kaldırdı.[1] Artık derneklerin verdiği öğrenci kimlikleri kabul edilmeyecekti. Devrimci öğrenciler buna tepki vermekte gecikmediler; 2 Ocak'ta bir grup öğrenci Beşevler kavşağında belediye otobüslerinin önünü kesip geçmelerine izin vermezken, diğer bir grup AÜDTCF'li Sıhhiye'den Ulus'a giden otobüsü durdurup yolcularını indirdikten sonra, otobüsü fakültenin bahçesinde bir süre rehin tuttular. HÜ öğrencileri de aynı eylemi yaptılar. Benzer eylemler bir kaç gün sürdü; bazı eylemlere polis müdahale etti. Savaş Dizdar o günleri şöyle yazıyor:

> Derken belediyenin, öğrenci derneklerince verilen pasoları (şebeke) geçersiz saydığı haberi ulaştı. Ankara'da o dönem Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi başta; hemen hemen tüm fakülte ve yüksekokullarda öğrenci dernekleri seçimlerini sosyalistler kazanmıştı. Belediyenin bu kararı son derece anlamlı ve düşmanca, siyasi bir karardı elbette. Yanlış hatırlamıyorsam 5 lira karşılığı öğrenciye verilen bu tanıtım aracı pasolarla belediye otobüslerinde, maçlarda, sinemalarda, devlet tiyatrolarında, senfoni orkestrası konserlerinde vs ciddi bir indirim sağlanıyordu. Öte yandan öğrenci dernekleri hemen hemen tek gelir kaynağı olan bu pasolardan

1. "Ankara'daki bütün öğrenci örgütlerinin devrimcilerin ellerine geçmesi üzerine pasoların öğrenci derneklerinden alınması yönünden tertiplere girişen Ankara Belediyesi, öğrencileri maddi baskı altına almak gayreti yanında şimdi de devrimci tiyatro ve kitabevlerini 'kirlilik' gerekçesine dayanarak kapattırmaktadır" (*Aydınlık*, Sayı 16, 1970 Şubat, s. 307).

> sağladığı olanağı yine sosyal amaçlı kullanıyor, ihtiyacı olan öğrenciye yurt ve yemek yardımı yapıyordu.
> Binlerce öğrenci tam bilet ücreti ödeyip girdikleri sinemalarda koltuklara zarar vermeye başlayınca sinema işletmecileri belediyenin karşısında, bizim safımızda yer almak durumunda kaldılar.
> Sonra otobüs operasyonları başladı. Belediye otobüslerine giren öğrenciler şoförün (muhtelif ikna yöntemleriyle) otobüsü ODTÜ, Hacettepe, Cebeci ((SBF) istikametlerine yönlendirmesini rica ettiler. Şoförlerin hemen hemen tümü bu ricayı kırmayıp otobüslerini bu istikametlere çevirdiler ve kontak kapatıp yurt kantinlerinde çayımızı içip istirahate çekildiler. Üç üniversite adeta yarışa girmişti, kimin otobüsü daha çok diye. Ben SBF ile Hukuk Fakültesi arasına dizilmiş yirmiyi aşkın otobüs saymıştım. Zayiat vermemiştik. Sadece BYYO'dan üç arkadaş gözaltına alınmış ve tutuklanmıştı. Gerçi belediye otobüslerinden başka seçeneği olmayan Ankara halkını mağdur etmiştik ama belediyenin bu siyasi salvosunu da karşılamak, yanıtsız bırakmamak zorundaydık. (...)
> Sonuçta belediye meclisi kararını geri almak, iptal etmek zorunda kalmış, bu iş de böylece bitmişti.[2]

Ancak devrimci öğrencilerin kafasını meşgul eden daha önemli bir olay yaşanmaktaydı yeni yılın bu ilk ayında. MDD'li teorisyenleri, aydınları -genç yaşlı demeden- bir araya getiren ve Türkiye'nin siyasi, sosyal, ekonomik sorunlarına teorik çözümlemeler getiren *Aydınlık Sosyalist Dergi*'de (*ASD*) zaten beklenen ayrışma gerçekleşmişti. Perinçek grubunun özellikle 1969'da yükselen antiemperyalist eylemler sırasında "oportünist/pasifist ve provokatif tavırlar"la gerdikleri ilişkiler kopmuştu. Bunun teorik plandaki görünüşü "öncülük" meselesiydi:

> Dev-Genç Kongresi'den, bölünmenin fiilen ortaya çıktığı 1970 Ocak başına kadar geçen ikibuçuk aylık sürede, çeşitli Dev-Genç forumlarında iki taraf arasında açık tartışmalar cereyan etti. Pratik eylemlerde iki kamp açıkça ayrı çizgiler izledi. Tartışmalar, teorik planda, Şahin Alpay'ın *ASD*'nin 12. sayısında yayımlanan yazısında ileri sürülen, "proletaryanın öncülüğünün objektif ve subjektif şartları yoktur" görüşünün "milli burjuva kuyrukçuluğu" olup olmadığı, Che Guevara, Douglos Bravo gibi gerilla liderlerinin "maceracı" çizgiyi mi, yoksa "doğru devrimci" çizgiyi mi temsil ettikleri, pratikte çeşitli eylemlerin "maceracılık" olup olmadığı noktalarında yoğunlaşmıştı.[3]

2. Savaş Dizdar, *Bir Zamanlar Mülkiye*, Ayrıntı Yay., 2015, s. 97-99.
3. Gün Zileli, *Yarılma*, İletişim Yay., 2002, s. 384-385.

Nihayet yasal olarak sahibi görünen Münir Ramazan Aktolga'nın başta Mahir Çayan olmak üzere diğer arkadaşlarıyla birlikte *Dergi*'yi sahiplenmesi ve Doğu Perinçek yanlılarını *Dergi*'den kovması üzerine MDD hareketinde ilk büyük bölünme yaşanmıştı. Mahir ve arkadaşları *ASD*'yi sahiplenirken, Doğu Perinçek yanlıları da *Proleter Devrimci Aydınlık*'ı (*PDA*) yayımlamaya başlamışlardı. MDD hareketinin "eski tüfek"i Mihri Belli de Doğu Perinçek'e tavır almıştı. Bölünmeler MDD'nin diğer yayınlarında da etkisini gösterdi.[4]

Bölünme kısa sürede doğal olarak *Dergi* dışına da sıçradı. Perinçek grubu sadece *Dergi*'den tasfiye edilmekle kalmadı; başta Dev-Genç olmak üzere birlikte hareket ettikleri tüm derneklerden de atıldı. 18 Ocak 1970 günü AÜSBF'de devrimci öğrencilere açık olarak düzenlenen Dev-Genç MYK toplantısında *PDA*'cı Gün Zileli, Oral Çalışlar, Aktan İnce ve Ömer Özerturgut ihraç edilerek yerlerine Ruhi Koç (İrfan Uçar'ın yerine Genel Sekreter yapıldı), Hüseyin Onur, Nurettin Öztürk ve Oktay Etiman getirildi. Bununla da kalınmayarak AÜSBF Öğrenci Derneği ve Sosyalist Fikir Kulübü'nde de aynı tasfiyeler yapıldı (İstanbul Dev-Genç'te de yeni bir yönetim oluşturuldu). Diğer taraftan tartışmalar devam ediyordu. 20 Ocak'ta yine SBF'de *ASD* temsilcileri ve TDGF Başkanı ile *ASD*'den ayrıların katılımıyla bir açık oturum yapıldı.[5]

Ancak Perinçek yanlılarının, başında "Proleter Devrimci" olsa da "Aydınlık" adıyla bir dergi çıkarmaları Dev-Genç'lilerin tepkisini çekti. Okullarda, yurtlarda yapılan tartışmalar, yerini bir süre sonra küçük çatışmalara bıraktı. Dev-Genç MYK aldığı bir kararla 4 Mart 1970 günü AÜSBF kantininde *PDA* dergisi satan gençleri engelledi. Hüseyin Cevahir'in de içinde yer aldığı SBF Dev-Genç grubu bu fakültede *PDA* satmanın yasaklandığını ilan etti. Kısa bir süre öncesine kadar "arkadaş" olan *ASD* ve *PDA* yanlıları şimdi karşı karşıya gelmişlerdi. *PDA*'cılar bu karara karşı yılmadılar; ertesi gün daha kalabalık bir grupla geldiler ama Dev-Genç'liler daha kararlıydı. *PDA*, SBF'de dağıttırılmadı.

4. Mihri Belli, MDD'nin diğer yayın organlarından *Türk Solu*'ndaki yazılarına son vermesine rağmen, gazete Nisan 1970 ortasına kadar çıkmaya devam etti. Diğer kitle yayın organı *İşçi-Köylü* gazetesi, *PDA*'cıların elinde kaldı. MDD hareketi de *İşçilerin Köylülerin Gazetesi Kurtuluş* adıyla bir başka kitle yayın organı çıkardı.

5. *ASD*, Sayı 16, Şubat 1970, s. 295-301.

Sadece orada değil diğer fakültelerde de aynı tavır gösterildi. Dev-Genç MYK, "isim sahtekârlığı" yapan *PDA*'cıların dergilerini satabilmeleri için isim değişikliğine gitmelerini şart koşmuştu.[6]

MDD hareketi içinde yaşanan ayrılığın iki önemli nedeni vardı: Birincisi, *ASD*, Perinçek yanlılarını "devrimin öncü sınıfı" ve ikincisi, "işçi sınıfı partisi" konusunda oportünizme saplanmakla eleştiriyordu. *ASD*'ye göre Perinçek yanlıları TİP'in başka bir versiyonuydular. Nasıl ki TİP, varolan şartların öncü işçi partisi konusunda uygun olduğunu ve zaten böyle bir partinin de var olduğunu söyleyerek "legalite batağına" saplanmayan bir işçi sınıfı partisini engelliyorlarsa, Perinçek de başka bir yoldan giderek öncü işçi partisinin kurulmasını mevcut koşullarda engelliyordu. *PDA*'cılar, varolan şartların öncü işçi sınıfı partisi kurmak için uygun olmadığını, bunun için MDD'nin gerçekleşmesi gerektiğini şart koşuyorlardı. Dolayısıyla MDD'nin öncü gücü de proletarya değil, asker-sivil aydınlar olacaktı. "Yeni oportünizm"[7] olarak tanımlanan *PDA* oportünizmi, devrimci bir proleter öncü sınıfı partisinin kurulmasına ve MDD'ye proletaryanın öncülük etmesine karşı çıkıyordu. Onlara göre böyle bir öncülüğün şartları yoktu; işçi sınıfı öncülük edecek kadar gelişmemişti. *ASD* ise işçi sınıfının yeterli ölçüde geliştiğini ve öte yandan asıl önemli olan şeyin bu olmadığını çünkü işçi sınıfının "ideolojik" olarak öncülük yapabileceğini savunuyordu.

Tartışmalar dergi sayfalarında devam etti.[8] Cevahir de *ASD*'nin 1970 Eylül sayısında yayınlanan "Kitleler, Küba Devrimi ve Yeni Oportünizm" başlıklı yazısında *PDA*'cıları eleştirdi. Cevahir, siyasi/teorik mahiyetteki bu ilk yazısında şöyle yazdı:

> Millî demokratik devrimin olabilmesi, kalıcı zaferlere ulaşabilmesi için proletaryanın öncülüğünde yürütülmesi kaçınılmaz bir zorunluluktur. Eğer bir ülkede proletarya, öncülüğün objektif şartlarına sahip değilse, "o ülkede millî demokratik devrim gerçekleştirilemez. Genel plânda yürütülecek mücadele bizi sonunda Millî Demokratik Devrime doğru götürecektir" demek bir şey değiştirmez. Dünyanın en

6. *Türk Solu*, Sayı 121, 10 Mart 1970, s. 6.
7. "Eski oportünizm", TİP'in başındaki yönetici klikti.
8. Bu konuda bkz. Mahir Çayan'ın *ASD*'nin Ocak 1970 tarihli 15. sayısında yayınlanan "Sağ Sapma, Devrimci Pratik ve Teori" başlıklı yazısı ile Haziran 1970 tarihli 20. sayısında yayınlanan "Yeni Oportünizmin Niteliği Üzerine" başlıklı yazısı.

geri ülkesinde bile geçerli devrimci strateji millî demokratik devrim stratejisi olarak ilân edilirken ve yeni oportünistler de buna bağıra çağıra katılırken, Türkiye için millî demokratik devrim aşamasının henüz ileri bir aşama olduğunu iddia etmelerine akıl sır erdirmeye imkân yoktur. (...)

"Her ne kadar yeni oportünizm açık seçik "millî demokratik devrim aşamasının gerisindeyiz", demiyorsa da; müphemlik, muğlaklık, muallâkta olmak, saman altından su yürütmeye kalkmak oportünizmin genel niteliğidir. Ama dikkatli okurun, gözünden yeni oportünizmin bu sonuca varmak istediği gerçeği kaçmamaktadır. Bu bakımdan yeni oportünizm sağ oportünizm ve dolayısıyla pasifizmdir. Ülkenin ekonomik düzeyini, proletaryanın ulaştığı gücü ve şartları olduğunun altında göstermektedir. Aynı şekilde Aybar-Aren-Boran oportünizmi ise bunun tam tersi bir tutumla, proletaryayı ve ülkenin şartlarını olduğundan daha yüksek göstererek, atılacak devrimci adım olarak sosyalist devrimi önermektedir. Aslında eski teslimiyetçi oportünizmin proletarya, ittifaklar, anti-emperyalist mücadele, devrim diye problemleri yoktur. O, yalnızca devrimcileri jurnallemek, polisle ve emperyalizmle işbirliği yapmak görevini yüklenmiştir ve bunu başarıyla yürütmektedir.[9]

Yeni yılın ilk aylarında devrimci gençliği oldukça meşgul eden *ASD-PDA* ayrılığı mart ayında başlayan boykotlarla önemini kaybetmeye başladı. Zaten Dev-Genç'lilere göre pratik, kimin ne kadar samimi olduğunu gösterecek en iyi turnusol kâğıdıydı.

Son iki yıldır kesintilerle devam eden boykot ve işgal hareketlerine rağmen devrimci öğrenciler, üniversite reformunun isteklerini karşılamaktan uzak olduğunu ileri sürerek mart ayında çeşitli fakülte ve yüksekokullarda yeni bir boykot dalgası başlattılar. Dev-Genç'liler Ege'nin Akhisar ve Ödemiş ilçelerinde şubat ayında yapılan tütün mitinglerinin yorgunluğunu kısa sürede üzerlerinden atmışlardı.[10]

14 Mart 1970 günü, Çanakkale Savaşı'nın 55. yıldönümü vesilesiyle Dev-Genç tarafından düzenlenen "Bağımsızlık Haftası" kapsamında AÜDTCF kampüsünde diğer fakültelerden

9. *ASD*, Sayı 23, Eylül 1970, s. 374.

10. Mitinglere katılım *ASD*'de şöyle yorumlandı: "Son Ege hareketi sonucunda şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: TDGF'nin militan kadrolarında proleter devrimci çalışma tarzı artık egemen olmaya başlamıştır" (*ASD*, Sayı 17, Mart 1970, s. 397).

öğrencilerin ve halkın da katıldığı bir forum gerçekleştirilmiştir. Forum devam ederken, topluluğun Kızılay yönüne doğru bir yürüyüş gerçekleştirebileceğini düşünen polis Sıhhiye ve Kızılay'da yoğun güvenlik önlemleri almış ve barikat oluşturmuştur. Ne var ki, topluluğun kararı bu yönde olmamış; "Demirel'in temsil ettiği meclisi tanımadıklarını" ilan eden öğrenciler ve beraberlerindeki yurttaşlar "Mustafa Kemal'in parlamentosunun" bulunduğu Ulus yönüne doğru yürüyüşe geçmiştir. Birinci Meclis binasında da bir forum gerçekleştirilip ardından İstiklal Marşı okunduktan sonra, Meclis'in balkonundan forumda alınan kararlar açıklanmıştır.[11] Aynı gün TDGF genel başkanı Atilla Sarp, sivil polisler tarafından gözaltına alınmış ve daha sonra tutuklanmıştır.[12]

Devrimci öğrencilerin siyasal gündemi o kadar yoğundur ki, dinlenmek neredeyse imkânsız gibidir. Üç gün geçmeden başka bir olay, elbette Hüseyin Cevahir'in de önde yer aldığı SBF'li devrimcilerin harekete geçmesine neden olur. 17 Mart'ta Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulunda boykot yapan devrimci öğrencilere faşistlerin saldırması üzerine başlayan olaylar AÜFF'ye sıçrayınca polis, izinsiz olarak Dekan ve bazı profesörleri tartaklayarak fakülteye girer. Olay üzerine AÜSBF, AÜFF ve AÜTF öğrencileri 21 Mart'a kadar boykot yapma kararı alır. Olayların büyümesini önlemek amacıyla AÜ 26 Mart'a kadar tatil edilir.

Bir gün sonra 18 Mart'ta Ankara İktisadi Ticari İlimler Akademisi'nde boykot yapmak isteyen öğrencilere faşistler (veya bazı yayınlara göre sivil polisler) saldırır, çıkan çatışmada Sabahattin Kurt ayağından yaralanır:

> İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi dün sabah başlayan olaylar yüzünden 26 mart Perşembe gününe kadar tatil edilmiştir... Olaylar sırasında yaralananlardan Naim Aydoğan, kafasından kurşunla vurulmuş ve kaldırıldığı hastanede hayati tehlike raporu verilmiştir.

11. *Türk Solu*, 17 Mart 1970, Sayı 122, s. 6. Bağımsızlık Bildirisi, MDD programının bir ilanıdır: Milli çıkarlarımızı zedeleyen bütün ikili anlaşmalar feshedilmeli, NATO ve CENTO'dan çıkılmalıdır. Toprak ağalığı ve tefecilik ortadan kaldırılmalı ve ağaların toprakları yoksul köylülere dağıtılmalıdır...

12. "Sarp tutuklanarak Yusuf Küpeli ve arkadaşlarının yanına gönderilmiştir. Daha sonra Orduyu isyana teşvik ettiği gerekçesiyle Mamak Askeri Hapishanesine nakledilmiştir. Son olaylar da açıkça göstermektedir ki hâkim sınıflar yurdumuzda devrimci gençlikle, ordu ve askerlerin arasını açma çabası içindedirler" (*ASD*, Sayı 18, Nisan 1970, s. 483).

Tabanca ile elinden [doğrusu ayağından] yaralanan Sabahattin Kurt ise Tıp Fakültesi acil servisinde tedavi edilirken kaçmıştır.
Yüksel Elvan adındaki öğrenci ise başından sandalye ile yaralanmıştır.[13]

Şadi Samer de olayın tanıklarından biridir: "Sabahattin'i hastanede bırakamazdık, polis gözaltına alabilirdi, bu yüzden kaçırdık ve Aydın ve Lemis Ketenci'nin evine götürdük."

Orada kaldıkları sürede Hüseyin Cevahir ve Mahir Çayan ellerinde yiyecek ve içeceklerle Sabahattin Kurt'u ziyaret ederler. Cevahir, bu ziyaretlerin birinde Nâzım Hikmet'in "Paris Yanıp Yıkılmasın" şiirini okur. Bununla da kalmaz; ziyaretleri sırasında evdeki işlere yardımcı olur.[14]

Nisan başında TDGF'nin bir başka gündemi ise Kıbrıs'tır: Amerikan emperyalistlerinin faşist Yunan cuntası ve Kıbrıs'taki gerici güçlerle birlikte tezgâhladıkları Enosis planının yeni oyunlarla uygulanmaya başlanması üzerine TDGF, Ankara Kıbrıslı Türk Öğrenci Birliği ve Kıbrıs Türk Ulusal Öğrenci Federasyonuyla birlikte 6-13 Nisan'ı Kıbrıs Haftası olarak ilan eder. Ancak faşistlerin gündemi devrimcilere saldırı üzerine kuruludur. 13 Nisan'da, Ankara'daki Atatürk Yurdu'nu basan faşistlerin, 12 solcu öğrenciyi rehin alıp işkenceden geçirmesi üzerine olaylar tırmanışa geçer. AÜTF, AÜHF, AÜSBF, AÜDTCF ve AÜ Eğitim Fakültesinde devrimci öğrenciler yakaladıkları faşist öğrencileri döver. Buna karşılık yaklaşık 100 kişilik faşist bir grup AÜHF'ye

13. *Milliyet*, 19.3.1970; *Ant*'ın haberi ise şöyledir: "Devrimci gençliğin geçtiğimiz hafta içinde başlattığı "Bağımsızlık Haftası"nı eyleme girmek için fırsat bilen hakim sınıflar ve onların kiralık katilleri, Ankara'da beş devrimci genci kurşunladılar.
Olayların ilki 18 Mart günü Ankara Yüksek Öğretmen Okulu'nda meydana gelmiş, okulu basan 500 kişilik sağcı bir grupla devrimci öğrenciler bir saatten fazla taş, sopa ve silahla çatışmışlardır. Çarpışma sırasında Hüseyin Ünal ve Süleyman Özmen adındaki devrimci öğrenciler kurşunlarla ağır bir şekilde yaralanmışlardır...
Olaydan sonra açıklama yapan öğrenci temsilcileri ve okul yöneticileri, okulun İlahiyat Fakültesi'ne mensup bir kısım sağcı tarafından basıldığını bildirmişler, "Okulumuz bundan böyle bu çeşit bir baskına uğrarsa, binaları ateşe verecek ve sonuna kadar çarpışacağız" demişlerdir.
Yüksek Öğretmen Okulu'ndaki bu olaydan sonra Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nde de, bir grup sivil polis okul kantininde çıkan tartışma sonunda üç devrimci öğrenciyi tabanca ile yaralamışlardır" (*Ant*, Sayı 169, 24 Mart 1970, s. 3).
Olayla ilgili ayrıca bakınız: Murat Bjeduğ, *Sabo*, Ayrıntı Yay., 2017, s. 111-112.
14. Turhan Feyizoğlu, *Mahir*, Totem Yay., 2017, s. 224.

baskın düzenler. Devrimci öğrencilerle yaşanan kavgada bazı öğrenciler yaralanır. Eğitim Fakültesinde ve AÜDTCF'de de aynı çatışmalar yaşanır. Bu çatışmalar yaşanırken AÜTF'ye giren eli tabancalı faşistler, binayı kurşun yağmuruna tutarlar ve bu sırada HÜTF öğretim üyesi Yedek Subay Tabip Teğmen Necdet Güçlü'yü öldürürler:[15]

> Bir tıp fakültesinin basılması sonucu genç bir hekimin hayatını kaybetmesi, akademik camiada infial yaratmıştır. HÜ önünde toplanan öğrenciler, beyaz gömlek giymiş AÜTF öğrencileriyle birlikte Güçlü'nün öldürüldüğü yerde saygı duruşunda bulunduktan sonra, yaklaşık 5 bin kişilik bir kalabalık olarak AÜDTCF'ye yürümüştür.[16]

Nisan başında bu olaylar yaşanırken Hüseyin Cevahir ise Diyarbakır'daydı.

Doğumunun 25. yılına denk gelen Nisan ayı, Cevahir'in kısa ama yoğun devrimci mücadeleyle geçen hayatının önemli dönüm noktalarından biridir. O zamana kadar edebiyat eleştirileri çerçevesinde yazılar yazan Cevahir'i başka bir görev beklemektedir: *ASD* muhabiri olarak Diyarbakır'a gitmek, orada yaşananları gözlemleyip yazıya dökmek. Şaban İba'nın verdiği bilgiye göre Cevahir, oraya yalnız gider. Elbette o çevrede Dev-Genç ilişkileri vardır ve Cevahir de bu ilişkileri değerlendirerek görevini yapacaktır. Zaten bir yıl önce Diyarbakır'da, Türkiye çapında boykot ve işgallerin yaşandığı bir zamanda yapılan

15. Olaylara ilişkin yorum ise şöyledir: "Devrimci gençler, Amerikan emperyalizminin ve işbirlikçi iktidarın gericileri maşa gibi kullanarak oynamak istedikleri oyunun bilincindedirler. Ve sürekli olarak Amerikan emperyalizmini hedef almaktadırlar. Necdet Güçlü'nün öldürülmesi üzerine yapılan gösteriler sırasında Ankara'da Pan American, Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası, İstanbul'da gene Pan American, Amerikan-Türk Bankası, Philips ve IBM'e ait işyerleri tahrip edilmesi bunun en açık örnekleridir. Devrimci gençler için işçi köylü yığınlarıyla en sıkı bağları kurmak, bunları geliştirmek ve güçlendirmek, öte yandan Amerikan emperyalizmine, onun yerli işbirlikçilerine ve toprak ağalarına karşı mücadele etmek asıl hedeftir. Bu yolda mücadeleye sekte vuran gerici unsurların saldırılarına ve oynanmak istenen çeşitli oyunlara karşı asıl düşmanın kim olduğunun bilincinde olarak karşı koymak zorunludur" (*ASD*, Sayı 19, Mayıs 1970, s. 105).
16. *Milliyet*, 14.4.1970.

mitinge FKF genel merkezinin mitingi izlemek üzere görevlendirdiği genel yönetim kurulu üyeleri katılmış ve genel merkeze bir rapor vermişlerdi. Mitingle ilgili haber ve rapor şöyleydi:

> 13 Nisan 1969 Pazar günü Anayasa Nizamını Koruma Kanunu Tasarısını protesto etmek ve hürriyet isteklerini dile getirmek için düzenlenen miting başarıyla yapılmıştır. ... şehrin belediye meydanında ... 3 000 civarında Kürt asıllı vatandaşlar toplanmıştır. Ellerindeki pankart ve dövizlerde doğu-batı ekonomik sosyal farklılığı, Anayasanın Doğuda uygulanmayışı, Doğu halkının yoksulluğu ve bir etnik grup olarak Kürtlere yapılan baskıları belirten söz ve sloganlar bulunmaktaydı. Özellikle Kürtçe yazılmış bir döviz ilgi çekicidir: "Zinhare zinhar Morrison varisé Bayar, deste xwe nede barçerya djiwar dışkine sere kolledar" Bayar'ın mirasçısı Morrison [Süleyman] sakın ha ellerini köle sahiplerinin kafalarını parçalayan çarkın dişlerinin önüne sokma "onu durdurmak için tutma!" (...)
> Konuşmacılar, TİP Genel Sekreteri Tarık Ziya Ekinci, Kulp Müftüsü Yazar Mehmet Emin Bozarslan, Devrimci iki öğretmen, Erzurum FKF Sekreterliği ve FKF Genel Yönetim Kurulu üyesi iki sosyalist, Diyarbakır Tıp Fakültesinden bir öğrenci ve Avukat Tahsin Ekinci'dir. Konuşmaların konusu Kürt halkına yapılan zulümler "jenosid ve asimilasyon", yeni tasarı kanunlaştığında Kürt Halkı üzerinde daha da yoğunlaşacak olan faşist baskılar, Anayasa ve yasaların uygulanmaması ve ülkede antiemperyalist ve antifeodal mücadele sorunları olmuştur. Konuşmalar sırasında Nâzım Hikmet'in Memleketim ve Şemsi Belli'nin Anayaso şiiri okunmuştur. (...)
> Geçen yıl yapılan Doğu Mitinglerinden sonra bu ilk Anayasa Nizamını Koruma Kanunu Tasarısına karşı "Hürriyet" Mitingi şu bakımlardan büyük önem taşımaktadır.
> 1)- Gençlik dışında, faşist sistemin baskı kanunları tasarılarına karşı halkın ilk çıkışıdır.
> 2)- 5-6 milyon civarındaki *Kürt Halkının ağalara, şeyhlere, işbirlikçi burjuvaziye ve şöven Türk Milliyetçiliğine karşı "Ekmek ve Hürriyet" kavgası*nın son örneğidir.
> 3)- Tam bağımsızlık ve gerçek demokrasi için Halk Kurtuluş Savaşımızın yani Milli Demokratik Devrim Stratejisinin Kürt Sorununu dışta bırakamayacağını, Türk Halkının kurtuluşu ile Kürt Halkının kurtuluşunun ayrı olamayacağını ve bu sorunun Kürt Halkının objektif olarak haklı istekleri yönünde çözümlenmesi gerektiğini ortaya koymuştur.
> İşte bu nedenlerle başta sosyalistler olmak üzere, bütün millici ve demokrat güçler Kürt Halkının sorunlarına sahip çıkmalı ve Kürt

> milliyetçilerini emperyalizmin kucağına atmamalıdırlar. Yoksa, Emperyalizmin "Böl ve Yönet" kuralı, Türkiye'deki devrimci hareketin zafere doğru koştuğu bir sırada uygulanarak, Kürt ve Türk Halkları birbirine düşürülebilecektir. Bu ise bilimsel sosyalistlerin hiçbir zaman imkân vermeyecekleri bir durumdur.[17]

Cevahir, Diyarbakır'a daha farklı şartlarda gitti; orada yapılan zulmü belgelemek üzere Dev-Genç ilişkilerinden yararlanarak köyleri dolaştı, köylülerle konuştu. Cevahir, Diyarbakır gezisinden döndükten sonra aldığı notları geçen yılki FKF'nin raporundan sonra ikinci bir rapor olarak *ASD*'ye teslim etti. *ASD*'de "Doğu Anadolu Raporu" başlığıyla derginin haberler sayfasında yayınlanan yazı Kürt köylülerine yapılan işkenceler konusunda oldukça ayrıntılı bilgiler içeriyordu. Cevahir, "muhabirlik" görevini çok iyi yapmıştı. Ancak çalışma bitmemişti; yine bölgeye gitmek, diğer şehirlerde de gözlemlerde bulunmak gerekiyordu. Ama Hüseyin Cevahir'in tekrar bölgeye gitmesi sakıncalıydı. Bu görevi "Zapata" lakabıyla bilinen Şaban İba tamamlamak istedi:

> Hüseyin Cevahir'in ardından -onun bölgede aranması üzerine bıraktığı çalışmaları tamamlamak için- bir arkadaşla birlikte Kürdistan'a gittik. Diyarbakır, Batman, Siirt, Bitlis ve Van'da yereldeki devrimcilerle görüşerek "Komando baskınları" için rapor hazırladık.[18]

Peki, ne olmuştu da Cevahir, Doğu'ya gönderilmişti? *ASD*'nin açıklaması kısaydı ve Cevahir'in yazısının girişine konmuştu:

> Son günlerde Doğudan gelen seslerin yoğunlaşması, hatta Babıâli basınına kadar ulaşması üzerine, Bismil ve Silvan'a gönderdiğimiz arkadaşımız Hüseyin Cevahir'in yerinde hazırladığı yazıyı aynen yayınlıyoruz.[19]

17. *Türk Solu*, Sayı 76, 29 Nisan 1969, s. 13.
18. Şaban İba, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 1*, Dipnot Yay., 2016, s. 279. Ayrıca Şaban İba'nın anlatımlarına göre aldıkları notlar bir otelde kaldıkları sırada, büyük ihtimalle polis tarafından alınır ve sonuçta rapor yayınlanmaz.
19. *ASD*, Sayı 19, Mayıs 1970, s. 106.

"Babıâli basınına kadar ulaşan" ve bunun üzerine Cevahir'i oraya göndermek zorunda kalınan "zulmün" arkasında ne vardı?

Sovyetler Birliği ile ABD emperyalizmi arasında 1960'ların başından itibaren giderek artan nükleer gerginliğin alanı Türkiye'nin Doğusuydu. İki süper güç arasında bir savaş çıktığında Doğu bir tampon bölge olarak ABD tarafından kullanılacaktı. Bu yüzden "Doğuda yaşayan vatandaşlar" huzursuzdular.[20] AP iktidarı da huzursuzdu; ancak bu başka bir nedenden kaynaklanıyordu.

Kürt lider Molla Mustafa Barzani 1960'ın başından itibaren Irak'ın kuzeyindeki Kürt bölgesinde Irak merkezî iktidarına karşı silahlı mücadelesini yükseltmişti. Taraflar arasındaki çatışmalar 1960'lar boyunca devam etmiş ancak zaman zaman görüşmelerle bu çatışmalara ara verilmişti.

Barzani'nin yürüttüğü mücadele baştan beri Türkiye devletini de yakından ilgilendiriyordu. Çünkü KDP'nin Türkiye'nin doğusunda etkisi vardı ve devlet buna yönelik "tedbirler" alıyordu. 1966 yılında Irak Başbakanı Bazzaz, Barzani ile anlaşma yolunda olduğunu açıklamasından sonra Ankara'yı ziyaret ettiği sırada bu "tedbirler", *YÖN*'de yapılan habere konu olmuştu:

> Bazzaz'ın ziyaretinden birkaç gün önce de, Millî İstihbarat Teşkilâtı Müsteşar Vekili Fuat Doğu'nun başkanlığında, Marmara Köşkünde 21 müsteşarın katıldığı bir toplantı yapılmıştır. *Yeni Gazete* bu toplantı hakkında şu bilgileri vermiştir: "Özellikle 16 ilimizde Kürtçülük cereyanının tâkibi ile bunlardan altı vilâyet üzerinde önemle durulacaktır. Bu 16 vilâyetin kültür ve ekonomik yönden kalkındırılmaları, Kürtçülük eğilimi taşıyan Kürtlerin böylece uzun vâdede bu cereyanın dışına çekilmeleri mümkün kılınacaktır. Bu amaçla ismi açıklanmayan 16 ilimizde, yatırım faaliyetleri hızlandırılacak, daha çok okul açılmasına çalışılacak, öte yandan da bu illerde çok sıkı bir emniyet

20. Bu sorunu ve ABD'nin planını o dönemde *Ant* dergisi kamuoyuna duyurmuştu: "ABD'ye teslimiyetin bir başka belgesini 11 Nisan 1967'de açıkladık. *The New York Times* Gazetesi'nin bildirdiğine göre Türkiye ile yapılan gizli bir anlaşma uyarınca ABD ordusu tarafından Türkiye'nin Sovyet sınırına yakın doğu bölgelerine nükleer mayınlar yerleştirilecek, bir savaş durumunda Sovyet Orduları doğu sınırını aşıp Türkiye topraklarına girerse bu mayınlar patlatılarak daha fazla ilerlemeleri engellenecekti" (Doğan Özgüden, *'Vatansız' Gazeteci 1*, Belge Yay., 2010, s. 404).

ağı kurulacaktır. Irak'ta yıllardır devam eden Kürt ayaklanmasından sonra, Türkiye'nin de benzer bir problemle karşı karşıya kalmaması için şimdiden tedbirli olmak ihtiyacı duyulmuştur."
Millî Emniyet yetkilileri, müsteşarları, Amerikalıların Bakanlıklarda yürüttükleri anketler konusunda da uyardılar. Başbakanlığın, "Türk, Kürt, Zaza, Azerî, Türkmen" ayrımlariyle ilgili sorular ihtiva eden ve memurlar arasında hakkındaki uyarması da, Millî Emniyetin çabalarının sonucudur.[21]

Ve nihayet 1970 Mart ayında Barzani ile Irak Hükümeti arasında inişli çıkışlı yapılan görüşmeler bir "otonomi" deklarasyonuyla neticelenmişti. KDP (Kürdistan Demokrat Partisi) ile BAAS (Yeniden Doğuş Arap Sosyalist Partisi) arasında görüşmeler sonucu "1970 Deklarasyonu" kabul edildi. Bu Deklarasyon, 11 Mart 1970'de, KDP adına Mustafa Barzani, BAAS adına Saddam Hüseyin El-Tıkrıti imzası ile aynı anda, hem Kürdistan'ın Sesi Radyosu'ndan hem de Bağdat Radyosu'ndan yayınlanmıştı. Bu antlaşma Kürdistan'a bir özerk yönetim getirecek, bunun için öngörülen düzenlemeler 4 yıl içinde gerçekleştirilerek, 11 Mart 1974'e kadar tüm antlaşma hükümleri yerine getirilmiş olacaktı.[22]

Barzani ile BAAS arasında imzalanan anlaşma bardağı taşıran son damla olmuştu. Türkiye devletinin, bu "otonomi" hastalığının yayılmasını önlemek için "tedbirler"ini sertleştirmesi gerekiyordu. Bu nedenle Mart'ta Irak'ta taraflar arasında imzalanan anlaşmanın Türkiye'deki Kürt vatandaşlara yansıması "jandarma zulmü" şeklinde oldu. Bu zulüm öylesine boyutlandı ki Babıâli basını bile gelişmelere sağır kalamadı. *ASD*, Cevahir'i işte bu ortamda bir muhabir olarak Diyarbakır'a göndermişti.

1970 yılının başında Barzani ile Irak hükümeti arasında imzalanan anlaşma sonrası ayyuka çıkan zulüm tedbirlerinin provası daha altı ay öncesinde Tunceli'de yapılmıştı. Tunceli'de günlerce estirilen terör Hüseyin Cevahir'i de muhtemelen çok etkilemişti. Hem olay Tunceli'de geçiyor ve Dersim katliamını akla getiriyordu, hem de orada oyunları engellenen, işkencelere, tehditlere

21. *YÖN*, Sayı 171, 8 Temmuz 1966, s. 4.
22. Ayrıntılar için bkz. *https://bianet.org/bianet/siyaset/13689-11-mart-1970-deklarasyonu*

maruz kalan ve sonuçta da birçoğu tutuklanan Halk Oyuncuları[23] Cevahir'in yakından bildiği Ankara kültür/sanat çevresindendi:

> Genç tiyatro yazarı Erol Toy, bu halk kahramanı ve ozanının hayatını ve mücadelesini günümüzde canlandırmak üzere *Pir Sultan Abdal* adında bir oyun yazmış ve Ankara'da Halk Oyuncuları tarafından sahneye konulan oyun tahminlerin üzerinde bir ilgi görmüştür.
> Başkentte ve bütün devlet ricalinin gözleri önünde oynanan oyuna hiçbir müdahale olmamıştır. Ne zaman ki *Pir Sultan Abdal* Halk Oyuncuları tarafından Anadolu'da turneye çıkartılmıştır, işte o zaman iktidarın kölesi bürokratlar birer Hızır Paşa kesilerek genç sanatçıların karşısına dikilmişler "olmaz" demişlerdir. (...)
> Bu emri sadakatle yerine getiren ilk bürokrat, Elazığ Valisi olmuştur. Bir yandan olağanüstü polis tedbirleri alınırken, öte yandan Alevi olmayan vatandaşlar kışkırtılarak Halk Oyuncuları'nın üzerine saldırtılmıştır.
> Aynı tertip daha sonra Tunceli'de tezgâhlanmak istenmiştir. Halk Oyuncuları, Pir Sultan Abdal'ı temsil etmek üzere Tepebaşı Sineması'nı kiralamışlardır. (...)
> Bu arada oyuna büyük ilgi gösteren halk satışa çıkartılan biletleri kapışmış ve akşam üzeri sinemanın önünde içeriye girmek üzere toplanmaya başlamıştır. Ne var ki içeriye girmelerine imkân yoktur. Çünkü oyun saatinden çok önce Vali'nin emriyle polis kuvvetleri sinemanın önünü tamamen kapatmışlar, barikatlar kurmuşlardır.
> "[Polisin bu tavrına karşı çıkan TİP Tunceli İl Başkanı Ali Gültekin dövülerek polis tarafından alınınca buna müdahale eden Avukat Kemal Burkay da aynı şekilde dövülerek alınarak emniyete götürülmüştür. Halk, Burkay'ın götürülmesi karşısında emniyetin önünde toplan-

23. Halk Oyuncuları daha önce bir tertibe maruz kalmışlardı. "Diyarbakır'da *Teneke* ve *Pir Sultan Abdal* temsillerini sahneye koyduktan sonra Silifke'ye doğru yola çıkan Halk Oyuncuları tiyatrosu Topluluğu'nun seyahat ettiği otobüste kaçak mal bulunduğu Ceyhan Emniyet Amirliğine ihbar edilmiştir. İhbar üzerine otobüs Ceyhan yol kavşağında durdurularak arama yapılmıştır. Aramada 6 adet tabanca, 500 mermi, 5 kilo kaçak çay, sigara kağıdı ve kaçak tütün bulunmuştur. Halk Oyuncuları Tiyatrosu mensupları kaçakçılık yaptıkları iddiasıyla Emniyet Amirliğine sevk edilmişlerdir. İfadeleri alınanlardan Halk Oyuncuları Tiyatrosu grup başkanı Tuncer Necmioğlu silah ve mermilerin kendilerine ait olmadığını ve bir tertiple karşı karşıya bulunduklarını söylemiş şöyle devam etmiştir: 'İstanbul'da tiyatro binamızı yıktılar. Yine İstanbul'da oyuncularımızın üzerine kezzap döktüler. Bu defa de bize tuzak kurup kaçakçılık yapmakla ithama kalkıştılar. Bizi çekemeyenler var. Fakat bu şekilde mücadele etmek doğru değildir.' Kaçakçılık yaptıkları iddiasıyla Ceyhan Emniyet Amirliğine götürülen sanatkârların adları şöyledir: Tuncer Necmioğlu, Tuncel Kurtiz, Nevzat Şenol, Rahmi Saltuk, Mustafa Yavuz, Mehmet Kaya, Güneş Şahiner, İsmail İpek, Âşık Nesimi, Zeki Dinçay, Şükrü Üstün, Zeki Şahin, Metin Tekin, Can Kolukısa, Asım Doğan, Yüksek Topçugürler, Güngör Tetiker, Elif Türkan, Alev Yarnaç, Aysel Ekin, Sema Ekin" (*Günaydın*, 20.4.1969).

mıştır.] (...) Ancak aradan bir saat geçtiği halde Burkay'ın serbest bırakılmaması ve içeriden işkencenin etkisiyle yükselen bağırtıları artması üzerine Tunceli'nin yiğit gençlerinden Mehmet Doğan Kılan, elinde bayrakla ön safa geçmiş ve yüksek sesle bağırarak Burkay'ın serbest bırakılmasını istemiştir. Öteden beri halkı polis zulmüne karşı savunmakla şöhret yapan ve halk tarafından çok sevilen Mehmet Kılan'ın bu isteğine, bizzat Emniyet Müdürü balkondan tabancasını ateşleyerek cevap vermiştir. Hiçbir suçu bulunmayan Mehmet Doğan Kılan emniyet müdürünün tabancasından çıkan kurşunlardan biriyle alnından vurularak kanlar içinde yere yıkılmıştır.

[Bunun üzerine halk galeyana gelmiş, emniyeti basmıştır. Emniyet Müdürünün lojmana kaçması üzerine halk lojmanı da basmış, ancak orada bulamamıştır. Bu arada polis kuvvetleri de halkın üzerine ateş açmıştır. Birçok kişi yaralanmıştır. Olaylara Hozat jandarma birliği müdahale ederek yatıştırmıştır.]

O gün olaylar yatışmış, ancak ertesi gün Diyarbakır ve Erzincan'dan gelen toplum polislerinin de yardımıyla şehirde tam bir "Hızır Paşa terörü" başlamıştır... Halk Oyuncuları'ndan 22'si de dahil olmak üzere 100'e yakın vatandaş yakalanarak nezaret altına alınmıştır. Polisler, yakaladıkları şahısları emniyete getirirken cesedi yerde yatan Mehmet Doğan Kılan'ı çiğnemeye zorlamışlar, daha sonra emniyet merkezinin bodrumuna indirerek 50-60 santim yükseklikteki suyun içine çırılçıplak sokmuşlardır. Yakaladıkları şahısların üzerindeki yüzük, saat gibi kıymetli eşyayı da iade edilmemek üzere gaspeden polisler eşi görülmemiş bir vahşetle masum insanlara işkence ve zulmetmeğe başlamışlardır [Günler sonra aralarında Ali Gültekin, Kemal Burkay, Halk Oyuncusu Tuncer Necmioğlu, ozan Nesimi Çimen olmak üzere 15 kişi tutuklanmıştır].[24]

Cevahir'in haberi,[25] oradaki zulmü, köylülere yapılan vahşi işkenceleri ortaya koymanın ötesinde bir teorik muhteva taşımasa da son paragrafı, dönemin MDD hareketinin bakışını özetler mahiyettedir:

24. "Anadolu Halkına 400 Yıl Sonra Hâlâ Hızır Paşa Zulmü", *Ant*, Sayı 140, 2 Eylül 1969, s. 4-5.

25. Doğu'daki zulüm sadece *ASD* sayfalarında değil; Dev-Genç'in yayın organı *İleri*'de (1 Haziran 1970, Sayı 3, s. 6-8) "Doğu'da Terör" başlığı altında geniş olarak yer aldı. *İşçilerin Köylülerin Gazetesi Kurtuluş*'un Mayıs sayısında da Doğudaki zulüm haberleştirildi ve bu sorunun çözümüne ilişkin görüşler ortaya kondu. *İleri* ve *Kurtuluş*'ta çıkan haberleri yazan muhabirin ismi verilmemiştir; ancak haberin yazılmasında Cevahir'in katkısının olduğunu hatta belki de, özellikle *İleri*'deki haberi, Cevahir'in yazdığını düşünmek mantıksız olmayacaktır.

> Doğu sorunu ancak devrimci yoldan çözüme bağlanabilir. Bu devrimci iktidar uğruna Türk ve Kürt devrimciler, bütün yurtseverler omuz omuza çalışmalıdırlar. Halkların varolan gerçek kardeşliği pekiştirilmeli, baş düşman emperyalizme karşı mücadele edilmeli ve uyanık olunmalıdır. Tek doğru yol budur. Yoksa hangi saflarda olursa olsun burjuva şövenizmine düşmek, emperyalizmin oyununa gelmektir, bölücülüktür.[26]

O dönem "Doğu sorunu" olarak ifade edilen Kürt sorunu hakkında kısa da olsa, en önemli teorik/siyasi değerlendirme *ASD*'nin Kasım 1969 tarihli 13. sayısında yapılmıştı. Değerlendirme, o dönemki MDD hareketinin Kemalizm'e bakışı açısından son derece değerlidir. Doğan Avcıoğlu'nun yayınladığı *Devrim* dergisinin çıkış Bildirisine yönelik eleştirinin yapıldığı yazıda şöyle yazılır:

> [*Devrim* dergisi çıkış bildirisinde] Doğu meselesinden hiç söz edilmemektedir. Türkiye'de ayrı bir dili ve kültürü olan bir Kürt topluluğu vardır. Bu topluluğu görmemek, onun demokratik meselelerini görmemek devrimci bir tutum olamaz. Bildiride bir yerde "Bu partiler, etnik özellikler ve mezhep ayrılıklarından yararlanmaya çalışmakta..." denmektedir. Ama bu etnik özellikler karşısında bir tutum açıklanmamaktadır. Burada üstü kapalı da olsa emperyalizmin ve işbirlikçilerinin bölme istekleri ve politikaları belirtilmek istenmektedir. Bizce bu konuda da gerekli mücadele yapılmalıdır. Özellikle asker-sivil aydın zümre içindeki şöven eğilimlerin giderilmesi yolunda çaba harcamak gerekir. Çünkü Türkiye'de yaşayan herkes, emperyalizmin, işbirlikçilerinin ve feodal mütegalibenin baskısı altındadır. Türkler ve Kürtler birinci kurtuluş savaşımızda olduğu gibi emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı omuz omuza mücadele edecektir. Emperyalizmin amacı, etnik özellikleri kullanarak milli kurtuluş mücadelemizi bölmektir. Bölme gayretlerine karşı devrimci tutum, toplumların kardeşliği ve demokratik haklarına saygıdır. Milli güçler meselesi ise Türkiye'de yaşayan herkesin emperyalizme karşı demokratik haklara dayanan birliğini gerçekleştirmektir.[27]

Ancak MDD hareketinin Doğu sorunu konusundaki en kapsamlı görüşü, Vahap Erdoğdu tarafından Dev-Genç'in yayın organı *İleri* dergisinde yapılır. "Doğuda bir isyan hareketi vatan düşmanlarının işine yarayacaktır" başlıklı makalesinde önce siyasi durum tespiti yapılır ve sonra siyasi tutum belirlenir:

---

26. Hüseyin Cevahir, "Doğu Anadolu Raporu", *ASD*, Sayı 19, Mayıs 1970, s. 110.
27. "Devrim Dergisine Devrimci Selam", *ASD*, Sayı 13, Kasım 1969, s. 21.

Özellikle Irak'ta, Barzani-Irak hükümetinin Kürt sorununa uzun süreli bir çözüme varmaları haberlerinin Türk Basınına kadar ulaşmasından sonra, Doğu'da sürdürülen komando harekâtı da hızlandırılmıştır. Gelen haber, mektup ve kişilerden alınan bilgilere bakılırsa, bu harekât Doğu halkını tam bir sindirme politikası olarak iktidar tarafından uygulanmaktadır.

Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile harekâta girişen komandolar, Diyarbakır, Siirt, Bitlis ve Mardin köylerini bir bir basmakta, halk meydanlara, camilere doldurularak işkenceden geçirilmektedir. (...)
Jandarma Doğu halkının kafasında devlettir, hükümettir, mahkemedir, kanundur, anayasadır. Doğu'luyu Türkiye Cumhuriyetine bağlayan, terör, korku ve zulümdür. Bir de T.C nüfus kağıdıdır. Dili başkadır, türküsü başkadır, kültürü başkadır. Ürünü, aracı, tefeci tüccarlar tarafından yok pahasına kapanır. Toprağı ağa tarafından gaspedilmiştir. Bir sürü çelişkiler vardır Doğu'da. Aşiret çelişkisi vardır, mezhep çelişkisi, tarikat çelişkisi, dil, kültür çelişkileri vardır, en ağır çelişki ise Türk-Kürt çelişkisidir. Bu çelişkiler ta 19. yüzyılın ilk yarısından beri çeşitli güçler tarafından körüklenmiştir... Kurtuluş Savaşımız iki halkın ortak zaferi olarak gerçekleşmiştir. (...)
Bugün Kürtler, Sovyetler Birliği'nde, İran'da, Irak'ta, Suriye'de ve Türkiye'de yaşamaktadırlar... Nihayet Barzani liderliğindeki Kürt hareketi ilerici Irak hükümeti ile son bir anlaşma imzalamıştır. Buna göre Kürtler kendi bölgelerinde bir çeşit özerkliğe kavuşmakta[dırlar]... Böylece yıllardan beri Orta Doğu'da sürüp gelen bu yara kapanmakta, emperyalizme karşı Arapların yanında Kürt Halkının da savaşacağı Lider Barzani tarafından ilan edilmektedir.
Orta Doğu'da Kürt sorununun böyle bir çözüme ulaşması emperyalistleri tedirgin etmiştir. Orta Doğu halklarının emperyalizme karşı güçlenen devrimci dayanışması, Irak'ta Kürt sorununun çözümüyle yeni boyutlar kazanmıştır.
Türkiye'nin doğu kesiminde geliştirilen son olaylar ile Barzani-Irak anlaşmasında büyük bir paralellik vardır. (...)
Irak'ta Kürt halkının mücadelesini Türkiye'deki Kürtlerin sempati ile izlemesi doğaldır. Orda soydaşlarının elde ettikleri doğal haklar, elbetteki Türkiyeli Kürtleri sevindirecektir. Bundan bağımsız bir Kürdistan sonucunu çıkarmak yanlış olduğu kadar tehlikelidir de. Türkiyeli Kürtlerin ağızlarında defalarca ifadesini bulan ve Barzani'nin de resmen her fırsatta belirttiği gibi "Bağımsız Kürdistan"dan söz etmek mümkün değildir. Bu şiar olsa olsa emperyalizmin geleneksel "BÖL ve YÖNET" politikasına uygun düşer. Türkiyeli Kürtler en temel haklarını ve ikinci sınıf vatandaş olmaktan çıkarılmalarını istemekte, iktidarın zorbalık ve zulmünün son bulmasını dilemektedirler...[28]

28. *İleri*, Sayı 3, 1 Haziran 1970, s. 18-19.

MDD'deki son bölünmenin kendini iyiden iyiye ortaya koduğu günlerde, 1970 Ekim'inde düzenlenen TİP'e alternatif Proleter Devrimci Kurultay'da da Kürt meselesi -Doğu Sorunu olarak değil- ele alınır. Bu kurultayda Mihri Belli ile başını Mahir Çayan'ın çektiği gruplar arasındaki derin farklılıklar da açığa çıkar:

> Toplantıda Kürt meselesini de tam bir şövenist, bir küçük burjuva milliyetçisi gibi ele almıştır Mihri Belli. "Türkiye'de aşağı-yukarı dört milyon Kürt yaşıyor. Bu Kürt topluluğu ile, Türklerin kardeşliği tarihin sınavından geçmiştir. *19. yüzyıla kadar, Kürtler, Osmanlı İmparatorluğunun doğu sınırlarını korudular* (altını biz çizdik) ... 1880'den 1925 Şeyh Said isyanına kadar sözü edilecek bir Kürt isyanı olmadı. O dönem, Osmanlı İmparatorluğunun dağıldığı, bölündüğü dönemdir. Millî toplulukların hemen hepsi isyan etti. Ermenisi, Rumu, Bulgarı, Arabı. *Ama Kürtler isyan etmediler o çöküş döneminde* (altını biz çizdik)." Bu lâfları edenin Mihri Belli olduğunu bilmesen, Osmanlı Hanedanının son şehzadesinin konuştuğunu zannedersin. Daha millî şuurun uyanmadığı bir dönemde Kürtlerin feodal beylerinin emrinde Osmanlı İmparatorluğunun doğu sınırlarını korumasını; feodal beylerin baskısı altında uluslaşamamış iki halkın aynı sınırlar içinde yaşamasını; Birinci Dünya Savaşında iki halkın bilinçsizce emperyalist güçlerden birinin ve yerli hakim sınıfların kontrolünde omuz omuza cepheye sürülmelerini övgüye değer bir şeymiş, sanki iki halk hep ortak menfaatleri için savaşmışlar ve bu yüzden aralarında geleneksel bir dostluk doğmuş gibi göstermeye çalışmaktadır Mihri Belli.[24] [*24- Herhalde Mihri Belli burada Kürtlerin, Türklerin ve Amerikalıların Kore'de de omuz omuza çarpıştıklarını ve Kürt-Türk-Amerikan geleneksel dostluğunun (!) temellerinde bu olgunun da yattığını saymayı unutmuş olacak! Kıbrıs Türkleri, Hintliler, Avusturalyalılar vb. de İngiliz askerleriyle omuz omuza Çanakkale'de Osmanlı Ordularına karşı savaşmışlar ve bu nedenle bu halklar arasında da sağlam geleneksel bir dostluk kurulmuştur!*] Artık bu işin bu kadarına da ne demeli, "deli saçması" mı demeli bilemiyoruz. Ve bay Mihri Belli devam ediyor, "ve proleter devrimcileri, bütün millî davaların savunucusu oldukları gibi, Türkiye'nin toprak bütünlüğünün de en tutarlı savunucularıdırlar. Ve Türkiye'nin toprak bütünlüğü bu 1970 yılında bir tek şekilde savunulabilir: Kürt halkına eşit haklar tanımakla, onun varlığını tanımakla, bu halka ana dilini konuşma hakkını tanımakla ve bu halkın gönül rızasıyla Türkiye'de kardeş Türk halkıyla birlikte yaşamayı istemesini sağlamakla, biz meseleyi böyle koymaktayız." Arkasından hemen bilimsel sosyalizmin de meseleyi böyle koyduğunu (!) ilave ediveriyor! Aslında her zaman olduğu gibi Mihri Belli, sosyalistlere değil, küçük burjuva radikallerine hitap etmektedir burada da. Onlara, "sakın bizim hakkımızda yanılmayın, bizler enternasyonalist değil, gerçek milliyetçileriz. Siz bize dokunmayın, biz de sizin gerinizden emekleyerek

gelelim, sizlere omuz verelim. Bu arada sakın ha sizden öncekilerin yaptığı gibi yanılıp da Kürtler üzerinde asimilasyon politikası falan da uygulamaya kalkmayın. Akıllılık edip onlara kendi dillerini konuşma ve kültürlerini geliştirme hakkını lütfederseniz millî sınırları daha iyi koruyabilirsiniz!" diyor. Marksist Leninistlerin bütün meselelere halkların gerçek mutluluğunu, gerçek barışı sağlayacak olan sosyalist hareketi güçlendirme açısından bakacaklarını ve millî meseleye de bu açıdan bakmak gerektiğini; şartlara göre ayrılma, bölgesel özerklik, federasyon haklarının savunulacağını veya sadece asimilasyon politikasına karşı çıkılacağını unutuyor![25] [*25- Millî mesele hakkındaki görüşlerimizi başka bir yazıda etraflıca koyacağız.*].[29]

Kürt bir aileden gelen, Türkçeyi çok iyi konuşup yazdığı gibi Kürtçe konuşmayı da asla unutmayan Cevahir, MDD ve daha sonra Kurtuluş hareketinin önde gelen bir militanı olarak Kürt meselesi hakkında elbette farklı düşüncelere sahip değildi: Gerçekleşecek bir demokratik halk devriminin bu meseleyi de, "Raporu"nda ifade ettiği gibi çözeceğini savunuyordu. Ancak farklı bir duyarlılığı vardı: Dersim katliamına ilişkin bir duyarlılıktı bu. Eğer kırsal bölgelerin birinde gerilla savaşı başlatılacaksa bu bölgenin Dersim bölgesi olmaması gerektiğini düşünüyordu çünkü o bölgede yakın zamanda bir katliam yaşanmış, halk çok acı çekmişti. Cevahir'in bu duyarlılığını, amcasının oğlu Süleyman Cevahir kendisiyle söyleşi yapan Yaşar Kaya'ya şöyle ifade etmiştir:

Hozat Adliyesinde mübaşir olarak çalışıyordum. Pazartesi işe gittiğimde koridorda askerlerin arasında üç genç gördüm, kim olduklarını sorduğumda "anarşist" dediler. Hayatımda ilk defa anarşist kelimesini orada duydum. Savcı beni ismimle çağırınca gençlerden biri yanıma yanaştı ve "abi senin adın mı, soyadın mı Cevahir?" diye sordu. "Soyadım" dedim. "Hüseyin Cevahir'i tanıyor musun?" dedi. "Evet amcamın oğlu" dedim. Biraz muhabbet ettik; konuştuğum kişi Kadir Manga'ydı ve Ali Boğazına gitmek isterken yakalanmıştı. Bana "Burada yakalandığımızı sakın Hüseyin'e söyleme" dedi. Hüseyin, Dersim'de bir silahlı mücadeleye karşı çıkıyormuş. Konuşmasının devamında, "Devlet 1938'de Dersim'de katliam yaptı, eğer biz Dersim'den bir silahlı mücadele başlatırsak, bunu bahane ederek Dersim'i yok ederler" diyerek Dersim'den başlayacak silahlı mücadeleye karşı çıkıyormuş.[30]

29. *1965-1971 Türkiye'de Devrimci Mücadele ve Dev-Genç*, Kurtuluş Yay., 1971, s. 76-77.

30. *http://www.cilagazete.com/huseyin-cevahir-ve-dersim-hassasiyeti-yasar-kaya/.html*

Kadir Manga'nın 1971 baharında Hozat'ta yakalandığı ve Hozat Adliyesine götürüldüğü, A. Tuncer Sümer tarafından da doğrulanır:

> Bir yandan Kadir'le (Manga) Metin (Güngörmüş) ve Kenan (Ertuğrul) Tunceli bölgesinde bu doğrultuda araştırmaya gitmişlerdi... Bir köylünün ihbarı üzerine Hozat'ta yakalandılar. Kenan bir olaydan aranıyordu, o kaldı. Kadir'le Metin'i serbest bıraktılar.[31]

Cevahir, Kemalistler ile Dev-Gençliler arasındaki farklılığı elbette biliyordu ama genel bakış açısı olarak bu sorunun ancak Türkiye'de proletaryanın öncülüğünde gerçekleşecek bir MDD ile çözüleceğine inanıyordu. Bu yüzden Cevahir, Dr. Şivan[32] gibi bir yol seçmedi; o dönem DDKO olarak kendini gösteren bir Kürt hareketinin de içinde olma gereği duymadı (DDKO'yu kuranların birçoğu üniversite çevresinden arkadaşlarıydı). Bunun en yakın tanığı da, Ekim 1970 ortalarında DDKO'ya karşı yurt çapında gerçekleştirilen operasyonla tutuklanan ve birlikte cezaevinde yattığı DDKO'lu İbrahim Güçlü'dür:

> Hüseyin Cevahir'le 1970'te Ankara Kapalı Cezaevi'nde birlikte kaldık. Yakın bir dostum ve sevdiğim bir insandı. Kürtlere ve bize, kendisini hep yakın görüyordu. Ama hiç bir zaman Kürtlerle birlikte aynı örgüt ve eylem çizgisinde olma kararını vermedi.[33]

Hüseyin Cevahir'in yakın arkadaşlarından İlhami Aras, bu sorun karşısındaki yaklaşımlarını farklı bir tarzda anlatıyor:

> Kürdistan konuşulma düzeyindeydi o ara. Çünkü çaktırmadan bir ayrım vardı, Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO) vardı bizim zamanımızda, adeta parsellenmiş bir alan gibi düşünmek lazım. Söz gelimi benim iki sınıf arkadaşım Sabahattin Kurt (Kızıldere'de öldü-

31. A. Tuncer Sümer, *Erikler Çiçek Açınca, Nurhak'ı Hatırlamak*, Ayrıntı Yay., 2014, s. 85.

32. Dr. Şivan (Sait Kızıltoprak), Tunceli'nin Hormekan aşiretinden bir ailenin oğlu olarak Cevahir'den beş yıl önce doğdu. 27 Mayıs'ta 49'lar davasından tutuklanmasına rağmen inatla okudu ve doktor oldu. Doktorluk yaparken çok sevildi ancak yolunu başka bir yöne çevirdi. Bir Kürt hareketi başlatacaktı; bu amaçla Barzani bölgesine geçti, kamp kurdu. Kısa sürede çok sayıda taraftar topladı. Barzani, bu gelişimi yakından izliyordu ve kendisine yönelik bir tehlike olarak algıladı. İlk Kürt demokratının öldürülmesinden onu sorumlu tuttu ve arkadaşıyla birlikte infaz etti.

33. Turhan Feyizoğlu, *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 48.

rülen) ve Hüseyin Cevahir, ikisi de Kürttür. Biri Şafi, biri Alevi, biri Varlı, biri Tuncelili ama o sırada ulusal bilince dayalı bir şekillenme yoktu kafada yeterince... ne diyelim dedik? Türkiye halkı mı, Türkiye halkları mı? Bizim uzmanımız da Mahir Çayan tabii ki "Ya hangisi denk gelirse onu söyleyin" demişti. Şoven değildik ama durumun yeterince bilincinde de değildik... [*Türkiye'nin Düzeni*'ni] hapishanede okudum, okurken Cevahir yatağa geldi koğuşta "Ya Kaptan, bunlar bir cunta yapsa nasıl olur?" diye bir laf etti. Okuyoruz ya kitabı da, "Valla anti-emperyalist, anti-feodal iyi olur" dedim. "Peki, Kürtler böyle bir şey yapsa" dedi, "Hoop" dedim, "birlikte mücadele" dediğim an, tabii fark ettim kırdığım potu.[34]

Doğudaki jandarma zulmü uzun süre devam etti.[35] Ancak o dönem devrimcileri için asıl gündem Türkiye'nin doğusunda

34. İlhami Aras, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 1*, Dipnot Yay., 2016, s. 55-56.

35. Cevahir ve arkadaşlarının yer aldığı MDD/Kurtuluş grubunun kitlesel yayın organı *Kurtuluş*, sıkıyönetim tarafından kapatılana kadar çeşitli sayılarında Kürt halkına karşı sürdürülen "zulmün" takipçisi oldu.

"Doğu Anadolu'da geçen ay misli görülmemiş bir zulme başlanarak, köylülere insanlık dışı işkenceler yapıldı. Kendilerini hükümetin gönderdiğini söyleyen komandolar, silah arama bahanesiyle köyleri, kasabaları bastı. Vurdular, vurdular. Bu korkunç işkenceleri anlatan bir köylü: 'Anlatmaya utanıyorum ama gerçek budur. Amerikalılar acaba Vietnam'da bu kadar korkunç işkenceler yapmışlar mıdır?' diyor. (...)

Türkiye'nin doğusunda isyan tahrikçiliği niteliğinde baskılar, özünde Türkiye halkının birliğini baltalayan gayri milli davranışlardır. Türkler ve Kürtler, Türkiye'nin en çetin anlarında omuz omuza durmayı bilmişlerdir. Bu meselede biricik halkçı davranış, memleketin doğusuyla batısı arasında bir ayrım gözetmemek ve Türkiye'yi eşit vatandaşların yurdu, bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye haline getirmek için, halkın gerçek birliğini gerçekleştirmek için mücadeledir." İktidarın Doğu'da İsyan Tahrikçiliği! (*İşçilerin Köylülerin Gazetesi Kurtuluş*, Sayı 1, Mayıs 1970).

"Doğu'da Kürt halkına karşı Amerikan'ın isteğiyle işbirlikçi iktidarın başlattığı zulüm hâlâ devam ediyor. Niyetleri bellidir: Kürt-Türk düşmanlığı yaratarak asıl meseleleri gizleyip, emperyalizmin sömürüsünü sürdürmektir. Ama biz bu oyuna gelmeyeceğiz." KÜRT-TÜRK HALKLARI, ORTAK DÜŞMANLARINI BİRLİKTE EZECEK (*İşçilerin Köylülerin Gazetesi Kurtuluş*, Sayı 6, Kasım 1970).

"Doğu'da, Kürt halkı üzerinde uygulanan faşist komando terörüne, etnik özelliklerinden dolayı yapılan baskılara ve ağalığa karşı halkın demokratik direnişi gün geçtikçe artmaktadır. Daha önce Nusaybin'de faşist komando baskınlarına yer yer direnilmişti. Geçen Şubat ayında Siirt'in Kozluk ilçesinde çoğu yoksul köylü olan bini aşkın kişinin katıldığı bir miting düzenlendi. Komando terörüne karşı direnişler devam etmektedir. İlkin Batı bölgelerinde gelişen yoksul köylünün toprak mücadelesi son zamanlarda Doğu'da iyice artmıştır. (...) Doğu bölgesinde birçok il ve ilçelerde açılan Doğu Devrimci Kültür Ocakları, son olarak Kozluk'ta açıldı" ("Doğu'da Yoksul Köylünün Demokratik Mücadelesi Kızışıyor", *Devrim İçin Savaşmayana Sosyalist Denmez-Kurtuluş*, Sayı 2, Nisan 1971).

değil batısında belirleniyordu. Diyarbakır'dan dönen Cevahir, "Raporu"nu yazdı ve *ASD*'ye verdi. Yorgunluk, dinlenme nedir bilmiyordu. 28 Nisan yaklaşıyordu ve her zaman yapılan protesto yürüyüşlerinden farklı olarak arkadaşlarıyla beraber daha radikal bir eylem yapmak gerektiğini düşünüyordu.

Sonuçta SBF ve ODTÜ Dev-Genç grubunun önde gelen militanları 28 Nisan sabahı saat 04.00 sıralarında, DP iktidarına karşı İstanbul'da gerçekleştirilen bir protesto eylemi sırasında Turan Emeksiz'in öldürülmesinin 10. yıldönümünde bir eylem yapmaya karar verirler: Ankara Balgat'ta bulunan AID deposuna baskın yapılacak ve yakılacaktır:

> İlhami, Mülkiye Spor Kulübü Sekreteri'ydi ve Mülkiye'nin kapalı spor salonunda bir sekreter odası vardı. Genellikle orası bizim illegal toplantıları yaptığımız yerdi. Bu eylemin konuşulduğu gün Mahir Çayan da vardı. Mahir, "Ben de katılacağım eyleme" demişti. Polisle silahlı çatışmada "Bizim yerimiz doldurulur ama senin yerin doldurulmaz" diye net bir şekilde birkaç arkadaş tepki verdik. (...)
> Balgat'taki olay, planlandı... kararlaştırılan günde ODTÜ'ye gidildi... benzinciden aldığımız klasik benzin bidonlarını ODTÜ'de hazırladık... Yusuf Aslan'ın bu konuda yardımcı olduğunu hatırlıyorum. Çalıntı bir Anadol arabayla yola çıktık, beş dakika sonra araba bozuldu. Her şey arabaya göre planlanmıştı; çünkü gün ışımadan önce varılması gereken bir yerdi ve ancak araba ile varılabilirdi. Arabayı hareket ettirmek için uğraştık ama olmadı. Beş dakika kadar kararsızlıktan sonra "Biz bu yola çıktık, bunu yapacağız" dedik ve benzin bidonlarını münavebeli bir biçimde elde taşıyarak yayan indik Balgat'a. Artık gün ışımıştı ve insanlar yavaş yavaş işlerine gidiyorlardı... Teller kesilmeye başlandı... Gelen geçenlere de silahımızı gösteriyorduk çabuk geçsinler diye. Biraz sonra teller kesildi içeriye girdik; fakat beklenmedik bir şeyle karşılaştık... dışarda olması gereken bekçi içeride uyuyor... eylemin planlayıcılarından olan arkadaşımız cama vurup bekçiyi uyandırmaya çalıştı. Bekçi bir ara uyanır gibi oldu... Baktık olmayacak, yardım malzemelerini taşıyan Amerikan treyleri vardı bahçede, biz de onları yakmaya karar verdik. Arabaların içine girdik, benzinleri döktük, ondan sonra ateşledik ve... geldiğimiz yerden yayan olarak koşturduk. Anti-emperyalist mücadelenin sembolü olarak bir Amerikan işyeri seçilmişti... ODTÜ'de bir kahvaltı yapıp Siyasal'a geçtik.[36]

36. Mustafa Kemal Kaçaroğlu, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 2*, Dipnot Yay., 2016, s. 44-45.

AID eylemi, üniversite çevresine artık sığamayan, işçi sınıfı partisinin nasıl kurulacağına ilişkin tartışmalar yapan ve en önemlisi de kendi imkânları çerçevesinde silahlanan devrimci gençlerin ilk silahlı eylemiydi. Oktay Etiman eylemle ilgili şunları söyler: "İlk kez AID eylemi, planlı bir eylem niteliği taşıyordu. Bu eylem için araba çalmak da başlı başına bir eylemdi. O eylemde Cevahir ile birlikteydik."[37] Eylemi hiçbir örgüt üstlenmedi çünkü ortada henüz bir örgüt yoktu. Etiman'a göre, "Bu eylem merkezi bir karar sonucu" yapılmamıştır": "SBF ve ODTÜ'den bir grup planladı. Eylemi SBF ekibi yaptı."[38] Artık legal çalışmaların yanında şimdi bir de illegal çalışma vardı. Eylem dönemin siyasal ruhuna uygundu; ana hareket noktası, ilk hedef emperyalizmin ülkeden çıkarılmasıydı. Eylem; hedef ve buna uygun araç konusunda işbirlikçi AP iktidarına ciddi bir mesaj veriyordu.[39]

Eylemi gerçekleştiren devrimciler 28 Nisan sabahı ODTÜ yurdundan ayrılıp kendi yurtlarına geldiler. Önlerinde bir eylem daha vardı: Bir gün sonra başlayacak olan 29 Nisan yürüyüşüne hazırlanmak. Bunun için 28 Nisan'dan başlamak üzere Zafer Anıtı önünde miting gününe kadar nöbet tutulacaktı. Bu hazırlıklarda elbette Cevahir başı çekiyordu çünkü SBF devrimci sempatizan kitlesiyle çok yakın ilişkileri vardı. Onları yürüyüşe katılmaya ikna etmek gerekiyordu.

29 Nisan yürüyüşü, Dev-Genç'in yayın organı *İleri*'de şöyle anlatıldı:

> 28-29 Nisan 1960'da gençler ülke çıkarlarını Amerikan Emperyalizmine peşkeş çeken gerici faşist DP iktidarına karşı aktif mücadeleye girmişlerdi. Ancak faşist DP iktidarına karşı verdikleri mücadelenin bağımsızlık ve demokrasi uğruna mücadele olduğunun açık olarak bilincinde değillerdi. Bugün ise 1961 Anayasası ile gelişen nispi özgürlük ortamı sayesinde gazete, dergi ve diğer yayın yollarıyla proleter devrimci düşünce geniş devrimci çevreleri etkilemiş ve bugünkü mücadele bilinçli bir şekilde Amerikan Emperyalizmi-işbirlikçi sermaye ve feodal mütegalibeye karşı yöneltilmiştir. Bu da en devrimci çizginin

37. "İlhami Aras", *Kavgamızın Cevahiri*, Adalı Yay., 2011, s. 66.
38. "Oktay Etiman", *Kavgamızın Cevahiri*, Adalı Yay., 2011, s. 65.
39. Bu eylem, THKP-C'nin ilk eylemi olarak kabul edilir. Kamil Dede şöyle diyor: "Aslında bu olay THKP-C'nin ilk silahlı eylemiydi. Ancak o dönem yeterli hazırlık ve uygun örgütlenme yapılmadığından halka açıklanmadı" (Füsun Özbilgen, *Devrimciler Ölmez: Sinan Kâzım Özüdoğru Kitabı*, Ayrıntı Yay., 2015, s. 16).

proleter devrimci çizginin mücadeleye ışık tutması sayesinde olmuştur. Gelişen ikinci milli kurtuluş savaşımızın en ön safında yer alan gençliğe karşı tertiplerin en alçakçası yöneltilmektedir. Önce faşistler üniversiteye saldırtıldı. Daha sonra üniversiteler kapatılmak istendi. Amaç gençliğin en onurlu günlerinden birisi olan 29 Nisan'ın 10. Yılının gerektiği gibi anılmasını önlemekti. Ancak bunu çok iyi sezen devrimciler üniversitelerde etkinliklerini artırdılar ve buraları açık tutmak için çalıştılar. İşbirlikçi iktidar Hacettepe Üniversitesini ve birkaç fakülteyi kapattırabildi ancak.

Bu oyunu iyi sezen TDGF bütün devrimci örgütleri biraraya topladı. Ve onlara 29 Nisan'ın onuncu yılını lâyıkı ile anmamız gerektiğini anlattı. Politik durumu da değerlendiren TDGF bir yandan devrimci örgütleri biraraya toplarken diğer yandan da politik çalışmalar yapıyor ve 29 Nisan'ın 10. Yılını anma hazırlıklarını sürdürüyordu. Dev-Genç militanları bastıkları üç çeşit afişle bütün Ankara'yı donattılar. Polisler afişleri söküyor militanlar bunları yeniden yapıştırıyordu. Ayrıca 100.000 bildiri ve çağrı Ankara'nın çeşitli yerlerine dağıtıldı.

Bu arada SDDF bazı gerekçeler ileri sürerek mitinge katılmayacaklarını açıkladı. Dev-Genç SDDF'nu mitinge katabilmek için elinden gelen bütün çabayı gösterdi.

28 Nisan sabahından itibaren ise devrimci gençler Zafer Anıtında nöbet tutmaya başladılar. Birçok öğretmen, subay, memur ve bazı millî kurtuluşçu parlamenter de nöbet tuttu. 29 Nisan günü bütün okullarda yapılan forumlardan sonra gençler zafer anıtını doldurdular. Saat 15.00'te İstiklâl marşı ve saygı duruşu ile tören başladı. İlk konuşmayı Dev-Genç İstanbul Bölge Yürütme Kurulundan Celal Doğan yaptı. Daha sonra ODTÜ Öğrenci Birliği Başkanı Erhan Erdoğmuş, Seyhan Erdoğdu, TÖS adına Mehmet Üner, TMGT Başkanı Kâzım Kolcuoğlu, Muammer Aksoy, Suphi Karaman, TDGF Genel Başkanı Atilla Sarp ve İlhan Selçuk konuştular.

Konuşmalar yapılırken meydan hınca hınç doluydu. Konuşmalardan sonra binlerce devrimci bağımsızlık andı içti ve toplu halde Siyasal Bilgiler Fakültesine gitmek için harekete geçildi. Ne var ki, işbirlikçi iktidar bu kez devrimci gençliğin karşısına Türk askerini çıkartmıştı. Amaç ordu ile gençliği karşı karşıya getirmekti. Ama devrimciler bu oyuna gelmediler ve askerle çatışmadılar. O sırada "ordu gençlik el ele millî cephede" sloganı Kızılay'ı inletiyordu. Gençler geri döndüler ve Siyasal Bilgiler Fakültesine Sıhhiye istikametinden ilerlediler. 29 Nisan'ın 10. Yılını anma toplantısında tesadüfen olay çıkmamıştı.[40]

Aynı gün Ziraat Fakültesi'nde devrimci öğrencilerin ve öğretim görevlilerin katıldığı bir cenaze töreni vardı. Fakülte öğren-

40. *İleri*, Sayı 3, 1 Haziran 1970, s. 11.

cilerinden Yaşar Serpin, üç gün önce yaralı olarak kaldırıldığı hastanede hayata veda etmişti. Arkadaşları, polis muhbiri birinin Yaşar'ı vurduğunu açıkladılar.[41] Fakülteden arkadaşı Sait Beyhan Çıngı, telefon görüşmemizde olayın aslında bir kaza olduğunu dile getirdi:

Okul civarında bir arkadaşının dikkatsizce kendisine uzattığı silahın ateş alması sonucu Yaşar yaralanır, hastaneye kaldırılır ve kurtarılamayarak üç gün sonra ölür. Arkadaşları bu kazayı gizlerler ve basına yansıyan şekilde bir açıklama yaparlar. Olayın aslı, bir kaza olmasıydı.

Yaşar Serpin, geçen yıl nisan ayında Ankara Yeni Mahalle'deki gecekondu direnişinde Hüseyin Cevahir ile birlikte gözaltına alınanlardan biriydi.

28-29 Nisan, başka deyişle Turan Emeksiz Anması, o yıl son kez yapıldı. Bugüne dair Nâzım Hikmet'in bir şiiri vardır. "Beyazıt Meydanı'ndaki ölü" adlı şiiri Hüseyin Cevahir çok seviyordu. İşte bu şiiri okuyan Hüseyin Cevahir'in sesi bugüne ulaşmış olabilirdi... Bunun dramatik bir öyküsü vardır. Siyasal'dan yakın arkadaşları Saffet Rüştü Tekin, kız kardeşi Safiha ve o dönem nişanlısı (bugün hâlâ evliler) Sait Beyhan Çıngı ile Şadi Samer ve Cem Usal bu öykünün anlatıcılarıdır:

Saffet'ler Kızılay'da bir çatı katında oturmaktadır. Cevahir, sık sık Saffet'lerin evine gelir gider. Bu ziyaretlerinde kız kardeşi Safiha ve nişanlısı Sait ile de tanışır. O dönemin teypleri, her evde bulunmaz. Zaten bir radyo kadar büyüktür ve bulunması da pek kolay değildir. Sait, Kıbrıslı bir arkadaşından nasıl olduysa bir teyp edinir ve onu Saffet'lerin evine bırakır. 1970 yılının bahar veya yaz aylarının bir gününde Saffet ile Cevahir eve

41. "Üç gün önce Ziraat Fakültesi bahçesinde Doğan Şahbudak adlı bir arkadaşı tarafından tabanca kurşunuyla yaralanan Ziraat Fakültesi öğrencisi Yaşar Serpin tedavi edilmekte olduğu Sosyal Sigortalar Kurumu Hastanesinde önceki gece ölmüştür. Yaşar Serpin için dün [29 Nisan] fakülte tören Salonunda bir forum düzenlenmiştir. Bazı öğretim üyelerinin de katıldığı forumda, öğrenciler sol yumruklarını kaldırarak Serpin için saygı duruşunda bulunmuşlar, daha sonra bir konuşma yapan Ziraat Fakültesi Öğrenci Derneği Başkanı Ahmet Akgün, Yaşar Serpin'i 'bir polis ajanının' şehit ettiğini ileri sürmüş, Doğan Şahbudak'ın esrarkeş olduğunu belirterek 'Devrimcileri yıpratmak için bizleri esrar ve içkiye alıştırmak istiyorlar' demiştir" (*Milliyet*, 30.4.1970).

gelirler. Cevahir, teybi görür, ilgilenir. Artık ne düşündüyse ertesi gün Saffet ile tekrar eve gelir ama bu defa amacı, teybe bir şiiri okumaktır. Hüseyin Cevahir, Nâzım Hikmet'in "Beyazıt Meydanı'nda bir ölü yatıyor" şiirini okur ve kaydeder. Ancak bu kadarla kalmaz. Başka bir gün Şadi Samer, Hüseyin Cevahir ve Saffet Rüştü Tekin ile birlikte bu eve gelirler; niyetleri hep birlikte güzel bir akşam geçirmektir. Şadi Samer'in hatırladığı kadarıyla Sabahattin Kurt ve birkaç kişi daha vardır o akşam yanlarında. Yemek yerler, şarap içerler, sohbet ederler... Şiirsiz olur mu böyle akşamlar, hele bir de Hüseyin Cevahir oradaysa! Teybin kaydını açarlar. Cevahir, Nâzım Hikmet'in "Saman Sarısı" şiirini çok sever ve o şiiri okur. Böylece teyp kaydında iki şiir birikir Cevahir'in sesiyle. Daha sonra Sait Beyhan Çıngı bu teyp bandını Şadi Samer'e verir. Şadi Samer, ailesinin evine koyar. Derken aradan zorluklarla dolu yıllar geçer... Sait Beyhan Çıngı, Şadi Samer'e teyp bandını sorar. Şadi, evinde arar, bulur ve Sait'e verir. Sait, bandı dinlemek ister; teybin düğmesine basar. Ancak kötü bir sürpriz onu beklemektedir: Başka sesler, şarkılar... Hüseyin Cevahir'in sesi yoktur. Teyp bandının üzerine başka bir kayıt yapıldığını sanır. Oysa durum hiç de öyle değildir. Şadi, Hüseyin Cevahir'in sesine ait olduğunu sandığı başka bir bandı ona vermiştir. Peki, band neredeydi, ne olmuştur? Gerçek, gene yıllar sonra ortaya çıkar. Şadi, Cevahir'in sesinin kayıtlı olduğu bandı, BYYO'dan arkadaşı operacı Cem Usal'a vermiştir, muhtemelen çoğaltması için. Ancak zor dönemler, yurtdışı yılları... bunu unutmuştur Şadi. Cem Usal, bandı dinlemiştir: Sadece şiirler yoktur, Hüseyin Cevahir'in etkileyici, içten abi sesi ile Fuzuli'den başlayıp Yahya Kemal'e gelen şiir, edebiyat analizleri de vardır. 12 Eylül darbesinden sonra Cem Usal, bu teyp bandını saklaması için bir arkadaşına verir. O zor günlerin birinde, arkadaşı güvenlik kaygısıyla bandı yakarak yok eder.

*

SBF-Der seçimleri yaklaşıyordu. Önceki yıl dernek seçimi çok kolay kazanılmıştı. Ancak bu yıl ne olacaktı? Çünkü MDD içinde önemli bir ayrılık yaşanmıştı. PDA artık ayrı bir gruptu ve iddialıydı. Bu durum seçime nasıl yansıyacaktı? Diğer taraftan fakültede çok geniş bir sosyal demokrat kitle vardı ve onlar da seçimlere hazırlanıyordu her yıl yaptıkları gibi. Yani SBF-Der seçimi çantada keklik değildi. Çok ciddi hazırlanmak gerekiyordu. Afişler hazırlandı, yurtta ve okulda duvarlara asıldı. Bildiriler dağıtıldı. Öğrencilerle iletişime geçildi. Geçen yıl büyük farkla kazanılan seçim gibi bu seçim de Cevahir'in adaylığı sayesinde kazanılmalıydı. SBF kitlesi, faşist saldırılar karşısında kararlı bir duruş gösteren Dev-Genç grubuna güveniyordu:

> ... Sabahattin Kurt, Nasuh Mitap üst sınıflardan yönetim kurulu aday üyeleri oldu. Birinci sınıflardan da ben [Ali Alfatlı], yönetim kurulu aday üyesi olarak listeye alındım. Sonra bir gün afiş bastırmamız için fotoğraf çektirmemiz istendi. Hep beraber Kızılay'a, stüdyo ABDİ'ye gidip yakışıklı fotoğraflar çektirdik. Basılan afişleri okulun çeşitli yerlerine astık. Zaten Hüseyin Cevahir'in başkan adayı olması seçimleri kazanmamız için yetip artıyordu.[42]

Dernek seçimlerine hazırlık yapılan günlerde Hüseyin Cevahir'in babası Ankara'ya gelir; Cevahir için büyük bir sürprizdir bu. Baba ile oğul, o dönemin bilinen aile geleneklerinden dolayı biraz mesafelidirler. Cevahir ne yapacağını şaşırmış olmalı. Aynı şekilde Düzgün Cevahir de karşılaştığı ortam karşısında duyduğu şaşkınlığı Murat Bjeduğ'a şöyle anlatmış:

> Bir iş için Ankara'ya gittiğimde Mülkiye'ye gidip Hüseyin'i de bir göreyim dedim, anası da merak ediyordu. Okula gittim, Hüseyin yanında çok yakışıklı, çok efendi bir arkadaşı ile geldi. O yakışıklı çocuk elimi öptü, "Adı Mahir" dedi Hüseyin. Mahir, "Amca gel okulumuzu gezdirelim" deyince binadan içeri girdik.
> Ben o sıra "Oğlum, olaylar oluyor, aman dikkat edin, uzak durun, derslerinize bakın" diye nasihat ediyordum. Meğer zaten ikisi de başı çekiyormuş. Koridorlarda bir de baktım ki, Hüseyin'in fotoğrafları asılı. "Bu ne" deyince, Mahir, "Amca, Hüseyin öğrenci derneği seçimlerinde başkan adayımız" diye gururla söyledi. Okulu gezdirdikten sonra Mahir, "Amca gel yemeğimizi de yemekhanemizde yiyelim" deyince "Oğlum ben tabldot talebe yemeği yerine haydi sizi güzel bir yerde yemeğe götüreyim" deyince Mahir çok bozuldu; "Amca arkadaşlarımız yapıyor yemekleri, biz hep burada yiyoruz" diye sitem etti. Meğer okulu işgal etmişler, yemekleri de kız arkadaşları yapıyormuş.[43]

Şadi Samer, Hüseyin Cevahir'in babasının bu ziyaretini hatırlıyor:

> Ev bulma işlerine Tuğrul Paşaoğlu ve bir iki arkadaşla beraber biz bakıyorduk. Bir arkadaşın babası mı gelmiş, hemen bir ev bulup misafir ederdik. Hüseyin Cevahir'in babasının kalması için de bir ev bulduk

42. Murat Bjeduğ, "Ali Alfatlı", *Sabo*, Ayrıntı Yay., 2017, s. 127.
43. Düzgün Cevahir'in anlatımları, *http://t24.com.tr/yazarlar/murat-bjedug/* (Baba Düzgün Cevahir'in anlatımlarından Ankara'ya geliş zamanının 1969 baharındaki işgal günlerine denk geldiği de çıkarılabilir. Ancak Şadi Samer, geldiği dönemin 1970 Mayıs'ı olduğunu söyledi).

(Bu evler genellikle ev tutma imkânı olan arkadaşların evleriydi). Ama kimin eviydi, hatırlamıyorum. O evde Hüseyin Cevahir babasıyla bir araya gelme imkânı buldu.

Seçimlerin yapılmasına bir gün kala AÜFF, AÜHF ve AÜDTCF'de çatışmalar yaşanır. AÜDTCF'de iki taraf birbirine karşılıklı olarak ateş açar ama ölen ya da yaralanan olmaz. AÜHF'de ise yemekhaneye gelen bir grup sağcı öğrenciden üçü solcu öğrenciler tarafından yakalanır ve üzerlerinde birer tane tabanca, bıçak, dinamit lokumu, molotof kokteyl ve cop ele geçirilir.[44] Silahı alan kişi Sabo'dur: "Sabo çok cesurdu... üzerine silah doğrultan bir ülkücünün elinden üstüne atlayıp silahı almıştı."[45] Şadi Samer, olay sonrasını şöyle anlatıyor:

Ele geçirdiğimiz silahın iğnesi kırıkmış, bilmiyordum. Bir gün sonra dernek seçimleri vardı; seçimden önce Hüseyin Cevahir'le beraber bodrum katında deneme atışları yaptık. İğnesinin kırık olduğunu senkronize seslerden dolayı anlayamadım. Daha sonra anladım kırık olduğunu.

Dernek seçimleri bu ortam içinde yapıldı ve Dev-Genç listesi büyük bir oy farkıyla seçimleri kazandı. Katılımın yüksek olduğu seçimlerde Hüseyin Cevahir, beklendiği gibi büyük bir oy farkıyla SBF-Der Başkanı oldu. *İleri* dergisi, Cevahir'in başkan olmasını şu sözlerle haberleştirir:

> Siyasal Bilgiler Fakültesi seçimlerini sosyalistler ezici bir çoğunlukla kazandılar. Proleter devrimcilerinin seçimi bu şekilde ezici bir çoğunlukla kazanmaları çeşitli bakımlardan anlamlıdır.
> SBF'de bugüne kadar yapılan seçimlerde Sosyalistler diğer gruplarla en fazla "50" oy fark yapmışlardı. Ve bu yıl sosyalistlere karşı olan çeşitli akımlar ve gruplar Orta Sol adı altında tekliste olarak seçimlere girmişlerdir. Bu şartlara ve de eski ve yeni oportünistlerin okul içi bozguncu tutumlarına rağmen Mülkiyeli sosyalistlerin seçimleri bu yıl 200 oy farkı ile kazanmaları ayrı bir öneme sahiptir. Yeni oportünizmin SBF'deki sözcülerinin iddialarına göre "SBF Sosyalist Fikir Kulübü yönetim mekanizmasında ağır basan *askeri* (?) yandır. Küçük burjuva anarşistlerinin yönetiminde olan Fikir Kulübü SBF'deki öğrenci kitlesinden kopmuştur. Kitle çizgisi izlenmediği için bu yıl seçimler *mutlaka* kaybedilecektir. (!)

44. *Milliyet*, 5.5.1970.
45. Şadi Samer, "Sabo: Yirmilerinde Bir Dev-Gençli Hala", *www.bianet.org*

> Ancak pratik, yeni oportünizmin bu iddialarının *balon* olduğunu ve önerdikleri kitle çizgisinin sağ oportünist bir çizgi olduğunu ortaya koydu. Bu sonuç, SBF Sosyalist Fikir Kulübü yöneticilerinin fakülte içinde uyguladıkları taktiklerin doğru olduğunu ispat etmiştir. Fakülte içinde karşı-devrimcilere uygulanan devrimci terör fakültedeki ümmetçi, kafatasçı, milliyetçi toplumcu, liberal sağcı ve ne kadar karşı devrimci unsur varsa ezerek silip atmıştır.
> Bugün SBF'deki geniş öğrenci kitlesi sosyalistlerin ikinci millî kurtuluş savaşımızın bu devresinde, en önde dövüştüğünü açıkça görmekte ve de bilmektedir. Bu evrede kitlelerle organik bağ kurmanın, kitlelerden kopmamanın tek yolu, anti-emperyalist ve anti-feodal hareketlerin en önünde dövüşmektir! İşte proleter devrimci kitle çizgisi budur. "Politik çalışma bütün çalışmaların can damarıdır" diyerek, politik çalışmayı, entelektüel gevezelikle özdeşleştirip iğdiş ederek, üniversite salonlarında teorik züppelikle veya sadece dergicilik yapmakla veyahut da Millî Cephe politikası teranesiyle, proleter devrimcileri "sağlı, sollu" Kemalistlerin peşine takmaya çalışmakla kitle çalışması izlenemez![46]

Seçimlerden sonra yönetim kurulu olarak zaman zaman dekanı ziyarete giden derneğin yönetim kurulu üyelerine Cevahir'in uyarısı son derece anlamlı ve ders vericidir:

> Birkaç kez yönetim kurulu olarak dekanla görüşmeye giderken, "Sehpaya konulan lüks çikolatalardan birer tane alın, ikişer üçer alıp cebinize atmayın" diye Hüseyin Cevahir'in bizi uyardığını hatırlıyorum.[47]

AID eyleminin mesajı AP hükümeti tarafından ciddiye alınmıştı. Böylesine planlı ve silahlı bir eylemin faillerinin bulunması gerekiyordu. Çalışmalarını büyük bir hızla sürdüren güvenlik kuvvetleri, ODTÜ öğrencisi Yusuf Aslan'ı 7 Mayıs'ta ODTÜ'nün servis otobüsünde yaptıkları aramada bir silahla yakalarlar. Yusuf, olaya iştirak edenlerden değildi ama yardımcı olmuştu. Yusuf'un yakalanması olayı çözmemişti. AP iktidarı kararlıydı; "haklarında gıyabi tutuklama kararı bulunanları arama" bahanesiyle polis ve jandarmaya SBF Yurdunun aranması emrini verir. 17 Mayıs 1970 günü sabaha karşı binden fazla jandarma, toplum polisi ve sivil polis, SBF Yurduna "arama" amacıyla bir baskın düzenledi

46. "S.B.F'de seçimi Sosyalistler kazandı", *İleri*, Sayı 3, 1 Haziran 1970, s. 11-12.
47. Murat Bjeduğ, "Ali Alfatlı", *Sabo*, Ayrıntı Yay., 2017, s. 128.

ve 86 kişi gözaltına alındı. Hüseyin Cevahir bunların arasında değildi. Gözaltı sırasında SBF'li devrimciler polise müdahale etti; çatışmalar yaşandı. Olay ertesi gün gazetelerin manşetindeydi:

> Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde dün sabaha karşı saat 4'te polis ve jandarma birliklerince arama yapılmıştır.
> Ankara Valisi Ömer Naci Bozkurt'un yaptığı açıklamaya göre, Kara Kuvvetleri Komutanlığı Askeri Mahkemesinin kararı üzerine girişilen aramada, çeşitli silahlar ve patlayıcı maddeler bulunmuştur. (...)
> Baştan beri olayları yurt balkonlarından sükûnetle izleyen kız ve erkek öğrenciler bazı arkadaşlarının götürüldüğünü görünce, polis aleyhinde gösterilere başlamışlardır. Bu arada yine balkonlardan çok sayıda şişe, taş, kiremit ve testiler aşağıda bulunan polislere atılmıştır. Aramanın sona ermesinden sonra aşağı inen öğrencilerle polisler arasında 15 dakika kadar süren bir çatışma olmuştur. Öğrenciler polislere taşlarla hücum etmişler, polisler de öğrencilere aynı şekilde mukabelede bulunmuştur. Olay Yeni Acun sokakta bulunan polis arabalarının hareket etmeleri sırasında meydana gelmiştir. 8 kadar polis otobüsü sokaktan ana caddeye çıktıktan sonra, kalan 3 otobüse binmek üzere olan toplum polisleri, öğrencilerin hücumuna maruz kalmışlardır. Kalabalık bir grup halinde hücuma geçen öğrenciler, ana caddeye çıkmış bulunan arabalardaki toplum polisinin geri dönmesi üzerine yurt bahçesine çekilmişlerdir. Bu arada bir kısım polislerin öğrencilerin attığı taşlardan korunmak amacıyla civardaki ev ve apartmanlara sığındıkları görülmüştür. Çevredeki evlerde oturan ailelerden bazıları öğrencilerin attıkları taşlarla yaralanan polisleri evlerine alarak ilk tedavilerini yapmışlardır.
> Çevre sakinlerinin de balkon ve pencerelerden izledikleri arama aralıksız bir saat 20 dakika sürmüştür. Saat 05.30'da İçişleri Bakanı Haldun Menteşoğlu beraberinde Ankara Valisi Ömer Naci Bozkurt ve Emniyet Müdürü İbrahim Oral olduğu halde arama mahalline gelerek toplum polisinin çekilmesini sadece jandarmanın bir süre daha kalmasını söylemiştir. Bu arada Siyasal Bilgiler Fakültesinin ana caddeye bakan amfisinin damından polislere taş atılması devam etmiştir.
> Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ve yurtlarında yapılan arama konusunda dün sabah bir basın toplantısı düzenleyen Ankara Valisi Ömer Naci Bozkurt, "86 kişinin gözaltına alındığını ve bunlardan 55'nin Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencisi olmadıklarını" açıklamıştır. Bozkurt, 1,5 saat süren aramada, adam öldürmek, yaralamak ve ruhsatsız silah taşımaktan sanık olan 15 kişinin de yakalandığını bildirmiştir. Valinin yaptığı açıklamaya göre, aramada bir torba içinde yaklaşık olarak üç kilo barut, biri Ordu malı olmak üzere üç tabanca, yüzden fazla demir çubuk ve sopa, iki kama, üç sustalı bıçak, kesici ve delici maddeler ele geçirilmiştir.

Ankara Valisi, "Bulunan çeşitli silah ve patlayıcı maddelerin fakülte ve yurtların kontrolden çok uzak bulunduğunun bir delili olduğunu" söylemiştir.
Ömer Naci Bozkurt, "Üniversitelerin, öğretim üyelerinin değil, daha çok velilerin olduğunu" öne sürerek şöyle demiştir:
"Her türlü şiddet hareketlerinin ve hukuk dışı davranışların karşısında olduğunu beyan eden sayın Rektör, bunu nasıl izah edebilir? Aşırı uçların silahlı mücadelesine imkân yaratan tutumundan vazgeçip bir kısım anarşist talebe grubundan korkmadan kendisine düşen vazifeyi yapması gerekirken, bildiri neşretmesi ciddiyetle kabili telif görülmemektedir. Önleyici tedbirler almamışlar veya alamamışlardır. Bu haller muhtelif vesilelerle yazılı, yapılan toplantılarda da şifahen ifade edildi ve kendilerince bilinmesine rağmen tedbir alınmayışı bir suç teşkil etmekte ve bunun tevalisiyle de suç teşvik edilmiş olmaktadır. Hukuka bağlı devlette her milli kuruluşun bu arada elbette üniversite ve fakültelerin kendilerine mevdu vazifeleri kanun dahilinde yerine getirmeleri üzücü durumları gidermede büyük rol oynayacaktır."[48]

Yurdun aranmasından sonra bir başka "olay" yaşandı. Bu, faşistlerin polisle ne denli işbirliği içinde çalıştıklarının tipik bir örneğiydi. Faşistler, polisin gitmesinden sonra silahlı olarak SBF ve yurdunun önüne geldiler ve etrafı rastgele silahlarla taradılar:

Ankara'da bir grup sağcı öğrenci önceki gece Siyasal Bilgiler Fakültesi ile öğrenci yurdunu basıp kurşun yağmuruna tutmuştur. (...) Dev-Genç Genel Başkanı Atilla Sarp, [olayı kınamış] "İktidarın üniversiteyi anarşi yuvası halinde göstermek, ordu-gençlik arasını açmak için türlü oyunlar düzenlediğini" öne sürmüş, "Geceki saldırıların fakülte arandıktan sonra yapılması iktidarın gericileri silahlandırıp yurtsever gençliği sindirmek istediğinin açık delilidir" demiştir.[49]

Polis, emniyete götürdüğü devrimci öğrencileri AID eylemi nedeniyle işkenceli sorgudan geçirdi. Özellikle Yusuf Aslan gibi Oktay Etiman da polisin hedefindeydi:

Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu Merkez Yürütme Kurulu üyesi Oktay Etiman, polisin Siyasal Bilgiler Fakültesini basması üzerine yakalanarak Emniyet Sarayına götürülmüştür. Bundan önce sivil polisler tarafından toplum polislerine iyice tanımaları için gösterilen Oktay Etiman'a 29 Nisan'da AID deposunu yaktığı isnad edilmiş ve bunu

48. *Milliyet*, 18.5.1970.
49. *Milliyet*, 19.5.1970.

kabul etmesi için elektrik verilmek sureti ile işkence yapılmıştır. Yıllar önce devrimcilere kan kusturan parmaksız Hamdi'lerin işkencelerini gölgede bırakan bu yeni tür modern işkence usulleri devrimcilere karşı kullanılmaktadır. Bu usuller hiçbir dönemde kimseye fayda getirmemiştir aksine hâkim sınıfların çöküşlerinin habercisi olmuştur. Yine aynı usul yani elektrik verme ile konuşturma taktiği ODTÜ'de devrimci kardeşimiz Yusuf Aslan'a da uygulanmıştır.[50]

Çok geçmeden, yurt baskınından dört gün sonra, baskına katılanlar "AID Deposuna Ateş Edenler Tesbit Edildi" manşetiyle basında açıklanır:

28 nisan günü sabaha karşı Balgat yolu üzerindeki AID teşkilatının malzeme deposunu yakan ve bekçiye ateş edenlerin tesbit edildiği açıklanmıştır.
Emniyet Genel Müdürü Ömer Naci Bozkurt, bu amaçla düzenlediği basın toplantısında AID deposunu tahrip edenlerin Oktay Etiman (SBF), Yusuf Aslan (ODTÜ), İrfan Uçar (ODTÜ), İlhami Aras (SBF), Kamil Dede (SBF), Mustafa Kaçaroğlu (SBF), Hüseyin Cevahir (SBF) ve Nurettin Öztürk (HÜ) isimli öğrenciler olduğunu açıklamıştır. Ancak bunlardan sadece Oktay Etiman yakalanmıştır. Aranan öğrencilerden Yusuf Aslan ile İrfan Uçar Amerikan Elçisi Komer'in arabasını yakmak suçundan da yargılanmışlardır.[51]

Cevahir arkadaşlarıyla birlikte artık "kaçak" durumundaydı. Şüphesiz beklemediği bir durum değildi. Ancak sınavlarına giremeyecekti haziran ayında. Okulundan kopacaktı bir anlamda. Hayatında, farkında olsun olmasın yeni bir dönem başlıyordu. Kısa hayatında önüne çıkan yol ayrımlarından biriyle karşı karşıyaydı.

İlhami Aras ve Mustafa Kemal Kaçaroğlu, Bahçelievler'de arkadaşları Cengiz Zapçı'nın[52] kapıcı dairesinde kalmaya başlarlar. Eve Mahir Çayan'ı çağırırlar. Niyetleri birkaç gün kalıp oradan

50. *İleri*, Sayı 3, 1 Haziran 1970, s. 4.
51. *Milliyet*, 21.5.1970. Kamil Dede, eyleme katılmamıştı. SBF'de öne çıkan devrimcilerden biri olduğu için polis listeye onun da adını eklemişti. "O eyleme katılmama son anda izin vermediler. Eşimin hamile olduğu gerekçesiyle benim katılmamdan son anda vazgeçildi" (Füsun Özbilgen, *Devrimciler Ölmez: Sinan Kâzım Özüdoğru Kitabı*, Ayrıntı Yay., 2015, s. 16).
52. Cengiz Zapçı, 18 Temmuz 1970 günü yüksek lisans için gittiği Paris'te kaldığı odada gaz zehirlenmesi sonucu ölü bulundu.

ayrılmaktır. Mahir, Mustafa Kuseyri'nin[53] ölümünden dolayı eve geç vakit gelir.[54] İlhami Aras görüşmelerini şöyle anlatıyor:

> Gerilla eğitimi için Filistin'e gidip gitmemeyi tartıştık. Mahir, eğitim için Filistin'e gitmenin şart olmadığını, Ege ve Karadeniz bölgesinde de bu eğitimlerin yapılabileceğini savundu. Genel eğilim bu şekilde belirlendi. Sonrasında eğitim yapılabilecek yerler için araştırmalar yapılacağı kararlaştırıldı.

İlhami Aras için Mahir'in söyledikleri, o günlerin şartları dikkate alındığında son derece farklı bir bakış açısı taşıyordu ve öğreticiydi:

> Mahir'in şu söylediği çok önemliydi. Bizim dışımızdaki, yani diğer örgütlerden arkadaşlar, böyle bir durum olduğunda hemen Filistin'e giderlerdi. Hatta o zamanlar bir türkü vardı; Gemilerde talim var/ Filistin'de yârim var... Biz kaçmak yerine, çalışma kararı aldık. Mahir'in söylediği önemli nokta buydu. Bir olay olduğunda, kaçmak yerine, bu ülkede çalışmayı öğrenebilmemiz gerekiyordu.[55]

Hüseyin Cevahir ise aranma haberleri çıktıktan sonra, Nasuh Mitap'a göre mayısın son haftasında Bulancak'taydı. Haziran başında yapılacak miting için yapılan çalışmaların içindeydi. "Cevahir'in AID eyleminden sonra aranması çıkmıştı. Ama biz öncesinde Bulancak'a (Giresun) fındık mitingini örgütlemeye gitmiştik."[56] Muhtemelen haziran başında Bulancak'tan ayrılan Cevahir, işçi çalışmalarının yoğun olarak sürdürüldüğü İzmit-Gölcük'e Mustafa Baykara'nın yanına gider. Telefonla görüştüğümüz Mustafa Baykara, haziran başlarında Cevahir'in Gölcük'e geldiğini ve birkaç gün kaldığını söyledi. Cevahir, Gölcük'ten sonra muhtemelen Ankara'ya geri döndü. Çevresi genişti. Ankara'da kendisine kalacak ev bulan arkadaşlarından biri de Semra Ahmet'ti. O günlerde Avrupa'ya gönderilecek

53. Mustafa Kuseyri, 22 Mayıs günü BYYO'da arkadaşının silahından çıkan kaza kurşunuyla ölür. Ölümün faşist saldırı sonucu olduğu açıklanır. Bununla ilgili bkz. Gün Zileli, *Yarılma*, İletişim Yay., 2002, s. 439-442; Füsun Özbilgen, *Devrimciler Ölmez: Sinan Kâzım Özüdoğru Kitabı*, Ayrıntı Yay., 2015, s. 17.
54. Mustafa Kemal Kaçaroğlu, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 2*, Dipnot Yay., 2016, s. 46.
55. İlhami Aras, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 1*, Dipnot Yay., 2016, s. 65.
56. "Nasuh Mitap", *Kavgamızın Cevahiri*, Adalı Yay., 2011, s. 75.

öğrencilerin master sınavları nedeniyle Tuğrul Eryılmaz da Ankara'dadır:

Kaçak olduğu dönemde Semra Ahmet'in amcasının evinde saklandı bir süre Cevahir. Ben de giderdim oraya. "Aranan" Cevahir, yine bildiğimiz Cevahir'di. Saklandığı evde ne mi yapardık? Müzik dinlerdik. Hatta dans etmeyi öğrendi Cevahir o günler içinde...

Cevahir ve arkadaşları bir yandan da bu "aranır" durumdan kurtulmak için yasal yolları denemekten elbette vazgeçmediler. Arkadaşlarıyla birlikte savcılığa bir dilekçe ile başvurdular:

> AID deposunu yakmakla suçlanan ve aranan SBF Öğrenci Derneği Başkanı Hüseyin Cevahir, SBF Genel Kurul Başkanı İlhami Aras, SBF Denetim Kurulu Başkanı Mustafa Kaçaroğlu, SBF Öğrenci Derneği Yazmanı Kamil Dede, ODTÜ Sosyalist Fikir Kulübü Başkanı ve Dev-Genç üyesi İrfan Uçar, Dev-Genç üyesi Nurettin Öztürk ve ODTÜ öğrencisi Yusuf Aslan, birlikte imzalayarak 9 Haziran 1970 Salı günü, Ankara Savcılığı'na ortak bir yazı gönderdiler.
> Gönderilen ortak yazıda, halen Türkiye'nin çeşitli yerlerinde halk için, "emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı mücadele ettiklerini" ifade etmişler ve "polisin eline geçtikleri takdirde, faili meçhul birçok suçun kendi üzerlerine yıkılacağını, işkenceci polisin eline geçmek istemediklerini" belirterek şöyle demişlerdir:
> "Polis Oktay Etiman'ı çarmıha gererek elektrik cereyanı vermiş, akla gelmeyen bir sürü işkence yapmıştır. AID deposunu yakmakla suçlanan bizler, mahkeme günü bağımsızlığına yüzde yüz inandığımız şerefli Türk hâkimine teslim olacağız."[57]

Bu sıralarda İlhami Aras ve arkadaşları, Mahir'le yaptıkları görüşmelere uygun olarak başka bir hazırlık içindedirler. Ege'de gerilla eğitimi yapmak ve dağ koşullarına uyum sağlamak amacıyla uygun bir yer ayarlandığında bir grup olarak oraya gideceklerdir.[58] O dönem bu tür durumlarda gidecek kişileri

57. Turhan Feyizoğlu, İki *Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 40-41.
58. Bir yıl öncesinde Toroslar'da da bir kamp deneyimi yaşanmıştı. "Münir Ramazan Aktolga, Ulaş Bardakçı, Oktay Etiman, Mustafa Kemal Çamkıran ve Hüseyin Onur'un da aralarında olduğu bir grup arkadaşla Anamur'un dağlık bölgelerinde bir tür eğitim, gerilla eğitimi diye düşündüğümüz bir şey yapmıştık" Oğuzhan Müftüoğlu, *Bitmeyen Yolculuk* (Söyleşi: Adnan Bostancıoğlu), Ayrıntı Yay., 2011, s. 52 (Aynı olayın bir diğer anlatımı için: Münir Ramazan Aktolga, *Hatıralar*, Alter Yay., 2018, s. 129-131).

yerlerine ulaştıran ayrı bir ekip vardır. Ulaş Bardakçı, Oğuz Etçi, Şadi Samer ve Tuğrul Paşaoğlu bu ekibin içindeydiler. Araştırmalar yapılır ve sonuçta Bafa Gölü civarının en uygun yer olduğuna karar verilir.

Bafa Gölü, şahıs malıydı;[59] bu yüzden gölde balık tutan Hakkı Özgür adlı bir köylü 5 Şubat 1968'de göl korucuları tarafından vurulmuş, bir ay sonra da ölmüştü. Serçin köylüleri bu olayı Göl sahiplerinden Cemal Özbaş'ın yazıhanesinin önünde protesto etmişler; ölümden sonra da cenazesini inatla bir motora koyarak Bafa Gölünde dolaştırmış ve sonra gömmüşlerdi.[60]

Bu olaydan sonra özellikle Serçin ve Avşar köyleri ile civarı Dev-Genç çalışmalarının en yoğun sürdüğü, köylülerin Dev-Genç'e sempati duyduğu ve destek verdiği yerler olmuştu.[61]

Şadi Samer'in hatırladığı kadarıyla yer tespiti yapıldıktan sonra Tuğrul Paşaoğlu, bir grubu özel bir otoyla İzmir'e götürür. İlhami Aras, kampta kalacak grubun iki posta halinde oraya gittiğini söylüyor. Kamil Dede ise gidişlerini şöyle anlatıyor:

> AID olayından gıyabi tutuklu durumda bulunan, Mustafa Kaçaroğlu, İlhami Aras, [Kuseyri'nin öldüğü gün olay yerine gelen Birinci Şube Müdürü Altan Ünal'ın silahını almaktan aranan] Sinan Kâzım Özüdoğru, Oğuz Etçi ve ben, İzmir'e geldik. Hüseyin Cevahir de gıyabi tutukluydu, ancak o bizimle gelmedi. Karşıyaka'da bir arkadaşın evinde kaldık. Ertesi gün, bir başka olaydan aranan Dinamit Kenan'ı [Kenan Ertuğrul] da alarak Bafa Gölü kıyısına gittik.[62]

---

59. Hüseyin Yavuz, *İsyan Günleri 2*, Derlem Yay., 2015, s. 37.
60. *Milliyet*, 6/8 Şubat 1968; *Türk Solu*, Sayı 13, 13 Şubat 1968, s. 2.
61. "Söke, ülkenin en fazla politize olmuş ve sol kesimim mücadelesinden en fazla haberdar birkaç önde gelen bölgesinden birini oluşturuyordu. Bafa Gölü'nün hemen yanı başındaki Serçin köyü, bu bölgede balık avlama hakkı konusunda ağalara karşı yıllarca mücadele vermiş olmasıyla ünlüydü. Serçin'den daha yukarıda Beşparmakların eteklerinde kurulu Avşar köyü ise, ilerici bilince sahip TİP'li köylülerden oluşan bir çevreyi barındırıyordu. Bizim hedefimiz, Mao'nun 'kırlardan şehirlere stratejisi'ne uygun olarak Söke'de kalıcı bağlar kurmaktı. Bunun için Söke'nin içindeki mahalli devrimcilerle bağ kuracak ve oradan da, başta Serçin ve Avşar olmak üzere, köylere açılacaktık.
Ne var ki, bu konuda önümüzde önemli zorluklar vardı. Çünkü Söke'nin mahalli devrimcileri, bir ikisi hariç, neredeyse bütünüyle Kırmızı Aydınlık grubunu destekliyordu. Onlarla bağlantı halindeki köylü liderler de, doğal olarak bu gruba eğilim gösteriyorlardı" (Gün Zileli, *Yarılma*, İletişim Yay., 2002, s. 455-456).
62. Füsun Özbilgen, *Devrimciler Ölmez: Sinan Kâzım Özüdoğru Kitabı*, Ayrıntı Yay., 2015, s. 17.

Orada başta Halil Özmen ve Hüseyin Kaya olmak üzere kendilerine destek veren arkadaşların yardımıyla motora binip Bafa Gölü'nü geçerler:

> İlk gece kitle çalışması yapılan bir köye geldik, bizi sabaha karşı dağa çıkardılar, bir mağarada kalıyorduk, yanımıza battaniye gibi bir şeyler de almıştık... Hazırlık açısından dağlarda yaşama alışmak, oranın zorluklarına katlanmak, yürümek saatlerce dağlara tırmanmak, inmek gibi esas olarak bu yönü ağır basan bir eğitim [yapacaktık].[63]

Cevahir'in Ankara'da olduğu Haziranın ortasında şaşırtıcı bir olay olur, İstanbul ve Kocaeli'de işçiler ayaklanmışlardır:

> 1970 yılının 15-16 Haziran günleri İstanbul'da ve Kocaeli'nde, tarihimizin "Büyük İşçi Direnişi" diye kaydedeceği olaylar yer aldı. Türkiye sanayi işçilerinin yarısını barındıran bu iki ilimizde belli başlı bütün fabrikaların işçileri greve ya da işgale geçtiler ve yığınlar halinde yer yer yürüdüler. Yürüyüşe geçen işçilerin toplam sayısı yüz bin kadardı. Merkezî bir yönetim bulunmadığı halde, bu muazzam kitle, işçi sınıfına, bu en devrimci sınıfa yaraşır bir ağırbaşlılık ve disiplin içinde hareket etmesini bildi: en ufak bir çapulculuk olayına izin vermedi. Amerikancı sarı sendikacılığın Türkiye'de baş temsilcisi olan Türk-İş, A.P., M.H.P. ve Komünizmle Mücadele Derneği binalarının taşlanması, Demirel kardeşlerin malı olan Haymak Döküm Fabrikası bürosunun tahribi gibi eylemler, işçi direnişinin hedefini belirleyen, bu direnişin gerçek anlamını yansıtan, olaylardı.
> Direniş hareketi sırasında şiddet olaylarının tümünün sorumlusu, toplum polisi ve ona emreden A.P. iktidarıdır. Devrimci genç düşmanı olduğu kadar işçi düşmanı olarak da şartlandırılmış olan bu devşirmeler, korku ve panik içinde işçilerin göğüslerine kurşun sıktılar... Ama polislerin hedef gözeterek sıktığı kurşunlar kendilerinin korku ve panikten kurtaramadı. Silâhsız işçiler her yerde polis barikatlarını yardılar. Silâhlı polisler her yerde bozguna uğrayarak kaçtılar. Kartal'dan Kadıköy meydanına kadar, Silâhtarağa'dan Cağaloğlu'na kadar, Levent'ten Şişli'ye kadar her yerde bu böyle oldu. İşçiler polisle karşılaştıkları her noktada işçi dâvası gibi kutsal bir dâvayı güdenlerin, sömürücülerin fedayiliğini edenlere üstünlüğünü ispat ettiler.[64]

63. Mustafa Kemal Kaçaroğlu, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 2*, Dipnot Yay., 2016, s. 49. Ayrıca bkz. Füsun Özbilgen, *Devrimciler Ölmez: Sinan Kâzım Özüdoğru Kitabı*, Ayrıntı Yay., 2015, s. 17-20.
64. "Büyük İşçi Direnişi", *ASD*, Sayı 21, Temmuz 1970, s. 193-194.

İşçi ayaklanmasının başladığı günün akşamı İstanbul ve Kocaeli'de sıkıyönetim ilan edilir. Ordu, ayaklanmayı bastırır ve işçilere yönelik tutuklamalara başlar.

O sırada İlhami Aras ve arkadaşları kamp yerindedirler:

> Ben [transistörlü radyodan] haberleri dinledim, "İşçiler yürüyor, biz burada yatıyoruz. İniyoruz [dağdan] en kısa zamanda" dedim. Sonra ertesi gün sıkıyönetim ilan edildi... "Burası iyi, burada kalalım biz" dedik.[65]

Ankara'da durum, polis ve ordu güçlerinin alarm durumunda olması sayılmazsa normaldi. Ancak Cevahir ve arkadaşları işçi ayaklanmasını Ankara'da duyduklarında büyük bir heyecana kapıldılar. Ne yapacaklardı? İstanbul'a mı gitmeliydiler hemen, yoksa ayaklanmayı Ankara'ya da yaymak için mi çalışmalıydılar? Sonuçta ayaklanmayı duyar duymaz, 16 Haziran günü işçileri Ankara'da harekete geçirmek için çalışma yapmaya karar verirler:

> 16 Haziran 1970'de İstanbul'da yapılan işçi gösterilerine destek için, Ankara'da işçileri ayaklandırmak amacıyla büyük sanayiye gittik. Burada esnafın tepkisiyle karşılaştık ve işçileri harekete geçiremedik. Sanayiye yakın bir yerde konuşlanan Toplum Polisi karargâhından gelen polislerin müdahalesiyle dağıtıldık.[66]

Şadi Samer de Ankara Sanayi Çarşısı'na giden grubun içindedir. "Cevahir'le birlikte onlarca arkadaş oraya vardık" diyor: "ancak işçiler bizi farklı karşıladılar, toplum polisi de oradaydı."

Olay *Milliyet* gazetesinde haberleştirilir:

> DİSK'e bağlı işçiler ile Dev-Genç'li öğrenciler dün Ankara Sanayi Çarşısında yürüyüş yapmak istemişler, kendilerine engel olmak isteyen polisle çatışmışlardır. Polis, 51'i öğrenci, 19'u işçi olmak üzere 70 kişiyi nezarete almıştır. Olaylar sırasında halk üç öğrenciyi linç etmek istemiştir. Bunlardan Orta-Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi öğrencisi Firuzan Enson komaya girmiştir. Polis üç öğrenciyi de halkın elinden güçlükle almış, yaralı olan Firuzan Enson'u hastaneye yatırmıştır. İddiaya göre yürüyüşe katılmak üzere Orta-Doğu Teknik Üniversitesinden otobüslerle Sanayi Çarşısına gelen öğrencilerden bir kısmı üzerlerine işçi tulumu giymişlerdir.

65. İlhami Aras, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 1*, Dipnot Yay., 2016, s. 64.
66. Şaban İba, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 1*, Dipnot Yay. 2016, s. 279

Dev-Genç olaydan sonra yayınladığı bildiride "İstanbul'da işçilerin giriştikleri hareketi desteklediklerini" belirtmiş, polis ve iktidarın tutumunu kınamıştır.
Nezarete alınan 70 kişiden adları belli olan öğrenciler şunlardır: Tuncay Çelen, Ahmet Kardam, Hülagü Bulguç, Türkan Sabuncu, Kenan Alyörük, Enis Sakızlı, Mustafa Çiçekci.
İstanbul'da işçilerin yürüyüşe geçmeleri üzerine Ankara'daki polis ve jandarma birliklerine alarm verilmiştir. Bindirilmiş birlikler harekete her an hazır vaziyette beklemektedirler.
Polis ve jandarma DİSK'e bağlı işçilerin çalıştıkları fabrikaların civarında devamlı şekilde devriye dolaşmaktadır.
Toplum polisi bundan başka Kızılay istikametine yapılacak herhangi bir yürüyüş için tedbir almıştır. 500 toplum polisi bindirilmiş vaziyette Milli Eğitim Bakanlığının arkasındaki sokakta beklemektedir.
DEV-GENÇ Ankara'daki olaylarla ilgili olarak yayınladığı bir bildiriyi THA Bürosuna okumuş, "DİSK'in haklı direnişini sonuna kadar destekliyoruz" demiştir.
Polisin "işçi kıyafeti giymiş gençler" iddiasını DEV-GENÇ'liler reddetmiş, "Buna lüzum yok, biz yürüyüşe katıldık" demişlerdir.[67]

Cevahir, gözaltına alınmaktan kurtarır kendini ama yine de bir şeyler yapmak gerektiğinin heyecanı içindedir arkadaşlarıyla birlikte. Şadi Samer, Cevahir ile birlikte İstanbul'a gitmeye karar verip harekete geçtiklerini anlatır:

Bu başarısız girişimimize rağmen bir şeyler yapmalıydık. Cevahir'le birlikte o dönem çıkan *İşçilerin Köylülerin Gazetesi Kurtuluş*'u yanımıza alarak Tuğrul Çakın'ın arabasıyla önce Kocaeli'ne sonra İstanbul'a gitmeye karar verdik. Kocaeli'ne vardık. Sırrı Öztürk'le buluştuk. TİP'e uğradık. Gazeteleri dağıttık. Oradan ayrıldığımız sırada baktım birkaç kişi ellerinde hediyelik paketlerle Hüseyin Cevahir'in etrafını sardılar. Saygılı davranıyor, hal hatır soruyorlardı. Çok şaşırmıştım, kimdir bunlar diye, sordum Cevahir'e. "Ben dedeyim, pirim" diye cevap verdi. O kadar arkadaşlığımıza rağmen ilk defa orada öğrendim, "dede" olduğunu. Oradan İstanbul'a, İTÜ'ye gittik. Arkadaşlarla görüştük. Ama olaylar bitmişti. Sonra Ankara'ya döndük.

İşçi ayaklanması karşısında *ASD*'nin tavrı, Mahir Çayan ve arkadaşları ile Mihri Belli arasındaki ideolojik farklılığı ortaya çıkarır. Bu, tıpkı Doğu Perinçek gibi Kemalistlere MDD'ye öncülük misyonu yüklenmesinden dolayı, sıkıyönetim ilan eden,

67. "Ankara'da 70 kişi nezarette", *Milliyet*, 17.6.1970.

MERKEZ KÜTÜPHANESİ

işçilere işkence eden ve hapishanelere tıkayan ordu karşısındaki tutumdan kaynaklanmaktaydı. Şöyle yazılmıştı:

> Büyük işçi direnişi sırasında işçilerin bilinçli davranışı, Demirel iktidarını, son zamanlarda oynamakta olduğu büyük oyunu, hiç değilse er ve kıta subayı kademesinde, oynayamaz duruma getirmiştir. Bu oyun, Ordu ile devrimci gençliği, işçileri köylüleri karşı karşıya getirerek uzaktan seyredip keyfine bakma oyunudur. Böylelikle Ordu, şaibeli iktidarın halka karşı politikasının savunucusu olarak gösterilecek ve Ordu ile devrimci güçler arasında uçurumlar açılacaktır. Ve sonuçta Demirel ve tayfası sorumluluklarından sıyrılmış olacaklardır. Direniş yürüyüşleri sırasında bu oyun işçiler tarafından geniş ölçüde başarısızlığa uğratıldı. Asker, subayı ile Mehmetçiğiyle, toplum polisinin tam tersine, işçiye karşı silâh kullanmayı genellikle reddetti. Hemen her yerde işçi ile Mehmetçik aynı vatanın çocukları oldukları bilinci ile kardeşlik ilişkileri kurdular. "İşçi Ordu el ele-Millî Cephede" sloganı direniş yürüyüşlerinin en etkili sloganı oldu. Türk Ordusu tarihî geleneğine bağlı kaldı ve Amerikan emperyalizminin işbirlikçisi bir iktidarın emrinde kendi emekçi halkına karşı koymadı. Her toplulukta bulunabilecek birkaç gayretkeş ise, genellikle bilinçli subaylar tarafından hizaya getirildi. (...) Ve şimdi, İstanbul ve Kocaeli sıkı yönetim altındadır. Yani Türkiye sanayi işçilerinin yaklaşık olarak yarısını barındıran bu iki ilimizde Anayasada yazılı demokratik hak ve özgürlükler geçerli değildir. Demirel polisinin hazırladığı listelere göre baskınlar yapılmakta, işçiler ve öğrenciler alınıp götürülmektedir. (...) Bu, Demirel'in arkasındaki işbirlikçi asalak sınıfların, kendi eserleri olan iktisadî ve siyasî çıkmazdan kurtulmak için ordu ile millîci güçleri karşı karşıya getirme oyununu, büyük işçi direnişi sırasında başaramadığı bu oyunu, Sıkı Yönetim altında, hiç değilse bir süre için oynayabildiğini gösterir.[68]

İşçilerin Köylülerin Gazetesi Kurtuluş'un 15-16 Haziran sonrası çıkan sayısında kullandığı manşet de büyük bir sorun olmuştu:

> *Kurtuluş* gazetesinin 15-16 Haziran ertesindeki manşeti hatırladığım kadarıyla, "Sıkıyönetim tarafsız olmalıdır!" şeklindeydi. Bu başlık MDD yönetiminin orduya ilişkin beklentilerinin de bir ifadesiydi. Bu olay, MDD'nin resmi tezlerinden kopuşu başlatan bir olaydı. THKP-C'ye giden süreçte bir dönüm noktası oldu.[69]

68. "Büyük İşçi Direnişi", *ASD*, Sayı 21, Temmuz 1970, s. 197-198
69. Oğuzhan Müftüoğlu, *Bitmeyen Yolculuk* (Söyleşi: Adnan Bostancıoğlu), Ayrıntı Yay., 2011, s. 57.

Hüseyin Cevahir Haziran sonu İzmir'e gider ve Tuğrul Eryılmaz'la buluşur:

Karşıyaka'daki ailemin evinde kaldı. Birlikte gezdik. Çeşme'ye gittik, dolaştık, çay içtik... Ama bir yere kadar... Sonra yollarımız ayrıldı. Cevahir kaçak halde... Ben Londra'ya gittim.

Mücadelenin içinde olmalarına rağmen çok önde yer almayan arkadaşlarına karşı takındığı tutum da farklıdır Cevahir'in. Tuğrul Eryılmaz'a "niye bizi bırakıp gidiyorsun" diye çıkışmaz, ilişkilerini devam ettirmek amacıyla ondan bir şeyler ister:

Hatta Hüseyin Cevahir'le konuşmuştuk... "Sen şimdi oraya gidersin, orada Kuzey Kore, Arnavutluk, Sovyetler Birliği ile ilgili acayip kitaplar satılıyor, onları bize gönderirsin, biz burada onları çevirtiriz okuruz. Orada da bize bir faydan olur" dedi. "Zaten burada bir işe yaradığın yok" demedi ama anlıyorsun yani. "Git kardeşim sen Londra'ya" diyor.[70]

Tuğrul Eryılmaz, Londra'ya gidince Kim İl Sung'un kitaplarını temin eder ve bir mektupla birlikte Cevahir'e yollar.

Kamp yerinden ayrılan İlhami Aras'la İzmir'de buluşurlar; niyetleri yeni bir kamp yeri bulmaktır. İlhami Aras anlatıyor:

Ben Cevahir ile İzmir'de buluştum, Karşıyaka'da iskelenin yanında çay içtik. Çay bahçesinde müzik çalıyordu. Cevahir şarkıdan çok etkilenmiş olacak ki omzuma vurup "Dinle dinle!" dedi... (Neşe Karaböcek'in "Damarımda kanımsın" şarkısı).
İzmir'de uygun bir yer bulalım dedik. İkimiz de aranıyoruz. Garaja gittik. Foça'ya gitmeye karar vermiştik. Ancak garaja gidince öğrendik ki iki tane Foça varmış. Eski Foça ve Yeni Foça! Biz Yeni Foça'ya gitmeye karar verdik. Sorduk, yakın dediler. Meğer yürümeyle iki buçuk saatmiş. Yürürken komando tugayının içinden geçtik. Hiç unutmam Hüseyin Cevahir Foça'da "traça" diye bir balık söyledi. Cevahir İstanbul'da yaşadığı için balık kültürü vardı. Yanılmıyorsam orada sanat çevrelerinin içinde de kalmış. Kısa bir süre sonra Bodrum'a geçtik. Bodrum'da Ayaz Camping diye bir yerde kaldık... Hüseyin, sahibiyle hemen iyi bir ilişki kurdu. Ne istese oluyordu. Bir süre burada çadırda kaldık.[71]

70. Tuğrul Eryılmaz, *68'li ve Gazeteci*, İletişim Yay., 2018, s. 69-70.
71. "İlhami Aras", *Kavgamızın Cevahiri*, Adalı Yay., 2011, s. 77.

Bu sıralarda Kamil Dede, Bafa kampından ayrılıp İstanbul'a gider.[72] Aynı günlerde Şadi Samer de Bafa Gölü kampına giderek kampta kalan diğer arkadaşlarını alıp Bodrum'a bırakır: "Biz Söke'den döndükten sonra -yine kaçaklık dönemini geçirmek için- Bodrum'da bir kamp kurduk, Hüseyin Cevahir de kaçak olduğu için orada[ydı.]"[73]

İlhami Aras, görüşmemizde Ayaz Camping'te bir hafta on gün kadar kaldıklarını söyledi.

Oradan ayrıldıklarında temmuz başlarıydı.

Ege'den sonra Cevahir'i temmuz ve ağustos aylarında Karadeniz'de görüyoruz.

O dönem devrimci hareketin örgütlendiği bölgelerin başında Karadeniz geliyordu; özellikle Fatsa, Ünye, Alaçam, Bafra, Çarşamba ve civarı. Buralar "kaçak" durumdaki Cevahir'in gidebileceği en güvenli yerlerdi. Üstelik zaten o yaz, Dev-Genç, Karadeniz, Ege, Akdeniz ve Doğu bölgelerinde devrimci çalışma seferberliği başlatmıştı: Dev-Genç kadroları, ailelerinin yanına gitmeyecek, direnişlerin yoğun olduğu yerlerde kitlesel çalışma yapacaklardı.

Ziya Yılmaz, Fatsa'da TİP örgütlenmesinin başındaki insandı; çok geniş bir çevresi vardı ve seviliyordu, sözü kabul görüyordu. İki katlı evinin alt katını matbaa yapmış, *Yeşil Fatsa* adında bir gazete çıkarıyordu.

1970 yazında başta Sabahattin Kurt olmak üzere Mahir Çayan, Sinan Kâzım Özüdoğru bölgeye daha sık gidip gelmekteydiler. Mahir'in amacı, bu bölgede, ilerde yapmayı planladığı kır gerilla savaşı için hazırlık yapmaktı. Mahir, *ASD*'nin Haziran sayısında yayınlanan "Yeni Oportünizmin Niteliği Üzerine"[74]

72. Füsun Özbilgen, *Devrimciler Ölmez: Sinan Kâzım Özüdoğru Kitabı*, Ayrıntı Yay., 2015, s. 21.

73. Mustafa Kemal Kaçaroğlu, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 2*, Dipnot Yay., 2016, s. 50.

74. Mahir'in *PDA*'cıları eleştiren yazısı aynı zamanda yeni bir hareketin ideolojik temellerini ortaya koyuyordu. Milli demokratik devrimin temel özelliklerini vurgulayan yazı, devrimde öncülük konusunda Kemalizmle devrimci hareket arasında kesin bir ayrım yapıyordu: *"Bizim partimiz ne millî cephe partisidir, ne de bizim partimizin komutanlığı küçük burjuva radikallerine aittir. Biz sosyalistlerin partisi, Marksist bir partidir ve partimizin de eylem kılavuzu kemalizm de-*

adlı yazısı temelinde bölgedeki arkadaşlarıyla fikir birliğine varmak ve pratik hazırlıklar yapmak istiyordu.

Bu yüzden Ziya Yılmaz, İsmet Öztürk, Ertan Sarıhan, Fikri Sönmez gibi bölgenin doğal lider devrimcileriyle yeni bir örgütlenme, gerilla savaşına hazırlık gibi konularda fikir birliğine varmak gerekiyordu. Ve zaten bunun önünde hiçbir ideolojik engel yoktu[75] (Daha sonra bu amaçla Karadeniz'de kır gerillasına hazırlık mahiyetinde faaliyetler Ziya Yılmaz tarafından yürütülecekti).[76]

Cevahir'in oraya gitmesinin esas nedeni de zaten buydu: bölgede yürütülen kitle ve kadro çalışmalarına katkıda bulunmak. Zaman zaman Karadeniz'e, Ege'ye gitmişti elbette, ama ilk defa uzun sürecek bir deneyim yaşayacaktı.

Hüseyin Cevahir, Ziya Yılmaz'la Ankara'dan tanışıyordu:

> Ben her Ankara'ya gittiğimde Hüseyin'le buluşuyor ve çeşitli konularda fikir alışverişinde bulunuyordum... Hüseyin'i Fatsa'ya davet etmiştim. O da memnuniyetle gelip gitmeye başlamıştı. Fatsa'ya daha önce Dev-Genç'in girmesine izin vermiyorduk. Hüseyin'i (Cevahir) ise doğrudan davet etmek istemiştim, çünkü tarzı da yaklaşımı da farklıydı.[77]

Cevahir, Ege'den Karadeniz'e geçtiğinde doğal olarak Ziya Yılmaz'ın yanına gidecekti. Ama nasıl gitmişti? Mehmet Beşlioğlu'na göre Hüseyin Cevahir, önce Ünye-Cevizdere köyüne gelmiş, orada kalmış ve kendisi tarafından Ziya Yılmaz'ın yanına götürülmüştü. Beşlioğlu'nun anlatımlarına göre Cevahir'in Ünye'ye geliş zamanı Temmuz'un sonlarına denk geliyordu, çünkü Cengiz Zapçı'nın ölüm haberini kendisine vermişlerdi:

> Akşamüzeri Cevizdere'deki eve geldiğimde... Baktım Sabahattin Kurt'la Hüseyin Cevahir. Kucaklaştık. Yemek yedik. Ama arkadaşlar bir sıkıntı içindeler. Çıkarttılar bana Mahir'in mektubunu verdiler. "Bu arkadaşların saklanması gerektiğini" belirten bir mektup. Bana, Cengiz Zapçı'nın öldüğünü söylediler. Cengiz Zapçı'yla Mahir'den daha iyi

---

ğil, bilimsel sosyalizmdir!" (İtalikler Mahir Çayan'a aittir. *ASD*, Sayı 20, Haziran 1970, s. 144).

75. Bkz. İsmet Öztürk, *Mücadele Hayatım*, Dipnot Yay., 2010, s. 26; Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Note Bene Yay., 2014, s. 124-125.

76. Ziya Yılmaz'ın kır çalışmalarıyla ilgili olarak anlattıkları için bkz. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Notabene Yay., 2014, s. 145-147.

77. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 49.

arkadaştım. Yıkıldım. Yere oturdum. Nasıl üzüldüm. Çok severdim Cengiz'i. Bir süre bizim köyde sakladım bunları. Daha sonra Fatsa'ya Ziya Yılmaz'ın yanına götürdüm. Daha sonra orada saklandılar. Birkaç kez Fatsa'ya gittim sohbet ettim onlarla. Fatsa'da iskelenin orada bir park vardı. Orada oturup çay içiyorduk Hüseyin'le ikimiz. O sıra Sabahattin Kurt neredeydi bilemiyorum. Ziya Yılmaz geldi o arada. "Siz çok serbest hareket ediyorsunuz. İşi fazla serbeste verdiniz," demişti. Hatta dedemin Ünye'de metruk bir evi vardı. Oraya götüreyim, dedim. Ziya Yılmaz, fazla dikkat çeker, diyerek kabul etmedi.[78]

Ancak Ziya Yılmaz'a göre, "Hüseyin Cevahir o süreçte genellikle hep" Fatsa'daydı: "İki ay kadar sürekli benim yanımda kalmıştı."[79] Cevahir, Fatsa'da Ziya Yılmaz'ın matbaasında Nevzat adıyla çalışıyordu. Herkes onu öyle tanıyordu. Ve Cevahir, 8 Temmuz'da Ordu'da yapılan Karadeniz Bölge Mitingi'ne katılmıştı (Hafıza-ı beşer nisyan ile malüldür. Ziya Yılmaz ile Mehmet Beşlioğlu'nun anlatımlarında farklılık olabilir).

Karadeniz Bölge Mitingi olarak Ordu şehrinde düzenlenen fındık mitingi, Ziya Yılmaz'ın anlatımlarına göre, Cevahir'in katıldığı mitinglerden biriydi. Miting, dönemin koşulları dikkate alındığında -İstanbul ve Kocaeli'de sıkıyönetim ilan edilmiş ve işçiler ile devrimci gençler üzerinde terör esiyordu- son derece önemliydi. Fındık üreticileri ayaklanmışlardı.

Fındık üreticisinin 8 Temmuz saat 10.30'da başlayan ve 12.00'de sona eren mitinginden sonra, Ordu'yu Samsun ve Trabzon'a bağlayan yolların, mitingciler tarafından kapatılması üzerine Amasya'dan askerî bir müfreze Ordu'ya gelerek şehir içinde emniyeti sağlamaya çalışmıştır.

Bir ara yolları açmak için harekete geçen askerî kamyonların önü kadın göstericiler tarafından kesilerek araçlar taşlanmış, üç kamyonun camları çatlamıştır.

Şehrin Samsun ve Trabzon istikametindeki giriş-çıkış yollarında çok sayıda araç birikmiş ve şehir içine girememiştir.

Saat 17.00'den sonra kalabalık gruplar liman kesiminden yürüyüşe geçmiş, bu arada Turist ve Gülistan Otellerini, Millet

78. Turhan Feyizoğlu, *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 44-45.
79. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 145.

Sineması'nı, Deniz Pavyon ile Park Gazinosu'nu tahrip etmiş, içerde bulunan eşyaları yollara ve denize atmıştır.

Toplu halde yürüyen diğer bir grup Vergi Dairesinde ve Hasan Çebi'ye ait fındık fabrikasında da geniş tahribat yapmıştır. Yürüyüşün devamı sırasında, sahil boyunda bulunan apartmanların camları taşlarla kırılmıştır.

Sahil boyunda apartmanları taşa tutan gruplar, daha sonra Belediye önüne gelmiş ve burada bulunan Vilayet makam arabasının camlarını parçalamışlardır. Daha sonra Köprübaşı semtinde Yusuf Köksal adlı tüccarın apartmanı önünde aleyhte tezahürata başlayan topluluk, iddia edildiğine göre, apartmandan ateş edilmesi üzerine burayı da tahrip etmiştir. Bu arada patlayan silahlar, Altınyurt köyünden 80 yaşında Şahin Çavuş adlı bir şahsın ölümüne yol açmış, birçok kişi de yaralanmıştır.[80]

Bu olaylardan sonra jandarma ve polis 56. Piyade Alayı'ndan bir asayiş bölüğü olaylara müdahale etmiş ve sabah saat 2.30'a doğru olaylar yatıştırılmıştır.

Güvenliği sağlamak için Ankara'dan 100 kişilik bir "Hazır Kuvvet" getirilmiş ve şehir içinde "güvenlik ekipleri" kurulmuştur.

Yolların açılmasından sonra olaylar yatışmış ve biri kadın, 103 kişi tahrik, fabrikatör Yusuf Köksal da katil zanlısı olarak nezarete alınmıştır.

Gazete haberlerine göre, "tahrikçi oldukları nedeniyle nezarete alınan 103 kişinin çoğunluğunu Ordu'nun dışından gelen kimseler teşkil etmektedir. Fatsa, Ünye, Çarşambalı olan bu şahıslar akşam geç vakitlerde Adliye'ye verilmişlerdir." Ordu Valisi Cemal Orhan Mirkelam, "Olaylarda tahrik olduğunu" belirtmiş, "İki bin kişi civarında olan topluluğun kanuni mitingden sonra tahribata geçtiğini" açıklamıştır.

CHP Ordu milletvekili Orhan Vural ve Ata Topaloğlu Ankara'da yaptıkları basın toplantısında, "Ordu'da meydana gelen olayları, TİP'li ve DEV-GENÇ'li kişilerin tahrik ve teşvik ettiklerini" ileri sürmüşlerdir.[81]

Ziya Yılmaz, hafızasında sağlam bir yer edinen mitingi çok farklı bir açıdan ayrıntılı olarak anılarında anlatıyor:

80. *Milliyet*, 9.7.1970.
81. *Milliyet*, 10.7.1970.

O süreçte baktık ki, ortalarda Karadeniz bölge mitingi diye bir laf dolaşıyor... en somut bilgi Ordu'dan geldi; orada Ziraat odalarında "Karadeniz Bölge Mitingi" düşünülüyormuş... ama komitede biz yokuz, bize teklif eden de olmadı... Lakin Fatsa katılmak istiyor mitinge, köylüler özellikle... Ben... Fatsa olarak gitmememiz gerektiğini söylüyorum. Kontrolümüz dışında gelişeceğini biliyorum. Hiç kafama yatmamasına rağmen "Katılım" kararı alındı bizde... 18-20 araç ayarladık; otobüs, minibüs, kamyon. Afişler asıldı, pankartlar hazırlandı, buluşma yeri ayarlandı... Yola çıktık, derken vardık Ordu'ya. İndik arabalardan, kimse yok!... Pankartları açtık yine de, miting alanına doğru yürümeye başladık... Vardık miting alanına, kürsüyü gördük. Az biraz kalabalık oluştu bir süre sonra ama alanda hiçbir şey belli değil... Bir şeyler ters geliyor... Kürsüde ufak bir atışma oldu bu esnada, kürsüye doğru yönelmiştim Fikri (Sönmez) ile... konuşmamı söylediler. Çıktım kürsüye ama alana bakınca hemen geri indim. Fikri sordu "Ne oldu?" diye, ben de "Konuşmama kararı aldım, burası sıkıntılı geliyor bana, toparlanıp gidelim hemen" dedim... Fakat Fikri "Ben kürsüye çıkacağım" dedi, ben de o zaman "Kısa konuş" dedim ona. O konuşurken kürsünün hemen yanında dibimize kadar yanaşmış tipsiz adamlar gördüm, ellerinde sopa, bıçak filan var, saklamaya çalışıyorlar. Hemen bizimkilerin yanına gittim, "Acil toplanın arabalara binin" dedim. Sonra Fikri'ye döndüm, "İn aşağı" dedim... Arabalara yöneldik ikimiz de, bizimkiler herkesi toplamışlar neyse ki...

Biz de arabaya binince Nihat'a (Yılmaz) "Sakın durma" dedim, en önde de Nihat'ın arabası vardı... Ana yola çıktık, ORDU'dan tam şehir çıkışına doğru yaklaştık... Bir baktım konvoy durdu... bütün millet aşağı indi... yol da kesilmiş durumda... Baktım [yolu kesen topluluğun] hırsı geçmeden, heyecanı sönmeden oradan çekilmeleri mümkün değil. Ben de gittim onların yanına, tam dertleri de belli değil aslında, arada *komünist, bozguncu* lafları dolaşıyor...

Bir süre sonra askerler de geldi, yakınlarda radar üssü vardı, oradan Havacı Binbaşı önlerinde... sayıları azdı... Binbaşı yanımıza gelince biz daha ne olduğunu anlamadan köylüler aldı herifi, el üstünden ta arkadaki kamyona kadar götürdüler birden... köylülerin derdi de zarar vermek değil... kamyonun üstünden inip söylene söylene gitti... diğer askerler de müdahale etmediler... orada 5 saat kadar bekledik... öyle duruyoruz. Saat 12'ye doğru bir haber geldi şehirden. Bizim köylülerin bir kısmı da şehre doğru dağılmıştı... kavga dövüş çıkmış... bizi durduran gruptan... o kitle de Ordu dışından getirilmiş... Tezgâh bu işte [şehirde talan, yağma yapılacak] olanı biteni bize yıkacaklar...

Asker gitti, önümüzdeki bizi kesen kitle duruyor, biz de şehre dağılan köylüleri topladık ama... yola koyulabilmemiz için... onları ezmemiz lazım... öylece duruyoruz... Fakat o arada başka bir haber geldi, Ankara'dan 4 otobüs Fruko geliyormuş. O vakitler Toplum Polislerine

başlıklarından dolayı Fruko denilirdi. Merzifon'dan takviye asker de çağırmışlar... Bizim köylüleri ben biliyorum, öyle çatışma, kavga, mücadele görmüş değiller. Durum böyle olunca ne pahasına olursa olsun kalkmamız, gitmemiz lazım. Sorumlu arkadaşları harekete geçirdik ama Dev-Genç'li arkadaşlar, Hüseyin (Cevahir) mesela, "Son noktasına kadar direnelim" diye tutturdular. "Burada kalalım, gösterelim bunlara" diyorlar. Baktım olmuyor... Biz çıktık yola, karşımızdaki kitle de 3-5 taş attı ama o kadar...[82]

Olaylardan sonra Ziya Yılmaz ve mitinge katılan Hüseyin Yavuz, Fatsa'ya dönerler. Aynı gün Ziya Yılmaz, alt katında matbaa bulunan evinden nezarete alınır. Yavuz ise matbaada sandalye üstünde uyuduğu için gözaltına alınmaktan kurtulur.[83] Ziya Yılmaz, gözaltında tutulduğu karakoldan kaçar ve Karadeniz'in dağ köylerine sığınır. İki haftalık kaçaklıktan sonra teslim olur, üç gün hapis yatar ve çıkar. Hüseyin Cevahir'in ise Ordu mitinginden sonra nereye gittiğine dair bir bilgi yok.

Cevahir, belki de mitingden sonra başka bir bölgeye gitmiş ve daha sonra temmuz sonlarına doğru, Ziya Yılmaz serbest kaldıktan sonra Fatsa'ya dönmüştü. Zaten o bölgede yapılan toplantılara, mitinglere de elbette katılıyordu; oraya "saklanmak" için değil, Sabahattin Kurt gibi diğer arkadaşlarıyla birlikte hareket adına örgütlenmek, büyük mücadele için hazırlık yapmak üzere gelmişti. Bu yüzden hareket halindeydi şüphesiz. "Aranır" durumda olmasından dolayı mitinglere ve toplantılara katılmamazlık edemezdi elbette. Cevahir'in bu amaçla gittiği yerlerden biri de Samsun/Alaçam'dı. O günlerde Mustafa Kemal Kaçaroğlu da oradadır:

Samsun'da bir otel odasında Mahir, ben, Ziya, İsmet Öztürk, Ertan Sarıhan (Kızıldere'de katledilen öğretmen arkadaş) buluştuk. Karadeniz örgütlenmesinin ilk çekirdeği oteldeki bu toplantıyla oluşturuluyordu. Ertesi gün Dev-Genç'in de örgütleyicileri arasında olan Alaçam Tütün Mitingi vardı. İstanbul, Ankara ve İzmir'den otobüslerle Dev-Genç'liler gelmişti.[84]

82. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s.110-114.
83. Ordu Mitinginin farklı bir anlatımı için bkz. Hüseyin Yavuz, *İsyan Günleri 1*, Derlem Yay., 2015, s. 327-336. Yavuz'un anlatımlarında Hüseyin Cevahir'in adı geçmez.
84. Mustafa Kemal Kaçaroğlu, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 2*, Dipnot Yay., 2016, s. 42-43.

Mustafa Kemal Kaçaroğlu, Hüseyin Cevahir'den bahsetmiyor. Ancak Alaçam'da düzenlenen tütün mitingine katılan Enis Rıza Sakızlı, Cevahir'in de bu mitinge geldiğini söylüyor. Hüseyin Cevahir, bu mitingden önceki veya sonraki (belki de aynı) günlerde Samsun'dadır. Sonrasında İsmail Yeşilyurt'un evinde iki gün kalmış, birlikte o bölgede çalışma yapmışlardır:

> Yine bir gün, TİP Samsun il binasında, Hüseyin Cevahir, İsmail Yeşilyurt, Ertan Sarıhan, Ziya Yılmaz, İsmet Öztürk, Sabahattin Kurt, Necati Sağır, Akçaabat hakimi Ali Faik Cihan, Avukat Mümin Doğru gibi birçok insanın katıldığı Orta Karadeniz bölge toplantısı yapılmaktadır. Toplantıda, ülke çapında bir yayın organının çıkartılması, kurulması düşünülen yeni partinin oluşum çalışmaları ve partinin nasıl deklare edileceği konuları konuşulmaktadır.
> Toplantının ilerlemiş bir saatinde, toplantıyı polis basar ve içerdekileri dışarı çıkartır. Dışarda ise bir polis, ekip arabasının içinden, toplantıya katılanların fotoğraflarını çekmektedir.
> Bu toplantının ardından Sabahattin Kurt Fatsa'ya, İsmail Yeşilyurt ile Hüseyin Cevahir ise Alaçam'a gider. İki gün Alaçam'da kaldıktan sonra, Sinop, Gerze ve Bafra'ya giderek, ilişkide olduğu insanlarla görüşmeler yapar. Hüseyin Cevahir, bu gezide gözlemcidir. Parti-Cepheyi kurma süreci içerisinde bölgeleri gezerek kimler parti üyesi olabilir, kimlerle çalışabiliriz diye yer ve kişileri belirtmektedir. Daha sonra Samsun'a gelirler. Hüseyin Cevahir, o sıra en büyük para olan beş yüz lirayı İsmail Yeşilyurt'a verir ve "Bu parayı bozduralım. Yoksa dikkati çeker," der.
> Parayı bir bankada bozdurduktan sonra Saathane Meydanı'nda bir hamama giderek yıkanırlar. (...)
> Samsun'da bir süre kaldıktan sonra Çarşamba'ya İsmet Öztürk'ün yanına geçen Hüseyin Cevahir Fatsa'ya, İsmail Yeşilyurt ise Alaçam'a geçer. Hüseyin Cevahir, Fatsa'ya giderken, Alaçam'a geri geleceğini düşünerek bir mayosunu ve Cengiz Zapçı'nın ona Fransa'dan gönderdiği çantasını ve gömleğini İsmail Yeşilyurt'un evinde bırakır. Ama bir daha geri dönemez.[85]

Cevahir'in Bulancak'ta olduğuna dair bir anısını paylaşan Siyasal'dan bir arkadaşı da Sudi Karaimamoğlu'dur:

> Bulancak ilçesinde Kaymakam vekilliği yaptığım sırada bir köye ziyarete gitmiştim. Köy kahvesinde otururken köyde öğretmenlik yapan bir arkadaş yanıma yaklaştı. Sessizce kulağıma "Kaymakam bey, arkadaşınız

85. Turhan Feyizoğlu, *Mahir*, Totem Yay., 2017, s. 246-248.

Hüseyin Cevahir'den selam getirdim" dedi. Kaymakam vekili olarak benim Bulancak'ta görev yaptığımı öğrenmiş. Ben de biraz şaşırarak "Nerede" diye sordum. Öğretmen gülerek "Bizim evde misafir" dedi. O anda ben, devletin ilçedeki en büyük Mülki Amiri idim. Hüseyin ise kaçak durumunda idi. Öğretmen arkadaşa "Kendisine iyi baksın. Benim de çok selam ve sevgilerimi ilet" dedim. Ölümü sonrası hep üzüntü duymuşumdur, öğretmenin evinde niye Hüseyin'i son kez ziyaret etmedim diye. Herhalde Mülki Amirlik titri ağır bastı.[86]

Aşkın Gündoğdu da o dönem Karadeniz çalışmaları içindedir. Cevahir'in o bölgede pek tanınmamasını kaçak durumda olmasına bağlar:

Hüseyin Cevahir farklı bir kimlikle Karadeniz'e geldiğinden ve dar ilişkiler içinde olduğundan onu hatırlayan pek çıkmaz. Bu yüzden de hakkında efsanevi şeyler anlatılır; mitingde şunu yaptı, şöyle konuştu diye... Ancak sonuçta kesin olan şudur ki daha önceleri de gelmişti bölgeye ama özellikle 1970'in temmuz ve ağustos aylarında, Bulancak, Ünye, Fatsa, Ordu, Samsun, Alaçam, Çarşamba yörelerinde bulunmuş, çalışmalar yapmıştı.

Hüseyin Cevahir'in içinde aktif olarak yer aldığı 1970 yazında Karadeniz'in birçok bölgesinde, -Fatsa, Bulancak, Görele, Ünye, Perşembe, Vakfıkebir, Çarşamba, Ordu- yapılan fındık mitingleri ve köy/kasaba çalışmalarına katılan Dev-Genç sorumluları gözlemlerini, değerlendirmelerini rapor halinde Genel Merkez'e iletmişlerdir (*İleri*'nin Kasım 1970 tarihli 5. sayısında, bu raporlara ilişkin olarak Genel Merkezin değerlendirmelerini içeren bir yazı yayımlanmıştır). *ASD* sayfalarında da bu çalışmalara ilişkin bir yazı yayımlanır. Türkiye çapında yapılan çalışmaları konu alan yazıda Karadeniz bölgesi ile ilgili olarak şunlar yazılır:

Devrimci gençler (üniversitelerin tatil olmasından da yararlanarak) mahalli devrimcilerle ve devrimci örgütlerle sıkı bağlar kurarak geniş köy çalışmaları içine girdiler. Bu çalışmalar içinde Dev-Genç'li militanlar yeni yeni deneyler kazandı. Bilhassa son 1-1,5 ay içerisinde proleter devrimcileri yurdumuzun en ücra köşelerine kadar seslerini duyurdular ve kitle hareketleri düzenlediler. Yurdumuzdaki hızlı uyanışı daha da hızlandırma görevlerinin yerine getirmeye çalıştılar. Ancak, proleter devrimcileri siyasi bir örgütlerinin olmayışı ve kısıtlı mali imkânlar bu çalışmaları yer yer aksattı ve özlenen hedefe tam olarak ulaşılamadı.

86. https://www.facebook.com/825791104152156/posts/1063411850390079/

> ... Karadeniz'in Alaçam ilçesinde tütün üreticilerinin başlattığı mücadele, Mayıs'ta çay üreticilerine daha sonra da fındık üreticilerine sıçradı. Fındık üreticilerinin büyük direnişleri işbirlikçi iktidarı bir hayli bocalattı. Fındık üreticilerinin proleter devrimcilerle ortaklaşa düzenledikleri Giresun, Ordu, Fatsa ve Bulancak'taki mitinglere binlerce köylü katıldı. Yollar kesildi, tüccarların iş yerleri tahrip edildi ve fındık üreticileri bir şehit verdiler. İşbirlikçi iktidar, yüzlerce üreticiyi ve devrimciyi tutukladı. Köylülerin direnişini sindirebilmek için türlü yollara başvurdu. Devrimci gençleri Karadeniz bölgesine sokmamak, onları kitlelerden tecrit etmek için türlü yollar denedi. Ancak, proleter devrimcileri halk düşmanlarının bu çabalarını boşa çıkardı.[87]

Zorlu Karadeniz çalışması Hüseyin Cevahir'in hayatındaki en önemli, bir anlamda geri dönülemez bir dönüm noktası olmuştur. O zamana değin Dev-Genç içinde aktif şekilde çalışmasına rağmen, kendi özel eğilimlerini yansıtan edebiyat çalışmalarından da vazgeçmemişti. Ancak Karadeniz'in değişik yörelerinde, daha çok Fatsa'da kaldığı süre boyunca, sadece örgütlenme çalışmaları yapmaz; muhtemelen yanında getirdiği veya oralardan edindiği kaynak kitaplarla *ASD* için bir yazı hazırlar. Cevahir, bu yazıyı -mektubu temmuz sonunda yazdığına göre- temmuz ortalarında bitirmiş ve *Dergi*'ye göndermişti.[88] Belki haziranda da çalışmış, araştırmıştı. Her ne olursa olsun en fazla iki aylık sürede bir araştırmanın tamamlanması, Cevahir'in yazma ve araştırma yeteneği hakkında bir fikir verir.

Bu yazı, Mahir'in yaz boyu arkadaşlarıyla tartıştığı "Yeni Oportünizmin Niteliği Üzerine" adlı yazısına bir katkı niteliğindedir. Aynı zamanda kendisinin artık seçtiği yolda kalıcı olduğunun bir ifadesi ve Türkiye devrimine bir bakış açısıdır. Bu yazıda Cevahir, kendisinde büyük değişime yol açan yaz dönemini de şu cümlelerle anlatır:

> Bugün devrimci hareketimiz TİP'in oportünist yöneticilerini gerisinde bırakarak hızla gelişmekte, kitlelerle organik bağlar kurmaktadır. Artık proleter-devrimci hareket yığınların gözünde meşruluk kazanmış ve aktif destek sağlama yoluna girmiştir. İstanbul'da yüzbini aşan

87. "Devrimci Gençlerin Mücadelesi", *ASD*, Sayı 23, Eylül 1970, s. 407-408.
88. Aylık olarak çıkan *ASD*'de bir yazının yayınlanabilmesi için teknik olarak o yazının önceki ayın başında yazı işlerine teslim edilmesi gerekirdi.

bir kitle, tarihimizin en büyük ve en bilinçli işçi hareketini proleter devrimcilerle omuz omuza yürütmüştür. Karadeniz'de onbinler, Çıtlakkale'den bayrağı taşıyan bir Kurtuluş Savaşı gazisinin peşinde, sol kolları havada, Giresun'a yürümektedirler. Bulancak'ta, Fatsa'da, Ordu'da, Ünye'de onbinler, işbirlikçileri tatlı uykularından etmektedir. Ve bütün bu hareketler bölgedeki proleter devrimcileriyle, devrimci gençler tarafından kitlelerin somut isteklerinden hareketle düzenlenmiş, yönetilmiş, ya da yönetimleri ele geçirilmiştir.[89]

Hüseyin Cevahir, kendisindeki bu büyük değişimi sadece *ASD*'ye gönderdiği yazı ile değil, ailesine gönderdiği mektupta da satır aralarında dile getirir. Cevahir'in aceleyle yazdığı çok belli olan bu mektubu, kendisindeki değişimin geldiği aşama bakımından önemlidir. Mektubunda öncelikle uzun süredir mektup yazamadığını, bildiri yüzünden arandığını ama bunun hiç de önemli olmadığını, hapse düşse bile kısa bir sürede çıkabileceğini belirterek ailesini "sizden gönlünüzü ferah tutmanızı isteyeceğim" diye yazarak teselli etmeye çalışır. Sonra asıl olarak, kendisi açısından çok önemli gördüğü için, neler yaptığını yazar çünkü çok emek verdiği, üzerinde yaz boyu uğraştığı bir yazıdan bahsetmektedir:

Durumum çok iyi. Okuyorum bol bol. Bu arada bir de yazı hazırladım. Dergide çıkınca sana yollarım.

Karadeniz dönemi Cevahir'in hayatında çok önemlidir, ailesiyle paylaşmadan edemiyor; bir anlamda hayatındaki yön değişiminin haklılığını anlatmaya çalışıyordur:

Sizden ayrı olmak beni üzüyorsa da, sırf inançlarım yüzünden böyle olduğu için üzüntüm hafifliyor. Kof bir ağaç gibi değilim. İçim boş değil. Yaşadığımı, hem de kıyasıya yaşadığımı hissediyorum.

Cevahir, "kıyasıya yaşadığını" ifade etmeye çalışırken birden ölümü, sevdiği bir arkadaşının -Cengiz Zapçı- kaybı nedeniyle hatırlar ve ölümün hayatın normal bir akışı olduğunu anlatmaya çalışır:

89. Hüseyin Cevahir, "Kitleler, Küba Devrimi ve Yeni Oportünizm", *ASD*, Sayı 23, Eylül 1970, s. 372.

Bu arada yirmi gün önce Fransa'ya (doktora yapmaya) uğurladığımız bir arkadaşı kaybettik. Hava gazından zehirlenmiş. Pırıl pırıl bir çocuktu. Çok da yakındık birbirimize. Aslında her köşe başı bir ölüm tuzağı. Kazalar, arabalar, her şey. Bak buna rağmen ben dipdiri duruyorum. Ve yaşadığımın farkına bu son bir yılda daha bilinçli vardım.

Önemli olan, "yaşadığının farkına varmak"... Ölüm zaten kazayla da gelebilir, başka herhangi bir şeyle de... Cevahir, son bir yılı, yaşamın daha bilinçle farkına vardığı bir yıl olarak özellikle vurgular. 1969 yılı devrimci gençlik mücadelesinin büyük ivme kazanmasıyla birlikte, devrimci örgütlenmelerin de sıçrama yaptığı bir yıldı. Mülkiye'de örgütlü işgaller yapılmıştı; işçi ve köylü mücadelesine yığınlar halinde destek verilmiş, devrimcilere karşı saldırılarını artıran faşistlere karşı mücadelede ise geri adım atılmamıştı. 1970 yılı baharında ilk defa örgütlü ve silahlı bir eylem gerçekleştirilmişti. Haziran ayındaki büyük işçi ayaklanması, Türkiye'nin pek çok yerinde, özellikle Karadeniz ve Ege'de kitlesel hareketliliği cesaretlendirmiş ve buna karşılık faşist saldırılar da pervasız bir hal almıştı. Bunun en somut örneği Cevahir'in Karadeniz'de bulunduğu günlerde İzmir-Aliağa'daki yapı işçilerinin direnişi sırasında Yapı İşçileri Sendikası'nın (YİS) başkanı Necmettin Giritlioğlu'nun herkesin gözü önünde patronların emrindeki bir faşist tarafından öldürülmesiydi.[90]

90. "İzmir'deki Aliağa Rafirenisinin Çavuşoğlu-Kozanoğlu işyerinde 500 işçi çalışıyordu. Oniki saat çalışan işçiler, komşu işyerinde sekiz saat çalışan işçilerin aldığının ¼'ünü alabiliyorlardı... bu işçi arkadaşları, Türkiye'de proleter devrimcilerin egemenliğindeki tek sendika olan YİS'in Genel Başkanı Necmettin Giritlioğlu ve proleter devrimci arkadaşları örgütlediler, ücretlerin artışını hedef alan ekonomik grev hareketini 23 Ağustos günü başlattılar.
Grevin başladığı sabah, işçilere gözdağı vermek ve gerekirse işverenin lehine müdahalede bulunmak üzere, bölgeye yerleşmiş olan 500-600 kişilik komando birliğinden ancak bir manga ortada dolaşıyor ve işyerine çok seyrek uğrayan, uğradığı zaman ise 11'den erken gelmeyen patron Çavuşoğlu saat 8 sularında oralarda gözüküyordu. İşçiler normal olarak kapıları tutmuşlar, gelen arabaları çeviriyorlardı. Sovyet teknisyenlerini getiren ilk iki otobüs, işçilerin ihtarı üzerine geri döndü. Üçüncü otobüsün şoförü işçileri dinlemiyor, içeri girmek için diretiyordu. En önde şöfore geri dönmesini ihtar eden Necmettin arkadaş'ı şoför 'Gel konuşalım' diye kapının yanına çağırdı. Biraz ileriden işbirlikçi Çavuşoğlu kafasıyla işaretini verdi. Satılmış şöfor aniden tabancasını çekip böyle bir şey beklemeyen Necmettin arkadaşın kalbine kurşunu sıktı ve gaza bastı. İşçiler taşlarla otobüse saldırdılar. Otobüs denizin kenarında durdu. Katil ortadan kayboldu. Necmettin arkadaş, 'Beni sarsmayın, cebimdeki evrakları alın, greve devam edin' dedi ve konduğu ambulansta öldü" ("Devrimciler Ölür Devrimler Sürer", *ASD*, Sayı 23, Eylül 1970, s. 353-354).

Kitle çalışmaları ve mücadele içinde pişen, yetkinleşen devrimci gençler sınıf mücadelesinin daha keskin boyutlarına kendilerini hazırlıyor ve örgütleniyorlardı. Cevahir, bu süreç içinde öne çıkan devrimcilerden biriydi. "Yaşadığının farkına daha bilinçli varması" işte bu anlama geliyordu; o, kendisini daha büyük bir mücadeleye hazırlıyordu.

Ancak Cevahir, ailesine karşı sorumluluğunu asla elden bırakmıyordu. Fedakârlık yapıp kendisini okutan, masraflarını karşılayan babasına, amcasına karşı kendini hep sorumlu hissediyordu. Arandığını duyan ailesine bu durumla ilgili bilgi verir:

> *Bu mektubu yazmadan on gün önce ayın 16'sında bizim davaya bakan 2. Sorgu hakimliğine teslim olduk. Adam adli tatili de düşünerek, bize adli tatilden sonra gelmemizi söyledi ve bizi bıraktı. Ama dosyada herhangi bir işlem yapmadı. Gıyabi tevkif devam ediyor. Yalnız bu durum şunu göstermektedir: Eğer mutlaka tevkif edilmemiz söz konusu olsaydı, bizi bırakmazdı. Ayrıca aleyhte bir delil olmadığı gibi, o gece ben hiçbir yere ayrılmadığımı da mekân şahitleriyle ispat edebilecek durumdayım. Adli tatilden sonra herhalde gıyabi tevkif kalkacak. Avukatlar da hep aynı şeyi söylüyorlar.*

(Temmuz'un ortasında savcılığa gidenlerin arasında Hüseyin Cevahir yoktu. Kararlaştırıldığı gibi "... Kamil Dede ve ben [Mustafa Kemal Kaçaroğlu], 1970 yılının Temmuz ayının ortasında savcılığa gittik. Savcı, dosyaya baktı vazgeçti. 2-3 gün sonra Adli Tatil olacaktı... 'Ben bu davayı görmeden hemen buradan gidin. Buraya gelmemiş olun. Siz Eylül'de gelin' dedi.")[91]

Ancak ailesine karşı duyduğu sorumluluk burada bitmiyor; amcası Ali Kamer Cevahir de ailenin ayrılmaz bir parçası olduğu için onun oğlu Özgür'e karşı da sorumluluk duyuyordur:

> *Beni düşündüren tek şey Özgür'e kaliteli bir tahsil yaptırmak. Zira amcam [Ali Kamer] uğrumuza gençliğini az harcamadı. Bunu bir borçtan kurtulmak için yapmıyorum. Sevinçli bir görev olduğu için yapmak istiyorum. Ve bu durumu mutlaka sağlayacağım.*

Ailesine karşı duyduğu bütün sorumluluğa karşın yine de bir karara vardığını ima etmeden de edemiyor; çünkü daha başka sorumluluklar var, en önemlisi ise kendisine karşı sorumluluğudur:

91. Turhan Feyizoğlu, "Mustafa Kemal Kaçaroğlu", *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 47.

Fakat kendime karşı görevimi yapmaya çalışıyorum. Bir ot gibi yahut ikili bir kişilik içinde yaşamıyacağım.

Kendisine ot gibi bir yaşam seçmez, özellikle de Karadeniz günlerinden sonra. İkili kişiliğine de -ailesine karşı sorumluluk ve devrimcilik olsa gerek- son verir; kendisini artık geri dönülemez bir yolda bir görmektedir. Karadeniz, Cevahir'in hayatında son derece belirleyici, tayin edici bir rol oynamıştır. Mektubunun son cümleleri erken bir "vedalaşma" gibidir:

Kimse ne sevinsin, ne de üzülsün. Üzülenler de sevinenler de, çok güzel ve iyi şeyler uğruna -ama hepsi için- savaştığım için benimle uğraştıklarını bilsinler isterim. Şimdilik adresim yok. Yazma da.[92]

Cevahir Ankara'ya döner; muhtemelen ağustosun son günleri veya eylül başında. "Aranan" arkadaşları, İlhami Aras, İrfan Uçar, Mustafa Kemal Kaçaroğlu ve diğerleri de Ankara'dadırlar. Savcılığa teslim olmaya karar verirler; ancak hepsi birden değil. Hüseyin Cevahir, İlhami Aras ve İrfan Uçar; diğerleri savcılıktan serbest kalırlarsa teslim olacaklardır. Eylül başlarında Mustafa Kemal Kaçaroğlu ve Kamil Dede savcılığa gider, ifade verir ve serbest kalırlar. Şimdi sıra kendilerindedir. Tam savcılığa gidecekleri günlerde TİP'in Ankara İl Kongresi yapılacaktır. Kongreyi beklemeye karar verirler.

TİP içinde mücadele eden MDD'ci devrimci gençlerin hedefi TİP'i devrimcileştirmektir; diğer bir deyişle değişik dönemlerde TİP yöneticiliği yapan Mehmet Ali Aybar, Sadun Aren ve Behice Boran'la temsil edilen "oportünizmi" partiden atmak ve yönetimi ele geçirmektir. Bu amaçla yürütülen çalışmalar 1970 yılının ortalarına doğru örgütlü bir hale getirilir: "Parti içinde güçlenen devrimci mücadelenin birbirleriyle ilişkili bir bütün haline getirilmesi ve oportünizme karşı bir dayanışma gösterilmesi için Türkiye İşçi Partisi üye ve aday üyelerinden müteşekkil bir devrimci TİP komitesi kurulmuştur. Bu komitenin üyeleri Seyhan Erdoğdu, Zakir Koçak, Mahir Çayan, İlhami Aras ve Tangör

92. Karadeniz Mektubu.

Çakıroğlu'dur."[93] Bununla da kalınmaz, bu komiteye bağlı Öncü adıyla bir dergi de yayınlanır. Derginin sahibi İlhami Aras'tır.[94]

TİP içindeki devrimci çalışmalar, İstanbul TİP'te, Ankara'nın Çankaya gibi pek çok ilçesinde bir sonuca ulaşmış ve yönetime devrimciler gelmiştir. Bu bakımdan MDD hareketi açısından Ankara TİP Kongresi son derece önemlidir. TİP yönetiminin "oportünist klik"ten kurtarılması ve devrimcileştirilmesi için Ankara TİP'in de devrimci yönetime kavuşturulması şarttır. 13 Eylül'de yapılacak olan Kongre'den bir gün önce sürpriz bir gelişme yaşanır: TİP yönetimi "Devrimci TİP Komitesi" olarak yasal bir muhalefet çalışması yürüten Komitenin üyelerini Parti'den ihraç eder. Gerekçe ise Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın TİP'i kapatmak için "Devrimci TİP Komitesi"ni bahane olarak kullanmak istemesidir. Aslında TİP içinde bir iktidar mücadelesi vardır; TİP yönetimi, Partiyi ele geçirmeye çalışan ve bu yolda ciddi mesafeler alan MDD'ci muhalefeti ciddi bir tehlike olarak görür. Bu yüzden de Ankara İl Kongresi'nin muhalefetsiz yapılmasını sağlamaya çalışır ve "ihraç" yöntemini kullanır. Alınan ihraç kararı Mahir ve arkadaşları tarafından büyük bir tepki ile karşılanır. Her şeye rağmen Kongreye katılmaya, hatta bunun için gerekirse şiddet yöntemine dahi başvurma kararı alırlar. Zaten oportünizme karşı mücadelenin nasıl olması gerektiğine dair teorik değerlendirmeler o zamana değin birçok kez yapılmıştı. Hüseyin Cevahir de bu konuda yazanlardan biriydi ve konuyla ilgili görüşlerini kısa bir süre önce yayımlanan yazısında ifade etmişti:

> Nihai tahlilde hangi kılıkta olursa olsun, hangi stratejiyi (Sosyalist Devrim - Milli Demokratik Devrim) savunuyor görünüyorsa görünsün, "oportünizm saflarımızda emperyalizmin beşinci koludur." Ve bazılarının iddia ettiği gibi, oportünizmle doğru devrimci çizgi arasındaki çelişki, "halk içi çelişme" değildir.
> Değil mi ki, oportünizm saflarımıza güvensizlik, yılgınlık, teslimiyet, pasifizm, kuyrukçuluk ve maceracılık sokmaya çalışmaktadır, birini diğerinden ayırmaksızın, ikisine karşı aktif mücadele proleter devrimci görevdir.[95]

93. *ASD*, Sayı 20, Haziran 1970, s. 181.
94. *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 1*, Dipnot Yay., 2016, s. 49.
95. Hüseyin Cevahir, "Kitleler, Küba Devrimi ve Yeni Oportünizm", *ASD*, Sayı 23, Eylül 1970, s. 373.

Başta Mahir Çayan, Yusuf Küpeli ve Hüseyin Cevahir'in içinde olduğu Dev-Genç'li grup 13 Eylül 1970 Pazar günü[96] TİP Ankara İl Kongresi'nin yapılmakta olduğu Ulus'taki Konak Düğün Salonu'nun kapısına gelirler. Amaçları Kongreye katılmak ve ihraç kararını eleştirmektir. Parti içinde ideolojik mücadelenin son kerteye kadar yapılmasının başka yolu yoktur. Ancak kapıda onları bir sürpriz beklemektedir:

> Mahir Çayan, Yusuf Küpeli, Hüseyin Onur, Oktay Etiman ve Zafer Kutlu ile daha birçok DEV-GENÇ'in önde gelen isimleri ve üyeleri kalabalık bir grup olarak, Kongrenin yapılacağı Dışkapı'daki salona gitmeye karar verildi. Dar bir kapıdan sonra, salona girmek için ince uzun bir koridordan geçmek gerekiyordu. Kapı TİP görevlileri tarafından tutulmuştu. Bizim arkadaşlar içeri girmek istiyorlardı. Kapıda bulunan Zülküf Şahin, Mümtaz Kotan ve Atilla Arsoy kapıyı kapattılar. Bizlerin girmesine izin vermiyorlardı. Mahir, Yusuf ve Hüseyin Cevahir kapıyı çok zorladılarsa da içeri bir adım atmaları mümkün olmadı. Mahir ve Yusuf çaresiz kalmışlardı. Bunun üzerine "bırakalım burayı, gidip Genel merkezi işgal edelim" dediler. Orada bulunan herkes arabalara atlayarak Mithat Paşa caddesindeki TİP Genel Merkez binasına hareket edildi. Üçer beşer kişilik bu gruplar, sonunda bina önünde toplandılar. Herkes bir yerden binaya girmek için saldırıyordu. Giriş kapısını Atilla Aşut tutmuştu. Kendisini İLKSEN'in Trabzon Kongresinden tanıyordum. İçeriye kimseyi bırakmıyordu. Boş bulunduğu sırada kendisini dışarı çektiler ve belindeki silahı aldılar. Birinci katta merdivenin başında Şaban Yıldız ve yanında Savaş Al duruyorlardı. Şaban Yıldız elini beline atarak silahını çekti. O anda gerçeği söylemek gerekirse kan gövdeyi götürecek diye korkmuştum. Hemen Savaş'a bağırarak "söyle silahı beline koysun, başkaları da çekerse kan akar" dedim. O da "siz kapıyı boşaltın mesele kapanır"

96. O günkü gazetelerin manşet konusu Filistinli gerillalarının eylemi idi. "Hava korsanlığı tarihinin 'kara haftası' sonunda Filistin Halk Kurtuluş Cephesi gerillaları Amman'ın kuzeyindeki Devrim Alanında rehin tuttukları yarım milyar değerinde üç boş uçağı dinamitleyerek havaya uçurmuşlardır. Gerilla örgütünün bir sözcüsü kısa bir süre sonra yaptığı açıklamada, 'Üç Batılı hükümetin şartlarımızı kabul etmeleri için bu yaptığımız ilk uyarmadır' demişlerdir.
Amerikan TWA, İsviçre Havayolları ve İngiliz BOAC şirketlerine ait uçakların tahribinden sonra İngiliz hükümeti olağanüstü bir toplantı yaparak, İngiltere'de tutuklu bulunan kadın gerilla Leyla Halit'in serbest bırakılacağını açıklamıştır. Gerillalar yine dün yayınladıkları bir bildiride, 35'i erkek, 5'i İsrailli kız olan Amerikalı, İngiliz, İsviçreli ve Alman 40 yolcuyu şartları yerine getirilinceye kadar rehin olarak tutmaya devam edeceklerini ve 'savaş esiri' sayacaklarını açıklamışlardır" (*Milliyet*, 13.10.1970). Sonraki günün manşeti ise Ankara TİP baskını olacaktı.

gibilerden şeyler söyledi. Kapıda büyük olay olmadı. On onbeş kişilik bir grup buldukları boş kasaları üst üste koyarak pencereden içeriye girmeye çalışıyordu. Sıçrayarak pencereye yaklaştım. Gördüğüm manzara utanç vericiydi. Çoluk çocuk koca Sadun Aren Hoca'yı aralarına almış, vuruyorlardı. Pencere kapalı ve açmak da mümkün olmuyordu. İstediğin kadar bağır sesini duyan olmazdı. Ben arkada bulunduğum sırada ön tarafın kapısını açan arkadaşlar içeri girmişlerdi. Odanın birinde Prof. Sadun Aren dövülmüş bir vaziyette sandalyede oturuyordu. Yan tarafta başka bir odada tüyü bitmemiş çocuklar, iyi bir arkadaşım ve dostum olan, sağlam devrimci karaktere sahip Savaş Al'ı dövüyorlardı. Odada bir masa vardı. Masanın başındaki sandalyeye Savaş başını dayamış, elleriyle de başını korumaya çalışıyordu. On, onbeş kişilik bir grupta ha bire vuruyorlar...[97]

Sadun Aren'in TİP Genel Merkezi'nde yaşananlarla ilgili anlatımları ise çok farklıdır:

Bir gün partiye gittim. O gün partinin il kongresi vardı. Partide bir iki kişi kalmış, partiye yaklaşınca baktım, önünde bağırıp çağırıyorlar. Ne olduğunu merak ettim. Artık gördükten sonra da gitmemek olmazdı. Gittim. Baktım, yapılacak bir şey yok. Mahir var, birkaç insan daha var. Birkaç tane de Mülkiye'den tanıdığım çocuk var. Geri döndüm. Geri dönerken Savaş diye bir arkadaş vardı, İzmir'den... "Sadun Ağabey, filanca yere telefon et, gelsinler" dedi... İçerde Şaban Yıldız var, tabancası var. Bunları kovalamış. O zaman daha bunlar [Mahir ve arkadaşları] silahlı değil [Silahları var ama TİP'i silahla basmak gibi bir yolu seçmiyorlar]. İzmirli arkadaş bana kongrenin yapıldığı yerin telefon numarasını veriyor, ben oraya telefon edeceğim, arkadaşlar gelecekler bunları kurtaracaklar. Onun üzerine bana doğru koştular. Mahir koluma girdi. Böylece beni korudu, çünkü başka maksatlı insanlar var arada. Hatta arkadan birisi, bir şey vurdu kafama. Mahir araya girdi. Çok heyecanla konuşuyor, "Bizi niçin partiden attınız?" gibi şeyler söylüyor. (...)

İçeri girdik. Şaban Yıldız tabancasını çekti. Üzerine atladılar, tabancayı almak için uğraşıyorlardı. Boynunu falan sıkıyorlardı. Şaban Yıldız'ın da gırtlak kanserinden ötürü yapay nefes alma borusu vardı. Tabii onu bilmiyorlar. Ben müdahale ettim, bıraktırdım. Şaban Yıldız'la beni bir odaya koydular. Oda dolu, linç etmek istiyorlarmış gibi bir hava vardı. Mahir bunu hissettiği için, "Odadan çıkın" diyordu herkese. Ama kimse çıkmıyordu. Sonunda ne dese beğenirsiniz? "Çıkmayan polistir" dedi. Herkes çıktı.[98]

97. Zihni Çetiner, *Ölümü Paylaştılar Ama!..*, Belge Yay., 2005, s. 142-143.
98. Bedri Baykam, *68'li Yıllar: Tanıklar*, İmge Kitabevi, 1999, s. 26-27.

TİP Genel Merkezi'nden sonraki hedef, SGÖ'dür. Ancak binada kimse yoktur.

O dönem SGÖ yöneticilerinden Peyami Arıırk'ın anlatımlarına göre, gerginlik ertesi gün de devam eder:

Mahir, baskından sonraki gün bir SGÖ'lü ile Kızılay'da karşılaşır; aralarında kavga başlar. Mahir birkaç yumruk darbesi alır, diğeri ise bir makasla yaralanır ve hastaneye kaldırılır. Olay polise intikal eder ama kimse Mahir'in adını vermez. Olay duyulur duyulmaz Dev-Genç'liler toplanır ve SGÖ'yü basmak isterler ancak kapıdaki SGÖ'lüler tarafından engellenirler.

Kongre günü yaşanan olaylar, her iki tarafın yayın organlarında birbirinden zıt şekilde yansıtılır; taraflar birbirlerini en ağır sözlerle suçlarlar.

Devrimci TİP Komitesi ve *AYDINLIK* imzasıyla olaya ilişkin yapılan değerlendirme şöyledir:

1965 seçimlerinden sonra Türkiye'deki sınıflar savaşı görülmedik derecede sert ve şiddetli bir aşamaya girdi. Ve gitgide sosyalistlik, cesaret, atılganlık, coşku isteyen bir meslek haline gelmeye başladı. Bu niteliklere ve bu keskinleşen sınıflar mücadelesini yönlendirecek sınıfsal pusulaya sahip olmayan TİP'in merkezinin oportünist yönetici kliği, artık ilerici, devrimci değil, gerici, karşı-devrimci bir niteliğe bürünmeye başladı. TİP yöneticilerinin gitgide karşı-devrimci niteliğe bürünmesinde bu iki ana etkene, hâkim gerici ittifakın TİP'i Filipin demokrasiciliğinin uydusu haline getirmeyi amaçlayan sistemli ve kendi açısından tutarlı çalışmalarını da ilâve etmek gerekir. (...)
TİP içinde yürütülen bu aktif mücadele ile bugün başlangıçta bilimsel sosyalizmin ilke ve esaslarını bilmediklerinden dolayı, Aren-Boran hainlerini destekleyen pek çok dürüst ve namuslu TİP'li saflarımıza kazanılmıştır. Artık TİP içinde proleter devrimcilerin zaptedecekleri alan yok gibidir. (...)
Proleter devrimcilerini özellikle 1966'dan bu yana "ihtilâlci komünist" oldukları gerekçesi ile durmadan polise ihbar eden bu hainler, provokasyonlarını geçen ay içinde de sürdürmüşlerdir.(...)
Bizler, sonuna kadar TİP içinde ideolojik mücadeleyi savunduk. (...)
Özellikle Çankaya ilçe ve İstanbul il kongrelerindeki hezimetlerinden sonra, proleter devrimcilerle açık ideolojik mücadele ile baş edemeyeceklerini anlayan bu hainler güruhunun son altı ay içinde polisin uyarmasına uygun olarak, devrimcilerin ellerindeki teşkilatları feshetme, devrimcileri ihraç etme ve kongre salonlarına polis yardımı

ile almama yollarına başvurmaları üzerine, bu klik ile ideolojik mücadele yapma imkânı parti içinde fiilen ortadan kalktı. (...) *Devrimci TİP Komitesi* bu oportünist kliğin yöneticiliğinin geçersiz olduğunu, dolayısıyla aldığı bütün kararların muteber olmadığını ilân ederek, bu hainlerin, Filipin demokrasiciliğinin siyasi partiler kanununa dayanarak parti içi demokrasiye tamamen aykırı bir şekilde feshettiği il ve ilçe yönetim kurullarını geçerli sayarak, TİP'in yurt çapındaki bütün teşkilatlarında aktif mücadele bayrağı açtı. (...)

... Ankara il kongresinde oportünizmin tezgâhladığı oyunların kaçınılmaz sonucu olan olayları "baskın" diye nitelemek bu küçük-burjuva dar görüşlülüğünün bir ifadesidir. (...)

[TİP yönetiminin ilçe kongrelerini kaybetmemek için üye ihraçları, fesihler, sahte delege yapma, kongreleri yaptırmama gibi çeşitli yollara baş vurduğu belirtildikten sonra]

Dördüncü olay, *Devrimci TİP Komitesi* üyelerinden il kongresi delegesi Mahir Çayan, Tangör Çakıroğlu, il delegesi ve Çankaya ilçe başkanı Şakir Koçak ve yönetim kurulu üyesi İlhami Aras'ın *kongreden bir gün önce*, parti tüzüğüne aykırı olarak ihraç edilmeleridir. (İlhami Aras arkadaşı, oportünistler Parti'den atarken, devrimci eylemden dolayı işbirlikçi iktidar da hapse atmaktadır. Bu ortaklık şaşırtıcı değil, oportünizmin niteliği gereğidir.)

İşte Ankara il kongresine bu ortamda gidilmiştir.

Merkez hainler kliği, kongre öncesi ihraç edilen devrimci delegelerin kongreye girmelerini engellemek için, kongrede ideolojik mücadeleyi önleyebilmek için, kongrenin yapılacağı Konak Pavyonun kapısına zincirli, sopalı başka illerden de getirilmiş fedailerini yerleştirmişti. Oportünizmi ideolojik mücadele ile il delegelerine teşhir edip, alaşağı etmek amacı ile kongre binasına giden devrimci delegeler oportünizmin zincirli, muştalı, sopalı adamlarıyla karşılaşmışlardır. Kapıda gerçekler anlatılmaya çalışılmış, oportünistler dinlememişlerdir. Oportünistlerin bu tutumuna karşı, devrimciler kongreye devrimci şiddeti kullanarak, girebilecek güçte iken, bir provokasyona meydan vermemek için, topluca Genel Merkeze gerçek il kongresini yapmaya gitmişlerdir.

Genel Merkez'e girerken *Devrimci TİP Komitesi* üyesi bir arkadaşımızın göğsüne silah dayayan bir oportünistin elinden silah alınmış, gene silah kullanan diğer iki oportünist de silâhlardan tecrit edilmiştir. Polis çağırmak için telefona giden bir oportüniste de engel olunmuştur. Bu olaylar sırasında hainlerin iddiasının aksine, tahrikçi birkaç ajan provokatörün dışında hiç kimseye dayak atılmamış ve tahribat yapılmamıştır. TİP genel merkezinden daktilo, teksir makinesi vs. gibi bazı şeylerin alındığı, yağma edildiği yolundaki merkez hainler güruhunun çıkardığı *söylentiler*, proleter devrimcilerini Babıali basını aracılığı ile karalamayı hedef almış söylentilerdir. Gerçekte ise pro-

leter devrimcileri için bu "karalama"nın hiçbir anlamı yoktur. İddia edilen bazı şeylerin alınmış olması durumunda bile, 13 Eylül Pazar günkü eylem *doğru* ve *tutarlı* bir eylemdir. Ancak sınıf mücadelesinden habersiz küçük-burjuva pasifistleri bu eylemi yağma olarak nitelendirebilir. (...)

... Proleter devrimcileri, oportünist yönetici kliğin, bütün faşizan zihniyetle yaptığı işlemlere, engelleme çabalarına rağmen örgütiçi üyelik haklarından istifade edip, açık ideolojik mücadelede sonuna kadar ısrar ederek, bu kliğin niteliğini, bu kliğin ideolojik etkisinde kalmış olan devrimci unsurlara teşhir etmeye çalışırlar. Asla ilk önce şiddete başvurmazlar. Sonuna kadar bu oportünist yönetimi, ideolojik mücadele ile alaşağı etmeye çalışırlar. Fakat TİP'teki merkez hainler kliğinin yaptığı gibi, oportünist yönetici klik, fesih, ihraç, kongrelere devrimcileri sokmama vs. gibi örgütiçi demokrasiye aykırı tedbirler alır, şiddete başvurursa, artık mücadele biçimi değişir. Artık ideolojik mücadele yapma imkânı, oportünist yönetimin bu girişimi ile fiilen ortadan kalkmıştır. Oportünizm, karşı-devrimci şiddete başvurmuştur. Proleter devrimcileri, sosyal-pasifistler gibi, bu karşı-devrimci şiddet karşısında sinip susamazlar. Bu terörü sineye çekemezler. Onlar örgütiçi demokrasiyi tekrar yaratmak, oportünist yönetimi ideolojik mücadele ile tasfiye etmek için, düşmanın başvurduğu şiddete karşı, proletaryanın devrimci şiddetine başvururlar.[99]

TİP'in yayın organı *Emek* ise olayı şöyle değerlendiriyordu:

13 Eylül 1970 günü sosyalist mücadele bakımından tarihi bir gündür. 13 Eylül Pazar günü yapılan Ankara İl Kongresi bir faşist ihanet şebekesinin takındığı maskenin kesin olarak düşmesini sağlayan olaylara yol açmış ve iğrenç faşist suratların sosyalistlik perdesi arkasına sığınmalarına son vermiştir. (...)

Her zamanki gibi, parti militanları kongrenin güvenliğini korumak ve kongrede delegelerin demokratik bir ortam içinde karar vermelerini sağlamak için kongreden önce kongre binası içinde ve etrafında tedbir almışlardı, delege olmayanları kongreye sokmuyorlardı. Aslında bu tedbir yeni faşistlerin, yani MDD'ci komando taslaklarının kongreleri basmaları sonucu kongreler tasallut altına girince alınmış ve ilk olarak İzmir İl Kongresinde uygulanmıştı... Onlar kongreleri basıp, delegelere baskı yaparak istedikleri sonucu almayı düşünmüş ve bunu Çankaya İlçe Kongresi ve İstanbul İl Kongresinde uygulamışlardı. Hep böyle olacak sanıyorlardı. (...)

99. "TİP İçindeki Mücadelede Nereye Geldik?", *ASD*, Sayı 24, Ekim 1970, s. 440-446.

Kongre sabahı saat 08.30'da Ankara İl Kongresi'nin yapıldığı yerin önüne gelen MDD'ci saldırganlar içeri girmek istediler. Delegelerden başkasının içeri giremeyeceği bildirilince, 20-30 kişilik faşist saldırganları, parti militanlarına saldırdılar... Buna partililer karşılık verince, tası toprağı toplayıp gittiler.

... MDD'ci ihanet şebekesinin bu kongreyi basmakla görevli gürûhu, oradan Türkiye İşçi Partisi Genel Merkezine gelerek görevlerine burada devam etmişlerdir. Genel Merkeze içeride Genel Başkan Şaban Yıldız, MYK üyesi Şaban Erik ve Genel Yönetim Kurulu üyeleri Savaş Al ile Atillâ Aşut'un bulunduğu bir sırada gelen bu gürûh binaya girmişler ve ilk iş olarak, profesyonel bir ganster şebekesi gibi, telefon hattını kesmişlerdir. Bir kısmı dışarı çıkan saldırganlar, o sırada Genel Merkeze gelmekte olan Prof. Sadun Aren'i yanlarına gelince hırpalayıp, yaralayarak parti binasına sokmuşlardır. Bu arada genel başkanı da tartaklayan faşist zorbalar, genel başkanla Merkez Yürütme Kurulu üyesi Aren'i bir odaya kapamışlar ve duruma müdahale eden Atillâ Aşut ile Savaş Al'ı dövmeye başlamışlardır. Buna dövme değil *işkence* demek daha doğru olacaktır.

Bu dayak ve işkence olayları devam ederken, bir yandan da *hırsızlık* yapılmış ve genel merkezdeki kıymetli eşya toplanmıştır. Bu işlem de bitince saldırganlar, Genel merkezi terk edip *EMEK* ve Sosyalist Gençlik Örgütü binasına doğru yola koyulmuşlardır.

Partiyi basmak üzere özel olarak tuttukları ve plâka numarası bizde bulunan minibüse yeniden binen saldırganlar, *EMEK* ile Sosyalist Gençlik Örgütü'nün bulunduğu binaya gelmişlerdir. Burada da kapıyı zorlayarak açan saldırgan burjuva veletleri içeride kimseyi bulamamışlar ve tahribata girişmişlerdir.[100]

Dönemin etkin sosyalist dergilerinden biri olan *Ant* ise olayı başka bir açıdan görmüştür:

Kitle eylemlerinin DEVRİMCİ HALK CEPHESİNİ oluşturmağa yöneldiği böyle bir ortamda Türkiye devrimcilerinin büyük bir kesimini bünyesinde barındıran Türkiye İşçi Partisi pasifist ve tasfiyeci merkez kliğinin yönetiminde 4. Olağan Büyük Kongresi'ne giderken geçtiğimiz ay içinde yapılan TİP Ankara İl Kongresi sırasında kendilerine "proleter devrimci" diyen bir grup, terör hareketini nefret uyandırıcı bir düzeye vardırmıştır.

Şimdiye kadar ideolojik mücadele verdiklerini söyleyen bir kliğin mensubu olarak tanınan bu grup, (kışkırtma olsun ya da olmasın) TİP genel başkanını ve merkez kliğine mensup bazı kişileri gayri insani şekilde dövmüş, bununla da yetinmeyerek TİP genel merkezine

100. *Emek*, Sayı 5, Ekim 1970, s. 2-3.

saldırmış ve genel merkez sözcülerinin belirttiğine göre Partiye ait yazı makinalarını ve birçok eşyayı alıp götürmüştür.
Bu hatalı, çirkin ve parti kitlesini hiçe sayan başıbozuk davranış karşısında bütün gruplar tutumlarını açıkça ortaya koymalıdırlar. Çünkü gelişen devrimci mücadelemizde bu tür grup disiplininden kopuk, başı bozuk davranışların önüne geçilmediği takdirde mücadele daha gerileyecek, bilimsel sosyalizmin ilkeleri üzerinde birlik ve devrimciler arası dayanışma gerçekleşmeyecektir.
Bugün için TİP içindeki mücadele, bilimsel sosyalist ilkelerin parti kitlesi arasında yayılması uğrunda yapılan *"ideolojik mücadele"* olmalıdır. Her türlü küçük burjuva sosyalist eğilimler ideolojik mücadeleyle üyeler önünde, kitleler arasında mahkûm edilmelidir.
İdeolojik mücadele *"bireysel terörizm"* demek değildir. İdeolojik mücadeleyi "bireysel terörizm" ile yürütmek istemek ya da hareketli kitleleri parti etrafında "bireysel terörizm"e kışkırtmak hep küçük burjuva sosyalistlerine has davranışlardır.
TİP içindeki mücadelenin kaba güçle yürütülmesi, şiddete başvurulması, sabırlı mücadele yerine başıbozuk hareketlerin artması, ancak ve ancak küçük burjuva sosyalistlerinin, oportünistlerin işine yarayacaktır.
Ya *"bireysel terörizm"* ya da parti kitlesini eğitmek ve bilimsel sosyalist ilkelerin etrafında kenetlendirmek...
Gerçek sosyalistlerin mücadele yolu, şüphesiz, ikincisidir.[101]

Eylül sonu ile Ekim başlarında Ankara'ya gelen Sırrı Öztürk'ün Hüseyin Cevahir'le ilgili bir anısı vardır. İşçilerle devrimci öğrenciler arasındaki kültürel farklılığa da vurgu yapan anısına, "Yine Dev-Genç'li arkadaşlar 'amale taife'sinden arkadaşlarını [Sırrı Öztürk'tür bu] bir iş için Ankara'ya çağırmışlar" diye başlar:

Önemli bir görüşme yapacağız. Cevahir'in konuğuyuz. SBF'nin yatakhanesinde Cevahir'le buluştuk. O güzelim bina, parke yerler gençlerin coşkulu üretkenliğine mekân oluşturmuştu. Sanki yatakhane değil, bir serigraf ya da tabela atelyesiydi burası. Yerlerde bez afişler boyanıyor, boyalar parkelere çıkıyor; duvarlarda afişler ve yazılar... Bu arada çok garip bir öğrenci yatakhanesi ile karşılaşmıştık. Bizim gibi modern üretimden gelenler, böylesine güzel bir binanın bir atelye gibi kullanılışını çok garip karşılamıştık. Yatakhaneler de düzenli sayılmazdı. Genel bir düzensizlik vardı; fakat genellikle devrimci militanların

101. *Ant*, Sayı 6, Ekim 1970, s. 12.

denetleyemediği "hayta"ların özelliklerine göre bir düzensizlikti bu. İnsana batmasa da, işçi ile küçük burjuva yaşam biçimi çok açık seçiliyordu.

SBF öğrenci yurdunda birkaç saat dışında kaldığımı hatırlamıyorum. Gençlerin ısrarına rağmen yurtlarında da yatılı olarak kalmadım. Yalnızca çok erken saatlerde geldiğimizde, birazcık uzandığımızı biliyorum. Öğrenci kantininde, bir kahvaltı sürecini, o zamanlar ilk kez yayın yapan TV'nin gençler tarafından, polis telsizlerini dinleme aracı olarak kullanıldığını iyice hatırlıyorum. SBF binasına bir de konferans için gelmiştim.

Öğrenci yurdunda Cevahir ile karşılaştığımızda bizi kaldıkları odaya götürdüğünde, yataklardan birine ilişmişken, battaniyeler üzerinde birkaç mermi ile karşılaşınca, onları toplayıp kendisine verdiğimde, gülümseyerek:

-Buradaki düzensizliğimizden dolayı özür dilerim.

-Bu bir dikkatsizlik midir?

-Yok, çok genel bir şey.

-Öyle ya burası "kurtarılmış vatan toprağı!..."

-Bu söz bay Perinçek'e aittir.

-Biliyorum, ben de takıldım.

Bu diyalogdan sonra Hüseyin:

-Ağabey, 15-16 Haziran Davası'nda sen cezaevinde iken [Ağustos 1970'te][102] doğan oğlun Kurtuluş için sana bir armağan vermek istiyorum.

-Armağana ne gerek var. Zaten Dev-Genç'liler Kurtuluş adını koyarak bir armağan verdiler.

-Biliyorum. Bu adı koymak yetmez. Bizimkileri bir isim babalığı ile anmasın çocuklarımız.

-Kendileri yollarını çizerler. Ne de olsa bizim ocakta gözlerini açıyorlar.

-Olsun, onları düşündürücü ve eğitici olması açısından biz şöyle bir armağan düşündük.

Hüseyin bir kâğıda sarılı armağanını getirip cebime bıraktı:

-Bunu Kurtuluş'un boynuna taksın anası!...

Hüseyin Cevahir'in armağanı basit bir zincire lehimle tutturulmuş 9 mm çapında bir MAP tabancasının mermi çekirdeğinden oluşuyordu.[103]

Ekim ayı ortalarına doğru Cevahir, Aras ve Uçar savcılığa gidip ifade vermeyi gündemlerine alırlar. Diğer arkadaşları nasıl

102. Sırrı Öztürk'ün oğlu Kurtuluş, doğum tarihini teyit etmiştir.

103. Sırrı Öztürk, *12 Mart 1971'den Portreler 2*, Sorun Yay., 1994, s, 56-57.

serbest kaldılarsa kendilerinin de serbest kalması çok muhtemeldi. Dev-Genç kongresi yaklaşıyordu, buna ilişkin hazırlıklar sürdürülüyor, dar toplantılarda kimin başkan adayı olacağına ilişkin tartışmalar yapılıyordu. Başkan olabilecekler arasında Hüseyin Cevahir, İlhami Aras, Yusuf Küpeli ve İrfan Uçar'ın da adı geçiyordu.[104] İlhami Aras'a göre Dev-Genç adayları Hüseyin Cevahir'di.[105] Bu yüzden "aranır" durumun ortadan kaldırılması için savcılığa gitmek şarttı.

Dev-Genç Kongresi'nden birkaç gün önce savcılığa gittiler ama beklenen olmadı. Üçü de tutuklandılar ve o dönem devrimcilerin konduğu bir cezaevi olan Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne götürüldüler. Cevahir, cezaevi tecrübesi de yaşayacaktı.

Ankara Merkez Kapalı Cezaevi, Cumhuriyet döneminin ilk cezaevlerinden biri olarak 1925 yılında faaliyete geçmişti.

Cezaevinin en başta gelen özelliği ölüm cezalarının infaz edildiği bir yer olmasıydı. İnfaz yeri olması tutuklular ve yakınları açısından ürperti vericiydi. Daha üç buçuk yıl kadar önce Fethi Gürcan, Talat Aydemir burada asılmıştı.[106]

Cezaevi sadece eylemlerden dolayı tutuklanan devrimcilerin değil, fikirlerinden dolayı da tutuklanan yazarların, gazetecilerin uğrak yeriydi. *ASD*, *Türk Solu* başta olmak üzere birçok gazete ve derginin yazarı, gazetecisi bu cezaevine girip çıkmıştı. Bu türden "suç"lar için tutukluluğun genellikle birkaç ayı geçmediği o yıllarda Ankara Merkez Kapalı Cezaevi devrimciler açısından bir "dinlenme", "kitap okuma" yeri olarak espri konusuydu. İşte şimdi bu cezaevinin "konuk"ları arasına üç kişi daha katılıyordu.

Cezaevinin bir diğer özelliği de adli tutuklularla siyasi tutukluların aynı koğuşlarda kalmasıydı. Bu durum siyasi tutuklulara "kitlesel çalışma" imkânı sağlıyordu, diyor İlhami Aras:

---

104. "Kurultay sırasında cezaevindeydim. Tutuklu olmasaydım belki benim başkan adaylığım söz konusu olacaktı. Çünkü eski (bu kongreden önceki) yönetimde zaten Dev-Genç Genel Sekreterliği yapmıştım ve Dev-Genç camiasını iyi bilen ve keza camia tarafından da bilinen biriydim" (İrfan Uçar'la özel yazışma).

105. İlhami Aras, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 1*, Dipnot Yay., 2016, s. 57.

106. Cevahir'in cezaevine girişinden yaklaşık bir buçuk yıl sonra Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan da burada infaz edilecek; infazlar "12 Eylül Dönemi"nde de devam edecekti.

Üçümüz Ankara Merkez Cezaevi'ne gönderildik. Bu cezaevi o dönem yakalanan siyasi tutukluların atıldığı cezaevi idi. Adli mahkûmlarla birlikte kalıyorduk ve onlarla ilişkilerimiz iyiydi. Aralarında çok samimi olduğumuz, hatta tahliye olduktan sonra görüştüğümüz insanlar bile vardı. Cevahir, biz ona hep Cevahir derdik, şakacı, esprili bir arkadaştı. Adli mahkûmlarla da iyi geçiniyordu; onların hikayelerini dinliyor, bize anlatıyordu. Bir gün geldi yanıma, önce bir omuz attı, -omuzu "hey dinlesene, baksana" der gibi atardı- baktım, kulağıma eğilerek koğuşta birini gösterdi. Ne olmuş dercesine yüzüne baktım. Dedi ki "çalıyormuş", "neyi" dedim, "motosiklet çalıyormuş." Sonra muzipçe gülümseyerek devam etti: "Ama nasıl çalıyormuş, biliyor musun?" Ben de meraklandım, acaba nasıl çalıyormuş, diye. Düz kontakla herhalde, diye düşünürken Cevahir, bombayı patlattı: "Sırtına alıp gidiyormuş."
Cezaevindeki zamanımızın çoğunu kitap okumaya ayırıyorduk. Molalarda voleybol oynardık. Cevahir de oynardı elbette.

Cevahir'in adli tutuklularla iyi ilişkiler kurduğu belliydi. Onlarla yakınlaşıyor, dertlerini dinliyor, cezaevine giriş nedenlerini öğreniyor ve bütün bunları esprili bir tarzda arkadaşlarıyla paylaşıyordu:

> İçerdeyken ikide bir bana omuz atıp, "Bizim nam ne olacak?" diye soruyordu. Bulunduğu yeri hemen araştırırdı. Bu şakası da bu özelliğinin bir sonucuydu. Hapiste Niyazi Dayı diye bir adli mahkûm vardı. Onu gösterdi ve "Bu var ya niye yatıyor biliyor musun?" dedi. Ben de bilmediğimi söyledim. Hemen yaptığı araştırmanın sonucunu aktardı. Ankara'nın bir köyünde kötü bir adam varmış ve herkese zulmediyormuş. Köylü bir gün toplanıp bu adamı öldürmüş. Başı da Niyazi Dayı çekmiş. Gençler de gelmiş ve "Niyazi Dayı, sen yaşlısın bırak biz üstlenelim!" demişler. Niyazi Dayı ise "Tamam da bizim nam ne olacak!" demiş ve gençlerin teklifini kabul etmemiş. Bunun üzerine Niyazi Dayı 23 yıl ceza almış.[107]

İrfan Uçar'ın aklında kalan anısı ise taş yastıkla ilgili:

Ankara Merkez Cezaevi'nde aynı koğuşta bir müddet tutuklu kaldığımızda, yan yana yattığımız ranzalarımızda, aramızda "taş yastık" dediğimiz bir yastığı, bir gün o, bir gün ben ortak kullanırdık.

Cezaevinde yaşam koşulları o kadar da kolay değildi. Karavana veriliyordu ama yetersizdi. Her gün bu karavanaya takviye

107. *Kavgamızın Cevahiri*, Adalı Yay., 2011, s. 182.

yapmak gerekiyordu. Bu da para gerektiriyordu. Elbette okullardan arkadaşları onları yalnız bırakmıyordu; ziyaretlerine gidiyor, para veriyor ve hatta Enis Rıza'nın anlattığına göre, bazı ziyaret günlerinde evlerde yapılan yemekler tencerelerle cezaevine götürülüyordu. Cezaevindekilerin aileleri de onların yanındaydı. İlhami Aras, "içerde sefillik diz boyu" der: "Babam da mapushaneciliği bilen bir adam, 'Oğlum kötü yollara düşer, para göndermek lazım' demiş."

Ankara Merkez Cezaevi'ne getirilenlerden biri olan Kürt aydını Musa Anter'in anılarında Hüseyin Cevahir kısa ama özel bir tutuyor.

> Ben İstanbul'dan iki arkadaşım da Diyarbekir'den Ankara'ya getirildik. (...) Malum, savcının isteği, daha evvel klasikleşmiş ve alışılmış Kürtlere idam ananesiydi. İdamlarımız isteniyordu.
> Tutuklular bize büyük bir saygı gösterdiler. Gece girmiştik. Koyun koyuna girdiler ve bize üç tane ranza verdiler. Koğuşumuz sakinleri tabii adi suçlulardı. Sabahleyin bahçeye çıktık, Hüseyin Cevahir beni gördü, boynuma atıldı, öpüştük. Kendisi ve on iki Dev-Genç'li arkadaşı da tutukluydu. Ne yiyeceğimi sordu. "Vallahi bilmiyorum" dedim, "Bir hazırlığımız yok." "Aman ağabey bizimle yersiniz. Eğer çok kalırsanız sizi bizim koğuşa alırız" dedi. Öğlen ve akşam yemeklerini beraber yemeğe başladık. Çocuklar, hapishane idaresinin verdiği yemeği, hapishane tabirince terbiye ediyorlardı. Bunun yanında hapishane lokantasından köfte, karnıyarık ve lokma alıp yemeğimize ek olarak yiyorduk. Birkaç gün böyle yedik. Hüseyin'e dedim ki, "Kardeşim, siz talebesiniz, bu yemekleri para ile alıyorsunuz. Hâlbuki bizim üçümüzün de parası var; ne diye bizden para almıyorsunuz?" Hüseyin böyle düşünmüş olmama sevindi, mahcup mahcup gülümseyerek, "Ağabey, paramız da vallahi bir günlük kalmıştı; ne yapacağımızı bilmiyorduk" dedi. Ben Tarık ve Canip'ten bir miktar para aldım kendim de üstüne ekleyerek Hüseyin'e verdim.
> O ara ODTÜ'de Deniz Gezmiş'in de başını çektiği bir panel düzenlenmişti. Panelde, Kürt meselesinin nasıl ortaya konması gerektiği konusunda görüşlerimizi sordular. Biz Hüseyin ile beraber bir yazı hazırladık. Panelde alkışlar arasında okundu ve kabul gördü. (...)
> Hapishanede uzun kalmadık. On beş gün sonra tahliyemize karar verildi. Ayrılırken, hem biz, hem de Hüseyin ve arkadaşları ile tüm tutuklular cidden çok üzüldük.[108]

108. Musa Anter, *Hatıralarım*, Aram Yay., 2010, s. 227.

Cezaevi dönemi fazla sürmedi. Cevahir ve Aras, 1970 Aralık ayı içinde tahliye oldular (İrfan Uçar daha önce tahliye olmuştu). Tahliye sonrası görüştüğü kişilerden Hale Özgür Kıyıcı'nın anlattıkları hem cezaevi yaşantısıyla, hem de Cevahir'in karakteriyle ilgili çok değerli bilgiler veriyor. Cevahir'i Kürt aydınlarından Musa Anter de, İstanbul'dan cezaevine gelen DÖB'lüler de aynı derecede seviyor ve saygı duyuyorlardır. Aslında ilginç olan da "dışarı"da birbirini yeterince tanımayan veya yanlış tanıyan insanların cezaevinde birbirlerini "tanır" hale gelmesidir.

Hale, kocası Lütfü Kıyıcı da cezaevinde olduğu için İstanbul'dan Ankara'ya ziyaret amacıyla gelip gitmektedir. Bu gelişlerinden biri de Cevahir'in tahliye sonrası günlerine denk gelir:

> Devrimci Gençlik Federasyonu'nun (Dev-Genç) merkezi Ankara'da olduğundan Dev-Genç imzalı her olay sonrası İstanbul Bölge Yürütmenin belli isimlerini paketleyip Ankara'ya götürürlerdi. Mustafa Lütfi'nin Ankara Merkez Cezaevi'ni bu kadar çok ziyaret edişi bu nedenle idi. Ankara yollarını bu nedenle epey eskittik.
> Sabah gidilecek yer Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Yurdu idi. Tutuklanan arkadaşlarımızla ilgilenmek Rüçhan'ın (Manas) sorumluluğundaydı. Kız Yurdunun girişinde oturmuş Rüçhan'ı beklemeye başlamıştım. Sürüngen Saffet'le sürdürdüğümüz cezaevindeki arkadaşlarımızla ilgili sohbetin ortasında Hüseyin (Cevahir) çıkagelmişti. Karanfil Hoca'dan (eşim M. Lütfi'nin lakabı idi) haberlerle yüreğimi ferahlatıcı sözleri beni biraz rahatlatmış, biraz da hüzünlendirmişti... Hamile idim. Kimsenin bu hamilelikten haberi yoktu. M. Lütfi ile doğacak bebeğimizden kimseye bahsetmemiştik. Hüseyin'in dışarıdan alıp getirdiği, unutamadığım havuç-elma suyu karışımını içerken Karanfil Hoca'nın Cevahir'e hamileliğimden bahsettiğini anlamıştım. Bana ısrarla Kız Yurduna çıkıp dinlenmem gerektiğini anlatıyordu. Rüçhan ile sohbet etmenin keyfini çıkartıyorduk. Sigara içmediğimin farkına varan Rüçhan, ikram edilen meyve suyu ve Cevahir'in dinlenmemle ilgili sözlerinden olayı çözüveriyordu. Kulağıma eğilip "Bebek mi geliyor?" sorusunu da Hüseyin duymuştu. Ayağa kalkıp kantinden çay getirme bahanesi ile yanımızdan ayrıldı. Rüçhan'ın bana sarılıp öpmesini, Kız Yurdundan çıkan kızların bakışlarını hiç unutamam, "bebek geliyor" diye izah edişini de...
> Hüseyin çaylarımızı getirirken, Rüçhan'la beraber onu seyrediyorduk. Dönem parka-postal dönemiydi. Cebinden çıkardığı saat M. Lütfi'ye aitti. Tamir edilmek üzere bana göndermişti. Saatinin olmadığını düşünerek en yakın saat tamircisini sorduğumda, "Hale'ciğim ben kendi

saatimi verdim Karanfil Hoca'ya. Bu saat sanırım hediye imiş, bu yüzden sana teslim ediyorum. Belki görüşemeyebiliriz. Benim saatim sizde kalabilir. Bu adamların bizim hakkımızda neler düşündüğü malum, başımıza neler gelir bilinmez" derken sanki veda eder gibiydi. Sinan Kâzım Özüdoğru'nun gelişi ile bu saat ve veda muhabbeti bitmişti. Sinan, Rüçhan'la nişanlı idi. Hep beraber yurdun yan sokağındaki köfteciye gidip karnımızı doyurmuştuk. Biraz sonra Nail Karaçam ile Mehmet Demir de gelmişti. (Nail, Ankara Fen Fakültesi önünde faşistlerin saldırısı sonucu öldürüldü. Mehmet, Nail'in öldürüldüğü saldırıda ağır yaralandı. Bir otel odasında kalp krizi sonucu hayata elveda dedi.) Cevahir, Rüçhan ve ben Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne ziyarete giderken, [şöyle dedi]: "Karanfil Hoca senin bebek beklediğini anlattı. Kendine dikkat et. Nasıl mutlu biliyor musun? Akşamları sana mektup yazarken hep onu izledim. Sana yazdığı şiirleri saklasan bir kitap olur. Koğuşta bir kedimiz var, Asker Mehmet (Sönmez) bırakmış. Resim bile çektirdi o kediyle. Nasıl sevgi dolu bir insan Karanfil Hoca. Yakından tanıma fırsatını cezaevinde bulmam ne garip değil mi Hale? Zira bu DÖB'lüleri anlamak zor."[109]

Cevahir'in cezaevinde olduğu dönemde, yakından ilgilendiği iki önemli olay yaşanmıştı. Dev-Genç Kongresi ve akabinde yapılan Proleter Devrimci Kurultay. Dev-Genç Kongresinde *PDA*'cıların cılız muhalefetine rağmen Ertuğrul Kürkçü genel başkan seçilmişti.[110] Hüseyin Cevahir'in önerisiyle de Sinan Kâzım Özüdoğru Dev-Genç'in Genel Sekreteri olmuştu.[111] Dev-Genç böylece ilk defa tam anlamıyla Siyasal'daki Mahir ve Küpeli grubu ile ODTÜ'deki Aktolga grubunun yönetimine geçmişti. Bu durum, ileride THKP-C adını alacak olan silahlı illegal örgütlenmenin ilk adımı anlamına geliyordu. Yeni Dev-Genç yönetimi ile birlikte güçlerini birleştiren Siyasal ve ODTÜ grubu, sosyalist ilkeler temelinde bir araya gelmiş ve Kemalist

109. https://simurg.info/2011/06/01/huseyin-cevahir/

110. Son Dev-Genç yönetimi şöyleydi: ODTÜ Sosyalist Fikir Kulübü Başkanı ve ODTÜ Mimarlık Fakültesi öğrencisi Ertuğrul Kürkçü başkanlığa, Sosyal Hizmetler Akademisi öğrencisi Sinan Kâzım Özüdoğru genel sekreterliğe, AÜSBF öğrencisi Zafer Kutlu genel saymanlığa, AİTİA öğrencisi Şaban İba, AÜHF öğrencisi Oğuzhan Müftüoğlu, ODTÜ öğrencisi Cemal Selmanpakoğlu, AÜZF öğrencisi Fevzi Bal, HÜ öğrencisi Levent Eren, AÜDTCF öğrencisi Hüseyin Yavuz MYK üyeliğine oybirliğiyle seçildiler.

111. https://t24.com.tr/yazarlar/murat-bjedug/44-yil-once-katledilen-huseyin-cevahirin-babasi-anlatiyor-vucudunda-83-kursun-deligi-saydim,12015

cuntacılarla da arasına mesafe koymuştu. Münir Ramazan Aktolga, bu süreci şöyle anlatıyor:

Ertuğrul'un başkan seçilmesi ODTÜ grubu olarak bizim Mahirler'le -Siyasal Grubu'yla- yakınlaşarak birlikte çalışmaya karar vermemizin doğal sonucu olmuştur. (...)
Mahir'le benim tanışmam aslında eskiye dayanmaz. İlk yakın ilişkimiz ise 1970 yazı sonunda SBF'nin ikinci katında yapılan bir toplantı esnasında oldu... Toplantının asıl amacı, TDGF (Dev-Genç) Kongresi idi. Kongre yaklaşıyordu ve başkan kim olacaktı? TDGF yönetimine kimin geleceği o zaman çok önemliydi. Bu konudaki tartışmalar direkt olarak cunta bağlantılı bir şekilde gelişiyordu...
O gün, benim ve Mahir'in dışında İstanbul ve Ankara'dan toplantıya katılan kişilerin hemen hepsi, "bizim irademizin dışında bir sol cuntanın gelmekte olduğunu, bunu engelleyemeyeceğimize göre, onu desteklemekten, hatta içinde yer alarak onu sola çekmek için çaba sarf etmekten başka bir şey yapamayacağımızı" söylediler...
Sonra ben söz aldım ve ... açıkça ODTÜ ekibi olarak bizim bu görüşe katılmadığımızı bildirdim... Biz kendi yolumuzda gitmeli, kimseye bağımlı olmadan eylemlerimizi sürdürmeliydik... (...)
Neyse benden sonra Mahir söz aldı ve o da -bir tek o- benim görüşlerime yakın şeyler söyledi. Yani işte, bizim proleter devrimciler olduğumuzu, sol da olsa bir cunta faaliyetine bağımlı hale gelemeyeceğimizi bildirdi. Ve sonra, ortak hiçbir görüş çıkmadan toplantı dağıldı. (...)
Herkes dağılırken ben Mahir'in yanına gittim ve ona gel "seninle biraz konuşalım" dedim. Ve, Siyasal'da bir köşeye çekilerek konuşmaya başladık. İşte, daha sonra olup bitecek her şeyin başlangıcı ve esası bu konuşma olmuştur... (...)
Mahir'e dedim ki, "Biz, ODTÜ içinde, her türlü cunta faaliyetine karşı olan, tek çözüm yolunun Marksist-Leninist bir çalışma ve örgütlü mücadeleden geçtiğine inanan bir grubuz. Eğer sen de bu görüşleri paylaşıyorsan birlikte çalışabiliriz" dedim... O da, benim bütün söylediklerime katıldığını, onların da zaten SBF içinde aynı ilkeleri paylaşan bir grup örgütlenmesi içinde olduklarını söyleyerek, ayrıca kendileriyle aynı şekilde düşünen asker arkadaşların da bulunduğundan bahsetti, birlikte çalışmayı uygun gördüğünü, bu konuyu diğer arkadaşlarla da görüşeceğini söyledi. Ben de aynı şekilde konuyu kendi arkadaşlarımla görüşeceğimi söyleyerek daha sonra görüşmek üzere ayrıldık...
Mahir'le konuşmamızın ve birlikte çalışmaya karar vermemizin esası budur. Dev-Genç'i cuntacılara kaptırmamanın tek yolu ODTÜ ve SBF ekiplerinin birlikte hareket etmeleri idi ve de bunu ikimiz de çok açık bir şekilde görüyorduk.[112]

112. Münir Ramazan Aktolga, *Hatıralar*, Alter Yay., 2018, s. 138-140 (İtalikler M. R. Aktolga'nın).

Kongre'de uzun bir konuşma yapan Mahir Çayan, yeni bir rota çizmişti. "Millî Demokratik Devrim Stratejisinin nasıl kavranması gerektiğini, *Millî Demokratik Devrim Stratejisinin bir savaş stratejisi olduğunu*, bu devrimci savaşın görevlerinin bir gençlik örgütü (Dev-Genç) tarafından aslâ yerine getirilemeyeceğini; *bunun bir parti örgütlenmesi içerisinde çözümlenmesi* gerektiğini"[113] uzun konuşmasında anlatmıştı.

Mahir, konuşmasında özellikle son bir yıldır Dev-Genç'lilerin gündemlerinden hiç düşmeyen iki konuya[114] vurgu yapar: Milli Demokratik Devrim -sonraki yazılarında bunu demokratik halk devrimi olarak adlandıracaktır- halk savaşıyla gerçekleştirilebilir ve bunun için de savaşçı, proletaryanın ideolojisiyle donanmış savaşçı bir parti gereklidir. Başka bir deyişle Mihri Belli ile ayrılık kapıdadır. Dev-Genç Kongresinde *PDA*'cılar Dev-Genç'ten tamamen atılmıştı ama Mihri Belli ile olan ayrılık ertelenmişti. "Bizim liste" diyor Oğuzhan Müftüoğlu:

> *Aydınlık Sosyalist Dergi* içindeki Mahirlerin, Münirlerin ekibine yakın isimlerden oluşuyordu. Mihri Belli ile ayrılık deklere edilmiş olmasa bile, ertelenmiş bir ayrılık olarak berabermiş gibi bir görüntü vardı.[115]

Konu, Mahir'in kafasında son derece açıktır ama aynı açıklığın Dev-Genç kadrolarında olduğunu söylemek o kadar kolay değil. Kongreden on gün kadar sonra, TİP'in genel kongresine alternatif olarak yapılan Proleter Devrimci Kurultay bunun kanıtıydı.

Mihri Belli'nin sürekli ertelediği, legalite çemberinden çıkaramadığı parti ve devrim stratejisi sorunlarının ağırlıklı olarak ele alındığı kurultaya Mahir Çayan katılmamıştı; buna her nedense

113. 2. İddianame, s. 79 (İtalikler savcıya aittir).

114. Yeni bir konu daha *PDA* tarafından gündeme taşınmaya çalışılır (Sonraki yıllarda bütün ülkelerde solu parçalayan bu konu "Sovyet sosyal emperyalizmi"ydi). "İnanması zor ama, Mahir Çayan kürsüde tam dört saat kalarak uzun teorik açıklamalarda bulundu. Konuşmasının bir yerinde, Mahir Çayan, *PDA*'nın Rusya'ya karşı düşmanca yaklaşımını eleştirirken, kongrenin yapıldığı SBF anfisinin arka taraflarından, İstanbullu bir *PDA*'cı delege... 'Rusya sosyal-emperyalisttir' diye bağırdı. Bunun üzerine Mahir Çayan konuşmasının akışını keserek, bu *PDA*'cı delegeye şöyle seslendi: 'aptal arkadaşım, hataları ne olursa olsun, hemen yanı başımızdaki sosyalist bir ülke olan Sovyetler Birliği'ne 'emperyalist' diyemezsin.' Salondan büyük bir alkış koptu" (Gün Zileli, *Yarılma*, İletişim Yay., 2002, s. 473).

115. Oğuzhan Müftüoğlu, *Bitmeyen Yolculuk* (Söyleşi: Adnan Bostancıoğlu), Ayrıntı Yay., 2011, s. 62.

gerek duymamış ve İstanbul'a gitmişti. Şadi Samer, "Kurultay'dan önceki gece birkaç arkadaşla birlikte Mahir'le birlikteydik" diyor, "konuştuk, tartıştık. Neredeyse sabah oluyordu. Mahir evden çıkıp gitti. Kongrede buluşuruz, diye düşünürken Mahir gelmedi. Çok şaşırmıştım."

Kongrede Mihri Belli, son kozunu oynamış, MDD hareketi üzerindeki ideolojik ve siyasi otoritesini kanıtlamaya çalışmıştı. Parti legal olarak kurulacaktı ama legalite sınırlarını zorlayacaktı. Kurultaydan önce *Aydınlık Sosyalist Dergi*'nin Ekim sayısının başyazısında şunları yazmıştı:

> Şu tarihî anda, Türkiye'de, proleter devrimci hareketin en önemli bir meselesi legalite uğruna mücadeledir. Legalite uğruna mücadele Filipin demokrasiciliğinin sınırlarının aşılması, güneş altındaki yerimizin dost-düşman tarafından tanınması uğruna, demokrasi uğruna mücadeledir. Bu mücadele proleter devrimci hareketin işçi sınıfına, yoksul köylülüğe ulaşması uğruna, işçi, yoksul köylü yığınlarının içinde kök salması uğruna mücadeledir. Yani legalite uğruna mücadele, hareketimizin biricik kuvvet kaynağı olan emekçi yığınlarla bağlar kurma uğruna mücadeledir. Bu mücadele aynı zamanda işçi sınıfının ve yoksul köylülüğün dışındaki ulusal güçlerle ittifak arama ve devrimci güçbirliğini gerçekleştirme olanaklarını genişletme uğruna, emperyalizmin işbirlikçilerinin tecrit etme uğruna mücadeledir. (...)
> *Aydınlık* dergisi proleter devrimci hareketin ideolojik organı olarak, elini hareketin nabzının attığı yerde tutmayı görev bilmiş ve ayrı ayrı proleter devrimci çevrelerden gelme arkadaşları bir danışma kurulu'nda birleştirmek için harekete geçmiştir... Bu maksatla proleter devrimci hareketi temsil etme durumunda bir kurul en kısa zamanda bir siyasî platform tasarısı hazırlamalıdır. Program tasarısı, en geniş proleter devrimci çevrelere iletilmeli, okunup açıklanmalı ve tabandan gelen fikir ve öneriler, bunlardan yararlanılmak üzere bir merkezde toplanmalı ve bunların harmanı yapıldıktan sonra tasarıya son şekil verilmelidir. Siyasî program tasarısı, gerekli hazırlıklardan sonra, ilerde toplanacak bir Proleter Devrimci Kurultay'ın onayına sunulmalı ve böylelikle hareketimiz, bütün militanların katkısıyla demokratik merkeziyetçi bir tarzda siyasi platformuna kavuşturulmalıdır. Hareketimizin siyasi platformunun bu şekilde saptanması, siyasî örgüt meselemizin çözümü yolunda önemli bir adım olacaktır.[116]

116. "Legalite Uğruna Mücadelemiz", *ASD*, Sayı 24, Ekim 1970, s. 433-438.

Mahir'in Dev-Genç kongresindeki konuşmasına rağmen inisiyatifi ele almış görünen Mihri Belli'nin "Vasıf Öngören, Mustafa Alabora, Erdoğan Akduman ve Halil Ergün'e ait Ankara Birliği Sahnesi Tiyatrosunda"[117] topladığı Proleter Devrimci Kurultay'da Sırrı Öztürk divan başkanı olur; konular tartışılır ve sonuçta bir Kurultay bildirisi hazırlanır:

> Türkiye'de proleter devrimci hareketi bir ölçüde temsil etme durumunda bulunan ve bu hareketin özlemlerinin ifade ettiği inancında olan toplantımız, aşağıdaki bildiriyi kamuoyuna duyurmayı gerekli bulmuştur.
> Proleter devrimci hareketimiz bir dönüm noktasına varmış bulunmaktadır. TİP'i bugüne dek bir eylem alanı olarak kabul eden proleter devrimcileri, bu örgüt çatısı altında verdikleri mücadele ile bu partinin başındaki oportünist yönetici kliğin, sosyalizm davasına ihanetini yığınların gözü önünde ispat etmiştir. TİP içindeki gerçek sosyalistlerin hemen tümü proleter devrimci davaya kazanılmıştır.
> Bu şartlarda Türkiye işçilerinin ve yoksul köylülerinin devrimci siyasi örgütünü yaratma meselesini bir an önce çözüme bağlama görevi karşımıza dikilmiş bulunmaktadır.
> Proleter devrimci örgüt, çetin ve çok yönlü mücadelemiz sonucu, emperyalizme ve onun yerli işbirlikçisi sömürücü sınıflara rağmen, onların sol kanattaki beşinci kolu oportünizmin çeşitlerine rağmen yaratılacaktır.
> Proleter devrimci örgüt uğruna mücadele, Filipin demokrasiciliği denen anti-demokratik düzenin sınırlarının aşılması uğruna mücadeledir.
> Bu mücadelemizin başarıya ulaşması, saflarımızdaki teorik düzeyin yükselmesine, ilke birliğinin gerçekleştirilmesine, bu saflarda irtibatlı, disiplinli çalışma ortamının yaratılmasına bağlıdır.
> Bu ortamın yaratılması için;
> Proleter devrimcilerin yönetiminde olan kuruluşlar ve yayın organları kendilerine düşeni yapmalıdırlar. Proleter devrimci hareketin siyasi platform tasarısı, en kısa zamanda hazırlanmalı ve hareketimiz içindeki ilke birliği, demokratik merkeziyetçilik ilkesine uygun olarak son şeklini alacak olan bu platform çerçevesinde gerçekleştirilmelidir.
> Proleter devrimci örgütü yaratma yolunda ilk adımı atarken, hazırlık çalışmalarında, ülkenin çeşitli bölgelerindeki proleter devrimci çevreler arasında irtibatı sağlamak ve platform tasarısını hazırlamak amacı ile, devrimci hareketin ideolojik organı olan *Aydınlık* Dergisinin Yazı Kurulu görevlendirilmiştir.

117. İddianame 2, s. 80.

Toplantıya katılan proleter devrimciler adına:
Sırrı Öztürk, İhsan Memoğlu, Halil Özmen, Hüseyin Kaya, Veli Kasımoğlu, Ertuğrul Kürkçü, Ziya Yılmaz.[118]

Daha sonra Mahir'in ikazları üzerine Ziya Yılmaz ve Ertuğrul Kürkçü, Kurultay Bildirisinden imzalarını çeker. Zaten ipler kopma noktasına gelmiştir; Kurultayın bunu engellemesi mümkün değildir. Artık mızrak çuvala sığmamaktadır.

O döneme kadar MDD hareketinin ideolojik önderliğini yapan Mihri Belli'den kopuş, tarihsel açıdan son derece önemlidir. Birdenbire bir sıçramanın yapılması gerekmektedir. Kısa bir süre önce "TİP'in yönetimini devrimcileştirmeyi" hedefleyen, bunda tam anlamıyla başarılı olunmayınca da "legalite sınırlarını zorlayan" başka bir parti kurulmasını tartışan devrimci gençler, "illegal parti" ve "silahlı mücadele" konularını tartışma platformundan çıkarıp "nasıl hayata geçiririz" durumuyla karşı karşıya kalmışlardı. İlhami Aras'ın sözleriyle "bir eğilim diyor ki yasal parti kuralım, diğer eğilim diyor ki bir an önce silahlı mücadeleye başlayalım. Tabiri yerindeyse iki ayrı dünya gibiydi ve ayrılık buradan doğuyor, yani temel faktör bu".[119]

Mihri Belli artık devrimcilerin daha ileriyi hedefleyen çıkışlarını durdurabilecek durumda değildi.

Bütün bu yoğun tartışma-örgütlenme çalışmaları içinde bir yandan da *Aydınlık Sosyalist Dergi'ye Açık Mektup* adıyla kopuşun nedenlerini ve yeni bir hareketin ilkelerini ortaya koyacak bir broşürün hazırlıklarına başlarlar. O dönem Mahir'in "Yeni Oportünizmin Niteliği Üzerine" adlı yazısındaki görüşler temelinde tartışmalar yürütülüyor ve Mektup yazılıyordu. Kasım-Aralık dönemi içindeki tartışmalarda şekillenen ve bir yandan

118. *ASD*, Sayı 27, Ocak 1971, s. 239-240. Kısa bir süre sonra gerçekleşen Mihri Belli-Mahir Çayan ayrılığından sonra bu bildirinin özeleştirisi şöyle yapılır: " bu yüz karası bildiriye, büyük bir hata işleyerek bizlerle aynı görüşte olan bazı arkadaşlar da imza atmışlardır. Aslında hata yalnız o arkadaşlarda değil, o toplantıya katılan bütün arkadaşlarımızda, hepimizdedir. Mihri Belli'nin artık birlik-eleştiri-birlik ilkesini açıkça çiğnemesinden, 'hareket demek ben demek' diyerek proleter yoldaşlığı hiçe saymasından sonra hâlâ gereken proleter devrimci kararlılığı göstermeyerek meseleyi bütün açıklığıyla koymamamız ve daha bir süre duyduklarımıza inanmak istemeyerek ve iyimser yorumlar yapmaya çalışarak müteredditi davranmamız en sert biçimiyle eleştirilmeye değer bir tavırdır!" (*1965-1971 Türkiye'de Devrimci Mücadele ve Dev-Genç*, Kurtuluş Yay., 1971, s. 78).

119. İlhami Aras, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 1*, Dipnot Yay., 2016, s. 63.

da kaleme alınan (Ocak 1971'de broşür halinde basılan) *Aydınlık Sosyalist Dergi'ye Açık Mektup*'ta dile getirilen eleştirilerin özü, "kendi özgücüne güvenerek devrim için yola çıkmaya cesaret edip etmeme"dir. Mahir ve arkadaşlarına göre Mihri Belli'nin etrafında toplanan *ASD*'nin "sağ kanadı"nın böyle bir cesareti yoktur. Ancak sorun bununla sınırlı değildir. Ayrılığın birçok nedeni vardır. Bunların başında sağ kanadın "legalite uğruna şehirleri temel alması" gelmektedir. Oysa "işçi sınıf kurmaylığında uzun, dolambaçlı bir halk savaşı"nın yapılması gereklidir. Mihri Belli ise bu görüşe karşı "proletaryasız bir cephe" ile "milli devrimci yol" önermekte ve proletarya dışındaki küçük-burjuva güçlere bel bağlamakta; doğal olarak buna göre "reformist" bir örgütlenme modeli önermektedir. Mahir ve arkadaşlarına göre "Bu görüşlerin sahiplerinin kuracağı örgüt, stratejisi milli demokratik devrim olan yeni bir TİP'den başka bir şey olamaz"dı. Oysa kendilerinin kuracağı örgüt "Leninizm ilkeleri temeli üzerinde kurulacak bir savaş örgütü" olacaktı.

Kurultaydan sonra kesinleşen kopuş sonrasında *ASD*, Mihri'den yana tavrını gösteren Vahap Erdoğdu tarafından çıkarılır. Zaten Mahir ve arkadaşları için *ASD* artık ömrünü doldurmuştur. Ancak bir yayın gereklidir elbette. Bu yüzden *İşçilerin Köylülerin Gazetesi Kurtuluş*'u, *Devrim İçin Savaşmayana Sosyalist Denmez-Kurtuluş* adıyla ellerinde tutarlar ve yayımlamak için hazırlanırlar. Mahir-Aktolga grubu, zaten bilinen *Kurtuluş* adını, o günlerde artık bir örgüt adı gibi, daha farklı bir anlam yüklenerek kullanmaya başladılar.

Şüphesiz Cevahir de arkadaşlarıyla birlikte bu tartışmaları cezaevinde izlemekteydi. Aralık 1970'te İlhami Aras'la birlikte cezaevinden "dinlenmiş olarak" tahliye olduğunda kendisini bir kopuşun, yeni örgütlenme hazırlıklarının ortasında bulur. Ve hiç zaman kaybetmeden çalışmaların içine girer. Artık devrimci mücadele hızla yeni bir aşamaya doğru ilerlemektedir. Mahir'in etrafında toplanan proleter devrimciler, MDD stratejisine göre örgütlenmek için kendi aralarında çalışmalara başlarlar. Kasım ve Aralık aylarında her zamankinden farklı bir hareketlilik içindedirler. Gelinen aşama, devrimci gençlerin toplandıkları iki odakta -Mahir Çayan ve Deniz Gezmiş- silahlanmak ve bir an önce silahlı mücadeleye geçme isteğini artırıyordu. Bu doğrultudaki çalışmalar hızlanmıştı.

Mihri Belli ile yaşanan kopuşu anlatmak ve yeni bir tarzda örgütlenmek amacıyla öğrenci yurtlarında, evlerinde, okul kantinlerinde, konferans salonlarında yapılan toplantılar birbirini kovalar. Mustafa Kemal Kaçaroğlu'nun söylediğine göre daha sonra THKP-C'yi biçimlendirecek olan çekirdek grubun ilk toplantısı 1970 yılı Aralık ayında SBF'nin Spor Salonu'nda yapılır. Bunun nedeni İlhamı Aras'ın SBF Spor Kolu Başkanı olmasıydı. Mahir Çayan, Oktay Etiman, İlhami Aras, Mustafa Kemal Kaçaroğlu, Sabahattin Kurt, Hüseyin Cevahir, Zafer Kutlu, Oğuz Etçi, Şadi Samer ve Çelik Cesur'un katıldığı toplantıda grubu genişletmeyi kararlaştırırlar.[120]

Ancak 1970 Aralık ayının sonradan tarihsel açıdan büyük bir önem kazanan gelişmesi, Ankara-Kavaklıdere'de yapılan bir toplantıydı. THKP-C İddianame'sinde askeri savcı toplantı hakkında şunları yazmıştır:

> Mahir Çayan, Yusuf Küpeli, Münir Ramazan Aktolga, Ertuğrul Kürkçü, Hv. Ulş. Yzb. Orhan Savaşçı, Ulaş Bardakçı, Bingöl Erdumlu ve Ziya Yılmaz örgütçe Kavaklıdere'de kiralanan evde Aralık 1970 ayı içerisinde toplanmışlar; daha sonraki zamanda ismi Türkiye Halk Kurtuluş Partisi olarak topluma duyurulan örgütü oluşturarak, organlarını ve burada görev alacak kişileri, verilecek görevleri tesbit ve tâyin etmişlerdir.
> Bu toplantıda örgütün bir Genel Komite ve bir de Merkez Komitesi olması kararlaştırılmıştır.
> Örgüt Genel Komitesine: Sanık Mahir Çayan, Yusuf Küpeli, Münir Ramazan Aktolga, Ertuğrul Kürkçü, Hv. Ulş. Yzb. Orhan Savaşçı, Bingöl Erdumlu, Ziya Yılmaz, Ulaş Bardakçı, Sina Çıladır ve İrfan Uçar seçilmiştir.
> Ancak İrfan Uçar'ın o tarihlerde tutuklu bulunması, salıverilmesine müteakip aranılan kişi olması nedeniyle kendisine verilecek görevi ifa etmek olanağına sahip bulunmaması karşısında bu vazifeyi kabul etmesine rağmen yerine Hüseyin Cevahir'in getirilmesi uygun görülmüştür.[121]

Daha sonra Mahir Çayan, Yusuf Küpeli ve Münir Ramazan Aktolga'nın Merkez Komitesine seçildikleri, Genel Komite üyelerinin tek tek hangi sorumlulukları aldıkları belirtildikten sonra Hüseyin Cevahir'in de "Doğu Anadolu Bölgesinde aynı

120. *Cumhuriyet*, 19.4.1996.
121. 2. İddianame, s. 81 (Orhan Savaşçı ve Yusuf Küpeli bu toplantıya katılmamıştı).

ideolojik ve politik hazırlıkların yerine getirilmesi"nden sorumlu olduğu yazılmakta.

Hüseyin Cevahir, söz konusu toplantının yapıldığı günlerde muhtemelen cezaevinden çıkmıştı. Toplantıya neden katılmadı? Toplantıya çağrılmamış mıydı, yoksa o sıra İzmir veya başka bir yerde miydi? Yoksa bu toplantı, önemli bir toplantı değil miydi? Hüseyin Cevahir'in Genel Komite'deki durumunu netleştirmek bakımından bu sorulara, bulunabildiği kadarıyla cevap aramak gerekiyor. Bu toplantıya ilişkin olarak anlatılanlara baktığımızda, Hüseyin Cevahir'in gerçekten "Doğu Anadolu Bölge Sorumlusu" olarak Genel Komite üyesi olup olmadığını çıkarmak mümkün görünmemektedir. Hatta toplantının ne amaçla yapıldığı bile çelişkilerle doludur.

Toplantıya katılanlardan Bingöl Erdumlu'nun sözleri:

Geçici genel komite toplantısı Ankara Kavaklıdere'de bir evde yapıldı. Yusuf Küpeli ve Orhan Savaşçı bu toplantıda yoktu. Toplantıda ben (Bingöl Erdumlu), Sina Çıladır, Mahir Çayan, Münir Ramazan Aktolga, Ziya Yılmaz, Ulaş Bardakçı, Ertuğrul Kürkçü ve İrfan Uçar vardı. Bu kişiler, gelmeyenlerle birlikte [On kişi] geçici genel komiteyi oluşturdular. Küpeli, Aktolga ve Çayan da icra komitesi olarak seçildi. Bu toplantıda THKP-C'nin adı geçmedi. O güne kadar fiilî olarak varolan harekete örgütsel bir şekil verme amacıyla toplanılmıştı. Seçilen üç kişiye karar alma yetkisi tanınmıştı. İddianamede yer alan, 'İrfan Uçar arandığı için yerine Hüseyin Cevahir seçildi' bilgisi doğru değildir. Cevahir, toplantıda yoktu ve geçici genel komiteye de seçilmedi. Aynı şekilde Sırrı Öztürk de toplantıda olmadığı gibi komiteye seçilmedi."

Aynı toplantıya katılan İrfan Uçar ise tam tersi görüştedir:

Böyle bir toplantıyla konuşulmuş ve belirlenmiş bir Genel Komite ya da seçilmiş bir Merkez Komite yok. Bu durum ilk defa yakalanan bir arkadaşın üzerinde çıkan bir tüzük taslağında 10 kişi ve 3 kişi olarak (sadece sayı şeklinde) ortaya çıkıyor. Tabii bunun üzerine de herkese bu 10 kişi ve 3 kişi soruluyor. Görülen işkencenin şiddetine ve biraz da yönlendirmelere göre çeşitli isimler ortaya atılıyor. Yoksa bir toplantı yapılarak tartışılmış, belirlenmiş ve karar altına alınmış böyle bir komite gerçekten yok.

THKP-C'nin TSK içindeki örgütlenmesinin mimarı olan Orhan Savaşçı ise şu görüşleri dile getirir:

Genel Komite (bana anlatıldığı kadarıyla) 11 kişiden oluşmuştu (Mahir Çayan, Yusuf Küpeli, Münir Ramazan Aktolga, Ertuğrul Kürkçü, Ziya Yılmaz, Hüseyin Cevahir, Ulaş Bardakçı, Sina Çıladır, Bingöl Erdumlu, Orhan Savaşçı, İrfan Uçar?). Bu toplantıda Sırrı Öztürk var mıydı? Kesin emin olmadığım için onun adını vermedim ama o günlerde işçi sınıfıyla kurulacak kitle bağları konusunda adının sık sık geçtiğini hatırlıyorum.

Güncel pratik faaliyetin ve ilişkilerin daha organize, düzgün ve süratli yürüyebilmesi için Geçici Genel Komite içinden üç kişi bu toplantıda Merkez Komite olarak görevlendirilir: Mahir Çayan, Yusuf Küpeli, Münir Ramazan Aktolga. Geçici Genel Komitenin bütün yetkilerini Merkez Komite'sine devretmesine karar verilir.

Dikkat edilirse Geçici Genel Komite içinde yer alanlar toplumun değişik kesimlerinden gelen arkadaşlarımızdır. Yapılan da fonksiyonel bir işbölümüdür. Sözünü ettiğim toplantıya ben katılmadım ancak toplantıda alınan kararlar bana da iletildi. Benim toplantıya katılmama nedenim prensip olarak askerleri temsil eden kişinin (o dönemde bu kişi bendim) yalnızca Merkez Komite üyeleriyle irtibatlı olması kararlaştırıldığı içindi.[122]

Ertuğrul Kürkçü'nün yönetiminde çıkarılan *Sosyalizm ve Sosyal Mücadeleler Ansiklopedisi*'nde söz konusu toplantıyla ilgili yazılanlarsa şöyle:

Bu ayrılıktan sonra [Mihri Belli ile ayrılık] devrimci hareketi örgütlü bir yapıya kavuşturmak üzere ilk adım atıldı. Aralık'ta Ankara Küçükesat'ta [İddianame'de Kavaklıdere] bir evde yapılan toplantıda 11 kişilik geçici bir yapı kuruldu. Bu kurula geçici *Genel Komite* dendi, geçici *Genel Komite* de üç kişilik bir *Merkez Komite* seçti ve bütün yetkilerini Merkez Komite'ye devretti. Geçici *Genel Komite*'de yer alan kişiler şunlardı: Mahir Çayan, Yusuf Küpeli, Münir Aktolga, Ertuğrul Kürkçü, Bingöl Erdumlu, Hüseyin Cevahir, Ulaş Bardakçı, Ziya Yılmaz, Sina Çıladır, Orhan Savaşçı, Sırrı Öztürk. *Genel Komite*'de yapılan işbölümüne göre Merkez Komite hareketin genel gidişini ve *Kurtuluş* dergisinin yayınını Mahir Çayan, Münir Aktolga ve Yusuf Küpeli elde tutacaklardı. Genel Komite ise zaten her biri belli bir alandan gelen ve alanın ilişkilerini fiilen temsil eden kişilerden oluşuyordu. Buna göre, Ertuğrul Kürkçü gençlik, Bingöl Erdumlu işçiler ve Ege bölgesi, Hüseyin Cevahir Doğu Anadolu ve Kürtler, Ulaş Bardakçı her türlü yoldan para ve malzeme sağlanması, Ziya Yılmaz Karadeniz bölgesi ve köylüler, Sina Çıladır Batı Karadeniz ve işçiler, Orhan Savaşçı silahlı

122. Orhan Savaşçı, *Cepheden Anılar* (Söyleşi: İlbay Kahraman), Ayrıntı Yay., 2015, s. 32.

kuvvetler, Sırrı Öztürk Kocaeli ve işçilerin örgütlenmesi ile görevlendirildi. Her iki komite de geçiciydi. Herhangi bir program ve tüzükten henüz yoksundu. Ancak bir parti olmaya doğru ilk hazırlık adımıydı.[123]

Toplantıda olmayan ama Genel Komite'de yer alıp almadığı net olmayan bir diğer isimse Sırrı Öztürk'tür. *Sırrı Öztürk*'ün Kısa B*iyografisi*'nde bu konuyla ilgili şunlar yazılmakta:

Sonradan THKP-C ismini alarak kurulan örgütlenme kararı S. Ö.nün [Sırrı Öztürk] onayı alınmadan -gıyabında- verilmişti. S. Ö. buna rağmen anılan tüm devrimci kadrolarla olan ilişkilerini yaşamı boyunca (poliste, sorguda, cezaevinde, mahkemelerde) ilkeli tutmuştur. Kurucu Komite'nin neden THKP-C ismiyle ve *program* tartışması yapmadan, ayrıca bu konularda S. Ö.nün onayını almadan bir çıkış yapmış olduğu olayını ilgililer kendisiyle tartışmamıştır. O da kötü cezaevi koşullarında bu sorunu öne çıkarmamış, duruşmaların bitmesini beklemiş ve ağır ceza tehditleri karşısındaki sorumluları incitmemeye özen göstermiştir.
Mahir'in Kartal Maltepe Cezaevi'ne getirilişi sürecinde S. Ö.nün bir ara bu konuyu açması üzerine Mahir: "Ağabey biz senin yaşamanı ve ayakta kalmanı arzu ediyoruz..." demiştir. S. Ö. de bunu bir "özeleştiri" yerine koymuş, bir daha da bu meseleyi konu yapmamaya özen göstermiştir...
S. Ö., KDİKB Davasından hüküm giymiştir, ancak 10 kişilik Kurucu Komite'deki arkadaşları sorgularında S. Ö.yü büyük ölçekte korumuş ve THKP-C sanığı olmamasını sağlamışlardır. Bir iki provokatör ve çürük insan malzemesi dışında S. Ö.ye "atfı-cürümde" bulunan da çıkmamıştır. Mücadele arkadaşlarıyla S. Ö.nün de kendisini THKP-C sanığı durumuna düşürecek hiçbir ifadesi bulunmamaktadır.[124]

Merkez Komite'nin yaşayan iki kişisinden biri olan Yusuf Küpeli'nin bu konuda verdiği bilgiler ise şöyle:

"Örgüt" olarak takdim edilen ve hakkında bir sürü palavra atılan olay için [Genel Komite toplantısı], aslında, yanılmıyorsam beş-altı kişi ile tek bir toplantı yapılmıştı; Münir daha iyi bilir... Bir işim nedeniyle katılamadığım o toplantıda, adı "merkez komitesi" olan üç kişilik kurula alınmıştım ve dediklerine göre bu üç kişi de eşit güçte olacaktı. "Genel komite" dedikleri şeyin on kişiden oluşmasını düşünmüşlerdi ama, bu yer için ancak yedi civarında isim belirleyebilmişlerdi. Ortada

123. *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, İletişim Yay., s. 2178.
124. http://iscibirligi.info/Sirri_Ozturk_Biyografi.asp

oluşmuş bir parti yapısı olmadığı gibi, genel komite için daha isimler bile tam belli değildi...[125]

Yusuf Küpeli'nin "daha iyi bilir" dediği Münir Ramazan Aktolga ise *Hatıralar*'ında konuyu şu sözlerle ele alır:

Orhan'ın söylediklerine fazla bir şey ilave edecek değilim. Burada altı çizilmesi gereken nokta şudur. Bu toplantı bir örgüt kurma toplantısı değildi! Sadece bir ön hazırlık -taslak- toplantıydı. Ortada o güne kadar birbirinden bağımsız olarak oluşan iki grup ve grup çalışması vardı [ODTÜ ve SBF grupları] *ve bunların koordinasyonuydu söz konusu olan. Ortada ne tüzük vardı, ne de bir parti programı. "Genel Komite", "Merkez Komitesi" kavramları ise öyle bir örgütün organlarına işaret etmiyordu. Bütün mesele gruplar arasındaki koordinasyonun işlevsel hale getirilmesi ve daha sonra ortaya çıkacak bir örgütün -partinin- kuruluşu için hazırlık çalışmalarının yürütülmesiydi... (Ama tabi sonra bu, İddianame'de ve Mahkemelerde "Parti'nin kuruluş toplantısı" olarak değerlendirildi!!.. Sen kendini "Parti" olarak ilan etmişsin bir kere, adamlar da tabi, e, o zaman bu parti ne zaman, nasıl kuruldu diye kurcalayınca koordinasyon için biraraya geldiğimiz bu toplantı bizim "Parti'nin" kuruluş toplantısı oldu çıktı! İstersen "hayır" de!!..)*[126]

Toplantıda bulunan bir diğer kişi ise Karadeniz bölgesinde ön plana çıkmış bir devrimci olan Ziya Yılmaz'dır:

Dev-Genç kongresi kazanıldıktan sonra, biz o dönemde Karadeniz bölgesinde, Ege bölgesinde, asker kesiminde, öğrenci kesiminde ve işçi kesiminde var olan örgütlenmelerin genel koordinasyonunu sağlayan ve bu alanlardaki temsilcilerle beraber oluşturduğumuz bir komite kurduk ve bu komitenin de genel koordinasyonunu sağlayan bir üçlü merkez komitesi oluşturduk.[127]

Sina Çıladır'ın bu konuda hatırladıkları ise şöyle:

Ayrı bir hareket oluşturmak gerekiyordu. Ankara'da Kavaklıdere'de bir evde Mahir, Münir, Yusuf, Bingöl ve benimle birlikte bir kısım arkadaşlar toplanmıştık. Bu toplantıda oluşturmayı düşündüğümüz hareketin Genel Komitesini kuruyorduk.[128]

125. *www.sinbad.nu/yasamkar.htm*
126. Münir Ramazan Aktolga, *Hatıralar*, Alter Yay., 2018, s. 155 (Alıntılar Aktolga tarafından vurgulanmıştır).
127. Koray Düzgören, *THKP-C ve Kızıldere*, BDS Yay. 1988, s. 77.
128. Sinan Doğan, *THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri*, Kaynak Yay., 1987, s. 15.

Mihri Belli ayrılığından sonra gerçekleşen Kavaklıdere'deki toplantı, aslında dönemin yükselen devrimci hareketinin bir fotoğrafı gibidir. SBF grubundan toplantıya katılan Mahir Çayan, yükselen hareketin, özellikle teorik lideri olarak kendini kabul ettirmiştir. Toplantıda bulunması gereken ama "işi olduğu için" katılamayan Yusuf Küpeli de SBF'nin bir diğer teorik ve pratik lideridir. ODTÜ grubundan Münir Ramazan Aktolga ise o grubun lideri olarak ön plana çıkmıştır. Gene ODTÜ grubundan Ulaş Bardakçı, İrfan Uçar ve Dev-Genç Başkanı olmayı başarmış Ertuğrul Kürkçü de bu toplantıya katılacak kadar kendilerini kanıtlamış devrimcilerdir. Karadeniz bölgesinden iki isim vardır; Sina Çıladır, Zonguldak ve çevresindeki işçi örgütlenmesini, Ziya Yılmaz da orta Karadeniz bölgesinin şehir ve kır örgütlenmesini gerçekleştiren devrimcilerdir. Bingöl Erdumlu da işçi örgütlenmesinin Ege'deki, özellikle Aliağa'daki lideridir. Toplantıya çağrılmamış (veya gelmemiş) olsa da Kocaeli'ndeki işçi örgütlenmesinin lideri de Sırrı Öztürk'tür. Ordu içindeki örgütlenmenin mimarı ise, kural olarak toplantıya katılmayan Orhan Savaşçı'dır.

Her nasıl ifade edilirse edilsin bir toplantı yapılmıştı. O dönem belki bu toplantı "sıradan" bir toplantıydı (Zaten tarihte birçok "gün" veya "kişi" sonradan, gelişen süreçle bir anlam kazanır ve tarihe mal olur). Mücadele içinde birbirleriyle tanışmış, arkadaş olmuş insanlar gayet doğal bir şekilde toplanmış, bundan sonra ne olacağını, ne yapmak gerektiğini konuşmuş ve zaten pratikte var olan durumu bir "karar" altına almışlardı. Ancak bu toplantının, illegal bir partinin, tüzüğü ve programıyla ilan edildiği/kurulduğu bir toplantı olmaktan ziyade, bu doğrultuda atılan ciddi bir adım olduğu anlaşılıyor. Süreç içinde işçi, gençlik, asker ve bölgeler şeklinde oluşan örgütlenmelerin merkezileşmesi, koordine edilmesi amaçlanmıştı. Geçici Genel Komite ve Merkez Komite bunun bir ifadesiydi. Orhan Savaşçı'nın dediği gibi "Yapılan da fonksiyonel bir işbölümüdür". 1969'dan itibaren giderek gelişen öğrenci, işçi ve asker kesiminde, Karadeniz ve Ege bölgelerinde var olan örgütlenmelerin temsilcilerinin bir araya gelmesiyle oluşan fotoğrafta Hüseyin Cevahir'in "Doğu Anadolu örgütlenmesinin sorumlusu" olarak yer alması mümkün değildi; çünkü böyle bir örgütlenme yoktu. Belki "Doğu sorunu" konuşulmuş olabilir, Hüseyin Cevahir'in o toplantıda

veya sonraki toplantılarda adı da geçmiş olabilir. Ancak gerçekleşen bir durum yoktu. Diğer taraftan sonraki dönemde de Hüseyin Cevahir'in bu yönde bir çalışması görülmemektedir.

Ancak çok yönlü bir devrimci olarak Hüseyin Cevahir, bundan sonraki örgütlenme çalışmalarının ve pratiğinin tam merkezinde yer alan, hep Mahir'in yanında bulunan bir kişi olarak sürece damga vuranlardan biri olacaktır.

Aralık ayının son günlerinde Cevahir İzmir'dedir. Bu ortam içinde Cevahir, bir yanda yeni örgüt hazırlıkları ve bunun için yapılan toplantılar, yürüyüşler, protestolar diğer yanda da geldi gelecek denilen Yahya Han modeli faşist darbeye karşı SBF-Der Başkanı olarak demokratik direniş çalışmalarının içindedir:

> İzmir Barosu, İşçi-Köylü gazetesi, DİSK İzmir şubesi, İzmir Dev-Genç Bölge Yürütme Kurulu, TÖS İzmir Şubesi, İlk-Sen İzmir Şubesi, Teksen İzmir Şubesi, Sağ-Persen İzmir Şubesi, Devrimci Kadınlar Derneği, İPSD İzmir Şubesi ve ÜNAS temsilcisi tarafından, 26 Aralık 1970 Cumartesi günü, Ege Üniversitesi Recep Egemen anfisinde, "Faşizme karşı" açık oturum yapıldı.
> Açık oturumda Hüseyin Cevahir, Ramazan Karakale, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Yücel Sayman, Cemile Çerçel, Ferhat Aslantaş, Cemal Tezer, Nazmi Erten, Akın Tuncer konuşma yaptılar.[129]

Cevahir sadece bu toplantı için mi İzmir'deydi? Cevahir'in İzmir bölgesine gitmesinin nedeni Aliağa'da inşaat işçileri arasında devrimci kitle çalışması yapmaktı. İnşaat işçilerinin çoğu Tunceli-Mazgirtliydi, kendisini şahsen veya ismen tanıyanlar vardı. Neticede Cevahir'in onların "piri" olduğunu söyler Bingöl Erdumlu:

> Bu işçilerle sohbetlerimizde Cevahir'den bahsedince O'nu tanıdıklarını, pirleri olduğunu söylüyorlardı. Bunun üzerine Mahir'le her konuştuğumda Cevahir'in Aliağa'daki çalışmalara katılmasının çok yerinde olacağını anlattım. Yapı işçileri, geçici olarak çalıştıkları bir yerden yurdun diğer yerlerine dağıldıklarından dolayı işçi örgütlenmemiz açısından çok önemliydi.

129. Turhan Feyizoğlu, *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 50.

Mahir de, hareketin işçi sınıfı içindeki örgütlenmesinin önemli olduğunun farkındaydı. Uzun vadeli planlarımız vardı; bu sınıf örgütlenmesi vasıtasıyla yurdun değişik yerlerinde kalıcı ilişkiler kurabilir, harekete lojistik destek amacıyla oto tamirhaneleri gibi işyerleri açabilirdik. Tanıdığımdan beri Cevahir'in işçiler arasında çalışmaya yatkın biri olduğunun farkına varmıştım. Bu bakımdan çok faydalı olacağını düşünüyordum. Üstelik Aliağa, tam da Cevahir'in çalışabileceği hazır bir ortamdı.
Ancak Mahir, Cevahir'i bu çalışmaya dahil etmek istemiyordu. Cevahir, sadece işçiler arasında değil, her yerde ve her türden çalışmaya yatkın bir arkadaşımızdı; deyim yerindeyse "joker" gibiydi. Nereye gitse, hangi çalışmaya girse başarabilecek bir özgüvene sahipti. Mahir de bu yüzden olsa gerek onu yanından ayırmak istemiyordu. Yine de ısrarlarım sonuç verdi; yanlış hatırlamıyorsam 1970 yılı sonlarında Mahir, Cevahir'in Aliağa'ya gelmesine razı oldu. Gerçi her şey Mahir'e bağlı değildi elbette; Cevahir de bu durumu biliyordu ve benimle gelmek istiyordu ama ısrarcı olmuyordu.
Ve Cevahir Aliağa'ya geldi. O dönem YİS'in en kötü dönemiydi; Giritlioğlu'nun ölümü sonrası sendika bir türlü toparlanamamıştı. İki başlılık vardı ve birlik kongresinin yapılması gerekiyordu. Cevahir 20 gün kadar hemşerileri olan işçiler arasında çalıştı, onlar arasında yaşadı.

Cevahir'in Aliağa'da bulunduğu dönemde tanıdığı işçilerden biri olan Şükrü Coşkun, Cevahir'in köylüsüydü, Şöbek'liydi. Çağdaş Cevahir Özkan'ın ricası üzerine Şükrü Coşkun'un oğlu, babasıyla Aliağa günlerini konuşmaya çalışıyor ve not alıyor. Ne yazık ki o günleri yaşlılık nedeniyle tam olarak hatırlamıyor. Ancak bir şey kesin: Hüseyin Cevahir'i çok iyi tanıyor, çünkü Cevahir onun sadece piri değil, evine gelen bir misafir, onu aydınlatmaya gelen bir devrimcidir. Cevahir, onun dünyasında farklı bir insandır ve en yakın arkadaşı da Mahir Çayan'dır. Cevahir'in sesi kısılmıştır yanına geldiğinde, belki de yeni yıla birkaç gün kala Akhisar'da yapılan tütün mitingi ve öncesi köy çalışmalarına katıldığı için. Hafızasında kalan diğer isimler Bingöl Erdumlu, Necmettin Giritlioğlu ve Yusuf Küpeli'dir. Necmettin Giritlioğlu, Şükrü Coşkun ile Hüseyin Cevahir'in köylüsü olduğunu bildiği için ilgileniyor; Yusuf Küpeli ise Necmettin Giritlioğlu'nun öldürülmesinden sonra oradadır ve asker araması sırasında silahını yere atıp üzerini örtmesi, işçiler arasında abartılarak konuşuluyor. Yaşlı hafızasında Cevahir'in giydiği elbiseler, birlikte yemek yemeleri, sobada silah saklaması da kalıcı bir yer bulmuştur. Hüseyin Cevahir'in Süleyman Cevahir'e söylediği

sözler de unutulmamıştır. Ancak onun zayıflamış hafızasında Mahir Çayan, Cevahir'in ölümünden sonra Şöbek köyüne gelip Cevahir'in mezarını ziyaret etmiş biri gibi görünür:

İzmir Aliağa'da Kozanoğlu firmasında çalışıyordum. İşçiler greve gitmişlerdi. Başkan Necmettin Giritlioğlu, onlar yanıma geliyor, ilgileniyorlar. Meğerse Hüseyin Cevahir onlara beni söylemiş. Bingöl Erdumlu mühendismiş. Hüseyin Cevahir bir gün yanıma geldi, birbirimize sarıldık. Fotoğraf çektik. Arkadaşlar bize baktılar. Hüseyin Cevahir mont giymişti. Sen niye takım elbise giymedin, dedim. O da temizlemeye verdim, dedi. Sesi kısılmıştı. Hüseyin sesine ne oldu, dedim. Köylere konuşma yapmaya gitmişler. Tütünlerinizi ucuza devlete satmayın, demiş. Ben, eski bir ev kiralamıştım. Akşam ben çay yapayım, dedim. Bir grup geldi. Kimsiniz, diye sordum. Hüseyin, onlar benim arkadaşlarım, dedi. Tabii ben de fazla sağ, sol bilmiyorum. Konuşma yaptılar. Bana, git patates getir, dedi. Arkadaşlara yemek yaptık. Arkadaşların biri Yusuf Küpeli. Biri de ismini unuttum; "sarı" varmış, o demiş: Bizim arkadaşlar Tunceli'ye gitmesin, Tunceli '38'de çok darbe yedi. Sık sık Bornova'ya gidiyorlardı. Sordum, neden Bornova'ya gidiyorsunuz. Orası sağlam. Yusuf Küpeli, asker gelmiş, o da tabancasını yere atıp üstüne ot atmış; bir asker de görmüş, o da iyice otla saklamış. Hüseyin Cevahir'in arkadaşları dinamit lokumu ve kapsülü verdiler bana, saklayayım diye. Ben de lokumları sobanın içine sakladım. Sobayı yakınıyorduk. Kapsülleri de çatının içine sakladım.
Bir duydum, Hüseyin Cevahir yakalanmış. Memlekete döndüm. Bir süre sonra Mahir Çayan Şöbek'e geldi, orada görüştük. Hüseyin Cevahir'in mezarına gittik. Mahir, "Hüseyin! Ben de bir hafta sonra yanındayım" dedi.

Cevahir, yeni yılın ilk ayının ortalarına kadar Aliağa'daki çalışmalarını sürdürdü.

Aralık ayının sonlarına doğru faşist saldırılar yoğunlaşır. Ancak öncesinde ilginç bir kampanya başlatılır *Milliyet* gazetesi ve SDDF'nin ortaklaşa çabasıyla. Bu, "silahı bırak" kampanyasıdır. Sosyal Demokrasi Dernekleri Federasyonu 20 Aralık'ta "silahı bırak" haftası düzenler[130] ve bütün sendika, öğrenci kuruluşları ile öteki başlıca kuruluşlara "haftaya katılma" telgrafları çekilir.[131] Ülkü Ocakları Birliği Genel Başkanı Ramiz Ongun

130. "Hafta", Ocak ayının ortalarına kadar devam eder.
131. *Milliyet*, 20.12.1970.

"silahsızlanmayı kabul ettiklerini" açıklar. Dev-Genç Genel Başkanı Kürkçü ise "Ne zaman ki iktidar, faşist milis kuvvetleri ve polis üniversitelere saldırmaz, o zaman gençlik yığınlarının kendilerini savunması için sebep kalmaz" şeklinde bir açıklama yaparak tepkisini dile getirir.[132] Hukuk Fakültesi öğretim üyelerinden Doçent Çetin Özek, İktisat Fakültesi'nde verdiği konferansta, Sosyal Demokratların tarihte de görüldüğü gibi, işçi sınıfının iktidara gelmek için giriştiği eylemleri engellediklerini ve faşizmin iktidar olmasına yol açtıklarını belirtmiş ve özetle şunları söylemiştir:

> Türkiye'de faşist kuruluşlar ve faşist güçler silahlıyken, bunlara karşı kendini korumak durumunda olan devrimciler gerçeği varken, soyut bir "Silahı bırak" kampanyasından söz etmek bir ihanetten ileri gidemez.[133]

Ant'ın tavrı da benzerdir:

> Egemen güçlerin örtülü faşizmden açık faşizme geçme çabalarının ağırlık kazandığı bir dönemde tarihsel sosyal demokrat ihaneti, sadece *"tedbir tasarıları"* karşısında değil, sağcı zorbalığın devrimci gençliğe saldırıları karşısında da kendini göstermiştir. Bütün gerici güçlerin devrimcilere saldırdığı sıralarda, bilinçsiz halk kitlelerinin iyi niyetli duygularını, gençlerin öldürülmesinden duyulan üzüntüyü kendine politik çıkar kaynağı olarak değerlendiren ortanın solundaki CHP'nin kuklası Sosyal Demokrat Dernekleri Federasyonu (SDDF), İnönü'den ve Ecevit'ten aldıkları icazetle ve Abdi İpekçi'nin *Milliyet*'inden aldıkları teşvikle *"silahları bırak"* kampanyası açmıştır.[134]

Kampanyadan üç gün sonra "silahı bırak" kampanyasına destek veren faşistler harekete geçerler ve 23 Aralık'ta, Mustafa İlker Mansuroğlu adlı AÜHF öğrencisini AÜFF bahçesinde vururlar. İlker, hastaneye yaralı olarak kaldırılır. Ancak saldırılar hız kesmez. İki gün sonra AÜFF'de faşistler tarafından açılan ateş sonucu AÜ Eğitim Fakültesi öğrencisi Dev-Genç'li "Panço" lakaplı Nail Karaçam[135] yaşamını yitirir. Cenazesi büyük bir öfke

132. *Milliyet*, 23.12.1970.
133. *Milliyet*, 23.12.1970.
134. *Ant*, Sayı 10, Şubat 1971, s. 12.
135. "Panço ona Meksika halk devriminin önderlerinden Panço Villa'dan gelen bir lakaptı... Geniş adımlarla, kollarını omuzdan hareket ettirerek, kabadayıca

içinde kaldırılır. Karaçam'ın cenazesinin kaldırıldığı Maltepe Camisi'ne doğru yürüyüşe geçen devrimciler, yolda rastladıkları ABD plakalı bir otomobili tahrip ederler; Türk şoföre dokunmazlar ama arabada bulunan bir ABD vatandaşını yaralarlar.

Yaralanmasından beş gün sonra Mustafa İlker Mansuroğlu da hastanede ölür. Dönemin en belirgin özelliği devrimci gençlerin tepkilerini, faşist saldırı bile olsa, ABD emperyalizmine karşı göstermeleriydi. İlker Mansuroğlu ve Nail Karaçam'ın öldürülmelerine büyük bir öfke duyan Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve arkadaşları, 29 Aralık günü, THKO'nun ilk eylemini[136] gerçekleştirirler; bir otomobille önüne geldikleri Kavaklıdere'deki ABD Büyükelçiliğini uzaktan silahla tarayarak faşist saldırıya cevap verirler. Aynı gün içinde İlker'in cenazesi de SBF önünde başlayan öfkeli bir yürüyüşle Sıhhiye istikametinden Maltepe Camisi'ne götürülür ve oradan uğurlanır.[137]

1970'lerin ikinci yarısına girilmeden siyasal ortamı daha da gerginleştiren bombalı olaylar yaşanır. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk-İş) Genel Merkezine 29 Aralık günü saat 21.30 sıralarında bir bomba atılır, binanın tüm camları kırılır ve binanın odacısı ağır bir şekilde yaralanır.

Türk-İş binasındaki patlamadan 10 dakika kadar önce de Ayrancı Çiftevler sokağında bir İngilizin oturduğu evin önünde de bir patlama olur.[138]

---

yürürdü. Bakışları hep sert ve keskindi..." Hüseyin Yavuz, *İsyan Günleri 1*, Derlem Yay., 2015, s. 219.

136. A. Tuncer Sümer, *Devrim: Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun Kuruluşu ve Kısa Mücadele Öyküsü*, Evrim Yay., 2017, s. 182.

137. İrfan Uçar'ın iddiasına göre yürüyüş korteji Kızılay istikametine yönlendirilmek istendi; orada polis bekliyordu ve darbe için bir provokasyon planlanmıştı. Ancak yürüyüş kitlesi Dev-Genç yöneticilerini dinledi, yönünü değiştirmeyerek provokasyonu önledi (Bkz. Münir Ramazan Aktolga, *Hatıralar*, Alter Yay., 2018, s. 113-114). Oğuzhan Müftüoğlu da bu konuyu şöyle anlatır: "Dil Tarih önündeki forumdan sonra Zafer Çarşısı'na kadar hep birlikte gidildi... Ancak yapılan kısa konuşmanın ardından kitlenin Kızılay istikametine yöneltilmesi istendi. Bunun için bütün MYK üyeleri Bakanlıklar tarafında bir set oluşturduk. Ben de oradaydım. Orada bizim bu tavrımıza karşı çıkanlardan bazılarıyla ufak çaplı itiş kakış da olmuştu. Kâzım Özüdoğru'nun o gür sesiyle bağırıp çağırarak kitlenin geri çekilmesi için çalıştığını çok iyi hatırlıyorum. Sonuçta tertiplenen provokasyon önlendi ve hep birlikte Dil Tarih'in önüne çekilerek dağıldık" (Oğuzhan Müftüoğlu, *Bitmeyen Yolculuk* (Söyleşi: Adnan Bostancıoğlu), Ayrıntı Yay., 2011, s. 65-66).

138. *Milliyet*, 30.12.1970.

Saldırılar devrimci demokrat örgütler tarafından "ABD faşist cunta tezgâhlamak istiyor" şeklinde değerlendirilir. Ve bu cunta modelinin adı da "Yahya Han"dır. Yahya Han modeli, devlet başkanının, iktidarı ülkenin silahlı kuvvetlerine devretmesidir. Cevahir, "Küba Devrimi" yazısında Türkiye'nin bu yola girdiğini yazmıştı:

> Bilindiği gibi Amerikan emperyalizmi, bir yandan sosyalist ülkeleri çembere almak bir yandan da gelişen Orta-doğu devrimci hareketini bastırmak için Yunanistan (cunta) - Türkiye (işbirlikçi iktidar) - İran (Şah) Pakistan (Yahya Han) zincirinin üzerinde dikkatle durmakta ve bu zinciri istediği gibi kullanmak için olağanüstü çaba harcamaktadır. Bugün zincirin Türkiye halkasını yöneten işbirlikçi iktidar çaresizlik içindedir. Ekonomik buhran ve kitlelerin rahatsızlığı emperyalizmi, zincirin bu halkasını kuvvetlendirmeye; ona yeni kan vermeye itmektedir. İşte Yahya Han formülünün altında yatan gerçek, özetle budur.[139]

1971 yılbaşı tedirgin geçer.[140] Yeni yılın ilk günkü gazetelerinde yer alan Genelkurmay Başkanı'nın demeci veya uyarısı,[141] o güne değin olağan temennilerle geçiştirilen yeni yıl demeçlerinden çok farklıdır:

> Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç, yeni yıl dolayısıyle dün Türk Silâhlı Kuvvetlerine yayınladığı mesajda, "Silâhlı Kuvvetlerimizin, her geçen gün biraz daha şiddetini ve anlamını genişleterek devletin ana temellerini sarsacak bir düzeye ulaşan eylemlerden çok ciddi endişe ve huzursuzluk duyduğunu açıkça ifade etmek isterim. Bütün bu eylemlerin tek hedefi millî bütünlüğümüzü, Cumhuriyeti

139. Hüseyin Cevahir, "Kitleler, Küba Devrimi ve Yeni Oportünizm", *ASD*, Sayı 23, Eylül 1970, s. 373.

140. Yılbaşı olaysız geçmişti ama "... son günlerdeki olaylar, atılan kurşunlar, dinamit lokumları, patlatılan Molotof kokteylleri, vurulan, bıçaklanan talebeler, sosyetenin kremasında ortaya çıkmak için pek zevk ve cesaret bırakmamıştı. Hele yılbaşının arefesinde eğlence yerlerine edilen telefonlarla yapılan ihbarlar ve bu lokallerin tahrip edileceğine dair çıkarılan şayialar, bütün bunların üzerine tuz biber ekmişti" (*Milliyet*, 2.1.1971).

141. Tağmaç, 1970 Haziran'ındaki işçi ayaklanmasından sonra MGK toplantısında yaptığı konuşmanın basına sızdırılmasıyla tarihe mal olan ilk uyarısını ağustos başında yapmıştı: "Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç'ın ekonomik gelişmenin çok ilerisine geçen sosyal hak arama cereyanları karşısında milli nizamın demokratik usullerle sağlanabilmesi için Anayasa'da değişiklik istediği, Milli Güvenlik Kurulu toplantılarında Başbakan Demirel'e 'Her düzensizliğin içine asker sokmayınız, bunun doğuracağı menfi neticeleri dikkate alınız' dediği öğrenilmiştir" (*Milliyet*, 4.8.1970).

ve Atatürk devrimlerini tümüyle yıkmak demek olduğundan, Türk ordusunun, millî varlığımızın yüksek menfaatleri gerektirdiği an, yurda uzanan elleri kıracağına kimsenin şüphesi olmamalıdır".[142]

"Cunta geliyor" endişesi iyice artmıştı. Hüseyin Cevahir'in muhtemelen İzmir'de karşıladığı hayatının son yılbaşısı Türkiye tarihinin her bakımdan yeni bir dönemine açılan kapıydı. Artık ne devlet aynı devlet, ne egemen sınıflar aynı egemen sınıflar, ne işçiler aynı işçiler, ne köylüler aynı köylüler, ne devrimciler aynı devrimciler, ne aydınlar aynı aydınlar, ne basın aynı basın, ne üniversiteler aynı üniversite... ne de Türkiye aynı Türkiye olacaktı. Sanki bütün ülke sihirli bir kapıdan geçecek ve her şey bambaşka hale gelecekti. Devrimci öğrenci gençliğin, işçilerin, köylülerin, aydınların... mücadelesiyle hayat bulan aydınlık bir dönemin son sahnesinin perdesi açılmıştı. Türkiye o yıl ağır bir karanlığın içine yuvarlanacak, buna karşı direnenlerin mücadelesi ise Türkiye solcularının Büyük Anlatısı olacaktı.

142. *Milliyet*, 1.1.1971.

1971

Yeni yılın ilk ayında Mahir Çayan liderliğindeki Kurtuluş grubunun önünde iki görev vardı: Bir yanda Mihri Belli ile yollarını ayırmanın nedenlerini Kurtuluş kitlesine ve özellikle Dev-Genç kadrolarına anlatmak ve başlatılan örgüt çalışmalarını hızlandırmak: "1971 başlarında aslında daha sonra THKP-C olarak bilinecek olan örgütün aşağı yukarı fikri, ana iskeletleri ve buna denk gelen bir eylem hattı, Mahir'in kafasında şekillenmişti ve Mahir bunu çekirdek örgüte büyük ölçüde benimsetmişti."[1] Bunu tamamlayacak olan en önemli çalışma ise broşürler ve *Kurtuluş*'ta yayımlanacak yazılar ile örgütün ideolojik temellerini kurmaktı. Mahir ve arkadaşları bu eksikliği gündeme almışlar ve işbölümü yapmışlardı. "Kesintisiz Devrim"[2] adlı broşürü Mahir, Dev-Genç'in tarihini konu edecek broşürü ise Yusuf Küpeli hazırlayacaktır.[3]

İki aydır üzerinde çalışılan *Aydınlık Sosyalist Dergi'ye Açık Mektup* broşürü Ocak ayında basılmış ve dağıtılmıştı. Artık Kurtuluş grubunun elinde ideolojik bir yol gösterici metin vardı. Broşürde, Mihri Belli'den kopuşun nedenleri ortaya konuyor ve o zamana değin savunulan görüşler özetleniyordu. Strateji belliydi:

> Bugün sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin solu içerisinde ideolojik mücadele, en son tahlilde, devrimin kırlardan şehirlerin kuşatılması şeklinde, köylü ordusunun işçi sınıfı kurmaylığında, uzun, dolam-

1. Bedri Baykam, "Ertuğrul Kürkçü", *68'li Yıllar: Eylemciler*, İmge Kitabevi, 1998, s. 429.
2. "Kesintisiz Devrim" kavramı daha önce aylık *Ant* dergisi tarafından hazırlanan "Sosyalizmin Zaferi İçin Kesintisiz Devrim" başlıklı yazıda kullanıldı (*Ant*, 3 Temmuz 1970, s. 13-38).
3. 2. İddianame, s. 81.

> bağlı bir halk savaşıyla zafere erişebileceğini savunanlarla, şehirlerde düşmanın çizdiği sınırlar içinde "legalite uğruna" mücadele ederek kendi özgücünün dışındaki güçlere bel bağlayanlar arasında cereyan etmektedir.[4]

Ya "legalite uğruna" mücadele veren ve "kendi dışındaki güçlere bel bağlayan" Mihri Belli'nin yanında yer alınacak ya da "halk savaşını savunanların" yanında yer alınacaktı. Buna göre "işçi-köylü ittifakı temeli üzerinde emperyalist boyunduruğun en zayıf olduğu kırlardan şehirlerin fethi rotasını izleyen bir halk savaşı ile zafere erişilecekti."

Bu anlayışa göre bir örgütlenmenin hayata geçirilmesi ve çalışılması gerekiyordu. Ancak öğrenci gençlik ile işçi örgütlenmesi ağırlıkla şehirlerdeydi. "Kırlar temel" denilmesine rağmen, çalışmalar şehirlerde yürütülüyordu. Mahir, bu konudaki görüşlerini değiştirmiş miydi? Değiştirmişse nasıl, neden değiştirmişti ve açıklaması neydi? Mahir'in yakın arkadaşlarından İlhami Aras'a göre özellikle 1970'te yapılan kır çalışmaları sırasında Mahir, olumsuz bir izlenim edinmiş ve "ilk aşamada" kırların temel alınmasından vazgeçmişti.[5] Bu yüzden de yayımlandığında itibar etmediği[6] Marighella'nın görüşlerini dikkate almaya başlamıştı.[7] Latin Amerika'da Küba Devrimi'nden sonra yayılan gerilla hareketleri, kırları temel alarak savaşı başlatmışlardı. Bir istisna vardı: Brezilya'da Carlos Marighella'nın kurduğu Ulusal Kurtuluş Hareketi. Marighella, diğer gerilla hareketlerinden farklı olarak Brezilya'nın nesnel şartlarını dikkate alarak şehir ve kır gerilla savaşının birlikte yürütülmesi gerektiğini söylemiş ve uygulamıştı:

---

4. Mahir Çayan, "Aydınlık Sosyalist Dergi'ye Açık Mektup", *Toplu Yazılar*, Su Yay., 2008, s. 181-2.
5. İlhami Aras, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 1*, Dipnot Yay., 2016, s. 54.
6. "Mahir ve Yusuf'un Carlos Marighella'nın kitabına itibar etmediklerini çok iyi hatırlıyorum" (Mahir Sayın, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 2*, Dipnot Yay., 2016, s. 218).
7. "... kırlardan şehirlerin fethedilmesi stratejisi çok özel bir protokol ve tören olmadan önderlerimiz tarafından nasıl önümüze konmuşsa yine bir akşamın sabahında 'şehirler temel kırlar tali' stratejisi önümüze geldi" (Mustafa Kemal Kaçaroğlu, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 2*, Dipnot Yay., s. 50). "Mahir attı önüme [Marighella'nın] el kitabını, şehir gerillasına başlayacağımızı anlattı" (İlhami Aras, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 1*, Dipnot Yay., 2016, s. 55).

> Emperyalizme karşı savaşımız yeni formülleri izleyerek, kendine özgü bir yolda ilerlemektedir. O halde, Brezilya'da herhangi bir gerilla ocağı -foko- kurmakistediğimiz yolundaki iddiaların tümü yalandır. Üç yönüyle birden, devrimci savaşın gelişimini amaçlayan genel bir strateji çizgisi izliyoruz: Şehir gerillası, psikolojik savaş, kır gerillası. Kır gerillası "ocak" şeklinde değil de, gerilla enfrastrüktürünün kökleşmesinin sonucu olarak, örgütümüzün gelişeceği her yerde düzenleyeceğiz. Ve Brezilya, toprağının büyüklüğü ile tanınan geniş bir ülke olduğundan, gerillayı bir "ocak" olarak değil de, bir *hareket savaşı* olarak göz önüne alıyoruz.[8]

Mahir'in Marighella'dan ne denli etkilendiğini söylemek mümkün değil elbette.[9] Ancak görüşlerin çakıştığı açıktı. *Aydınlık Sosyalist Dergi'ye Açık Mektup*'ta stratejik önemdeki taktik değişiklik bir dipnot olarak ortaya konmuştu:

> Fakat, emperyalizmin 3. bunalım döneminin özelliklerinden ve de Türkiye'deki üretici güçlerin gelişme seviyesinden dolayı Türkiye devrimi, Vietnam, Çin, Küba devrimlerinden farklı ara aşamalarından geçerek zafere erişecektir. Şehir ve kır ilişkileri ve halk savaşının aşamaları kendine özgü olacaktır. Birinci dönemde şehirler temel kırlar yardımcı, ikinci dönemde kırlar temel, şehirler yardımcı. "Birleşik Devrimci Savaş."[10]

Ancak bu değişikliği basit bir etkilenme olarak düşünmek Mahir'i hiç tanımamak anlamına gelir. Teoriye olan bütün hâkimiyetine rağmen Mahir, "somut durumun somut tahlili" ilkesine dayanarak hareket tarzı belirlemeyi devrimci mücadelesinin bir düsturu olarak benimsemişti. Bu önemli taktik değişiklik de aslında "somut durumun somut tahliliydi". Yeni yılın ilk ayının ilk haftasında SBF'de yapılan Dev-Genç toplantısında Mahir'in yaptığı konuşma[11] bunun kanıtıydı. Mahir, dönemin farkındadır:

---

8. Carlos Marighella, *Şehir Gerillası*, Çev. K. Seyhanlı, Ant Yay., 1970, s. 79-80.
9. "Hele hele üç günde kır gerillasından şehir gerillasına dönmek açık seçik etkilenmedir. Şöyle oldu... Carlos Marighella'nın ünlü kitabı çıkıyor, bizde de gelişiyor bu şehir gerillası, hadise bu" (İlhami Aras, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 1*, Dipnot Yay., 2016, s. 66).
10. Mahir Çayan, "Aydınlık Sosyalist Dergi'ye Açık Mektup", *Toplu Yazılar*, Su Yay., 2008, s.183.
11. Bu önemli konuşmanın tam metni için bkz. Turhan Feyizoğlu, *Mahir*, Totem Yay., 2017, s. 350-357.

> Yönetemez duruma gelen hâkim sınıflar, devrimci mücadeleyi kökünden yok etmek için yeni oyunlar sahneye koymuşlardır. Artık Amerikan emperyalizmi, bugün Türkiye'de yıpranan oligarşik gerici yönetimi yenilemek konusunda kararlıdır. Toprak ayağımızın altından hızla kaymaktadır. Kaybedecek zaman kalmamıştır.[12]

Örgütlenmek ve harekete geçmek gerektiğinin bilincinde olan Mahir, Dev-Genç'in ne derece önemli olduğunu somut bir şekilde ortaya koyar:

> Bugün proleter devrimci hareket henüz parti seviyesinde bir örgütlenmeye gidememiştir. Elimizdeki tek savaşçı örgüt Dev-Genç'tir. Dev-Genç, devrimci gençliğin kitlevi teşkilatıdır ve içinde çeşitli unsurları barındırmaktadır. Fakat bugün proleter devrimci ideoloji ve yönetim Dev-Genç'te hâkim durumdadır. Parti seviyesinde bir örgütlenme olmadığından, Dev-Genç bugün kısmen bir partinin yapacağı işleri de omuzlamıştır.[13]

(Bu açıdan *Aydınlık Sosyalist Dergi'ye Açık Mektup*'un altındaki isimlere bakıldığında Dev-Genç'in önemi zaten anlaşılmaktadır. Fiilen kurulan veya kurulacak olan Parti'nin Merkez Komitesi üyeleri Mahir Çayan, Yusuf Küpeli, Münir Ramazan Aktolga'nın yanında işçi örgütlenmelerinin sorumlusu durumunda olan Bingöl Erdumlu, Sina Çıladır, Sırrı Öztürk'ün isimleri değil, Dev-Genç Genel Başkanı Ertuğrul Kürkçü'nün ismi de vardır.)[14] Ancak Mahir, somut duruma dayanan bu görüşünün yanlış anlaşılmaya açık olmasından ötürü kimi uyarılarda bulunur:

> Bütün bunlar, bizi, gençlik hareketlerini ve onun örgütü olan Dev-Genç'i, ne olduğundan fazla görmeye, onun gücünü abartmaya, ne de onu olduğundan daha aşağı seviyede görmeye götürmelidir. Bunların ikisi de yanlış görüşlerdir. Gerçek durum ne ise onu olduğu gibi koymak gerekmektedir. Dev-Genç bir parti değildir. Ama kimse bize gökten kendiliğinden parti indirmeyecek. Parti de, "öz örgüt" de bu hareketin içinden ortaya çıkacaktır. Türkiye'nin pratiği budur.[15]

12. Turhan Feyizoğlu, *Mahir*, Totem Yay., 2017, s. 350.
13. Turhan Feyizoğlu, *Mahir*, Totem Yay., 2017, s. 355.
14. "Tabii bu mektubu kaleme alan esas olarak Mahir'di, ama hem bizim bu 3'lüyü işaret etmek için hem de Dev-Genç'in bu bildirimle yanında olduğunu göstermek için benim de adım kondu" (Musa Kaplan, "Ertuğrul Kürkçü", *Devrim Yolcuları*, Ozan Yay., 2012, s. 52).
15. Turhan Feyizoğlu, *Mahir*, Totem Yay., 2017, s. 355.

Kurtuluş hareketinin THKO'dan en önemli farkı, sadece yaygın ve örgütlü bir gençlik örgütüne değil, küçümsenmeyecek bir işçi ve bölge (Ege, Karadeniz ve Akdeniz) örgütlenmesine de sahip olmasıydı:

> THKP-C'yi kuran sürecin berisinde sosyalist hareket bakımından son derece yaygın bir alan üzerinde ve çok çeşitli toplumsal sınıf ve katmanlar arasında sürdürülmüş olan iki üç yıllık bir özgül çalışma yatıyordu.[16]

Mahir açısından bütün mesele işte böyle bir zemin üzerinde örgütlenmek ve en önemlisi de bu örgütlenmeye önderlik edebilecek proleter devrimci bir kadro oluşturabilmektir:

> Kim mücadele içindeyse, kim "boş gecelerini değil de, bütün bir ömrünü devrime vermişse" o, bu görevi yüklenir. Yoksa yukarıdan icazet vermeyle bu işler olmaz. Elimizdeki ölçü, sınıflar mücadelesi içinde en önde mücadele etmek olmalıdır. Bir kişi dün bu görevi yerine getirebiliyorsa, o zaman devrimci olabileceği gibi, bugün bunu aksatıyorsa devrimci olamaz. Herkes kendini iyi tartmalıdır. Boş hayallerle avunmak zamanı geride kalmıştır.[17]

Hüseyin Cevahir, bir "devrimci"nin karakter ve formasyon olarak nasıl olması gerektiğini çok iyi biliyor ve ortaya çıkan yanlış eğilimlerle de mücadele ediyordu. Şaban İba'nın yazdıklarına göre Hüseyin Cevahir bu konudaki hassasiyetini, Yusuf Küpeli tarafından hazırlanan broşüre yaptığı katkı ile de göstermişti:

Hüseyin Cevahir, devrimci saflarda daha çok soyadı ile bilinen ve buna uygun devrimci hareketin bir cevahiriydi. Mütevazı, kibar, sakin, sessiz, gerekmedikçe konuşmayan ve koltuğunun altında her zaman bir kitap taşıyan, insan ilişkilerinde duyarlılığıyla dikkat çeken militan bir devrimciydi. Hepimizden farklı olarak kültür ve sanat çalışmalarıyla da öne çıkan ve edebî kişiliğiyle sağlam gözlemleri olan bir yoldaştı. Bu bağlamda çoğu kişinin bilmediği, Cevahir'in insan davranışlarına verdiği önemi ve devrimci duyarlılığını gösteren bir konuda bilgi vermek istiyorum. Ocak 1971'de Yusuf Küpeli tarafından yazılan *1965-1971 Türkiye'de Devrimci Mücadele ve Dev-Genç* isimli broşürde devrimci gençliğin zaafları üzerine yapılan iki paragraflık bir bölüm var. Bu bölüm Hüseyin Cevahir'in

16. Ertuğrul Kürkçü, *İsyanın İzinde*, Dipnot Yay., 2013, s. 101.
17. Turhan Feyizoğlu, *Mahir*, Totem Yay., 2017, s. 356.

okul kantinleri ve koridorlarında volta atan, tespih sallayan ve argo kavramlarla konuşan Dev-Gençli militanlara yönelik yaptığı eleştirilerinden kaynaklanan bir vurguydu. Cevahir bu görüşlerini birkaç kez militanlardan sorumlu konumda olan benimle konuşarak eleştirilerini anlatmış ve bu kişilerin uyarılmalarını istemişti. Ben bu devrimcilerin Dev-Genç'in en ileri militanları olduğunu, antifaşist mücadelede bütün yükü onların taşıdığını, zaman zaman yumuşak bir dille benim de uyardığımı, ancak onların tepkisini çekecek tutumlardan kaçınılması gerektiğini filan söyledim. Cevahir bu uyarılarını Yusuf'a da anlatmış olmalı ki, bu eleştirileri broşüre eklendi. Broşür yayınlandıktan sonra benim, "Gençliğin içinde ayrışma ve saflaşmaların yoğun olarak sürdüğü koşullarda bu eleştiri gerekli miydi?" şeklinde itirazım oldu. Nitekim bazı militanlar, "Bize lümpen deniliyor" diyerek o sırada silahlı eylemleriyle devrimci gençliğin ilgisini çeken THKO'ya yönelerek saf değiştirdi. Broşürde sözünü ettiğim ilgili bölüm şöyleydi:

"Bir yanlış da, bazı kişilerde lümpen eğilimlerin ortaya çıkmasıdır. Ve bu kişiler, kendilerine 'profesyonel devrimci' sıfatını yakıştırabilmektedirler. Profesyonel devrimciliğin şartları şöyle özetlenebilir: 1- Diyalektik ve tarihi materyalizmi dünya görüşü olarak kabul etmek ve kavramak. 2- Bilimsel sosyalizmin klasiklerini, yurt ve dünya meselelerinin, yurt ve dünya pratiğini okuyup öğrenmekle kendini yükümlü görmek. 3- Devrim işinin dışında bu düzenin şu veya bu kurumu ile bütün ilişkileri ya kesmiş olmak, ya da bir işaretle kesebilecek düzeyde sürdürmek. 4- Her çeşit 'tantana' ve eyyamcılıktan uzak, yaptığı işleri ilan etmeden çekirdekten yetişmiş olmak, hareket içinde pişmek. 5- Parti üyesi olmak. Eğer parti derecesinde bir örgütlenme yoksa, belli bir devrimci mihrakın disiplinine tabi olmak. En önemli bir zaaf, yanlış eğilim de, hareketin küçük burjuva sınıfsal kökene dayanmasından gelmektedir. 'Solcu' laf ebelikleri yaparak hareketin saf elemanları üzerinde etkin olmaya çalışmak; hiçbir ilke birliğine ve proleter yoldaşlığına dayanmayan 'ahbap çavuş birlikleri' kurmak; taban temsilciliği pozları takınıp, yanlış ve hastalıklı eğilimleri pohpohlayarak kendi kariyerizmini kitle dileği şeklinde göstermek; bazen saygılı ve masum tavırlar, bazen Don Kişotvari olduğundan fazla görünmeler, çığırtkanca övünmeler ve yakınmalar şeklinde kendini göstermektedir bu yanlış eğilim. Küçük burjuva sınıfsal köken, proletaryanın ideolojisine sımsıkı sarılıp, onun kavgası içine samimiyetle girilerek küçük burjuva kişiliklerde devrim yapılmadığı sürece bütün saymaya çalıştığımız yanlış eğilimlere de kaynaklık etmektedir" (*1965-1971 Türkiye'de Devrimci Mücadele ve Dev-Genç*, s. 53-54, Kurtuluş Yayınları-2, Mart 1971).

Mahir açısından ilk adım, merkezde olan Dev-Genç'in mücadelesi içinde pişmiş, küçük burjuva eğilimlerden kendini kurtarmış, "bütün ömrünü devrime adayan" ve "boş hayallerle

avunmayan" kadrolarla birkaç gerilla birliği oluşturmaktı. Gerilla, eylemlerini şehirde yapacak ve daha sonra da kırlardaki hazırlığın tamamlanmasıyla birlikte kırlara çekilecekti. Mahir, gerilla gruplarının "politik ve askeri liderliğin birliği" ilkesine göre oluşturulmasına daha baştan büyük özen göstermişti. Hareketin lideri olarak kendisinin de bir gerilla birliğinin başında olması bunun kanıtıydı. Marighella da aynı ilkeyi benimsemişti:

> Askeri ve siyasal durumları birbirinden ayırma eğilimleri, en belirsizcesine dahi olsa, bizim dışımızdadır. Brezilya devrimci savaşında, askeri kadroları yöneten siyasi komiserler yoktur. Örgütün üyeleri, siyasal kadroları oluşturdukları gibi, askeri kadroları da oluştururlar. Bu kadroların oluşturulması için hemen harekete geçilir. Askeri ve siyasi yanları biraraya getiremeyenler, hayatta kalabilmek için gerekli saydığımız koşullara sahip değildirler.[18]

Mahir, kendisinin başına geçeceği bir gerilla birliği[19] oluşturmak için harekete geçtiğinde aklına gelen ilk isim Hüseyin Cevahir oldu. Cevahir, o sıralarda İzmir'de işçi çalışmasının içindeydi. Mahir haber gönderdi ve ondan Ankara'ya gelmesini istedi. Bingöl Erdumlu, YİS'in Necmettin Giritlioğlu'nun ölümünden sonra şanssız bir dönemde olduğunu, Cevahir'in bu dönemde çalışmalara katıldığını ve bu yüzden de "sıkıldığını" belirtir:

Ancak ne yazık ki geçen günlerde Cevahir, deyim yerindeyse "sıkıldı" ve Ankara'ya döndü. Daha faal bir dönem olsaydı, belki dönmezdi. Mahir de gerilla örgütlenmesinde Cevahir'i yanında görmek istiyordu. Cevahir'in işçiler arasında çalışmasının daha doğru olacağı yolundaki ısrarlarım sonuç vermemişti. Cevahir artık, Aliağa'daki işçi çalışmasından sonra, o zaman daha adı konmamış olan THKP-C'nin "vurucu kadro"larından biri olmuştu.

---

18. Carlos Marighella, *Şehir Gerillası*, Çev. K. Seyhanlı, Ant Yay., 1970, s. 82.
19. Mahir, kendisinin başına geçeceği gerilla birliği dışında birkaç grup daha oluşturmayı planlamıştı. Bunlardan biri İlhami Aras'ın içinde olduğu gruptu. "[Mahir] Önce şehir gerillasını anlatıyor, sonra da benim bu gerilla işlerini örgütleyeceğimi, gerilla hazırlayacağımı anlatıyor. 'Çok uygun' diyorum..." (İlhami Aras, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 1*, Dipnot Yay., 2016, s. 72).
"Biz dördümüz (ben, İlhami [Aras], [Mustafa] Kemal [Kaçaroğlu], Mahir [Sayın]) THKP-C'nin ilk silahlı grup örgütlenmesi idik" (Şaban İba, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 1*, Dipnot Yay., 2016, s. 288).

Hüseyin Cevahir muhtemelen ocak ortasında Ankara'ya geldi ve gerilla örgütleme çalışmalarına katıldı. Cevahir'in gelmesiyle birlikte Mahir'in oluşturmaya çalıştığı grubun üç kişisi belli olmuştu. Ulaş, zaten çoktandır "ortalıktan kaybolmuştu". Bu, Ulaş'ın yeni döneme hazırlandığını gösteriyordu çünkü "ortalıktan kaybolma" legaliteden kopma ve illegaliteye hazırlanma anlamına geliyordu:

> İşler başka bir yöne doğru, farklı bir örgütlenmeye doğru gidiyordu. Mesela Ulaş, İrfan Uçar, Cevahir pek ortalıkta görünmüyorlardı.[20]

> [Ortalıktan kaybolan] insanlar kendilerini yeniden konumlandırmak üzere gençlik hareketinden çekiliyordu. Ev, şu bu tutmak gibi işler yapıyorlardı. Herhangi bir şekilde gizli yaşam gerekli olduğunda bilinmeyecek, görünmeyecek, tanınmayacaklar ve tabii bunu oluşturacak olanlar gençlik hareketi içerisinden geldikleri için de ortadan kaybolacaklardı.
> Mesela bu timler oluşturulmadan epeyce bir zaman önce, bunun bazı örnekleri uygulanmaya başladı. İlk Ulaş'ı çektiler gençlikten, hatırlıyorum. İlginç bir anekdottur; ben bir gün Ulaş'ı takım elbiseli, kravatlı, elinde bond bir çantayla okula giderken gördüm. O arada da Ulaş ortalıklarda görünmüyordu, "Nerelerdesin ya, kayboldun" dedim, "E ne yapalım, herkes okulunu bitiriyor, biz kala kala bir hal olduk, biraz da derse gideyim" dedi.[21]

Şadi Samer, bu "ortadan kaybolma" sırasında Ulaş'ın, aynı zamanda gelir elde etme amacıyla kuruyemişçi dükkânı açtığını ve birlikte başka işler yaptıklarını anlatır. Halil Ergün'ün "ortadan kaybolma"dan önce Ulaş'ı son kez görüşü ise, onun İstanbul'a gitmesinden önceye rastlar:

> Ulaş İstanbul'a gönderilecek, tabii ben neden gideceğini sormak durumunda değilim. Son gün bizim evde makarna yapmıştı. Sosisli makarnayı çok severdi. O makarnayı yiyişi hâlâ gözümün önünde, şapur şupur yemişti. Ulaş'ı son görüşümdü.[22]

Gerilla grubunun tamamlanması gerekiyordu. Bu süreçte Ziya Yılmaz zaten sürekli Mahir'in yanındaydı:

20. Oğuzhan Müftüoğlu, *Bitmeyen Yolculuk* (Söyleşi: Adnan Bostancıoğlu), Ayrıntı Yay., 2011, s. 61.
21. Mahir Sayın, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 2*, Dipnot Yay., s. 225.
22. Musa Kaplan, *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 146.

> O aşamada Mihri Belli'yle de kesin olarak ayrıştık. Tabii bu duruma itiraz eden arkadaşlar da var, özellikle İstanbul'da. Bir yandan da oraya gidip geliyoruz, ikna etmeye çabalıyoruz. O görev bana verilmişti ama ben artık nerede yatıp kalktığımı unutur duruma gelmiştim; bir gün Fatsa'dayım, bir sonraki gün Ankara'da... İki saatlik bir toplantı ardından İstanbul'a geçiyorum. Sonra da tekrar Karadeniz'e. 1970 yılı, asıl olarak yaz ayları epey yoğundu fakat 1971 yılının ocak ayından muhtıra gününe kadar çok daha yoğundu.[23]

Bu yoğun devrimci çalışma, haliyle, Ziya Yılmaz'ı Fatsa'dan koparıp Mahir'in gerilla grubuna girmesine yol açmıştı. Bu süreçte Mahir'in ilk grubunda Ziya Yılmaz, Ulaş Bardakçı ve Hüseyin Cevahir'in dışında Hüdai Arıkan ve Selçuk Şahin Polat vardı. Ancak şubat ayının ortasından sonra grup, İstanbul'a gitme kararı alınınca durum değişir; Polat ve Arıkan İstanbul'a gelmek istemezler. Yerlerine iki kişi gereklidir. Kamil Dede ve Oktay Etiman, Mahir ve Hüseyin açısından gerilla timinde yer alabilecek arkadaşlarıydı. Hüseyin Cevahir, Kamil Dede ile bizzat bu mesele üzerine konuşur:

> Gençlik hareketleri içinde sivrilmişim. Öğrenci hareketleri içinde gözünü budaktan sakınmayan, kavgaysa kavga, dövüşse dövüş, geri adım atmayan bir yapım var. Fakat evliydim ve çocuğum vardı... Buna rağmen demişler, biz bu teklifi yapalım. Kabul ederse time katılsın. Hüseyin Cevahir yaptı teklifi... (...) İstanbul timi olarak eylemleri beş kişi üstlenecekti... Hüseyin Cevahir dedi ki "8 Martta İstanbul'a geleceksin, filanca yerde şu saatte bulunacaksın. Seni oradan bir arkadaş alacak." Arkadaşın kim olduğunu söylemedi ama Oktay Etiman...[24]

Oktay Etiman ile Mahir daha önce konuşmuş ve onu ikna etmişti:

> Bir gün Hüseyin Cevahir bana, benimle konuşmak için bir eve gideceğimizi söyledi. Ve Çankaya'da Nevzat Işık takma adıyla tutulan eve beraberce gittik. Daha sonra buraya Mahir Çayan geldi, kendisiyle konuştuk ve başka bir eve gideceğimizi söyledi. Bu ev Bahçelievler'de idi, oraya gittik. Burada Mahir bana, kendisinin bir grup arkadaşla İstanbul'a gideceğini, burada banka soygunu vs. cinsinden para temin

23. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 140-141.
24. Bedri Baykam, *68'li Yıllar: Eylemciler*, İmge Kitabevi, 1998, s. 119.

edilecek birkaç eylem yapacağını söyledi ve bana gelip gelmeyeceğimi sordu. Ben kendisine geleceğimi söyledim.[25]

(Cevahir, AID olayından "aranır" duruma düşmesinden sonra Fatsa'da Ziya Yılmaz'ın matbaasında çalışırken "Nevzat" adını kullanmıştı.[26] Anlaşılıyor ki hapis günlerinin bitmesinden sonra başlayan yeni dönemde de Nevzat Işık adını kullanmaya devam etmişti. Oktay Etiman'ın verdiği bilgiden Hüseyin Cevahir'in "Nevzat Işık" adına düzenlenmiş bir sahte hüviyet kullandığını ve bir ev kiraladığını anlıyoruz.)

THKO'nun 11 Ocak'ta yaptığı ilk banka soygunu sonrası iktidarın gözleri yeniden ODTÜ ve SBF'ye çevrildi; Demirel hükümeti bu iki "kurtarılmış bölge" ele geçirilmeden rahat edeceğe benzemiyordu. Diğer yandan ordunun ayak sesleri duyuluyordu. Her olay, kamuoyunda Demirel'in siyasi huzur sağlayamayacağı kanaatini güçlendiriyordu. Bu yüzden hükümet "sert tedbirler" almaya hazırdı. Banka soygununda kullanılan arabanın ODTÜ'ye yarım kilometre uzaklıkta bulunan ısı santrali önünde bulunması iktidar için iyi bir fırsattı. Soygundan iki gün sonra ODTÜ basıldı, arama yapıldı ama Deniz Gezmiş bulunamadı. Sıra SBF Yurduna gelmişti:

22 Ocak tarihinde toplanan Milli Güvenlik Kurulu'nun yaktığı yeşil ışıktan sonra işbirlikçi AP iktidarının maşası polis ve onların himayesindeki faşist komandolar, 24 Ocak günü Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrenci yurduna insanlık dışı bir saldırıda bulundular.
SBF yakınındaki Niğde öğrenci yurdundaki seçimleri devrimci gençlerin kazanması üzerine faşistlerin çıkardığı olayları bahane eden polis, "eli silahlı kişilerin" SBF yurduna sığındıklarını öne sürerek vahşice saldırıya geçmiştir. Fakat öğrenciler yiğitçe mücadele ederek polisi yurda sokmamıştır. Beceriksizliğin verdiği kızgınlıkla polis, bunun üzerine, kız öğrencilerin kaldığı binaya saldırmıştır. Saatlerce süren mücadelede polis her şeyi kırıp dökmüş, kız öğrencilere ahlaksızca saldırmış, işi tecavüze kadar götürmüş, öğrencilere ait eşyaları talan etmiştir.

25. Turhan Feyizoğlu, *Mahir*, Totem Yay., 2017, s. 384.
26. Musa Kaplan, *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 36.

Ancak polis şeflerinin öğrencilere dokunulamayacağına dair şeref sözü vermeleriyledir ki, polis yurda tamamıyla hâkim olabilmiştir. Verilen şeref sözüne rağmen zulüm ve işkence devam etmiş, buna polisin himayesindeki faşistler de katılmışlardır. Yurdun altıncı katından çıkan her öğrenci alt kata kadar sıralanan polislerin copları altında sürüklenmişler ve alt katta da faşistlerin saldırısı başlamıştır... (...)
Polis tarafından yakalanan ve toplum polisi karargâhına götürülen 314 öğrenciye, kız-erkek ayırımı yapılmaksızın sabaha kadar dayak ve işkence devam etmiştir. Polis tarafından yakalanan bu 314 öğrenciden 51 tanesi ertesi gün saat 17'de adliyeye sevk edilmişlerdir. Kendisine isnad edilen suç polise mukavemet, hakaret ve silah kullanmaktır. İsnad edilen suç ve öne sürülen deliller komik olmaktan da ötedeydi. İşte bir tanesi: Türkçe bilmeyen ve ifadesi ancak tercüman vasıtasıyla alınabilen Madimandika Rasim isimli Hintli bir öğrenci polise "Morisonun köpekleri" demekle suçlanıyordu!
Kendisine silah kullanıldığını iddia eden polis, ne didik didik ettiği SBF yurdunda bir tek silah bulabilmiş, ne de takip ettiğini iddia ettiği kişileri yakalayabilmiştir. Bu komik durumdan kurtulabilme telaşıyla Türkçe bilmeye ve Niğde yurdundaki olaylarla en ufak bir ilişkisi bulunmayan Pakistan uyruklu Skandel Şamsi isimli bir öğrencinin kaçanlar arasında olduğunu iddia eden polis, daha da gülünç duruma düşmüştür. Bütün bunlara rağmen, 51 öğrenciden 10 tanesi Anayasaya açıkça aykırı olan Ceza Yargılamaları Usulü Yasasının 104/3 maddesi gereğince tevkif edilmişlerdir.[27]

Niğde Yurdu baskınına katılan ve daha sonra da Siyasal Yurdu'nda polise karşı direnen grubun içinde olan Şaban İba, "Niğde Yurdu baskınında Hüseyin Cevahir de bizimleydi" diyor: "Siyasal Yurdu'na geldiğimizde onu ve diğer yöneticileri yurdun dışına çıkardık, baskında nezarete alınmasınlar diye." Şaban İba olayın detaylarını şöyle anlatıyor:

24 Ocak 1971'de bir grup Dev-Genç militanıyla Niğde Yurdu'nu bastık. Yurtta mahsur kalan devrimci arkadaşları dışarı çıkardık ve yurt önünde gösteri yaptık. Bu sırada olaya müdahale eden polisle çatıştık. Polis arabasını tarayıp, çatışarak Siyasal Yurdu'na kadar geldik. Kısa zamanda yurdu polis çevirdi. Yurttaki silahların bir kısmını çıkarttık, bir kısmını zulaladık. Dev-Genç'in diğer Merkez Yürütme Kurulu üyelerini yurttan çıkarttık (O ara sanırım Niğde yurdundan bizimle birlikte Siyasal'a gelen Hüseyin Yavuz bir şekilde yurtta kalmıştı). Sonra o meşhur yurt direnişine başladık. Giriş katından en üst kata

27. *ASD*, Sayı 28, Şubat 1971, s. 354-355.

kadar bir tür barikat savaşı verdik. Polis gaz bombaları atıyor ve silahla tarıyordu. Çatışma bütün gün ve akşama kadar sürdü. En son 25 kişi çatıda kaldık, daha başka gidecek yerimiz yoktu, hava kararmıştı. Sonunda silahlarımızı saklayarak teslim olduk.[28]

Olayın diğer bir tanığı da Mustafa Kemal Kaçaroğlu'dur:

Kat kat çatışmalar oldu. O çatışmada biraz rastlantı, biraz da bilinçli olarak SBF Öğrenci Derneği başkanı olan Hüseyin Cevahir, ben, İlhami Aras, Ertuğrul Kürkçü dışarıda kalmıştık. Dışarıda dekan ve fakültenin yöneticileri ile beraber polisle de temas kurarak bu saldırıyı engellemeye çalışıyorduk.[29]

Baskına "cevap" verilmesi amacıyla İlhami Aras ve arkadaşları üç gün sonrasının gecesinde harekete geçerler; bir Amerikan hedefini bombalayacaklardır. Çalıntı arabayla giderlerken bir polis aramasına denk gelirler; kaçmak isterlerken arabanın kaza yapması sonucu Mahir Sayın, Mustafa Kemal Kaçaroğlu ve İlhami Aras yakalanırlar. Bu sırada İlhami arabadan atlarken başından yaralanır ve hastaneye kaldırılır.[30]

SBF baskını, *ASD*'de "Bir Vahşet Örneği" başlığıyla haberleştirilmişti. İşte bu "vahşet" sırasında yurtta bulunan direnişçi öğrencilerden Arkadaş Zekâi Özger, "polis koridoru" içinden geçerken kafasına aldığı cop darbelerinden o kadar etkilenmişti ki, 5 Mayıs 1973'te, Ankara Kızılay'da Meşrutiyet Caddesi'nde yürürken düşer, Numune Hastanesi'ne kaldırılır ve beyin kanamasından hayatını kaybeder. Arkadaş Zekâi, 24 Ocak'ta Demirel hükümetinin talimatıyla gerçekleştirilen baskında başından aldığı yaralar yüzünden ölmüş olabilirdi, daha yazacağı çok şiir vardı, direndi... Yazdığı şiirleri arasında, ölüm nedeni olan baskını anlattığı "Adak" şiiri de vardır.

28. Şaban İba, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 1*, Dipnot Yay., 2016, s. 288.
29. Mustafa Kemal Kaçaroğlu, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 2*, Dipnot Yay., s. 57-58.
30. Detaylar için bkz. Mustafa Kemal Kaçaroğlu, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 2*, Dipnot Yay., s. 59. Ayrıca 28-29 Ocak 1971 tarihli gazeteler. 29 Ocak tarihli *Hürriyet* olayı "Hedef Bulsaydık Bombalayacaktık" manşetiyle vermişti.

ADAK

-yurtlarını yiğitçe savunanlara-

1.
nasıl anlatsam
değil, nasıl başlatsam
o şanlı günü
gecenin oynaşını
çılgın güruhu
kanlı düşmanı

2.
biz üçyüz yurtseverdik
üçyüz antlı yurt bekçisi
umutla beslerdik kanımızı
yediğimiz al alma
içtiğimiz nar suyu
her birimiz bir çiçek
büyütürdük, görevimizdi bu
sevgiyle sökerdik ayrıkotlarını toprağın
sevgiyle ayıklardık yaramaz kurtlarını
açsın diye en güzel çiçek

3.
biz üçyüz yurtseverdik
bir gün sularken çiçeklerimizi
üçbin kişilik düşman ordusu
ve onun paralı sivil askerleri
saldırdılar yurdumuza

birden bastırıldık
kötü bastırıldık
ikindi güneşi vururken yüreklerimize
ve onunla beslerken çiçeklerimizi
ama andımız vardı üç yüz çiçeğe
vermeyecektik onu açtıran toprağı
bu yurdu, büyütüp göverten gövdemizi

silahımız çiçeklerdi
cephanemiz yüreğimiz
sayımız azdı ama
korkumuz yoktu

kaç saat vuruştuk
kaç yüzyıl saat
sayımızın azlığına
düşmanın çokluğuna bakmadan
kan tutmuş üçbin düşmana
üçyüz yurtsever

daha da vuruşurduk
daha kaç yüzyıl saat
ah aymaz gece, oynaş gece
iğrenç karanlığıyla gelince
yurdumuzun yarısı düşman eline geçti
üçyüz yurtsever yarısı düşman eline geçti

gözü dönmüş kan tutmuş
çılgın güruh
kanlı düşman
öfkesini tutsak ettiklerinden alırken
direnmek onları feda etmek demekti
ah kalleş gece, kancık gece
sonunda teslim olduk işbirlikçi karanlığa

ama kul aşkına söylemeli
iyi direndik düşmana
üçyüz açılmış çiçek aşkına
iyi dayandık üçbin düşmana

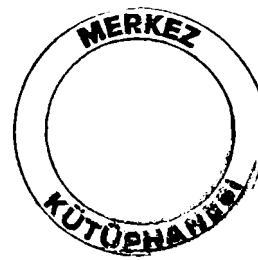
4.
düşman ordusunun küçükbaşlarından biri
elinde bir aygıtla bağırıyordu
-söz veriyoruz, namus sözü
namus sözü, kimseye dokunulmıyacak
kimseye vurulmıyacak, hiçkimse dövülmiyecek
teslim olun namus sözü

biliyorduk hepimiz
geçersek ellerine
korkunç dövülme ve işkenceler...
ama namus sözü verdi bir baş
dokunulmayacaktı kılımıza bile

düşmanın namuslusu
itin kudurmuşu

ah şaşıyorum nasıl ölmediğimize

üçbin kişilik düşman ordusu
ve onun paralı sivil askerleri
azgın düşman
çılgın güruh
kan mı tuttu sizi

vurdular, kötü vurdular
ne savaş kuralları
ne insanlık onuru
kara tarihlerinin
iğrenç bir zaferini daha
gövdemize kazdılar

gayrı bu kazıyla büyüyecek gövdemiz
bileyerek bilincimizin öfkeli keskinliğini

5.
bu vuruşmada ölü vermedik
ama ant içtik üçyüz yaralı
başlatmak için büyük savaşı
çoğaltacağız üçyüzleri

açıncaya kadar en güzel çiçek[31]

Arkadaşlarıyla birlikte gerilla eylemlerine hazırlandığı o ağır günlerde Cevahir, annesine ve hep "kardeşim", "öğretmenim" diye hitap ettiği eniştesi Fevzi Özkan'a birer mektup yazar. Onların endişe içinde olduğunu tahmin etmektedir elbette. Üstelik annesinin hasta olduğunu da duymuştur. Annesine yazdığı mektup bir anlamda teselli mahiyetindedir: İmtihanlar bitince köye gelecekmiş... bir kız varmış, nişanlanacakmış... Çalışıyormuş... gibi.[32]

Ancak her zaman olduğu gibi gerçekten mektuplaştığı kişi eniştesi Fevzi Özkan'dır. Cevahir, eniştesine yazdığı belki de bu son mektubunda, ailesi üzülmesin diye hiç istemediği halde yurt baskınından da söz eder. Çünkü o baskın yurttaki öğrencilerin vahşi bir dayaktan geçirilmesiyle son bulur ve Cevahir, bundan o denli etkilenmiştir ki mektubunda bundan bahsetmeden geçemez:

31. Arkadaş Z. Özger, *Sakalsız Bir Oğlanın Tragedyası* (yay. haz. Kenan Yücel), Ve Yay., 2014, s. 69-72.
32. Ankara Mektupları 2.

Ankara'da durumlar pek iyi değil. Gazetelerden okuduğunuz gibi her gün bir olay oluyor. Yurt basıldığı zaman ben okulda yoktum, daha doğrusu yurtta yoktum. Fakat korkunç bir durumdu. Yani nasıl anlatsam bilemiyorum. Gazetelerde yazılanlar, ancak durumun onda birini yansıtıyordu.

Cevahir, bu mektubumu yazmak için kalemi eline aldığında aklında Nâzım Hikmet'in çok sevdiği bir şiiri vardır. Bu şiirin bir dizesiyle mektubuna başlar. Arkadaşları Şadi Samer'in, Ziya Öztan'ın söylediği gibi çok sevdiği ve fırsat buldukça şiirlerini ezbere okuduğu Nâzım Hikmet'in "Saman Sarısı" adlı şiirinden alınan dizelerdir bunlar. Annesine yazdığı mektubunda yazamadığını, kendisini anlayan Fevzi Özkan'a yazmıştır.

Sevgili Kardeşim,
"İki şey var ancak ölümle unutulur; anamızın yüzüyle, şehrimizin yüzü." *Bu yüz*den önce anneme yazdım. Özlemişim meğer anneciğimi... [33]

Saman Sarısı
...
iki şey var ancak ölümle unutulur
anamızın yüzüyle şehrimizin yüzü
kapıcı uğurladı beni gocuğu geceye batık
yürüdüm buz gibi esen yelin ve neonların içinde yürüdüm
vakıt hızla ilerliyordu yaklaşıyordum gece yarılarına
çıktılar önüme ansızın
oraları gündüz gibi aydınlıktı ama onları benden başka gören olmadı
bir mangaydılar
kısa konçlu çizmeleri pantolonları ceketleri
kolları kollarında gamalı haç işaretleri
elleri ellerinde otomatikleri vardı
omuzları miğferleri vardı ama başları yoktu
omuzlarıyla miğferlerinin arası boşluktu
hattâ yakaları boyunları vardı ama başları yoktu
ölümlerine ağlanmayan askerlerdendiler
yürüdük
korktukları hem de hayvanca korktukları belli
gözlerinden belli diyemem
başları yok ki gözleri olsun
korktukları hem de hayvanca korktukları belli

33. Ankara Mektupları 3.

belli çizmelerinden
korku belli mi olur çizmelerden
oluyordu onlarınki
korkularından ateş etmeğe de başladılar artsız arasız
bütün yapılara bütün taşıt araçlarına bütün canlılara
her sese her kıvıltıya ateş ediyorlar[34]

Deniz'lerin banka soygunu, ardından ODTÜ ve SBF yurt baskınıyla hükümetin sert tedbirlere başvurması Mahir ve arkadaşlarını da bir an önce harekete geçirmeye zorlar. "Gerilla savaşına hazırlık" dönemi uzun süreceğe benzemiyordu. Silah almak ve lojistik destekler için para gerekiyordu. O zamana kadar okul, yurt, arkadaş ve aile imkânlarından elde edilen paranın bu ihtiyaçları karşılaması mümkün değildi. Para meselesi birkaç aydır bir "savaş örgütü" kurma peşinde olan Mahir ve arkadaşlarını düşündürüyordu:

(...) o ana kadar herkes kendi alanında kendi imkânlarıyla sorunlarını çözebiliyordu. Örneğin, Sina kendi bölgesinde kendi ilişkileriyle sorununu çözüyor, Halil [Söke bölgesi] yine aynı şekilde. İşte askerler kendi aralarında kendi ihtiyaçlarını giderebiliyorlar. Benim de dahil olduğum Karadeniz takımı... maddi sorunlarını çözebiliyor. Öğrenci hareketi benzer şekilde, hatta en rahat durumda olanlar onlardı.[35]

"Rahat durumda olan" Dev-Genç'in para kaynağı fakültelerdi:

ODTÜ ve Siyasal bu konuda daha avantajlıydı. Öğrenci derneklerinin dekanlıktan aldığı yardımlar vardı. Bir de okullar açıldığı zaman paso gibi belgeler öğrenci derneği tarafından veriliyordu. Buralardan elde edilen gelirin bir kısmı derneğin giderlerine ayrılırken önemli bir kısmı da Dev-Genç'in bütçesini oluşturuyordu. Açık söylemek gerekirse kantinleri de biz işletiyorduk o zaman. Soygunlar başlamadan önce bütçe buydu.[36]

34. Nâzım Hikmet, *Elyazmalarında ve Basılı Kitaplarda Saman Sarısı*, (haz. M. Melih Güneş), Yapı Kredi Yay., 2008.
35. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s.138-139.
36. Mustafa Kemal Kaçaroğlu, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 2*, Dipnot Yay., 2016, s. 49.

Daha 1970 yazında örgüt için para ihtiyaçları gündeme gelmişti:

> Direniş zamanına hazırlanmak için silah depolama, barınma yerleri ve ilişkileri sağlamak için maddi imkânlar temin etmek ve zamanı gelince direnişe geçmek hedeflenmişti. Tabii ki bunları yapmaya para da gerekiyordu... Mahir, Cevahir, Ziya, Ertan ve ben toplanıp konuşurken, benzinci vs gibi bazı kamulaştırmalar gündeme getirildi. Bu öneriye Ziya, Ertan ve ben hemen karşı çıktık ve "Böylesi ufak tefek şeyler için rizikoya değmez, bunları kendi imkânlarımızla biz de temin edebiliriz" dedik.[37]

Para bulmanın yollarından biri de aile olanaklarını kullanmaktı. Hareketin lideri Mahir Çayan bu konuda da örnek olmuş, ailesinden kalan mirası hareket için kullanmıştı:

> Mahir ise memleketi Merzifon'a gitti. Babası yeni ölmüştü sanırım. Miras işleri vardı. Mahir'in burnunda bir et parçası vardı onu rahatsız eden. Giderken bize "Miras işlerini halledeyim, paranın bir kısmıyla ameliyat olacağım gerilla başladığında sıkıntı çekerim çünkü. Arta kalanını da teşkilata vereceğim."[38]

O dönem muhtemelen pek çok kişi ailesel[39], pek çok kurum kendi imkânlarını şu veya bu oranda kullanarak Dev-Genç'e, Kurtuluş grubuna maddi desteklerde bulunmuşlardı.[40]

Ancak bu kaynaklar yetersiz kalıyordu. Sonuçta ihtiyaç duyulan parayı temin etmek için de akla gelen ilk iş, banka soymaktı. Ziya Yılmaz, anılarında banka soygunlarını "son seçenek" olarak düşündüklerini ama cunta tehlikesi nedeniyle "başka seçenek

37. İsmet Öztürk, *Mücadele Hayatım*, Dipnot Yay., 2010, s. 50-51.
38. Mustafa Kemal Kaçaroğlu, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 2*, Dipnot Yay., s. 43.
39. Oğuzhan Müftüoğlu da aile imkânlarını hareket için kullananlardan biriydi. "Cebimde Anamur'daki arazimizin satışından gelen on binlerce lira varken; bu para örgütün, halkın parasıdır diye, çoğunlukla makarna, zeytin-ekmek yiyerek hayatımızı sürdürmeye çalıştığımız zamanlar..." [Oğuzhan Müftüoğlu, *Bitmeyen Yolculuk* (Söyleşi: Adnan Bostancıoğlu), Ayrıntı Yay., 2011, s. 79].
40. Ankara Birliği Sahnesi'nden Halil Ergün de 1971 başında para bulma çabası içindeydi: "Para yok, perişanız, bizim gişedeki paralar da yetmiyor. Bana dediler ki, "Git, İstanbul'dan para topla."... Ben buraya [İstanbul'a] elimde resmi kâğıtla geldim. Yani devletin mühürlü kâğıdıyla, para toplamak için. Tabii yetkim de var. Buralarda dolaşmaya başladım, her yeri. Ali Poyrazoğlu'nun bir tiyatrosu vardı, oraya da gittim, Devekuşu Kabare'ye de gittim." (Musa Kaplan, *Devrim Yolcuları*, Ozan Yay., 2012, s. 230)

kalmadığını" ve banka soymaya karar verdiklerini anlatıyor.[41] Ancak o dönem banka soygunu, sadece gelir elde etmek için düşünülmüyordu; gerilla eğitimi için de bir vasıtaydı.[42]

Daha adı konulmamış THKP-C'nin ilk banka soygunu kararının nasıl alındığı 2. İddianame'de şöyle yazıldı:

> Türkiye Halk Kurtuluş Partisi Genel ve Merkez Komite üyeleri Hv. Yzb. Orhan Savaşçı, Yusuf Küpeli, Mahir Çayan, Ertuğrul Kürkçü, Münir Ramazan Aktolga, Ulaş Bardakçı, Ziya Yılmaz, Ankara Küçükesat Büklüm Sokak Çam Apartmanındaki dairede toplanarak ortaya koyacakları şehir gerillâ eylemlerinin ne olması gerektiğini müzakere etmişler; neticede bilâhare tesbiti yapılacak bir bankanın soyulmasına ve bu silahlı eylemin Mahir Çayan başkanlığında Hüseyin Cevahir, Hüdai Arıkan, Ulaş Bardakçı, Oktay Etiman'dan müteşekkil bir tim vasıtasiyle fiilen yapılmasına ve Ziya Yılmaz'ın da gözcülük görevi almasına karar verilmiştir.
> Ayrıca bu konudaki kararın verilmesi sırasında evde Hv. Tğm. Mehmet Alkaya, Hv. Ütğm. Mustafa Şahin, Hv. Ütğm. Yılmaz Salih Veyisoğlu, Hv. Ütğm. Tevfik Işık Çeviker, Hv. Tğm. Mazhar Ataç da bulunmuştur.[43]

Savcı'nın bahsettiği Büklüm Sokak'taki daire sıradan bir yer değildi. İlbay Kahraman'ın yaptığı söyleşide Orhan Savaşçı, Büklüm Sokak Çam Apartmanı'ndaki dairenin 1969 sonlarından itibaren Hava Kuvvetleri Proleter Devrimci Örgütü'nün oluşmasında önemli bir rol oynadığını anlatıyor:

> Çam Apartmanı'nda bir arada olan askerlerin devre ve sınıf arkadaşları zaman zaman Ankara'ya geldiklerinde doğal olarak [bu daireye] arkadaşlarını ziyarete geliyorlardı. Bunlar değişik bölge ve birliklerde görevli kişilerdi. Bu ziyaretler, değişik bölge ve birliklerde var olan benzeri yapılanmalarla kurulacak ilişkilerin de başlangıcı oluyor... [Bu dönemde] Mahir ve Yusuf'la tanıştım. Daha sonra ikisini diğer arkadaşlarımla tanıştırdım. Mahir ile Yusuf da Büklüm Sokak'taki eve gidip gelmeye başladılar... Mahir'in bir gelişinde yanında Hüseyin Cevahir de vardı. Dolayısıyla onunla da tanıştık. Daha sonra da sık sık Çam Apartmanı'na gelip gitmeye başladı. Aşağı yukarı aynı zamanda

41. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 143.
42. "Bugün bu saldırı biçimi çok yaygın şekilde uygulanmakta, bir gerillacı için devrimci savaş tekniklerini öğrenmekte ilk eğitim teşkil etmektedir" (Carlos Marighella, *Şehir Gerillası*, Çev. K. Seyhanlı, Ant Yay., 1970, s. 118).
43. 2. İddianame, s. 105.

> Ulaş (Bardakçı) ve Münir (Aktolga) ile de tanıştık. İşte askerlerin Devrimci Gençlik Hareketi'yle ilişkisi böyle başladı.[44]

Savcı'nın banka soygununa karar verilen ev olarak bahsettiği ev buydu.

O günlerde, THKP-C tarihi bakımından önemli bir gelişme yaşanır. Geçici Genel Komitenin içinde olan Orhan Savaşçı'nın başında olduğu Hava Kuvvetleri Proleter Devrimci Örgütü, Haziran 1970'te, tüzüğün Çam Apartmanı'ndaki dairede yapılan toplantı sonrası kabul edilmesiyle kurulmuştu.[45] Örgütün Genel Komitesi 1971 Şubat'ının ilk günlerinde[46] Ankara Atatürk Orman Çiftliği'nde bir toplantı yapar:

> Bu toplantıya katılan mahalli örgüt temsilcileri (Yılmaz Salih Veyisoğlu, Orhan Savaşçı, Mehmet Alkaya, Nevzat Yüce, Kemal Berişler, Ali Özeloğulları, Güven Aktan, Cengiz Solak, Mehmet Sefa Sınmaz, Mazhar Ataç, Sürhay Tunçman, Erşan Tepeli, Mustafa Şahin, Seyfi Akman, Reşat Tavşancı) Hava Kuvvetleri Proleter Devrimci Örgütü'nün o dönemde "Kurtuluş Grubu" olarak adlandırılan arkadaşlarımızla ortak bir örgütsel yapı içinde bir araya gelmesine karar verdi.[47]

Böylece "darbeci örgütlenmelerle kendiliğinden bir sınır çizilmesi"[48] amacıyla Hava Kuvvetleri Proleter Devrimci Örgütü adını alan örgüt, o zaman daha adı Kurtuluş grubu olan hareketin bir parçası haline gelmişti.

Orhan Savaşçı, Savcı'nın iddiasını kısmen doğrulamakla beraber soygun kararının bu evde alınmadığını belirtir:

> 12 Şubat'tan (1971) sanıyorum bir gün önce Mahir, Hüseyin (emin değilim Yusuf da olabilir) [söz konusu eve] geldiler. Ben de o gün oradaydım. Heyecanla planlarını anlattılar. Küçükesat Ziraat Bankası'nı soyma kararı almışlardı. Bankayla ilgili keşif işlerini Münir tamamladı dediler. Eve gelirken birkaç değişik renkte peruk da getirmişlerdi.

44. Orhan Savaşçı, *Cepheden Anılar* (Söyleşi: İlbay Kahraman), Ayrıntı Yay., 2015, s. 28-29.
45. Orhan Savaşçı, *Cepheden Anılar* (Söyleşi: İlbay Kahraman), Ayrıntı Yay., 2015, s. 25-26.
46. 2. İddianame, s. 102.
47. Orhan Savaşçı, *Cepheden Anılar* (Söyleşi: İlbay Kahraman), Ayrıntı Yay., 2015, s. 27-28.
48. Orhan Savaşçı, *Cepheden Anılar* (Söyleşi: İlbay Kahraman), Ayrıntı Yay., 2015, s. 26.

Karar, evde bulunanlar (Mazhar Ataç, Salih Veyisoğlu ve ben) tarafından sevinçle karşılandı ve hemen onaylandı.
İlk defa "Bir banka en az riskle nasıl soyulur?" sorusuna heyecanla, hep birlikte uygun cevabı bulmaya çalıştık. Şöyle ya da böyle yapalım gibisinden her kafadan bir ses çıktı. Birçok öneri dile getirildi (Bu konuşmalar başladığında Selçuk Polat arkadaşımız da Çam Apartmanı'na gelmişti). Neticede anlaştık. Daha önceden kimlerin soygunda yer alacağı arkadaşlarımız arasında konuşulmuş, hatta görev bölüşümü bile yapılmıştı. Yapılan plana göre, el konulan aracı Ulaş kullanacaktı, Mahir, Hüseyin Selçuk ve Hüdai soygunu gerçekleştirecekti, Ziya da gözcülük görevi yapacaktı.[49]

Planladıkları gibi harekete geçildi. Soygun *Milliyet* gazetesinde geniş bir şekilde yer aldı:

Küçükesat'taki Ziraat Bankası şubesi [12 Şubat günü] saat 11.35'de silahlı dört soyguncu tarafından soyulmuştur.
Soyguncular, veznedardan 48 bin 660 lira 30 kuruşu tabancalarını çekerek almışlar ve torbalarına doldurarak otomobille kaçmışlardır.
Dört soyguncu, olaydan önce 06AZ470 plaka sayılı taksiye müşteri olarak binmişler şoförü silah zoruyla Gölbaşı'na götürerek orada ellerini, kollarını bağlayıp arabadan aşağı atmışlar ve otomobile sahip olmuşlardır.
Taksinin şoförü Fazlı Alpay, polisin gösterdiği fotoğraflara baktıktan sonra, "Soyguncuların Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Sinan Cemgil'in olabileceklerini" söylemiş, "Aşağı yukarı onlara benziyor" demiştir. Soyguncular bankada bulunan Muhabere Teğmeni Necdet Zincirkıran'ın da tabancasını almışlardır. Siyah güneş gözlüğü takan soyguncular dan birinin saçlarının hippy'ler gibi çok uzun bulunduğu ve bu yüzden peruk takmış olabileceği görgü tanıkları tarafından ileri sürülmüştür.
İkinci Şube Müdürü Mustafa Erdoğan'ın açıkladığına göre üç soyguncular Çankaya'daki "Annem" lokantasının önünden 06AZ470 plakalı 56 model siyah bir arabayı çevirerek binmişlerdir. Soyguncular şoför Fazlı Alpay'ı silah tehdidiyle Gölbaşı'na götürmüşler ve burada şoförü iple bağlayarak şehre dönmüşlerdir.
06AZ470 plakalı otomobil saat 10.55 civarında Küçükesat Dörtyol'da bulunan Ziraat Bankası önünde durmuş ve içinden gözlerinde güneş gözlüğü olan üç şahıs bankadan içeri girmiştir.
Bankaya giren üç kişiden uzun boylusu Cari Hesaplar Servisine giderek 450 liralık bir hesap açtıracağını, adının Hasan Özger ve Bayındırlık

49. Orhan Savaşçı, *Cepheden Anılar* (Söyleşi: İlbay Kahraman), Ayrıntı Yay., 2015, s. 50-51.

Bakanlığı inşaat teknisyeni olduğunu söylemiştir. Banka memuru hesap cüzdanını hazırlamış ve vezneye göndermiştir. Veznedar Tamer Baygün hesap sahibi Hasan Özger'den 450 lirayı vezneye yatırmasını istemiştir.

Uzun boylu, siyah gözlüklü, sarı peruk taşıyan genç, bu sırada cebinden çıkardığı tabanca ile bankada bulunanlara "Eller yukarı, kimse kıpırdamasın" diye bağırmıştır. Aynı anda diğer iki arkadaşı da silahlarını çekmişler ve bankada müşteri olarak bulunan Muhabere Teğmeni Necdet Zincirkıran'ın tabancasını da orta boylu, siyah saçlı olan soyguncu almıştır. Diğer soyguncu ise o sırada dışarı ile telefonla konuşan bir memurun konuşmasına mani olmuş ve kısa bir süre içinde ellerini arkadan bağlamıştır.

Kısa boylu soyguncu, arkadaşlarının banka memurlarını ve teğmeni tabanca tehdidi ile kontrol ederken vezneye yaklaşmış ve veznedar Tamer Baygün'e cebinden çıkardığı bir torbayı uzatarak "Paraları içine doldurmasını" söylemiştir. Veznedar Baygün önündeki çekmeceden çıkardığı paraları torbaya doldurmaya başlamıştır.

Veznedar paraları torbaya doldurduğu bir sırada her iki elinde tabanca bulunan üçüncü soyguncunun telaşa kapıldığını ve arkadaşlarına "Haydi artık yeter, hemen çıkmalıyız" dediği banka memurları tarafından duyulmuştur.

Soyguncular bu ihtar üzerine derhal toparlanmışlar ve bankadan çıkmaya hazırlanmışlardır. Bu sırada uzun boylu ve sarı peruk taşıyan genç cebinden çıkardığı bir Altınbaş çayı paketini banka memurlarına göstererek, "Bunun içinde bomba vardır. Her an patlar" diyerek kapının önüne bırakmıştır. Soyguncular kapının önünde bekleyen taksiye binerek Küçükesat'tan aşağı doğru kaçmışlardır. Soyguncular kaçarken olay banka müdürü tarafından polise duyurulmuştur.

Banka memureleri ifadelerinde özellikle soygunculardan ikisinin peruklu olduğunu ve diğerlerinin de takma bıyık taktığını ileri sürmüşler ve vezneden parayı alanın sesinin kalın olduğunu söylemişlerdir.

Yapılan teşhisler sonunda soygunu yapanların Deniz Gezmiş ve arkadaşları olduğu bildirilmiştir. Arabada bekleyen şahsın da Kor Koçalak olduğu söylenmektedir. Teğmen Necdet Zincirkıran'ın Deniz Gezmiş ve Yusuf Aslan'ı kesinlikle tanıdığı belirtilmiştir.

Soygun anında bankada para yatırmak için bulunan Muhabere Teğmeni Necdet Zincirkıran, soygundan hemen sonra soyguncuların ardından bankadan fırlamış ve kapının önünde bekleyen jeep'ine atlayarak, şoförüne önündeki arabayı takip etmesini söylemiştir. Ancak Bülbülderesi istikametine giden 06AZ470 plakalı taksi, iki sokak sonra jeep'in takibinden kurtulmuştur.

06AZ470 plakalı taksi dün akşam saat 17.30 civarında Bulvar üzerindeki Philips acentesinin önünde bulunmuştur. Arabanın oraya nasıl ve kimin tarafından bırakıldığı kimse tarafından görülmemiştir.

Arabanın banka soygunundan sonra Konya yolu üzerinde seyrettiğine dair yapılan ihbarların soyguncularа vakit kazandırmak için yardımcıları tarafından yapılmış olması ihtimali polisçe belirtilmiştir. Taksi polis tarafından Emniyet Müdürlüğüne getirilmiş ve üzerinde parmak izi aranmıştır.

Şoför Fazlı Alpay, soruşturma sırasında polise verdiği ifadeleri sık sık değiştirmiş, bir ifadesinde Çankaya'da, Yıldız evleri civarında bırakıldığını, bir başka ifadesinde de Gölbaşı'na yakın bir yerde bayıltılarak elleri ayakları bağlanıp çukura atıldığını söylemiştir.

Soygundan sonra banka memurları kasada daha 65 bin lira olduğunu, fakat soyguncuların acele ettikleri için bunu alamadıklarını söylemişlerdir. Banka personelinden Fatma Karakaş olayı şöyle anlatmıştır:

"Bıyıklı, üzerinde gocuk bulunan bir gençti. Bıyıklarının takma olduğunu sanıyorum. Başında kasketi vardı. Siyah gözlükleri ve kasketi yüzünü tamamen kapatmış gibiydi. 450 liralık bir hesap açtıracağını söyledi. Ben gerekli işlemi yapmaya başladım. Yalnız delikanlının üzerinde bir tedirginlik vardı. Acele ediyordu. Fakat o sırada bunları şimdi olduğu gibi değerlendiremedim. Defteri doldurdum, fakat vezneye vermeden birden iki kişinin daha içeri dalıp tabancalarını çektiğini gördüm. Karşımdaki genç adam da tabancasını çekmişti. Elimiz ayağımız tutuldu. Ne yapacağımızı şaşırdık. Bize oturun, kalkın, çömelin diye emir veriyorlardı."

Veznedar Tamer Baygün olayı şöyle anlatmıştır:

"Tabancanın namlusunu görünce soğukkanlılığımı kaybetmedim. Torbayı yaklaştırdılar ve 'doldur' dediler. Derhal doldurmaya başladım. Önce beşlikler, sonra onluklar, sonra yüzlükler ve binlikler. 65 bin lira dipte idi onu görmediler."

Soyguncular otomobile binip kaçar kaçmaz iki veznedar Yalçın Şişli ile Tamer Baygün dışarı fırlamışlar ve arabanın arkasından koşmuşlardır. Bunlardan Tamer Baygün tabancasını çekmiş, fakat halk toplandığından ateş edememiştir. Tamer Baygün, "Soygun sırasında tabancasını çekmeye fırsat bulamadığını" söylemiştir. Veznedarlarla birlikte Teğmen Necdet Zincirkıran da dışarı fırlamış ve Tamer Baygün'ün üzerine atılarak "Tabancanı ver. Devlet malıdır, benden hesap sorarlar" diye bağırmıştır. Soyguncular teğmenden tabancasını alırken "Giderken vereceğiz" demişlerdir. Teğmen bu yüzden veznedarın elindeki tabancayı soyguncuların geri verdiği tabanca sanmıştır.

Soyguna Ankara Savcı Yardımcılarından Sabahattin Tekin ile Zekai Turan el koymuşlardır. Savcı Tekin, bu soygunu 32 gün önceki İşbankası soygunu ile benzerliği olup olmadığına dair THA muhabirinin bir sorusunu "Böyle bir teşhis için vakit çok erken. Henüz soruşturmanın başlangıcındayız" diye cevap vermiştir.[50]

50. *Milliyet*, 13.2.1971.

İddianame'ye göre ise olay şöyle gerçekleşmişti:

Sanık Münir Ramazan Aktolga, soyguna elverişli banka olarak Ankara Ziraat Bankası Küçükesat Şubesini özellikleriyle tesbit ederek soygun timini yürütecek Mahir Çayan'a bildirmiştir.
Yapılan plân ve görev taksimine göre, Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir, 12 Şubat 1971 günü sat 11.30'da soyulması kararlaştırılan banka şubesi önünde bulunacaklar, diğer sanıklar Ulaş Bardakçı, Hüdai Arıkan ve Oktay Etiman dikkati çekmemek düşüncesiyle bir taksiyi gasp ederek mezkûr saatte Çayan ve Cevahir'le buluşacaklardır.
Plan gereğince hareket edilmiştir. Ulaş Bardakçı, Hüdai Arıkan ve Oktay Etiman, 12 Şubat 1971 günü saat 10.00 sıralarında, Çankaya istikametine gitmekte olan 06AZ476 plaka numaralı taksiyi durdurarak Gölbaşı'na gitmek üzere pazarlık sonucu 35.00.- liraya anlaşmışlardır. Bu taksiyle Dikmen Çöplük mevkiine gelindiğinde, şoför Fazlı Apay'dan Mühye köyü yoluna sapması istenilmiştir. Mühye köyü yoluna sapıldıktan 50 metre kadar sonra önde oturan sanık kontakt anahtarını kapatmıştır. Şoförün itirazı sırasında sanıklar, tabancalarını çekerek arabayı durdurmasını ihtar etmişlerdir. Silâh tehdidi ile taksinin durmasını temin eden sanıklar şoförü arabadan indirerek gözlerini bağlamışlar ve arka koltuğa yatırmışlardır. Direksiyona geçen sanık Ulaş Bardakçı, taksiyi Mühye yoluna sürmüş ve yoldan ayrılarak bir arsanın içine sokmuştur. Burada şoför Fazlı Apay'ı indiren sanıklar; ellerini, ayaklarını ve ağzını bağlayarak yere yatırıp bırakmışlardır.
Gaspettikleri... taksiyle saat 11.30'da Küçükesat Ziraat Bankası Şubesinin önüne gelen üç sanık, kendilerini bekleyen Çayan ve Cevahir'e mülâki olmuşlardır. Ulaş Bardakçı arabayı şubenin önüne park ederek motörü çalışır vaziyette bekletmiştir. Banka şubesine önce Hüseyin Cevahir girerek tasarruf hesapları servisine gitmiş ve memure Fatma Karakaş'a Bayındırlık Bakanlığında memur olduğunu, hesap açtırmak istediğini söylemiştir. Adı geçen memurenin meşguliyeti sebebiyle bu sözleri duyan Şef Muavini İlkin Öner ilgilenmiş, Cevahir, Şef Muavinine de 450 liralık hesap açtıracağını, Bayındırlık Bakanlığında teknisyen olarak çalıştığını, isminin Hasan Özger olduğunu ifade etmiş ve bu bilgi altında tasarruf mevduatı kartı doldurularak, sanık tarafından imzalanmıştır. Bu anda Oktay Etiman ve Mahir Çayan içeri girerek silâhlarını çekmişler ve banka şubesinde bulunanlara kıpırdamamalarını, elleri yukarı kaldırmalarını, yüzlerine bakmamalarını ve gözlerini yere indirmelerini ihtar etmişlerdir. Adı geçen iki sanığın ihtarları sırasında müşteri sıfatıyla hareket eden Hüseyin Cevahir de tabancasını çekerek kendisine muhatap olan Şef Muavini ve diğer memurelere "eller yukarı, kıpırdama, yakarım" tarzında hitap ile tehditte bulunmuştur. Görevlilerin ve müşterilerin ellerini yukarıya kaldırmalarının dışardan görülebileceği kuşkusu ile bilâhare ellerini

indirmeleri, oturmaları veya çömelmeleri istenilmiştir. Vezneye giden Oktay Etiman veznedara tabancasını yönelterek, sağ elini bankonun üzerine koymasını, sol eliyle paraları torbaya doldurmasını ihtar etmiş ve bir eliyle de torbayı uzatmıştır. Veznedar ufak para destelerinden başlayarak yavaş hareketlerle paraları uzatılan torbaya koyduğu sırada sanık Oktay Etiman "oyalanma vururum" şeklinde tehdit etmiş ve elindeki tabancasının namlusunu veznedarın alnına dayayarak itmiştir. Vezneden paranın alınması sırasında, bankanın ortasında bulunan ve senetler servisindeki görevlileri silâh tehdidi altında tutan Mahir Çayan, bankada hesap kapatmak üzere olan Teğmen Necdet Zincirkıran'ın ordu malı tabancasını alarak sanık Hüseyin Cevahir'e vermiştir. Tabancayı alan sanık, namluya mermiyi sürerek sonuna kadar elinde bulundurmuştur. Soygun vuku bulurken bankanın önünde beklemekle görevli sanık Hüdai Arıkan bir ara cama vurarak bir trafik polisinin geçişini haber vermiştir. Veznedeki paranın torbaya doldurulmasından sonra, Oktay Etiman veznedardan kasayı açmasını istemiş, Mahir Çayan kasada tabanca olabileceğini söyleyerek arkadaşını ikaz etmiştir. Açılan kasada sadece bozuk paraların bulunduğu görülmüştür. Paraların alınmasından sonra sanıklar tabancalarını bankada bulunanlara yöneltmiş şekilde geri geri gitmek suretiyle bankadan ayrılmışlar, en son çıkan sanık Mahir Çayan kapı önüne mukavva bir kutu koyarak "sakın çıkmayın bu bombadır" tarzında ikaz ve ihtarda bulunmuştur. Soygun süresince Ziya Yılmaz da banka çevresinde gözcülük yapmıştır.

Sanıklar, banka şubesi önünde Ulaş Bardakçı tarafından bekletilen taksiye telâş içinde zorlukla binerek olay mahallinden uzaklaşmışlardır. Teğmen Necdet Zincirkıran, veznedarın tabancasını alarak jeeple takip etmek istemişse de, izlerini bulamamıştır. Sanık beş kişi soygunda kullandıkları taksiyi Olgunlar sokakta terk ederek Ankara Küçükesat Büklüm Sokaktaki eve gitmişler, gasp ettikleri 48.669.- lira para, sanık Hv. Yzb. Orhan Savaşçı'ya teslim edilmiştir.[51]

Oktay Etiman yakalandığında Selçuk Şahin Polat'ı korumak için bu eyleme katıldığını söylemiş ve bu yüzden de Savcı'nın İddianame'sinde Oktay Etiman'ın soyguna katıldığı yazılmıştı.[52] Soygun sırasında bankaya giren Hüdai Arıkan ve Selçuk Şahin Polat peruk, Hüseyin Cevahir de bıyık takmıştı tanınmamak için.

51. 2. İddianame, s. 105-106.

52. "Oktay Etiman", "[Selçuk Şahin Polat'a] 'Bunu ben üstleneceğim' demiştim, ama bunu söylememin nedeni, daha sonraki eylemlere katılmayacak olmasıydı. Ben katılacaktım. Amacım tek bir banka soygunundan dolayı en kötü ihtimali de düşünerek Selçuk'u korumaktı" (Musa Kaplan, *Devrim Yolcuları*, Ozan Yay., 2012, s. 119).

Soygunun Deniz ve arkadaşları tarafından yapıldığı kanısının uyanacağını da tahmin etmişlerdi. Deniz'ler banka soymuş ama yakalanmamışlardı. Ancak planda bir aksaklık olmuştu; soygun için gelindiğinde Mahir yoktu, buna rağmen plan ertelenmemişti. Ziya Yılmaz şöyle yazıyor:

> Plan gereği ben soygunda gözcüyüm... yaş ve tipim gereği daha az dikkat çekerim diye... Bu şekilde soyguna giriştik. Planda bizim Ankara ekibinin önemli bir kısmı vardı: Mahir, Hüseyin, Ulaş, Hüdai (Arıkan) ve ben [Ve Selçuk Şahin Polat]. Aslında daha ilk eylemimizde sorun çıkıyordu. Mahir... gecikti. İçerinin işi bittiği zaman da arabaya zor bindi bizimkiler... Ucu ucuna kurtulduk... Soygun gerçekleştikten sonra, önceden planladığımız gibi dağıldık, ben Esat'taki eve geçtim.[53]

Mahir Çayan bir mahkeme duruşmasında aksaklığın nedenini, "önce gitmiştim arkadaşlarım gecikince çıktım, ancak onlara soygundan sonra arabaya binerken yetiştim. Başlarındaki perukları çıkarmışlardı" diyerek açıklamıştı.[54]

Ancak Mahir ve arkadaşları umduklarını bulamamışlardı; 48 bin küsur lira o günün koşullarında lüks sayılabilecek bir dairenin takriben iki-üç yıllık kirasıydı. Kaldı ki elde edilen para ile silah alınacaktı ve çok daha fazla para gerekiyordu. Bir başka soygun yapmak zorundaydılar:

> Ankara Küçükesat Büklüm Sokak Çam Apartmanındaki evde Mahir Çayan, Münir Ramazan Aktolga, Yusuf Küpeli, Ertuğrul Kürkçü, Hv. Yzb. Orhan Savaşçı ve Ziya Yılmaz arasında [bir banka daha soyulması] konuşulmuş; Münir Ramazan Aktolga tarafından daha önce özellikle tesbit edilen Ankara Bahçelievler'deki Ziraat Bankası şubesinin soyulmasında karar kılınmıştır.[55]

İlk banka soygununda bağlı olarak bir araziye bırakılan şoförün bağlarından kurtulup durumu polise bildirmesi, Mahir ve arkadaşlarını daha tedbirli olmaya sevk etti. Durum değerlendirildi ve şoförün uzun süre alıkonulması için bir ev kiralanmasına karar verildi. İlk soygun ile ikinci soygun girişimi arasındaki beş gün içinde kiralama yapılır, eve perdeler asılır:

53. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 144-145.
54. *Milliyet*, 16.9.971.
55. 2. İddianame, s. 106.

Ankara Gaziosmanpaşa Bölük Caddesi Akçay Apartmanı No. 22/1'deki daire, kendilerini evli gösteren Hv. Tğm. Mehmet Alkaya ve Rüçhan Manas tarafından 14 Şubat 1971 günü kapıcı Hüseyin Şahin'den aylığı 1000 liradan kiralanmış; ertesi günü dairenin caddeye bakan pencerelerine Mehmet Alkaya ve Rüçhan Manas'ca perdeler takılmış; ev kirası ve diğer masraflar örgüt muhasebecisi Ziya Yılmaz'dan alınmıştır...

Eylemde görev alacak tim mensupları [Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Hüdai Arıkan, Hüseyin Cevahir, Ziya Yılmaz], olaydan bir gün önceki geceyi Çankaya'da örgüt için kiralanan evde geçirmişler, ayrıca olay günü sabahı eylemde giyecekleri elbiseler ile kullanacakları silâh ve eşya bu eve sanık Münir Ramazan Aktolga tarafından götürülmüştür...

Ulaş Bardakçı, soygunun yapılacağı 17 Şubat 1971 günü plânlanan olaydan haberleri bulunan ve o günün sabahı Büklüm sokaktaki eve Ertuğrul Kürkçü tarafından gönderilen Hüseyin Yavuz ve Zafer Kutlu ile Çayan'dan aldığı talimat üzerine, Büklüm sokaktaki eve gelen Oğuz Etçi'yi Gaziosmanpaşa'da örgüt adına kiralanan eve daha önce götürmüş; bilâhare, Ulaş Bardakçı ve Mehmet Alkaya tarafından Büklüm sokaktaki evde içerisine taş ve toprak doldurdukları iki bavul, eve taşınma süsü vermek amacıyla örgüt adına tutulan eve bırakılmıştır. Evde bekleyen Oğuz Etçi, Zafer Kutlu ve Hüseyin Yavuz, şoförün gelişinde kendisini hareketsiz hale getirmek için gerekli hazırlığı yapmışlardır. Bavulların eve bırakılmasından sonra Ulaş Bardakçı ve Mehmet Alkaya soygunda kullanacakları müsait taksiyi temin maksadıyla cadde üzerinde beklemişler, bu sırada yanlarından geçen Ankara Arsan taksi işletmesine bağlı, İsmet Geliş'in sahibi bulunduğu, şoför Mesut Erdinç'in kullandığı 06DP694 no.lu taksiyi durdurmuşlar; örgüt adına kiralanan evi gösterip burada bulunan ağırca bavulun taşınarak taksiye getirilmesini talep etmişlerdir.

Ulaş Bardakçı kontak anahtarı üzerinde bırakılan taksinin başında beklerken, Mehmet Alkaya şoför Mesut Erdinç'i daire kapısı önüne götürmüş; zili çalması üzerine kapının içerde bulunan şahıslarca açılması ve her iki şahsın içeriye girmeleri üzerine evde bekleyen Oğuz Etçi, Zafer Kutlu, Hüseyin Yavuz ve Mehmet Alkaya tarafından Mesut Erdinç elleri arkadan iple, göz, burun ve ağzı ayrı ayrı mendillerle bağlanmış; burun ve ağız nahiyesine bağlanan mendiller altına eterli pamuk konulmuştur. Maktül Mesut Erdinç hareketsiz hale getirildikten sonra banyo küvetine yatırılmıştır.

Hv. Tğm. Mehmet Alkaya, kendisine verilen görevi yerine getirdikten sonra, Mesut Erdinç'in başında Oğuz Etçi, Hüseyin Yavuz ve Zafer Kutlu'yu bırakarak evden ayrılmış; şoförün hareketsiz hale getirildiğini Alkaya'dan öğrenen Ulaş Bardakçı ise eylemde kullanılacak olan taksiyi soyguna katılmak üzere bekleyen arkadaşlarının kaldığı eve götürmüştür.

Eyleme katılacak şahıslar, gasp edilen taksiyle soyulmasını kararlaştırdıkları bankaya gittiklerinde, müsait ortam ve imkân bulamadıklarından bu soygun teşebbüsü akim kalmış ve gasp edilen taksi Bahçelievler 6'ncı sokakta terk edilmiştir.
Aynı gün bir aralık şoför Mesut Erdinç'in durumu ile ilgilenen evdeki kişiler, adı geçenin öldüğünü anlayınca mezkûr mahalli terkle doğruca Siyasal Bilgiler Fakültesine gelerek durumu Ertuğrul Kürkçü ve Yusuf Küpeli'ye bildirmişlerdir.[56]

İlk eylemde şoförün bağlarını çözüp polise haber vermesi üzerine ikinci eylem teşebbüsünde gösterilen bu tedbir amaçlı titizlik ve tuhaflıklar devam eder: polisin dikkatini dağıtmak amacıyla boş bir arazide bomba patlatılması düşünülür ama bu bomba bir okul bahçesinde patlar. Dahası da var: Şoförün ölümü telefonla polise ihbar edilir ama polis bunu dikkate almaz. Sonuç olarak soyulması planlanan bankanın önünde askerî bir aracın park etmesi nedeniyle soygun yapılamamıştır. Tüm bunlarla ilgili Ziya Yılmaz şunları yazar:

Buraya kadar [şoförün alıkonulması] plan işledi. Bu arkadaşlar adamı bayıltmışlar ve hareket edemeyecek biçimde bağlamışlar. Biz de o esnada Bahçelievler'de banka civarındayız. Fakat soygun gerçekleşmedi, çünkü bankanın önünde askeri araç bekliyor. Bir türlü de gitmiyor. Tahminen para nakliyesi vardı, onun için banka önünde bekliyor askeri araç. Şimdi o şekilde bankaya girsek ve sağ salim çıksak bile askeri peşimize takacağımız kesin. O anda vazgeçtik soygundan...
Fakat bu soygun farklı biliniyor, nedeni de şu: O günlerde geleceğe yönelik bir eylem yatırımı olsun niteliğinde, daha sansasyonel bir etki yaratmak için Yusuf'a bir görev verildi. Yusuf o civara yakın ve insansız bir yerde bomba patlatacak. Fakat Bahçelievler yoğun bir muhit. Onun için Kurtuluş Parkı civarında, boş bir arsada patlatacak bombayı. Yusuf'un kendi imalatıydı bomba, zaman ayarlıydı sanıyorum. Bomba patlayınca polisler de o tarafa gidecekler. Biz de bankayı tekrar deneyeceğiz. Basit bir hedef şaşırtma... Neyse, bomba patlamış ama bir çocuğun da yaralanmasına neden olmuş. O günlerde büyük bir etki yaratmıştı ama istediğimizin aksine.
Üstüne bir de şoför meselesi geldi. Soygundan vazgeçilmesinin ardından, -yanılmıyorsam aynı gün- şoförün tutulduğu eve arkadaşlarımız tarafından telefonla ihbar edildi. Tedbir amaçlı, eve tekrar girmiyoruz ama bir yandan da polis gelmiyor... Gelen giden olmayınca tekrar arandı ama polis inanmıyor!...

56. 2. İddianame, s. 107-108.

Bu iki olay, yani o lanet bombadan kaynaklı çocuğun yaralanması ve maalesef ki şoförün ölmesi hepimiz için çok ama çok büyük travma olmuştu. Burada ifade edemeyeceğim kadar üzücüydü.[57]

Bomba Kurtuluş Parkı civarına değil, Bahçelievler'de bir lisenin bahçesine atılmış; çocuklar kâğıda sarılı paket ile oynarlarken de patlamıştır.[58]

Olayın finali 11 Mart günü yaşanır. Başka bir nedenle Mesut Erdinç'in ölü olarak bulunduğu dairenin bulunduğu apartmana gelen polisler, yayılan koku nedeniyle daireye girerler:

Gaziosmanpaşa, Bölük Cad. 22 numaralı Akçay apartmanının 1 numaralı dairesinde bulunan Mesut Erdinç'in cesedi İkinci Şube Asayiş Ekip Şefi Teoman Gürsoytrak tarafından bulunmuştur. Gürsoytrak'a apartmanın en üst katında bir randevuevi bulunduğu şikâyeti yapılmış, Gürsoytrak da apartmana geldiği vakit perdeleri sımsıkı kapalı 1 numaralı daireden şüphelenmiştir. Merdiven dayayarak ve her ihtimale karşı da tabancasını çekerek pencereden içeri giren Polis Amiri Teoman Gürsoytrak, Mesut Erdinç'in cesedi ile karşılaşmıştır. Mesut Erdinç'in banyonun küvetinde bulunan cesedi, elleri arkadan, ayakları da dizine kadar bağlanmış, boğazına bir ilmik geçirilmiştir. Ağzının da bir bezle bağlı olduğu görülmüştür. Mesut Erdinç'in kafasının arkasındaki bir yaradan akan kanlar banyo küvetini doldurmuştur. Polis yetkilileri "Bu tarzda bağlamanın, komando eğitimi gören kişiler tarafından yapılabileceğini" ifade etmişler ve "Darbenin tabanca kabzasından ileri geldiğini" söylemişlerdir.
İsmet Geliş adındaki bir şahsa ait olan Bölük Caddesi Akçay apartmanının 1 numaralı dairesi bundan bir ay önce bir genç kadınla erkek tarafından apartmanın kapıcısından bin lira kira ile tutulmuştur. Kiranın 500 lirası peşin verilmiştir. Kapıcı Hüseyin Şahin ve karısı daireyi kiralayanları gördükleri zaman tanıyabileceklerini söylemişler ve "İkinci gün perdeleri taktılar, ondan sonra da ortada görülmediler" demiştir. Kapıcıya, Deniz Gezmiş ve arkadaşları ile birlikte kaybolan Olca'nın resmi gösterilince kapıcı "Daireyi kiralayan gencin yanın-

57. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 149-150.
58. "Bahçelievlerdeki Cumhuriyet Lisesinde [17 Şubat günü] bir patlama olmuş, o sırada olay yerinde bulunan 13 yaşındaki Adıgüzel Yenilmez'in kolu kopmuş, 14 yaşındaki Üçler Özgenç de karnından ve başından yaralanmıştır.
Lisenin orta bölümünde öğrenci olan her iki yaralı da Gülhane Hastanesine kaldırılmışlar ve ameliyat edilmişlerdir.
Öğrencilerin el, karın ve yüzlerinden yaralandıkları, ayrıca Yenilmez'in elinin parçalandığı ve karnından teneke parçaları çıkarıldığı öğrenilmiştir. Ameliyatta Yenilmez'in kolu da kesilmiştir" (*Milliyet*, 18.2.1971).

daki kadın, bu resimdeki kadını andırıyor, ancak kesinlikle bir şey söyleyemem" demiştir.
Polis evin içinde yaptığı aramada eşyaya rastlamamış, ancak birisi ağzına kadar toprak dolu, diğerinde de iki yeni pantolon bulunan iki bavul bulunmuştur. Ayrıca, yerlerde gazete kâğıtları ile, Kivi marka piller görülmüştür.
Polis yetkilileri kesinlikle bir şey söylememekle beraber cinayetin Deniz Gezmiş ve arkadaşları tarafından işlendiğine dair elde kuvvetli delillerin bulunduğunu belirtmiş ve "öyle görülüyor ki aradığımız soyguncular en sonunda bir de cinayet işlediler. Bu evde görülen manzarada zanlıların birçok yerde apartman dairesi kiralamış olduğunu gösteriyor" demişlerdir.[59]

İki gün sonraki gazete haberine göre, "kafasına sert bir cisimle vurularak öldürüldüğü sanılan şoför Mesut Erdinç'in ağzına bağlanan bezi açamadığı için havasızlıktan can verdiği otopsi sonunda anlaşılmıştır."[60] Cesedin bulunduğu dairede yapılan aramada bazı belgeler de bulunmuştur:

Evde yapılan aramada bavullar içerisindeki toprak arasında bazı gazeteler ve el yazılı belgeler bulunarak zaptedilmiştir.
Bunlardan "Bingöl Erdumlu – Eflatun Sokak 12/2 Feneryolu Kadıköy – İstanbul – 373372, Necmettin Giritlioğlu – 184754" yazı ve rakamları bulunanın Türkiye Halk Kurtuluş Partisi Genel Komite üyesi Bingöl ERDUMLU'nun; (*Milliyet*, *Cumhuriyet*, *Akşam*, *Hürriyet*, *Günaydın*, *Tercüman*, *Adalet*, *Yeni Gazete*, *Yeni İstanbul*, *Bugün*, *Halkçı*) kelimeleri mevcut olanın Türkiye Halk Kurtuluş Parti Genel ve Merkez Komiteleri üyesi Yusuf KÜPELİ'nin elinden çıktığı anlaşılmıştır.[61]

İstanbul'daki ev adresi Tülay Tat'ın evine aitti. "Lazım olur diye bir kart üzerine" diyor Bingöl Erdumlu, "Tülay'ın ev adresini ve Necmettin'in telefon numarasını yazıp Ulaş"a vermiştim olaydan çok önce. Nasıl olduysa o evde ortaya çıktı."

Diğer belgeler ise Yusuf Küpeli'ye göre, Orhan Savaşçı'nın dairesinde küçük kâğıt parçalarına yazmış olduğu ve alışverişe giden subaylara, zaman zaman, burun damlası, aspirin ve daha birçok ıvır-zıvır istemlerimin yazılı olduğu alışveriş listeleriydi.[62]

59. *Milliyet*, 12.3.1971.
60. *Milliyet*, 14.3.1971.
61. 2. İddianame, s. 108.
62. Yusuf Küpeli, www.sinbad.nu/yasamkar.htm

17 Şubat, gün olarak daha bitmemiştir; gecesi de vardır. Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C), Parti ve Cephe adına olmak üzere iki bildiri ile Elrom Olayı'ndan sonra açıklanır. Cephe bildirisinin 5. Maddesinde o güne kadar yapılan eylemler sıralanır. Birinci eylem, banka soygunudur; ikinci maddedeki eylemler ise şöyledir:

> Kanlı Pazar'da şehit düşen devrimcilerin anılarına düzenlenen 16-17 Şubat devrimci terör harekatında: a) Amerikan askeri malzeme deposu Tuslog'un Zincirlikuyu merkezi, b) Tuslog'un Şişli Şubesi, c) Amerikan Dış Ticaret Bankası'nın Elmadağ Şubesi, d) ABD Başkonsolosluğu, f) Emperyalist, Amerikan teşekkülü IBM'nin Gümüşsuyu'ndaki merkezi bombalanmıştır.

THKP-C İddianamelerini hazırlayan sıkıyönetim savcı yardımcısı Hâkim Yarbay Naci Gür'ün baştan savma bir çalışma yapmadığını kabul etmek gerekir. Ancak bir bildiri ile açıklandığı halde yukarıda sıralanan eylemlerin iddianamede yer almaması ve dolayısıyla kimsenin bunlardan ötürü yargılanmaması dikkat çekicidir. Eylemlerin ciddiye alınmaması gibi bir durum söz konusu olamayacağına göre nasıl olmuştur bu? Kanlı Pazar, 16 Şubat'ta gerçekleşmişti. THKC bildirisinde "16-17 Şubat" denmesinin nedeni, 16 Şubat'ta herhangi bir eylemin olmamasıdır. 17 Şubatı 18 Şubata bağlayan gece, akamete uğrayan banka soyma girişiminin yapıldığı günün gecesinde, İstanbul'da bombalar patlamıştı. Eylemleri bir grup tek bir arabayla İstanbul'u adeta dolaşarak yapmıştı. Kimler tarafından yapılmıştı? İstanbul'da bu çapta eylem yapabilecek bir grup oluşturulmuş muydu, yoksa soygun girişiminde bulunan ekip apar topar, belki bir araba çalarak İstanbul'a mı gitmişti bu amaçla? Bu sorular, galiba sadece sorulmakla kalacağa benziyor:

> İstanbul'da [17 Şubat gecesi] arka arkaya meydana gelen şiddetli patlamalar[ın] birincisi saat 23 sıralarında Şişli'de Halasgargazi caddesindeki 352 numaralı "Billur Palas" apartmanının altında bulunan Amerikan Dış Ticaret Bankasında meydana gelmiştir. Bankanın kapısına meçhul şahıslar tarafından atılan dinamit lokumunun patlaması sonunda bankanın ön camları, Amerikan Bankasının bitişiğinde bulunan Vakıflar Bankası ile Türkiye Halk Bankasının camları kırılmıştır. Olay sırasında yaya kaldırımında olanlar panik havası içinde koşuşmuşlardır. İkinci patlama Şişli'de Sıracevizlerdeki Amerikan

malzeme deposunda duyulmuştur. Saat 23.15 sıralarında ise üçüncü patlama Galatasaray'da İngiliz Konsolosluğu bahçesinde meydana gelmiş, konsoloslukta bazı camlar kırılmıştır. Dördüncü patlama da saat 23.20 sıralarında Gümüşsuyu'nda Türk Havayolları binası arkasındaki Shell deposunda olmuştur. Burada da cam hasarı vardır. Üst üste meydana gelen patlamalar sonunda polis seferber olmuştur. Olaylarda can kaybı ve yaralanan olmamıştır. Meçhul şahısların bir otomobille şehirde dolaşarak ayarlı dinamitleri attıktan sonra olay yerinden uzaklaştıkları öne sürülmüştür.
Bir dinamit lokumu da Zincirlikuyu'daki Tuslog binasının bahçesinde patlamış fakat burada bir hasar olmadığı anlaşılmıştır.[63]

Bazı patlamalar bildiriyle uyuşmamaktadır: ABD Konsolosluğu diye bomba atılan yer İngiliz Konsolosluğu'dur (o zaman Tepebaşı'nda bulunan ABD ve İngiliz konsoloslukları birbirine beş dakika mesafedeydi), IBM diye sahiplenilen bombalama olayı ise Shell deposuna yapılmıştı. Ancak bildiride söz konusu edilen 16-17 Şubat eylemleri bunlardı ve tek ekip tarafından, bir araba ile dolaşılarak peş peşe yapılmıştı. Ayrıca sonraki gece Salıpazarı gümrüğünde bulunan Tuslog ambarının önündeki bir bot bombalanmıştı.[64] Bildirinin 3. Maddesinde "Salıpazarı'ndaki Amerikan askeri botu bombalanmış ve tahrip edilmiştir" şeklinde belirtilen bu eylem de iddianamede yer almamıştır.[65]

Soygundan sonraki günlerde örgütlenme bakımından da önemli bir değişikliğe gidilmişti; Merkez Komite (Mahir, Yusuf, Münir) açısından bir değişiklik yoktu; ancak pratik ihtiyaçlara, hazırlık sürecine cevap verecek yeni örgütlenmeye gitmek bir zorunluluk haline gelmişti. Ertuğrul Kürkçü, ilk banka soygu-

63. *Milliyet*, 18.2.1971.
64. "Salıpazarı'nda 1 Numaralı ambarın yöresinde TUSLOG'a ait deponun önündeki vinçin altına dün gece patlayıcı madde atılmıştır. Saat 24.15'te meydana gelen patlama sonunda herhangi bir hasar olmamıştır. Emniyet kuvvetleri, Salıpazarı'nda güvenlik tedbiri almıştır" (*Cumhuriyet*, 19.2.1971).
"Salıpazarı'ndaki ambarlann önündeki rıhtımda bağlı bulunan bir motorda meydana gelen patlama ile ilgili soruşturma siyasî polis tarafından sürdürülmektedir" (*Cumhuriyet*, 20.2.1971).
65. Bu eylem THKO tarafından da üstlenilmişti. Bkz. Emre Görür, *71 Devrimciliğinin Tarih Yazımı*, 67 nolu dipnot. https://www.teorivepolitika.net/index.php/arsiv/item/229-71-devrimciliginin-tarihyazimi-i

nundan sonra bir toplantı yapıldığını, on kişilik grubun, bir grup darbe yerse diğerinin aktif kalabilmesi amacıyla, ikiye ayrıldığını ve bir grubun İstanbul'a gideceğini, diğer grubunsa Ankara'da kalacağını belirtir:

> Mahir Çayan ideolojik propaganda, şehir gerillası yönetimi. Ulaş Bardakçı şehir gerillasının teçhizatlandırılması. Ziya Yılmaz Karadeniz ihmal edilerek mali organizasyon. Oktay Etiman şehir gerillasına yardımcı. Hüseyin Cevahir İstanbul şehir gerillasına katıldı... [Diğer beş kişi] Yusuf, Münir, Ertuğrul, Kâzım ve Hüdai'den oluşuyordu.[66]

İddianame'de, yeni örgütlenme hakkında şunlar yazılı:

> *Buna göre:* İstanbul'a gidecek olan Mahir Çayan, Hüseyin Cevahir, Ziya Yılmaz, Ulaş Bardakçı, Kamil Dede, Oktay Etiman [gerilla timi] ve Rüçhan Manas'ın[67] İstanbul'da şehir gerillâ eylemlerini ortaya koymaları ve yürütmeleri; ayrıca şehir gerillâ eylemlerinde gerekli örgütlenmeyi sağlamaları; Ertuğrul Kürkçü'nün ilk görev bölümünde kararlaştırıldığı veçhile, Hüdai Arıkan ve Sinan Kâzım Özüdoğru'nun yardımcılığında Dev-Genç içinde sivrilmiş, pratik içinde pişerek profesyonel devrimci niteliğini kazanmış, fikrî yönden kendi paralellerindeki kişileri Parti ve Cepheye militan olarak temin etmeleri; Münir Ramazan Aktolga'nın daha evvelki görev bölümünde verilen örgütün ideolojik ve politik görüşlerini ayrıntılı olarak hazırlaması ve bunların "*Kurtuluş* Gazetesinde" açıklaması vazifesine ek olarak Ziya Yılmaz'ca Karadeniz, Hüseyin Cevahir'ce Doğu Anadolu'da yürütülmesi gereken örgütsel görevleri de yerine getirmesi; Yusuf Küpeli'nin daha önce yapılan görev takşiminde kendisine verilen göreve inzimamen Ertuğrul Kürkçü, Hüdai Arıkan ve Sinan Kâzım Özüdoğru tarafından Dev-Genç içerisinde yürütülen aktif hareketlere de yardımcı olması görevleri [yapması] kararlaştırılmıştır.[68]

Böylece THKP-C'nin örgütsel olarak kurulmasının aslında Şubat 1971 tarihinde gerçekleştiği anlaşılıyor. Okunduğu üzere, Hüseyin Cevahir, hiçbir zaman "Doğu Anadolu sorumlusu" olmamış, örgüt içinde doğrudan "vurucu timin bir gerillası" olarak yer almıştır. Yeni örgütlenme, Necmi Demir ve arkadaş-

66. Sinan Doğan, *THKP-C'nin Doğuşu ve İlk Eylemleri*, Kaynak Yay., 1987, s. 18.
67. THKP-C'nin fedakâr militanı Rüçhan Manas 22 Aralık 2006'da hayatını kaybetti. Füsun Özbilgen'in Rüçhan Manas ile ilgili yazısı için bkz. https://m.bianet.org/bianet/toplum/89895-ruchanin-uc-resmi-kalmis-albumumde
68. 2. İddianame, s. 110-111.

larının yakalandığı Çamlıca Apartmanı'nda polisin ele geçirdiği ve Mahir Çayan'a ait olan bir belgede yer alan "örgüt şeması"na uygundu: "1.) Vurucu kadro, 2.) İşçi sınıfının içindeki kadro, 3.) Gençlik ve Dev-Genç, 4.) Bölgesel çalışma, 5.) Yayın organı, rapor."[69] Eksik olan "program" ve "tüzük" ise en kısa zamanda hazırlanacaktı. Ancak bunlardan ziyade yoğun ve keskin pratik içinde oluşan kurallar geçerli olacaktı.

Şubat ayında yürütülen pratik, Ankara dışına çıkılmasını zorunlu hale getirmişti. Böylece belirlenen grubun İstanbul'a gidişi için hazırlanma süreci başlar:

> Ankara'nın İstanbul'a nazaran daha küçük oluşu, saklanma ve üslenme imkânlarının yürütülen silâhlı eylemler sebebiyle zorluklar doğurması, örgüt üyelerinin bazılarının daha önceki öğrenci olayları nedeniyle deşifre duruma gelmeleri gibi meseleler üzerinde değerlendirme yapan Türkiye Halk Kurtuluş Parti-Cephesi Merkez Yürütme Kurulu üyelerinden Mahir Çayan, Yusuf Küpeli, Münir Ramazan Aktolga ile Genel Komite üyelerinden Hv. Yzb. Orhan Savaşçı ve Ertuğrul Kürkçü, şoför Mesut Erdinç'in öldürülmesi ve son banka soygunu teşebbüsü olaylarını müteakiben şehir gerillâ eylemlerine İstanbul'da devam edilmesine; eylemlerini yürütecek Tim'in gidişinden önce İstanbul'da ev kiralanması, eylemler için gerekli diğer hazırlıkların yapılması amacıyle Ulaş Bardakçı, Ziya Yılmaz ve Rüçhan Manas'ın İstanbul'a gönderilmelerine; bu durum karşısında yeniden görev bölümü yapılmasına; İstanbul'da eylemleri yürütecek olan tim başkanı Mahir Çayan ve arkadaşlarının bu yönden tam yetkili kılınmasına karar vermişlerdir.[70]

Aydınlık Sosyalist Dergi'ye Açık Mektup'un yayımlanmasından sonra Mahir ve arkadaşları hem kafa karışıklığını gidermek hem de gerillaya hazırlık için örgütlenme çalışmaları yapmak üzere çalışmalarını yoğunlaştırmışlardı. Hüseyin Cevahir, ocak ayı ortalarına kadar İzmir'de bu çalışmaları yürütmüştü. Sonrasında geldiği Ankara'da da faaliyetlerini devam ettirmişti. İstanbul'daki çalışmaların başında ise Mahir Çayan vardı. "Ocak 1971 ayı içerisinde Mahir Çayan, Yusuf Küpeli ve Sinan Kâzım Özüdoğru İstanbul'a gelerek İstanbul Teknik Üniversitesi'nde tertiplenen toplantıda *Aydınlık Sosyalist Dergi*'den ayrılış nedenlerini"[71] anlattılar. Daha sonra Ertuğrul Kürkçü'nün de dahil olduğu bu

69. 2. İddianame, s. 84.
70. 2. İddianame, s. 109-110.
71. 2. İddianame, s. 109.

çalışmalar sonucunda "Fahri Aral, Esat Korkmaz, İlkay Demir, Ömer Erim Süerkan, Necati Sağır, Baykal Gürsoy, Mehmet İncili, Nurettin Yakar ve Nâzım Kâzım Pazarbaşı'nın iştirakiyle bir grup teşekkül etmiştir."[72]

Nâzım Kâzım Pazarbaşı'nın Hisar'daki evi ile Nurettin Yakar'a ait Kazancı Yokuşundaki evde Ocak ve Şubat aylarında İstanbul grubu toplantılar yapar.[73] Ömer Erim Süerkan ile Necmi Demir bu dönemde Kurtuluş Grubunun İstanbul'da öne çıkan isimleridir. Necmi Demir, Şubat ayında Kazancı Yokuşunda yapılan toplantıda, "Kurtuluş Grubu olarak örgütlenmelerinin ve çalışma tarzlarının ne olduğu hususlarında konuşarak, çalışma tarzının ilk zamanlar Şehir Gerillâsı, daha sonra da kır gerillâsı şeklinde başlayıp devam edeceğini; bu arada işçi ve köylü kesimi ile de ilişkilere devamla örgütlenmeye gidileceğini beyan etmiştir."[74] Örgütlenme çalışmaları sonucunda Ömer Erim Süerkan, İstanbul ilişkilerinin sorumluluğunu üstlenirken, Necmi Demir ise Mahir'in kurduğu time dahil edilmiştir.[75]

Şubat sonundan itibaren İstanbul'a gidiş kararından dolayı bir yandan da İstanbul'da eylem yapacak gerilla timi için gerekli hazırlıklar yapılıyordu. Alınan kararlar doğrultusunda Ziya Yılmaz, Ulaş Bardakçı ve Rüçhan Manas İstanbul'a gelmişlerdi. Ulaş, İstanbul'da Ankara'dan çaldığı Anadol[76] marka oto ile dolaşıyordu. Bu dönemde Bingöl Erdumlu da İzmir'den gelerek eski eşi Tülay Tat ile birlikte onlara yardımcı olmaktadır. İstanbul'da şubat ayı içinde kiralanan ilk ev, Şişli Halaskargazi Caddesi İlbay Apartmanı'nın 17. dairesiydi. Kendilerine nişanlı süsü veren Ziya Yılmaz ile Rüçhan Manas tarafından kiralanmıştı. Oğuz Öder de kendilerine yardımcı olmuştu. Evin döşenmesi için Bingöl Erdumlu ve Tülay Tat, Maltepe'de bulunan yazlık evdeki eşyalarını vermişlerdi (Bu ev İstanbul'daki ilk buluşma ve kalma yeri olarak kullanılmıştı). Sonrasında Abdullah Ceceloğlu

72. 2. İddianame, s. 109.
73. 2. İddianame, s. 109.
74. 2. İddianame, s. 109.
75. 2. İddianame, s. 109.
76. Ulaş'ın çalma kolaylığı bakımından çok sevdiği yerli üretim Anadol, Türkiye'nin hayatına 1966'da girmişti. "İlk Türk otomobili 'Anadol' bugünden itibaren satışa arzedilecektir. Arabanın motör, şanzıman ve differansiyeli hariç aksamı Türkiye'de imal edilmekte ve bu, oran itibarıyla yüzde elliyi bulmaktadır. Arabanın peşin fiyatı 26 800 TLdir" (*Milliyet*, 20.12.1966).

tarafından Topağacı, Ihlamur Caddesi Sim Apartmanında aylık kirası bin beş yüz lira olan bir daire daha tutulmuştu. Ayrıca Ziya Yılmaz'ın teyzesinin oğlu olan Abdullah Ceceloğlu, Tahtakale'de de örgüt tarafından kullanılması için bir dükkân kiralamıştı.[77] İki dairenin yetmeyebileceği düşünülerek Levent ve Erenköy'de iki ev daha kiralanmıştı. "Ulaş Bardakçı ve Rüçhan Manas kendilerini karı koca gibi göstermek suretiyle 4. Levent'te Akçam Apartmanı 3. blok, 1 no.lu; Kadıköy-Erenköy Taşmektep Sokak Tenis Apartmanı 3 numaralı dairelerini de kiralamışlardır."[78]

12 Mart Muhtırası Demirel hükümetine verilmeden önce daha adı konmamış THKP-C'nin İstanbul'daki gerilla timi Mahir Çayan'ın liderliğinde hazır hale gelmiş bulunuyordu.

1970'in sona ermesiyle beraber Demirel hükümeti için geri sayım başlamıştı. Org. Memduh Tağmaç'ın yeni yıl uyarıları üzerine, iktidarı elinde tutma telaşına kapılan Demirel, yeni yılın ilk günlerinde iki yasa tasarısını gündeme aldı. Tıpkı 1969 Şubat'ında olduğu gibi "anarşi"nin alınacak "tedbirler" ile sona erdirebileceğini düşünüyordu. Üniversitelerarası Ortak İlkeler Kanun Tasarısı ile Öğretim Kurumlarında Çalışma Güvenliği ve Özgürlüğü Kanun Tasarısı hızla Meclis gündemine alındı. Tasarılarla devrimci gençliğin toplantı, yürüyüş ve gösteri yapma hakkı kısıtlanıyor; eylemlere katılan öğrencilerin okuldan ihraç edilmesi kolaylaştırılıyordu. Devrimci gençlik, ilerici demokrat çevreler tasarılara tepki gösterdi. Ancak 1969 baharında olduğu gibi kitlesel bir direniş gösterilemedi. Çünkü artan faşist saldırılar, devrimci, demokrat öğrencilerin öldürülmesi, bombalamalar öğrenci kitlesinin katılımını azaltmıştı. Yine de ODTÜ'de bir forum yapılarak tedbirler paketi protesto edilmişti. Dev-Genç Yürütme Kurulu bir bildiri yayımlayarak "hazırlanmakta olan üniversite kanun tasarılarına kesinlikle karşı olduğunu" açıkladı. Bildiride yeni tasarılar "faşist bir polis devleti kurma çabalarının bir parçası" olarak nitelendirildi ve "27 Mayıs Anayasasının getirdiği temel hakların bile ortadan kaldırılmak istendiği" öne sürüldü. Ülkü Ocakları ise, tasarıların üniversitedeki çatışmayı

77. 2. İddianame, s. 110.
78. 2. İddianame, s. 111.

önleyeceğini ancak bu çatışmaların yurda yayılmasını önlemek için daha geniş tedbirlerin gerekli olduğunu açıkladı.[79]

Tasarıların gündeme gelmesiyle birlikte Muhtıra'ya kadar devam eden bombalamalar dönemi başladı.[80] Karşı karşıya gelen devrimciler ile ülkücüler tepkilerini okullarda, yurtlarda çatışmalar ile gösterdi; çoğunlukla dinamit lokumlarının kullanıldığı bombalamalar birbirini takip etti. Ancak aralarında farklılık vardı: Ülkücüler fakültelerin demokrat hocalarını, devrimci öğretmenleri, gençliği, demokratik kuruluşları hedef alırken; devrimciler anti-emperyalist hedeflerden sapmamak konusunda çok titiz davranıyorlardı. Bazı bombalamalar ise rastgeleydi. O hale gelinmişti ki insanlar asılsız ihbarlar yapıyorlar, birbirlerine bomba süsü verilmiş paketlerle şakalar yapıyorlardı.[81]

Diğer taraftan Muhtıraya kadarki süreç içinde Deniz Gezmiş önderliğindeki THKO, Demirel hükümetine zor anlar yaşattı. Devlet içindeki iktidar mücadelesinin dışında gelişen, bağımsız ve demokratik bir Türkiye'nin kurulmasını hedefleyen THKO, eylemleriyle adeta hükümete kafa tutmuştu. 11 Ocak'ta yapılan banka soygunu sonrasında tanıkların Deniz'i teşhis etmesiyle

79. *Milliyet*, 9.1.1971.

80. Gazete haberlerine göre bomba patlatılan veya konan yerler: 5 Ocak'ta Eskişehir TÖS binası, 13 Ocak'ta Ankara'da DDKO binası, 25 Ocak'ta Prof. Dr. Mümtaz Soysal'ın daire kapısı, 29 Ocak'ta Ankara'da Tuslog'un önündeki arabaların altı, Maraş'ta TÖS ve İLKSEN binaları, 30 Ocak'ta AÜFF fizik profesörü Rauf Nasuhoğlu'nun oturduğu apartmanın önü, 1 Şubat'ta İÜ kampüsü, 2 Şubat AÜFF öğretim üyelerinden Doç. Burhan Cahit Önal'ın odası, 10 Şubat Ankara'da Amerikalıların oturduğu bir apartman, 11 Şubat Ankara'da Güney Vietnam Büyükelçiliği ile Türk-Amerikan Kültür Merkezi, Eskişehir AP İl binası, 12 Şubat Ankara'da Amerikalı bir çavuşun otosu, 13 Şubat AİTİA Başkanı Prof. Hamza Eroğlu'nun makam odası, 15 Şubat Ankara'da Kemal Kurdaş tarafından yapılan Kennedy Anıtı, 17 Ocak'ta Edirnekapı Öğrenci Yurdu ve Çapa YÖO'da, Konya'da TÖS binası, Ankara'da ODTÜ Rektörü Prof. Dr. Erdal İnönü'nün evinin önü, Ankara Cumhuriyet Lisesi'nin bahçesi, 19 Şubat İş Bankası Cebeci şubesi, 20 Şubat Türkiye Odalar Birliği binası, 21 Şubat DTCF felsefe kürsüsü Profesörü Necati Akder'in oda kapısı, İTÜ Hidroloji laboratuarı, Prof. Muammer Aksoy'un oturduğu apartmanın önü, 22 Şubat Amerikan Elçiliği karşısındaki polis kulübesi, Osmanlı Bankası, Konya Öğrenci Yurdu binası (aynı gün Askeri Yargıtay binası yakınında, Milli Eğitim Bakanlığı binasının bir penceresinde, ODTÜ Mezunları Derneğinde patlayıcı madde bulunmuş), 25 Şubat AP Ankara Gençlik Kolları Merkezi binası.

81. "Başkentteki patlama olaylarının son günlerde yoğun bir hal alması üzerine, gözüne şüpheli bir cisim çarpan herkes polisi aramaktadır. Hemen her ihbarı dikkate alan polis, bazen bu aramalardan eğlenceli sonuçlarla dönmektedir..." "Ankara'da herkes 'Bomba var' şakası yapıyor" (*Milliyet*, 25.2.1971).

beraber Türkiye, Deniz'in yakalanıp yakalanmadığını fotoroman gibi takip etmeye başladı. Birkaç hafta yoğun bir şekilde devam eden amansız takip sırasında asılsız ihbarlar birbirini kovaladı; gazeteler her gün, Deniz kıl payı kurtuldu, şurada görüldü, buradan kaçtı haberleriyle çıkıyordu. Sonunda polis yorgun düşmüş ama Deniz yakalanamamıştı. Bu kovalamaca sürecinde THKO eylemcileri 15 Şubat'ta Ankara Tuslog'ta görev yapan siyahi Amerikalı astsubay Jimmy R. Finley'i sabah saat 03.30 sıralarında kaçırdı ve aynı günün akşamı saat 21.30 sıralarında serbest bıraktı.[82] Ahlatlıbel'deki ABD radar üssünde görevli dört ABD'li askerin 3 Mart günü THKO tarafından kaçırılması ile beraber hükümet, Amerikalıları kurtarmak ve Deniz Gezmiş'i yakalamak amacıyla ODTÜ'yü çevre illerden getirdiği komando birliklerinin de desteği ile 5 Mart'ta[83] kuşattı. Devrimci öğrenciler on saat süreyle direndi. Silahlı, bombalı çatışmalarda üç kişi hayatını kaybetti. Sonunda ODTÜ, güvenlik güçleri tarafından ele geçirildi. Ancak ne Amerikalıları ne de Deniz Gezmiş'i bulabilmişlerdi. Demirel hükümeti aciz kalmıştı. Ordu, iktidarı ele geçirmeye hazırlanıyordu.

Eğer Demirel hükümeti başarılı olmazsa, devletin ordusu içindeki iki güçten biri iktidara el koyacaktı: Ya ordu içindeki Kemalistler ya da Amerikancı generaller... Doğan Avcıoğlu'nun ideolojik önderliğini yaptığı Kemalistler takvimlerini 9 Mart'a ayarlamışlardı. Ancak "9 Mart", 27 Mayıs'ın "komik" bir tekrarı bile olamayacaktı.[84] Çünkü Amerikancı generaller daha kurnaz

82. *Milliyet*, 16.2.1971.

83. Aynı gün Kırıkhan'da gericiler bilinen senaryoyu sahneye koydu ve "Hamidiye Camii bombalandı" iddiasıyla ayaklandı; TİP İlçe Başkanı Dr. İzettin İyiel'in eczanesi, Dağyer Matbaası ve 15 dükkân tahrip edildi. Olaylarda üç kişi hayatını kaybetti (*Milliyet*, 6.3.1971).

84. 9 Mart darbesi başarılı olsaydı programı ne olacaktı? *Ant*'ta yayımlanan haber buna bir cevaptı: "8 Mart'ta hazırlandığı söylenen... ültimatomda şu istekler yer alıyordu: 1. Taraflı olduğu kesinlikle kanıtlanmış bulunan Cumhurbaşkanı çekilmelidir. 2. Yoksul halkımızın sırtına yük olmaktan başka işe yaramayan Parlamento dağıtılarak işçi, köylü ve devrimcilerden bir Halk Konseyi kurulmalıdır. 3. Düşük hükümet üyeleri ile parlamenterler ve suçlulukları bilinen yöneticiler yargılanmalı, suçları kesinleşenlerin tüm mallarına el konulmalıdır. 4. Bankalar, dış ticaret, sigortalar, ağır sanayi, petrol ve madenler ile tüm yabancı sermaye devletleştirilmelidir. 5. Ağaların elinde bulunan topraklar alınarak kurulacak toprak komitelerince topraksız köylülere parasız dağıtılmalıdır. 6. Ülkemizin bağımsızlığına gölge düşüren Amerikan üsleri derhal millileştirilmelidir. 7. Atatürkçü aydınlara yapılan baskı ve işkenceler derhal durdurulmalıdır. 8. Öldürülen gençlerin katilleri bulunarak yargılanmalıdır. 9. Atatürkçü anti-emperyalist dış politikaya dönülmelidir. 10. Ülkemiz NATO'nun ucuz asker depo-

davranmıştı; Kemalistleri nötralize ederek önce Muhtıra ile Demirel hükümetinin istifasını sağladılar, daha sonra 26 Nisan'da da, sıkıyönetim vasıtasıyla iktidarı tümden ele geçirdiler. Dönemin Amerikancı darbe tarzında, Cumhurbaşkanının yerinden edilmesine gerek duyulmuyordu.

12 Mart günü Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Faruk Gürler, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Celal Eyicioğlu ve Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Muhsin Batur'un Cumhurbaşkanı ve Meclis Başkanlarına verdikleri Muhtıra[85] sonucu Başbakan Süleyman Demirel istifa etti. Ve yeni hükümet arayışları başladı. Cumhurbaşkanı bir hafta süren görüşmelerden sonra CHP'den istifa eden Nihat Erim'e yeni hükümeti kurma görevi verdi. Erim, "Atatürk ilkelerine bağlı", "reformcu" ve "teknotrat" bakanlardan oluşan bir hükümet oluşturdu ve güvenoyu aldı.

Demokrat ve sosyalist çevrelerin kafaları karışmıştı; verilen mücadele sonucu Demirel hükümeti istifa etmek zorunda kalmıştı. Bu durum onlar açısından bir başarı idi. Fakat yerine gelen Erim hükümeti ne yapacaktı? İlan edildiği gibi Atatürkçü reformlar mı yapacaktı, yoksa başka bir yöne mi gidecekti? Bu yüzden demokrat ve sosyalistler 22 Nisan'da Erim'in "Balyoz tedbirlerini" açıklaması, dört gün sonra da sıkıyönetim ilan edilmesine kadar Muhtıraya karşı genel olarak "soğukkanlı" bir

---

su olmaktan çıkarılarak NATO ve CENTO andlaşmaları gözden geçirilmelidir. 11. Ceza kanununda gerekli değişiklikler yapılarak tutuklu bulunan aydınlar ve devrimciler derhal serbest bırakılmalıdır. 12. Köklü dönümleri gerçekleştirecek bir devrim hükümeti kurulmalıdır" ("Radikal subayların tasfiyesi ve 'sanayici-subay kompleksi'nin iktidarı" *Ant*, Sayı 13, Mayıs 1971, s. 6-8).

85. Muhtıra şöyleydi: "1.) Parlamento ve hükümet süregelen tutum, görüş ve icraatıyla yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve Anayasanın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyetinin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür. 2.) Türk milletinin ve sinesinden çıkan Silahlı Kuvvetlerinin bu vahim ortam hakkında duyduğu üzüntü ve ümitsizliği giderecek çarelerin, partilerüstü bir anlayışla Meclislerimizce değerlendirilerek, mevcut anarşik durumu giderecek ve Anayasanın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve İnkilap Kanunlarını uygulayacak kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde teşkili zaruri görülmektedir. 3.) Bu husus sür'atle tahakkuk ettirilmediği takdirde Türk Silahlı Kuvvetleri kanunların kendisine vermiş olduğu, Türkiye Cumhuriyetini korumak ve kollamak görevini yerine getirerek, idareyi doğrudan doğruya üzerine almaya kararlıdır. Bilgilerinize."

tutum aldılar.[86] Çünkü bu süre içinde Erim hükümeti de "ilerici" rolünü iyi oynamıştı. "Sıkıyönetime gelmeden önce 40 günlük bir dönem var. [Bu dönemde] işler belirli bir denge ortamı içinde geçti. İlerici görünümlü 1. Erim hükümeti kuruldu... O sıra 12 Mart şiddeti henüz ortada yok."[87] Şiddet "Balyoz Tedbirleri"nin ilan edilmesiyle başladı; dört gün sonra da, 26 Nisan'da, askerler siyasi idareyi ele aldılar. Artık Türkiye "ara rejim"e girmişti; bu "rejim"den yana olmayan herkes hedef tahtasındaydı. Bu yeni durumdan sonra bütün siyasi değerlendirmeler değişecekti.

Kurtuluş gazetesinin 15 Mart'ta çıkan 1. sayısı,[88] Muhtıradan önce hazırlanmış ve baskıya verilmişti. Bu yüzden bu sayıda Muhtıraya karşı ne tutum alındığına dair bir yazı olması mümkün değildi. Ancak Dev-Genç Genel Başkanı Ertuğrul Kürkçü, Muhtıra'nın verilmesinden bir gün sonra basın toplantısı düzenler ve genel olarak Dev-Genç'in tavrını ortaya koyar:

> Dev-Genç Genel Başkanı Ertuğrul Kürkçü, Genelkurmay Başkanı Tağmaç ve üç kuvvet kumandanının verdikleri muhtıra hakkında dün [13 Mart] bir basın toplantısı yapmış, "Muhtıra durumu tesbit bakımından doğru ve olumludur. Ancak bu parlamentodan güçlü bir hükümet çıkarması beklenemez. Çözüm yolu parlamento değildir. Eğer toprak reformu, dış ticaretin devletleştirilmesi ve Amerika ile olan ilişkilerimizin yeniden gözden geçirilmesi konularında kararlı iseler, biz bütün gücümüzle Silahlı Kuvvetlerin yanında olacağız" demiştir.[89]

1 Nisan tarihli *Kurtuluş* gazetesinin 2. sayısında yayınlanan Dev-Genç bildirisinde ise Muhtıra'nın nedeni anlatılır ve "şartlı destek" tutumu devam ettirilir:

---

86. Muhtıra'dan iki gün sonra İstanbul'da patlayan bombalar acaba bir tepki miydi? "İstanbul'da dün gece [14 Mart] saat 22.20-22.45 sıralarında *Dünya* ve *Akşam* gazeteleri ile Amerikan konsolosluğu ve Amerikan Türk Dış Ticaret Bankası Şişli şubesine bilinmeyen kişiler tarafından patlayıcı madde atılmıştır" (*Milliyet*, 15.03.1971).

87. Oğuzhan Müftüoğlu, *Bitmeyen Yolculuk* (Söyleşi: Adnan Bostancıoğlu), Ayrıntı Yay., 2011, s. 74.

88. *Kurtuluş*'un 1 Nisan'da matbaada basılan 2. sayısından sonra 3. sayısı mayıs başında teksirle basıldı.

89. *Milliyet*, 14.3.1971. Aynı gün 15 demokratik kuruluş yaptıkları ortak açıklamada Muhtıraya şartlı olarak destek verdiklerini açıkladılar. Bu kuruluşlar şunlardır: TÖS, Türk Hukuk Kurumu, Devrimci Av. Derneği, Elk. Müh. Odası, Harita ve Kadastro Müh. Odası, İnş. Müh. Odası, TMGT, ODTÜ Mez. Cemiyeti, Teksen, Dev-Genç, ÜNAS, Maden Müh. Odası, Mimarlar Odası, Orman Müh. Odası ve Türkiye Orm. Yüksek Müh. Sendikası.

İşçiler, Köylüler, Gençler, Yurtsever Askerler, Bütün Halkımız!

Devrimci gençliğin Amerikan emperyalizmine ve yerli köpeklerine karşı yürüttüğü amansız mücadele her geçen gün etkisini göstermektedir.

Gençliğin yaktığı ateş, giderek işçi ve köylü kitlelerini de sarmış, işçilerin ve köylülerin ekonomik ve demokratik mücadeleleri görülmemiş biçimde artmıştır.

Emperyalizm döneminde zaten var olan buhran, gençlik, işçi, köylü hareketleriyle giderek daha da derinleşmiştir.

Kendi aralarında çeşitli menfaat gruplarına bölünen hakim sınıflar, ülkeyi yönetemez hale gelmişler, kendi yaptıkları kanunları çiğneyerek her türlü zor metotlarına başvurmaya başlamışlar; örgütledikleri resmi ve sivil güçleriyle devrimci gençleri, işçileri, köylüleri öldürmeye, hapishanelere doldurmaya, üniversiteleri polis karakolları haline getirmeye başlamışlardır.

Bu şartlar altında; doğal olarak, ordudaki radikal subaylar da harekete geçmişlerdir. Giderek ordu ve bütün devlet kurumlarında emperyalizmin lehine, kendi aleyhlerine bozulan dengeyi düzeltme; anti-emperyalist yönde bir çıkış yapma hazırlıklarına girişmişlerdir.

Türkiye'mizdeki varlığını her şeye rağmen sürdürmek isteyen Amerikan emperyalizmi de, yıpranan sağcı Demirel iktidarının yerine bir yenisini getirme; radikal genç subaylara oyun oynama; Türkiye'mizdeki sınıf mücadelesini durdurma çabalarına hız vermiştir.

Amerikan emperyalizmi, milliyetçi-devrimci diye lanse ettiği bazı yüksek rütbeli subaylar vasıtasıyla, radikal subayların hareketini kontrol altına alma; onların bağımsız örgütlerini dağıtma; hareketlerini pasifize etme oyununu ustalıkla oynamaya başlamıştır.

Genelkurmay Başkanının ve Ordu Komutanlarının verdiği muhtıra sonucu, yıpranan sağcı Demirel hükümeti istifa ettirilmiş ve böylece radikal subayların hareketi bir süre daha ertelenmiş, Amerikan emperyalizmi oynadığı oyunda zaman kazanma fırsatına sahip olmuştur.

Anti-emperyalist mücadelesini sürdüren ve olayların gelişmesini dikkatle izleyen devrimci gençlik, ancak şu şartlar yerine getirildiği takdirde ordudan gelecek her ilerici hareketi sonuna kadar desteklemeye hazırdır. Devrimci gençlik, bütün yurtseverleri bu ilkeler uğruna sonuna kadar mücadeleye çağırır.

1. Amerikan emperyalizminin ülkemizdeki bütün üslerine derhal el konulmalı, ikili anlaşmalar feshedilmeli ve Nato'dan çıkılmalıdır.
2. Bütün yabancı sermaye, dış ticaret ve bankalar derhal millileştirilmelidir.
3. Ağaların elindeki bütün topraklar derhal yoksul köylülere dağıtılmalıdır.

4. İşçilerin üzerindeki bütün baskılar derhal kaldırılmalı ve genel grev hakkı tanınmalıdır.
5. İşsizliğe, pahalılığa, konut problemine acil çareler bulunmalı; gelir dağılımı adaletli bir şekle sokulmalı; sanayileşme yolunda ciddi adımlar atılmalıdır.
6. Bugüne kadar devrimci gençlere, işçilere ve köylülere karşı işlenen cinayetler ve yapılan zulümler derhal durdurulmalı ve bunların hesabı sorulmalıdır.
7. Toplum polisi teşkilatı ve bütün faşist kuruluşlar derhal dağıtılmalıdır.
8. Ceza kanunundaki 141. ve 142. maddeler kaldırılmalı ve derhal bir genel af çıkartılmalıdır.
9. Doğu'da yoksul Kürt köylüleri üzerindeki zulme, hakim sınıfların ve emperyalistlerin uyguladığı şoven ırkçı politikaya, asimilasyona son verilmelidir. (Ancak böyle bir politika bütün Türkiye halkını emperyalizme karşı birleştirebilir. Emperyalizmin istediği, Doğu halkına baskıların arttırılması ve şoven (ırkçı) politikanın şiddetle uygulanmasıdır. Böylece onlar, Türkiye Halkını birbirine düşürmek, bölmek ve sömürü düzenlerini kolayca sürdürmek istemektedirler. Türkiye halkını emperyalizme ve gericiliğe karşı tek birleştirici ve emperyalizmin oyununu bozucu politika, zulmü ve baskıyı durduran, şoven olmayan politikadır.)
10. Emperyalizme karşı mücadele veren mazlum dünya halklarının yanında yer alınmalıdır.
11. Sosyalistlerin işçi ve köylü kitlelerinin devrimci bir ruhla örgütlemelerine herhangi bir şekilde karşı çıkılmamalı; hiçbir devrimci örgütün varlığına dokunulmamalıdır.

Devrimci gençlik, ancak bu kısaca sayılmaya çalışılan şartlar yerine getirildiği takdirde hareketin anti-emperyalist ve demokratik yönde geliştiğine inanır ve onu sonuna kadar destekler.

Devrimci gençlik, Türkiye'nin gerçek kurtuluşunun işçilerin, köylülerin, gençlerin, devrimci askerlerin ve bütün sömürülen halk kitlelerinin ortak ve zor bir mücadelesi sonucu gerçekleşeceğine inanır.

Devrimci gençlik, her şart altında, eskiden beri verdiği amansız anti-emperyalist mücadelesini sürdürmeye kararlı ve hazırdır.

YAŞASIN İŞÇİLERİN, KÖYLÜLERİN, GENÇLERİN VE BÜTÜN YURTSEVERLERİN ANTİ-EMPERYALİST MÜCADELESİ!
YAŞASIN DÜNYA HALKLARININ EMPERYALİZME KARŞI VERDİKLERİ HALK SAVAŞLARI!
DEV-GENÇ

Dev-Genç'in bu tutumu almasının nedeni, devlet içinde iktidar savaşının devam ediyor olmasıydı; radikal subaylar he-

nüz tasfiye edilmemişlerdi[90] ve ordunun Amerikancı generallerine karşı direnebilirlerdi. Diğer taraftan "taleplerin dile getirilmesi"nin siyasal mücadele bakımından dönem ve şartlara göre uzlaşı, teşhir, geri adım attırma, mevzi kazanma gibi amaçlarla gündeme getirilmesi siyaseten son derece normaldi.

Ordu içindeki Kemalist grubun 9 Mart'ta yapmayı planladığı darbeyi Amerikancı generallere ihbar etmekle suçlanan Korgeneral Atıf Erçıkan'ın dairesinin kapısının önünde 11 Nisan günü bir dinamit patlar. Ertesi gün ordudan ilişiği kesilmiş olan Sarp Kuray ile eski Dev-Genç Genel Sekreteri Ruhi Koç gözaltına alınır. Olay, kamuoyunda Dev-Genç'e mal edilmek istenir. Bunun üzerine Dev-Genç yayınladığı bildiri ile olayın bir "provokasyon" olduğunu dile getirir ve Erim hükümetine ilişkin bakışını net bir şekilde ortaya koyar. Artık şartlı destek yoktur:

> Emperyalizmin Türkiye'mizdeki menfaatlerini eskisinden çok daha iyi koruma çabası içinde olan Erim hükümeti, yeni oyunlar peşindedir. Ordu ve bütün devlet kurumlarında kendi bürokrasisini sağlamlaştırma yolunda olan emperyalizm, faşizmi yukarıdan aşağıya adım adım tezgâhlamaktadır. Amerikan emperyalizminin uşağı Erim hükümeti, küçük burjuva kamu oyunu yanına çekmek ve sosyalistleri yalnız bırakmak için, sahtekârca Kemalizm'e sahip çıkmakta ve reformcu gözükmeye çabalamaktadır.[91]

Erim'in "kafalarına balyoz gibi ineceğiz" açıklamasından iki gün sonra Dev-Genç Genel Başkanı Ertuğrul Kürkçü, son kez basına bir demeç verir ve Erim hükümetine karşı alınan tavrı sürdürür:

> Dev-Genç Genel Başkanı Ertuğrul Kürkçü, dün [24 Nisan] düzenlediği basın toplantısında Erim'in son konuşmasını eleştirirken "Büyük kapitalistlerden yardım gören Erim hükümetini hiçbir zaman desteklemeyeceğiz" demiştir. Kürkçü, bu arada Erim'in "Eylemciler dışardan para alıyorlar" sözüne de değinmiş ve Erim'in "Elinde belge bulunmadan" devrimcileri suçladığını söylemiştir.

90. Aslında tasfiye süreci, istifa ettirilmiş Demirel hükümeti tarafından başlatılmıştı. "Dört Karacı, bir Havacı general, bir amiral ile otuz beş albay emekliye sevkedilmişlerdir. Ayrıca birkaç gün içinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nden birçok subayın Ankara dışında görevlere atandıkları bildirilmektedir. Bunlarla ilgili kararname Milli Savunma Bakanı Ahmet Topaloğlu ile Başbakan Demirel tarafından da imzalanmıştır." *Milliyet*, 17.3.1971.

91. Ali Yıldırım, *FKF Dev-Genç Tarihi*, Doruk Yay., 2008, s. 583.

Dev-Genç Genel Başkanı özetle şunları söylemiştir:
"Erim'in iktidara getirilmesindeki asıl amaç ortaya çıkmıştır. Anti-emperyalist mücadeleyi durdurmak ve devrimci hareketin legal imkânlarını yok etmek istiyorlar. Bunu yaparken Atatürkçülükten bahsediyorlar, fakat Atatürkçülüğün temel ilkesi anti-emperyalizmdir. Onların hedef aldıkları çevreler de anti-emperyalist mücadeleyi sürdürenlerdir. Bizim amacımız bellidir. Amacımız tam bağımsız ve Amerikasız bir Türkiye kurmaktır. Bugün Milli Kurtuluş Meclisi binası emperyalistlerin bayraklarının dalgalandığı CENTO merkezi olmuştur."
Kürkçü, Erim'in asayişsizliği yalnız devrimcilere bağladığını, oysa kendisinin iktidara gelmesinden sonra komandoların İstanbul'da devrimci bir genci [Niyazi Tekin][92] tabancayla öldürdüklerini ve birçok yerde olay çıkarttıklarını belirterek şöyle devam etmiştir:
"Erim iktidarını Demirel iktidarından ayıran hiç bir şey yoktur. O da iktidarda iken işçi hareketlerine karşı çıkmış, üniversiteleri kapatmıştı. Büyük kapitalist çevrelerden yardım gören Erim Hükümetini hiç bir zaman desteklemeyiz. Ayrıca, Erim, Türkiye'deki devrimcileri elinde hiçbir belge olmadan dışarıdan para almakla suçluyor. Erim'in bütün tehditleri sınıf çıkarları tehlikeye giren burjuvaziyi korumak içindir."
Dev-Genç Genel Başkanı Kürkçü, adam kaçırma, banka soyma olaylarının Dev-Genç tarafından yaptırıldığına dair haberlerle ilgili bir soruya da şu karşılığı vermiştir:
"Bugün Türkiye'de Dev-Genç'ten başka örgütler de vardır. Onlar ne yaptıklarını sık sık açıklamaktadırlar. Ben şunu söylemek isterim ki, eğer bu gibi hareketler halkın baş düşmanı Amerika'ya yönelmemişse, devrimci sınıfların düşmanlarına yönelmemişse, bizden destek göremezler ve adi birer zabıta vakası olurlar."[93]

İstanbul'a yerleşen Mahir Çayan'ın başında olduğu gerilla grubunun tek amacı, gerillanın silah ve barınması için gerekli

92. İstanbul'da yapılan bir saldırıda yaralanan ve 21 Nisan'da ölen Niyazi Tekin, 1965-1971 döneminin gericiler ve faşistler tarafından öldürülen son devrimcisidir. Daha önce öldürülenler: "Mehmet Çavdar, Satılmış Tepe, Vedat Demircioğlu, Atalay Savaş, Ali Turgut Aytaç, Duran Erdoğan, Mehmet Doğan Kılan, Mehmet Cantekin, Taylan Özgür, Fehmi Kafa, Mehmet Büyüksevinç, Battal Mehetoğlu, Şerif Aygül, Dr. Necdet Güçlü, Mustafa Kuseyri, Mahmut Özdaş, Abdurrahman Bozkurt, Yaşar Yıldırım, Mehmet Gıdık, Mustafa Baylan, Zeki Erdoğan, Necmettin Giritlioğlu, Hüseyin Çapkan, Hüseyin Arslantaş, İlker Mansuroğlu, Nail Karaçam, Ümit Çavdar, Şerafettin Atalay (*Ant*, Sayı 11, Mart 1971, s. 4). Bunlardan Mustafa Kuseyri, Yaşar Serpin gibi kaza kurşunuyla ölmüştü.
93. *Cumhuriyet*, 25.4.1971.

parayı bulabilmekti. Kiralanan evlerin aylık kiralarıyla beraber günlük giderlerinin oldukça yüklü bir meblağ tuttuğunu tahmin etmek zor değil. Ancak asıl sorun silah alımı için gerekli olan paradır. Büyük bir soygun yapmak grup açısından bir zorunluluktu. Bu nedenle çeşitli soygun olanakları üzerinde durulur. Bunlardan biri Robert Kolej'i soymaktır. Robert Kolej'de Zülfikar Dicleli ve Yavuz Çizmeci'nin başı çektiği bir örgütlenme vardır. Necmi Demir, Dicleli ve Çizmeci ile görüşerek "Robert Koleje ay başlarında fazla miktarda para geldiğini, silâhlı bir soygun yapmak suretiyle bu parayı ele geçirmek istediklerini, bu maksadı tahakkuk ettirmek için Robert Kolej muhasebesinin plânını vermelerini, muhasebeye paranın ne şekilde ve hangi tarihte geldiğinin öğrenilmesini"[94] istemiştir. Bu planlar ve bilgiler verilmiş ancak plan yürürlüğe konulamamıştır. İlk banka soygunundan elde edilen para çok azdı ama gene de banka soymanın daha "kolay" olduğuna karar verildi. Bingöl Erdumlu'nun anlatımlarına göre bu konudaki keşif çalışmasını kendisi ile Hüseyin Cevahir yapmıştı. Soyulacak banka Erenköy Türk Ticaret Bankası'ydı. Mahir Çayan liderliğinde oluşturulan gerilla timi tam kadro ile bu eylemde yerlerini almışlardı.

Bu eylemde kullanılmak üzere Ulaş Bardakçı ve Oktay Etiman Levent'ten Amerikalı çavuş Donald N. Arnold'a ait 34 LE 411 plakalı hususi otomobili çalmışlardır. Bu otomobil, soygun olayından bir gün önce Abdullah Ceceloğlu tarafından banka yakınına getirilmiş, Ulaş Bardakçı da Ankara'dan çaldığı Anadol ile yanında Oktay Etiman bulunduğu halde Abdullah'ı takip ederek şubeye yakın bir sokağa her iki otomobil park etmiştir.

Soygun planına ve görev taksimine göre Ziya Yılmaz banka dışında gözcülük yapacak, Ulaş Bardakçı banka önündeki sokakta, kaçarken kullanılacak Amerikalı Çavuşa ait arabayı çalışır vaziyette tutacaktır. Mahir Çayan, Hüseyin Cevahir, Kamil Dede ve Oktay Etiman ise bankaya girerek soygunu fiilen yürüteceklerdir.

Bu plan aynen tatbik edilmiştir. 15 Mart 1971 günü saat 11.30'da Ulaş Bardakçı'nın otomobili banka önündeki sokağa park etmesinden, Ziya Yılmaz'ın ise karşı kaldırımda gözcü olarak kalmasından sonra bankaya ilk önce Hüseyin Cevahir girmiştir. Elinde bir 500. liralık göstererek banko önüne gitmiş ve bu parayı

94. 2. İddianame, s. 112.

bozdurmak istediğini söylemiştir. Bu isteği yerine getirmek üzere veznedar önde, Hüseyin Cevahir arkada olmak üzere vezneye geldikleri sırada Mahir Çayan, Kamil Dede ve Oktay Etiman içeri girerek tabancalarını görevlilere tevcih edip "Kıpırdamayın, yakarız, alarm zillerine basmayın, başlarınızı öne eğin" şeklinde bağırmışlardır. Mahir Çayan, banka müdiresinin odasına girerek onu herhangi bir harekette bulunamayacak durumda tutmuştur. Ağız ve burun nahiyelerini atkı ile kapatan, ellerinde sten makineli tabanca bulunan Oktay Etiman ve Kamil Dede ise diğer görevlileri silah tehdidi altında bulundurmuşlardır. Hüseyin Cevahir cebinden çıkardığı beyaz bir torbaya veznede bulunan paraları doldurmaya başlamış, kendisine güçlük çıkarmak isteyen veznedarın eline tabancasının kabzası ile vurmuştur. Vezneden mevcut paraların alınmasına müteakip, Hüseyin Cevahir veznedarı iterek müdirenin yanına getirmiştir. Bankadan en son çıkan Oktay Etiman kapı önüne mukavva bir kutu koyarak, "Bu bombadır, sakın dışarı çıkayım demeyin" şeklinde ikaz ve ihtarda bulunmuştur. Daha sonra Ulaş Bardakçı'nın hazır bulundurduğu otomobile binerek süratle olay mahallinden uzaklaşmışlardır. Mahir ve Hüseyin, diğer arkadaşlarının arabadan inmelerinden sonra önceden planlayarak yanlarında getirdikleri plastik bir kap içinde getirdikleri benzinle Amerikalı Çavuşa ait otomobili yakmışlardır. Daha sonra bir dolmuşa binerek önce Kadıköy'e, oradan da İlbay Apartmanı'na gitmişlerdir. Diğerleri ise Ulaş Bardakçı'nın müsait bir sokağa park ettiği Ankara'dan çalınan otomobille Erenköy Taşmektep Sokak Tenis apartmanına gelmişlerdir. Bankadan elde edilen para 14,449.- liraydı.[95]

Muhtıra verilmiş ve ama "anarşi" durmamıştı. Olay basında geniş bir yer buldu:

> Türk Ticaret Bankası Erenköy Şubesi dün [15 Mart] sabah saat 11 sıralarında kimlikleri tesbit edilemeyen silahlı 5 genç tarafından soyulmuştur [Ziya Yılmaz, gözcü olduğundan haliyle tesbit edilememiştir]. İçlerinden biri sten taşıyan tabancalı gençler 14 bin lira kadar para aldıktan sonra, cumartesi gecesi Levent'ten çalınan Donald N. Anmold adında Tuslog'da görevli bir Amerikalıya ait 1966 model 34 LE 411 plakalı Chevrolet marka özel otomobil ile kaçmışlardır. Soygunun yapıldığı beyaz renkli otomobil polis tarafından arandığı sırada soyguncular arabayı Çiftehavuzlar Hazırcevap sokağında yakarak

95. 2. İddianame, s. 113.

terketmişler ve kendilerini beklemekte olan mavi renkli plakası 34 ile başlayan bir başka özel otomobile binerek ortadan kaybolmuşlardır. Banka personelinin ve polisin verdiği bilgiye göre içinde 5 kişinin bulunduğu otomobil saat 11 sıralarında bankanın yanındaki Plaj yolunda park etmiştir. Soyguncular dan biri arabada kalmış, dördü hızla bankaya girmişlerdir. Sanıklardan biri müdire Necla Kocamanoğlu'nun odasına gitmiş, yüzünün yarısı atkı ile örtülü olan gözlüklü genç ise veznedar Cemal Demir'in bulunduğu kısma yönelmiştir. Biri stenli olan diğer iki soyguncu ise personeli "Başınızı kaldırmayın vururuz" diye tehdit etmişlerdir. Veznedarı tabancası ile tehdit eden 22 yaşlarındaki genç [Hüseyin Cevahir] elindeki 500 lirayı veznedara uzatmış ve "Alarma dokunma. Paraları ver" demiştir. Aynı anda banka müdiresi de silahlı gencin "Alarmı çalmayın. Hepinizi öldürürüz" tehdidiyle yerine oturtulmuştur. Bu sırada veznedar elini çekmeceye atarak tabancayı çıkartmak istemiştir. Ancak silahlı genç tabancasının kabzası ile veznedarın bileğine vurarak "Öldürürüm" demiştir. Soyguncular veznedarın verdiği paraları aldıktan sonra biri bankanın içine, diğer kapının önüne, içi kâğıt dolu, ucundan fitili çıkan iki paket yerleştirerek ateşleyip kaçmışlardır.

Dışarı çıkan 4 genç çalışır durumdaki 34 LE 411 plakalı arabaya atlayarak Caddebostan Plajına doğru süratle uzaklaşmışlardır. Bu sırada veznedar ile yanan fitilli paketi dışarı fırlatan odacı Hüseyin, yoldan geçmekte olan özel bir otoya binerek soyguncuları takibe koyulmuşlardır. Ancak özel otomobilin sahibi soyguncuların ateş etmesinden korkarak öndeki arabaya yaklaşamamıştır.

Soyguncuların otomobili takibe rağmen Çiftehavuzlar Hazırcevap sokağına gelmiş ve burada arabadan inmişlerdir. Bu sırada gençler otomobildeki benzin bidonunu tutuşturmuşlar ve araba yanmaya başlayınca süratle koşarak kendilerini bekleyen bir başka özel otoya binmişlerdir.

Banka veznedarı Cemil Demir olayı şöyle anlatmıştır:

Uzun boylu, gözlüklü, esmer, 22 yaşlarında bir genç elindeki 500 lira ile bana doğru gelince para bozduracak zannettim. Bir anda diğer elindeki tabancayı gördüm. Bu 12 lik otomatik bir silahtı. "Alarma dokunma. Paraları ver" dedi. "Ben önümdeki beşlik ve onlukları verdim."

Banka müdiresi Necla Kocamanoğlu ise "Bankada alarm tertibatı olmadığını" söylemiş, "Tabancayı üzerime doğrultan iyi giyimli sarışın bir gençti [Mahir Çayan]. Bana oturmamı ve hiçbir harekette bulunmamamı söyledi. Tehdit altındaydım, korktum" demiştir.

Sten tabancalı yüzü atkılı kumral saçlı üçüncü soyguncu ile burun buruna gelen odacı Hüseyin Bir, olayı "Ben adamı tutup atacaktım. Ama arkadaşları ateş ederler diye korktum. Ve oturup emrine itaat ettim. Oradaki iskemleye oturdum" şeklinde anlatmıştır.[96]

MERKEZ

96. *Milliyet*, 16.3.1971.

Mahir ve arkadaşları gene umduklarını bulamamışlardı. Banka soygunu açısından "şanslı" değillerdi, başka bir yol bulmalıydılar. Başka yol arayışlarını Ziya Yılmaz şöyle anlatmakta:

> Öte yandan üzerinde düşündüğümüz sadece banka soygunu da değildi, fidye alabileceğimiz birilerini de kaçırmayı düşündük. Hatta laf aramızda, Zeki Müren'i bile kaçırmayı düşündük, hem kaçırdığımızda -kendi de isterse- "Belki bize şarkı da söyler" demiştik.[97]
> Böylece kimi soyabileceğimizi yahut kaçırabileceğimizi düşünmeye başladık. Bir sürü kodamanı düşünmüştük. Mesela Faruk Ilgaz vardı, Fenerbahçe Kulübü eski Başkanı. "Bunu soyarsak bütün Fenerbahçelileri kendimize düşman ederiz" diye vazgeçmiştik. Sonra Burla Biraderler vardı, o zamanlar makine tezgâhlarından, elektrikli cihazlardan epey zengin olmuşlardı. Hatta (Eli) Burla'yı kaçırmak için yeltenmiştik. Evine kadar takibe almıştık ama kapıyı bir türlü açtıramamıştık, Burla bizden kurnaz çıkmıştı. O da olmamıştı. Düşünmeye ve araştırmaya devam ederken, tesadüf eseri elime geçen [*Sosyete 13* dergisinde] Mete Has'ın resmini görmüştüm. Bizimkilere önerdim, *neden olmasın* denildi ve araştırılmaya başlandı. Bu arada biz Mete Has'ı Kadir Has'ın oğlu zannediyorduk, sonra öğrendik yeğeniymiş. Gerçi her ikisi de zengin kodaman, fark yoktu gözümüzde. Bizimkiler Mete Has'ın evini buldular... Ulaş'ın arabasında Hüseyin, Mahir, Oktay ve Kamil Dede çevrede dolaşıyorlar. Yani *zengin öğrenciler geziyormuş* gibi yapıyorlar, bir yandan da inceliyorlar ortalığı. Bakıyorlar ortam uygun, ekip de tamam, hemen uygulamaya geçiyorlar.[98]

Tarih 4 Nisan 1971'di. 2. İddianame'de verilen bilgilere göre Ziya Yılmaz hariç gerilla timi, Ulaş Bardakçı'nın Ankara'dan çaldığı Anadol araba ile saat 15.00 sıralarında Mete Has'ın oturduğu Bağdat Caddesi Suadiye 406 numaralı apartmanın önüne gelmişler, saat 17.00 sıralarında Mahir Çayan, Hüseyin Cevahir ve Ulaş Bardakçı Mete Has'ın dairesinin kapısını çalmışlar ve kapıyı açan müstahdem Müyesser Sarıusta'ya çektikleri tabancalarını göstererek susmasını, sesini çıkarmamasını ihtar ederek içeri girmişlerdir. Kamil Dede ve Oktay Etiman kapıcının şüphesi üzerine imkân bulup içeri giremediklerinden apartman civarında beklemişlerdir. Mahir, Hüseyin, Ulaş müstahdem ile birlikte Mete Has'ın eşi Fezal Has'ın oturma odasına gelmişlerdir:

97. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 140.
98. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 155.

> Mahir Çayan bana bazı ideallerini gerçekleştirmek için paraya ihtiyaçları olduğunu, silah alacaklarını, ellerinde liste bulunduğunu, ona göre hareket ettiklerini söyledi.[99]

Daha sonra Mete Has'ın gelmesini beklemeye başlamışlardır. Saat 19.00 sıralarında kapı çalınmış, kapının açılıp açılmaması hususunda bir tereddüt doğmuş, kapının açılmaması üzerine Mete Has kendi anahtarı ile açarak içeri gireceği sırada eylemciler Müyesser Sarıusta'ya kapıyı açtırmışlardır. Gelenler Mete Has ile birlikte Kadir Has ve Mete Has'ın kızı Berna Has'tı.[100]

Kadir Has ise şöyle anlatıyor eve gelişlerini ve sonrasını:

> Zili bastık, kapı açıldı. Karşımızda gelinimiz Fezal'i beklerken; yabancı bir erkekle karşılaştık. Mete ile birlikte eve girdikten sonra, bu kişi derhal kapıyı kapadı; ardından da silahı alnıma dayayıp, "Hiç konuşma!" diye uyarıda bulundu.
> Evin içinde silahlı insanlar dolaşıyordu. Anladığım kadarıyla bu kişiler, bizden bir süre önce eve gelip, silah tehdidiyle zorla içeri girmişler. O sırada, evde sadece hizmetçi Müyesser bulunuyormuş.
> Gelinimiz Fezal ve 8 yaşındaki yeğenimiz Berna, bu olaydan hemen sonra eve gelmiş...[101]

Mahir, oturma odasında rehin aldıkları kişilere, alelade bir hırsız olmadıklarını, politik ve siyasi zaruretler sebebiyle burada bulunduklarını, heyecanlanmamalarını, kendilerini fena muameleye sevk etmemelerini, aksi halde yanlarında ipleri ve bayıltıcı ilaçlarının bulunduğunu söylemiştir.

Mahir Çayan, arkadaşları silahları ile diğerlerinin başlarında beklerken Mete Has'ı yatak odasına çağırarak arabası olup olmadığını sormuş, anahtarını istemiş ve almıştır. Mahir, Mete Has'a kendilerinin banka soygunları ve diğer bazı eylemleri yapan gruptan olduklarını, kendisini başka bir yere götüreceklerini ve serbest kalmaları karşılığında 400.000 lira fidye vermelerini istemiştir. Bu sırada rahatsızlanan Kadir Has yatak odasına alınarak yatırılmış ve başında Hüseyin Cevahir silahlı olarak nöbet beklemiştir. Bundan sonra Mahir Çayan, Mete Has'tan akşam kimsenin gelip gelemeyeceğini sormuş ve geleceği ce-

99. "THKP-C duruşması, Fezal Has'ın anlatımları", *Milliyet*, 21.9.1971.
100. 2. İddianame, s. 114.
101. Kadir Has, *Vatan Borcu Ödüyorum* (yay. haz. Hulusi Turgut), ABC Yay., 2002, s. 203.

vabını alınca kapıyı Mete Has'ın açacağını, kendisinin silahlı olarak arkasında bulunacağını, bir şey ima ettiği takdirde derhal vuracağını söylemiştir. Saat 21.00 sıralarında gelen Talip Aksoy, Fazilet Aksoy ve Yıldız Saygan da enterne edilerek oturma odasına götürülmüştür. Bu arada dışarıdan Oktay Etiman ve Kamil Dede telefonla olayın cereyan ettiği bu evi aramışlar ve evden birisi telefona cevap verdiğinde, Osman Beyi istiyorum diyerek bu işareti ile arkadaşlarıyla konuşmuşlardır. Talip Aksoy ve ailesinin gelmesinden yarım saat sonra Fezal Has mutfakta, Çayan başında beklediği halde yemek hazırlamış ve birlikte yenilmiştir:[102]

> Bu arada, Mete'nin evindeki kasayı açtırdılar. Kasada bulunan yaklaşık 1,5 milyon lira değerindeki mücevherlere dokunmadılar. Kasadan sadece rahmetli babam Nuri Has'ın, eski başbakanlardan merhum Adnan Menderes'le; Mete'nin de AP Genel Başkanı ve eski Başbakan Sayın Süleyman Demirel'le birlikte çekilmiş fotoğraflarını aldılar.[103] Mahir Çayan bir ara odamı karıştırdı. Kasayı görmüş olacak ki sonra Mete Has'tan kasanın anahtarını istemiş. Zannederim Cevahir tarafından kasa açılmış. Kasada iğne, bilezik gibi mücevherlerim vardı. Bono, senet de olabilir. Bunlara dokunulmamış, sadece bir albüm vardı o alınmış.[104]

Mahir Çayan, dışarda bekleyen Kamil Dede ve Oktay Etiman'ı, Müyesser Sarıusta'ya saat 23.00'e 10 kala apartman giriş kapısını açtırarak içeri almıştır. Evde bulundukları sürece telefonla konuşmaları da dahil olmak üzere Mahir ve arkadaşları birbirlerine "Osman" ve arkasından gelen bir sayı ile hitap etmişlerdir. Bir Mahir, İki Cevahir, Üç Bardakçı, Dört Etiman ve Beş de Dede idi. Saat 24.00 sıralarında Hüseyin Cevahir, Mete Has'ı koridora çağırarak bir süre sonra gideceklerini, Talip Aksoy'u da birlikte götüreceklerini söylemiştir. Mete Has'ın bu işin burada halledilmesini istemesine karşılık da "400.000 lira burada var mı?" diye sormuş, olmadığı cevabını alınca da "bu işin burada halledilemeyeceğini, götürmeleri gerektiğini, pazarlığa başlamaya lüzum olmadığını" söylemiştir.[105] Çünkü Kadir Has, bu durumda (ve

102. 2. İddianame, 114-115.
103. Kadir Has, *Vatan Borcu Ödüyorum* (yay. haz. Hulusi Turgut), ABC Yay., 2002, s. 204.
104. "Fezal Has'ın anlatımları", *Milliyet*, 21.9.1971.
105. 2. İddianame, 115.

daha sonra fidyeyi verirken) bile pazarlığı elden bırakmamıştır. Fezal Has da istenen meblağa itiraz etmekten geri kalmamıştır. "Ben Çayan'a 'istenen 400 bin lirayı ödeyemeyeceğiz' dediğim zaman 'bunu benimle değil Kadir Has ile konuş' dedi."[106] "Bu para ile, tanesi 133 liradan 3.007 adet Cumhuriyet altını almak mümkündü. 1971'in 400 bin lirası, günümüzün yaklaşık 200 bin dolarına eşdeğerdi."[107] Oysa Mahir'e göre "kamulaştırdıkları" para, "Kadir Has ile Mete Has'ın bir günlük hasılatıydı."[108] Bu durum Mahir'i etkilemişti:

> Mahir, Kadir Has için "... ne pinti herifler bunlar, iki günde kaldırdıkları para ama ağlayıp durdular. Adam resmen can pazarlığı yaptı benimle, az daha kalsak ben adama cebimdekini verecektim" gibilerinden epey söylenmişti. Fidye pazarlığını Mahir yapmıştı.[109]

Gece yarısından sonra Ulaş Bardakçı, Hüseyin Cevahir ve Oktay Etiman, Mete Has ve Talip Aksoy'u alarak dışarı çıkarmışlar ve Mete Has'a ait otomobile koyarak gözlerini bantla kapatmış ve Ulaş Bardakçı'nın kullandığı araba ile Erenköy Taşmektep Sokak Tenis Apartmanı'ndaki daireye götürmüşlerdir. Evde kalanları ise Kadir Has'ın bulunduğu yatak odasına toplamışlar, başlarında silahı ile Kamil Dede beklemiştir. Bilahare Kadir Has ve birlikte aynı odada yatan Berna Has dışında, diğerleri oturma odasına alınmışlardır. İlkokul üçüncü sınıf öğrencisi Berna Has mahkemede verdiği yeminsiz tanık ifadesinde, Kamil Dede'nin kendisine hesap ve resim yaptırdığını söylemiştir.[110]

Gece aynı şekilde şifreli olarak dışarıdan telefon edilmiş ve kaçırılanların eve kapatıldıkları, durumlarının iyi olduğu bildirilmiştir. Bu arada, Kadir Has ile istenilen paranın ancak şirket kanalı ile bankadan alınabileceği ve bunun için sabahleyin şirket müdürlüğüne gitmek gerektiği konuşulmuştur. Sabah 07.30 sıralarında Mahir, alışveriş bahanesi ile kapıcıyı apartmandan uzaklaştırmış ve Oktay Etiman'ı Talip Aksoy ve Mete Has'ın başında bırakarak oraya gelen Cevahir ile Bardakçı'ya işaret

106. "Fezal Has'ın anlatımları", *Milliyet*, 21.9.1971.
107. Kadir Has, *Vatan Borcu Ödüyorum* (yay. haz. Hulusi Turgut), ABC Yay., 2002, s. 204.
108. "THKP-C duruşması", *Milliyet*, 21.9.1971.
109. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 156.
110. "THKP-C duruşması", *Milliyet*, 21.9.1971.

vermiştir. Hüseyin Cevahir daireye çıktığı sırada Mahir Çayan, Kadir Has'ı alarak aşağı indirmiş ve Ulaş Bardakçı'nın kullandığı Mete Has'a ait araba ile Üsküdar arabalı vapur iskelesine gelinmiştir. Sırada bekleyen çok araba olduğundan Bardakçı'nın otomobili bilahare getirmesi kaydı ile arabalı vapurla Çayan ve Kadir Has Kabataş'a geçerek buradan taksi ile Şişli Halasgargazi Caddesindeki yazıhaneye gitmişlerdir.[111]

Kadir Has ise Mahir'in evden çıkarken Mete'nin eşi Fezal'den 200 lira para ile bir eldiven ödünç aldığını, daha sonra Bağdat Caddesi'nden bir taksiye binerek Üsküdar araba vapuruna gittiklerini söyler:

> Araba vapuruna binip güverteye çıktık. Mahir, yol boyunca benimle sohbet ediyor, "Kadir Bey, sizinle bir fim çeviriyoruz. Bu fim, yazıhanede bitecek. Sonra sahneye polis çıkacak" diyordu. Ben de kendisine, "Polis, sizin peşinizi bırakmaz ama..." dediğim zaman, şu cevabı vermişti: "Yaptığımız işin sonunda, polisle karşı karşıya geleceğimizi biliyoruz."
> Araba vapurunda tanıdığım dostlarla, tanıyan polisler, bana selam veriyorlardı. Mahir Çayan ise, bu durumdan çok rahatsız olacak ki; "Kadir Bey, birbirimize çok samimi davranalım. Sürekli sohbet edelim. Konuşmasak dahi, ağzınızı oynatın. Bana gülün. Kimse bir şey hissetmesin. Bakıyorum, herkes sizi tanıyor. Polisler bile selam veriyor" diyordu. Bu uyarı üzerine rol yapmaya başladım. "Mevsim ilkbahar, hava güzel, deniz güzel, deniz masmavi..." dedikçe; Mahir Çayan, "Bravo, bravo..." çekiyordu.
> Kabataş İskelesi'ne ulaştık. Oradan yine bir taksi çevirip, Şişli'deki yazıhaneye gittik. Mahir, yolda ayakkabısını boyattı...
> Pilavcı Pasajı'ndaki işyerimi, kayınbiraderim Ali Germirli yönetiyordu. Ali'ye durumu anlattım. Bana, "Ağabey, bu çok büyük para" dedi. Ali, bu işin dehşetini anlamamış olacak ki, "Burası dağbaşı mı, ne parası?" dedi. Anında, teröristin [o dönem bu kelime kullanılmıyordu, daha çok "anarşist" deniyordu] cevabını aldı: "O lafı tekrar edersen, kurşunu yersin." Ali bu defa, Kayserililik içgüdüsüyle teröriste, "250 bin versek olmaz mı?" diye teklifte bulundu. Bu pazarlık ortamından rahatsız olan Mahir ise, "Olamaz" cevabını verdi.
> İşyerimdeki çalışma odam, Halaskargazi Caddesi'ne bakıyordu. Bu sırada Mahir, pencerenin önüne doğru gidip, bana, caddede dolaşan birkaç genci göstererek, "Bak Kadir Bey, aşağıdaki gençler, benim adamlarım. Bizden haber bekliyorlar. Eğer, istediğim parayı vermezseniz; elimizdeki akrabalarınızı öldüreceğiz."

111. 2. İddianame, s. 115-116.

200 bin lirayı kısa zamanda tedarik edip, Mahir Çayan'a verdim. Paranın ikinci yarısını ise, akşamüstü teslim edebileceğimizi ifade ettim. Giderken, "Size akşamüstü telefon edeceğiz" dedi. Söyledikleri saatte telefon ettiler. Paranın bakiyesi olan 200 bin liranın tek tek numaralarını bir kâğıda yazdıktan sonra, Muhasebe Müdürümüz Nihat Uysal'la, Karaköy İskelesi'ne gönderdik.

Arkadaşımız, teröristlerle Karaköy'de buluşmuş. Teröristlerden birisi, Nihat'a, "Bizim arabayı takip et" demiş. Etiler istikametine doğru yol almışlar. Nihat Ünsal, parayı, Etiler Muhallebici'nin önünde teröristlere teslim etmiş. Onlar da sabah evden çıkarken; Fezal'den ödünç aldıkları 200 lira ile, eldiveni Nihat'a geri vermişler.

Gece yarısı, Talip'le Mete'yi kurtardıktan sonra, polisi haberdar ettik. Polis şefleri, "Niçin, daha önceden haber vermediniz?" dedi. Çok büyük riskle karşı karşıya kaldığımız için, bu yolu seçmiştik. Doğru da yaptık.[112]

Mahir Çayan, ilk 200 bin lirayı aldıktan sonra Mete Has'ın evinde bekleyen Hüseyin Cevahir ve Kamil Dede'ye telefon edip oradan ayrılmalarını söylemiştir. Sıra ikinci posta 200 bin lirayı almaya gelmişti. Bu paranın bir kısmının seri numaraları alınmıştı. Mahir Çayan, randevu yerine gitmeden önce uzun olan saçlarını kesip kasket giymiş ve gözlük takmıştı.[113] Gazete kâğıdına sarılı 200 bin lirayı akşam saatlerinde Etiler çarşısı durağında Nihat Ünsal'dan alan Mahir, orada onları izleyen Hüseyin Cevahir ile birlikte Levent'teki örgüt evine gitmiştir. Kendilerini orada bekleyen Ziya Yılmaz'dan Tenis Apartmanı'ndaki dairede rehin tutulan Mete Has ile Talip Aksoy'un serbest bırakılmaları için arkadaşlara haber vermesini istemişlerdir.[114] Bu sırada polise de haber verilmişti. Kadir Has, yazıhanede verdiği 200 bin lirayı Akbank Genel Müdürü olan arkadaşı Ahmet Dallı'dan isterken durumu ona biraz anlatmış; o da Kurmay Albay Turan Çağlar'ı aramış, Çağlar da Emniyete bildirmişti.[115]

Mete Has, serbest kalışlarını şöyle anlatıyor:

Saat kaçta bırakılacağımızı sorduk. İçlerinden birisi, "Akşam saat 8 civarında" dedi. Bu arada, başkanları hışımla içeri girip, bağırmaya başladı: "Şimdi polis telsizinden dinledik. Sizi kaçırdığımız arabanın

112. Kadir Has, *Vatan Borcu Ödüyorum* (yay. haz. Hulusi Turgut), ABC Yay., 2002, s. 205-207.
113. "THKP-C duruşması", *Milliyet*, 21.9.1971.
114. 2. İddianame, s. 116.
115. "THKP-C duruşması", *Milliyet*, 21.9.1971.

plaka numarasını polise vermişler. Araba şimdi kapının önünde. Polis de, plakayı devamlı anons ediyor."
Bu tatsız haber, özgürlüğe kavuşmamızı geciktiriyordu... Bunun üzerine kendilerine şu öneride bulundum: "İsterseniz bırakın, biz kendi başımıza gideriz. Ama, mutlaka araba ile götürmek istiyorsanız, bir araba çalıp getirin; onunla gidelim." Nitekim, içlerinden biri, hemen sokaktan çaldığı yeni bir arabayla kapının önüne geldi. Vakit gece yarısı olmuştu. Bir gece önce söyledikleri komutu tekrarladılar: "Haydi gidiyoruz."
Yine gözlerimiz bağlandı. Bu defa tek kapılı bir arabaya bindirdiler. Gecenin köründe, kör gözlerimizle, döndük, dolaştık; bir yerde durduk. Ağzımıza mendil tıkadılar. Üstünü bir bezle bağladılar. Kolumuza girip, bizi arabadan indirdiler. Biraz yürüdük. Çalılıklardan geçip, tarla gibi bir yere ulaştık. Yere diz çöktürdüler. "10 dakika böylece kalın. Sesinizi çıkarırsanız, yakarız" dediler. Öylece kaldık. 10 dakika sonra gözlerimizi açtığımız zaman, Fenerbahçe'deydik. Ama ortalıkta kimseler yoktu.[116]

Olay basına yansıdığında büyük yankı yaratmıştı. THKP-C bilinmiyordu. Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan yakalanmışlardı ama yine de bu eylemin THKO tarafından yapıldığı sanılmıştı. Bu durum Mahir'ler açısından bir avantajdı. Daha "hazırlık" aşamasındaydılar. Bu parayla silah alabilirler, yeni evler kiralayabilirlerdi. Nitekim fidye alındıktan sonra üç ev daha kiralandı:

... Nisan 1971 ortalarında Tğm. Saffet Alp, Nişantaşı Baytar Ahmet Sokak Hamarat Apartmanı 8 inci dairesini kiralamak için ev sahibi ile temasa geçmiş, 1500 lira aylık kira karşılığı olarak Hv. Tğm. Cengiz Aker adı ile kiralanma sağlanmıştır. Burayı döşemede gerekli somye, karyola ve diğer ev eşyaları Saffet Alp, Nazan Alp, Mehmet Balaban ve İlyas Aydın tarafından alınarak mezkûr daireye götürülmüş ve yerleştirilmiştir. Nazan Alp evin örgüt adına tutulduğunu da bu sebeple öğrenmiştir. Aradan bir hafta kadar zaman geçtikten sonra Cengiz Aker takma adlı Hv. Tğm. Saffet Alp, ev sahibine müracaatla kursu çıktığından evden ayrılmak zorunda kaldığını beyan edip yakın arkadaşı olduğuna inandırdığı Nevzat Işık takma adı ile Hüseyin Cevahir'e İnşaat Mühendisi sıfatı ile bu dairenin devrini sağlamıştır. Keza Hv. Tğm Saffet Alp her ne kadar hanımı ile birlikte oturmakta ise de yine aynı maksada bağlı olarak Fatih Mollaeşref Mahallesi Mollagürani

116. Kadir Has, *Vatan Borcu Ödüyorum* (yay. haz. Hulusi Turgut), ABC Yay., 2002, s. 213-214.

> Sokak Seyhan Apartmanı 3 ncü dairesini de 1 Mayıs 1971 tarihinden geçerli olmak üzere aylığı 800 liradan Hv. Yzb. İlyas Aydın'ın kefaleti tahtında kiralamıştır. Saffet Alplerin taşınmasından sonra bu eve Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Hüseyin Cevahir gelip giderek, Saffet Alp ile örgütsel meseleler üzerine müzakerelerde bulunmuşlardır... Hv. Yzb. İlyas Aydın tarafından Hz. Ütğm. Mehmet Balaban kefaletiyle Şişli Duatepe Mahallesi Şehadet Sokak Çamlıca Apartmanı 8 dairesi möbleli olarak Nisan 1971 ayı sonlarında tutulmuştur.[117]

İllegal hayatın zorluklarını karşılamak bakımından para son derece önemliydi. Sadece para değildi ihtiyaç duyulan; bu şartlar altında yaşamak, her şeyden önce sahte kimlik gerektiriyordu. Ulaş Bardakçı, boş kimlikleri ile soğuk mühürleri Eminönü Nüfus Memurluğu'na girerek elde etmişti.[118] Grubun bütün üyeleri sahte kimlik kullanmak zorundaydı. Çünkü her biri, Dev-Genç mücadelesi içinden gelmiş, çoğu hapse girip çıkmış, polis tarafından tanınan insanlardı. Polis tarafından aranmaları veya tanınmaları ihtimaline karşı tedbir amaçlı olarak illegal hayatta sahte kimlik kullanmak şarttı. Mahir ve arkadaşları da öyle yaptılar. Hüseyin Cevahir, zaten "Nevzat Işık" adına düzenlenmiş bir kimlik kullanıyordu. Bunun yanında grup üyelerinin kaldıkları semtleri dikkate alarak giyinmeleri, hangi meslek adına ev kiralanmış ise ona göre apartmana girip çıkmalarına dikkat etmeleri, güvenlik açısından pencerelere işaretler koymaları, çevre ilişkilerine özen göstermeleri gerekiyordu. Dikkat gerektiren en önemli husus ise eski ilişkilerinden tümüyle kopmaları, hatta onlarla sokakta rastlaşsalar bile tanımazlıktan gelmeleri, konuşmamalarıydı. İstanbul büyük bir şehir olsa da, öğrenci hareketinden gelmiş insanların sokakta, caddede gezinirken tanıdıklara rastlamaması neredeyse imkânsızdı. Tesadüflerin nerede ve ne zaman yaşanacağını kimse bilemez. Mahir, Hüseyin Cevahir ve arkadaşları da, farkında olsun olmasın, bu tesadüfleri yaşamışlardı. Hüseyin Cevahir'in cezaevinden arkadaşı Mustafa Lütfü Kıyıcı'nın eşi Hale Özgür Kıyıcı, böylesi tesadüfi karşılaşmaların tanıklarından biri:

---

117. 2. İddianame, s. 120.
118. 2. İddianame, s. 111.

Bir gün Nişantaşı'na doğacak bebeğe -oğlumuz Sinan Taylan- biberon almaya çıkmıştık. Suat abla ile caddenin karşısında Rüçhan'la Ulaş'ı gördüğümüzde isimlerini haykırmamak için kendimi zor tutmuştum. İllegalitede idiler. Öylesine kalakalmıştım. Beni görmeleri için çaba sarf ederken bir el teması ile arkama baktığımda Hüseyin Cevahir'i gördüm. Onu kucaklamak için kollarına nasıl atıldığımı unutamam. Rüçhan ve Ulaş bir pastaneye girmişlerdi. Biz de arkalarından gitmek için Suat ablanın elinden tutup caddenin karşısına geçmeye çalışırken, Cevahir engellemişti. (...) Nişantaşı'nda karşılaştığımızda Mete Has olayı olmuş, İsrail başkonsolosu kaçırılmamıştı.[119]

Fidye eyleminden sonra Mahir ve arkadaşlarının kendine güveni pekişmişti. Artık gündemlerinde Kurtuluş grubunun bir parti olarak ilan edilmesi vardı. Üstlenilmeden yapılan maddi kaynak eylemleri ve diğer hazırlıklar yeterli mi görülmüştü? Acele mi edilmişti? Ancak vaka şudur ki, söz konusu eylemden sonra THKP-C'nin artık bir büyük eylemle ilan edilmesine karar verilmişti. Bunun için parti programı ve tüzüğünün ve THKP-C'nin ilan ediliş bildirilerinin hazırlanması gerekiyordu. Genel Komite toplanmadan hareketin Merkez Komitesi'nin birbirine güven temelinde yaptığı toplantılar ile bu çalışmaların sonuçlandırılması illegal şartlar altında bir zorunluluk gibi görünüyordu:

4 Nisan 1971 günü Mete Has ve Talip Aksoy'un kaçırılmalarını, 6 Nisan 1971 tarihinde 400 bin lira fidye alınarak serbest bırakılmalarını takip eden ilk günlerde İzmir'deki örgütsel faaliyeti sanık Zafer Kutlu ile birlikte tedvire giden Ertuğrul Kürkçü İzmir'den, Yusuf Küpeli'nin hastalığı nedeniyle gelmemesi üzerine Münir Ramazan Aktolga Ankara'dan aynı tarihte İstanbul'a gelerek örgütçe tutulan Topağacı Sim Apartmanındaki dairede Mahir Çayan ile buluşmuşlardır. Mahir Çayan'ın İstanbul'a hareketinden önce parti ismi üzerinde kendisiyle anlaşmaya varan Yusuf Küpeli, Münir Ramazan Aktolga ve Ertuğrul Kürkçü'ye İstanbul'da alınacak bütün kararlar hususunda şahsî muvafakette bulunduğunu belirtmiştir.
Sanık Mahir Çayan, Münir Ramazan Aktolga ve Ertuğrul Kürkçü'nün Sim Apartmanında yaptıkları toplantılarda örgütün adı Türkiye Halk Kurtuluş Partisi olarak kararlaştırılmış; Türkiye'nin içinde bulunduğu

119. https://simurg.info/2011/06/01/huseyin-cevahir/

aşamada Partinin ve Cephenin aslında birbirinden farksız oldukları, ancak Cephenin ileride yurtsever birleşik cepheye dönüştürülecek bir gerilla cephesi çekirdeği, Partinin ise ileride bir proleter siyasi kitle partisine dönüştürülecek Marksist-Leninist bir parti çekirdeği olduğu konuşularak, aralarında yapılan görev bölümüne göre Mahir ve Münir Ramazan Aktolga'nın parti tüzüğünü, Ertuğrul Kürkçü'nün ise Türkiye Halk Kurtuluş Cephesine 1 Nolu bildirisini hazırlamalarında anlaşmaya varılmıştır. Türkiye Halk Kurtuluş Partisinin Devrim Stratejisini belirleyen "İhtilâlin Yolu" başlıklı bildiri taslağı daha önce sanık Mahir Çayan tarafından hazırlanmış durumdadır. İki günlük çalışma sonucunda Parti Tüzüğü, Türkiye Halk Kurtuluş Partisinin Devrim Stratejisi, Cephe'nin 1 No.lu bildirileri hazırlanarak kesinlik kazanmıştır. Ancak örgütün üst yöneticileri durumunda bulunan bu sanıklarca Türkiye Halk Kurtuluş Parti-Cephe bildirilerinin, siyasî mahiyet taşıyacak ve kamu oyunda büyük yankılar yaratacak bir eylemin ortaya koyulması ile birlikte topluma duyurulması da kararlaştırılmıştır.
Sanık Münir Ramazan Aktolga ve Ertuğrul Kürkçü İstanbul'dan Ankara'ya dönerlerken hazırladıkları Türkiye Halk Kurtuluş Partisi Tüzüğü, Partinin Devrim stratejisi, Cephenin 1 Nolu bildirilerinden birer nüshayı kararlaştırılan siyasî mahiyetteki eylem icra edildiğinde basıp dağıtılmak üzere beraberlerinde götürmüşlerdir. Münir Ramazan Aktolga Ankara'ya gelişinde Parti tüzük ve bildirilerini aynı evde kalan Yusuf Küpeli ve Bingöl Erdumlu'ya vererek muhteviyatları bu sanıklarca da öğrenilmiştir.[120]

Bu toplantıya ilişkin Münir Ramazan Aktolga'nın itirazları var:

O tarihte Zafer Kutlu ile Ertuğrul Dev-Genç faaliyetleri dolayısıyla gittikleri İzmir'den dönüşte, 12 Mart sonrası durumu Mahir'le de bir konuşalım diyerek İstanbul'a uğrarlar. Yani İstanbul'da, onların da katılacağı [İddianame'ye göre Zafer Kutlu toplantıda yok] bir toplantı planlaması falan söz konusu değildir! Ayrıca, Mahir'in Yusuf'u ve beni konuşmak üzere İstanbul'a çağırmasının nedeni de zaten 12 Mart Muhtırası sonrasında ortaya çıkan durumu birlikte değerlendirmekti. En azından bize böyle söylenmişti. Yani Denizler gibi bir "silahlı propaganda" örgütü olarak ortaya çıkma meselesini konuşmak, bu konuda kararlar almak üzere bir Merkez Komite toplantısı yapmak söz konusu değildi!!. Zaten ortada bu türden yetkileri olan bir M.K de yoktu!!...[121]

120. 2. İddianame, s. 82.
121. Münir Ramazan Aktolga, *Hatıralar*, Alter Yay., 2018, s. 231.

"Toplantı planlaması" veya "Merkez Komite toplantısı" gibi bir toplantı için olunmasa da bir araya gelinmiş ve "konuşulmuştu". Ne konuşulmuştu? 12 Mart Muhtırası üzerine bir konuşma yapıldığını "hatırlamadığını", "konunun hiç açılmadığını" söyleyen Aktolga, konuşulanları şöyle yazıyor:

> O sırada Mahir'in elinde "Kesintisiz Devrim II"ye ilişkin bazı *notlar* vardı. Bunları, "okumamız" için Ertuğrul'la bana verdi. Kendisinin bu broşürü tamamlama işiyle de uğraştığını söyleyerek, bu çalışmanın sonunda zaten ortaya bir program çıkacağını söyledi... Bu arada benim de, bir ön hazırlık olarak Tüzük çalışması yapabileceğimi ifade etti... Sonra da bize, örgüt olarak çıkış için "ses getirecek" bir eylem düşündüklerini anlattı... (...)
> *Bu durumda mesele ortaya çıkıyordu. Şöyle dedim ben Mahir'e: "Tamam, bunların hepsi bir görüş, ama şu anda bu konuda biz bir karar alamayız. Madem söz konusu olan bir ön hazırlık çalışmasıdır, yapalım bunu ve uygun bir zamanda diğer arkadaşlarla da bir araya gelerek oturup bir karar alırız"*
> "Tamam" dedi o da. Elinde TİP'in bir tüzük örneği vardı, onu da bana vererek, "ilerde yapılacak toplantıya hazırlık olmak üzere benim de buna bakarak bir tüzük taslağı çıkarmamı" söyledi!! O da zaten elindeki broşürü tamamlayarak bir program taslağı hazırlayacaktı. Bütün bu işler bitince de -tabii bu arada Muhtıra'nın yarattığı güvenlik koşullarını dikkate alarak- bütün arkadaşların katılacağı bir toplantı düzenlemek üzere anlaştık ve Ertuğrul'la ben Ankara'ya döndük...[122]

THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri adlı kitapta konu farklı bir şekilde ele alınır; Mahir Çayan'ın, Necmi Demir vasıtasıyla on kişilik Cephe üyesi olabilecek bir grupla Kazancı Yokuşu'ndaki evde düzenlenen toplantıda "tüzük" meselesinin sorulması üzerine konu üzerinde çalışmaya başlandığı ve bu amaçla Küpeli ve Aktolga'yı İstanbul'a çağırdığı anlatılır:

> Küpeli hastalığı nedeniyle gelemedi. Aktolga geldi. İzmir dönüşü İstanbul'a uğrayan Kürkçü de onlara katıldı. Birkaç gün gazete manşetlerinden inmeyecek bir eylemle seslerini kamuoyuna duyurma ve parti tüzüğü hazırlama konusunda anlaştılar. Parti ve Cephenin

122. Münir Ramazan Aktolga, *Hatıralar*, Alter Yay., 2018, s. 233 (İtalikler Aktolga'ya aittir). Aktolga, Tüzük taslağını hazırlayamadan sıkıyönetim ilan edildiğini, aranmaya başladığını ve taslakları Ankara'da saklandığı emlak bürosunda yaktığını söylüyor (s. 235-36). İddianame'de ise (s. 82) Münir Ramazan Aktolga'nın el yazısı ile yazılmış Parti tüzüğünün, 27 Mayıs 1971'de yapılan Çamlıca Apartmanı baskınında ele geçirildiği belirtiliyor.

birbirinden farklı işleyişi, "Türkiye Halk Kurtuluş Partisi" ve "Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi" isimleri üzerinde kesin görüş birliğine vardılar. Çayan ve Aktolga tüzük hazırlama görevi üstlendi. Kürkçü'nün de yayınlanacak bildiriyi hazırlaması kararlaştırıldı.
İki gün süren çalışmadan sonra ortaya "Türkiye Halk Kurtuluş Partisi Tüzüğü" ve buna ek "Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi Tüzüğü" adlı belge çıktı. (...)
Çayan ve Aktolga, Topağacı'ndaki Sim Apartmanında hazırladıkları tüzüğün bir kopyasını çıkardılar. Aktolga bu kopyayı Ankara'ya götürdü. Çayan elindeki kopyayı İstanbul'da kurulan örgütün Kazancı Yokuşundaki evde düzenlenen ikinci toplantısına götürerek okudu. Toplantıya katılanlar tüzük üzerine kısaca tartıştılar ve kendi aralarında görev bölüşümü yaptılar... Bu toplantı, THKP-C tüzüğünün okunduğu tek toplantı oldu. Aktolga'nın Ankara'ya götürdüğü kopyayı Küpeli ve Bingöl Erdumlu okumuşlar ve bir kenara kaldırmışlardı. Bir de Çayan'ın yakın çevresi, "şehir gerillası timi" tüzükten haberdardı...
Tüzük hazırlandığı sırada Kürkçü'nün kaleme aldığı Cephe Bildirisini Çayan daha sonra gözden geçirdi, biraz değiştirdi, kendi yazdığı "İhtilalin Yolu" başlıklı parti bildirisiyle birlikte çoğaltılmak üzere Necmi Demir'e verdi. Bu arada İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom'u kaçırma hazırlıkları da tamamlanmıştı. Artık örgüt bu "sansasyonel" eylemle kamuoyu önüne çıkmaya hazırdı.[123]

Ziya Yılmaz'a göre bu görüşmelerde THKP-C'nin sansasyonel bir eylemle duyurulması konuşulmuştu ama Elrom'dan bahsedilmemişti.[124]

Her ne olduysa, her ne konuşulduysa sonuçta THKP-C'nin, "ses getirecek" bir eylemden sonra dağıtacağı bildiriler dar da olsa belli bir çevrede biliniyor ve okunuyordu. O dönem Dev-Genç MYK'sında bulunan Oğuzhan Müftüoğlu, o bildirileri okuyanlardan biri:

O sırada Ertuğrul İstanbul'a gidip geldi. Bir toplantı yapılmış, nasıl devam edileceği konusunda görüşülmüş, hazırladıkları bir bildiriyi de yanında getirmiş. Bana galiba Kâzım vermişti, okumam için. 1 Mayıs'ta yapılacak bir eylem arkasından yayımlanan bildirinin metniydi. İsrail'in İstanbul Başkonsolosu Efraim Elrom'un kaçırıldığını anlatan bir bildiri. "İhtilalin Yolu" bildirisi.[125]

123. Sinan Doğan, *THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri*, Kaynak Yay., 1987, s. 29-32.
124. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 160.
125. Oğuzhan Müftüoğlu, *Bitmeyen Yolculuk* (Söyleşi: Adnan Bostancıoğlu), Ayrıntı Yay., 2011, s. 74 (Elrom olayından sonra kamuoyuna dağıtılan İhtilalin Yolu başlıklı THKP Devrim Stratejisi 1 nolu Bildiri program mahiyetindeydi ve hangi

Ancak söz konusu edilen MK düzeyindeki toplantı veya konuşmaların aslında önemi itibarıyla Genel Komite düzeyinde yapılması gerekiyordu:

> THKP-C Tüzüğü olarak adlandırılan belgenin örneğin, "partinin durumu ile ilgili önemli bir karar alınacağında ve felaket anında" toplanmasını öngördüğü "Genel Komite", kendisini geçici olarak kurduğu Aralık 1970'ten 30 Mart 1972'ye kadar bir tek kez olsun bütün üyeleriyle birlikte toplanmamış ve bir durum değerlendirmesi yapmamıştı. Oysa bu arada 12 Mart Muhtırası verilmiş ve "silahlı mücadele"nin resmen başlatılmasına "Merkez Komitesi" kendiliğinden karar vermişti.[126]

Merkez Komite'nin pratik karar almada inisiyatif sahibi olmasının ötesinde, o dönem ilişkilerinin nasıl olduğunu Orhan Savaşçı şöyle vurguluyor:

> Genel Komite olarak aldığımız karar gereği en temayüz etmiş (sivrilmiş) insanlardan oluşan üç kişilik icra komitesi oluşturmamız [banka soygunu gibi] bu tür hızlı kararlar alınmasında etken olmuştur. Hızlı ve pratik kararlar alınmasında bu arkadaşlara yetki verilmişti. Bir de o günün insanlarının ruh hallerini, düşüncelerini ve birbirleriyle ilişkilerini bilmek ve hiç unutmamak lazım. Bu ilişkiler içinde yer alan insanlar birbirlerini çok seviyordu ve birbirlerine çok saygı duyarlardı. Yani diyebilirim ki bu insanlar birbirleri için canlarını, her şeylerini verebilirlerdi. Parayı filan bir tarafa bırakıyorum, böylesine candan ilişkiler söz konusuydu. Hiç kimse bir diğerinin yaptığından kuşku duymazdı. "O öyle diyorsa, öyledir" mantığı egemendi. Rüşeym halindeki, dizlerinin üstünde doğrulmaya çalışan, ideolojik olarak ham bir örgütte, bir şeyler öğrenmeye, bir şeyler sökmeye çalışan insanlarda bu tür güven ilişkileri önemlidir.[127]

Pratik duruma bakıldığında Genel Komite'nin üyeleri, işçi kesimi sorumluları hariç, bir kısmı (Mahir, Hüseyin, Ulaş ve Ziya) İstanbul'da, bir kısmı (Yusuf, Münir, Ertuğrul, Orhan) Ankara'da zaten her gün bir arada veya haberleşmektedirler.

---

eylemin yapılacağı yazılmamıştı. THKC 1 Nolu Bülteni'nde ise sadece "1 Mayıs Harekâtı düzenlenmiştir" deniyor ama Elrom eyleminden bahsedilmiyordu. Oğuzhan Müftüoğlu her iki bildiriyi de okumuş ama tam hatırlayamamış).

126. Ertuğrul Kürkçü, *İsyanın İzinde*, Dipnot Yay., 2013, s. 103.

127. Orhan Savaşçı, *Cepheden Anılar* (Söyleşi: İlbay Kahraman), Ayrıntı Yay., 2015, s. 52-53.

Ortada herhangi bir sorun yok gibidir. Ziya Yılmaz, Nisan ortalarında yaşanan gelişmelerin yakın tanığıdır:

> Yine bu görüşmelerde, belirli bir tüzük ve programın hazırlanması gerektiği dile getirilmişti. Tüzük yahut program açıkçası çok belirleyici olmayacaktı, yapılacak eylemler ve şiddeti yüksek bir devrimci süreç belirleyici olacaktı. Mahir'in gerek Münir'e gerekse Ertuğrul'a, üstüne basa basa söylediği şeyse buydu, *devrimci sürecin ilk aşamasına* geçileceğiydi. Bu görüşmelerin bir tanesinde ben de vardım, diğer ikisini Mahir doğrudan gerçekleştirmişti. Gerek benim gözlemim gerekse Mahir'in sonradan -yani toplantı sonrasında- aktardığı kadarıyla ne Münir ne Yusuf [Yusuf toplantıda yoktu] ne de Ertuğrul bu konuda herhangi bir itiraz sunmamışlardı. (...)
> İstanbul ekibiyle görüşmelerden sonra -ve onlarla alınan ortak karar gereği- bir tüzük ve kısa bir program yazıldı. Bu istek asıl onlardan gelmişti, onlar da ikna edildi. Bu açıdan başka bir sorun kalmamıştı.[128]

Ertuğrul Kürkçü ise yıllar sonra Bedri Baykam ile yaptığı röportajda şöyle diyor:

> Mahir düşüncesini bize açıkladığı zaman bu aylar öncesinden onun planına dahildi. İsrail Konsolosu'nun kaçırılması aylar öncesinden vardı. Bununla ilgili istihbarat, gözlem yapıyorlardı. Fakat tüm bunların kararlaştırılması, kesinleştirilmesi için bir genel yönetim toplantısı randevusu yapılmıştı. İki tane yönetim organı vardı. Bizim elimizdeki şemaya göre 11 kişilik bir Genel Komite, 3 kişilik de bir Merkez Komite yani Yusuf, Münir, Mahir'den oluşan Merkez Komite... Plana göre bir genel toplantı yapacağız, orada bunları kararlaştıracağız. Parti ve Cephe üyelerinin kimler olduğunu ve bunların girişlerini yapacağız. Şimdi bu yeni plana göre artık herkes, hayatına yeni bir şekil verecek. Fakat bizim bu tartışmamızdan çok kısa bir süre sonra Nisan'ın 26'sında sıkıyönetim ilan edildi.[129]

Ancak Ankara'da sıkıyönetimin ilan edildiği gün yapılan bir toplantı sorunun çok ciddi bir şekilde devam ettiğini göstermişti:

> Elrom 17 Mayıs 1971 Pazartesi günü kaçırıldığına göre, söz konusu kaçırma olayından tam 21 gün önce, ne olacağından habersiz olarak toplanmıştık.. Birkaç sivil kişinin dışında, sivil giysilerle toplantıya gelmiş olan askerler arasında, yüzbaşı Orhan Savaşçı ile birlikte O'nun yakın arkadaşlarından yüzbaşı İlyas Aydın da vardı...

128. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 160-161.
129. Bedri Baykam, *68'li Yıllar: Eylemciler*, İmge Kitabevi, 1998, s. 430.

> Yapılanlar karşısında herhangi bir sorumluluğum, karar ortaklığım olmamasına karşın, sözlerimin etkisini artırmak amacıyla, orada toplanmış olanlara, "özeleştiri" görünümünde, eylemlerin sorumluluklarını da yüklenerek, olanların, yapılanların yanlış olduklarını, bu işlerin Marksist-Leninist teorinin dışında işler olduklarını, narodnik anarşizmi denen düşünce ve eylem tarzına uygun olduklarını, anlatmaya başlayacaktım...
> Hemen ertesi gün, sözkonusu konuşmayı yapmış olduğumun ertesi günü Münir, Ortadoğu'dan yakın arkadaşı İrfan Uçar'ı İstanbul'a kurye olarak yollayacaktı... (...) "durun, toplanıp konuşalım" talebimizi iletmiş olan kurye, Elrom kaçırılmadan tam yirmi gün önce İstanbul'a ulaşmış olan kurye, "s.k...ler o...pu ç....ları" yanıtını alacaktı...[130]

Sıkıyönetim ilan edildiğinde İstanbul'da THKP-C'nin kamuoyuna ilan edileceği "büyük eylem"in hazırlıkları sürüyordu. Şimdi yeni bir durum doğmuştu. Eğer Yusuf Küpeli ve Münir Ramazan Aktolga'nın söyledikleri doğruysa Ankara'dan gelen uyarıları da dikkate alarak Mahir'in eylemci arkadaşlarıyla birlikte düşünmesi gerekmektedir. Ne yapacaktır? Her şeye rağmen THKP-C'nin varlığını kamuoyuna ilan eden büyük bir eylemden vaz mı geçeceklerdir yoksa yapacaklar mıdır? Mahir, bir tarihin içinde olduğunun farkında bir lider olarak bir karar vermek zorundaydı. Sıkıyönetim ilan edilmiş ve Türkiye solcuları korkunç bir baskı altına alınmaya başlamıştı. Bütün legal demokratik kurumlar, gazeteler, dergiler kapatılmıştı. Kapalı veya açık toplantı, yürüyüş, miting yapmak yasaklanmıştı. En küçük bir muhalefet yapmanın bedeli işkence, ölüm ve hapishaneydi. Kendileri bir grup ve ilan edilmemiş bir parti olarak işçilerden, köylülerden devrimci öğrenci gençliğine kadar geniş ve büyük bir kitle desteğine, sempatisine sahiptiler ama yeterince örgütlü değillerdi. Azımsanmayacak bir silah mevcutları vardı ama silahlı mücadelede tecrübesizdiler; o zamana kadar devletin silahlı güçleriyle ne bir sokak, ne bir ev, ne de bir kır çatışmasına girmişlerdi. Gerilla eğitimleri neredeyse hiç yoktu. Ama bu şartlar altında bir karar vermeliydi kendisi ve arkadaşları adına.

Varolan'ın mı, tarihin mi penceresinden bakmalıydılar; başka deyişle kendilerini varolan'ın terazisinde mi, tarihin terazisinde

130. *www.sinbad.nu/yasamkar.htm* Yusuf Küpeli'nin yazım tarzı okuyucuyu şaşırtmasın; bugünden geçmişe gitmekte ve oradan/geçmişten geleceği/olmuşu yazmaktadır.

mi tartmalıydılar? Aklın koruyucu ormanına mı girmeliydiler yoksa iradenin imgesel ama ölümcül ovasında mı koşmalıydılar?

Mahir, "bu ahval ve şerait içinde" ikinci yolu seçti, sonu ölüm de olsa...

Muhtıra'dan dört gün sonra, 16 Mart'ta Deniz Gezmiş ve yaralı olarak Yusuf Aslan'ın yakalanması ve ardından 23 Mart'ta Hüseyin İnan'ın yakalanması ile THKO büyük bir darbe aldı; ancak bütün gücünü yitirmemişti. Demirel hükümetine karşı yürüttüğü silahlı kalkışmayı Erim hükümetine karşı da devam ettirdi. Nisan başında üstlenilmeyen THKP-C eyleminin sonrasında THKO militanları yeniden sahneye çıktı. 15 Nisan'da bir işadamının oğlu olan Hakan Fidan kaçırıldı ve fidye alındıktan üç gün sonra serbest bırakıldı. 19 Nisan'da Ankara'da, 21 Nisan'da İstanbul'da iki banka soyuldu. Başbakan Nihat Erim, Has eylemiyle birlikte devam eden silahlı hareketler karşısında daha fazla dayanamaz ve reformcu maskesini birdenbire yüzünden söküp atar. 22 Nisan'da kendisini tarihe tanıtan ünlü sözlerini sarf ettiği basın bir toplantısı düzenler: "Tedbirler kafalarına balyoz gibi inecektir."[131] Demirel'in rüyalarına giren "tedbirleri" Erim gerçekleştirebilecek midir? Cevap 26 Nisan'da TSK tarafından verilir: 11 ilde; İstanbul, Ankara, Zonguldak, Adana, İzmir, Kocaeli, Sakarya, Eskişehir, Diyarbakır, Hatay ve Siirt'te sıkıyönetim ilan edilir. Adalet Bakanı İsmail Arar, sıkıyönetimin gerekçelerini şöyle açıklar: "Aşırı sol kır gerillası için talimat aldı; Aşırı sağın katliam hazırlığı sabit oldu; Gizli Kürt İstiklal Partisi kuruldu."

Sıkıyönetim hemen icraata geçti. *Akşam* ve *Cumhuriyet* gazeteleri kapatıldı. Diyarbakır'da 60 köy arandı. Dev-Genç, DDKO, Ülkü Ocakları, TÖS, İşsizlik ve Pahalılıkla Mücadele Derneği ve Mücadele Birliği, SDDF, Komünizmle Mücadele Dernekleri kapatıldı. Çetin Altan ve İlhan Selçuk ile *Akşam* ve *Cumhuriyet*'in yazı işleri müdürleri gözaltına alındı. *Aydınlık*, *Türkiye Solu* ve diğer sol gazete ve dergiler kapatıldı. İstanbul'da *Ant*, *Bugün*, *Eylem*, *Sabah* dergi ve gazeteleri kapatıldı.

131. 23 Nisan 1971 tarihli gazeteler.

Sıkıyönetim Mahkemeleri kuruldu. İstanbul'da arananlar listesi sıkıyönetim bildirisi ile açıklandı. Kurtuluş Grubundan İlkay Alptekin, Erim Süerkan, Necati Sağır, Fahri Aral, Ömer Güven, Şaban İba ("Zabata") arananlar arasındadır.[132] Sıkıyönetimin ilan edildiği gün, matbaada baskıya giren Mahir Çayan'ın yazdığı *Kesintisiz Devrim 1* broşürüne de el konulmuştu.[133] Ömer Ayna, İstanbul'da 3 Mayıs'ta bir banka soygunu esnasında yakalanırken, bir gün sonra İstanbul'da aranan 161 kişilik liste basına verildi. Sıkıyönetim icraatlarına devam ederken arkasından istim geldi; 10 Mayıs'ta Sıkıyönetim Yasası Meclis'te kabul edildi ve gözaltı süresi bir aya çıkarıldı. 12 Mayıs'ta ise İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nın ilk davası 141. Maddeden açıldı.[134] Yasaklanan kitap listeleri açıklandı.

Sıkıyönetimin bütün gücüyle karabasan gibi ülkenin üzerine çöktüğü o günlerde hiç kimsenin tahmin bile edemeyeceği bir olay gerçekleşti: İsrail'in İstanbul Başkonsolosu Efraim Elrom 17 Mayıs'ta evinden kaçırıldı.

THKC 1 Nolu Bülteni'nde söz konusu edilen "1 Mayıs Harekâtı", Parti'nin kamuoyuna ilan edileceği "büyük bir eylemi" ifade ediyordu. Eylem daha yapılmadan tarihi belirlenmişti. Ancak o tarihte böyle bir eylem yapılamadı. Eylem tarihinin belirlenmesi, eylem için gerekli istihbarat çalışmalarının Nisan ortalarında başladığı ve 1 Mayıs civarında bir günde yapılacağının planlandığı anlamına geliyordu:

> Türkiye Halk Kurtuluş Partisi ve Cephesi tüzüğü hazırlandıktan sonra sanık Mahir Çayan ve arkadaşları topluma sansasyon yaratacak bir olayla çıkmayı düşünmüşlerdir. Bu itibarla da siyasî bir şahsın kaçırılmasını gerekli bulmuşlardır. Bu mevzuu, Topağacı'ndaki dairelerinde kendileri ve Yusuf Küpeli adına eylemler yönünden alınacak kararlara

132. 29, 30 Nisan ve 1 Mayıs 1971 tarihli gazeteler.

133. Ertuğrul Kürkçü, *İsyanın İzinde*, Dipnot Yay., 2013, s. 104.

134. "Sanık gazeteci Sadık Alkılıç, Doçent Doktor Çetin Özek, *Ant* dergisi yazarlarından Doğan Özgüden, Harun Karadeniz, Erdöl Boratap, doktor Nihat Sargın, Masis Kürkçügil, Süleyman Balkan, TRT mütercimi Şiar Yalçın, gazeteci Zeki Baştımar haklarında Birinci Ordu Sıkıyönetim Komutanlığınca T. C. Kanununun 141 inci maddesine giren eylemlerinden dolayı kanuni kovuşturmaya başlanmıştır" (*Milliyet*, 13.5.1971).

katılan Münir Ramazan Aktolga, Ertuğrul Kürkçü ile Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir müzakere ettikten sonra İlbay apartmanına gelmişler, burada da Oktay Etiman, Kamil Dede, Ulaş Bardakçı ve Ziya Yılmaz ile tekrar konuşarak bu konuda bir karara varmışlardır. Bu toplantılarda genel olarak Amerika ve İsrail İstanbul Başkonsoloslarının kaçırılması üzerinde durulmuş; Amerika İstanbul Başkonsolosunun, Konsoloshanede kalması ve buranın bina olarak kaçırmaya müsait bulunmaması karşısında İsrail Başkonsolosunun Münir ve Ertuğrul'un ayrılmasından sonra ve onların daha önce verdikleri muvafakattan da faydalanarak kaçırılmasında karar kılmışlardır. (...)
İsrail Başkonsolosunun kaçırılmasına karar verdikten sonra Mahir Çayan devamlı temas halinde bulunduğu Cephe üyesi Necmi Demir ve karısı İlkay Demir'e bu kararı bildirerek Başkonsolosun oturduğu Taksim Seyhan Apartmanında ikamet eden şahıslar ve Başkonsolos'un geliş ve gidişlerinin yolu ve saati hususlarında tetkikte bulunmalarını istemiştir. Seyhan Apartmanında İlkay Demir gerekli incelemeleri yaptıktan [sonra] Kadriye Deniz Özen, adı geçen apartmanda gerekli tesbitleri yaparak neticeyi Necmi Demir'e bildirmiştir.[135]

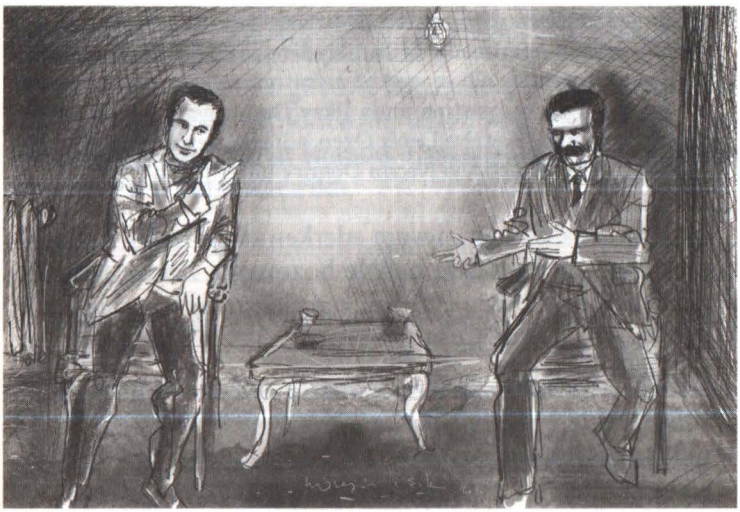
İstihbarat çalışmaları devam ederken sıkıyönetim ilan edilmesi, eylem planlamasını haliyle bozmuştu. Ancak Mayıs'ın ilk günlerinden itibaren eylemin gerçekleşmesi için çalışmalar tekrar yoğunlaştırıldı. Çeşitli nedenlerle Elrom'u kaçırma planı birkaç defa ertelendi:

"Eylem" bir keresinde de bu iş için çalınan Citroen arabanın polis tarafından bulunması ve Elrom'un ortalarda görünmemesi nedeniyle ertelendi. Elrom dini bir bayram nedeniyle Ankara'ya gitmişti.
Bir başka gün Elrom'un evi önüne giden gerilla timi, silahlı bir deniz eri ile karşılaştı. Eylem o gün de ertelendi.
12-13 Mayıs günleri Burdur'da şiddetli bir deprem oldu, birçok vatandaş hayatını kaybetti. "Millet deprem felaketi ile uğraşırken eylemin gereken etkiyi yapamayacağı" eylemin ertelenme gerekçesi oldu.[136]

Mahir ve arkadaşlarının kendisini hedef aldıkları Alman asıllı Efraim Elrom'un asıl adı Efraim Hofstaedter idi. 1939'da Britanya'nın Filistin manda polisi tarafından işe alındı ve soruşturma bölümünde çalıştı. 1948-60 yılları arasında İsrail Polis Kuvveti'nde önce kriminal bölümü başkanı, daha sonra Tel Aviv bölgesinin soruşturma bölüm başkanı olarak görev yaptı.

135. 2. İddianame, s. 120-121.
136. Sinan Doğan, *THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri*, Kaynak Yay., 1987, s. 33.

Nazi savaş suçlusu Adolf Eichmann'ın İsrail ajanları tarafından kaçırılıp getirilmesinden sonra hazırlık soruşturmasını yürüten Büro 06'nın komutan vekili idi.[137] Ailesinin çoğu ferdini Naziler katletmişti. 1962-69 yılları arasında Polis Akademisi komutanı olarak görev yaparken 27 yaşındaki tek oğlu Gideon uçak kazasında öldü. İsrail hükümeti, yaşadığı travmayı atlatabilmesi için onu 2 yıllığına 1969 Ağustos'unda İstanbul Konsolosluğu'na atadı.[138]

Muhtemelen Mayıs'ın ilk iki haftası içinde Hüseyin Cevahir'in babası Düzgün Cevahir İstanbul'a gelir. Niyeti oğlu ile görüşmektir. Siyasi ortam onun açısından endişe vericidir ve doğal olarak oğlunu merak etmektedir. Nasıl haberleşildiği bilinmiyor ama görüşmenin yapıldığı yer bellidir: Şişli'de güzel günler geçirdiği Işık Ailesi'nin yaşadığı yerdir burası. Cevahir'in babasıyla bu son

137. "Elrom, İsrail polisinde Musevileri kitle halinde öldürmekten ölüm cezasına çarptırılan Adolf Eichmann'ın yargılanması sırasında ve mahkûm olmasında önemli rol oynamıştır. İsrail emniyetinde 'Cürüm tahkikat bürosu' başkanı olarak Elrom Eichmann aleyhinde bir hayli delil toplamış, bunlar da kendisinin suçlu bulunmasında rol oynamıştır" (*Milliyet*, 18.5.1971).

138. Rıfat N. Bali, *İsrail Başkonsolosu Ephraim Elrom'un İnfazı*, Libra Yay., 2019, s. 67-70.

buluşması, bir "elveda" gibidir; sadece babasına değil, annesine, kardeşlerine, çok sevdiği eniştesi Fevzi Özkan'a, köydeki akrabalarına ve en önemlisi de, hayatının güzel anları içinde çok yer tutan bu kapıcı dairesindeki çocuk arkadaşlarına, onların anababasına, akrabalarına da bir "elveda"dır bu buluşma. Cevahir'in çocuk arkadaşı Hüseyin Işık, bu "son buluşma"nın tanığıdır:

> Babası Düzgün Cevahir'le son görüşmesi de bizim kapıcı dairesinde olmuştur. Baba oğul; bize sekiz numaranın verdiği mavi renkli ahşap bahçe koltuklarında oturmuşlardı, koltuklar yan yanaydı, aralarında hafif bir boşluk... oda da garip bir elektrik vardı.
> Öldürülmesinden kısa bir süre önce olan bu görüşmede babası, Hüseyin Cevahir'e "Git, teslim ol devlete" diye telkinde bulunuyordu; Piro Abi'nin cevaben, "Bak! Seyyit Rıza teslim oldu, onu hemen astılar" dediğini hatırlıyorum. Baba oğul bizim kapıcı dairesinde görüşürken herkes odadan çıkmıştı. Bana, küçük olduğum ya da konuşulanları anlamayacağım düşüncesiyle karışmamışlardı, o sayede odada kalarak anlayabildiğim kadarını anlamaya çalışmıştım.
> Bu, Piro Abi'yi son görüşümdü.

"Balyoz" hükümetini ve Sıkıyönetimi sarsan eylemin planına göre Efraim Elrom, öğlen yemeği için evine geldiği saat olan 13'ten önce apartmana girilecek, kapıcılar enterne edilecek, Konsolos zili çaldığında içeri alınacak ve arkasından da Necmi Demir içeri girecek ve sonrasında da bayıltılan Konsolos, Ulaş'ın kullandığı araba ile götürülecekti. Bu sırada Ziya Yılmaz, apartmanı cepheden gören bir noktada silahlı bir şekilde gözcülük yapacaktı.[139] Plandaki zorunlu değişiklik Kamil Dede'nin yerine Necmi Demir'in eylemde yer almasıydı. Bunun nedeni eylemin bir gün önceye alınmasıydı:

> Biz Efraim'i 18 Mayıs'ta kaçıracaktık... Fakat 18'i, 19 Mayıs'ın bir öncesi olduğu için, öğlenleyin tatil olduğundan, eylemi bir gün önceye alıyor arkadaşlar. Ben o zaman Erenköy Taş Mektep'teki [örgüt] evimizdeydim... Ve arkadaşlar bana haber vermedikleri için, aniden bir karar değişikliği yapıyorlar. Necmi Demir'i alıyorlar.[140]

139. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 163.
140. Bedri Baykam, *68'li Yıllar: Eylemciler*, İmge Kitabevi, s. 125.

Sonuçta eylem, Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Hüseyin Cevahir, Oktay Etiman ve Necmi Demir tarafından yapılacaktı.[141]

Eylemden önce bir aksilik yaşanmıştı. Ulaş Bardakçı'nın Ankara'dan çalarak getirdiği Anadol arabanın Boğaz yolunda güvenlik kuvvetlerince ele geçirilmesi sebebiyle Başkonsolosun kaçırılmasında yeni bir araba bulmak zorunluluğu doğmuştu. Bu nedenle Ulaş Bardakçı 11 Mayıs 1971 günü gecesi Teşvikiye'den 34 LF 584 numaralı yine Anadol marka otomobil çalmış, plakasındaki L harfi Abdullah Ceceloğlu tarafından E şeklinde değiştirilmek suretiyle 34 EF 584 numaralı plaka aynı arabaya takılmıştı. Bu otomobil Başkonsolosun kaçırılmasından önce Taksim Cumhuriyet Caddesindeki Seyhan Apartmanı yakınına park edilmiştir. Eylem günü kullanılacak naylon ip, flaster, makas gibi eşyalar gibi malzemeler bir çanta içine yerleştirilmişti. Konsolosu taşımak için İlkay Demir'in babasına ait eski subay hurcu da ihmal edilmemişti. Başkonsolus'un kaçırılmasından sonra muhtelif yayın organlarına ve bazı mercilere gönderilecek olan Hükümetten bazı talepler ihtiva eden nota ile Türkiye "Halk Kurtuluş Cephesi'nin 1 nolu" ve ayrıca "İhtilalin Yolu" başlıklı bildiriler Necmi Demir tarafından teksirle çoğaltılarak hazırlanmıştı.[142] Eylem günü harekete geçtiler:

---

141. Rıfat N. Bali, İsrail *Başkonsolosu Ephraim Elrom'un infazı* (Libra Yay., 2019, s. 100-101) adlı kitabında "Kaçırma Olayına Karışan Esrarengiz Bir İsim" olarak Vedat Gevrek'i de zikretmiştir. Kaynağı ise 29-30.6.1972 tarihli gazetelerde yer alan THA mahreçli haberdi: "El-Fetih'te gerilla eğitimi gören Vedat Gevrek adındaki 18 yaşındaki genç dün [28 Haziran] Emniyet 1. Şube Müdürlüğünün altıncı katından atlayarak intihar etmiştir" (*Milliyet*, 29.6.1972). "THA muhabirinin edindiği bilgiye göre, İsrail İstanbul Başkonsolosu Efraim Elrom, Cihan Alptekin, Hüseyin Cevahir, İlyas Aydın, Ömer Ayna ve Vedat Gevrek tarafından kaçırılmış ve Mahir Çayan'ın saklandığı eve götürülmüştür. Elrom'un öldürülmesinden sonra Vedat Gevrek, beraberinde bir arkadaşı olduğu halde El-Fetih'e gitmiş ve burada gerilla eğitimi görmüştür. Vedat Gevrek ve arkadaşları El-Fetih'te eğitim gördükten sonra beraberlerinde bol miktarda silah ve cephane ile Samandağ'ı geçerek Türkiye'ye girmek isterlerken, güvenlik kuvvetleri tarafından sıkıştırılmışlar, bu arada anarşistlerden Vedat Gevrek ve bir başka arkadaşı olay yerinden kaçmayı başarmışlardır. Daha sonra Lübnan'a geçen iki anarşist, burada Lübnan polisi tarafından yakalanmış ve Türk makamlarına teslim edilmişlerdir" (30.6.1972). Haber kendi kendisini yalanlıyordu; Cihan Alptekin ve Ömer Ayna, THKO'nun militanlarıydılar, üstelik Ömer Ayna o sırada cezaevindeydi.

142. 2. İddianame, s. 121.

17 Mayıs 1971 günü daha önceden yapılan plân uyarınca Mahir Çayan Harbiye iş hanı yanındaki çiçekçiden kırmızı ve beyaz karanfiller aldıktan sonra Taksim'deki bir otobüs durağında kendisini bekleyen Hüseyin Cevahir ve Ulaş Bardakçı ile buluşarak saat 12.15'de Seyhan Apartmanı giriş kapısı önüne gelmişlerdir. Hüseyin Cevahir, Mahir Çayan tarafından alınan çiçekler elinde olduğu halde Ulaş Bardakçı ile birlikte kapıyı çalmıştır. Apartman kapıcısı Garip Işık kapıyı açmadan kimi görmek istediklerini sormuş, cevaben 8 numaralı evde oturan Dr. Jak Eskenazi'yi görmek istediklerini söylemişlerdir. Kapıcının doktorun seyahatte olduğunu bildirmesi üzerine ailesiyle görüşeceklerini beyan etmişler, bunun üzerine kapıcı tarafından apartman kapısı açılmıştır. Kapıcı ile birlikte asansörün yanına doğru gittikleri sırada Hüseyin Cevahir kapıcının koluna girerek tabancasını karın nahiyesine dayamış ve "bağırmamasını, sesini çıkarmamasını" söylemiştir. Diğer sanık Ulaş Bardakçı da merdiven başında bulunan kapıcı yardımcısı Halil Özcan'ı aynı şekilde silâh tehdidi ile bunların yanına getirerek kapıcılara kendilerini kapıcı dairesine götürmelerini söylemişlerdir. Hüseyin Cevahir, Ulaş Bardakçı ve bunların hemen arkasından apartmana giren Mahir Çayan, Oktay Etiman kapıcı dairesinin gösterilen daire olmadığı kanaatine vararak hemen karşıda esasen servis kapısı aralık duran [Kurtuluş Savaşı'nda Mustafa Kemal'in silâh arkadaşlarından Rafet Bele'nin dul eşi] Perihan Bele'ye ait dairenin kapısını çalmışlardır. Kapıyı müstahdem Fatma Atmaca açmış, Hüseyin Cevahir ve Mahir Çayan tabancalarını buna tevcih ederek "bağırmamasını, sesini çıkarmamasını aksi takdirde kafasını patlatacaklarını" söylemişler ve önlerine kattıkları apartmanın iki kapıcısını bu daireye sokmuşlardır. Silâhlı dört sanık kapıcıları ve müstahdemi yemek odasına götürdükleri sırada daire sahibesi seslerini duyarak bu odaya girmiş ve sanıklara kendisini tanıtmış, soru üzerine de kendisinden başka kimse bulunmadığını bildirmiştir. Sanık Ulaş Bardakçı yemek odasına alınan bu şahısların başında silâhı ile beklerken diğerleri evin içini ve apartmanın giriş holünü dolaşarak kontrol etmişlerdir. Yapılan plana göre Necmi Demir Başkonsolosun apartmana girişinden sonra hemen arkasından arkadaşlarına mülaki olacak, Ziya Yılmaz ise Seyhan Apartmanı önünde kaçırma işlemi bitinceye kadar gözcülük görevi yapacaktır.

Seyhan apartmanının bitişiğindeki antikacı dükkânında çalışan İshak Yürekliler merdiven lazım olduğundan kapıcılardan temin etmek üzere Seyhan Apartmanına girdiğinde apartman antresinde Çayan, Cevahir ve Etiman'la karşılaşmış, silâhlı olan üç sanık İshak'ın koluna girerek Bele'nin dairesine götürmüşler ve salonda oturmuşlardır. Bunu takiben seyyar satıcılık yapan Mehmet Ötre, Perihan Bele'nin kapısını çaldığında açan sanık Etiman bu şahsa "gir gir Perihan hanım içerde film çeviriyor" diyerek içeri almış, mutfak tarafından gelen

Mahir Çayan silâh tehdidi ile bu şahsı da salona diğerlerinin yanına götürmüştür. Saat 13.00 sıralarında Seyhan apartmanında oturan bir şahsın yanında şoför olarak çalışan Hüseyin İçmener servis kapılarının bulunduğu kısımdan yukarıya çıktığı sırada Bele'nin servis kapısı açılmış ve Çayan tabancasını bu şahsa tevcih ederek kıpırdamamasını, bir harekette bulunmamasını ihtar etmiş, aynı anda da Cevahir tabancasını arkadan beline dayayarak şoförü salona götürmüştür. Aynı sıralarda Perihan Bele'nin kızı Begüm Bele gelmiş ve Çayan tarafından salona alınmıştır. Bunları takiben Seyhan apartmanında bir dairede ahçı olarak çalışan Satılmış Akman, yine ahçılık yapan Mustafa Asım Gündüz, 3 numaralı dairenin şoförü Hıfzı Altınok ile Siranuş Ersen ve 9 yaşındaki kızı Meyda Ersen aynı suretlerle silâh tehdidi ile mezkûr dairenin salonuna alınmışlar ve oturtulmuşlardır. Bu şahısların başında Ulaş Bardakçı silâhlı olduğu halde beklemiş, diğer sanıklar da zaman zaman salona girip çıkmışlardır.

Saat 13.00 sıralarında İsrail Başkonsolosu Seyhan apartmanına gelmiş, merdivenleri çıktığı sırada elinde tabancası olduğu halde Hüseyin Cevahir tarafından karşılanmıştır. Cevahir, konsolosu silâh tehdidi ile Perihan Bele'nin dairesine almak istemiş, kapıda bunları Oktay Etiman karşılamıştır. Ephraim Elrom'un mukavemet göstermesi üzerine sanık Etiman tabancasının kabzası ile başına arkadan birkaç defa vurmuş, bunun üzerine yaralanan Başkonsolos mukavemette bulunmaktan vazgeçerek antreye girmiştir. Başkonsolosun geldiği sırada salonda bulunan Mahir Çayan, Etiman tarafından verilen işaret üzerine mukavemet esnasında antreye çıkmış ve Elrom zararsız hale getirildikten sonra İngilizce "kendilerinin Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi savaşçıları olduklarını, mukavemet etmemesini, kendileriyle gelmesini" söylemiştir. Bu sırada plâna göre daireye gelmesi gereken sanık Necmi Demir apartman kapısının kapanması üzerine zili çalmasına rağmen arkadaşları mukavemetle karşılaşıp meşgul olduklarından iki dakikalık bir gecikmeden sonra apartmanın dış kapısının içerden açılması neticesi daireye girmiştir. Başkonsolosun başından akan kanlarla gömleği kirlendiğinden Perihan Bele'den gömlek ve kravat temin edilmiş, yüzü yıkattırıldıktan sonra koridordan yemek odası olarak kullanılan odaya almışlar, el ve ayaklarını yanlarında getirdikleri naylon iple bağlamışlardır. Sanık Çayan, Perihan Bele'yi yatak odasına çağırarak Başkonsolosun şoförünün hergün hangi saatte geldiğini sormuş ve saat 14.30'da cevabını alınca Hüseyin Cevahir'e çantayı açın ve bağlayın demiştir. Bunun üzerine yanlarında getirdikleri çanta salona alınarak açılmış ve dolaşan naylon ipler Perihan ve Begüm Bele'lere çözdürülerek Cevahir ve Bardakçı tarafından önce erkeklerden başlamak suretiyle salonda bulunan şahısların elleri arkadan bağlanmış ve ağızları flasterlenmiştir.

> Diğer taraftan Necmi Demir ve salondaki bağlama işini bitirerek gelen Ulaş Bardakçı, Cevahir ve Çayan Başkonsolosu, portmantodan aldıkları iki mantoyu altına ve üstüne koydukları halde hurcun içine yerleştirmişlerdir. Çayan, Cevahir ve Bardakçı hurcu apartmanın önünde bekleyen Anadol'a götürmüşlerdir. Oktay Etiman ve Necmi Demir on dakika kadar dairede kalmışlar, Etiman bağlı şahısların yanında bulunmuştur. Bu sürenin sonunda adı geçen iki sanık da olayın cereyan ettiği daireyi terketmişlerdir. Bele'nin dairesindeki eylemleri sırasında sanıklar birbirlerine Mete Has ve Talip Aksoy'un kaçırılmasında olduğu gibi numara ile hitap etmişlerdir. Sanık Ziya Yılmaz, arkadaşları Seyhan apartmanını terkedinceye kadar gözcülük yapmıştır. Bardakçı, Çayan ve Cevahir hurcun içine yerleştirdikleri Başkonsolosu Hamarat apartmanının 8 nolu dairesine getirmişlerdir. Bu dairede plân gereğince İlkay Demir beklemekte, hurcun yukarıya çıkarılması sırasında emniyet icabı dışarıyı gözetlemektedir. Başkonsolos, bu dairenin aydınlığa bakan odasına alınmıştır.[143]

Plandaki tek aksama, Necmi Demir'in Elrom'un hemen arkasından değil, birkaç dakika sonra arkadaşlarının kapıyı açmasıyla içeri girebilmesi olmuştu.[144] Diğer yandan tahmin edilemeyecek kadar çok rehine almak zorunda kalmışlardı. Ancak başka bir tehlike daha atlatmışlardı: Efraim Elrom'un gecikmesi üzerine karısı Elsa, konsolosluğu arayarak İsrail'in Ticaret Ataşesi Eliezer Gad'a durumu bildirmişti:

> Ticaret Ataşesi polise verdiği bilgide, "Başkonsolos Efraim Elrom'un eşinin öğle saatlerinde Konsolosluğu aradığını ve eşinin henüz eve gelmediğini söylediğini belirtmiştir. Ateşe bu telefon üzerine kalkıp Seyhan Apartmanına gittiğini ve Anadol arabayı gördüğünü, arkada oturan şahsı sonra resimlerinden tanıyarak Necmi Demir olduğunu ve arka koltukta beyaz çarşafa sarılı büyükçe bohça gibi şeyi de gördüğünü" söylemiştir.[145]

Muhtemelen Gad, "sarışın" olarak tanımladığı kişi konusunda yanılmıştı. Çünkü Necmi Demir, Konsolos kaçırıldıktan sonra evden çıkan son kişiydi.[146] Arabanın arka koltuğunda oturan kişi Konsolosu arabaya taşıyan Mahir, Hüseyin veya Ulaş'tan biri

143. 2. İddianame, s.121, 122, 123.
144. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 163.
145. *Milliyet*, 29.5.1971.
146. *Milliyet*, "THKP-C Duruşması", 26.8.1971.

olmalıydı. Ancak atlattıkları tehlike, Gad'ın Elrom'un kaçırıldığı sırada apartmana gelmiş olmasıydı.[147]

Hamarat Apartmanı'na getirilen Elrom, başından aldığı darbeler nedeniyle yaralıdır ve tedavi edilmesi gerekmektedir:

> Elrom kaçırıldıktan sonra Hamarat Apartmanında bekledim. Elrom'un odasına beni sokmadılar, yalnız ben pencereden arkadaşlarımın takip edilip edilmediğini kontrol ettim. Bir de Konsolos'un yaralandığını söyleyip benden ilk yardım malzemesi istediler, bunları ayrı ayrı iki eczaneden aldım.[148]

> Konsolosun kaçırılmasından sonra Necmi Demir evine giderek teksir ettiği "Amerikancı Bakanlar Kuruluna" hitabıyla başlayan notayı ve diğer bildirileri zarflamıştır. Bunlardan TRT ile Türk Haber Ajansına götürülecek olanları yanına alarak, THA binasının önündeki kâğıt bobinler arasına adı geçen ajansa ait olanı, Adli Tıbbın karşısındaki çöp kutusuna da TRT'ye ait olanı bırakmış ve bu müesseselere telefonla durum bildirilmiştir. Aynı gün akşamı Necmi Demir ve karısı İlkay Demir gönderilecek nota ve bildirilerin tamamını hazırlamışlar, ertesi günü ayrı ayrı postahanelerden yayın organlarına, parti başkanlarına, bir kısım öğretim üyelerine postalamışlardır.[149]

Böylece THKP-C'nin varlığı ilan edilmişti. Olay Türkiye ve dünya kamuoyunda büyük yankı bulmuştu.[150] Ancak postalanan

147. Bkz. Rıfat N. Bali, *İsrail Başkonsolosu Ephraim Elrom'un İnfazı*, Libra Yay., 2019, s. 107-108.

148. *Milliyet*, 28.8.1971.

149. 2. İddianame, s. 123, 124. Bildiriler, *Milliyet* gazetesinin de yakınlarına konmuştu (Sinan Doğan, *THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri*, Kaynak Yay., 1987, s. 36).

150. Turkish Leftists Kidnap Israeli Consul General.

ISTANBUL, Turkey, May 17 (AP) — Four leftist terrorists kidnapped the Israeli Consul General, Efraim Elrom, today. Mr. Elrom, who was an interrogator of Adolf Eichmann, the executed Nazi war criminal, and is 58 years old, battled his abductors.

The militant Turkish People's Liberation Army, which is said to have ties with Palestinians, claimed responsibility for the abduction and demanded the release of all "revolutionaries" jailed in Turkey. Setting a deadline of 5 p.m. Thursday it said Mr. Elrom would "face a firing squad" if its demands were not met.

Deputy Premier Sadi Kocas, who announced on the state radio that persons claiming to represent the organization had conveyed their demands to him, indicated that the military Government would take a hard line.

General Faik Turun, martiallaw commander, said the terrorists waylaid the diplomat when he returned to his apartment for lunch. When he fought his abductors, General Turun said, they struck him on the head and carried him wrapped in a sheet to a waiting car.

bildiriler basında yer almamıştı. Bu yüzden eylemin propagandası için söz konusu yasadışı bildiriler dağıtılmak üzere başta Ankara ve Karadeniz bölgesi olmak üzere birçok yere elden gönderildi:

> Elrom'un kaçırıldığı gün Ziya randevulaştığımız yerde bildiriyi bana getirdi ve Oğuz [Öder] arkadaşı da yanımıza alarak Nuri Aydın'la önce Ankara'ya bildiriyi bıraktık ve oradan Samsun'a hareket etmek üzere yola çıktık.[151]

Başkonsolos Elrom'un serbest bırakılması karşılığında hükümetten talep edilenler bildiride şöyle dile getirilmişti:

> Amerikancı Bakanlar Kurulu'na;
> Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi 1 MAYIS HAREKATI'nda, Ortadoğu halklarının başdüşmanı Amerikan emperyalizminin maşası siyonist İsrail'in Türkiye Başkonsolosu olan ve de ülkemizdeki Siyonist hareketlerin organizasyonunda önemli rolü olan Efraim Elrom'u kaçırmıştır. Efraim Elrom'un hayatına karşılık, derhal şu şartların yerine getirilmesi gerekmektedir:

General Turun said the kidnappers probably were members of Dev☒Genc, a revolutionary youth federation banned three weeks ago. The police believe many members of DevGenc also belong to the activist Turkish People's Liberation Army. Israeli sources said the Liberation Army is linked with the Popular Front for the Liberation of Palestine, one of the most militant groups of Palestinian guerrillas in the Middle East.

The Istanbul police have occasionally confiscated Palestinian guerrilla propaganda from young Turkish leftists. Justice Minister Ismail Arar said recently that leftist students were receiving guerrilla training in Arab countries, particularly Syria.

The Liberation Army first came to attention March 4 when it kidnapped four American servicemen in Ankara. They were released unharmed.

The kidnapping broke period of comparative inactivity on the part of the extreme left. Until April 26, when martial law was imposed in Istanbul and Ankara, left☒ wing extremists had been responsible for two kidnappings of American servicemen and two abductions of wealthy Turks. They had also robbed seven banks and bombed numerous businesses and schools.

Two trials of alleged members of the Liberation Army are in session. In Kayseri. in Eastern Turkey, Deniz Gezmis, confessed organizer and leader, faces the death penalty on charges arising from the kidnapping of the four United Stales airmen. In Istanbul Omer Ayna, allegedly a member, is charged with attempted bank robbery. Mr. Elrom, who has a wife but no children, was assistant commander of a special interrogation bureau set up immediately after Eichmann's capture by Israeli agents in Argentina in 1960. Mr. Elrom retired from the police force after 27 years. He was born in Poland, and his name was Hofstaedter until 1969, when he joined the foreign service and as required, adopted a Hebrew name (18.5.1971, *New York Times*).

151. İsmet Öztürk, *Mücadele Hayatım*, Dipnot Yay., 2010, s. 53.

1. Tutuklu bulunan bütün devrimcilerin derhal serbest bırakılması (yer sonra bildirilecektir).
2. Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi'nin 1 Nolu bülteninin 7:30, 13:00, 19:00 ve 22:45 TRT haber bültenlerinde 3 gün devamlı ve eksiksiz anons edilmesi,
3. Mühlet doluncaya kadar polisin ve diğer zabıtanın hiçbir takibe girişmemesi ve aleyhte yayın yapılmaması.

Mühlet bu ültimatomun verildiği tarihten itibaren 3 gündür. Şartlar yerine getirilmezse derhal Efraim Elrom kurşuna dizilecektir (Mühlet: 20.5.1971 Saat 17:00'a kadar).

TÜRKİYE HALK KURTULUŞ CEPHESİ
MERKEZ KOMİTESİ[152]

Eylem, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nın 15 Nolu bildirisiyle kamuoyuna duyuruldu:

Sayın İstanbul Halkına,

Bugün şehrimizde maalesef bir adam kaçırma vak'ası olmuştur. Kaçırılan şahsın yurdumuzda misafir durumunda bulunan bir yabancı oluşu hepimizi daha da üzmüştür. Toplanan ilk bilgilere göre kaçırma olayının failleri Dev-Genç Yürütme Kurulu üyesi Hamza Özkan, muhtemelen Nahit Töre, Ayhan Yalım ve arkadaşlarıdır. Güvenlik kuvvetleri seferber durumda olup failleri her tarafta aramaktadır. Faillerin yakalanması için güvenlik kuvvetlerine yardım, hem yurttaşlık hem de ev sahipliği görevidir. Sayın halkımızın şüpheli gördüğü her hususu geciktirmeksizin en yakın polis inzibat nokta veya karakolları ile ilgili gördüğü her şahsa telefonla veya bizzat bildirmesini rica ederim.[153]

Eylemcilere cevap Başbakan Yardımcısı Sadi Koçaş tarafından; TRT'nin 22:45 haber bülteninde okunan Hükümet Başkanlığı bildirisi ile verildi:

Kendilerini Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi Merkez Komitesi diye tanıtan silahlı saldırganlar, küstahlıklarını daha da ileri götürerek, Türk Devleti ve Hükümetiyle şartlar ileri sürerek pazarlığa girişmeye kalkışmak cür'etini göstermişlerdir.

İstedikleri, "Devrimci" adını verdikleri ele geçmiş bütün tedhişçilerin, 20 Mayıs saat 17'ye kadar serbest bırakılmalarıdır. Aksi halde kaçırdıkları

152. Bildirilerde, Güzel Sanatlar öğrencisi Kadriye Deniz Özen'in hazırladığı Parti ve Cephe'nin amblemleri vardı.

153. *Milliyet*, 18.5.1971. Nahit Töre, THKO'nun eylemcisidir; Hamza Özkan Dev-Genç davasının sanıklarından biri olacaktır, ancak diğer ismin kim olduğu bilinmiyor.

yabancı başkonsolosu kurşuna dizeceklerini bildirmektedirler. Şimdi kararımızı kendilerine tebliğ ediyor ve sayın kamuoyuna açıklıyoruz: Kaçırılan başkonsolos, bu bildirinin yayınlanmasını takip eden en kısa süre içinde serbest bırakılmadığı takdirde, sözü geçen gizli örgütle uzak yakın ilişkisi bulunanlar ve masum gençlerimizi kışkırtıcı yayın ve sözleriyle kanunsuz hareketlere teşvik eden ve kimlikleri güvenlik kuvvetlerince öteden beri bilinen kimseler, Sıkıyönetim bölgeleri dışında bulunsalar dahi, Sıkıyönetim Kanunu gereğince derhal gözaltına alınarak en yakın Sıkıyönetim Komutanlığına teslim edileceklerdir. Ayrıca, her ne amaçla olursa olsun, adam kaçıranlar, bunlara yataklık edenler ve saklandıkları yeri bildikleri halde resmi makamlara bildirmeyenler için, idam cezası verilmesini öngören Kanun Tasarısı hemen Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulacaktır. Bu arada kaçırılan konsolosun hayatına kastedildiği takdirde, sevkedilecek kanun, makabline de teşmil edilerek gerek bu şen'i fiili işleyenler, gerekse aynı örgütün mensubu ve aynı suçtan sanık olarak tutuklu bulunanlar hakkında da aynı kanun uygulanacaktır.[154]

Sıkıyönetim İstanbul Komutanlığı ise 16 Nolu bildirisiyle suçlulara ihtarda bulunur:

1. Elinizde tutuklu bulunan İsrail Başkonsolosunu en kısa zamanda serbest bırakın, hiçbir veçhile sakın silaha davranmayın, 2. Aksi takdirde er-geç ele geçecek olan suçluların tümünün asli fail olarak yargılanacaklarını ihtar ederim.[155]

Hükümet ve Sıkıyönetim idaresi, blöf yapmıyordu. Kaçırılmanın ardından özellikle Sıkıyönetim uygulanan illerde yoğun gözaltı operasyonları başladı. Hedef, öncelikle demokrat aydın kesimiydi. Bir günde aralarında profesörler, yazarlar ve sendikacıların da olduğu 348 kişi gözaltına alındı. Arananlar listesi yayınlandı. 18 No.lu bildiride Fahri Aral'ın adı vardı. 19 No.lu bildiride ise Mahir Çayan, Yusuf Küpeli, Sinan Kâzım Özüdoğru, Münir Ramazan Aktolga, Ertuğrul Kürkçü'nün adları vardı ama Hüseyin Cevahir yoktu.[156] Başbakan yardımcısı Sadi Koçaş, 18 Mayıs'ta eylemin faillerinden olduğu açıklananlardan birinin yakalandığını söylerken, 1. Ordu Sıkıyönetim Komutanlığı Halkla ilişkiler Şubesi de yakalanan şahsın aranan Ayhan Yalım olduğunu açıklamıştı.[157]

154. *Milliyet*, 18.5.1971.
155. *Milliyet*, 18.5.1971.
156. *Milliyet*, 19.5.1971.
157. *Milliyet*, 19.5.1971.

İlkay ve Necmi Demir, Sadi Koçaş'ın Meclis'te yaptığı açıklamadan sonra yakalanan kişinin Kadriye Deniz Özen olduğunu anlarlar ve bu yüzden Mis Sokaktaki evlerini boşaltırlar.[158] Oysa yakalanan sadece o değildi. Konsolosun kaçırıldığı gün Kadriye Deniz Özen, bir sinemada film izlerken salona giren polisler tarafından;[159] Ömer Erim Süerkan da sonraki gün yakalanmışlardı. 22 Mayıs, genel aramanın gece yarısında başladığı gün ise Jülide Zaim yakalanacaktı. Ve 25 Mayıs tarihli gazetelerde bu üç kişinin, genel arama gecesi yakalandığı yazılacaktı.[160] Oysa her üçü de birbiriyle bağlantılıydı ve Elrom'un kaçırılması için yapılan istihbarat çalışmalarında yer almışlardı ama farklı tarihlerde yakalanmışlardı. Kadriye Deniz Özen ve Ömer Erim Süerkan, Konsolosun kaçırılmasıyla ilgili olarak işkenceli sorguya maruz kalmışlardı. Özen, Süerkan ve Zaim yargılama sürecinde mahkemeye verdiği dilekçelerde şöyle yazmışlardı:

> 17 Mayıs 1971 günü yakalandım. Yani Sıkıyönetim bildirisinde belirtildiği gibi büyük arama günü değil, ondan 6 gün önce alınıp Emniyet 1. Şubeye götürüldüm. (...)
> 17 Mayıs gecesi, hakkımda tutulmuş, birçoğu gerçekdışı olan bir takip raporu üzerine Emniyet 1. Şubede elektrik işkencesi yapıldı. (...)
> 18 Mayıs günü evimde yapılan aramadan sonra, ele geçirilen bazı vesikalar üzerine Emniyet Müdürü Muzaffer Çağlar'ın odasına götürdüler. Burada bana, konsolosu kimlerin kaçırdığı ve nereye götürdüğü soruldu. Bunu açıkladığım takdirde beni serbest bırakacaklarını, aksi halde benim için hiç de iyi şeyler düşünmediklerini, söylediler... Bense bilmediğimi söyledim...
> Çünkü gerçekten de bilmiyordum. (...) Bundan bir gün sonra Sıkıyönetim Komutanı Faik Türün gelip beni gördü ve söylememekte

158. *Milliyet*, 28.8.1971.
159. Aysel Sağır, *Bizi Güneşe Çıkardılar*, Ayrıntı Yay., 2015, s. 81.
160. "Avukat Faik Muzaffer Saraç, müvekkilim Kadriye Deniz Özen 17/5/1971 günü polis tarafından nezarete alınmıştır. İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom'un kaçırılması sebebiyle İstanbul'da Sıkıyönetim Komutanlığınca yapılan genel aramanın tarihi ise 23/5/1971'dir. Bugüne ait yapılan işlemler sonucunda, ertesi günü *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan Sıkıyönetim Komutanlığının 12 No'lu bildirisinde ise, Elrom'un kaçırılması ve öldürülmesi olayı ile ilgili olarak Kadriye Deniz Özen, Ömer Erim Süerkan ve Jülide Zaim'in yakalandıkları belirtilmektedir. Müvekkilim bu genel aramadan bir hafta önce polis tarafından yakalandığına göre Sıkıyönetim Komutanlığının haber bültenindeki malumat gerçeğe uymamaktadır. Bu durumda dosya içinde bulunan bilgi ve belgelerin ne derece sıhhatli olduğu şüphelidir" (Faik Muzaffer Amaç, *Merhaba Kör Kadı, Çayan Davası*, Ayrıntı Yay., 2017, s. 183).

diretirsem, konsolosu kaçıranlar yakalanmadığı takdirde beni asacaklarını söyledi. Yine Sıkıyönetimden gelen bir Albay da, "kökünüzü kurutacağız, kazıyacağız, bu memleketi sizin gibi serserilere bırakmayacağız" dedi. Ilgız Aykutlu da bizim hiçbir değerimiz olmadığını 36 milyonda 1 milyonu rahatlıkla harcayabileceklerini söylüyordu.[161]

18 Mayıs gecesi beni Emniyete götürmüşlerdi. Bana ilk sordukları şey; Konsolosun nerede olduğu idi. Ben, haberim olmadığını söyledim. Israrla bu konuyu soruyorlardı. Eğer Konsolosun bulunduğu yeri söylersem idamdan kurtulacağım hususu telkin ediliyordu. Hatta bir ara Emniyete gelen Sıkıyönetim Komutanı da benimle bu konuda konuştu.[162]

Tedavi maksadıyla gittiğim hastaneden 22/5/1971 tarihinde polis tarafından alınarak Emniyet 1. Şube Müdürlüğüne götürüldüm.[163]

Polis bir halka yakalamış ama gerisi gelmemişti. Halkanın başlangıcı ise THKP-C'nin İstanbul örgütlenmesinde önemli bir yeri olan ve Dev-Genç İstanbul Bölge Sekreteri olan Ömer Güven'in 7 Mayıs'ta Taksim civarında yakalanmasıydı. Ömer Güven, 10 Mayıs'ta gözaltı süresinin uzatılmasından sonra sorgusunun devam ettiğini ifade ediyor:

Emniyette bana muhtelif işkenceler yapılmıştı. Bundan sonra Harbiye Merkez Komutanlığına nakledildim. Askeri Savcı ifademi alırken: Bu ne biçim ifade? dedi, 14 Mayıs 1971 tarihinde beni tekrar Emniyete gönderdi.[164]

Kadriye Deniz Özen, Ömer Erim Süerkan ve Necmi Demir ile bağlantılı olan Ömer Güven, THKP-C 1. İddianame'de belirtildiğine göre Mahir Çayan ile İlbay ve Sim apartmanlarındaki dairelerde görüşmüştü.[165] Ancak Ömer Güven'in yakalanmasından sonra bu dairelere baskın yapılmadığı gibi

161. Faik Muzaffer Amaç, "Kadriye Deniz Özen'in dilekçesi", *Merhaba Kör Kadı, Çayan Davası*, Ayrıntı Yay., 2017, s. 186-189.
162. Faik Muzaffer Amaç, "Ömer Erim Süerkan'ın dilekçesi", *Merhaba Kör Kadı, Çayan Davası*, Ayrıntı Yay., 2017, s. 202.
163. Faik Muzaffer Amaç, "Jülide Zaim'in dilekçesi", *Merhaba Kör Kadı, Çayan Davası*, Ayrıntı Yay., 2017, s. 192.
164. Faik Muzaffer Amaç, "Ömer Güven", *Merhaba Kör Kadı, Çayan Davası*, Ayrıntı Yay., 2017, s. 215.
165. Ömer Güven, duruşmada verdiği ifadede, "Mahir Çayan'la sadece Sim Apartmanında görüştüğünü" söyler (*Milliyet*, 9.9.1971).

nişanlısı Kadriye Deniz Özen ve Ömer Erim Süerkan dışında başka kimse yakalanmamış ve Elrom'un kaçırılması eylemi aksamamıştı.

Kaçırıldığının ertesi günü Efraim Elrom'un kaleminden eşine bir mektup yazması istenmiş ve bu mektup Aksaray Postanesi'nden postaya verilmişti. Mektup 19 Mayıs akşamı İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Şubesi tarafından kamuoyuna duyuruldu:

> 17 mayıs 1971 günü evinden kaçırılan İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom imzasını taşıyan ve Aksaray postahanesinden gönderildiği anlaşılan bir mektup İsrail Konsolosluğuna gelmiştir.
> Bu mektupta Başkonsolos, eşine hitaben sağlık durumunun iyi olduğunu belirtmektedir.[166]

Mektubun orijinali şöyleydi:

> Dear Elsa,
> I am with the Front of Liberation of the Population of Turkey. I am O.K. Do not worry.
> Love
> Ephraim[167]

Mektup, İlkay Demir tarafından postalanmıştı.[168]

Acaba Hüseyin Cevahir, Aksaray postanesinden neyi postalamıştı? Aynı günlerde Uçman Sungur, Aksaray Postanesine yakın bir sokakta Hüseyin Cevahir ile karşılaşmıştır:

> Tanımazlıktan mı gelsem acaba, diye düşündüm; sonuçta ikimiz de dayanamadık, selamlaştık, sarıldık, hal hatır sorduk. Cevahir'in elinde sarı bir zarf vardı, sordum, postanede işim var, diye cevapladı. Sımsıkı sarıldık ayrılırken. Cevahir'i bir daha göremeyeceğimi hissetmiştim.

166. *Milliyet*, 20.5.1971.
167. [Sevgili Elsa, Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi'nin elindeyim. İyiyim. Üzülme. Sevgiyle, Efraim], Rıfat N. Bali, *İsrail Başkonsolosu Ephraim Elrom'un İnfazı*, Libra Yay., 2019, s. 125.
168. *Milliyet*, 28.8.1971.

19 Mayıs günü Türkiye çapında gözaltına alınanlar ve kendiliğinden teslim olanların sayısı 465'i bulmuştu. Türkiye'nin aydınları bir bir gözaltına alınıyor ya da isimlerini "arananlar" listesinde görenler teslim oluyordu. Ancak Başkonsolosun bulunmasına vesile olabilecek bir ipucu yakalanamıyordu. Sadece kaçırılma olayında kullanıldığı sanılan Anadol marka araç Beşiktaş'ta bir parkta ağaçların arasına saklanmış, plakası sökülmüş olarak bulunmuştu.[169]

Son güne yaklaşılırken Hamarat Apartmanı'ndaki bir dairede, aydınlığa bakan arka odada tutulan Efraim Elrom'un başında devamlı olarak silahlı bir kişi beklemekteydi:

> Oktay Etiman Konsolosun kaçırılmasından öldürüldüğü güne kadar Hamarat apartmanında kalmış; bu süre içerisinde Mahir Çayan, Oktay Etiman, Hüseyin Cevahir, Ulaş Bardakçı ve aynı yere sık sık uğrayan Hv. Yzb. İlyas Aydın ve Hv. Tğm. Saffet Alp arasında münavebe ile Başkonsolosun başında nöbet tutmuşlardır. Bir seferinde Tğm. Saffet Alp, karısı Nazan Alp'i buraya getirmiştir.[170]

Ziya Yılmaz da bu daireye gelmişti ama bir "doktor" olarak:

> Hamarat Apartmanına gittiğim zaman, Konsolos'un bir doktor istediğini, onun için benim doktor olarak tanınmam icabettiğini söylediler. Doktor gibi davranıp tansiyonunu ölçtüm. Nabzını dinledim. Benim görevim orada bitti.[171]

Rüçhan Manas ise Konsolosun alıkonulduğu beş günün birinde Hüseyin Cevahir'in rahatsızlanması vesilesiyle oraya gitmişti:

> Rüçhan, Başkonsolos'un kaçırıldığı Hamarat Apartmanına Ulaş tarafından hasta olduğu bildirilen Hüseyin Cevahir'e yemek ve çay yapmak için gittiğini, evde kimseyi görmediğini, yarım gün kalıp dolma ve pilav pişirdikten, çay yaptıktan sonra ayrıldığını ileri sürmüştür.[172]

Nihayet verilen üç günlük süre dolmuştu. Hükümet ve Sıkıyönetim komutanları taviz vermez tavrını sürdürüyorlardı. Hükümet, İsrail yetkilileriyle sürekli temas halindeydi ve onlardan Başkonsolosun hayatta kalabilmesi için eylemcilerin isteklerinin

169. *Milliyet*, 20.5.1971.
170. 2. İddianame, s. 124.
171. *Milliyet*, 28.8.1971.
172. *Milliyet*, 2.9.1971.

kabul edilmesi yolunda bir baskı görmüyordu, en azından böyle bir emare yoktu. Ancak süre bitiyordu ve Sıkıyönetim son bir hamle yaparak eylemcilerin duygularına hitap etmeye karar verir ve Elsa Elrom'un kocasını kaçıranlara seslenmesine izin verilir. Elsa, "Yegâne oğlumu feci uçak kazasında kaybetmiş bağrı yanık bir anne olarak" eylemcilere seslenir ve "insanlık duygusunun galip geleceğini" umut ederek kocasının serbest bırakılmasını ister.[173]

Başbakan yardımcısı Sadi Koçaş'ın da eylemcilerin duygularına seslenmekten başka çaresi yoktu. Aslında vardı ve örneği 1969 Eylül'ünde Brezilya'da yaşanmıştı. Kaçırılan ABD Büyükelçisinin serbest bırakılması karşılığında 15 siyasi tutuklu uçakla Meksika'ya gönderilmiş ve Büyükelçi'nin hayatı kurtulmuştu.[174] Ama Erim hükümetinin böyle bir yola başvurması düşünülmüyordu bile. Bakanlar Kurulu toplantısından sonra basına açıklama yapan Sadi Koçaş, idam tehdidini vurgulayarak tekrarladıktan sonra, bir gazetecinin "Başkonsolosu kaçıranların verdikleri mühlet bugün saat 17'de biteceğine ve siz de hükümet olarak hiçbir pazarlığa girişmeyeceğinizi beyan etmiş olduğunuza göre, Başkonsolosun akibeti konusunda bir endişeniz var mıdır?" sorusuna karşılık şunları söylemiştir:

> Böyle bir endişemiz yoktur. Çünkü kaçıranların Türk olduklarını biliyoruz. Tarihimiz boyunca böyle bir hataya düşmüş, devletler hukukunun, yasalarımızın, geleneklerimizin ve tarih boyunca Türk yiğitliğinin himayesinde bulunan savunmasız bir yabancı diplomatı öldürmek küçüklüğüne düşmüş bir Türk, hele bir arada beraberce utanç verici bir eyleme giriştikleri tarihimizde görülmemiştir. Geleneklerimize göre, böyle bir kişinin rehine olmak üzere kaçırılması bile Türk kamuoyuna gerçekten ağır gelmiştir. Kaçıranların kamuoyunun bu hissiyatını şu anda öğrenmiş olduklarını ve tutumlarını buna göre ayarlayacaklarını ümit etmek istiyorum.[175]

---

173. *Milliyet*, 21.5.1971.

174. "Brezilya hükümeti, Birleşik Amerika'nın Rio Büyükelçisi Charles Burke Elbrick'i kaçıran ve istekleri yerine getirilmediği takdirde onu öldüreceklerini bildiren tethişçilerin bütün şartlarını kabul ettiğini açıklamıştır. 'Milli Kurtuluş Hareketi' ve 'Ekim İhtilali Hareketi' adındaki iki teşkilâtın imzası ile hükümete verilen ültimatomda 15 siyasî mahkûmun derhal serbest bırakılarak Şili, Meksika ve Cezayir'e gönderilmeleri istenmiş, aksi takdirde büyükelçinin öldürüleceği bildirilmişti" (*Milliyet*, 6.9.1969).

175. *Milliyet*, 21.5.1971.

Hükümetin, Elrom'u kaçıranlara "duygusal seslenişi", olayla ilgili aranan Necati Sağır ve THKO soruşturmasından aranan Zerruh Vakıfahmetoğlu'nun babalarının oğullarına seslenişleriyle tamamlanacaktır.

Aynı gün bir başka "mesaj" da İstanbul 1 No.lu Sıkıyönetim Mahkemesi'nden gelmişti: THKO militanı Ömer Ayna, banka soymak ve adam öldürmekten idama değil, 36 yıla mahkûm edilmiş; kararda, THKO ile ilgili hareketlerinden ötürü TCK'nın 146/1 maddesi gereğince "başka davalarda yargılanacağı" belirtilmiştir.

Bekleyişle dolu 20 Mayıs günü elbette Efraim Elrom için daha farklıydı. Kamil Dede'nin anlattıkları Başkonsolosun kendi açısından her sonuca hazırlıklı olduğunu gösteriyor:

> Arkadaşlardan öğrendiğim, bir defa esaslı yetişmiş, gözükara bir adam. Bu işlerin ne olduğunu çok iyi bilen bir adam... Ve şunu söylüyor; "Eğer siz İsrail hükümetinin bana sahip çıkacağını düşünüyorsanız, yanılıyorsunuz. Bırakın başka şeyleri, İsrail hükümeti Türkiye'nin sizinle pazarlık yapmasını asla kabul etmez. Bizim Efraim Elrom diye bir diplomatımız yok, siz bunu unutun ve kendi politikanız neyse onu uygulayın, bizi hiç dikkate almayın, çünkü biz yıllardır teröre karşı ödün vermiyoruz" derler. Şimdi adamın o vakur tutumu, hiç yalvarmaması ve olabileceklere hazırlıklı olması, bunu da hissettirmesi arkadaşları çok etkiliyor.[176]

Elrom, olacakları tahmin edebiliyordu ama Mahir ve arkadaşları açısından son derece zor, belki de hiç beklemedikleri bir durum doğmuştu. Bildiride bahsettikleri süre dolduğunda Elrom'u öldürmediler, beklemeye başladılar. Ancak ne yapacaklarına bir karar vermek zorundaydılar.

Sürenin bittiği son gün, sonraki günün gazete manşetlerinde yer alan, bugün bile yoruma ve açıklanmaya muhtaç bir olay yaşandı:

> İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığının 19 numaralı bildirisinde arandıkları açıklananlardan Muzaffer Erdost, Mahir Çayan ve Cenan Bıçakçı da dün Ankara'da sıkıyönetim makamlarına teslim olmuşlardır.[177]

176. Bedri Baykam, *68'li Yıllar: Eylemciler*, İmge Kitabevi, 1998, s. 125-126.
177. *Milliyet*, 21.5.1971, "Gözaltındaki 107 kişi dün serbest bırakıldı" başlıklı manşet haber.

Mahir Çayan teslim olmadığına göre, onun kimliğini kullanarak kim teslim olmuştu, ya da böyle bir haber nasıl oluşturulmuştu? Bu haberi gazetelerde okuyan Mahir, acaba arkadaşlarına nasıl bir açıklamada bulunmuştu?

Ancak o günün asıl sorusu Elrom'un akıbetiydi. Acaba ne olmuştu? İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığının 21 numaralı bildirisi bekleyişin artık sona erdiğini ve karşı saldırıya geçildiğini bildiren ilk işarettir. Bildiride, apartman, pansiyon, yurt ve benzer yerlerde kalanların kimlik, meslek, yaş vb. bilgilerini yöneticiler vasıtasıyla muhtarlıklara 22 Mayıs saat 19'a kadar bildirmeleri istenmektedir.

Diğer taraftan sürenin dolmasına rağmen Efraim Elrom'un eşi Elsa ümidini koruyordu; sonuçta bir ölüm haberi almamıştı. Eşini kaçıranlara TRT kanalıyla bir kere daha seslenir:

> Kocamı kaçıranlara tekrar sesleniyorum. Çok meraktayım, verdiğiniz mühlet 24 saat önce sona erdi. Hâlâ bir haber alamadım.
> Ona bir fenalık yapmadan bana bağışlayın, bekliyorum.[178]

Aynı gün kaçırma olayından aranan Nahit Töre'nin annesinin mektubu da radyoda yayınlanır.

Bu arada Sıkıyönetim, gözaltılara ara vermeden devam ediyor, yeni listeler hazırlıyor ve yayınlıyordu. Ancak bu listelerin hiçbirinde Hüseyin Cevahir adı geçmiyordu.

Apartman dairelerinde kalanların kimlik bilgilerinin istenmesi, Elrom'u kaçıran THKP-C'nin İstanbul'daki gerilla timinde, ister istemez bir tedirginlik yaratmış olmalıydı. Bu yöndeki hazırlıklara başlanırken, ertesi gün 22 Mayıs Cumartesi günü TRT radyosunun öğlen saat 13'teki haber bülteninde İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığının 22 numaralı bildirisi yayınlanır. Bildiride "22 mayıs 1971 cumartesi saat 24.00'ten başlayıp 23 mayıs Pazar günü saat 15.00'te bitmek üzere sokağa çıkma yasağı uygulanacağı" duyurulur. Bu, beklenmedik, inanılması zor bir karşı saldırıdır. Ne yapılacaktır?

178. *Milliyet*, 22.5.1971. Aynı günün gazetelerinde Mahir ve arkadaşlarını etkileyen bir haber vardı. 21 Mayıs'ta ihbar sonucu kaldığı ev polis tarafından basılan THKO militanlarından İbrahim Öztaş, polisle girdiği çatışma sonucu yaralı yakalandı ve bir gün sonra yaşamını yitirdi.

Elrom'un kaçırıldığının ve THKP-C'nin isteklerinin kamuoyuna ilan edildiği bildirinin altında "Merkez Komitesi" imzası vardı ama daha önce zikredildiği gibi Ankara'da bulunan Merkez Komite üyeleri Yusuf Küpeli ve Münir Ramazan Aktolga böylesi bir eyleme karşıydılar. Buna rağmen Mahir, Ankara'daki arkadaşlarının yine de bu durumda ne yapılmasına dair görüşlerini, kararlarını daha kaçırıldığı gün Oğuz Öder'i Ankara'ya göndererek öğrenmek istemişti. 2. İddianame'de verilen bilgilere göre, 18 Mayıs 1971 günü sabahı erken saatlerde Ankara'ya varan Oğuz Öder, Yusuf Küpeli, Münir Ramazan Aktolga ve Bingöl Erdumlu'nun kaldıkları, Selahattin Güleç tarafından daha önce örgüt adına tutulan eve giderek beraberinde getirdiği bildirileri onlara vermiş ve bu durumla ilgili görüşlerini alarak Mahir'e ileteceğini söylemiştir:

> Bunun üzerine *Genel Komite üyelerinden Yusuf Küpeli, Münir Ramazan Aktolga, Ertuğrul Kürkçü, Orhan Savaşçı ve bir süredir Ankara'da bulunan Bingöl Erdumlu biraraya gelerek meseleyi görüşmüşler, mezkûr* üç bildiriyi okumuşlar *"Amerikancı Bakanlar Kuruluna" başlıklı bildirideki istekler* Hükümetçe olumlu karşılanmadığı ahvalde bildiri hükümlerinin yerine getirilmesini kararlaştırmışlardır.
> Netice İstanbul'a dönen Oğuz Öder tarafından Mahir Çayan ve arkadaşlarına bildirilmiştir.[179]

Ertuğrul Kürkçü, Sıkıyönetim ilanından sonra Ankara'da büyük bir telaş olduğunu, arkadaşlarıyla irtibatlarının koptuğunu, Efraim Elrom'un kaçırıldığını radyodan öğrendiğini;[180] 28 Mayıs 1973 tarihinde mahkemede yaptığı savunmada ise Savcı'nın belirttiği gibi bir toplantının olmadığını söyler:

> Elrom'un öldürülmesi için, Bingöl Erdumlu, Orhan Savaşçı, Yusuf Küpeli, Münir Ramazan Aktolga ile birlikte bir toplantı yapmadım. Bu arkadaşlar, herhangi bir zamanda belirli, yetkili ve sorumlu bir mekanizma içinde bir araya gelebilmiş olsalardı, bugün hem bizim için hem halkımız için her şey farklı olabilirdi.[181]

Münir Ramazan Aktolga da, Selahattin Güleç tarafından tutulan emlak bürosunda saklanırken işitmişti eylemi. Ve ona

179. 2. İddianame, s. 124 (İtalikler Savcı'ya aittir).
180. Bedri Baykam, *68'li Yıllar: Eylemciler*, İmge Kitabevi, 1998, s. 431.
181. *Milliyet*, 29.5.1973.

göre Oğuz Öder'in Ankara'ya gelişi ise Elrom'un kaçırılmasından birkaç gün önceydi.[182] Yusuf Küpeli ise Elrom'un kaçırılmasından sonra Ankara'ya bildirilerin getirildiğini ama dağıtılmadığını yazıyor.[183] Küpeli, 14 Haziran 1973 tarihli THKP-C duruşmasında ise Elrom'un kaçırılmasından sonra Oğuz Öder'in Ankara'ya geldiğini doğruluyor:

> Bir diplomatın kaçırılacağını duymuş ve böyle bir eylem yapılmaması için Çayan'a haber göndermiştik. Elrom kaçırıldıktan sonra Oğuz Öder Ankara'ya geldi. Münir Ramazan Aktolga ile bunun neden yapıldığını sorduk. Sonra ben espri olsun diye (öldürün gitsin, hatta tabanca yoksa bıçakla öldürün) dedim. [Ak]Tolga kızdı. İstanbul'daki arkadaşlar bu sözlerimi nasıl karşıladılar bilmem, herhalde gülmüşlerdir. Şimdi kesinlikle söyleyemem ama, o şartlar içinde, eğer İstanbul'da bulunsaydım, o arkadaşların yerinde olsaydım, o şartlar içinde Elrom'u belki ben de öldürürdüm.[184]

Ankara'dan gelen cevap ne olursa olsun, İstanbul grubunun bir sonuca varması gerekiyordu. Eylem gerçekleşmişti, süre bitmişti ve hükümet talepleri yerine getirmezse, ki getirmiyordu, ne yapılacaktı? Konsolos gerçekten de kurşuna mı dizilecekti?

İstanbul'daki gerilla timi, Elrom kaçırıldıktan sonra talepler yerine getirilmediği takdirde ne yapılması gerektiği üzerine birbirleriyle konuşmuşlardı. Ziya Yılmaz'a göre ağırlıklı düşünce Konsolosun mümkün olduğu kadar uzun süre elde tutulması ve olumsuz bir durum doğunca da "kararlılığın" mutlaka gösterilmesiydi:

> Elrom'u uzun müddet elimizde tutabileceğimizi düşünüyorduk. Kendimize uygun bir ortam oluştuğunda da salıvermeyi düşünüyorduk. Diğer ihtimal de, yani çok olumsuz bir tavırla karşılaşırsak öldürülmesi kararımız vardı. Yani kararlılığımızın belirtilmesi noktasında taviz vermeyecektik. Burası netti. Fakat bu ihtimal bizim kafamızda zayıf bir olasılıktı. Yani öldürmek en son ihtimal, fakat durum bunu gerektirse de kararlı olmak zorundaydık.
> Bu konuda THKO'nun yarattığı negatif bir algı vardı. Birilerini kaçırarak eylem yapıyor ve talepler Hükümet tarafından kabul edilmedi-

182. Münir Ramazan Aktolga, *Hatıralar*, Alter Yay., 2018, s. 235.
183. Yusuf Küpeli, www.sinbad.nu/yasamkar.htm
184. *Milliyet*, 15.6.1973.

ğinde kaçırılanlar salıveriliyorsa bu çok olumsuz olurdu, Deniz'lerin durumu da aynen böyleydi. Bu arkadaşlara karşı ciddi eleştirilerimiz vardı madem salıverecektiniz ne diye kaçırıyor ve talepte bulunuyorsunuz? Bu gelecekteki eylemleri zaafa uğratır, kararlılığımızı azaltır... Elrom'un kaçırılması ve Hükümet'in uygulamalarının hızlı ve çok yoğun olarak devreye girmesinden sonra bizim de kararlılığımız artmıştı, belirlediğimiz hedefe ulaşıncaya kadar ısrarcı olacaktık, gerekmesi durumunda da tavrımızı net gösterecektik.[185]

Genel arama gününe kadar kanaat bu yöndeydi. Bütün evlerin tek tek aranacağının belli olmasından sonra acil bir karar alınması gerekiyordu. Öncelikli olan görüş, Elrom'un öldürülmeden aranma gününün geçirilmesiydi. Ancak öyle olmadı:

Sıkıyönetim Komutanlığının emirleri veçhile apartman sakinlerinin beyanname vermesi gerektiğinden, Hamarat apartmanı yöneticilerinin, isteği üzerine Hüseyin Cevahir kendisini Nevzat Işık, Mahir Çayan'ı da Metin Süer takma adlarıyla yöneticilere bildirmiş, 22 Mayıs 1971 günü öğleyin, yine yöneticilerin talebi üzerine daha önce düzenledikleri sahte hüviyet cüzdanlarını ibrazla çevrenin şüphesini dağıtacak ve eylemlerini gizleyecek tarzda hareket etmişlerdir.
Bildiride kaçırmadan sonra her ne kadar şartların üç gün içerisinde yerine getirilmesi ileri sürülmüş ise de müddetin uzatılması halinde tekliflerin olumlu karşılanabileceğini kararlaştıran Mahir Çayan ve arkadaşları bir süre daha beklemeyi uygun bulmuşlardır.
Ancak; Mahir Çayan 22 Mayıs 1971 günü Hv. Tğm. Saffet Alp'in Fatih Mollagürani Sokaktaki evinde bulunduğu sırada radyodan o gece genel bir arama yapılacağını öğrenmiş; bu durum karşısında Başkonsolosun nasıl ve nerede saklanması gerektiği mevzuunda Hv. Tğm. Saffet Alp ile hâl tarzı aramağa başlamışlardır.
İki sanık temin edilecek bir askerî araçla Saffet Alp'in evindeki koltukların alınması, bunların aynı araçla Hamarat Apartmanı önüne getirilmesi ve Başkonsolosu kaçırmada kullanılan hurca konulup normal bir ev taşıma havası verilerek Saffet Alp'in evine naklinin en iyi hal tarzı olduğunda karar kılmışlardır.
22 Mayıs 1971 tarihinin cumartesine tesadüf edişi, bu itibarla araç temin etmenin zorluğu düşünülmüşse de Hv. Tğm. Saffet Alp ile aynı yerde görevli Ulş. Takım Komutanı Hv. Üstğm. Mehmet Balaban hatıra gelmiş; Nazan Alp vasıtanın temini için Mehmet Balaban'ın Küçükçekmece Cennet mahallesindeki evine gönderilmiştir. Mehmet Balaban, Nazan Alp tarafından durumun açıklanması üzerine Eyüp Jandarma Karakolu önünde bekleyen birliğine ait erzak Reosunu alarak

185. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 167-168.

doğruca Saffet Alp'in evine gidip, orada koltukları araca koyduktan sonra şoför mahallinde Mehmet Balaban ve Nazan Alp olduğu halde Nişantaşı Rumeli Caddesinin Hamarat Apartmanına yakın bir yerine gelinmiş ve araç burada park ettirilmiştir.
Mahir Çayan'ın daha önce verdiği talimat üzerine Nazan Alp Hamarat Apartmanına giderek aracın getirildiğini bildirmiştir.
Nazan Alp'in Mehmet Balaban'a gitmesine müteakip Saffet Alp ile birlikte Hamarat Apartmanına gelen Mahir Çayan orada bulunan Ulaş Bardakçı, Hüseyin Cevahir ve Oktay Etiman'a Başkonsolosun kaçırmada olduğu gibi hurca konulacağını, Nazan Alp ile Mehmet Balaban'ın getirecekleri askeri vasıtadan istifade ile Saffet Alp'in evine nakledileceğini söylemiştir.
Vaktin gecikmiş olmasını, naklin etrafta şüphe ile karşılanabileceğini gözönünde bulunduran *Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Hüseyin Cevahir, Oktay Etiman ve Saffet Alp Başkonsolusun naklinden vazgeçip Genel Komitenin kararına uygun olarak derhal öldürülmesi hususunda görüş birliğine varmışlardır.*
Bunu müteakip Saffet Alp ile Başkonsolosun bulunduğu ve konuşmaların yapıldığı odaya alınmayan Nazan Alp Hamarat Apartmanından ayrılmıştır.[186]

Ortada çok acil bir durum vardı. Elrom'un mümkün olacak kadar uzun bir süre elde tutulması ve bunun için de başka yere nakledilmesi mümkün olmamıştı. Ne yapılacaktı?

Kamil Dede, sürenin bitiminden sonra bir karar alındığını ve bu kararın İstanbul timinin kararı olduğunu söylüyor:

... Elrom öldürüldüğünde, ki bu İstanbul'daki timin kararıdır, genel komite karar aldı da, bize tebliğ etti, biz öldürdük diye bir şey yok. "Efraim Elrom öldürülmelidir." Üç alternatif konuşuldu. Ya bırakalım, ya büyük aramada başında bekleyelim, gelirlerse çatışmaya girelim, gelmezlerse atlatırız; ya da öldürüp bırakalım. Üç şey tartışıldı ve öldürüp bırakma kararı alındı.[187]

Elrom'un serbest bırakılması THKP-C'nin "kararlılığını göstermesi" bakımından söz konusu edilmedi. Geriye iki ihtimal kalıyordu. Oktay Etiman ise genel arama öncesi Elrom'un öldürülmemesi ve gerekirse çatışmaya girişilmesi alternatifi konusunda Hüseyin Cevahir ile aynı düşüncede olduklarını söylüyor:

186. 2. İddianame, s. 125.
187. Bedri Baykam, *68'li Yıllar: Eylemciler*, İmge Kitabevi, 1998, s. 121.

Cumartesi günü... saat 13.00 haberlerinde... sokağa çıkma yasağı ilan edileceği ve İstanbul'un ev ev aranacağı açıklandı. Şimdi bu andan itibaren Mahir ise Nişantaşı'ndaki Hamarat Apartmanı'nın aranmayacağını düşündü; hatta aramızda bir diyalog oldu. Dedim ki [Mahir'e] "Ephraim Elrom"u başka bir evde saklama alternatifi yaratalım... "Ya" dedi Mahir, "burayı aramazlar, burası zengin semtidir." Ben de şu yanıtı verdim. Tabii bu Mahir'le aramızda geçen bir diyalog.. Dedim "burayı arayacaklar. Uruguay'da Montevideo'yu aradılar." Orada da Tupamaro gerillaları yanılmıyorsam CIA ajanını kaçırmışlardı ve ev ev aradılar, öyle bir şey. Şimdi kontrgerillanın bir yöntemi, arayacaklar, bulacaklar. Bu yüzden bir alternatif olsun... Esneyebileceğimiz bir alan olsun düşüncesiyle bir başka ev ya da ortadan, gözden uzak tutma imkânımızın olacağı bir gizli bölme filan gibi bir şey. Mahir öyle düşündü, "burayı aramazlar" dedi... Saat üç-dört filan gibi olduğunda Hüseyin Cevahir'le şöyle bir diyalogum oldu benim. Cevahir'e dedim ki, "öldürülmesin. Eğer bulurlarsa çatışalım."... Ben bunu önerdim. "Sen ne diyorsun?" dedim. Cevahir "evet" dedi, "bence de bu uygun" dedi. "O zaman Mahir'e söyle" dedim. Yani ama o sırada ne gelişti bilemiyorum. Yani Hüseyin Cevahir'in ve benim eğilimim öldürülmemesi ve beklenmesi yönündeydi. Biz Hüseyin Cevahir'le evden ayrıldık akşamüzeri saat beş gibi ya da beş buçuk gibi. Hamarat Apartmanı'nın kira kontratının verilmiş olduğu ev sahibinden o kontratı almak amacıyla ayrıldık oradan.[188]

Ziya Yılmaz'ın anlattıkları ise Hüseyin Cevahir'in Mahir ile konuştuğunu ve eğer nakil işi gerçekleşmezse, evde kalınarak çatışılması yönünde bir karar alındığını gösteriyor:

O sırada ben İlbay apartmanındayım. Evde ayrıca Necmi, İlkay ve Cecel(oğlu) vardı. İrfan ve Necati var mıydı yok muydu anımsayamadım şimdi. O evdeyken biz, Hüseyin geldi eve. Elrom'u tuttukları evde yeni bir karar alınmış, onu bildirmeye gelmiş Hüseyin. "Elrom'u başka bir yere kaçırmayı deneyeceğiz, eğer çıkaramazsak ve Hükümetin tavrı bu şekilde devam ederse o anda evde kalanlarla birlikte çatışacağız" dedi... Önceki kararı yani kararlılık için verilen kararı bildiğim için ses etmedim. Necmi'ler kararı doğru bulduklarını ama evde kalması gerekenlerin değişmesini istediler, kendilerini önerdiler. Gerekmesi durumunda kendilerinin de çatışmaktan çekinmeyeceklerini söylediler. Örgütsel faaliyetlerin devam edebilmesi için kendilerini önerdiler. Duygusal bir minvale kaydı konuşmalar. Neyse, Hüseyin bunun mümkün olmadığını söyledi.[189]

188. Rıfat N. Bali, "Oktay Etiman", *İsrail Başkonsolosu Ephraim Elrom'un İnfazı*, Libra Yay., 2019, s. 174-175.
189. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 169.

İlkay Alptekin Demir ise, 22 Mayıs gününü şöyle anlatıyor:

> Genel arama cumartesi günü radyodan ilan edildi. O sıra Şişli'deki İlbay apartmanında birkaç kişiydik. Hayli telaşlanmıştık.
> Bir ara Cevahir, Elrom'un bulunduğu Hamarat apartmanından geldi. Mahir'in, biri kendisi olmak üzere, iki kişinin Elrom'un başında kalmasını, daire aranırsa çatışarak ölmeyi önerdiğini söyledi.
> Çok heyecanlıydı. Ulaş, "olamaz öyle şey, öldürüp evi terk edelim" dedi. Cevahir buna "gürültü olur" diye karşı çıktı. Ulaş eline bir yastık alıp, "yastıkla sıkınca gürültü olmaz" karşılığını verdi. Necmi ve Kamil, Cevahir'e, "çatışma göze alınırsa, Mahir'le sen kalmayın. Bize haber verin biz kalalım" önerisinde bulundular.
> Cevahir'le Ulaş evden ayrıldılar. Cevahir giderken hepimizle helalleşti. Ulaş, "daha çok yaşayacağız" diyerek onu böyle vedalaşmaktan vazgeçirmeye çalıştı.[190]

Necmi Demir ise "Arama olmasaydı Elrom'un öldürüleceğini söylemek pek doğru olmaz" düşüncesinde: "çünkü Mahir dahil herkes uzun süre bekletilmesinden yanaydı. Genel arama soğukkanlılığın iyice yitirilmesine yol açtı."[191]

Ancak sonuçta işler planlandığı gibi gitmemişti. Ya evde kalınarak 22 Mayıs gece yarısından 23 Mayıs Pazar günü saat 15'e kadar sürecek olan arama günü geçirilecek ve gerektiğinde de çatışılacak, ya da son alternatif olarak Elrom öldürülüp ev terk edilecekti. Son kararı vermek Mahir ve Ulaş'a kalmıştı. Artık ne olduysa Mahir, belki Ulaş'ın önerisiyle, aranmanın çatışmasız atlatılması ihtimalini çok zayıf gördüğünden olsa gerek, evde kalıp çatışarak ölmeyi değil, Elrom'u öldürerek evden ayrılmayı tercih etti. Zaten Mahir Çayan ve eylem arkadaşları arasında güçlü bir güven ilişkisi vardı ve Mahir'in aldığı bir karara hiç kimse karşı çıkma gereği duymuyordu. Bu durumda da Elrom'u kimin infaz ettiğinin bir önemi yok, çünkü infaz tümüyle bir örgüt sorumluluğunda gerçekleştiriliyordur. İlkay Alptekin Demir bu ortak sorumlulukla ilgili şunları söyler:

> Kim öldürdü THKP-C içinden... Herkes öldürebilirdi Elrom'u ve öldüren kişi de bundan çok büyük rahatsızlık duyarak yapardı. Kolaylıkla adam öldürecek hiç kimse yoktu aramızda.[192]

190. Sinan Doğan, *THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri*, Kaynak Yay., 1987, s. 38-39.
191. Sinan Doğan, *THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri*, Kaynak Yay., 1987, s. 38.
192. Bedri Baykam, *68'li Yıllar: Eylemciler*, İmge Kitabevi, 1998, s. 172.

Ziya Yılmaz da karardan bir sapma olmadığını vurgular:

> Gelgelelim Elrom'u Mahir vurmuştur. Öte yandan kimin vurduğu da çok önemli değildi çünkü önceden alınmış kararda sapma yok, sıkıştığımız yerde -birisini öldürmek ne kadar zor ve üzücü de olsa- salıvermeyi düşünmedik. Olması gereken de buydu.[193]

Ve sonuçta Elrom'un kaderi belirlenir:

> *Saat 18.00 sıralarında radyoyu sonuna kadar açan Mahir Çayan, 6.35'lik tabancasını Epraim Elrom'un sağ kulak sayvanı ön üst kısmı saçlı deri mıntıkasına yönelterek üç el ateş etmiştir. Mermi yaralarına bağlı geniş beyin harabiyeti ve kanaması, kafatası kırılması sonucu Başkonsolos anında ölmüştür. Mahir Çayan Başkonsolosu öldürdükten sonra el ve ayaklarını çözmüş, bantları çıkarmıştır.*[194]

Elrom'un öldürülmesi olayı 24 Ağustos 1971'de görülen 1. THKP-C duruşmasında, iki gün önceki duruşmada Mahir'in Ulaş'a verdiği ve daha sonra yakalanan notun açıklanmasıyla farklı bir boyut kazanmıştır. Mahir, bu notu mahkemeyi uzatmak için bir "taktik" olarak yazmış ve yakalanacağını da düşünmüştür.[195] Savcı'nın duruşmada okuduğu not ve sonrasında Mahir ve Ulaş'ın beyanları şöyledir:

> Biz hükümetin şartlarımızı kabul etmeyen sert tutumu karşısında ikinci günü İlbay apartmanında toplantı yaptık ve konsolosu öldürmeyip fidyeye dökmeye karar verdik. (Hüseyin ve Oktay çekimser) ve o akşam Oğuz'u Ankara'ya bu aldığımız kararı bildirmek üzere gönderdik. 4. Gün Oğuz'la beraber Hüdai otobüsle İstanbul'a geldiler. Senin ve benim iki oyumuza karşılık Ankara'daki genel komite 5 oyla öldürme kararı almışlardır.
> Arama yapılacağı gün bu meseleyi tekrar Hamarat apartmanında tartıştık. Ben, Saffet ve sen öldürülmemesini, fidye istenmesi görüşündeydik. Buna karşılık Hüseyin, Hüdai, Oktay ve yüzbaşı genel komitenin oy çokluğu ile aldığı karara uymak gerektiğini söylüyor-

193. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 170.
194. 2. İddianame, s. 126 (İtalikler Savcı'ya aittir).
195. "Ben bu konunun aslını daha sonra Mahir'e sorduğumda öğrenmiştim. Aslında pusula *bilerek* yakalatılmıştı. Sanki yanlışlık olmuş havası vermek için böyle bir yol seçilmişti" (Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 187)

lardı. Tartışma uzadı... Ben ve sen G. Komitenin kararının olumlu olmadığını savunuyorduk. Bunun üzerine ben bir iki gündür uykusuz olduğum için 1-2 saat sedire uzandım. Ne karar verilirse kabul edeceğimi söyledim. Ben uyurken evde kalma kararı alınıyor. Sen bu kararı Necmi'lere iletiyorsun. Sonra nakil için araba geliyor. Sen, ben ve Saffet tekrar taşınması için direniyoruz. Ve sonra ben ve Saffet bütün takdir yetkisi sizlere aittir diyerek evi terkediyoruz. Sen de benden sonra evi terkediyorsun (20-25 dakika) sonra.

En son evde Hüdai ve Yüzbaşı kalıyor. Tabanca yüzbaşının bir kadın arkadaşının (Hüseyin). Hüdai arama sırasında Çamlıca apartmanında saklanıyor. Öldüren galiba yüzbaşı. Sonra (aramadan sonra) Levent'te buluşuyoruz. Sen öldürenin yüzbaşı olduğunu Hüdai'den öğreniyorsun. (...)

[Not Savcı tarafından okunduktan sonra] Bir soru üzerine Çayan şu açıklamayı yapmıştır:

"Elrom'u yüzbaşının öldürdüğünü Hüseyin'den öğrenmiştim. Ulaş'a bunu açıklamanın doğru olup olmayacağını, arkadaşlar arasında tartışılıp karara bağlanmasını bildirmesi için yazdım. Elrom'un öldürülmesi olayındaki gerçeği mahkemenizde ilk defa söylüyorum.(...)

Ulaş Bardakçı... konsolosun kaçırılıp öldürülmesi olayını Çayan'ın kendisine verdiği pusulada yazılı olduğu gibi anlatmıştır.[196]

Necati Sağır, 3 Eylül 1971 günü görülen duruşmada, İlyas Aydın'ın Feriköy'deki evde olduğunu söylemesi üzerine Mahir ve Ulaş tepki gösterirler:

Yargıç Akdemur Akmut'un soruları üzerine sanık, İsrail Başkonsolosunun öldürülmesi olayına tekrar dönerek, "Arama gecesi ben Yüzbaşı İlyas Aydın'ın evindeydim. İlyas ve İrfan Uçar da orada idi. Konsolosun öldürüldüğünü radyodan işittik" demiştir. Mahir Çayan buna oturduğu yerden itiraz etmiş, Ulaş hemen ayağa kalkarak "Necati Sağır yanlış söylüyor. Söylediği gece İlyas kendi evinde olamaz, çünkü Hamarat Apartmanından o zamana kadar dönemez... Çünkü o gün kendi evinde olmayıp Hamarat Apartmanında idi" demiştir.[197]

Bir diğer iddia da Elrom'u Ulaş Bardakçı'nın vurduğudur:

Elrom'un kimin tarafından öldürüldüğü üzerindeki sis perdesi uzun süre dağılmadı. Çayan yakalanmadan önce arkadaşlarına Elrom'u kendisinin öldürdüğünü ima etmişti. Kaçıştan sonra ise Ertuğrul Kürkçü'nün

196. *Milliyet*, 25.8.1971.

197. *Milliyet*, 4.9.1971 (Nişantaşı'ndaki Hamarat Apartmanı ile Feriköy'deki Çamlıca Apartmanı arası takriben on beş-yirmi dakikalık yürüme mesafesindedir).

mahkeme ifadesinde belirttiği gibi "Elrom'un Ulaş ve kendisi tarafından öldürüldüğünü" söyleyecekti. Oysa mahkemeler sırasında... Elrom'u öldüren kişi olarak önce Cevahir sonra da İlyas Aydın ilan edilecekti. Olayın gerçeğini Çayan'ın arkadaşlarından dinleyelim: İlkay Demir şunları anlatıyor:

"Mahkemeden birkaç gün önce dosya inceleme izni alarak Selimiye'ye gitmiştik. Amacımız Mahir'i görmekti. Necmi ile Necati de vardı. Hâkimler Mahir'le görüşme isteğimizi kabul ettiler.

Mahir getirildi. Çökmüş görünüyordu. Gerçi tek başına hücredeydi, ama moralinin bu kadar bozuk olacağını düşünmüyorduk. Bize hemen, 'Ulaş ifadesinde Elrom'u benim öldürdüğümü [söylemiş], oysa kendisi öldürdü. Ben bunu ifademde söylemedim, ama gerçek bu' dedi. Sonra 'Ulaş çok konuşmuş' diye ekledi.

Mahir'in böyle davranmasına çok şaşırmıştık. Gerçi ben Elrom'u Ulaş'ın öldürdüğünü daha önce panik içindeki bir arkadaştan duymuştum. Arkadaş bana genel arama gecesi Ulaş'ın Elrom'u nasıl öldürdüğünü ağlayarak ayrıntılı biçimde kendisine anlattığını söylemişti. Mahir'in söylediği doğruydu. Ama tutumunu uzun süre içimize sindiremedik."

Sina Çıladır aynı konuda şöyle konuşuyor:

"Ben Mahir'le Maltepe Askeri Cezaevinden firarından önce bir konuşma yaptım. Herkes yatmıştı. Mahir'le geçmişi biraz deştik. Sohbetimizin bir yerinde Elrom'u kimin öldürdüğünü sorduğumda, Ulaş'ın öldürdüğünü söyledi."[198]

Ulaş Bardakçı'nın verdiği bilgilere göre hazırlanan polis fezlekesinde, Elrom'un yanında son kalan iki kişinin Mahir ve Hüseyin olduğu ve Elrom'u Mahir'in vurduğu belirtiliyor:

22.5.1971 günü gece ve ertesi gün sokağa çıkma yasağı olduğu için Şişli'deki eve [İlbay Apartmanı'ndaki daire] geldiğini, evde Ziya Yılmaz, Necmi Demir ve İlkay Demir'in olduğunu, bu eve gittiğinde Hüseyin Cevahir'in de orada olduğunu, bu sırada Hamarat Apartmanında Mahir Çayan ile Oktay Etiman'ın beklediğini, aralarında yaptıkları konuşmada Konsolosu bağlayıp Hamarat Apartmanında bırakarak bu yerin terkedilmesi fikrinin hakim olduğunu, bu durumu konuşmak üzere Hüseyin Cevahir ile birlikte saat 18.00-19.00 arasında Hamarat Apartmanına gittiklerini, orada Mahir Çayan ve Oktay Etiman ile bu mevzuda konuştuklarını, Mahir Çayan'ın bu fikri kabul etmeyip, konsolosu öldürdükten sonra evin terkedileceğini söylediğini, Mahir Çayan lider durumunda olduğu için onun fikrine karşı çıkmadıklarını, kendilerinin öldürme fikrinde olmadıklarını, Oktay Etiman ile Hamarat Apartmanını terkettiklerini, Mahir Çayan ile Hüseyin Cevahir'in

198. Sinan Doğan, *THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri*, Kaynak Yay., 1987, s. 40-41

> daireden kaldıklarını, yolda Oktay Etiman'ın, Fındıkzade'de Teğmen Saffet'in evine gitmek üzere ayrıldığını, Levent'teki eve geldiğinde Rüçhan Manas'a o günkü olayı anlattığını, ve Mahir'in Hüseyin ile birlikte Konsolosu öldürüp evi teredecekleri hususundaki kararlarını söylediğini, o gece Rüçhan ile birlikte evde kaldıklarını, gece aramada sahte cüzdan ibraz ederek yakalanmadıklarını, sabah radyo haberinden konsolosun öldürülmüş olduğu haberini duyduklarını, sokağa çıkma yasağından sonra, Mahir Çayan, Hüseyin Cevahir ve Oktay Etiman'ın geldiklerini, Mahir Çayan'ın, Taksim'de bir gözlükçüye birlikte gittikleri sırada yolda konsolosu tabanca ile ben öldürdüm diye kendisine söylediğini, 6.35 tabancayı olaydan evvel Mahir Çayan'da gördüğünü...[199]

Mahir ile Ulaş, Elrom'un öldürülmesinden sonra Saffet Alp'in Fatih'teki evinde buluşacaklar ve genel arama gecesini orada geçireceklerdi. Ancak muhtemelen o kadar kişinin bir evde "akraba" diye kalmasının pek inandırıcı olmayacağını düşünmüş olmalıydılar. Ulaş'ın Levent'te kiraladığı ev vardı Rüçhan Manas ile birlikte. Ziya, İlbay Apartmanı'nda kalmayı tercih etmişti. Kamil Dede'nin ailesi, akrabaları İstanbul'daydı. Necmi Demir ve arkadaşları Feriköy'deki evde kalacaklardı. Mahir, Oktay ve Hüseyin'in rahatlıkla kalabilecekleri bir yer yoktu. Onların kalabileceği güvenli bir yer bulmak Ulaş'a düşmüştü:

> Hüseyin Cevahir'in Nevzat Işık takma adı ile doldurduğu mukaveleden bir suret ev sahibesinde bulunduğundan ve ileride delil olabileceği düşünüldüğünden bunun daire sahibesinden alınmasını yüklenen Oktay Etiman ve Hüseyin Cevahir Hamarat Apartmanından ayrılmışlar; bilâhare de Mahir Çayan ve Ulaş Bardakçı burayı terketmişlerdir. Ev sahibesini bulamayan ve bu sebeple kontratoyu alamayan Oktay Etiman ve Hüseyin Cevahir doğruca Saffet Alp'in Fatih Mollagürani sokaktaki evine gitmişler; kısa bir süre sonra da aynı mahalle Mahir Çayan ve Ulaş Bardakçı gelmişlerdir. Hamarat Apartmanında ve Saffet Alp'in evinde, daha önce telsiz frekansına ayarlanmış bulunan radyo ile emniyet telsizleri dinlenilmiş, sanıklar tarafından, güvenlik makamlarınca yapılan takipler bir deftere kaydedilmiştir.
> Bir aralık Saffet Alp'in evinden ayrılan Ulaş Bardakçı sanık Yılmaz Güney'i bularak durumu anlatıp, özel otosuyla ev yakınına gelmişler; Ulaş Bardakçı'nın bu vaziyeti diğerlerine bildirmesi üzerine Mahir

199. Rıfat N. Bali'nin özel arşivinden aktaran Turhan Feyizoğlu, *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 382.

Çayan, Oktay Etiman ve Hüseyin Cevahir evden ayrılarak Yılmaz Güney'in arabası ile beklediği sokağa gelmişlerdir. Dört sanığı arabasına alan Yılmaz Güney aramanın başlayacağı saatten önce bunları Levent'teki evine getirmiş; ancak Ulaş Bardakçı yolda araçtan inerek Levent Akçam Apartmanındaki örgüt evine gitmiştir. Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Oktay Etiman ve Hüseyin Cevahir Hamarat Apartmanından ayrılırken silâh, cephane, para ve diğer lüzumlu eşyalarını koydukları küçük valizleri de beraberinde taşımışlardır.
Yılmaz Güney ile saklanma konusunu konuşan sanıklar çatıya çıkılan bir kapağın varlığını öğrenince burada gizlenmeyi daha emin bulmuşlardır; daha sonra Mahir Çayan, Oktay Etiman ve Hüseyin Cevahir buraya çıkarak gizlenmişlerdir. Yılmaz Güney'den aldıkları 2 adet Smithwesson tabancayı da yanlarında bulunduran sanıklar 23 Mayıs 1971 günü aramanın biteceği vakte kadar burada gizlenmişlerdir.
Arama saatinin bitiminden sonra Yılmaz Güney'in evinden ayrılan Mahir ve arkadaşları, Ulaş Bardakçı ve Rüçhan Manas'ın kaldıkları Levent Akçam Apartmanındaki eve gitmişlerdir.
Genel arama gecesi saat 04.40 sıralarında Ütğm. Temel Ünsal komutasındaki ekip, Hamarat Apartmanı 8 inci dairesi kapısının uzun süre çalınmasına ve beklenilmesine rağmen açılmayınca kapıya yüklenilmek suretiyle içeriye girmiş ve Başkonsolos getirilişinde konulduğu odada ölü olarak bulunmuştur.[200]

Yılmaz Güney, savcılıkta ve mahkemede verdiği ifadede arama gecesi Mahir, Hüseyin, Ulaş ile Etiman'ı evinde sakladığını doğal olarak inkâr etmişti. Güney, Ulaş Bardakçı ile nasıl tanıştıklarını, arama gecesi onları evine niye almadığını şöyle anlatıyor:

1971 yılı mart ayında bazı işlerim nedeniyle Ankara'daydım. Sinemacı arkadaşım Mustafa Alabora, bazı öğrencilerin benimle görüşmek istediklerini söyledi. Gençlik liderlerinden Deniz Gezmiş'in evine gittim. Burada Kâzım Özüdoğru, Yusuf Küpeli ve Ertuğrul Kürkçü adında üç genç daha bulunuyordu. Gençlerle toplumsal çelişkileri açımlayan filmler üzerinde konuştuk. Birkaç hafta sonra, Yusuf Küpeli, Ulaş Bardakçı'yla birlikte, İstanbul'da evime geldi. Ulaş Bardakçı, öğrenci hareketleri için benden ikibin lira istedi. Parayı verdim.
1971 Mayıs'ıydı. Kapım çalındı. Ulaş Bardakçı ve üç arkadaşıydı gelenler. Polis tarafından arandıklarını söyleyerek, kendilerini saklamamı istediler. Karımın hamile olduğunu söyleyerek, kendilerini geri çevirdim. Konuklarım hiç gücenmediler. Gittiler.[201]

200. 2. İddianame, s. 126-127.

201. Ahmet Kahraman, *Yılmaz Güney Efsanesi*, V Yayınları 1991, s. 201. Ziya Yılmaz'ın Yılmaz Güney ile ilgili anlatımları için bkz. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 172-173.

Yılmaz Güney'in kardeşi Yaşar Pütün, Ulaş'ın zaman zaman arkadaşlarıyla birlikte eve gelip gittiğinin ve genel arama gecesi yaşananların şahididir:

Yaşar Pütün:
"THKP-C'nin gençlik önderlerinden Ulaş Bardakçı (daha sonra polis tarafından öldürüldü) abimlere gelip gidiyordu. Geldiğinde, abim onu çalışma odasına alıyor, saatlerce konuşuyorlardı. Sonraları, Ulaş'la birlikte bir bayan da gelip gitmeye başladı. Bir akşam geldiklerinde çok heyecanlıydılar. Yolda, polis kuşkulanıp, peşlerine düşmüş. Kızın adını hatırlamıyorum. O gün Ulaş kızdan övgüyle söz etti. Abime:
-O olmasaydı, polis beni yakalardı, dedi.
Üçü abimin odasına çıkıp oturdular. Geç saatlere kadar konuştular...
Bir akşam abim eve geldi. Kapıdan girer girmez beni çağırdı:
-Dış kapının ışıklarını söndür. Sonra arabaya git. Arabada iki konuğumuz var. Onları eve getir...
Dediğini yapıp, arabaya gittim. Uzunca boylu, iki genç oturuyordu. Arabanın kapısını açıp:
-Abim sizi bekliyor, dedim.
İndiler. Eve aldım onları, yukarıya, abimin odasına çıktılar. Ne zaman gittiklerini bilmiyorum." (...)
Yaşar Pütün, "Fırtına Bir" operasyonunun [22 Mayıs gecesinin] Yılmaz cephesini anlattı:
"Gece yarısından çok sonraydı. Konuşma sesleriyle uyandım. Odamdan çıktım ki, evin içi askerlerle dolu. Evin etrafını da sarmışlardı. Abim pijamalıydı. Askerlerin başındaki üsteğmenle konuşuyordu. Evi aradılar. Odalara, dolaplara, hatta yatak altlarına bile baktılar...
[Ertesi gün] yengem, dün usta gelip evde tamirat yaptı. Onlara yemek vermiştim. Tabaklar, çatal ve kaşıklar yukarda tavan arasında kaldı. Getiriver, dedi.
Çıktım, baktım ortalık darmadağınık. Ustalar böyle bırakıp gidemezlerdi. Ayrıca orta yerde ıstampa vardı. Boş pasaportlar, mühürler duruyordu orada. Yemek artıkları, bir gece önce yediklerimize benziyordu. Tabak, çatal ve kaşıkları alıp aşağıya indirdim. Yengeme hiçbir şey söylemedim.
Aradan birkaç gün geçti. Bir sabah masada kahvaltı ediyorduk. Yengemin annesi de bizde, kahvaltıdaydı. Abim sofrada gazetelere bakıyordu. Bir de baktım ki, gazetelerde Ulaş Bardakçı'nın kocaman bir fotoğrafı. Gazetenin birinci sayfası ona ayrılmıştı. Yakalandığını yazıyordu gazetede. Haberi ve fotoğrafını görünce gayri ihtiyari, çığlık gibi bir sesle:
-Aaaa, dedim. Bu bize gelen adam...
Abim bana sertçe baktı. Söylediğime bin pişman, sustum. Kimse bir şey söylemedi. Ses çıkmadı kimseden, kahvaltıdan sonra abim, beni kenara çekti:

-Bak Yaşar, dedi. Burada bizimle yaşıyorsun. Bizim eve sanatçısı dahil, her türlü insan gelip gidiyor. Burada duyduklarını ve gördüklerini anında unutacaksın. İşin içinde ölüm de olsa, kimseye bir şey söylemeyecek, konuşmayacaksın...
-Afedersin abi, dedim. Boş bulundum."[202]

Efraim Elrom'un cesedi 23 Mayıs sabahı saat 05 sıralarında bulunmuştu. Gazetelerde yer alan haberlere göre takriben 10-12 saat önce öldürülmüştü, yani 18 ile 19 saatleri arasında. O zaman aralığında, saat 18.45'te Bingöl depremi olmuş ve şehirdeki evlerin neredeyse üçte ikisi ya yıkılmış ya da kullanılamaz hale gelmiş, yüzlerce insan ölmüştü. Burdur depremi vesilesiyle Elrom'un kaçırılmasını erteleyen Mahir ve arkadaşları, tesadüfe bakın ki tam da bir başka şiddetli deprem sırasında Elrom'u öldürmüşlerdi. Sokağa çıkma yasağı nedeniyle 23 Mayıs tarihli gazetelerde yer almayan Elrom ve deprem haberi 24 Mayıs tarihli gazetelerde yer almıştı. Şiddetli deprem, Elrom haberinin haliyle önüne geçmişti. *Milliyet* gazetesinde haber "Konsolos Üç Kurşunla Şakağından Öldürüldü" manşetiyle çıkmıştı:

Öldürülen Başkonsolosun cesedi Adli Tabip tarafından da muayene edilmiştir. Uzmanlara göre Başkonsolos, ölü olarak görüldüğü saatten (23 mayıs 05) 10-12 saat kadar önce 6.35 çapında bir tabancadan çıkan ve sağ şakağının ön tarafına isabet eden üç kurşunla öldürülmüştür... Olaydan sonra ifadesi alınan apartman kapıcısı gece saat 20.30 sıralarında bu katı kiralayan ve burada oturanları ellerinde bavullarla merdivenlerden inerken gördüğünü söylemiştir. Kapıcı "Nereye gidiyorsunuz" diye sordum, bana "Ada'ya gidiyoruz cevabını verdiler", demiştir...
Kapıcıdan başka Başkonsolosun cesedinin bulunduğu dairenin karşısında oturan Nilgün Erksal adlı bir kadın ve diğer görgü tanıkları dairede 4 erkekle kumral, uzun boylu, balık etinde güzel bir genç kızın kaldığını bildirmişlerdir.[203]

Hükümetin THKP-C'nin taleplerini yerine getirmemesi bir yana genel arama ile karşı saldırıya geçmesi nedeniyle Mahir ve arkadaşlarının, daha uzun süre propaganda amacıyla ellerinde

202. Ahmet Kahraman, *Yılmaz Güney Efsanesi*, V Yayınları 1991, s. 206-208.
203. *Milliyet*, 24.5.1971.

tutmak istedikleri Elrom'u öldürmek zorunda kalmaları yeni bir durum meydana getirmişti. Güvenlik kuvvetlerinin daha şiddetli bir şekilde baskıları artıracakları belliydi. Üstelik gözaltında, 22 Mayıs günü yakalanan Jülide Zaim ile birlikte dört kişi vardı.[204] Aynı hafta sonu yapılan ev baskınlarında polis tarafından ele geçirilen notlara göre Mahir Çayan, ricat/geri çekilme devresinde olduklarını düşünüyordu:

> İçinde bulunduğumuz devre ricat devresidir. Öz gücümüzü ezdirmeme, güç toplama, savaşı gücüne göre sürdürme devresidir. Partizan savaşı aşamasının gerilla savaşı dönemi:
> Bu dönemin ilk evresi geçirilmiştir. Dostun düşmanın ciddiye aldığı vurduğu yerden ses çıkaran, dediğini yapan bir örgütün var olduğunu ispat ettik. Belli 6-7 kişilik kadroyu kısa da olsa eğitimden geçirdik, fakat asla güçlü bir yan örgütlenmemiz yoktur.
> Şehir gerillası yaratılması aşaması geçilmiştir, şehir gerillası geliştirme aşamasına girdik. Artık daha karmaşık daha komplike bir örgütlenmenin içine girmemiz gerekiyor. Herkesin her şeyi ve herkesi bilmediği bir örgütlenme içine girmemiz gerekiyor.[205]

Mahir bu düşüncelerle mevcut evleri yeniden gözden geçirmeye ve eylem arkadaşlarıyla dar, birkaç kişilik toplantılar yapmaya başlar:

> Mahir Çayan 24 Mayıs 1971 günü sabahı Rüçhan Manas'ı Fatih Mollagürani sokaktaki Saffet Alp'in evine göndererek Nazan Alp ve Saffet Alp'i kaldıkları Levent Akçam Apartmanına çağırmıştır. Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Hüseyin Cevahir, Oktay Etiman, Kamil Dede ve Rüçhan Manas'ın gizlendikleri eve bu haber üzerine Saffet Alp ve Nazan Alp gelmişler; Mahir Çayan, Saffet Alp ile evlerinin terk edilip edilmemesini konuşarak, şimdilik Mollagürani sokaktaki evin terk edilmemesi gerektiğini söylemiştir.
> İlbay Apartmanında kalan Ziya Yılmaz ve Abdullah Ceceloğlu durumlarının dikkati çekeceği kuşkusu ile bu evde bulunan yasak kitap,

204. Sina Çıladır da aynı gün yakalandığını söylüyor: "Elrom'un öldürüldüğü gün ben Ayşe Sabotajı ile ilgili provokasyon davasına dahil edilip gözaltına alınmıştım. Maltepe Cezaevine götürüldüm. THKP-C ile ilgim bilinmiyordu" (Sinan Doğan, *THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri*, Kaynak Yay., 1987, s. 148) [Ereğli Demir Çelik Fabrikasında 600 milyon lira değerindeki yüksek fırına "Ayşe" adı verilmişti. "Ayşe" 18 Nisan 1971 günü patladı, üç işçi yaralandı. Olayın sabotaj olduğu düşünüldü ve soruşturma başlatıldı].

205. Orhan Savaşçı, *Cepheden Anılar* (Söyleşi: İlbay Kahraman), Ayrıntı Yay., 2015, s. 190.

> Kurtuluş Yayınları, DEV-GENÇ bildirileri, Mahir Çayan'ın hazırladığı yazıları ve diğer bazı eşyaları Çamlıca Apartmanına getirmişler; 24 Mayıs 1971 günü ise Mahir Çayan İlbay Apartmanında gizlenenlerden Necati Sağır, İlkay Demir ve Necmi Demir'i aynı eve götürmüştür.[206]

Aynı gün Mahir Çayan, Ziya Yılmaz ile Taksim'de başa baş bir görüşme yapar:

> Ertesi gün [24 Mayıs] Mahir'le randevulaştık. Taksim'de sözleşmiştik. Her ikimiz de dolambaçlı yollardan buluşma noktasına geldik. Fransız Konsolosluğu'nun karşısında bir pastane vardı, oranın ikinci katında oturduk. Ben erken gelmiştim. Elrom'un öldürülme haberi gazetelere çıkmıştı, biraz göz attım. Derken Mahir geldi. Gözlerinde lens vardı, tanınmamak için kılık kıyafet değiştirmişti. İlk oturduğunda morali bozuktu epey. "Ne oldu?" dedim, "Hallettik işte, takdir edersin ki zorunluluk vardı. *Gereğini yaptım*" dedi. O konu üzerine hiç bahsetmedik başka. Diğer meselelerden konuştuk, önümüz[deki] süreçte neler yapacağımızdan. Karadeniz'den bahsettik epey, süreçten, imkânlardan...[207]

Sonraki gün, 25 Mayıs, Sıkıyönetim idaresi, Mahir ve arkadaşlarını sıkıştırmak, paniğe sevk etmek maksadıyla nezarette tuttuğu Ömer Erim Süerkan, Kadriye Deniz Özen ve Jülide Zaim'in genel arama gecesi Elrom olayı ile ilgili yakalandıklarını ve Necmi Demir, İlkay Alptekin Demir, M. Fahri Aral, Necati Sağır, Esat Korkmaz, Ertuğrul Kürkçü, Metin Sürel, Yusuf Küpeli, Nahit Tören'in arandıklarını fotoğraflarıyla birlikte basına servis etti.[208] Gazete haberlerine göre Sıkıyönetim, Elrom'un nasıl kaçırıldığının detaylarını hâlâ bilmiyordu.

Mahir, "daha karmaşık", "güçlü bir yan örgütlenmesi" olan bir örgütlenmenin yollarını arıyordu şüphesiz. Barınma imkânları sınırlıydı. Muhtemelen Ömer Güven'in yakalanmasından sonra Sim Apartmanındaki daire kullanılamıyordu; Kadriye Deniz Özen'in yakalanmasından sonra Necmi ve İlkay da Beyoğlu'ndaki evlerini terk etmek zorunda kalmışlardı. Üstelik İstanbul timinden Necmi Demir aranıyordu. Yine de Levent, Şişli, Feriköy, Fatih ve Erenköy'de kullanabilecekleri beş evleri vardı. Mahir Çayan, 27 Mayıs gecesine kadar Sıkıyönetimin

206. 2. İddianame, s. 127.
207. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 171
208. 25.5.1971 tarihli gazeteler. Aynı gün Yılmaz Güney gözaltına alınmış ve birkaç gün tutulmuştur.

saldırısını karşılayabilecek tedbirler konusunda arkadaşlarıyla görüşmelerini sürdürdü. En önemli sorun ise Necmi Demir'in aranması ve Ömer Erim Süerkan'ın yakalanmasından dolayı İstanbul'daki örgütsel ilişkileri toparlayabilmekti:

> Mahir Çayan, Saffet Alp'in evine 25 Mayıs 1971 günü gelişinde daha önceden tanıdığı örgüt üyesi P. Üstğm. Ömer Laçiner ile görüşmek istemiş; kendisini aynı gün Saffet Alp vasıtasıyla bu eve çağırtmıştır. Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, İlyas Aydın ve Saffet Alp, Nazan Alp'i dışarı çıkarttıktan sonra ayrı bir odada Ömer Laçiner ile yeni ev bulunması, aranılan örgüt üyelerinin saklanması, diğer örgütsel meseleler görüşülmüştür.[209]

Elrom'un öldürülmesinden sonra Mahir liderliğindeki gerilla timinin etrafındaki örgütsel ilişkilerin yeni duruma göre organize edilmesi için zamanın kalmadığı 27 Mayıs akşamı belli olmuştu. Ziya Yılmaz'a göre daha baştan, Ankara'dan İstanbul'a ilk geliş döneminde "kontrolsüz ilişkiler" kurulmuştu:

> İstanbul'da çok hızlı bir ilişki ağı kurmuştuk, orada elimiz ayağımız olacak bir kadro lazımdı, istihbarat toplayacak, bilgi akışı sağlayacak... Fakat bu ilişkileri kontrolsüzce kurduk. Bu da İstanbul'dakiler kötü insanlar filan olduğu için değil, herkesin herkesi tanımasının, nerede ne yaptığını bilmesinin ileriki dönemlerde olumsuz sonuçlara yol açmasıyla ilgiliydi. Fakat ilişki ağı çok hızlı ve kontrolsüzce gelişti. (...) Fakat İstanbul'daki arkadaşların önemli bir kısmı öğrenci kesiminde etkindiler. Yani *neyin, nereye kadar* yayıldığı konusunda bir denetleme olanağımız yok. Tamamen İstanbul'dakilerin inisiyatifinde, denetiminde olan bir durum. İşte tam da bu kısım, yani hangi bilgilerin, nereye kadar ulaştığını, yayıldığını denetleyememek ileriki süreçte hepimizi sıkıntıya düşürdü. Polis, halkanın koptuğu bir yerde, sadece ipi takip ederek hepimizi yakaladı.[210]

Polisin elinde bir halka vardı; bundan hareketle mi, ihbarla mı, tesadüfle mi bilinmiyor ama Necmi Demir ile arkadaşlarının kaldığı ev, 27 Mayıs akşamı saat 21 sıralarında polis tarafından basıldı. Baskından kısa bir süre önce Mahir oradaydı; arkadaşlarıyla bir toplantı yapmıştı. Evin basılmasından kısa bir süre önce Mahir Çayan evden ayrılmıştı.

209. 2. İddianame, s. 127.
210. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 157-158.

Polis, Feriköy'deki örgüt evine yaptığı baskınla beraber, Hüseyin Cevahir'in ölümüne, Mahir Çayan'ın yaralı yakalanmasına kadar giden halkayı gerçekten yakalamıştı.

Gazete haberlerine göre Necmi Demir ve arkadaşlarının kaldığı Feriköy'deki daire bir ihbar üzerine akşam saat 19 civarında 11 güvenlik görevlisi tarafından sarılmış, iki saatlik bir bekleme yapıldıktan sonra baskına geçilmiştir:

> Ekip saat tam 21'de sanıkların bulunduğu dördüncü katın zilini çalmıştır. Kapı açılmamış ve polisler kırmağa davranmışlardır. Ancak bu sırada kapı aralanmış ve bir ifadeye göre İlkay Demir kapı aralığından kaçmağa kalkışmış, fakat yakalanarak aşağıdaki ekibe teslim edilmiştir. Bir başka ifadeye göre de öncü ekip kapıyı açan İlkay Demir'i önlerine siper ederek içeriye girmişlerdir. Bu sırada içeriden beş el ateş edilmiş, polis buna rağmen hoparlörle "Teslim olun" anonsunu vererek açık kalan kat kapısından içeri girerek Necmi Demir, Necati Sağıroğlu ve Ankara Sıkıyönetim Komutanlığınca aranmakta olan İrfan Uçar'ı yakalamıştır. Evde yapılan aramada, ikisi yatak odasında olmak üzere beş tabanca, iki hava subayı elbisesi, ordu pazarından alınan bir karne ile peruk ele geçirilmiştir. Subay elbisesinin birinin cebinde de bir kimlik kartı bulunmuştur. Ancak bu kartın sahte olup olmadığı bilinmemektedir. Evin bir yüzbaşı adına tutulmuş olması, kiralama sırasında bu elbisenin kullanılmış olmasını göstermektedir. (...)
> Dört kişinin ele geçirildiği Çamlıca apartmanının dördüncü kat dairesi bundan 24 gün önce kendisini subay olarak tanıtan bir şahıs tarafından kiralanmıştır. Fakat dün akşama kadar daireye hiç kimse uğramamıştır. Dairenin sahibi Çamlıca'da yazlıkta oturan bir kadındır.[211]

İlkay Demir, kaldıkları evin bir ihbar sonucu basılmış olabileceğini belirtir:

> Birisi ihbar etti, kim ettiyse. Ama bilerek özellikle bizi almak için gelmediler. (...) Dört beş kişilik bir ekip geldi, kapı açıktı, kapıyı çalmak için vurduklarında, kapı açıldı. Aniden içeri girdiler. (...) İlyas Aydın'ın evinde saklanıyorduk. İlyas Aydın o sırada ekmek almaya çıkmıştı. Bizi ihbar ettiği falan söylendi... Gerçekten İlyas Aydın mı ihbar etti, yoksa bir komşu mu, neyse? Rastgele birisini çıkardılar mahkemede... "Dolmuşta ben giderken yanımdakiler konuşuyordu, şüpheli birileri var yukarda diyordu" vesaire demiş. Gerçek nedir, hiçbir zaman öğrenemedik.[212]

211. *Milliyet*, 28.5.1971.
212. Bedri Baykam, "İlkay Demir", *68'li Yıllar Eylemciler*, İmge Kitabevi, 1998, s. 184.

O günlerde Hüseyin, Ulaş, Oktay, Rüçhan Levent'teki evde; Mahir, Saffet Alp'in yanında, Ziya ise İlbay Apartmanı'ndaki dairede kalıyordu. Baskın olduğu gece Mahir, Feriköy'deki evden ayrıldıktan sonra Fatih'teki Saffet Alp'in evine, onların evde olmaması üzerine Levent'teki eve gitmiş ve Feriköy'deki evin basıldığını orada radyo haberlerinden öğrenmiştir. Bunun üzerine kaldıkları evler üzerinde düşünülmüş ve yeniden bir planlama yapılmıştır.

Ertesi gün Mahir Çayan ile Hüseyin Cevahir, Saffet Alp'in evine giderler; orada tuttukları silahları alacak, onlara para bırakacak ve evden ayrılmalarını isteyeceklerdir. Hv. Yzb. İlyas Aydın'ı da orada görürler; gece haberlerinde yakalananlar arasında adı geçmemiştir. İlyas Aydın, ekmek almaktan dönerken Çamlıca apartmanının güvenlik kuvvetleri tarafından sarıldığını gördüğünü ve o yüzden buraya geldiğini söyler. Mahir ile Hüseyin evden silah ve belgeleri valize doldurarak giderler. Saffet Alp, Nazan Alp ve İlyas Aydın ise evi terk edeceklerdir.[213]

Ömer Laçiner, Saffet ve Nazan Alp ile İlyas Aydın'ın 28 Mayıs sabahı geldiklerini anlatır:

> Necmi Demir ve arkadaşlarının kaldığı evin basılmasından sonra Saffet Alp, karısı ve İlyas Aydın bizim eve geldiler. O günlerde annem de memleketten gelmişti. İlyas'ı Yeşilköy tarafında oturan bir arkadaşın evine yerleştirdim. Saffet ve karısını da Ankara'ya gönderdik bir vasıtayla. Telaşlı bir gün geçirmiştik ve bu da haliyle komşularda merak uyandırmıştı.

Ziya Yılmaz, İlyas Aydın kadar şanslı değildi. İlbay Apartmanı'ndaki dairede kalmıştı ve Feriköy'deki ev baskınından sonra kimse kendisine haber verememişti: "Necmilerin yakalandığını da Oktay polis telsizinden öğreniyor. Akabinde de 'Ziya'ya haber verin' demiş. Bana bir şekilde ulaşamamışlar, yani haberdar olamadım."[214] Ziya Yılmaz, ne yazık ki eve geç gitmiş ve gece haberlerini dinlememişti. Oktay Etiman, Ziya Yılmaz'a haber verememişti. Bu durum Oktay'ın o gece sabaha karşı Ziya Yılmaz ile birlikte yakalanmamasına neden olmuştu.

Ziya Yılmaz, yakalandığı günün sabahında polis tarafından uyandırıldığını, giyinmesine izin verilip arabaya götürüldüğünü anlatır anılarında:

213. "THKP-C 1. İddianame", *Milliyet*, 22.8.1971, s. 5.
214. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 176.

Girdiğim arabanın hemen bitişiğinde bir araba daha vardı. İşte o arabadan "Bu mu lan?" diye bağırıyor birisi. Diğer arabada birisine gösteriyorlar beni, emin olmak için. Kafamı kaldırdım ben de, diğer arabadaki arkadaş Necati Sağır. "Sen bakmayacaksın lan!" diyerek hemen kafamı yere indirdiler. Necati'ye tekrar sordular "Emin misin bu mu?" diye, Necati de "Bu" dedi.[215]

Gazete haberine göre Necati Sağır'ın yanında Necmi Demir de vardı:

Güvenlik kuvvetleri ise olaydan sonra sabaha karşı yanlarına Necmi Demir ve Necati Sağıroğlu'nu alarak çelik yelekli altı ekiple örgüte ait bazı yuvaları basmış ve örgütün mali işlerini yürüttüğü ileri sürülen Ziya Yılmaz adlı muhasebeciyi gözaltına almışlardır.
Ziya Yılmaz'ın üzerinde 7500 lira para, 30 bin liralık sarf evrakının kayıtlarını gösteren bir de defter bulunmuştur.[216]

Ziya Yılmaz'ın yakalandığı günün sabahında Mahir, Hüseyin, Ulaş ve Rüçhan Manas'ın bir parça güvenip gidebilecekleri tek bir ev vardı: Mete Has ve Talip Aksoy'u götürdükleri Erenköy'deki ev. Silah, cephane ve belgelerle dolu olan valizleri yüklenip öğleden sonra oraya vardılar. Tedbir olsun diye Ulaş ve Rüçhan önden gidecek, bir sorun yoksa Mahir ve Hüseyin daha sonra eve geleceklerdi. Ancak istedikleri gibi olmadı, ev polis tarafından tespit edilmişti. Rüçhan ile Ulaş herhangi bir çatışmaya girmeye fırsat kalmadan yakalandılar:

Rüçhan Manas ve Ulaş Bardakçı, 28.5.1971 günü saat 14.00 sıralarında Tenis apartmanındaki dairelerine girecekleri esnada içerde bekleyen güvenlik kuvvetleri mensupları kapıyı açarak polis olduklarını söylemişler ve teslim olunmasını istemişlerdir. Ulaş Bardakçı davete rağmen içeri girmeden belindeki tabancasını çıkarmış, ancak emniyetini açıncaya kadar görevlilerce zararsız hale getirilmiştir. Çayan ve Cevahir ise adı geçen iki sanığın peşinden Tenis apartmanına geldiklerinde biriken kalabalığı görerek arkadaşlarının yakalandığını anlamışlardır.[217]

Ulaş Bardakçı (ODTÜ Fizik öğrencisi), bayan Rüçhan Manas (Ankara sosyal hizmetler akademisi 2. Sınıf öğrencisi) üzerinde yapılan aramada

215. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 175.
216. *Milliyet*, 29.5.1971.
217. "THKP-C 1. İddianame", *Milliyet*, 22.8.1971, s.

iki adet Star marka tabanca, 315 mermi, 8 adet dinamit lokumu, 18 kapsül ve çok miktarda fitil ele geçirilmiştir.[218]

Mahir Çayan ile arkadaşı Hüseyin Cevahir, birdenbire binlerce Dev-Genç'linin yaşadığı İstanbul'da yapayalnız kalmışlardır. Gidecekleri, saklanabilecekleri evleri düşünürler. Ziya Yılmaz'ın yazdıklarına göre, "Oğuz'un evine gidiyorlar önce, o kabul etmiyor. Bunun gibi üç yere daha gidiyorlar"[219] ama hiçbiri onları evlerine almıyor. Mahir'in aklına Bingöl Erdumlu'nun Maltepe'deki yazlık evi gelir. Orada kalabilirlerdi ve bunun için de Bingöl Erdumlu'nun boşandığı eşi Tülay Tat'ı bulmaları gerekiyordu:

Bu durum karşısında Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir; Bingöl Erdumlu'nun daha önce İstanbul'a gelişinde anahtarını eski eşi Tülay Tat'a verdiği Maltepe Rıhtım Caddesindeki eve gitmeği düşündüklerinden İstanbul Kızıltoprak Feneryolu'nda oturan Tülat Tat'a gitmişler; mezkûr evde saklanacaklarını beyandan sonra yanlarında Tülay Tat da olduğu halde İstanbul Maltepe Rıhtım caddesi 34/3 No.daki Bingöl Erdumlu'lara ait eve giderek gizlenmeğe başlamışlardır. Mahir Çayan, aynı gün beraberlerinde taşıdıkları Mete Has ve Talip Aksoy'un kaçırılarak alıkonulmasından sağlanan fidyeden numarası tesbit edilmiş 140 bin lira kadar parayı bir paket içerisinde Tülay Tat'a vererek, gerektiğinde peyderpey alacağını, şayet yakalanırlarsa bu parayı Ankara'ya götürüp Bingöl Erdumlu'ya teslim etmesini istemiştir."[220]

Mihri Belli ile ayrılık nedeniyle İstanbul'a sık sık gelip giden Mahir, bir keresinde Ziya Yılmaz ile birlikte ocak ayının başlarında bir gece bu yazlık evde kalmışlardı. O gece, Ziya Yılmaz'ın anılarında çok güzel bir yer edinmişti:

... bir geceyi hiç unutmuyorum oldukça yoğun ve yorgun bir günün sonunda, geceyi geçirmek için Bingöl'ün (Erdumlu) evine geçmiştik,

218. "Rüçhan Manas dün gece [28 Mayıs] 4. Levend'e götürülmüş ve burada kaçırma olayında kullanılan bir daire de tespit edilmiştir" (*Milliyet*, 29. 5. 1971).
219. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s. 176. "Çayan ve Cevahir, örgütün bazı eylemlerine yardım eden ve Ankara-İstanbul arasında haber taşıyan bir arkadaşlarının evini hatırladılar. Mahir Çayan geçmişte İstanbul'a gelince çoğunlukla bu çocukluk arkadaşının evinde kalırdı. Hemen oraya gittiler. Bu çocukluk arkadaşı, Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir'i evine almayı reddetti" (Sinan Doğan, *THKP-C'nin Doğuşu ve İlk Eylemleri*, Kaynak Yay., 1987, s. 42).
220. 2. İddianame, s. 128.

> Maltepe'deydi ev. Evinde eşya filan da yoktu, bize de son derece güzel gelmişti o hali evin. Ev denizi görüyordu bir de. Belki o yoğunluktan evin boş hali hepimizin hoşuna gitmişti. Evde Bingöl dışında Ulaş, Mahir ve ben vardık. Öyle denize karşı şarap içmiştik. Çok şen şakrak ve güzel bir geceydi o...
> 1990'larda oradan geçtiğimde o geceyi çok güzel anımsamıştım, yüzüm gülerek... Unutamamamdaki önemli nedenlerden birisi de asıl curcunalı sürecin o gecenin sabahında başlayacak olmasıydı. Sanki onu hissetmişiz de bir fırsat daha olmayacağını biliyormuşuz gibisine eğlenmiştik o gece...
> İşte o gecenin sabahında, Mahir, Ulaş, Bingöl ve ben, Maltepe'den İstanbul'a trenle giderken gazetede ilanı gördük. Uzun boylu, parkalı, şudur-budur diye Deniz'i tarif ediyordu ilan. Denizlerin banka soygunu ile ilgili ama polis soygunu Denizlerin yaptığından tam emin değil henüz.[221]

Mahir ile Hüseyin 28 Mayıs'ı 29 Mayıs'a bağlayan geceyi Bingöl Erdumlu'nun ailesine ait bu yazlık evde geçirdiler. Evin zaten az olan birçok eşyası, İlbay Apartmanı'ndaki daire kiralandığında oraya götürülmüştü. Tülay Tat, Maltepe'deki evde yatıya kalmamış, kendi evine dönmüştür. Ancak ertesi gün tekrar gelecek ve beraberinde yiyecek, gazete getirecektir.

Maltepe'deki evde Mahir Çayan ile Hüseyin Cevahir dışında başka kimse var mıydı? Askeri savcının hazırladığı THKP-C 1. ve 2. İddianamelerde başka bir isimden söz edilmemiştir. Ancak iki kişinin daha bu evde kaldığı, bunlardan birinin Bingöl Erdumlu, diğerinin de Hüdai Arıkan olduğu iddia edilmiştir.[222] 1 Ekim 1971 tarihinde görülen duruşmada Mahir Çayan, Maltepe'deki evde dört kişi olduklarını söylemiştir:

> Biz o evde 4 kişi idik. Bir tanesi Tülay'ın da anlattığı gibi Bingöl, öteki, ben ve Hüseyin idik. Dördüncüsünün adını açıklamayacağım.[223]

221. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014, s.141.
222. Turhan Feyizoğlu, *Mahir*, Totem Yay., 2017, s. 471; *Kavgamızın Cevahiri*, Adalı Yay., 2011, s. 153.
223. *Milliyet*, 2.10.1971.

O evde dört kişi mi vardı? Eğer Mahir Çayan'ın dediği gibi vardı ise dördüncü kişinin kim olduğu belli değildi. Acaba Hüdai Arıkan mıydı? Yıllar sonra Kamil Dede, Bedri Baykam ile yaptığı görüşmede düşman olarak görülen kişilere karşı dahi silah kullanma, öldürme konusunda son derece hassas olduklarını belirttikten sonra şöyle bir cümle kuruyor ama devamını getirmiyor:

> Bir defa da, Mahir'le Maltepe'de kalırken bir bekçi geldi, onu içeri almak istedi, kaçtı, kaçarken arkasından Mahir onu vurdu, yaraladı.[224]

Milliyet gazetesi de 31 Mayıs 1971 tarihli haberinde bu evde dört kişinin kaldığına dair ihbarın yapıldığını yazar:

> SAAT 8.10:
> Maltepe karakolunun telefonu çaldı. Bir vatandaş, Rıhtım caddesinde Halit Erdumlu adlı merhum bir emekli subayın evine dört şüpheli kişinin girdiğini ve bunların aranan kişiler olabileceğini söyledi.[225]

Ancak Maltepe'deki evde olduğu iddia edilen Bingöl Erdumlu, bütün bunları yalanlıyor:

> Mahir ile Hüseyin'in Maltepe'deki yazlığımızda kaldıkları günlerde İstanbul'da değil İzmir'deydim. Mahir'in, Tülay Tat'ın tahliyesini kolaylaştırmak için duruşmada böyle bir ifade verdiğini sanıyorum.

Ertesi gün de Mahir ve Hüseyin daha güvenli bir ev bulmak için uğraşacaklardı. Tülay Tat'ın sabahleyin gelmesini beklediler:

> 29 Mayıs 1971 günü Tülay Tat aynı eve giderek Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir'e yiyecek maddesi ve gazete götürmüş, aynı gün öğleden sonra Kadıköy Postahanesi önünde buluşmaları kararlaştırılmıştır. Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir belirtilen saatte Tülay Tat ile buluştuklarında Saffet Alp ile Nazan Alp'in durumlarını öğrenmek bahanesi ile Tülay'a o tarihte 32. P. Alayında görevli P. Üstğm. Ömer Laçiner'e telefon ettirmişler, kendisini Nazan'ın arkadaşı olarak tanıtan Tülay Tat'tan Ömer Laçiner ile irtibatı sağladıktan sonra ayrıca Mahir

224. Bedri Baykam, *68'li Yıllar: Eylemciler*, İmge Kitabevi, 1998, s. 123.
225. *Milliyet*, 31.5.1971.

Çayan konuşmuş, Saffet ve Nazan'ın Ankara'ya gidişlerini öğrenmekle beraber ona Hüseyin Cevahir ile birlikte evine geleceklerini bildirmiş, ayrıca ev adresini de almıştır.
İki sanık aynı gün Ömer Laçiner'in evine gitmişlerse de birlikte nöbetçi olması sebebiyle görüşemeyerek Maltepe'deki eve dönülmüştür.[226]

Ömer Laçiner ise o günkü gelişmelerin detaylarını şöyle anlatıyor:

29 Mayıs Cumartesi, ben nöbetteydim. O gün tanımadığım bir kadın (Tülay Tat), beni tanıdığını filan söyleyerek telefona çağırttı. Telefonla konuşmaya başladık ama o sırada Mahir almış elinden telefonu, Mahir ile görüştük. Detayları hatırlamıyorum, benimle buluşmak istediğini söyledi. Tamam, dedim. Ama olmadı. Daha sonra annemden öğrendim ki eve Hüseyin Cevahir ve Mahir Çayan gelmişler. Daha önce de geldikleri için zaten evimi biliyorlardı. Annem Mahir ile Hüseyin'i eve almış. O sıra meraklı komşulardan biri gelmiş. Bir gün önceki telaştan, yani İlyas, Saffet ve Nazan'ın eve gelip gitmesinden dolayı komşuların dikkati bizim evin üzerindeydi. Annem bir ev kadını, bu yüzden kendisinden beklemediğim büyük bir soğukkanlılıkla, şüphelenmesin diye komşuyu içeri almış; hatta komşunun merakı gitsin diye odaların kapılarını da açık tutmuş, istiyorsa komşu göz atsın diye. Gerçekten de komşu bir bahane bulup odalara bakmış. O sıra Mahir ve Hüseyin bir odanın kapı arkasına saklanmışlar. Komşu gittikten sonra, Mahir ile Hüseyin evi güvenli bulmadıkları için gitmişler.

Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir, 29 Mayıs Cumartesi günü kalacak başka bir ev bulamadıkları için tekrar Maltepe'deki yazlık eve geri döndüler. Orada kalmaları sakıncalıydı. Daha yazlıkçılar gelmemişti. Kaldıkları evin sahipleri yoktu ve kendileri de kiracı gibi oraya yerleşmemişlerdi. Eve girip çıkarken dikkat etmek ve kaldıkları sürece ses çıkarmamak zorundaydılar. Sıkıyönetim idaresinin ihbarcılara mükâfat vermesi nedeniyle ihbarcılık artırmıştı. Bu yüzden çok daha dikkatli olmalıydılar. Yine Tülay Tat'ın sabah gelmesini bekleyecekler ve başka bir yol bulmaya çalışacaklardı.

Tülay Tat, 30 Mayıs sabahı elinde yiyecekler ve gazeteler ile eve gelirken olayları duymuş ve kendi evine dönmüştür. Mahir'in Bingöl Erdumlu'ya teslim edilmek üzere kendisine verdiği parayı alarak aynı günün gecesi Ankara'ya gitmiştir.[227]

226. 2. İddianame, s. 128.
227. "THKP-C 1. İddianame", *Milliyet*, 22.8.1971, s. 5.

O sabah, Mahir ve Cevahir için bir sürecin, genel arama ve Elrom'un öldürülmesi ile başlayan sürecin artık sonuydu. Hüseyin Cevahir'in öldürülmesine yol açacak ve tarihe mal olacak bir olay, basit bir ihbar, üstelik içinde işgüzarlığın da olduğu bir ihbar ile başlamıştı. Apartmanın birinci katında oturan Şermin Erbağ adlı bir kadın, boş olduğunu bildiği bir daireye birilerinin gece geç vakit gelmelerinden dolayı şüphelenmişti. Sabah olduğunda kadının şüphe duymasıyla başlayan ihbar sürecine başka bir kadın ve mahalle muhtarı da dahil olmuştu:

Mahir Çayan'ları bulundukları evde ilk defa görüp ihbar eden Şermin Erbağ özetle şunları anlatmıştır:
"Maltepe'de Bingöller'in apartmanının alt katı bize aittir. Bingöller bu evi yazlığına kiraya verirler. Olay sıralarında bazı gençlerin Tülay Tat'la birlikte eve gelip gittiklerini gördüm. Bunlar iki kişi idi. Fakat yüzlerini görmedim tanıyamam. Olay günü de bekçiyi yaralı olarak yerde yatarken gördüm. Kimin vurduğunu bilmem..."
Mahalle muhtarı Kamil Balıkçı, Şermin Erbağ'ın, çamaşıra giden Nazmiye adlı kadına, üst katlarında yabancı gençlerin gelip gittiğini söylediğini ve Nazmiye'nin kendisine şikâyet ettiğini belirttikten sonra özetle demiştir ki:
"Karakoldan gerekli arkadaşları yanıma kattılar. Eve gittik, zili çaldık, kapı açılmadı. Bir süre sonra kapıya yüklendik, içerden ses çıkmadı. Yanımızdaki astsubay gerekli yardımı almak için karakola döndü. Bekçi kapının önünde kaldı. Ben de gazinoda bir arkadaşla konuşmaya başladım. O sırada bekçinin, 'yandım' diye bağırıp kendisini caddeye attığını gördüm. Hemen arkasından da iki silahlı genç evden çıkıp yandaki sokağa saptılar. Ben karakola durumu bildirdim..."
Olay sırasında yaralanan bekçi İbrahim Keskin olayı öteki tanıklar gibi anlatmış, "sanıklardan Mahir Çayan'ın kendisi ile konuştuğunu, her ikisinin elinde thomson tabanca bulunduğunu ve kendisini yaralayanın Mahir Çayan olduğunu, kurşunun birinin halen vücudunda bulunduğunu, bir de ayağından yara aldığını söylemiştir."
Astsubay Başçavuş Haydar Güler bir iş için karakola uğradığı sırada kendisine ihbarda bulunulduğunu, bekçi, muhtar ve polisle eve gittiklerini anlatmış ve şunları söylemiştir:
"Takviye almak için karakola gittiğim sırada Yarbay Bozok nöbetten dönüyordu. Kendisine ihbarı anlatırken iki silahlı gencin kalabalıkla beraber Sibel Erkan'ların evine doğru kaçmakta olduklarını gördüm..."
Söz alan Mahir Çayan olayı özetle şöyle anlatmıştır:
"Biz o evde 4 kişi idik. Bir tanesi Tülay'ın da anlattığı gibi Bingöl, öteki, ben ve Hüseyin idik. Dördüncüsünün adını açıklamayacağım. Evde bir kişi nöbet tutarken diğerlerimiz yatıyorduk. O sabah gürültü ile

uyandık. Bingöl, Ankara'dan annesinin gelmiş olabileceğini söyledi. İkinci ihtimal ihbarın olması ve baskın yapılması idi. Kapıyı zorladılar, biraz sonra da sesler kesildi. İki kişi balkona çıktı. Hüseyin ile ben kapıya geldik. Kapıyı yavaşça açtım. Bekçi aşağıda idi. Kendisine 'ne var? Ne istiyorsun?' dedim. 'Bir dakika karakola gelir misiniz?' dedi. Karakola gitmek için bir sebep görmediğimi, hangi gerekçe ile gideceğimiz sordum, 'bana öyle söylediler, karakola gelmeniz lazım' dedi. 'Arkadaşlarımla konuşmak için bir dakika giyinip geleyim' dedim. Ayağımda pantolon ve üzerimde fanila vardı. Şu karara vardık: Güvenlik kuvvetleri gelir diye iki kişi evde kalacak, Hüseyin ile ben bekçiyi bağlayıp gidecektik. Ben indim. Bekçi ile aramızda üç metre mesafe vardı. Karakola davet edildiğim için üzerimde thomson yoktu, belimde 14'lük tabanca vardı. Elimi belime attım, 'kıpırdama' dedim. O da hazır vaziyette idi, tabancasını çekti, bize tevcih etti, bir yandan da 'ben kaçıyorum' diye bağırıyordu. Bacağına ateş ettim, koştuğu için vuramadım. Fakat eğer orada vursa idim, merdivenin önünde yıkılıp kalırdı. Tabancam bozuktu, şarjörüm düştü, şarjörü ararken Hüseyin öne geçti. Onda tomson ve 14'lük tabanca vardı. Ateş etti. Balkondakilerin ateş edip etmediklerini bilmiyorum. Benim ateş etmeme imkân yoktu. Tompsonun bir tanesini yukardaki arkadaşlara bırakmıştık. Diğerleri öbür tabancalarla birlikte çantanın içindeydi. Ben tompsonu ancak geçide giderken kahvenin önünde Hüseyin'den alabildim."[228]

Bingöl Erdumlu ailesinin yazlık evinden kaçmaya başlayan Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir'in Rıhtım Caddesi'ne çıktıklarında arkalarında kendilerini kovalayan bir kalabalık oluşmuştu. Çayan ve Cevahir, takiplerini önlemek için zaman zaman ellerindeki sten makineli tabancalarla havaya tarama ateşleri yaparak Kuyu Sokak, Küçükyalı Caddesi, Keresteciler sokağını takiben Beşevler mevkiindeki tren yolu alt geçidine gelmişlerdir. Burada kendilerini takip eden kalabalık nedeniyle geçitten sıra ile geçmeyi kararlaştırmışlar ve Mahir Çayan alt geçitten geçerek Cevahir'e gelmesi için işaret etmiştir. Cevahir burada havaya doğru bir defa daha tarama atışı yaparak yere bıraktığı, içinde sten makineli tabanca, mermiler, dolu şarjörler ve Başkonsolos'tan aldıkları vesika dolu saplı deri valizi alıp koşacağı sırada valizin sapı kopmuş, bunun üzerine valizi orada bırakarak geçitten geçmiştir.[229]

228. *Milliyet*, 2.10.1971.

229. THKP-C 1. İddianame; *Milliyet*, 22.8.1971, s. 5. "Maltepe'deki evden kaçmaları sırasında düşürdükleri çanta içerisinde: MP-50 Kal, 9 mm. çapında m. 600 -

Mahir Çayan duruşma sırasında verdiği ifadede kendilerini kovalamalarına rağmen, öldürme maksadıyla ateş açılmadığını söylemiştir:

> Bizim arkamızda bir sürü insan ve çocuklar vardı. Yüz kişi kadarlardı. Biz onları hedef almıyorduk, havaya ateş ediyorduk. Eğer onlara ateş etseydik, bir kişi olsun ölürdü. Benim ceketimde iki mermi izi var. Güvenlik kuvvetlerinin ateşi üzerine ben korkutmak için havaya ateş ediyordum.[230]

Geçitten geçtikten sonra da Çayan ve Cevahir yine yer yer durup atışlar yaparak Çiftlik Caddesi, Bostan Sokak, Kartallı Sokak, Tarla Sokağını takiben Orhangazi Caddesi'ne çıkmışlar, Bağdat Caddesi'ne ulaşacakları sırada silah sesleri üzerine Orhangazi Caddesi ile Bağdat Caddesi'nin kesiştiği mahalle sevk edilen inzibat subayı ve erleriyle karşılaşmışlar, güvenlik kuvvetlerinin çemberi karşısında daha fazla ilerlemeyerek Maltepe Orhangazi Caddesi Küçükbağ Sokak 8 numaralı apartmanın bahçe duvarından atlamışlar, birinci kat arka balkonundan, kapıyı tekme ile açmak ve camı kırmak suretiyle Yazgül Uğraş'ın evine girmişlerdir. Çayan ve Cevahir, Yazgül Uğraş ile iki kızını ve üç yaşındaki torununu bir süre evde tuttuktan sonra evden çıkmalarına izin vermişlerdir. O sırada bulundukları apartman kalabalık ve kendilerini takip eden güvenlik güçleri tarafından sarılmıştır. Çayan ön balkon penceresine doğru, Cevahir de bulunduğu koridordan yatak odası penceresi istikametinde evi çeviren güvenlik kuvvetlerine ateş açmışlardır.

Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir, 30 Mayıs 1971 günü sığındıkları Küçükbağ Sokak'taki apartmanın birinci katını emin bulmadıklarından en üst kattaki Top. Kd. Binbaşı Dinçer Erkan'a ait dairenin kapısını kırarak içeri girmişler, Binbaşının eşi ve oğlunun dışarıya çıkmasına müsaade ederek kızı Sibel Erkan'ı evde alıkoymuşlardır.[231]

---

m. 400 - m. 4444 numaralı Tomson marka bir adet otomotik makineli tabancanın, iki şarjör ve 35 mermisinin, bir adet Smit Wesson marka 107622 nolu 9 mm.lik tabanca ile 7 adet mermi dolu şarjörün 212 adet 9 mm.lik merminin Ephrahim Elrom'a ait üzerinde nu yazısı bulunan para çantası ile silah taşıma vesikası, Sıkıyönetim serbest kartı, yabancılara mahsusu hüviyet kartının [bulunduğu] tutanaklarda belirtilmiştir" (THKP-C 1. İddianame; *Milliyet*, 23.8.1971, s. 5).

230. *Milliyet*, 2.10.1971.

231. "THKP-C 1. İddianame", *Milliyet*, 22.8.1971, s. 5.

Sibel Erkan, THKP-C duruşmasında evde kaldığı ânı şöyle anlatıyor:

> Annem gürültüleri duyunca dışarı çıkmamamı söylemişti. Zilimiz çalındı. Annem bağırıyordu. Aşağıdan subaylar ve assubaylar bizden çıkmamızı söylüyorlardı. Kapıya doğru gittik. İki silahlı şahıs içeri giriyordu. Annemle kardeşim çıktılar. Benden su istediler, kim istedi iyi bilmiyorum! Buzdolabında dedim. Fakat içerde kaldım.[232]

Sibel Erkan'ı arka salona götüren Mahir ile Hüseyin, daha sonra kapının arkasına buzdolabını ve kömür sobasını dayamışlardır. Bu esnada binanın çevresine büyük bir halk kalabalığı toplanmış, bina güvenlik kuvvetleri tarafından abluka altına alınmıştır. Binanın sarıldığını görünce Mahir Çayan mutfak penceresinden, Hüseyin Cevahir banyo penceresinden "Yaşasın Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi" diye bağırmışlar ve ateş açmışlardır. Bu atışlar sırasında, Çayan'ın ateş ettiği istikamette bulunan Gülsüm Bölme isimli kadın isabet eden kurşunla yaralanmıştır.[233]

Sabah saat 9.00 civarında, Mahir Çayan ile Hüseyin Cevahir 14 yaşında bir kızı rehin almış bulunuyorlardı. Apartman o sırada kendilerini takip eden inzibat, polisler tarafından sarılmıştı. Kızı rehin alan iki "gerillacı"nın[234] Cihan Alptekin ve Nahit Tören olduğu sanılıyordu. Ele geçen çantada Efraim Elrom'a ait belgeler bulunması, bu iki "gerillacı"nın Elrom olayı ile ilgili olabileceklerini gösteriyordu. Bu yüzden evi saran güvenlik kuvvetleri beklemeye karar verdiler. Bu arada diğer katlarda oturanlar tahliye ediliyor ve binanın çatısı da dahil her yerde çelik yelekli polisler ve komandolar tertibat alıyordu. Megafonla sürekli olarak "teslim ol" çağrıları yapılıyor, buna karşılık eylemciler de teslim olmayacaklarını söylüyorlar, slogan atıyorlar ve marşlar söylüyorlardı.[235]

---

232. *Milliyet*, 5.10.1971.
233. "THKP-C 1. İddianame", *Milliyet*, 22.8.1971, s. 5.
234. Olayın ilk günü gazeteler, kızı rehine alan eylemcileri daha çok "gerillacı" olarak nitelendirdiler. Sonraki günlerde ise "gerillacı" adı kullanılmaz oldu. Muhtemelen Sıkıyönetim basına müdahale etmişti.
235. "Çeşitli marşlar söylüyorlardı. Daha sonra Askeri Savcı Naci Gür, Enternasyonal marşını söylediklerini öne sürdüğünde, Çayan bunu reddetti ve mahkemede 'Enternasyonali değil, Dağ Başını, Mülkiyeliler Marşını, Dev-Genç Marşını, bir de Ankara Marşını söyledik' dedi" (Sinan Doğan, *THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri*, Kaynak Yay., 1987, s. 47).

Kısa sürede 2. Zırhlı Tugay Komutanı Celal Bulutlar ve komandoları olay yerine gelip mevzilendi; apartmanın etrafında rastgele biriken vatandaşlar uzaklaştırıldı. Birinci Ordu ve Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Faik Türün, Merkez Komutanı Korgeneral Sadettin Canberk, Emniyet Müdürü Muzaffer Çağlar ile Birinci Şube Müdürü Ilgız Aykutlu da olay yerine geldiler ve bir apartman dairesinin balkonundan çevreyi gözlediler.

Olay, başlangıçta kurallarına göre yönetildi. Öncelikle kızı rehin alanların taleplerinin öğrenilmesi gerekiyordu. Öğlen saatlerindeki gelişmeler şöyleydi:

SAAT 12.00: Evin çatısına çıkan güvenlik kuvvetleri üçüncü kata halat sarkıtıyor. Megafonla devamlı olarak "Teslim olunuz" çağrısında bulunuyorlar. İçerdekiler ise hep aynı şekilde karşılık veriyor: "Teslim olmayacağız. Kararlıyız." Bu arada içeriye sis bombası atılması konuşuluyor. Tekrar ihtar edildi. İçerdekilerden biri "Sis bombası veya bomba atarsanız, rehineyi öldürürüz" diye bağırdı.
Güvenlik kuvvetlerinden yetkili bir kişiye göre, içerdeki gerillalar muhtemelen Fahri Aral ve Mahir Caner.
SAAT 12.15: İçerdekiler camdan cama dolaşıp bağırıyorlar. "Teslim olmayacağız. Şartlarımızı saat 14'te bildireceğiz. Boşuna uğraşmayın."
SAAT 12.35: İçerdeki gerillacılardan birinin tekrar dışarı doğru bağırdığı duyuluyor ve konuşma megafondan bir yetkilinin "Teslim olunuz" çağrısıyla kesiliyor. "Teslim olunuz."
SAAT 12.55: Apartmanın içi ve çevresinde alınan tedbirler öylesine artırıldı ki, polis ve güvenlik kuvvetleri ile gerillacıların arasında bir duvarın kalınlığı var sadece. Ancak içeriye girmeye hiç kimse cesaret edemiyor, bu da hep aynı endişeden doğuyor, "Gerillacılar küçük kızı öldürürlerse."
SAAT 13.15: Küçük kızın sarkıtılan iplerle aşağı kaçması artık sözkonusu değil. Damdaki polisler ipleri çekiyorlar. Arada bir silah sesleri duyuluyor. Büyük bir halk topluluğu merak içinde çevrede toplanmış. Küçük kızın arada bir pencereye getirildiği ve dışardaki güvenlik kuvvetlerine zorla, "Ateş etmeyin, beni öldürürler. N'olur ateş etmeyiniz" dedirttikleri söylendi.
SAAT 13.30: İçerdekiler devamlı teslim olun çağrısına hep aynı cevabı veriyorlar: "Hayır, şartlarımızı saat 14.00'de bildireceğiz."
SAAT 13.35: İçerdekiler havaya doğru ateş ediyorlar.
SAAT 13.45: Birinci Ordu ve Sıkıyönetim Komutanı elindeki bir megafondan çevrede biriken ve heyecanla gelişmeleri izleyen halka hitab ediyor. Orgeneral Türün şöyle diyor:
"Sayın Maltepe'liler;

Caniler küçük bir kız çocuğunu ellerinde rehin olarak tutmaktadırlar. Canilerde otomatik silahlar vardır. 200 metreye kadar tesirlidir. Kızcağızın hayatına önem verdiğimiz için sabırla bekleyeceğiz. Er veya geç canlı veya cansız canileri yakalayacağız. Endişeniz olmasın."
SAAT 14.00: Binbaşı Dinçer'in eşinin çevredeki bir yakınlarına sığındığı ve sinir krizleri geçirdiği söyleniyor.
İçerdekilerden şimdi hiçbir ses çıkmıyor. Çevrede tam bir sessizlik hüküm sürmeye başladı. İçinde iki gerillacı ve binbaşının rehin alınan küçük kızın bulunduğu dairenin perdeleri kapatıldı.
SAAT 14.20: İkinci Zırhlı Tugay Komutanı Tuğgeneral Celal Bulutlar evin önüne geldi. Komutan, elindeki megafonla içerdeki gerillacılara doğru şu konuşmayı yaptı:
"Son ihtar. Ben 2. Zırhlı Tugay Komutanı Tuğgeneral Celal Bulutlar, ihtar ediyorum. Halen bulunduğunuz yer bir binbaşının evidir. Elinizdeki çocuk binbaşının kızıdır. Çocuğu bana teslim edin, size fena muamele edilmeyecek. Eğer çocuğu teslim etmezseniz ve kılına dokunursanız sizi halka teslim edeceğiz. Cevabınızı bekliyorum."
İçerdekiler bir süre cevap vermediler ve bunun üzerine Tuğgeneral tekrar konuştu. Tugay Komutanı, "Silahlarınızı bırakın ve balkona çıkın, sizi ben teslim alacağım. Savunmasız bir Türk çocuğuna kötü bir şey yapacağınızı ummuyorum. Eğer çocuğa bir şey yaparsanız, tekrar ediyorum. Sizi halka teslim edeceğiz."
Gerillacılar ise bu ihtara yine "teslim olmayacağız" cevabını verdi.
General Bulutlar bu konuşmaya "çocuğu teslim edin öyleyse" karşılığını verdi ve silahlarını bırakıp balkona çıkarak teslim olmaları için tekrar çağrıda bulunuldu. İçerdekiler ise çocuğu bırakmayacaklarını tekrarladılar.
Tuğgeneral daha sonra, "Çocuğu teslim etmenizi istiyorum. Çocuğu balkona çıkart, göster bakalım. Öldürüp öldürmediğinizi anlayalım. Halkın nefretini kazandınız" dedi. Ancak gerillacılar küçüğü balkona çıkartmadılar."[236]

Bu süre zarfında önemli bir gelişme olmuş, eylemcilerle görüşülmüştü:

Saat 13.00 sularında Çayan ve Cevahir sürekli teslim ol çağrısı yapan sıkıyönetim görevlilerinden ateşi kesmelerini ve bir saat mühlet vermelerini istediler. İstekleri kabul edildi. Bir saat sonra "THKP savaşçısı olduklarını" söylediler, adlarını verdiler ve yurtdışına gitmek istediklerini açıkladılar. Görevli subay bu taleplerini üstlerine ileteceğini söyledi. Çayan ve Cevahir talepleri cevaplanana kadar eve baskın yapılmayacağı konusunda söz verilmesini istediler. Görevli binbaşı söz verdi.[237]

236. *Milliyet*, 31.5.1971.
237. Sinan Doğan, *THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri*, Kaynak Yay., 1987, s. 46.

Bir iddiaya göre bu görüşme öncesi Mahir ile Hüseyin kendi aralarında ne yapacaklarına dair tartışırlar. Onların arkadaşlıkları Siyasal'da öğrenci eylemlilikleri içinde başlamış ve giderek kuvvetlenerek devam etmişti. Aralarında bir mesafe, emir komuta zinciri yoktu, rahatlıkla her meseleyi tartışabilecek durumdaydılar. Sibel Erkan, 51 saatin sonunda neler yaşadıklarını anlatırken onların aralarındaki sıkı arkadaşlığı çocuk gözüyle bile gözlemlemişti:

> Beni hiç yalnız bırakmıyorlardı. Aralarında konuşuyorlardı. Fakat ben heyecandan ne konuştuklarını anlamıyordum. Bir defa masanın örtüsünü kasten tutuşturdular zannediyorum. Su dökerek söndürdüm, bir daha da böyle bir şey yapmadılar. Evi karıştırmadılar ama birçok eşyayı tahrip ettiler. Geceleri ben sadece dalıyordum, hiç uyuyamadım. Onlar nöbetleşe uyuyorlardı. Kaçmaya teşebbüs etmediler veya ben sezmedim. Benim yanımda hiç kavga etmediler. Birbirlerine kumanda eder gibi bir hallerini görmedim, ikisi de lider gibi hareket ediyordu. Devamlı radyo dinliyorlardı. Kendilerinin radyosunu görmedim evimizin radyosunu dinliyorlardı. Benim ağzıma hiç bant koymadılar ve sandalyeye bağlamadılar. Silahları devamlı üzerimde idi. Hiç kıyafet değiştirmediler, bana da bir şey giydirmek istemediler.[238]

Her şey ortadaydı: Ya teslim olacaklardı, ya da silahlı çatışmaya girecek ve öleceklerdi. Ama küçük bir kızı rehin almışlardı. Serbest bırakacaklar mıydı? Ne kadar ellerinde tutacaklardı? Bu durumun tartışılması normaldi:

> Mahir Çayan daha sonra ifadesinde olayın birinci günü öğlen ateşkes talepleri kabul edilip, kendilerine bir saat süre verildiğinde Hüseyin Cevahir'le tartıştıklarını ve sonunda teslim olmamaya, iltica talep edip, bu talepleri reddedilirse direnmeye karar verdiklerini söylüyordu.[239]

Ancak bu tartışma veya başka bir tartışma dinlenmiş ve *Hürriyet* gazetesine bilgi verilmişti. *Hürriyet*'e göre bu tartışma 30 Mayıs günü değil 31 Mayıs günü yapılmıştı:

> Dün öğleden sonraki saatlerde, Sibel Erkan'ın rehine olarak tutulduğu apartman dairesinin alt katında ve çatısında bekleyen güvenlik kuvvetlerine mensup kişilerin üstlerine verdikleri bilgiye göre, şakiler birbirlerine düşmüşlerdir.

238. *Milliyet*, 2.6.1971.
239. Sinan Doğan, *THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri*, Kaynak Yay., 1987, s. 49.

> Konuşmalardan anlaşıldığına göre, evin içinde bulunan ve zaman zaman tül perde arkasından uzun boylu, zayıf olanı tıknaz, sarışın ve saçsız olan arkadaşına teslim olmayı sık sık teklif etmiş, fakat diğeri böyle bir şeyi kesinlikle reddetmiştir. Duyulan konuşmalara göre, sarışın ve tıknaz olanı, uzun boylu ve zayıf arkadaşını ölümle tehdit etmiş, böyle bir şeye kalkışırsan ilk önce seni vururum, demiştir.[240]

Ancak ne tartışılmışsa tartışılmış ve bir sonuca varılmıştı. Yurtdışına gitme taleplerine Sıkıyönetim ve hükümet yetkililerinin vereceği cevaba göre durum yeniden değerlendirilecekti.

Öğleden sonra binanın etrafında alınan bütün güvenlik önlemlerine ilaveten evin içini dinlemek için bacadan ve kapının altından dinleme cihazı yerleştirilmişti. Mahir ile Cevahir'in fısıltılı konuşmalarından bilgi edinmek ve ayrıca binbaşı ile eylemciler arasındaki konuşmaları kayıt altına almak istiyorlardı. Saat 14'ten sonra eylemciler ile Binbaşı arasında bir görüşme olmuştu. Bu görüşmede bir anlaşmaya varılmıştı: Talepleri Sıkıyönetim ve hükümet yetkililerine iletilecek, cevap gelinceye kadar da silah kullanılmayacak, operasyon yapılmayacaktı. Eylemciler de rehineye herhangi bir zarar vermeyeceklerdi. Mahir ile Hüseyin, eğer istekleri kabul edilirse Sibel Erkan'ı yanlarına alacak, havaalanına gidecek ve bir uçakla Filistin veya Kıbrıs'a gideceklerdi. Sibel Erkan gittikleri yerde serbest bırakılacaktı. 15 Ekim 1971 tarihinde görülen THKP-C duruşmasında ses bantları dinlendiğinde, bu anlaşmanın yapıldığı bölüm okunmadı ve Mahir buna itiraz etti. Ancak sonuçta yurtdışına gitme taleplerinin yapıldığı, mahkeme kayıtlarına geçmişti:

> Mahkemece alınan karar gereğince, Sibel olayının yazılı belgesi olan teyp bandının dinlenmesine geçilmiştir. Bandda, halen yarbay olan Binbaşı Hayri Çakmakçı'nın sanık Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir'le yaptığı konuşmalar dinlenmiştir. Konuşmayı yapan Hayri Çakmakçı

240. *Hürriyet*, 1.6.1971. *Tercüman* gazetesi ise 2 Haziran 1971 tarihli sayısındaki haberinde bu konuşmadan isim vererek kısaca bahsetmiştir: "İki şehir eşkiyasının 14 yaşındaki Sibel Erkan'ı rehin alarak eve sığınmalarından sonra güvenlik kuvvetleri binaya yerleştirdikleri cihazlarla bütün konuşmaları dinlemeye muvaffak olmuşlardır. Bu konuda açıklama yapan bir yetkili 'Konuşmalara göre Hüseyin Cevahir teslim olmayı veya rehine Sibel'i serbest bırakmayı teklif ediyordu. Ancak Mahir Çayan 'Eğer böyle bir şey yaparsan hem seni, hem de kızı öldürürüm, şeklinde cevap veriyordu' demiştir."

ve Bilirkişi Muhabere Yüzbaşısı Tahsin Baytan duruşmada hazır bulunmuştur. Konuşma bandının bir yerinde Mahir Çayan'ın "Önce Sibel'i, sonra Hüseyin'i, sonra kendimi vuracağım" diye konuştuğu ve Sibel'i teslim etmemekle direndikleri anlaşılmıştır. Mahir Çayan, "Bandın tahrif edilmiş olduğunu, konuşma sırasının değiştiğini ve ateş kesilmesi, Filistin'e iltica hakkı tanınması yolundaki istekleri ile ilgili ön anlaşmanın banttan çıkarılmış olduğunu" öne sürmüştür. Yargıç Akdemir Akmut, "Bütün bunların davayı ilgilendirmediğini, sadece Sibel'i öldüreceklerini söyleyip söylemediklerinin doğru olup olmadığını" Çayan'dan sormuştur. Çayan, "İnkâr mı ettik? Öldüreceğim, dedim. Ama bu bir taktikti. Bizim sesimizi bacadan dinleme aleti sarkıtarak almışlardı. Bunu gazeteler yazdı, tanıklar da söyledi. O bantlar neden yok. O bantlar dinlenirse bizim kızı öldürmeyeceğimiz orda Hüseyin'le aramızda yaptığımız konuşmadan anlaşılacaktır" demiştir. Bandın dinlenilmesinden sonra sanıklarla konuşmayı yapan Yarbay Hayri Çakmakçı şunları söylemiştir: "Bant kapının altından eve yerleştirilmiştir. Ve başından sonuna kadar doğrudur. Bana verilen bir resme dayanarak, ilk hitabımı Mahir Çayan diye yaptım. Fakat içerden ses çıkmayınca bundan sonra içerdekiler diye seslendim. Çok sonra da bantta dinlenildiği gibi kendilerine isimlerini sordum. Mahir Çayan'la Hüseyin Cevahir olduklarını öğrendim. Bantta bir kesinti yoktur. Hatırladığım kadarıyla bu konuşmalar yapılmıştır." Bilirkişi muharebe Yüzbaşı Tahsin Baytan da bantta sanıkların iddia ettiği gibi değişiklik yapılmadığını söylemiştir.
Öğleden sonra dinlenen teyp bandının tape edilmiş şeklinde sanıkların "Filistin veya Kıbrıs'a iltica hakkı istedikleri"[241] görülmüştür.

Zaten kayıtlarda Mahir ve Hüseyin sürekli olarak taleplerine devletin ne cevap verdiklerini sorarlar ve anlaşmaya uyarak kızın hayatının tehlikeye girmemesi için herhangi bir saldırı yapılmamasını isterler. İlk günün sonraki gelişmeleri de şöyleydi:

SAAT 15.00: Apartmanın çevresindeki bütün meskenler boşaltıldı. Gerillacıların saklandıkları dairenin etrafındaki bütün pencerelerden namlular doğrultulmuş üzerlerine. Şimdi tekrar büyük bir sessizlik var. Sağlık ekipleri, itfaiye ekipleri bölgede yerlerini aldılar. Binaya gerektiğinde girmek için merdivenler getiriyorlar. Sis ve gürültü bombaları hazırlanıyor. Apartmanın ötesinde ise olayları heyecanla izleyen halk büyük bir sabırsızlık ve öfke içinde...
SAAT 15.30: Görevlilere dağıtılmak üzere kumanya verildi. Toplum Polisinin boyalı su sıkan arabası olay yerine getirildi. Bahçeli üç katlı evde en üst kattaki iki gerillacı ile Maltepe Lisesi orta üçe giden kü-

241. *Milliyet*, 16.10.1971.

çük Sibel'den bir süredir hiç ses yok. Tül perdelerin arkasında bazen bir kadının dolaştığı görülüyor. Ancak gerillacıların dışardakileri şaşırtmak için evdeki kadın giysilerinden yararlandıkları söyleniyor.
SAAT 16.00: Eve girip çıkan güvenlik kuvvetlerine bağlı ilgililer iki gerillacının saklandıkları dairenin kapısını dolap ve masa ile benzeri bazı eşyalarını merdivenlere yığarak yukarı çıkışı engelledikleri söyledi. Olay yerine gelen itfaiye arabalarından biri merdivenini üçüncü katın balkonuna dayadı...
SAAT 18.00: Güvenlik Kuvvetlerinden bir yetkili içerdeki iki gerillacının büyük ihtimalle Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir olduklarını söyledi. Az sonra, içerden dairenin kapısına doğru iki el ateş edildi. Güvenlik kuvvetleri megafonla tekrar "teslim olma" çağrısını tekrarladı. Bir yetkili şunları söylüyordu: "Çocuğu bırakın. Silahlarınızı bırakın ve teslim olun. Erkeklikten bahsediyorsunuz. Masum bir çocuğun arkasına erkek saklanmaz. Çocuğu bırakın ve ondan sonra erkekliğinizi gösterin. Eğer teslim olursanız Türk Silahlı Kuvvetlerinin himayesinde olacaksınız!"
SAAT 19.00: Yağmur sağanak halinde yağmaya başladı. Güvenlik Kuvvetleri getirdikleri projektörlerle evi tamamen aydınlattılar.
SAAT 21.00: Güvenlik Kuvvetleri yeniden anons yaparak "Kızın deniz tarafındaki pencereden gösterilmesini istediler." Küçük Sibel tekrar pencerede gözüktü. Subaylardan biri Sibel'e hitaben "Sen misin kızım?" diye sordu. Küçük Sibel "Benim, buradayım, sağım" diye karşılık verdi. Küçük Sibel'in üzerinde yeşil ve yakası yırtık bir bluz vardı. Subaylar bu arada "kızı bırakın da savaşalım" dediler ancak hiçbir karşılık alamadılar.
SAAT 22.00: Projektörler çoğaltıldı. İçerdeki gerillacılardan biri ışığın geldiği yöne doğru ateş etti. İki el silah sesinden sonra ortalık tekrar sessizliğe gömüldü. Güvenlik kuvvetlerinin yolu tuttukları kesimlerde hâlâ büyük bir halk topluluğunun yağmura rağmen bekledikleri görüldü. Evin yakınından dönen bütün görevliler vatandaş topluluğu tarafından sarılıyor ve ilgililer soru yağmuruna tutuluyordu: "Ne oluyor?" diye.[242]

30 Mayıs gecesi iki defa Binbaşı ile eylemciler arasında görüşme yapılır.[243] Binbaşı, her görüşmede Sibel Erkan'la görüşmek istediğini söyler ve görüşür. Ayrıca sürekli olarak kızı bırakıp teslim olmalarını, hayatlarının devletin garantisi altında olduğunu yineler. Mahir ve Hüseyin ise yurtdışına gitme taleplerine cevap

242. *Milliyet*, 31.5.1971. "Maltepe'de Kıstırılan 2 Gerillacı Bir Kızı Ellerinde Rehin Tutuyor KORKUNÇ BEKLEYİŞ".
243. Yapılan görüşmelerin tam metni için bkz. Turhan Feyizoğlu, *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 262-316; Edip Demirel, *Cephenin 2 Yoldaşı*, Nokta Kitap, 2015, s. 129-190.

verilip verilmediğini sorarlar ve teslim olmaları istendiğinde de daha önce birçok devrimciye işkence yaptıklarını, öldürdüklerini ve bu yüzden devlete güvenmediklerini söylerler. Üç kişi olarak bu evden ya sağ ya da ölü olarak çıkacaklarını, bu konuda kararlı olduklarını tekrarlarlar.

Apartmanın merdiven aralığında, kapı arkasından yapılan ilk gece görüşmesinin en önemli konusu eylemcilerin kim olduklarıdır. Yurtdışına gitme taleplerinin iletildiği görüşmede muhtemelen Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir isimleri söylenmişti. Yine de devlet yetkilileri emin değildiler. Çünkü Mahir Çayan'ın 20 Mayıs'ta Ankara'da savcılığa teslim olduğu gazeteler tarafından yazıldığı için eylemcilerden birinin gerçekten Mahir Çayan olup olmadığının teyit edilmesi gerekiyordu. Muhtemelen bu yolda araştırmalar yapılmış, polis sorgusunda olanlar sorguya çekilmişti. Bu yüzden akşam saatlerine kadar basına bilgi verilmedi.[244] Bu yüzden gece görüşmesinde Binbaşı, iyice emin olmak için Mahir ve Hüseyin'e kimler olduklarını sorma gereği duymuştu:

Binbaşı: Senin ismin ne?
(Fısıltı halinde "söylesene")
Binbaşı: İsmini bildir bana.
Mahir Çayan: Bildirdim ya sana adımı.
Binbaşı: Efendim?
Mahir Çayan: Adım Mahir Çayan.
Binbaşı: Arkadaşın kim?
Mahir Çayan: Hüseyin Cevahir.
(Fısıltı halinde "Unutmayın")[245]

Aynı gece yapılan ikinci görüşmede Binbaşı hazırlıklı gelmiştir; yaptıkları araştırmalara dayanarak olsa gerek Mahir'in sert ve tavizsiz, Hüseyin Cevahir'in ise kendileri açısından Mahir'e göre daha "şefkatli" olduğunu düşünerek onunla konuşmaya çalışır. Ancak Cevahir'in verdiği cevaplar Mahir'den farklı değildir. Binbaşı istediğini elde edemez. Ayrıca Binbaşı'yı bir de sürpriz beklemektedir:

244. "Tahkikatı yürütenler, rehine tutan iki anarşistin Hüseyin Cevahir ve Mahir Çayan olduklarında ısrar ediyorlardı. Ancak Mahir Çayan'ın Ankara'da tutuklu bulunduğuna dair haberler çıkmış fakat ilgililer evde olan anarşistlerden birinin Çayan olduğunda ısrar etmişlerdir" (*Dünya*, 1.6.1971).
245. Turhan Feyizoğlu, *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 266.

Binbaşı: Cevahir çocuğu serbest istiyorum. Sen iyi kalpli, şefkatli bir arkadaşsın.
Hüseyin Cevahir: (Alaylı bir ifade ile) Sanki beraber büyüdük değil mi Binbaşı A.
Binbaşı: Evet Türk olmak hesabıyla beraber büyüdük sayılırız.
Hüseyin Cevahir: Aksi gibi ben de Kürdüm.[246]

Aynı görüşmede Mahir'in ısrarları sonucu Binbaşı taleplerini komutanlara, Ankara'ya ilettiğini ve cevap beklediklerini söyler. Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir, taleplerinin yerine getirilmesi gerektiğini aksi takdirde kızın hayatından hükümetin sorumlu olduğunu sürekli vurgularlar:

Mahir Çayan: Bütün iş artık hükümete kalmıştır. Bu hareketin sonunda hükümet, Türkiye'deki hükümetin ne kadar faşist bir hükümet olduğu ortaya çıkacaktır. O kadar gözü dönmüştür ki, bizi yakalamak için masum bir çocuğun ölmesine razı olmaktadır. Bütün dünya bunu anlayacaktır. Zaten bunu bildirmişizdir.[247]

Binbaşı, 31 Mayıs sabahı yapılan üçüncü görüşmede Mahir ve Hüseyin'e seslenir. Dün geceyi boşa harcamadıkları, Çayan ve Cevahir'in ailelerine ulaştıkları, ilk sözlerinden anlaşılıyordur. Artık ellerinde onları pes ettirmek için yeni bir koz vardır:

Binbaşı: Bugün ilk defa yeni şafakla beraber sizlere hitap ediyorum. Ailenizden telgraf gelmiş, kendileri de buraya geliyorlarmış. Onları sizin yanınıza çıkartacağız. Telgrafta şöyle diyorlarmış: "Bizim oğullarımız asla can yakamazlar. Küçük bir yavrumuzu asla öldürmeyeceklerini biliyor ve oğullarımıza güveniyoruz. Kendilerine de bu durumu bütün safiyetimizle söylediğimizi duyururuz."
Mahir Çayan: Yani rehine mi aldınız karşı?[248]

Gene yurtdışına gitme talepleriyle ilgili bir cevap gelip gelmediğini sorarlar, Binbaşı da cevap gelmediğini söyler. Oyalama devam eder.

Mahir ve Hüseyin, *Hürriyet* gazetesi ve Sibel Erkan için yiyecek isterler:

246. Turhan Feyizoğlu, *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 271.
247. Turhan Feyizoğlu, *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 275.
248. Turhan Feyizoğlu, *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 276.

Mahir Çayan: Bizim bir şeye gereksinimimiz yok ama kızın bir takım şeylere gereksinimi olabilir. Yemek yemiyor. Buradaki yemek, burada peynir ekmek var. Sibel yemiyor. Bilmiyorum istiyor mu bir şey söylesin.[249]

Mahir ve Hüseyin için kötü başlayan günün haberleri sadece aileleriyle ilgili değildir, arkadaşlarıyla da ilgili de bir haber onları beklemektedir.

O sabah Adıyaman'ın Gölbaşı ilçesine bağlı İnekliköyü çevresinde jandarma ile bombalı ve silahlı bir çatışmaya girişen 6 THKO militanından üçü, Sinan Cemgil, Kadir Manga ve Alpaslan Özdoğan öldürülür; Mustafa Yalçıner (yaralı) ve Hacı Tonak yakalanır, bir kişi de kaçmayı başarır. Aynı gün Cihan Alptekin ve Tayfun Cinemre de motosiklet ile Tekirdağ'a doğru giderken ihbar üzerine yolları çevrilir, kaçarlar ama kovalamaca sonunda yakalanırlar.

Hüseyin Cevahir ve Mahir Çayan evde bulunan radyodan bu gelişmeleri öğrenirler. Bundan sonra muhtemelen öğlen saatlerinde dördüncü görüşme yapılır. Binbaşı, gazete veremeyeceğini söyler. Esas konu, taleplerine cevap gelip gelmediğidir:

Mahir Çayan: Ne oldu, sizinle bir antlaşmamız vardı. Bozuldu mu antlaşma?
Binbaşı: O antlaşma, Sayın Genel Kurmay Başkanımız Güneye gitmişler, bulamamışlar. Bu akşama dönecekmiş galiba ondan sonra yanıt verecek.[250]

Mahir Çayan, Nurhak'taki ölüm haberlerinden dolayı daha sert cümleler kurar:

Mahir Çayan: Eğer sizden bir saldırı gelirse, herhangi bir kurşun veya herhangi bir çıkartma gelmesi karşısında kızı vuracağız. Zaten gözaltında tutuluyor devamlı. Ondan sonra da evi yakıp kendimizi vuracağız aklınızda olsun. (...)
Mahir Çayan: Vurulanların hepsi de Türk'tür. Masumdur hepsi de. Taylan Özgür de masumdur. Bugün üç kişi daha öldürdüler, daha çok bilendik.[251]

249. Turhan Feyizoğlu, *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 279.
250. Turhan Feyizoğlu, *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 281.
251. Turhan Feyizoğlu, *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 282-283.

Mahir, yine *Hürriyet* gazetesi ile birlikte *Milliyet* gazetesi ve kız için yiyecek ister. Bu görüşme sonunda Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir, marşlar söylerler, sloganlar atarlar. Nurhak'tan gelen ölüm haberleri onları daha da "bilemiştir".

> (Marşlar söylüyorlar)
> Mahir Çayan: Yaşasın bağımsız Türkiye, Yaşasın Türkiye Halk Cumhuriyeti, yaşasın bu uğurda ölenler ve mücadele edenler, yaşasın Gazi Mustafa Kemal'in bağımsızlık ülküsünü yükseklerde tutanlar, ölüm hoş geldin sefa geldin... Bütün mazlum milletler zalimleri kahr ve perişan edecekler, feda olsun arkadaşlar, ya ölüm ya galibiyet.
> (Bu şekilde konuşmalar devam ediyor ve arada marş söylüyorlar.)[252]

Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir, kuşatıldıkları ikinci gün radyodan duydukları ölüm haberleri nedeniyle öfkelenmişlerdi. Haliyle operasyon yapılacağı beklentisi içine girdiler. Bundan ötürü de ellerinde bulundurdukları belgeleri ve paraları yaktılar:

> Çayan ve Cevahir ikinci günü masa örtüsünü alarak yakmak istemişler ve bununla da evi yakıyor süsü vermişlerdir. Ayrıca o gün beraberlerinde getirdikleri 100'lerden müteşekkil 10 bin lira kadar para ile vesikaları baca küllüğünde yakarak bu yönden de bir delil bırakmak istememişlerdir.[253]

Mahir Çayan, THKP-C duruşmalarında verdiği bir ifadede bu durumu doğruluyor:

> Evde iken yanımızda bulunan 10 bin lirayı, Marksizm ve Leninizmin Türkiye'ye uygulanış planlarını yakmıştık. Damdakileri korkutmak için de bir ara perdeyi tutuşturmuştuk.[254]

Aynı günün akşamı beşinci görüşme yapılır. Her görüşmede olduğu gibi bu görüşmede de Sibel Erkan ile Binbaşı'nın birbirleriyle konuşmalarına izin verilir. Ailelerinin olay yerine getiriliyor olması, Nurhak'tan gelen ölüm haberleri Mahir ve Hüseyin'i gayriihtiyari gerginleştirmiştir ve bu gerginlik Sibel Erkan'a da yansır. Sibel Erkan, ağlayarak bunlar beni bırakmayacaklar, diye seslenir... Bu görüşmede Hüseyin Cevahir, ileri sürdükleri

252. Turhan Feyizoğlu, *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 286-287
253. "THKP-C 1. İddianame", *Milliyet*, 22.8.1971, s. 5.
254. *Milliyet*, 24.8.1971.

yurtdışına gitme talebinin hükümete iletilmediğini, kendilerinin "caniler" diye lanse edildiğini ironi yaparak söylüyor:

> Hüseyin Cevahir: Binbaşım ben Cevahir. Buraya gelince söylüyorsun vicdandan. Şundan bundan bahsediyorsun. Örgütten bahsediyorsunuz, radyolar bangır bangır şakiler, caniler diye ikaz ediyor. Madem öyle ilan ediliyoruz bugün kamuoyunda, öyle olacağız.
> Binbaşı: Bu duruma düşürmeyin kendinizi.
> Hüseyin Cevahir: Dinleyin. Bir şart ileri sürdük. Aklınızda değil mi?
> Binbaşı: Evet.
> Hüseyin Cevahir: Bu şartımız hiçbir yerde yayınlanmadı, hiçbir yere ulaştırılmamış.
> Binbaşı: Orası belli olmaz.
> Hüseyin Cevahir: Hiç belli olmaz değil, hiçbir yere ulaştırılmamış veyahutta sözünüzü dikkate almıyorlar.
> Binbaşı: Orasını ben bilemem.
> Hüseyin Cevahir: Bugün Başbakanın verdiği demeçte, hiçbir öneride bulunulmadığı öne sürülüyor.[255]

Bu görüşmeden sonra Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir için günün en zorlu anları başladı. Mahir Çayan'ın anne ve kardeşi Ankara'da yaşıyorlardı ve oradan getirtilmeleri zor olmadı. Şadi Samer, Yıldırım Bölge Tutukevi'nde bulunduğu dönemde, 30 Mayıs günü Mahir'in kardeşi oraya getirilmiş, bir gece kaldıktan sonra götürülmüştü. Hüseyin Cevahir'in ailesi Tunceli-Mazgirt Şöbek köyünde yaşıyordu. İdari mekanizma işletildi, baba ve annesinin getirtilmesi için yetkililere emir verildi. Öğrenildi ki Hüseyin Cevahir'in babası Almanya'ya gitmiş. Annesinin de muhtemelen sağlık durumu el vermediği için amcası Ali Kamer Cevahir'in görüşmeye getirtilmesine karar verilmiş. Fevzi Özkan, bu gelişmeleri şöyle anlatıyor:

> Amcası gitmişti Hüseyin'i almaya İstanbul'a. Babası o dönem Almanya'da idi. Amcası Ali Kamer Cevahir o dönem Keban Barajında çalışıyordu, dozer operatörü olarak. Valiye bildirmişler Hüseyin'in öldüğünü, bir yakını varsa gönderin demişler. Vali amcasının Keban Barajında çalıştığını öğrenmiş ve oraya iki polis gönderip getirmelerini söylemiş. Amcasını polisler Valinin yanına getirmişler. Hoş geldin dedikten sonra; İstanbul Maltepe'deki olaylardaki kişilerden biri senin yeğeninmiş demeleriyle, Ali Kamer bayılıyor. Yüzüne su serperek ayıltıyorlar ve Vali Ali Kamer'e,

255. Turhan Feyizoğlu, *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 291.

"Biz de seni bayağı cesaretli sanırdık, sen ne kadar kendini bıraktın, biraz güçlü ol" demiş. Bir de sıkıyönetim komutanına verilmek üzere bir mektup vererek, uçakla iki polis eşliğinde İstanbul'a gönderiyorlar, "Git yeğenini ikna et, bu mektubu da komutana ver" diyorlar. İki polis eşliğinde İstanbul'a getiriliyor Ali Kamer.[256]

Anne ve amcanın görüşme amacıyla getirtilmesini Mahir Çayan, Sibel Erkan'a "karşı rehine alma" olarak yorumluyor ve Cevahir ile birlikte onların yapacağı çağrılara taviz verilmemesi kararı alıyorlar. Onların gelişinden önce yapılan beşinci görüşmede Binbaşı, Mahir'e annesiyle kardeşinin konuşmak için geleceğini tekrarlıyor. Mahir ve Hüseyin, ailelerinin gelişine karşı hazırlıklıdır ve Mahir tepkisini şöyle dile getiriyor:

Mahir Çayan: Kim konuşursa konuşsun, benden yanıt alamaz. Dediğim dediktir, tamam mı? Sadece ben karar veriyorum. Burada arkadaşım ve ikimiz karar verdik ve bu sonuca vardık, kardeşimi getir, annemi getir, isterseniz burada işkence yapın. Hayır, hayır, hayır.[257]

31 Mayıs gecesi saat 23 civarında Mahir'in annesi ile Hüseyin'in amcası dairenin kapının arkasında, merdivenlerde dururlar ve konuşmalar başlar. Anne ve amca, tahmin ettikleri gibi, kızın serbest bırakılmasını ve teslim olunmasını isterler. Cevahir amcası ile çoğunlukla Kürtçe konuşur ve bu yüzden bu konuşmalar kayda geçmez. Mahir ve Hüseyin'i çok etkileyen, sinirlendiren ve üzen bu görüşmeye son noktayı Mahir koyar:

Mahir Çayan: (Yüksek sesle bağırarak) Defolun, defolun. Beş dakika daha bunlar burada konuşsun, şerefsizim, dünyanın en adi insanıyım ki bu kızı burada beş dakika sonra kurşun sesleriyle öldüreceğim, göreceksiniz. Beş dakika içinde. Şimdi saat on ikiye yirmi beş var. (Gece saat 24.00) On ikiye yirmi beş var, on ikiye yirmi kala bu iş bitecektir. Biz de bitecek, bu iş bitecektir. Artık kestirmeden, kestirmeden gidiyoruz, artık bitsin bu iş. Saat on ikiye yirmi beş var şimdi. Konuşmalar devam eder. Mahir, üç dakika kaldı, iki dakika kaldı diyerek onları uyarır ve sonunda giderler. Mahir, anne ve amcanın getirtilmesini Binbaşının anlaşmaya hainlik etmesi olarak görür.
Mahir Çayan: (Çok hiddetli ve yüksek sesle) Bir daha gelirlerse hiç ihtar yapmadan vuracağım anladın mı sen, hain, kızımızı sorma bize.

256. Musa Kaplan, *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s.124.
257. Turhan Feyizoğlu, *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 290.

(Bir gün gene olacaktır, hak yerini bulacaktır, diye marş söylemektedirler.)
Mahir Çayan: Kahrolsun faşistler, Yaşasın Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi, Kahrolsun ABD ile işbirlikçiler, Ölüm nereden [ve nasıl gelirse gelsin] Hoş geldin, sefa geldin... Sefil köpekler, siz gelin, hepiniz birden gelin.[258]

Bu görüşmeden sonra, muhtemelen sabah erken saatlerde, son bir görüşme daha yapılır. Mahir ve Hüseyin, o zamana kadar görüşmeleri yapan Binbaşı ile görüşmek istemezler ve kızla konuşmak için başkasının gelmesini isterler. Başka bir subay gelir, Sibel Erkan'la konuştuktan sonra Mahir ve Hüseyin ile görüşür. Değişen bir durum yoktur, hatta son bölümünde Hüseyin Cevahir'in yalnız konuştuğu (muhtemelen Mahir'in uyuduğu) bu görüşmede her şey daha da netleşir: Yurtdışına gitme istekleri üst makamlara iletilmemiştir bile. Yine de Cevahir, yeni konuştuğu Binbaşı'ya kendi şartlarını, taleplerini söylemek ister. Ancak Binbaşı, kızın iade edilmesinden sonra şartların konuşulabileceğini, kızın bırakılmasını söyler. Son sözler artık ölüm üzerinedir.

Binbaşı: Bırakın.
Hüseyin Cevahir: Daha yeni üç kişi öldürdünüz. Bizi de öldürün.
Binbaşı: Kimi öldürdük üç kişi.
Hüseyin Cevahir: Alp'i öldürdünüz, Kadir'i öldürdünüz, Sinan'ı öldürdünüz.
Binbaşı: Hiç kimse ölmemiştir.
Hüseyin Cevahir: Radyolar yalan söylüyor o zaman.
Binbaşı: Peki 15 dakika sonra gene konuşacağım.
Hüseyin Cevahir: Boşuna gelmeyin.[259]

Bir daha görüşme olmaz.

258. Turhan Feyizoğlu, *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 304. Mahir Çayan, 12 Temmuz 1971'de hastanede yazdığı ama yakalanan mektubunda şöyle yazıyor: "Anneme söyleyin, ben asla ona 'defol git' demedim, ben oradakilere defolun, gidin dedim annemin sesini duyduğum zaman üzüntüden ben içeriden ağlıyordum" (*Milliyet*, 24.08.1971).
259. Turhan Feyizoğlu, *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 316.

Maltepe'de Erkan'ların evinde geçen elli bir saatte gece ile gündüz bütünleşmiş, alacalı tek bir gün olmuştu. Ne karanlık karanlıktı, ne ışık ışıktı; ne uyku uykuydu, ne açlık açlıktı ve üstelik ne rehine rehineydi. İçerdekiler silahları ve mermileri yettiği kadar çarpışarak sonsuz bir ölüme hazırlanıyorlardı; insanların mutlu yaşadığı, sefaletin son bulduğu, onurlu, bağımsız ve demokratik bir Türkiye ülküsüyle kendi hayatlarının bundan sonrasını feda etmeye hazırdılar. Arkadaşlarının ölüm haberlerini almışlar, aileleri tarafından teslim olmaya zorlanmışlardı ama yine de vazgeçmemişlerdi.

Dışarısı bir av sahası gibidir. Bulundukları üs kat daire; çatıdan, alt daireden, yan taraflara dayandırılan merdivenlerden, apartmanı gören bütün yönlerde bulunan dairelerden sarılmıştı. Daireyi tam cepheden gören bir dairede iki keskin nişancı konumlanmıştı. Polisler, askerler... hepsi silahlıydılar. İki gün boyunca bir saniye bile bekleme yerleri nöbetleşerek boş bırakılmamıştı. Hatta hava sahası da düşünülmüş iki helikopter ile bir keşif uçağı olay yerini kontrol ediyordu. Sıkıyönetim ve hükümet yetkilileri avantajlı durumdaydılar: Onları tam anlamıyla kuşatmışlardı ve kaçmaları mümkün değildi. Yiyecek bakımından zor durumdaydılar, uykusuzdular; uzun bir çatışmaya girebilecek şartlardan yoksundular. Eşit olmayan şartlarda bir çatışma yaşanacağı ortadaydı. Ancak esas üstünlük, tek yanlı yaratılan iç ve dış kamuoyu desteği idi. Basın Sıkıyönetim'in isteğine göre yayın yapıyordu. Radyo ve basın yoluyla inanmaya hazır halk kesimleri, içerdekilerin "cani", "şaki", "eşkıya" olduklarına ikna edilmişti, kızın kurtarılması için -en sağlam yol olan yurtdışına gitme taleplerinin karşılanması hariç- her yol mübahtı. Maltepe günlerini hatırlayan Murat Bjeduğ, yaratılan atmosferi şöyle anlatır:

> Ben 11 yaşında idim; o gün, her zamanki gibi, öğle ezanı okunduğunda günlük gazete ile eve gelen babam, bir sevinç ve zafer duygusuyla anneme şu cümleyi söyledi:
> "Pusudaki keskin nişancı, evin penceresinde tül perdenin kıpırdamasıyla beraber tetiği çekince, rakkada vurmuş içerdeki tedhişçiyi."
> Üç gün süren gazete haberleri, insanları iki cani ve bir küçük rehine kız, diye öylesine işlemişlerdi ki, yüzbinlerce insan gibi babamı da etkilemişti anti-propaganda. Operasyonun nasıl sonuçlanacağını, yapanlar zaten biliyordu. "Oh oldu, iyi oldu, hak ettiler..." dedirtmek için

toplum psikolojik yönlendirmeye tabi tutuluyordu. Zaten öyle de oldu. İki gündür ülkenin belki de her evinde, Mahir, Hüseyin ve Sibel Erkan gazetelerde, radyo ve o yıllarda sadece birkaç şehirde yayın yapan tek kanallı siyah beyaz TV ekranlarında bir numaralı gündem konusu idi. Hatta o boyuttaydı ki, 31 Mayıs'ta Nurhak dağlarında, Sinan Cemgil, Alpaslan Özdoğan ve Kadir Manga isimli THKO gerillalarının pusuya düşürülüp delik deşik edilerek öldürülmeleri, Mustafa Yalçıner'in yaralı vaziyette yakalanması bile pek dikkat çekmemişti.[260]

Orgeneral Faik Türün, zaten baştan belli olan kararını halka onaylatmak için iki gün beklemişti, çünkü küçük kızın da ölümüne yol açabilecek en riskli yolu seçebileceği bir ortamın oluşmasını istiyordu. 31 Mayıs akşamı basına şöyle demeç verdi:

Görevliler genç kızımızın hayatına en büyük değeri vermektedir. Bu nedenle en güç fakat en emin hareket tarzını seçmiş bulunuyoruz. Bu vazifeyi en iyi şekilde başaracağımızdan inançlı ve umutlu olduğumuzu sayın kamu oyuna duyururum.[261]

Orgeneralin "en güç fakat en emin hareket tarzı" olarak seçtiği yol, bir kaza kurşunuyla bile kızın ölümüne, yaralanmasına yol açabilecek en riskli yoldu! Halbuki kızı kurtarmak ve içerdekileri sağ ele geçirmek için farklı yöntemler izleyebilirlerdi. Bekleyebilirlerdi. Bacadan gaz atabilirlerdi, hatta sinir gazı için İsrail nezdinde araştırmalar bile yapılmıştı.[262] Ancak 1 Haziran'da operasyon yapılması kararı alınmıştı. Kızın hayatı, yurtdışına gitme talepleri reddedilerek riske atılmıştı:

Gece karanlıktan yararlanılarak binanın dört bir tarafına itfaiye merdivenleri dayandı. Baskın planı için sabah saat 07.30'da karargâh olarak kullanılan dairede kısa bir toplantı yapıldı. Bu toplantıya emniyet şube müdürleri, tugay komutan yardımcısı, topçu alay komutanı, MİT mensupları ve Sibel Erkan'ın babası katıldı. Sabah saat sekizden itibaren emniyet 1. ve 2. Şubeden vurucu timin merdivenlere tırmanarak hazır olması, karargâh olarak kullanılan karşıdaki binanın üst katından keskin nişancı Cihangir Erdeniz ve bir arkadaşının Çayan ve Cevahir'i vurmaya çalışması, onların atışının işaret atışı kabul edilip,

260. https://t24.com.tr/yazarlar/murat-bjedug/44-yil-once-katledilen-huseyin-cevahirin-babasi-anlatiyor-vucudunda-83-kursun-deligi-saydim,12015
261. *Milliyet*, 1.6.1971.
262. Rıfat N. Bali, *İsrail Başkonsolosu Ephraim Elrom'un İnfazı*, Libra Yay., 2019, s. 163.

ardından vurucu timin daireye girmesi kararlaştırıldı. Plan aynen uygulamaya koyuldu. Vurucu tim 8.00'den 11.40'a kadar merdivene tırmanmış olarak bekledi.[263]

Binbaşı ile Mahir ve Hüseyin arasında yapılan anlaşmaya göre yurtdışına gitme talepleri yetkililere iletilecek ve onlardan olumlu veya olumsuz cevap gelene kadar da karşılıklı ateş edilmeyecekti. Operasyon gününe kadar da, projektörlerin yakılıp söndürülmesi, pencerelere sopa ile şapka gösterilmesi sırasında yapılan birkaç atış dışında bu kurala uyulmuştu. Anlaşmanın bir kuralı daha vardı; operasyon başlamadan önce ihtar yapılacak ve kendilerine süre verilecekti. Binbaşı ile yapılan dördüncü görüşmede Hüseyin Cevahir bunu özellikle hatırlatır:

Binbaşı: Şartların sonucu geldiği an hemen size bildireceğim. Söz verdim.
Hüseyin Cevahir: Tamam. Ondan önce herhangi bir şey yapılırsa yani belirli bir şekilde olacak.[264]

Bu "belirli" süre zarfında durum değerlendirilmesi yapılacaktı. Kızın can güvenliği açısından anlaşmanın belki de en önemli tarafı buydu. Çünkü akıllarına hiç gelmeyen bir rehine eylemini yapmak zorunda kalmış ve büyük bir sorumluluğun altına girmişlerdi. Sibel Erkan'ın herhangi bir şekilde zarar görmemesini sağlamak zorundaydılar. Bu yüzden Mahir ve Hüseyin bir karar almışlardı: Son ihtar yapıldığında kızı serbest bırakacak ve çatışacaklardı:

Ve son ihtar yapıldığı zaman, Sibel Erkan'ı serbest bırakıp örgütlerine karşı son görevlerini yapmış insanların rahatlığı ile dövüşe dövüşe ölecektik. Başlangıçta, geniş halk kitlesinin, karşı propagandanın tesiri ile bu olayı olumsuz karşılayacaklarını biliyorduk. Ancak son ihtarla birlikte Sibel Erkan'ı bırakıp dövüşecektik. Böylece, sağcı propaganda bütün etkinliğini yitirmiş olacak ve de başlangıçta karşı propagandanın etkisi altında kalanlar; bizim bu hareketi hangi amaçla, niçin yaptığımızı anlamış olacaklardı.[265]

263. Sinan Doğan, *THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri*, Kaynak Yay., 1987, s. 52.
264. Turhan Feyizoğlu, *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, s. 285.
265. "Birinci THKP-C Davası Savunması", *Kavgamızın Cevahiri*, Adalı Yay., 2011, s. 164.

Ancak öyle olmadı. Orgeneral Faik Türün, kızın operasyondan önce serbest bırakılabileceği ihtimalini hesaba katmış olmalıydı. Bir ihtar yapıldı ama hiç fırsat tanınmadan operasyon başlatıldı. Mahir ve Hüseyin, "kızı serbest bıraktıktan sonra çatışma" planlarını hayata geçiremediler. Mahir Çayan'ın duruşmada söylediği gibi "Son anons 11'i 10 geçe yapılmıştır. Bundan 15 dakika sonra bir anons daha yapılmayıp hemen saldırılmıştır".[266]

Operasyonun başlama işareti keskin nişancıların atışlarıydı. İlk atış, saat 11.40'ta keskin nişancı Necdet Asker tarafından yapılmış ve operasyon başlamıştı:

> İlk atışla birlikte binaya dayanmış merdivenlerde bekleyen polisler, hızla üst basamaklara doğru tırmandılar. Vurucu timdeki 12 polisten en yukardaki dördü çelik yelekli ve tomsonluydu. Polisler içeri girmeden öteki nişancı subay da bir el ateş etti. Çayan ve Cevahir baskının başladığını anlamışlardı. Çünkü bu iki kurşun, eve girdikleri ilk saatler dışında, 46 saattir dışarıdan içeri sıkılan ilk kurşunlardı.
> Nişancı subayların her iki atışından da Çayan ve Cevahir hiç yara almadan kurtuldular. Atışlar ön cepheye bakan karargâh binasından yapılmıştı. Oysa onlar arka cephedeki misafir odasındaydılar. İlk atışlar sırasında Çayan yerde, büfenin önünde yatıyordu. Sibel akvaryum ile koltuk arasında, Cevahir de yanındaki koltuktaydı. Önce Cevahir, ardından Çayan yerlerinden fırlayıp, banyo holüne daldılar. İkinci atışı yapan Cihangir Erdeniz salonda hareket eden bir siluete ateş etmiş, ama isabet ettirememişti. Çayan ve Cevahir holde sırt sırta eve ön ve arka cephelere bakan yatak odalarından girmeye çalışan polislerle çatıştılar. Arka cephedeki polislerden biri bacağından yaralandı. Sibel misafir odasında kalmıştı. Arka balkondan bu odaya girmek isteyen bir polis, tül perde ve çiçek saksıları nedeniyle içeriyi göremiyor, odayı rastgele tarıyordu. Çocuk hole doğru koştu. O sırada kiler penceresinden eve giren bir başka polis misafir odasına daldı ve holdeki Çayan ve Cevahir'le çatışmaya başladı. Sibel üç yönden gelen kurşunlar arasında kalmıştı. Mahir Çayan daha sonra ifadesinde "Kız çıksın, ondan sonra ateş edin" diye bağırdıklarını söylüyor.[267]

Ancak çatışma durmamıştı. O sırada bir yandan mutfak penceresinden giren Başkomiser Mehmet Bayrak, diğer yandan binanın kuzey cephesi balkonunun sol tarafındaki merdiven-

266. "THKP-C duruşması 4.10.1971", *Kavgamızın Cevahiri*, Adalı Yay., 2011, s. 157.
267. Sinan Doğan, *THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri*, Kaynak Yay., 1987, s. 53.

den içeri giren Cavit Acar ve Ahmet Demir ile silahlı çatışma içindeyken Hüseyin Cevahir vurulmuştu.

Hüseyin Cevahir nasıl vurulmuştu? Keskin nişancı Cihangir Erdeniz başlangıçtaki atışlar dışında bu çatışma sırasında devreye girmiş miydi? İddianame buna dair bir bilgi yok, ayrıca Cihangir Erdeniz'in anlatımları ile İddianamedeki anlatımlar birbirini doğrulamıyor halde:

> Bir ara Hüseyin'i Mahir'in yanına koşarken gördüm ve "Haydi Cihangir" diye kendi kendime moral verdikten sonra tetiği çektim. Hüseyin'in yere düştüğünü gördüm ve ondan sonra da emniyet görevlileri kendilerine düşen vazifelerini yaptılar.[268]

> Keskin nişancı şahıslar ise daire güney cephesindeki salon cam bölmesinin tamamen tülle örtülü bulunması, iki sanık ile Sibel Erkan'ın oturdukları yer ön tarafında saksı ve diğer çiçeklerin olması, ayrıca balkonda bazı çamaşırların asılı vaziyette durması karşısında kâfi görüşe sahip olamamışlardır.[269]

Mutfak tarafından eve girip Çayan ve Cevahir ile çatışmaya giren Başkomiser Mehmet Bayrak ise "Holden Hüseyin Cevahir bana ateş ederken benim atışımla dizinin üstüne doğru eğildi. Bu hale rağmen gene atışa devam ediyordu"[270] diyor.

Sonuçta Hüseyin Cevahir yaralanmıştı. Çatışma ortamı içinde Mahir bunun fark etmiş miydi, etmemiş miydi? Ancak tam bu sırada Mahir Çayan intihara kalkışmıştı:

> Banyo tarafına doğru koştum. Kalbime ateşettim fakat kalbime isabet etmemiş. Eskiden kararlaştırdığımız gibi Cevahir'e, Aslan parolasını verdim. Yaralanan Aslan diyecek, diğeri yaralananı öldürecekti, fakat ondan ses çıkmadı, tabancam yere düşmüştü, ben de düştüm. Cevahir döşemede yatıyordu, beni kaldırdılar.[271]

Birkaç dakika süren çatışma sonunda silahlar susmuştu. Çatışma bittiğinde Çayan ve Cevahir yaralı idiler. Sibel Erkan, Çayan ve Cevahir'in ondan uzaklaşmaları sonucu kurşunlara hedef olmaktan kurtulmuştu. Sibel Erkan, Cevahir ve Çayan'ın

268. Turhan Feyizoğlu, *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010, Ozan Yay., s. 85.
269. THKP-C 1. İddianame; *Milliyet*, 22.8.1971, s. 5.
270. Sinan Doğan, *THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri*, Kaynak Yay., 1987, s. 54.
271. *Milliyet*, 25.8.1971.

kendisine kötü muamele yapmadıklarını, kendisiyle konuşmadıklarını, evdeki yemekleri yediklerini, dışardan istedikleri yemeklerin ve gazetelerin verilmediğini söylüyor gazetecilere ve ekliyor:

> Üçümüz misafir odasında idik. Birden silah sesi duydum kendimi yere attım. Onlar benim korktuğumu gördüler ve yatak odasına geçtiler, sonra ne olduğunu hatırlamıyorum, birisi geldi ve beni dışarı çıkarttı.[272]

İddianame'ye göre silahlar sustuktan sonra eve giren Başkomiser Mehmet Bayrak, Hüseyin Cevahir'i ölü, Mahir Çayan'ı ise yaralı olarak bulmuştu:

> Karşılıklı silâh kullanmanın bir ara hafiflemesinden istifade eden Başkomiser Mehmet Bayrak elinde tomsonla banyo holüne girdiğinde sol yandaki yatak odası önünde başı o tarafa ayakları banyoya doğru Cevahir'in ölü, hol sağ tarafında ise Mahir Çayan'ın yaralı olarak yattığını görmüş; bilâhare aynı mahalle binaya girmeye muvaffak olan diğer görevliler gelmişlerdir.[273]

Oysa Mahir Çayan'a göre Hüseyin Cevahir ölmemişti; en önemlisi polisler geldikten sonra bir tarama ateşi olmuştu:

> Yanımda 9 mm'lik tabanca vardı. Bu tabancayla sol elimle göğüs nahiyeme ateş ettim... Ağzımdan köpükler geliyordu. Bir ara odaya polisler geldi. Ben tabancamı ararken kafama dipçik yedim. Orada bunu hatırlıyorum. O anda bir tarama oldu. Ancak neyin tarandığını göremiyordum. Sen Kürt'sün ha, diye konuşularak bana dipçiklerle, tekmelerle vuruluyordu. Galiz küfürler ediliyordu. Odaya girildiğinde ben ve Hüseyin de yaralı idik. O tarama atışı ben zannıyla Hüseyin'e yapılmıştır. Hüseyin tamamen müdafaasız bir vaziyette ve ben zannıyla öldürülmüştür. Bu bir cinayettir.[274]

Hüseyin Cevahir, vücuduna yakın mesafeden 20'den fazla mermi sıkılarak öldürülmüştü. Babası Düzgün Cevahir'e göre ise vücudunda 83 mermi deliği vardı. Ancak İddianameyi hazırlayan askeri savcı, ya da başka bir savcı bu yönde hiçbir soruşturma

272. *Milliyet*, 2.6.1971.
273. "THKP-C 1. İddianame", *Milliyet*, 22.8.1971, s. 5.
274. "THKP-C Davası Duruşma Tutanakları 4.10.1971", *Kavgamızın Cevahiri*, Adalı Yay., 2011, s. 157-158.

yapmadı. Üstelik İddianame'de otopsi bilgisine de yer verme gereği duyulmamış, sadece "Hüseyin Cevahir güvenlik kuvvetlerine silahla karşı koyma sırasında isabet eden kurşunların baş ve göğüs organlarında meydana getirdiği harabiyet, iç ve dış kanama sonucu ölmüştür"[275] denilmekle yetinilmiştir.

Maltepe Olayının en dikkate değer yanı, Hüseyin Cevahir'in Mahir Çayan sanılarak öldürülmesi ve bunun kamuoyuna ilk bilgi olarak verilmesi olmuştur. Bu bir vakıadır: Olaydan sonra ilk radyo haberlerinde "Mahir Çayan'ın ölü, Hüseyin Cevahir'in yaralı olarak yakalandığı" bildirilmiştir. *Hürriyet* gazetesi de aynı gün öğleden sonra servis ettiği "yıldırım baskı"da aynı manşeti atmıştır. Dünya kamuoyu da bu ilk bilgiyi paylaşmıştır. Peki, bu "yanlış" nasıl meydana gelmişti? Birinci THKP-C Davası Savunması'nda polisin hazırladığı plan ve planın neden tersine döndüğü şöyle açıklanıyor:

> Polis, Mahir Çayan arkadaşımızı, bu mücadele içinde ne olursa olsun öldürmeye karar vermişti. Planlarına göre Mahir Çayan arkadaşımız öldürülecek (ki bizzat dolaylı olarak mahkemede kendileri de belirtmişlerdir) Hüseyin Cevahir arkadaşımız ise, mümkün olursa sağ olarak yakalanacak[tı].
>
> Bu amaçla polis, bu çevrilme olayından habersiz 2. Şube'de en gaddar işkencelere maruz kalan arkadaşlarımızdan İlkay Demir, Ulaş Bardakçı ve Ziya Yılmaz'a Mahir Çayan'ın eşgalini tarif etmeleri için baskı yapmıştır. Bu arkadaşlarımız da tehlikeli bir durumun varlığını sezinleyerek (çok esmer, çok uzun boylu, saçlarının ön kısmı iyice dökülmüş) diye Mahir Çayan arkadaşımızın tam tersi bir tipi tarif etmişlerdir. Maalesef, bu tarif genel hatlarıyla Hüseyin Cevahir arkadaşın tipine uymaktaydı.
>
> Ve polisler, bu tarif üzerinden hareketle, iki arkadaşımız da kanlar içinde yerde kıvranırken Mahir diye Hüseyin'i tamamen müdafaasız durumda taramışlardır. Bu şekilde tarandığı o kadar açıktır ki, Hüseyin Cevahir arkadaşımızın üzerinden çok yakından atıldığı belli olan 27 kurşun çıkmıştır. Ağır yaralı, yerde yatan Mahir Çayan'ı Hüseyin Cevahir zannederek, "Sen Kürt'sün ha!" diye kollarına sokulup hayvan leşi sürüklercesine sürükleyip arabaya koyup hastaneye kaldırmışlardır.[276]

275. "THKP-C 1. İddianame", *Milliyet*, 22.8.1971, s. 5.
276. *Kavgamızın Cevahiri*, Adalı Yay., 2011, s. 167-168.

1 Haziran 1971, *Hürriyet*, Yıldırım Baskı.

Bir yanlışlık yapıldığı açıktı. Polisler Mahir'e karşı öylesine nefret doluydular ki, ellerini Mahir sandıkları Hüseyin'in kanına bulayıp sorguda olan arkadaşlarına "İşte bu Mahir'in kanı!" diye göstermişlerdi. Cihan Alptekin ile yakalanan Tayfur Cinemre de bunun şahitlerindendi:

Tabutluğumuzun [Sansaryan Han] kapısı gürültüyle açıldığında karşımızda tepeden tırnağa silahlı, çelik yelek kuşanmış bir özel kuvvet polis timiyle birlikte Siyasi Şube müdürü Ilgız Aykutlu'yu gördük. (...) Özel timdeki polislerden biri üzerimize eğilerek elini yüzümüze sürdü. İlk önce ne yapmaya çalıştığını anlayamamıştık. Ancak sırıtkan bir ifadeyle konuşmaya başlayınca işin gerçeğini anladık:
"Bakın" diyordu polis şefi, "İyi bakın; bu elimdeki kan arkadaşınızın kanı, Mahir'in kanı."
O zaman adamın eline dikkatlice baktığımızda, elinin dirseğine kadar kana bulanmış olduğunu fark ettik.
Hüseyin Cevahir'in öldürülmesi ve Mahir Çayan'ın yaralı olarak yakalanmasının üzerinden neredeyse bir gün geçmiş ama bu adam, elinin kanını yıkamak şöyle dursun, onu bir hatıra gibi saklıyordu. Bu, bize nasıl bir yerde olduğumuzu, karşımızdakilerin nasıl hastalıklı birer beyne sahip olduklarını gösteriyordu. Daha sonra öğrendik ki, o ilk gün polisler hâlâ, Maltepe'de öldürdükleri kişinin Mahir Çayan olduğunu zannediyorlarmış.[277]

Ancak bütün bunlar, polisin, Hüseyin Cevahir'i neden Mahir zannettiğini yeterince açıklamıyor. Polisin elinde Mahir'in fotoğrafı vardı ve bu fotoğraf arananlar listesinde de yer almıştı. Diğer taraftan polis, Mahir'in annesi ve kardeşine ulaşmıştı; onlardan Mahir'in başka bir fotoğrafını daha alabilir veya tarifini sorabilirdi ve belki de sormuştu. Aynı şey Cevahir için de geçerliydi. Ayrıca MİT de, rehine olayı boyunca polislere bilgi vermiş olabilirdi.

Nedeni tam olarak bilinmese de polis, Hüseyin Cevahir'i Mahir zannederek öldürmüştü. Ancak Mahir, kendisi zannedilerek Cevahir'in öldürülmesinin vicdani ağırlığını hep üzerinde taşımış ve bunu Selimiye hücrelerinde kalırken yazdığı şiirlere de yansıtmıştı:

Cıgaram elimi yakıyor
Maltepe'de etrafı karanlığın cüceleriyle çevrilmiş
Marş söyleyen iki adalı
İki adalının marş söyleyişinde silâhlar susar
Maltepe'nin göbeğini derin bir sessizlik kaplar
Dalga dalga yayılır, ADA'lının gözünde her şey silinir
Karanlığın militanları küçülür küçülür
Sanki bir an önce atılanlar tomson kurşunu değil,
parmak cücelerinin minik okları.

277. Nuran Alptekin Kepenek, *Bizum Cihan*, Ayrıntı Yay., 2016, s. 211.

O an, ne binlerce güvenlik kuvvetleri ne polis
Ne zırhlı tugay, ne tomson, ne mitralyöz
Her şey önemsiz, küçük ve etkisizdir iki ADA'lı için
Adalıların korosu karanlık cücelerinde bir panik yaratır
Yüzlerinde şaşkınlığın, ezikliğin, biraz da utancın ezikliği okunur
Sanki ilâhi bir kuvvet, onların ellerini, kollarını bağlamıştır.
Sol yumrukları havada, pencerenin önünde
Boy hedefi oldukları halde ateş etmezler
Garip bir andır bu an
Bu an karanlık cücelerinin insanlığa dönüş anıdır
Cüceler konuşmazlar bile bu an.
Büyülenmişlerdir. İki adalının havaya kalkmış SOL yumruklarıyla
Ve kaybolup gitmişlerdir. İki koronun nameleri arasında
Koro susar, büyü bozulur, görevlerini hatırlar cüceler
Eller tetiklere Turrrr.....
Ve de CEVAHİRİM'i kalbime gömer
Dönerim hain hücreme.[278]

Silah seslerinin kesilmesinden sonra polisler çatışmanın bittiğinin işaretini verdiler. Sibel Erkan'ı operasyon için kullanılan merdivenlerden indirdiler. İki gündür olay yerinde bekleşen kalabalık, kısa zamanda binanın etrafında toplandı ve "parçalamak" üzere cesedin kendilerine atılmasını haykırmaya başladı. Bu gözü dönmüş linç kalabalığına bir jest yapılması gerekiyordu.

Polisler, Cevahir'in cesedini balkona kadar sürüklediler, kollarından tutarak ayağa kaldırdılar ve kalabalığa zafer edasıyla gösterdiler. Kalabalık mest olmuştu ama daha fazlasını istiyordu:

Ve... Hüseyin Cevahir'in cesedi balkona çıkartılıyor. Kan içinde... Halk, "Onu bize atın" diye bağırıyor, "Bize atın!" Parçalayacaklar cesedi... Güvenlik kuvvetleri cesedi tekrar içeri alıyorlar.[279]

Sibel Erkan'ın alıkonulmasından harekâtın sonuçlandığı zamana kadar binlerce vatandaş olayı heyecan, merak ve korku içerisinde izlemiş; Cevahir'in ölümünü duyunca da kendilerine gösterilmesini istemiş, Hüseyin'in ölüsü ön balkona çıkarıldığında yüzlerce kişi "aşağı atın, aşağı atın" şeklinde bağırmışlardır. Toplum psikolojisini düşünen görevliler Hüseyin Cevahir'in cesedini içeriye alarak bilahare Yakacık'taki Sosyal Sigortalar Kurumu Sanatoryumu'na nakletmişler, yaralı

278. Mahir Çayan, "Hücredeki Adalının Dünyası", Hüseyin Cevahir, *Küba Devrimi Üzerine*, der. Osman Velioğlu, Evren Yay., 1976.
279. *Milliyet*, 2.6.1971.

Mahir Çayan ise en kısa zamanda Haydarpaşa Numune Hastanesi'ne getirilip tedavi altına alınmıştır.[280]

Ancak bu tarihsel sahnede bir eksik vardı: Bütün olumsuz şartlara rağmen rehin aldıkları kızın hayatta kalması için elinden gelen gayreti gösteren Hüseyin Cevâhir ve Mahir Çayan'a destek için "dışarıda" hiçbir şey yapılmamış mıydı?

Kalabalık tarafından linç edilmeyi göze alan iki (veya daha çok) kişi operasyon başladığında veya operasyonun hemen sonrasında müdahale etmek istemişlerdi. Üstelik, gazete haberlerine göre el bombaları, dinamitleri vardı. Bu kişiler, kalabalık ve sivil polisler tarafından hemen fark edilerek linç edilmek istenmiş ama polis ve askerler tarafından alınarak götürülmüşlerdi. Güvenlik kuvvetlerine ve kalabalığa rağmen kendilerini cesaretle ortaya koyan bu iki "insan" kimdi? Kimlikleri ve akıbetleri, bildiğimiz kadarıyla belli olmadı. Ama bu olağandışı dayanışma girişimleri, vermek istedikleri tarihsel "mesaj", operasyonla ilgili ana haberlerin içinde kaybolan bir ayrıntı olarak bazı gazetelerde yer alabilmişti:

Ve çatışma sırasında evdeki şakilere işaret verdiği iddiası ile yakalanan bir genç güvenlik kuvvetleri tarafından güçlükle kurtarılıyor. Halk saldırıyor bu kişiye.[281]

Çatışma sürerken iki şehir eşkıyasını kurtarmak için ellerinde bombalar bulunduğu bildirilen ve henüz kimlikleri açıklanmayan iki kişinin ateş sahası içine girdiği görülmüştü. Vücudunda kan izleri görülen iki genç Güvenlik Kuvvetleri tarafından hemen zararsız hale getirilmişlerdi. Ancak halk bu gençlerin üzerine saldırmış, linç etmek istemişti. Diğer şakiler gibi bu dinamitli eşkıya yardımcısı da linç edilmekten güçlükle kurtarılmıştı.[282]

İki azılı cânînin sığındıkları evin ele geçirilmesinden sonra galeyana gelen halk, eşkıyaları linç etmek istemiştir. Bu arada eşkıyalara dışarıdan işaretle haber veren bir kadın, 3 erkek yakalanmışlardır.[283]

280. "THKP-C 1. İddianame", *Milliyet*, 22.8.1971, s. 5.
281. *Milliyet*, 2.6.1971.
282. *Cumhuriyet*, 2.6.1971.
283. *Tercüman*, 2.6.1971.

"Gerçekler inatçıdır."[284] Haber kalabalığının içine itilen gerçek, zedelenmiş ve çarpıtılmış bir şekilde de olsa bir gazetede "manşet" olmayı başarmıştı. 2 Haziran 1971 tarihli *Dünya* gazetesinin fotoğraflı olarak birinci sayfaya taşıdığı haberde, polislerin götürdüğü kişinin Mahir Çayan olduğu sanılarak şunlar yazılmıştı:

> SAAT 12.15
> Ambülansa doğru götürülmekte olan şakilerden biri birden ileriye fırladı. Halkın arasına karıştı. Yaralı olan gözü dönmüş şaki göğsünde patlayıcı maddeler taşımaktaydı. İntihar etmek, bu arada kendisi ile birlikte bir-kaç kişiyi daha öldürmek isteyen haydutun bu niyetini farkeden bir polis memuru ileriye fırladı. Şakinin göğsündeki patlayıcı maddeleri alıp ileriye boşluğa fırlattı.
>
> SAAT 12.20
> Polisler son anlarında dahi halka zararlı olmak isteyen şakiyi kıskıvrak yakalarken polis memurunun ileri attığı bombaların gürültüyle patladığı görüldü.
> Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir halkın elinden güçlükle kurtarıldı. Binlerce kişi halktan yana olduklarını iddia edip halk düşmanlığı yapan bu iki şehir haydudunun cezalarını kendileri vermek istiyordu... "Halktan yanayız" diye daha önce bar bar bağıran Mahir Çayan ambülansa götürülürken halka bir defa daha kötülük yapmak istedi. Patlayıcı maddelerle halkın arasına dalıp kendisini öldürmeye çalışırken halktan birkaç kişiyi de öldürmek istedi.

Dünya gazetesinde yayınlanan haberi, o dönem gazeteciliğe yeni başlayan muhabir Faik Kaptan yapmış, operasyonla ilgili "Maltepe'de olsaydınız..." başlıklı yazısında şöyle yazmıştı:

> Saat 8.20'yi gösterdiği zaman merdivenlere ikişer polis tırmandı. Civar evlerin pencere ve teraslarına toplanan halk lehte tezahürata başlamıştı. Birden kulağımıza canilere işaret verdiği iddiasıyla 5 kişinin yakalandığı haberi geldi. Halkın elinden güç kurtulmuşlar.
> Saat 11'e kadar bu taktik devam etti. Bir sinir bozma ve moral yıkma taktiğiydi.

284. V. İ. Lenin, *Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi*, Eriş Yay., 2007, s. 177.

DÜNYA

Sibel Erkan 51 saat sonra kurtarıldı

İki şaki yakalandı

Halkın linç etmek istediği yaralı iki şakîden biri ambulansta öldü

Yetkililer DÜNYA muhabirine açıklama yaptı :

Konsolosu Mahir Cayan öldürmüş

Güvenlik Kuvvetleri eve mutfak penceresinden girdi

Küçük Sibel Erkan nasıl kurtarıldı ?

Dünya gazetesinde birinci sayfadan verilen haberle ilgili fotoğrafın altyazısı şöyleydi:
"Halk için çalıştıklarını(!)" söyleyen sonra da halkın arasına dinamitle gitmeğe kalkan Mahir Çayan'ın linç edilmesini güvenlik kuvvetleri önlediler. Resim, halkın elinden alınan Mahir Çayan'ın ambülansa götürüldüğü anı tesbit etmektedir (Foto: *DÜNYA*-Faik Kaptan).

Oysa Mahir Çayan olduğu sanılan fotoğraftaki kişi Mahir Çayan değil, operasyon sırasında tepki gösteren ve linçe uğrayan iki kişiden biriydi.

Dünya gazetesinde fotoğrafı yayınlanan kişi dışında diğer bir kişinin daha fotoğrafı Mahir Çayan sanılarak *Günaydın* gazetesinde yayınlanmıştı (Bu kişinin farklı açıdan çekilmiş başka bir fotoğrafı ise Turhan Feyizoğlu'nun yazdığı *Mahir* kitabının fotoğraf sayfalarına, "1 Haziran 1971, Sibel Erkan'ı rehin alma olayından sonra Mahir Çayan yaralı olarak götürülürken" foto altyazısıyla konmuştu). *Günaydın* gazetesindeki fotoğrafın altına şunlar yazılmıştı: "Elinde otomatik silah ve el bombası ile kargaşalıktan faydalanıp yaralı olarak sokağa fırlayıp kaçmak isteyen Mahir Çayan az sonra kıskıvrak yakalandı ve hastaneye kaldırıldı (Ruhan Önal)." *Günaydın* gazetesinin muhabiri Ahmet Vardar: "Keskin nişancı binbaşı karşı binadan Hüseyin'i vurunca harekât başladı" başlıklı 2 Haziran 1971 tarihli haberinde bu olayın detaylarını şöyle kaleme almıştı: Olayı büyük bir heyecanla izleyen halk ortalık yatıştıktan sonra kitle halinde eve doğru koşmaya başladı. İçlerinden, "Bırakın onları linç edelim", "Cezasını biz verelim" diye bağıranlar çoğunluktaydı. Bir ara yakasına iki fitilli bomba takarak halkın arasına karışmak isteyen elleri yüzü kanlı bir genç dikkati çekti. Bu, ölü numarası yaparak Sibel evden çıkarılırken dışarı sızmayı beceren eşkıyalardan Mahir Çayan'dı. Yakasındaki bombaların fitilini tutuşturmuş kendisi ile birlikte halktan da birkaç kişiyi öldürmeye kalkıştığı anlaşılıyordu. Bir polis memuru üzerine atlayarak bombaları söküp kenardaki arsaya fırlattı. Bombalar 10 saniye sonra patladı. Halk linç etmek istediyse de askeri bir cip ile kaçırıldı.

Saat 11.10'da giriş kapısı tarafından bir cam kırılması sesi işitildi. Bunu beş dakika sonra bir tabanca sesi takip etti.
İşte fırtına patlamıştı. Hem ne fırtına... Böylesini filmlerde bile göremezdiniz.
Polisler dört bir taraftan ellerinde tabanca ve stenleriyle teker teker eve girmeye çalışıyorlar, içerden devamlı olarak makineli tabanca ateşi ile karşılaşıyorlardı. Bu bir ölüm dirim savaşıydı.
Bu arada Sibel kendini yere atmış ateşin tesirinden kurtulmaya çalışıyordu.
Hüseyin Cevahir delikdeşik olmuş, Mahir Çayan ise beni vurmayın diye yalvarıyordu. Mahir sağ olarak ele geçmişti. Polislerden birisi pencereye çıkmış ateş kes, her şey tamam diye bağırıyordu.
Bu arada Sibel balkona çıkmıştı, ortalık alkıştan inliyor, herkes sevinç gözyaşları döküyordu.
Birden arka taraftan iki polisin arasında Mahir Çayan gözükmüştü. Çemberi yaran halk caniyi linç etmek için saldırdılar. Fakat caniyi yine kendisine düşman bildiği asker ve polis kurtarmıştı.
Hem ne pahasına. Herkes birbirine sarılıyor, subaylar ve polisler omuzlara alınıyordu.
51 saatlik ölüm bekleyişi böyle son bulmuştu.[285]

Haberin mimarı Faik Kaptan "yanlış" bir haber yapmış ama bu "yanlış"ın içinde, bugüne kadar fark edilmeyen, gerçeğin aydınlanmayan "doğru"su manşete çıkmıştı. Faik Kaptan, yıllar sonra, ilk gazetecilik tecrübesinde Maltepe'de 1 Haziran 1971'de yapılan operasyonla ilgili haberi nasıl yaptığını anlatıyor:

ULVİ YANARDAĞ'DAN ALDIĞIM İLK GAZETECİLİK DERSİ... SİBEL ERKAN OLAYI.

...

Gazeteciliğe 1971 yılının ilk aylarında başladım. Üç aylık staj döneminden sonra 1 Mayıs 1971'de *Dünya* Gazetesinde profesyonel olarak imzayı attım.
Dünya tirajı küçük ancak Babıâli'de adı büyük bir gazeteydi. Başyazarının Falih Rıfkı Atay, patronun Bedii Faik, Genel Müdürünün de Mithat Perin olduğu bir gazete. Gazeteci yetiştiren bir gazeteydi.
İşte bu gazetede kadrolu olarak başladığım meslek hayatımın 30. gününde, yani 30 Mayıs 1971'de İstihbarat Şefimiz Erdoğan Bazer beni çağırdı ve Maltepe'de bir evde iki militanın bir kızı rehin aldığını ve polisin evi çevirdiğini söyledi.
Ben de vapur, tren otobüs ne bulduysam olay yerine öğleden sonra ulaştım. Tabii benden önce gelen büyük gazetelerin muhabirleri çoktan çalışmaya başlamıştı.

MERKEZ

285. *Dünya*, 2.6.1971.

BELEDİYE BALKONU.

Çevre kontrolü yaparken yanıma bir görevli geldi ve gazeteci olduğum için karşı taraftaki Maltepe Belediyesine ait binanın balkonundan çalışma yapabileceğimi söyledi.

Balkona çıktığım zaman 8-10 gazeteci arkadaşın ellerindeki makinelerle çalıştıklarını gördüm. Selam verip yanlarında yerimi aldım.

Görünen manzara, arazinin ortasında 3 katlı bir ev vardı. Olay evin üst katındaydı. İyi güzel de ben burada çektiğim filmleri gazeteye nasıl ulaştıracaktım.

Maltepe nere, Cağaloğlu nere?

Neyse Bismillah deyip çalışmaya başladım. Evin etrafını polis ve asker çevirmiş, ellerindeki silahları eve doğrultmuşlar ve öylece bekliyorlardı. Mutlak bir sessizlik vardı. Etrafa da halk toplanmaya başlamıştı.

Bizim de 51 saat sürecek maceramız o balkonda başladı.

Saatler ilerledikçe gazeteci kadrosu artıyor, etraftaki meraklı halk çoğalıyor ve devamlı olarak da takviye kuvvetleri geliyordu.

Hava kararadı.

Maltepe Belediyesi bizlere sandviç ve çay takviyesi yaptı ve dualarımızı aldı. Zira acıkmıştık. Yakın yerde karnımızı doyuracak bir yer yoktu. Terk edip de gidemiyorduk. Kamera olarak bir tek TRT vardı.

Akşam saatlerinde yabancı ajanslar da gelmeye başladı.

Evin perdeleri kapalıydı. Cepheye bakan bölümde, sanırım salon olacak, orada bir tül perde vardı. Hepimiz oraya odaklanmıştık.

Ben de 135'lik tele objektif vardı. Pek kuvvetli değildi ama yetiyordu. Büyük gazetelerdeki arkadaşlarda ise 200'lük teleler vardı ve çok rahat çalışıyorlardı.

Hava kararadı ve serinlemeye başladı. Üzerimde bir gömlek ve bir yelek vardı.

Neyse belediye arka bölmedeki salonu açtı ve orada beklemeye başladık. Böylece soğuktan da korunmuştuk.

ULVİ YANARDAĞ SAHNEDE.

İkinci gün ortalık cephe gerisi gibiydi. Savaş başlamamış ama tüm hazırlıklar tamamdı.

Evin etrafına kum torbalarıyla siperler kuruldu. Her birine üç asker savaş başlıklarıyla yerleşti. Ortalıkta sivil polis kaynıyordu.

Gazeteciliği yeni başlayan ben, müthiş bir deney yaşıyordum.

Herkes en iyi fotoğrafı çekmenin derdindeydi. Ama Çetin abi işi bitirmişti.

Bize kalan tek şey çıkacak bir çatışmada oluşacak sonuçtu.

İşte sevgili Ulvi de ikinci gün öğleden sonra geldi. O bıçkın duruşuyla çevre kontrolü yapıyordu.
Mesleğe ilk adliye muhabirliği ile başladığım için onu adliye koridorlarından ve basın odasından tanıyordum.
Nasıl bir gazeteci olduğunu orada görmüştüm.
Akşam saatinden sonra gidip bize çarşıdan sosisli sandviç yaptırıp getirdi. Oturduk uzun saatler sohbet ettik.
Tam gece yarısı saat 12.00'de iki el silah atıldı.
O sırada Anadolu Ajansından bir ağabeyimiz yerde oturmuş bazı notlar yazıyordu.
Bir anda silah sesi duyulunca elinden defter fırladı ve beş metre uzağa gitti.
Abimiz o defteri almak için sürünme hareketine başlayınca işin vahameti bir kez daha ortaya çıktı.
Çünkü ateşin nereden geldiği belli değildi. Serseri bir kurşun kurbanı olunurdu.

FİLM BAŞLIYOR.
Sabahın erken saatleri. Havanın sıcak olacağı belli. Üçüncü gün. Herkes yorgun ve uykusuz.
Konuşulan tek cümle; "Bu iş bugün bitmeli."
Saat 09.30, belediyenin sandviç ve çay ikramı bitti.
Asker ve polisle beraber bizler de mevzilerimize girdik.
Saat 10.00 sıralarında evin arka bölümünde bir hareket oldu.
Bir subay ve bir iki sivil eve yaklaşıp bağırarak bir şeyler söylüyordu.
Saat 10.45 sinirler iyice gerildi. Güneş tepeye yaklaştıkça ortalıkta gezinenler de azaldı. Bir şeyler olacağı belliydi.
Ve saat tam 11.00.
Sessizliği yırtan tek bir kurşun sesi ve arkasından da "Tamam vuruldu" diye bağıran tok bir ses.
Bir anda ortalığı mermi sesi kapladı.
Siperlerden askerler, müstahkem mevkilerde de resmi ve sivil polisler ateşe başladı.
Ben bu arada fotoğraf çektiğim yeri beğenmediğim için kalkıp pozisyon değiştirdim. Ayağa kalktığımda gözüm balkondan aşağıya doğru kaydı ve saçak dibinde Ulvi Yanardağ'ı gördüm.
Bu sırada salvo ateşi devam ediyordu.
Ulvi'nin elinde 12 pozluk 6×6 dediğimiz tipte bir makine vardı. Ulvi foto muhabiri değildi ama böyle önemli bir olaya makineyle gelmişti.
Kendi kendime "Bu kurt muhabir mutlaka bir şey yapacak" diyerek pozisyon değiştirmeyi bırakıp süratle aşağıya indim ve diğer saçak altında Ulvi'yi gözlemeye başladım.

İŞTE TECRÜBE.

Ateş 10 dakika kadar sürdü.

Ateş kesilir kesilmez dışardan kurulan merdivenler ve çatıdan sarkıtılan iplerle özel timler üzerlerinde çelik yelek ve başlarında mihferlerle binaya girmek için harekete geçtiler.

İşte tam bu sırada Ulvi de binanın tam karşısından harekete geçti. Arkasında beni görünce de eliyle "Git" işareti yaparak:

"Faik sen gelme oğlum. Bu işin sonu iyi olmayabilir" diye bağırdı.

Ama ben dinlemedim. O sırada eve doğru koşmaya başladık. Ulvi önde ben arkada öyle süratle koşuyoruz ki sanki mermi atılsa yetişmesin der gibiydik.

Bu sırada komutan olacak kişi her halde askeri emir verir gibi megafonla bizim geri dönmemiz için bağırıyordu. Fakat eve yaklaşmıştık. Özel tim de içeriye girmişti.

Evin ana kapısı arka taraftaydı. Hedefimiz orasıydı.

Heyecandan kalbim adeta yerinden fırlayacaktı.

Fakat tam bu sırada, binanın sağ arka tarafından beş, altı polisin arasında yüzü kandan görünmeyecek kadar kırmızı olan bir kişi adeta sürüklenerek bana doğru getiriliyordu.

Bunu Ulvi de gördü. Ancak Ulvi durmadı evin arkasına doğru devam etti.

Ben mi? Ben sazan gibi bu sahneyi çekmeye başladım. Getirilen kişiyi evden çıkarıldı sandım.

Fakat işte aynı anda bu grubun arkasında iki poliste beni kaptı ve ayaklarım yerden kesildi ve arkadan gelen üçüncü kişi de devamlı popoma tekme atıyordu.

Ne olduğunu anlamamıştım. Beni hemen yan tarafta bulunan bir ekip arabasına attılar. O yaralı şahsı da başka bir arabayla alıp götürdüler. Ben içeride tek başıma bekliyordum. Biraz popom ve sırtım ağrıyordu ama güzel olan taraf makineme dokunmamışlardı. Herhalde biraz sonra geleceklerdi.

EKİP ARABASINDAN KAÇIYORUM.

Ne kadar beklediğimi hatırlamıyorum. Biraz sonra sevinç çığlıkları atan insanların sesleri "Yaşasın Sibel Kurtuldu" diye bağıranların arasında yavaşça aralık duran ekip arabasının kapısını biraz açtım. Kimsenin orada olmadığını görünce yavaşça aşağıya atladım ve tam aksi istikamete önce hızlı adımlarla sonra koşarak kaçmaya başladım. Biraz uzaklaştıktan sonra "Dur kaçma" diye bağıran bir ses duydum. Ama, ne durması daha da hızlandım.

Yola çıktığım sırada arkama baktım gelen yok, bu kez doğru tren istasyonuna koştum. İstasyondan trene bindiğim zaman elimdeki makineye sıkı sıkı sarılıyordum.

Kendi kendime, "Ohh çok şükür, bu kez ekmeği ben yedim" diyordum.

Gazeteye geldim filmi yıkadım, karta bastım ve şeften de bir "Aferin" aldım.
Fotoğraf çok güzeldi. Kanlar içinde yüzü gözükmeyen bir şahıs polislerin arasında ve arka planda da ev. Fotoğraf birinci sayfadan girdi.

İŞİN RENGİ ANLAŞILDI.
Meğer benim çektiğim şahıs, hemen yan taraftan, halkın arasından işaretle evdeki militanlara haber veren bir arkadaşlarıymış. Sivil polisler bunu tespit edip şahsı kapmışlar ve evin yanına getirene kadar da haşamat etmişler.
Zira evdeki iki militandan birisi Hüseyin Cevahir keskin nişancı tarafından vuruldu.
İkincisi yani Mahir Çayan da intihar etmek istedi ancak başaramadı ve yaralı olarak yakalandı.
Peki ben kimi çektim? Neyse ki yüzü kandan gözükmüyordu.
Bu arada Ulvi Yanardağ ne yaptı.
İşte orada tecrübe, gazetecilik iç güdüsü kendisini gösteriyordu. Ulvi evin arkasına geçtiği sırada Sibel evden çıkartılıp, polisler arasında özgürlüğüne kavuşuyordu. Tek çeken Ulvi Yanardağ'dı.
Elindeki 12 pozluk makinede 2 kare kalmıştı.
İşte o iki kareden sadece tek bir kare çekti ve tüm dünyada o fotoğraf yayınlandı.
Ben ne yaptım. Yüzü kanlar içinde olan bir adama kandım, onu çektim ayrıca bir araba da sopa yedim.
Halbuki durmayıp devam etsem Ulvi'nin arkasından gitsem yılın fotoğrafını çekecektim.
Zira bendeki Minolta marka makinemde en az 20 kare vardı. O fotoğrafı internette bulamadım. Ama dün gibi hatırlıyorum. Sibel evin arka tarafından merdivenlerden inerken iki elini yana açmış bir vaziyette idi. Sanırım başlık da "Özgürlüğe kaçış" veya "Yaşasın Özgürlük" olacak.
İşte böyle bir hikâye, Ulvi Yanardağ kolay olunmuyordu.[286]

Hüseyin Cevahir'in öldürülmesi ve Mahir'in yaralanması, Türkiye'de binlerce Dev-Genç'liyi, sosyalistleri, demokratları, işçileri, köylüleri ve en çok da onları yakından tanıyan arkadaşlarını derinden etkiledi.

286. http://www.arkaguverte.com/neydi-o-gunler/ulvi-yanardagdan-aldigim-ilk-gazetecilik-dersi-sibel-erkan-olayi-faik-kaptan-yazdi-72879/

Karadeniz, özellikle Fatsa, Bulancak, Alaçam, Ordu, Samsun'un yer aldığı bölge, Hüseyin Cevahir'in hayatında çok özel bir yere sahipti. Belki de köyüne gidemediği tek yaz mevsimini orada geçirmişti; ilk siyasi yazısını orada yazmış ve siyasi hayatının son dönüm noktasını orada yaşamış ve kararlar almıştı. Karadeniz, Hüseyin Cevahir'in adeta yeniden doğduğu bir yerdi. Ölüm haberi radyodan verildiğinde, onu tanıyan pek çok kişi onun tanıdıkları kişi olduğunu anlayamamıştı; çünkü onu Hüseyin Cevahir olarak tanımıyorlardı, elbette yakın arkadaşları hariç. Bunlardan biri de Ertan Sarıhan'dı. Ölüm haberini duyduğunda, kendini tutamamış ve ağlamaya başlamıştı:

> Necati Sarıhan anlatıyor: "Radyodan Hüseyin Cevahir'in vurulduğunu 19.00 haberlerinde öğrendiğinde, çok sakin olan Ertan [Sarıhan] ağabeyin gözlerinden yaş geldiğini gördüm. 'Neden ağlıyorsun, tanıyor musun yoksa,' dediğimde bana dönüp, 'Sen tanımıyor musun?' dedi. Ben de 'Hayır, tanımıyorum,' dedim. Bana şöyle bir bakarak, 'O Ziya Yılmaz'ın matbaasındaki Nevzat diye tanıdığımız kişi Hüseyin Cevahir'di,' dedi. Meğer Fatsa'daki evde Hüseyin Cevahir'le birlikte kalıyorlarmış. O zamanlar orada kalırken kod adı olarak Nevzat'ı kullanıyormuş Hüseyin Cevahir."[287]

Ziya Yılmaz, Hüseyin Cevahir'i Ankara'da tanımış ve "tarzının", "yaklaşımının" çok farklı bir insan olduğunu anlamıştı. Cevahir, "saygılı", "mütevazı" bir insandı. Öyle ki Ziya Yılmaz, o zamana değin kimseyi davet etmediği Fatsa'ya "doğrudan davet etmişti" Cevahir'i. Kapısı ona her daim açıktı. Ölüm haberini aldığında polis sorgusundaki beşinci günüydü:

> Derken bir gün haber geldi "Mahir'i yakaladık, neye benziyor bir de sizden dinleyelim" dedi polisler. Biz de güldük haliyle. Ben, "Madem yakaladınız ne diye eşkâlini soruyorsunuz" dedim. Hemen falaka ve dayakla cevap verdi onlar da.
> Bir gün sonrası olsa gerek, Emniyette gözle görülür bir hareketlilik var. Sürekli birileri gelip gidiyor. Derken polis şeflerinden birkaçı Mahir'in ve Hüseyin'in eşkâlini tekrar sordular, neye benzer, nasıl yürür gibi. Ben de dahil olmak üzere bütün arkadaşlar tersten tarif verdik, yani Mahir nasıl tarif edilirse tam tersini, Hüseyin nasıl tarif edilirse tam tersini. Fakat farkında olmadan Mahir diye tarif ettiğimiz kişi Hüseyin'e epey benziyordu, yani hücrede bir şekilde iletişim kurabildiğimizde fark ettik bu durumu.

287. Musa Kaplan, *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 36.

Tabii yine bilmiyoruz, o süreçte Mahir ve Hüseyin'in etrafı sarılmış. Gerçi biz bu durumu öğrendikten, yani Mahir'lerin etrafının sarıldığını bir şekilde öğrendikten kısa bir süre sonra polis kendisi gelip "Sizin kileri halledeceğiz, az kaldı başınızı keseceğiz" dedi, küfürlerle, hakaretlerle elbette. Büyük bir ihtimalle bizim tersi eşkâl tarifimizden kaynaklı ilk vurulacak olan Hüseyin Cevahir. Öyle de olmuş, sonradan öğrendiğimiz de Hüseyin'i taramışlar...

Hüseyin vurulduktan sonra Mahir teslim olmamak için kendisini vuruyor, kendisini öldürmeye çalışıyor. Lâkin yaralı bir şekilde yakalanıyor. Derken hastaneye kaldırıyorlar.

Tam o günlerde Nurhak dağlarında da çatışma oluyor, THKO'lu arkadaşları da öldürüyorlar. Yani eşgüdümlü bir süreçti o. Tüm bunlar bir haftada olmuştu. Çok kötü bir haftaydı ve her yönden çok kayıp vardı. O bir haftalık süreç Türkiye sosyalist tarihi açısından son derece ağır bedellere neden olmuştu.[288]

O sırada polis sorgusunda olan İlkay Alptekin Demir ise şöyle anlatıyor o anları:

Benden Mahir'i tarif etmemi istediler. Elden geldiğince gerçeğe aykırı bir tarif yaptım. Her ihtimale karşı, ihtiyatlı davranıyordum. Sıradan sorgu devam etti. Derken birden kapı açıldı, çelik yelekli tabancalı uzun boylu biri daldı odaya. "Gözümüz aydın" dedi, "Olay bitti; Mahir ölü, Hüseyin yaralı!"

Odadakiler sarılıp, birbirlerini kutlamaya başladılar. Donmuştum. Sonra bana döndüler, alaycı bir dille bir şeyler söylediler. Artık hiçbir şeyi duymuyordum. Ağlıyordum. Ortamdan bütünüyle kopmuştum. Sanki yüreğim dağlanıyordu. Odadakiler sustular. Sorguya devam etmeye çalıştılar. Olmayınca, "Sonra devam ederiz" dediler ve beni hücreme götürdüler.

Hücreye dönmek çok iyi gelmişti. Yüreğimdeki dağlanma dinmiyordu, ama hücremin sessizliğinde ağlayabiliyordum. Kendimden utanmıştım. Sorguda zayıflık gösterdim, duygularımı ele verdim diye kendime kızıyordum. Sorgucularını da gafil avlanmışlardı. Akılları gerçekten başka yerdeydi ve zayıflığımı kullanıp, beni çökertmeye kalkışmamışlar, benim acımdan etkilenmişlerdi.

Duyduğum haberi öteki hücrelerdeki arkadaşlar bilmiyorlardı. Bu durumda ne yapmam gerekirdi? Acaba, bağırarak bunu onlara açıklamalı mıydım? Öylesine çaresizdim ki, bilemedim. Aradan kısa bir süre geçti. Hücrenin kapısı açıldı, başını içeri uzatan çelik yelekli uzun boylu sorgucuydu. "Üzülme artık" dedi. "Yanılmışız, ölen Hüseyin'miş, Mahir yaşıyor." Göğsümdeki dağlanma, yerini bütün hücrelerime

288. Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Note Bene Yay., 2014, s. 178 179.

sinen, beni güçlendirip, ayaklarım üzerinde doğrulmama yardım eden derin bir acıya bırakmıştı. Hüseyin Cevahir çok takdir ettiğim ve saygı duyduğum bir arkadaştı. Düşünceli, özverili ve olgun yaklaşımıyla sık sık çocuksulaşabilen üniversite öğrencisi ortamımıza farklı bir soluk katıyordu. Bu olgunluğu, Alevi dede sülalesinden gelmesine yorulurdu.[289]

Sorguda olduğu gibi cezaevinde olan arkadaşları da vardı Cevahir'in. Bunlardan biri de İlhami Aras ve Mahir Sayın ile birlikte yakalanan Mustafa Kemal Kaçaroğlu idi:

Mahir'le Cevahir'i Sibel'in evinde kuşatmışlardı. Radyo ile bağımız sabah, öğle, akşamdı. Hapishane idaresinden, merkezi olarak radyo haberleri verilirdi. Herhalde yayından önce bir miktar müzik çalardı. Cezaevinin "Hilton" dediğimiz bölümündeyse radyo vardı, bütün gün radyo dinlenirdi. Ben de gittim, bir haber var mı kuşatma ile ilgili diye. Saat 15.00 haberlerini de beraber dinledik, Mahir Çayan'ın öldüğü, Hüseyin Cevahir'in de yaralı yakalandığı şeklinde bir haber geçti ajans. Hemen koğuşa döndüm haberi verdim arkadaşlara, "Çatışmada Cevahir yaralı, Mahir öldü" dedim. O günü çok iyi hatırlıyorum, haberi dinleyip bizim koğuşa gelene kadar ağlamaya başladım. Bir duygu boşalmasıydı, ağlayarak gittim. Cevahir yakın arkadaşımızdı, çok kısa bir dönemi kapsayan yoldaşlıklardı, bir iki yıla sığan bir şeydi ama çok güçlü bağları olan dostluklarımız olmuştu. 19.00 haberlerinde haberi düzelttiler, ölenin Mahir Çayan değil Hüseyin Cevahir olduğunu, Mahir'in yaralı yakalandığını söylediler. Bizim için fark eden bir şey olmadı, ikisi de çok yakın arkadaşımızdı.[290]

Hüseyin Cevahir'i Siyasal'a kaydını yaptırdığı günlerden beri tanıyan yakın arkadaşı Şadi Samer, Elrom Olayı sonrası Balyoz Harekâtı ile gözaltına alınan yüzlerce kişi ile beraber Ankara Yıldırım Bölge Tutukevinde gözaltında bulunuyordu ve ölüm haberini o sırada almıştı:

Elrom'un kaçırılmasından sonra, aydınları, devrimci öğrencileri, profesörleri, öğretim görevlilerini artık muhalif kim varsa gözaltına almaya başladılar. Beni de aldılar ve toplananları koydukları Yıldırım Bölge Tutukevi'ne götürdüler. Üç bölüm vardı ve hepsi tıklım tıklımdı. Benim kaldığım koğuşta ben, Doğan Tarkan, ODTÜ'den Ahmet Sönmez ve

289. www.birgun.net/haber/ilkay-demir-mahir-olecegini-biliyordu-39823
290. Mustafa Kemal Kaçaroğlu, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 2*, Dipnot Yay., 2016, s. 61.

Ziraat'ten Timur Erkman sorumluluğu üstlendik, günlük hayatı organize etmeye çalıştık. Bir gün, [30 Mayıs] Mahir'in kardeşi Ergün'ü getirdiler. Ergün, Mahir'in kardeşi olduğunu söyleyince ilgilendik, moral verdik... Gece kaldı, ertesi gün götürdüler. Muhtemelen İstanbul'a götürmüşlerdi. O sıra Maltepe'de iki kişinin bir rehine aldığını, evin kuşatıldığını duymuştuk. Ama kim olduklarını bilmiyorduk, sonra öğrendik. Acaba Mahir ve Hüseyin miydi gerçekten? Sonraki gün operasyon olduğunu duyduk. Uğur Abi (Mumcu), Mahir ve Hüseyin'i tanıdığımı biliyordu. Benim kaldığım koğuşta değil, karşı koğuşumuzda kalıyordu. Dışarı, havalandırmaya çıktığımızda yanıma geldi, elini omuzuma koydu, Mahir mi, diye sordu? Ne denli üzüldüğümü anlamış ve paylaşmak istemişti. Adlarını telaffuz edemiyordum, onlar olmasın istiyordum. Bilmiyorum, dedim. Sonra öğrendim ki, Hüseyin Cevahir ölmüş, Mahir yaralı yakalanmıştı. Kahrolmuştum. Cevahir ile paylaştığımız nice günlerimiz olmuştu birlikte... Yemiştik, içmiştik... okuduğu şiirlerini dinlemiştim... bitmeyen sohbetler yapmıştık... gösterilere birlikte gitmiştik, haykırmıştık... Nice yollar tepmiştik... Sanki kalbimin yarısı durmuştu.

Yakın arkadaşlarından biri olan Tuğrul Eryılmaz, Londra'daydı. Cevahir'in ölüm haberini orada öğrendi. Herkes gibi önce Mahir'in ölüm haberini öğrenmişti:

> 1971'in Haziran ayı, Piccadilly Circus'ta oturuyoruz. Yine Mülkiye'den arkadaşlarım Ahmet Babalıoğlu ve Rüstem Sungur'la beraber. Birdenbire, Londra'nın meşhur gece gazeteleri vardır; onlardan *Evening Standart*'da "Türkiye'de polisle çatışan militanlardan biri öldürüldü, biri yaralı olarak ele geçirildi" yazdığını gördük. İlk haber "Hüseyin Cevahir yaralandı, Mahir Çayan öldürüldü" şeklindeydi. Elimiz ayağımız kesildi çünkü sonuç olarak ben hiç THKP-C'li olamadım ama her zaman kendimi Dev-Genç'li saydım ve bu insanlarla müthiş bir dostluğum var her şeyden önce. Üçümüzün de orada neredeyse şakır şakır ağladığımızı hatırlıyorum. Daha sonra da haber tersine döndü; ölen Hüseyin Cevahir, yaralı olarak yakalanan Mahir Çayan diye. Çok garip bir duyguydu, insan ancak kardeşi öldüğü zaman bu kadar üzülebilir diye düşünüyorum... Tabii ki Mahir Çayan'a da üzüldüm ama Hüseyin Cevahir'le çok daha fazla hukukumuz olduğu için üç kat daha fazla üzüldüm.[291]

Hüseyin Cevahir'in öldürüldüğü gün Halil Ergün, bir sanatçının başına ender gelebilecek dramatik bir durumla karşı karşıya kalmıştı. O günün akşamı Suadiye Atlantik Sineması'nda

291. Tuğrul Eryılmaz, *68'li ve Gazeteci*, İletişim Yay., 2018, s. 88-89.

sahneye konacak Aziz Nesin'in *Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz* adlı müzikal oyununda Yaşar rolündedir. Yaşar, devlet nezdinde hem ölü hem yaşar durumundadır. Halil Ergün de kendi nezdinde tam da öyle bir ruh hali içindedir o gün.

Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir'in okul ve mücadele arkadaşı Halil Ergün, "Ankara Birliği Sahnesi'nin bir oyunu için çıktığımız turne vesilesiyle Mayıs'ın son günlerinde İstanbul'a gelmiştik" diyor:

Atlantik Sineması'nda 1, 2 ve 3 Haziran günleri Aziz Nesin'in *Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz* adlı oyunu sahneleyecektik. O günlerde gazetelerden öğrendim Mahir ve Hüseyin'in Maltepe'de kıstırıldıklarını. Her ikisi de okuldan yakın arkadaşlarımdı. Kimse bilmiyordu o kadar zor durumda olduklarını. Yoksa onlara kapılarını açacak, saklayacak ben dahil, pek çok arkadaşı vardı. Gazeteler, bir kızı rehin aldıkları için onlar hakkında "eşkıya", "şaki" diye yazıyorlardı. Halbuki Mahir ve Hüseyin, bir küçük kıza en küçük zarar verebilecek insanlar değildiler. Olamazdı böyle bir şey. Onlar şiir kahramanlarıdır. Onlar şairdir. Hüseyin Cevahir, çok içten şiir okurdu. Mesela o dönem çok sevilen Ülkü Tamer'in bir şiirini Hüseyin Cevahir'den dinlemiştim. Bu şiirden hatırımda kalan dörtlük şöyleydi: "Gören bir soyguncu diye adlandırır seni / Yıllar sonra sert çizgilerini anar / Akşamdır iniktir elinin perdeleri / Çocukların koşuştuğu bir avludur kalbin." Bu şiiri okuyan bir insan "eşkıya" olabilir miydi? Küçük bir kız çocuğuna kötü davranabilir miydi?

Ben İstanbul'da çok ünlü bir aktörün evinde kalıyordum. Orada duymuştum, ilk haberde "Mahir öldürüldü" diye haber verilmişti. Çok üzüldük. Daha sonra Hüseyin Cevahir'in öldürüldüğünü öğrendik. Onu en son Mete Has'ın kaçırılması sonrasında bir gün kaldığım eve geldiğinde görmüştüm. Söz bu eyleme gelince Cevahir, tebessüm etmişti. Eylemi kimlerin yaptığını bilmiyordum; bu yüzden neden tebessüm ettiğini o an anlayamamıştım...

O gün akşam Atlantik Sineması'nda oyunum vardı. Kahrolmuştum. Nasıl çıkacaktım sahneye? Ama gitmeliydim ve çıkmalıydım seyircinin karşısına... Kadıköy İskelesi'nde Ahmet ile karşılaştım, okuldan bir arkadaşımızdı. Duymuştu olanları. Onun o günkü suratını, acının kazındığı o destansı yüzünü asla unutamam. Belki o da benim suratımı öyle görmüştü. Çünkü derin bir acı içindeydik.

Herakles'i bile titretir güçlü parmakların,
İstesen dünyanın bütün tüfekleri,
Yayları, hançerleri bir büyük testi olur,

Güneşi doyuran bir büyük kaynak.
İstesen mitologya yeniden yazılır,
Tunç bir dağa oyulur terli omuzların.
Senin terli omuzları ilerde ara sıra
Bazı şeyleri koparark içinden
Usulca durgun sevgimi hatırlayacak.

Gören bir soyguncu diye adlandırır seni,
Oysa sen, yaşamanın iyiliksever soyguncusu,
Toprağın, duyguların, çıkışların haydutu,
Ürkekliğin, içtenliğin yol keseni,
Yalansızlığın, açıklığın korsanı,
Sevincin, sevincin, hüzünlerin eşkıyası,
Bir bardak birada ağlamanın haramisi.
Gören de bir harami diye adlandırır seni,
Yıllar sonra sert çizgilerini anar.

Akşamdır, iniktir elinin perdeleri.
Çocukların koşuştuğu bir avludur kalbin;
Dilsiz, ama ağlamasını bilen çocukların
Gökten geçen leyleklere bakması kadar
Sessizdir kalbin.[292]

Siyasal'dan arkadaşı Ziya Öztan, Almanya'dayken duyar Cevahir'in ölüm haberini. Daha 7 ay kadar önce cezaevi ziyaretinde "Ordaki adresini bana gönder, gelirim, biraz dünyayı görelim" demişti Cevahir. Belki gelir diye beklerken ölüm haberi gelmişti:

Cevahir'in öldürüldüğünü televizyonda gördüm. Tanıdım onu hemen; çok garip ama tanıdım, neredeyse iki yıl önce de giydiği boyunlu, füme kazağından. Kanlar içinde de olsa o kazaktan tanımıştım çünkü yüzü tanınmayacak haldeydi. Öyle kalakaldım. Kaldığı yurt odasında onu görmeye gittiğim bir an, canlanıp gözlerimin önüne geldi. Üç kişilik bir odada kalıyordu. Üçlü elbise dolabının ortasındaki ona aitti. Kendi dolabının kapağına, rahat okunacak büyüklükte, çok sevdiği Turgut Uyar'ın şiirinden birkaç mısra yazmıştı güzel bir el yazısı ile. Kolay silinmesin diye keçe kalem türü renkli bir kalem kullanmıştı. Hiç unutmadım ve hâlâ hatırlıyorum oraya yazdığı bu şiiri: "Ben severim omuzlarımı bir gün / Sırmaları apoletleri olmasa da / Savaşta, bir

292. Ülkü Tamer, "Bir Soyguncunun Yüzü", *İçime Çektiğim Hava Değil Gökyüzüdür*, De Yay., 1966.

başka omuzun yanıbaşında / Yatakta bir ince omuzun yanıbaşında". Turgut Uyar'ın İspanya İç Savaşı'nın başında faşistlerce kurşuna dizilen şair ve oyun yazarı *Federico Garcia Lorca İçin Üç Şiir*'den alınma bir bölümdü bu. Sanki kendi hayatının bir özetiydi...

Sessiz akan sulara gazel

Ah işte herşey orda...
Ben severim omuzlarımı bir gün
Sırmaları, apoletleri olmasa da.

Ben severim omuzlarımı bir gün
Göçen bir maden direğinin altında

Su akar kendir tarlalarından
Ah her şeyim...
Ben severim omuzlarımı bir gün
Savaşta, bir başka omuzun yanıbaşında
Yatakta bir ince omuzun yanıbaşında

Yol uzun, hava sıcak
Kırbaçlarım atımı varırım Kurtuba'ya...

İndiğini görürsem bir gün sığırcıkların
ve sürüler halinde, ovaya
İnsanların dünyayı bölüştüklerini hatırlarım
Bir daha...

Sevişirim ölürüm, savaşırım ölürüm
Doldururum çantama kara ekmek ve peynir
Varırım Kurtuba'ya...

saat beşte
akşamleyin

Ah ellerim ve kalbim
Herşey orada kaldı.
Keçeler keçeler ve portakallar
Kireç döktüler yere. Kara gözlüm, kalbim,
Halkımın fakir akşamlarıdır, biliyorum
Kanlı bir mendil diye bağlanan gözlerime
Kireç döktüler yere,
Bir duvarın dibinde
Bir deppoy'un önünde

Kiraz ağaçlarına ve sığırcıklara karşı
.....
Bir halkın gösterişsiz, sessiz cömertliğinde
Ölüm nasıl söylenirse öyle
İspanyol dilinde
ve her dilde...

obras
completas

Artık kat'iyen biliyoruz;
Halk adına dökülen kan
Sapı güldalı güzelliğinde bir bıçaktır.
Dişlerin arasında...
İspanya' da
ve her yerde...[293]

Hüseyin Cevahir'in çocuk arkadaşı Hüseyin Işık, daha ölümü tam olarak bilmediği bir yaşta öğrenir Piro Abi'sinin ölümünü. Sarsılır, bir insan başka bir insanı nasıl öldürebilirdi:

Babamın okuma yazması çok kuvvetli olmadığı için ilkokuldan beri günlük gazeteleri babama genellikle ben okurdum. Mayıs ayının son günleriydi; Şişli Meydanı'ndaki akşam tezgâhından aldığımız *Milliyet*'in akşam baskısında ufak bir sütunda "Maltepe'de iki Şaki kıstırıldı" haberini okudum. İçimde çok kötü bir duyguyla Piro Abi'yi düşündüm.
Ertesi gün, bir evin içinde rehin aldıkları Sibel Erkan isimli kızla birlikte ablukaya alındıklarını bütün gazeteler yazmıştı. Piro Abi, Mahir Çayan'la Maltepe'deki evde kıstırılmıştı.
1 Haziran öğlen saatinde radyodan, "Hüseyin Cevahir yaralı, Mahir Çayan ölü ele geçirildi" haberini duyarak Şişli 19 Mayıs İlkokulu'na gittim. Oturduğum sıradan dalgın dalgın pencereden dışarı bakıp martıları seyredip durdum. O gün öğretmenim bana hiç karışmadı, tek soru dahi sormadı, ara sıra gelip kafamı okşadı. O sene 4. sınıfa gidiyordum ve öğlenciydim. Okul sonrası eve geldiğimde Piro Abi'nin öldürülmüş olduğunu evdekilerin ağlamaktan kan çanağına dönmüş gözlerinden anladım ve hemen odadan kaçarak zemin katta bulunan asansöre binerek en üst kata çıkıp tekrar alt kata indim, bunu ne kadar tekrarladım bilmiyorum.
O ana kadar bir insanın başka bir insanı öldürebileceğini bilmiyordum. O günden sonra çok uzun bir süre hiç et yemedim.

293. Turgut Uyar, "Federico Garcia Lorca İçin Üç Şiir", *Her Pazartesi*, Gerçek Yay., 1968.

Düzgün Cevahir, daha birkaç hafta önce İstanbul'a gelmiş, Işık Ailesi'nin evinde oğluyla görüşmüş, onu Almanya'ya götürmek için ikna etmeye çalışmıştı. Ancak oğlu, Pir Sultan Abdal'ın söylediği gibi "Dönen dönsün / Ben dönmezem yolumdan" demişti. Hüseyin Cevahir'in babası oğlunun Maltepe'de kuşatıldığını Almanya'da öğrenmiş ve hemen uçakla İstanbul'a gelmiş, Maltepe'ye gitmişti. Ancak elinden bir şey gelmesi mümkün değildi. Biricik oğlu, Ehlibeyt'ten gelen Baba Mansur Ocak'ının bir Seyyidi, kendisi dışarda çaresizce beklerken, o mübarek vücudu kurşunlarla parçalanarak öldürülmüştü:

> Olaydan birkaç hafta evvel, hemşehrilerimiz beni Almanya'ya davet etmişlerdi. Yedirip içirip gezdiriyorlardı. Güzel vakit geçiriyordum. O yıllarda Köln Radyosu'nun haftada yarım saat Kürtçe yayını olurmuş. İşte o programı dinleyen hemşehrilerimiz, radyodan duymuş, Hüseyin'le Mahir bir evde küçük bir kızı rehin almışlar, operasyon olabilir, diye. Hemen bir uçakla beni İstanbul'a yolladılar. İner inmez oraya gittim. Kalabalıktı, asker, polis insan doluydu. Sonra aniden silahlar patladı ve kıyamet koptu. Hüseyin'in ölüsünü çıkardılar, Mahir de yaralı yakalandı. Küçük kıza bir şey olmamıştı. Tek tek saydım; oğlumun vücudunda tam 83 (seksen üç) kurşun deliği vardı. Hüseyin 83 kurşun deliği ile defnedildi köyde.[294]

Hüseyin Cevahir'in cenazesi amcası Ali Kamer Cevahir'e teslim edildi. Bir otobüsün üstünde, doğduğu köye doğru yola çıktı. Fevzi Özkan, Hüseyin Cevahir'in Maltepe'de kuşatılmasından sonraki duygularını ve cenazesinin köye nasıl getirildiğini şöyle anlatıyor:

> Maltepe olayları sırasında ben Mazgirt'teydim. Sene sonu evraklarını Milli Eğitime teslim etmek için ilçeye gitmiştim. İlçede iki gencin on dört-on beş yaşlarında Sibel Erkan adında bir kızı Maltepe'de üç katlı bir evde rehin aldıklarını öğrendim... Kuşatma elli bir saat sürdü. Biz evde dakika dakika radyodan dinledik. Evden yeteri miktarda para aldım üzerime yola çıktım. Önce Elazığ'a gidip oradan da uçakla İstanbul'a gitmeyi kararlaştırdım. Zaten gitmeden önce bu iki kişinin Hüseyin'le Mahir olduğunu radyodan öğrenmiştim.
> Köyde üzerime sanki bir pus düştü. Güpegündüz her yer kapkaranlık oldu sanki. Hava bozuldu, bütün millet yasa boğuldu. Bizim köy ile

294. https://t24.com.tr/yazarlar/murat-bjedug/44-yil-once-katledilen-huseyin-cevahirin-babasi-anlatiyor-vucudunda-83-kursun-deligi-saydim,12015

Elazığ arası bir saat sürer. Hemen yola çıkarak, Tunceli ile Elazığ arasındaki ırmağın üzerindeki köprüye gittim. Oradan bir jeep'e binerek Elazığ Havaalanına gitmek üzere yola çıktım.
Yolda bindiğim jeep bozuldu. Bu arada jeep'in radyosu on üç haberlerini veriyordu. Dediler ki Mahir vuruldu, Hüseyin Cevahir yaralı olarak ele geçti. Mecburen geri döndüm. Köprünün üzerindeki kahvehaneye geldiğimde haberler hâlâ devam ediyordu.
Haberlerin bir bölümünde bu defa "Hüseyin Cevahir vuruldu, Mahir Çayan yaralı" diyerek haberi düzeltmişlerdi. Eve geldim. Öncelikle daha ev halkı Hüseyin'in yaralı olduğunu sanıyorlardı. Bunun üzerine herkes radyoları saklamıştı. Büyük bir moral bozukluğu var orada bulunanlarda...[295]

Militan faşist bir grup Kayseri'ye yakın bir yerde yolu kesiyorlar. Orada bir itiş kakış oluyor ve bu itiş kakışta tabut yere düşüyor...
Tabut tekrar nezaret edenler tarafından arabaya yerleştiriliyor. Amcası, Hüseyin öldüğü için artık korkacak bir şey yok, artık dünyası yıkılmış, gözü hiçbir şeyi görmüyor ve yola devam ediyorlar. Köyün araba yolu yoktu, köye bir saatlik mesafede arabadan indirmişler. Bize haber verdiler, biz de oraya hareket edecektik.[296]

Cevahir'in Maltepe'de geçirdiği zaman diliminde ve sonrasında bir ölü olarak döneceği köyünde yaşananlar tragedya gibidir. Maltepe'de kuşatılan iki kişiden birinin Hüseyin Cevahir olduğu anlaşılınca köyde bir korku rüzgârı esmeye başlar. Korku, insanın asla kaçamayacağı bir duygudur; sadece yaşanan zamandan değil, gelecekten de, geçmişten de beslenir. İnsan, cesaretini artırmak için nasıl geçmişin ölü kahramanlarını çağırırsa, korktuğu zaman da istemeden geçmişin hayaletlerini çağırır. Geçmiş, şimdi'ye bir yılan gibi dolanır. Hüseyin Cevahir'in "hükümet"e isyan etmesi, hemen köy büyüklerinin aklına 33 yıl öncesini (1938) getirir. Acaba, bu yüzden, aynı şeyler mi yaşanacaktır?

Köyün yaşlıları, ileri gelenleri birbirleriyle hiç konuşmadan, belki de hiç bir araya bile gelmeden birbirlerinin gözlerinden ne dediklerini anlayarak tartışırlar. Yüce Korku acaba ne istiyor? Şu sonuca varırlar: Buraya geldiklerinde "onlar", geçmişin hayatı silip süpüren ölüm makineleri, bizim "asi"den en ufak bir iz bile bulamamalıdırlar... En anlamsız çözümler, o anda en anlamlı çözümler olarak görünür. Cevahir'in kitapları vardır, notlarını

295. Musa Kaplan, "Fevzi Özkan", *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 123-124.
296. Musa Kaplan, "Fevzi Özkan", *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 142.

aldığı, şiirlerini yazdığı defterler... Ailenin iki büyüğü korkuya adaklarını sunarlar: Hüseyin Cevahir'in sandıktaki emaneti, ölüsü köye gelmeden yakılır. Cevahir'in kız kardeşleri Güneş ile Fidan, bu dehşet anlarının tanıklarıdırlar:

> Ağabeyim...çok kitap okuyan biri olması sebebiyle çok kitabı vardı. Kitapları bir sandığa yerleştirmişti ve anneme "Bu kitapları ben bir yere dizeceğim, sakın benden habersiz sandığı açmayın" demişti. Fakat nasip olmadı o kitapları dizmek ona. Maltepe olayından önce o sandığı iki yaşlımız (babamın amcaları) bizden habersiz götürüp, içindeki tüm kitapları yakmışlar.[297]

> Biz ağabeyimi yaralı biliyorduk. Dayımlar annemi almaya çocukları göndermişler. Annemi Tunceli'de doktora götürüp nesi var bir baktıralım demişler. Biz köyde iki kız kardeş kalmıştık. Diğer kız kardeşlerim annemle birlikte gitmişlerdi. O ara ağabeyimin kitapları yakılmış ve eşim de eve gelmişti. Kitapların yakıldığını gördüğünde çok sinirlendi ve babaanneme kızdı ve şöyle bir cümle sarf etti: "Niye yaktınız kitapları, artık sahibi de yok."[298]

Fevzi Özkan, Hüseyin Cevahir'in daha cenazesi gelmeden kitap ve defterlerinin yakılmasına böyle haykırarak tepki gösterir: "Niye yaktınız kitapları, artık sahibi de yok!"

Cenaze "meydan"ının Antigone'si[299] Fevzi Özkan, kitapların ve defterlerin yakılmasına tepki göstermekle kalmaz, yapılmazsa olmayacak son bir görevi daha vardır:

> Birden aklıma geldi, Hüseyin'in bir resmi vardı bizim evde, resmi kartonun üzerine yapıştırdım ve cenazenin bulunduğu yere gidip tabutun üzerine yapıştırmıştım. Cenazeyi ben gittiğimde on beş yirmi dakikalık bir yere bırakmışlardı. Köyden yaklaşık elli altmış kişilik bir insan gitmiştik. Onlarla omuzlara alıp köye kadar getirdik.
> Köye gelişte köyde ve civar köylerde ne kadar halk varsa oraya gelmişlerdi köy mahşeri kalabalıktı. Bir ara öyle bir inilti geldi ki bu inilti köyde yankılanmıştı. Bu yankı insanın ciğerini parçalıyordu. Başkaca bir şey düşünemedim. O acıyla ilk aklıma gelen şeyi gerçekleştirdim.[300]

---

297. Musa Kaplan, "Güneş Cevahir Çakmak", *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 156.
298. Musa Kaplan, "Fidan Cevahir Özkan", *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 143.
299. Antik Yunan tragedya yazarlarından Sofokles'in tragedya üçlemesinin son oyununa adını veren kahraman.
300. Musa Kaplan, "Fevzi Özkan", *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015, s. 143.

Hüseyin Cevahir'in "arkadaşı", "kardeşi", "öğretmeni" Fevzi Özkan'ın aklına ilk gelen şey, tabuta yapıştırdığı fotoğrafın altına Cahit Sıtkı Tarancı'nın bir şiirinden üç mısra yazmak olur. Kitap ve defterlerin yakılmasının acısını bir parça dindirmek istercesine, hep "siz" diye hitap ettiği, hep saygı duyduğu Hüseyin Cevahir'i bu şiirle uğurlar:

Kapımı çalıp durma ölüm,
Açmam;
Ben ölecek adam değilim.[301]

Hüseyin Cevahir, bir seyyid olarak hayata gözlerini açtığı köyünde toprağa verilmiş; öğrenciler ve işçiler tarafından sevilen bir lider; yetenekli bir edebiyatçı ve THKP-C manifestosuna hayatıyla can veren kararlı bir devrimci önder olarak tarihteki yerini almıştır.

301. Cahit Sıtkı Tarancı, "Ben Ölecek Adam Değilim", *Otuz Beş Yaş: Bütün Şiirleri*, (der. Asım Bezirci), Can Yay., 1983).

Hüseyin Cevahir'in Yayımlanmış Yazıları

AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ

yeni eylem

EŞBER YAĞMURDERELİ
HÜSEYİN CEVAHİR
AHMET İNAM
İLKER AKÇAY
NİYAZİ ÖZSAN
HALÜK ŞAHİN
METİN GÜVEN

YIL: 1 NİSAN 1968 SAYI: 1 İKİ BUÇUK LİRA

KALIN ÇİZGİLERLE EDEBİYATIMIZIN DÜNÜ

HÜSEYİN CEVAHİR

Türkiye düşün tarihinin en devingen yılları yaşanıyor şimdilerde. Bir taraftan eyleme dönüşen ve halkın bilinçli desteğini sağlama yolunda olan toplumcu düşünce diğer taraftan bu düşünce biçiminin kuramını yapan düşünürlerin kitapları, yazıları, incelemeleri.

Günden güne değişen, oluşan bu ortam içinde okurlar ve yazarlarca en çok tartışılan, konuşulan, üzerinde ilerigeri söz söylenen bir başka konu da sanat - özellikle edebiyat - oluyor. Açık oturumlar, soruşturmalar gün geçmiyor ki bir dergide yer almamış olsun. Herkes kendine göre, işin derinine inmeden ucuz, pahalı karşılıklar veriyor bu sorulara. Kimi çıkmazda olduğunu, battığını kabul ediyor. Ama «çıkmazın güzelliklerine» dalıp gidiyor. Kimi daha dipdiri, sapasağlam olduğunu, aslan gibi olduğunu söylüyor. - Öyleyse nedir bu telaş? - Kimi 1961 Anayasa'sının getirdiği özgürlüklerin okuyucuyu toplum - bilimle uğraşmaya ittiğini söylüyor, kimi keşke «basitlik yapsaydık» diye düşünüyor, yazıyor. Kimi de birşeyler yazıyor ama hiçbir şey diyemiyor.

Karşılıkların, eleştirilerin, incelemelerin büyük kısmı sorunu bir yönüyle ortaya seriyor hemen hemen. Ama böyle önemli - hele bugünlerde - bir konuyu tek sebeple açıklamanın olanaksızlığına değinmiyor kimse.

«Her çağ kendi sanatçısını getirir»

Sanırız ki, hiçbir zaman Türkiye'nin bu denli çok ve etkin okuyucusu olmamıştır. Gerçekten bilinçli, kültürlü, çağına göre düşünmenin olanaklarına ermiş okur sayısı her geçen gün daha da artmaktadır. Yalnız

bir önemli eksikle: Edebiyat daha doğrusu sanat kültüründen yoksun olarak. Edebiyat kesiminin havası hiç de iç açıcı değil. Yıllanmış ve hiç bir niteliği olmayan kitapları bölük - pörçük çevirerek Türk edebiyatına yön verdiklerini sananlarla, yersel özellikleri olmayan yazılar bastırarak yeni akımlar yaratabileceklerine inananlar kafalarını ellerinin arasına aldıkları zaman daha olumlu düşünmelidirler. - Büyük iyimserlikle - Neden edebiyat kültürü edinmiş okuyucu sayısı azdır?

Öte yandan toplumcu - gerçekçi edebiyatın yürekler parlatıcı durumu. Zaman zaman propoganda edebiyatına dönüşen - hatta aşan - şiirler, öyküler. Okunamamak yine de.

İşte genel havası edebiyatımızın.

Çok ilerilere gitmeden bu genel havaya gelişi, gelişin getirdiklerini ve geleceğini incelemekte yarar vardır.

İlk kez eski şöhretlere - kırpılıp yıldız yapılırlar bazan. Büyümelere - karşıt bir kampanya «Resimli Ay» dergisiyle başlatılır. Bir yandan siyasi bir dergi oluşu, bir yandan çok yaşıyamaması pek uzun sürdürmez bu karşı - çıkışı.

1925 lerin ve sonrasının edebiyatı genellikle belirli koşulları benimsemiş topluluklardan çok, bireysel çıkışlarla doludur. Değersiz bir sürü yazarın, ozanın yanında değerlilerin isimleri ve etkileri şimdi de sürmektedir. Tek çıkışları toplu bir şekilde vermenin güçlüğü göz önüne alınarak, bunların birer birer alınıp incelenmesi daha az güç ve daha yararlı olur. - Hatta masallar, halk şiirleri, Dede Korkut türküleri köklü incelemelerle bugünkü yazarlarımıza hem ışık tutar, hem Anadolu edebiyatının geniş bir değerlendirilişi yapılmış olur. -

Toplumcu anlayış geleneğini dışarda bırakırsak - bu görüşün yazarlığını yapanları da guruplandırmak iyi olacak - ilk kuşak Garip hareketidir. -Hecenin beş şairi, yedi meşaleciler, Fecr-i Âti... bir yana. Bunlar hem tam bir anlayışın sürdürücüleri, hem de bir gurup niteliği taşımazlar. Daha öncelerde servet-i Fünun -

Aruza ve heceye karşı özgür koşuk Nazım Hikmet, H. İ. Dinamo, Ercüment Behzat, A. H. Çelebi tarafından benimsenmeye başlanır. Yine de şiirin biçiminde yapılan bu değişiklik yer yer uyaklarla zenginleştirildiği için Garipçilerin uyandırdığı büyük tepkiyi uyandırmaz. Garipçiler tüm olarak bir geleneğin dar kalıplarına karşı çıkarlar. Şiirlerinde de sanki istediklerini veriyorlarmış. Ya da eleştiriyorlarmış gibi bir hava sezilir. Özellikle Orhan Veli'de bu belirginlik açıktır. - Bir bakıma Garip

denince sacayağından ilk akla gelen isim Orhan Veli oluyor. Belki öldüğünden, belki de Melih Cevdet - Oktay Rifat ikilisinin daha sonraları aynı anlayışı sürdürmemelerinden. -

Türk şiirinde yenilikçiliği incelerken bir çok yabancı ozanın, özellikle Fransız ozanlarının üzerinde durmak gerekiyor. Baudlaire, Rimbaud, Malarmé, Verlaine bunlardan birkaçıdır. Yerli ozanlarımızdan da yukarda belirttiğimiz ozanların şiirlerini çevirenlerin etkileri çok olmuştur. Garipçilerin üzerinde - kendileri de çevrimişlerdir - En azından onların şiirlerine bir karşı - koyuş olarak alınırsa bu etki görünür. 1940 larda ağırlığını Türkiye'de de duyuran İkinci büyük savaş. Savaşın getirdiği faşist yönetim. Ve bu yönetimin koşulları içinde Garipçilerin şiiri daha iyi anlaşılır.

«Benden önce gelmiş ressamların resimlerinin bendeki nicel birikimlerinin bir nitel dönüşümüdür benim resmim».

Kendilerinden önceki kuşakların büyük duyarlılığına, sözcük oyunlarına karşı bir başkaldırmadır Garipçilerin şiiri. Bir başka ince duyarlılıktır da aynı zamanda. Şekilde herhangibir sınırlamayla zorlanmaksızın «yeni güzellikler» vermenin yolunu denerler. Günlük yaşantının, belki de en büyük kavganın küçük kesintilerini bir bıçak keskinliğiyle örerler. İğnelemeleriyle, alaylarıyla faşizme başkaldıran kişilerdir. -Nitekim Oktay Rifat'ın ve Melih Cevdet'in daha sonraları toplumcu - gerçekçi şiirler yazmaları daha o günlerde böyle bir öz taşıdıklarının kesin kanıtıdır. - Gücünün yetmediğiyle alay etmektir. Garipçilerin şiiri. Çocukluğun güzelliğini taşıyaraktan. Ve o güç yetilmiyenler göçüp gitmişlerdir. Oysa Orhan Veli vardır. Melih Cevdet - Oktay Rifat olacaklardır.

Garipçilerden sonra gelenlerin bir kısmı küçük, basit, iğnelcyici şiir yazmayı kolay sanarak aynı yola sapmışlardır. Hattâ aynı yöntemleri benimseyerek. Aynı yöntemlerle, aynı anlayışla bir kuşağı aşmak olanaksızdır. Ve de sanatın yaratıcı gücünü gölgelemektedir. Her şey çağında, yerinde değerlidir, öyle de değerlenir. Garip hareketi şiirde bir halk hareketi olarak da değerlendirilebilir. Belirli bir azınlığın beğenilerine seslenmek yerine doğrudan halkın beğenilerine seslenir. Halkın olaylar karşısındaki soğukkanlı ve alaycı tavrına benzer. Suya sabuna dokunmadan herşeye saplar bıçağını aslında. Bir sustalı gibi kısa ve kesin fırlar.

Gerek nesir yazılarında, gerekse Garip önsözünde Orhan Veli - ki Garip'in kuramını yapmıştır. - Şiirin halka dönük olmasını, bir işlevi olmasını savunur. İkinci dünya savaşını, Hitler'i, Hiroşima'yı alır, inceler.

Her ne kadar Orhan Veli - Melih Cevdet - Oktay Rifat şiiri çok kuru, imgesiz olması bakımından verilebilirse de ardından imgeli, karmaşık.

duyarlı, ağlamaklı 1950-60 kuşağını getirdiğinden şiirimize yaptığı büyük etki yadsınamaz.

1950-60 arasında yazanlara bir kuşak olarak bakılabilir mi? Tartışmasını yapmadan şunu belirtmekle yetinelim. Belirli bir anlayışı sürdüren ozanların, yazarların yanında tek olarak kendilerini sürüdürenler, aşanlar da çoktur. Ama hem toplumsal yapımızın geçirdiği değişikliğin yazına yaptığı etkiyi yerine koyabilmek için, hem de son yıllarda çok tartışıldığı için öyle incelemekte yarar umuyorum. - Ayrıca 1950-60 döneminin gerçekten iyi yapıtlar veren ozanlarını, öykücülerini, romancılarını daha sonraları tek tek inceleyeceğimden, şimdilik toplu bir bakışta sankınca görmüyorum. -

Ta Gariplerden başlayarak bugüne dek gelmenin zorluğu ortada. Önce çok uzun bir zaman bölümünü kapsadığı için ayrıntılarıyla incelemek olanaksızlaşıyor. Bir dizi halinde vermek bir ay gecikme ile kopukluklar yaratıyor. İlerki incelemelerimde yazarları çağlarından soyutlayarak veremiyeceğime göre; yeri geldikçe yapacağımız araştırmaların daha verimli olacağına inanıyorum.

Bir yandan edebiyat adına çağımızın çok dışında kalmış bayağılıklara, ucuzluklara kanat geren bir anlayışın adamı olarak süregelenler vardır. Geniş maddi olanaklarıyla edebiyatımıza çağdışı bir tutuculuğu sistemli olarak yerleştirmek istemektedirler. Diğer taraftan belirli bir kadronun değişmezliğine inanıp, başka bir biçimde tutuculuk sürdürülmektedir. Yıllardır hiç değişmiyen - değişen koşullara, anlayışlara karşın - anlayışlarıyla varolanlar da öte yandan eleştirinin ve incelemenin azlığı, üstüne üstlük oturmamışlığıda bir başka sorun.

Bütün bunlar için 1950-60 kuşağı kendini yargılıyor. Yürekliliklerine ve içtenliklerine diyecek yok. Ama öz eleştiri geleneği olmayan bir yerde - en azından çevrede - adamın kendisini yargılaması öznellikten kurtulmuyor doğal olarak. Önce kendimizi eleştirme geleneği edinmeliyiz bence. Hiç olmazsa genç kuşak bunu yapmalı. 1950-60 kuşağı bu yürekliliği gösterdiği için - eksikliklerine, bir takım duygusallıklardan kurtulmasına karşın - kutlamaya değer. Ayrıca genç kuşağın kazançlı yanı az da olsa toplumcu bir eğitimden geçebilmesi ve bu olanağı bulabilmesidir. Önceki kuşakların bir başka olumsuz yanı da birbirlerini iyice tanımaması, okumaması ama eleştirmesi - hoş buna pek eleştiri de denmez ya! Dedikodular, kemirmeler, yüze gülüp arkadan vurmalar -

Şu son iki yıl içinde çok şey yazıldı 1950-60 kuşağı üstüne. Yıkılmış bir kuşak mıdır? Böyle bir yargıya varmak insafsızlık olur en azından. Eğer bir kuşak bütünüyle birşeyler verebilmişse - biyolojik olarak

tümü yok olsa da - yıkılmış sayılmaz. Yıkılmak pek acı oluyor doğrusu. Aslında yersiz bir sözcük. Çıkmaz. O daha kötü.

Gerçi 1950 - 60 dönemi içinde yazmaya başlayıp da bugün adı bile anılmayanlar vardır. Ellerini eteklerini çekip gittiler. Bunu olağan karşılamak gerekir. Hiç bir çağ gösterebilir miyiz her yazarı on sene içinde unutulmamıştır? Garip bir alışkanlıkla 1950 - 60 kuşağına «ikinci yeni» diyenler de oluyor. Eğer böyle yanlış bir yerine koymayı yapmakta diretenler varsa gerçekten onlar için 1950 - 60 dönemi tam bir çıkmazdadır. Ama ben böyle düşünmüyorum. Örneğin bir Edip Cansever, bir Turgut Uyar, bir Cemal Süreya, bir Ülkü Tamer çıkmazda değildirler. Ayrıca pek bulvarda da sayılmazlar. O başka.

Genç kuşak - bugünkü ortamda bir umuttur onlar. Arayış içindeki şiire, öyküye, romana onlar gerçek yerlerini kazandıracaklardır. Türkiye'nin büyük ve sessiz oluşumu içinde kişinin eşyayla ilişkisini, iç gerilimlerini, dış dünyanın iç yansımını bilinç değerlendirmelerle onlar aktaracaklardır. - dönüm noktasında görevini yapabilmek için kendisinden önce gelen kuşakları iyi değerlemelidir. Özellikle de yakın - geçmiş kuşağı.

1950 - 60 kuşağı gerçekten talihsiz midir? Talihsizliğini genç yaşta yazmalarına bağlıyabilir miyiz? Bağlarsak doğru olur mu? Bence böyle bir değerleme yanlış olur. 1950 - 60 döneminde toplumcu şiir anlayışının kavgasını sürdürenler baskıların, kovuşturmaların kahramanları olmuşlardır. Onlara hiçbir zaman ozan gözüyle bakılmamış, hep büyük patlayışların hazırlayıcıları olarak bakılmıştır. Oysa 1950 - 60 dönemi toplumcu ozanlar için - şiir açısından - pek başarılı sayılmaz. Bir iki iyi örnekten sonra sindirmelere göğüs gerilememiş, üstü kapalılığa, anlaşılmazlığa doğru gidilmiştir. Bu konuya da sırası geldikçe ayrıntılarıyla değineceğim.

1950 - 60 kuşağını bir bakıma Garip'in titreşimsiz ve «şiirsel olandan» uzak savından doğmuş bir karşıt-sav olarak da değerlendirebilirim. Yine Garip'in açık seçik anlayışının karşıtı «gizlemli olma» «üstü kapalı, anlaşılmaz olma» olarak da ortaya koyabilirim.

Yalnız şunu belirtmekte yarar var. Belli bir akışın, değişimin olacağı zamanlar kesinlikle tartışma ortamı hazırlanır. Eleştiriler, incelemeler, değerlendirmeler yapılır. Ve bu değerlendirmeler ışığında zaten varolan itim yeni özlerle, biçimlerle çıkan kuşakların doğuşunu hazırlar. En azından ivedileştirir, hızlandırır.

Bu küçük açıklamanın ışığında 1950 sonrasına bakacak olursak, ünlenmiş bir «eleştirmen - denemecinin» ozan diye, şiir diye neler getirdiği konusunda daha olumlu yargılara varılmış olur.

Örneğin Nurullah Ataç'ın 3.Şubat.1952 tarihli Pazar Postası dergisinde övgüden tanrılaştırdığı bir ozan ve bu ozanın bir şiirini görürüz. Bunun üstüne şiir yazılmazmış sanısı uyanır okuyanda. Bir de bakarız 1968'in Türkiye'sinde bir tek Allahın kulu genç, Ahmet Kabaklı'nın ozanlık yaptığını usunun ucundan geçirmez.

1950-60 kuşağı burdan yanlış değerlendirmeye başlanır. Bu arada bizim bugün yapmak isteğimizi bu kuşak 1951'lerde, 1952'lerde daha değişik bir biçimde yapmıştır. Peki o sıralar böyle şeyler yapıldığına göre bugün biz neden gereksinme duymaktayız? Benim üstünde durmak istediğim, 1950 sonrasında Türk sanatının -özellikle edebiyatının- çelişikleri ve zıtlıkları yeterince ortaya konamamıştır. Geniş incelemeler yapılamamıştır. Ve yine tekrarlıyorum edebiyatımız gelişim rayına oturmamıştır, oturtulamamıştır.

İlginçtir:

3.Ağustos.1952 tarihli -Pazar Postası'nda yine- o günün tartışmaları şöyle özetlenmektedir. Ya da özetlenebilir.

1 — «Ülkemizde... yapıcı otoritesi... sanat eseri üzerinde inanılır bir kıymet yargısına varan... kütle sanatkâr ilişkisi kuran büyük eleştirmen yoktur.»

2 — Edebiyat ve sanat dergilerinin dayanabileceği maddi koşullar yoktur.

3 — Okuyucu sayısı azdır.

4 — Aydınlar yerli yapıtlara ilgi duymamaktadır.

Bunun yanında bir sürü kısır çekişmeye girilmekte, günlük edebiyat politikası üzerinde tartışılacağına polemiğe girilmektedir.

Bugün de üç aşağı, beş yukarı aynı şeyler söylenmektedir. İşte bizim ayrıcalığımız burdan gelmektedir. Biz Türkiye'de yeterli bir okur sayısı bulunduğu kanısındayız. -Yüzde altmışımızın okuma yazma bilmemesine karşın- bizim kaygumuz asıl okuyucuyu edebiyata çekecek, onun günlük yaşantısına eklemede bulunacak bir ortamın yaratılmamasından ileri geliyor. «Kendi fildişi kulelerine çekilmiş» sanatçı pozları sökütürülmeğe çalışıldıkça da bu durum değişmeyecektir.

Ancak bilinçli birikimlerin zorladığı öncü akımların Türk yazınında çok kısa bir zamanda kendilerini göstereceklerı inancındayız. Bugünkü genç yazarlar geçiş döneminin talihsizliğini yüklenmişlerdir.

1951 lerde, 1952 lerde ümitli çıkışlarla gençlerin Türk şiirine gidetek yazınına soluk getirdiği sanıldı. Ama aradan beş-altı yıl geçmeden bu sanının tutarsızlığı kendiliğinden ortaya çıktı. Belitildi de. «... Yazının

başında da söylediğim gibi, şiirimiz tıkandı, yeni sözler, yeni düşünceler bulamadı. Bu bunalım şiirimizi derdemez bugünkü duruma götürdü; buna zorladı.» Muzaffer Erdost. Pazar Postası. 30.Aralık.1956.

Şu alaşılıyor. 1950 - 60 kuşağının ta 1956 larda tutarsızlığı, bunalımı ortaya konuyor. Bu 1950 - 60 kuşağı tarafından Ocak 1967 de yani 11 yıl gecikme ile yeniden ortaya konuyor. Toplu bir soruşturmaya gidilme gereği duyuluyor. «Yeni Ufuklar sayı 176 Ocak 1967» ve bu soruşturmalar 11 yıl boyunca sürüp geliyor. Tek tek dergilerin çeşitli sayılarında hep bu konu tartışılıyor. Sonuç değişiyor mu? değişen genellikle aynı tür yazı yazanların eleştirel tutumu oluyor.

Soluma ile Boğuntulu sokaklar arasında büyük ayrılıklar, değişmeler olmadığı halde; Demir Özlü'nün eleştirileri, soruşturma yanıtları arasında büyük çelişiler oluyor. Biz elbet insana durağan gözle bakmıyoruz. Ama eleştirel görüşlerini değiştiren bir yazarın yazış biçimini ve özünü değiştirmesi de gerekmez mi?

Örneğin 3.Şubat.1957 tarihli Pazar Postası'ndaki bir yazısıyla Ocak 1967 tarihli bir soruşturma yanıtı kesin çeliişler gösteriyor. Bu yalnız Demir Özlü için söz konusu değildir. Yazış yöntemini ve ereğini değiştirmeyen birçok ozanın, yazarın düşünceleri incelendiğinde aynı sonuç görülecektir.

Diyeceğim; bu denli gürültüye, çatırtıya bakarak Türkiye'de birkaç yazarın, ozanın dışında sanatın işlevi ve yararlılığı su götürmektedir. Bütün yakınmalar, didişmeler bundan çıkmaktadır. Bunlar çatırtının gürültüleridir. Ve yeni bir çıkışın da gürlemesiyle birlikte olmaktadır. Son birkaç aydır - bir yıl ya da - olumlu birtakım çıkışlar olmaktadır. Bir önceki kuşağın yazarlarında da bu tür olumlu çıkışlar görülmektedir. Örneğin : Ülkü Tamer'in Giyotin adlı uzun şiiri. Belki şiir yaşantısının en uç noktasına varmıştır burda Ülkü Tamer. Ve bu çıkış 1950 lerin, 60 ların, 63 lerin değil 67 lerin, 68 lerin çıkışıdır bir bakıma.

Genç ozanların sıkı izleyiciliği, araştırıcılığı. Türkiye çapında gelişen okuyucu kiltesi. Bilinçli bir toplumcu akımın yayılması. Bütün bunlar edebiyatımız için bugün pek yararlı gibi gözükmüyorsa da, aslında ilerde çok büyük katkıları olacağı inancındayız.

Baştan da belirtmiştim. 1940 - 68 dönemini derinliğine incelemenin olanağı yoktur bir dergi yazısında. Ama şunu belirteyim ki tek tek ozanları, yazarları ele alıp inceledikçe, eleştirdikçe yazar - okur çelişkisi, değerlendirmelerdeki zıtlıklar, terslikler kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Bu yazımı da aslında ilerde yapacağım ineclemelere ışık tutacağı umuduyla hazırladım.

yordam

iki aylık edebiyat dergisi

BİZİM KUŞAK ☐ BİR GEZGİN BİR ÇOCUKLA ☐ MATRA ☐ BİLİMDE BİR MODA GÖRÜŞ «STRÜKTÜRALİZM» ☐ OKUYUCU / KİTAP ☐ BİR KİTABIN DİNAMİĞİ; ÂŞIKANE ☐ ÇOCUK VE ALLAH'TA SİMGELER, GÖRÜNTÜLER, ÇELİŞMELER ☐ CUMARTESİ YALNIZLIĞI

HALÛK AKER / GÜVEN TURAN / HÜSEYİN PEKER / NUSRET HIZIR / HÜSEYİN CÖNTÜRK / AHMED İNAM / HÜSEYİN CEVAHİR / OYA AKER

SAYI 3 MAYIS – HAZİRAN 1969 2,5 LİRA

ÇOCUK VE ALLAH'TA SİMGELER, GÖRÜNTÜLER, ÇELİŞMELER

HÜSEYİN CEVAHİR

Çocuk ve Allah, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ikinci kitabıdır. 1935 - 1939 yılları arasında yazdığı şiirleri toplamıştır bu kitapta. 1940'ta basılmıştır. İlk şiir kitabı **Havaya Çizilen Dünya**'dır. Belirgin bir şekilde Necip Fazıl'ın etkisi gözükür. Buna karşın yine de kendine özgü havası, kişiliği olan bir ozanın muştulayıcısıdır.

Bu dönem şiirimizde türlü anlayışlar görülür. Bir yanda Nazım Hikmet ve diğer toplumcu-gerçekçi ozanlar, bir yanda Necip Fazıl, A. Kutsi Tecer, C. Sıtkı Tarancı... Daha önemlisi yeni bir kuşağın doğuşu. Garip hareketinin yarattığı gürültü içinde **Çocuk ve Allah** gerektiği yere konamamıştır.

Fazıl Hüsnü'nün şiiri belki Cemal Süreya'nın yazdığı gibi iki bölümde incelenebilir (**Yeni Dergi**, sayı 19). Bence kesin hatlarla iki aşama biçiminde göstermek biraz zor. Fazıl Hüsnü hızlı yazan, kendisini yavaş aşan bir ozan. Bu bakımdan her kitabı bir öncekinden büyük farklılık göstermediği gibi, onun çok az yenilenmiş, aşılmış bir biçimi oluyor. Aslında kendisinin de Cemal Süreya'ya anlattığı gibi (**Yeni Dergi**, sayı 19) doğal bir ozandır. Okuyarak kendisini bilemez. Bu açıdan bakınca Fazıl Hüsnü birden büyük atılayışlar yapamamıştır. Daha çok biri kimcidir. Hiçbir zaman uç noktaya dek gelememiştir. Şiirinin duvarlarını zorlamamıştır. Ama hep uç noktanın çevresine doğru yönelmiştir. Daha açık bir biçimde söylenirse, emeğin değil yeteneğin ozanıdır.

Fazıl Hüsnü'nün çağdaşları —hatta kendisinden öncekiler— uyağı şiirin içinde eritirken, o bu konuda gelenekçi davranmış, şiirde birtakım kalıplara sığınmıştır. Uyak kaygısı yüzünden dize sonlarına bazı gereksiz sözcükler getirmiştir. Bu dize işçiliği yapmadığından, salt yeteneğini kullanmasından ileri gelmektedir.

Fazıl Hüsnü'de asıl büyük olan kendi kökeninden herhangi birinin yapacağını en iyi biçimde yapmasıdır. **Çocuk ve Allah**'ta ozan olarak kasabalıdır. (1914 yılında İstanbul'da doğmuştur. Kuleli Askerî Lisesi'ni ve Harbokulu'nu bitirmiştir.

Ama bu onun kasabalı olmasını engellemez. Yaşamaya, dünyaya karşı takındığı tavırdan ötürü.) Türk toplumunun kasabalı tipi diğer toplumlardaki küçük kent kişisinden ayrı özellikler gösterir. Tutucu, giderek gerici bir niteliği vardır. Kasaba kökenli bir okumuş ozansa —daha ilk ozanlığını sürdürüyorsa, işin sonuna dek gidemiyorsa— geriye dönük, en azından anı tutan bazı saplantıları olacaktır. Bu yüzden Fazıl Hüsnü o çağlarda halkçı bir ozan bile değildir.

Fazıl Hüsnü'nün asıl etkinliği görüntüleri iyi kullanmasından, daha doğrusu şiirini görüntüler üstünde kurmasından ileri gelir. Bu iyi yanını bugün de sürdürmekte ve işi günlük olaylardan şiir çıkarmaya dek vardırmaktadır.

Çocuk ve Allah'ı oluşturan iki ana simge vardır. Kitabın adından da çıkarılabileceği gibi, bu iki simge «Çocuk» ve «Allah»tır. Allah'ı insanla içiçe bir varlık gibi görür. Bu görünümün dört ayrı biçimi vardır. Soyut Allah, somut Allah, çocuğun bakış açısından Allah ve Allah'tan uzaklaşmış olan büyüğün görüşüyle Allah. Dört ayrı görünüm yer yer birleşmiştir.

O küçük elbiselerle hayattan geçer
Kalbin ve Allahın en güzel yeri
(«O Küçük Elbiseler», s. 7)

Şiir baştan sona temizliği ve güzelliği işler. Çocuklar, çocukların küçük elbiseleri, elbiseleri diken gelinler, Allah, Allah'ın en güzel yeri. Bütün bunlar temizliği, iyiliği, belirli bir anda dondurmanın çabalarını tanıtlamaktadır. Kalp ile Allah arasındaki ilişki güzel bir çağrışım örneğidir.

Çocukların korkunçluğunu Allah'a ihtiyaçları olmayışına bağlar. Oysa çocuklar Allah'a en yakın varlıklardır. En çok onların Allah'ı içlerinde taşımaları gerekir.

Çocuklar korkunç Allahım,
Bebek yaparlar haçları
Uyurlar bütün gece
Yok sana ihtiyaçları.
(«Çocuklar Korkunç Allahım», s. 23)

Çocukların bir doğallığı, eşyayla ilişkilerinde yapmacıksızlık vardır. Haç gibi yapıştırılmış ağaçlardan (ki onlar birer tapınma aracıdır) kendi gönüllerince yeni şeyler yapmaktadırlar. Bu bir güzel yaratıcılıktır. Aynı yerden kalkan ozan da şiiriyle bunu geniş ölçüde başarmaktadır.

Herşey Allah kadar mevcut ve hareketsiz
Herşey namevcut.
(«Fiilsiz Dünya», s. 30)

Birinci dizede paradoks yapılıyor. Hareketsiz şey mevcut değildir. Hareketi yitiren de yitmiştir. Demek ki birinci dize kendi içinde bir «namevcut»luk taşımakta. Ama ikinci dize iyice pekiştiriyor. Bu bir bakıma ozanın durağanlığını da kapsıyor. «Filsiz Dünya» içinde ozanın fiilsizliği uzun boylu söz konusu değil.

Allahın eli gibi geç daima.

«Kuyusu derin Allah» deyimi, daha yeni ve güzel bir biçim içinde çıkıyor karşımıza. Aşırıya kaçmadan ve bilerek yararlanıyor Fazıl Hüsnü deyimlerden. Belki şiirin doğal akışı içinde kendiliğinden çıkıyor bu. Ne olursa olsun, konuşma dili

nin, halk deyimlerinin bilinç altındaki yığılmaları birden şiire fırlıyor. Sırıtmadan ve kolaya kaçmadan. Bu bir özümlemenin, sindirmenin doğal boşaltımı oluyor.

Fazıl Hüsnü bazı şiirlerinde dünyaya karşı tek başına duramaz. Doğrudan ya da bir başka araç yoluyla Tanrıya sığınır. Bu Fazıl Hüsnü için bir zorunluktur. Yatılı okulun sıkıntılı havası onu güçsüz kılmıştır. Sığıntıdır. Günahlarını affettirmek için kargaşa içindedir. Gerilimlidir.

Çocuğum sana yalvarıyorum
Ellerin çirkinleşmeden dua et.

(«Yarı Aydınlıklar Ki Sahipsiz», s. 130)

Çocuk büyüdükçe elleri çirkinleşecek. dualar kabul edilmeyecektir. Kendi kaçınılamaz sonuna varacak, gırtlağına dek günaha batacaktır. Müslümanlıkta birinin sevabı koca bir ülkeyi kurtardıktan sonra —Cenaze namazı— kendi yakınını haydi haydi kurtaracaktır.

Bir yandan ozanın, bir yandan batmaya aday birinin kurtuluşu zamanında yapılması gereken bir şeye bağlıdır. Bunun için kulla Tanrı arasına başka araç sokmaktadır. Ama ozanın bütün şiirlerine böyle bir havanın egemen olduğunu söylemek haksızlık olur. Şiirindeki başkaldırıyı, direnişi görmezlikten gelmek, yadsımak bizi yanlış sonuçlara götürebilir.

Bu karşı çıkış belki modern anlamda bir başkaldırmanın özdeşi değildir. Herhangi bir öğretiden kaynaklanmamaktadır. Ama ilerde olabilecek bir kurtuluşun çekirdeğini taşımaktadır şimdiden.

Bir an yaşıyorum ki sahibi yok, Allahı yok
Hasretini çektiğim bir dünyaya doğuyorum henüz şimdi.

(«Bir Anın İçinde Memleket», s. 63)

Kopuş çok kısa bir zaman parçasını kapsar. Bu yüzden ozan süreyi «an» olarak saptar. Ama bu bir anlık yaşayış geniş ufuklar açmakta. Birden genişlemiş, hafiflemiş, dibi olan —nasıl olur ki— bir boşluğun içine düşmekte. Yumuşak, hafif. Özlemini çektiği bir dünyaya doğar böylece... Kendi asıl dünyasına.

Şu artık bir gerçektir: Çocuk Allah'ı genellikle somutlar. Fazıl Hüsnü de çoğu kez çocuksu deyişlerle ve çocuğun bakış açısından Allah'ı somut olarak yakalamaktadır. Bu arada büyük bir gerçeklik içinde Allah kavramının çocuğa çevresi tarafından aşılandığını, aslında çocuğun bu belletiş dışında Allah üstünde pek öyle uzunboylu durmadığını göstermektedir.

Çocuklar korkunç Allahım
Elleri, yüzleri, saçları.
Uyurlar bütün gece
Yok sana ihtiyaçları.

(«Çocuklar Korkunç Allahım», s. 23)

Çocuk ve Allah'ta insan-Tanrı ilişkisine değindikten sonra kitabın öbür simgesine gelelim. Bugünkü şiire ışık tutması bakımından önemli bir sorun. Bunu Fazıl Hüsnü'nün şiir akışı içinde yakaladığımız ve yerine oturttuğumuz anda sorunu geniş bir yanıyla açıklığa kavuşturmuş olacağız.

Çocuk'kitapta önemli bir öğe. Çocuğun ve çocukluğun türlü anlamlarına, kullanılış biçimlerine rastlıyoruz. Önce çocukla çocukluğu ayırmak gerekiyor. —Kesin

çizgilerle değil. Yine çocuk cins ismiyle çocukluk kavramı arasında büyük ilintiler var. Bu iki sözcük de Allah'ın kullanılışında olduğu gibi içiçe giriyor.—

Simge olarak çocuk. Temizliğin ve suçsuzluğun simgesi. Bu ikisinin birleşiminden Allah'a yakınlık ve mutluluk çıkıyor. Şöyle de söylenebilir: Çocuk, düzenin henüz oluşturmadığı —ki bu oluşturma hem bozulmaya yöneliktir— bir varlıktır. İnsanlığın yüce yanını —metafizik bir insancılık sözkonusu edilmiyor— içinde taşımaktadır. Bu yüzden iyidir, güzeldir. Ama bir gün o da bu amansız çarkın dişlileri arasına girecek, sonunda bozulup yeni bir biçime bürünecektir. Bozuk düzenin yarattığı yeni insan ancak çocuk yanıyla ve çocukluk anılarıyla sevilebilir.

Ablacığım nerde o günler
Yeşil erik yerdik sadece
.....
Yazık ama itiraf edeceğim
Seni seviyorum daha az.
(«Ablamla Aramızda», s. 9)

Örnekteki son iki dize bir bütünün çözümlenişidir. Birinci bölümdeki tatlı anılardan sonra üzülerek bir gerçeği itiraf ediyor. Çocukluğu geride kalmıştır. Ablası çocuklarıyla uğraşsa da daha az sevimlidir. Yukarıdaki açıklamaları kanıtlayan bir başka örnek (bu konuda pek çok örnekle doludur kitap) «Korku» şiiridir. Büyük insan gözüyle gördüğü binalardan, gecelerden, hemen hemen herşeyden korkmaktadır.

Korkuyorum değerken karanlığın hayatına
Bu binalardan ki yaşamaz.
Yüzüme mesafelerle temas eder
İnce bir serinlik uykudan daha az.
(«Korku, s. 13)

İlk dizedeki «karanlığın hayatına» tamlamasını «hayatın karanlığına» diye değiştirebiliriz. —Bu ozanın böyle yazması gerekirdi anlamına gelmemeli. Gereksiz bir işgüzarlık olacak yoksa.— Her şeyden korkan çocuk —daha doğrusu koca adam— annenin ellerine sığınmakta, ondan yardım dilemektedir.

Korkuyorum anneciğim nerde ellerin
(«Korku, s. 13)

Gözlerini annesine açan ve hayata ona alışmakla başlayan insan, büyüdükçe bu duygusu bilinçaltında bir yere itilmektedir. Çocukluğa dönüş özlemi ve annenin elleri ozanda bilinç noktasına ulaşmış ve onu bir haykırışa götürmüştür.

Çocuk ve Allah'ta yaşayan bir çocukluk vardır. Bu ozanın deyişinden çıkarılabileceği gibi kendi çocukluğudur. Çocuğuyla çocukluğunu iyice kaynaştırmıştır. Çeşitli biçimler altında görünen bileşimi kuvvet kollarına ayırırsak, her kuvvet kolunun diğeriyle yaptığı bileşkelerin ortak bileşkeni çocuk ve çocukluk oluyor. Bu ikisinin hem bileşkeni hem de çelişkeni Allah'tır.

Özetlersek:

Temizlik ve suçsuzluğun simgesi olarak çocuk. İkisini içeren Allah kavramlarının ortak bileşkesi.

Kendi çocuğu ve çocukluğu. Oğütler, yalvarmalar, arayış.

Genel olarak çocukluğa duyulan özlem.

Büyümenin yarattığı tragedya.

Fazıl Hüsnü'nün çocukluğa duyduğu özlemi ölçü olarak alınırsa, geriye dönüşü —zaman bakımından— gericilik sanılabilir. Oysa ben bu sanıya karşıyım. Çocukluğa duyulan özlem asıl bu kötü yaşayış biçiminin koşullandırdığı insanın bir ileri atılımıdır. Fazıl Hüsnü'nün bu atılımı o gün için sosyalist düşünüş biçimini gerektirmeyebilir. Çıkmazın çıkışına bir zorlama, omuz vermedir.

Sen benim çocuğum nerdesin,
Aşka ve cesarete gitmiş.
(«Ninnisiz», s. 122)

Ya da «Sen benim çocukluğum nerdesin/Aşka ve cesarete gitmiş» Bu sevisiz ve korkak dünyanın içinde ozanın tek dayanağı çocukluğu oluyor. Bu tavır Fazıl Hüsnü'yü düşünce olarak olumlu bir noktaya getirmiştir. —Şiirde değil belki.—

Masalların çağdaş edebiyat için geniş bir kaynak olduğunu hep biliriz. Fazıl Hüsnü de suçluluğuna masalımsı bir yan katar. Masal öğelerinden yararlanır.

Taşlayınız beni merakla ve uzaklardan
Yeni birşey keşfeder gibi.
Bir hayvan kadar mağrur ve kanlıyım;
Taşlayınız üstümdeki nasibi.
(«Veraset», s. 169)

Şiirin özgün bir adı var. Mirasının kimseye kalmasını istemiyor. Gizli bir suçluluk şiirde. «Merakla taşlayın» istiyor. Ayrıca kimseye de bulaşmasına gönlü elvermiyor. Uzaklardan. Kendinde olanın (suç, kötü) başkasına sıçramasına karşı.

Ve sürdürüyor şiirini:

Şehveti ve Allahı ayırt-edemez,
En eski bir çocukluk vakti kadar.
Taşlayınız heykeller gibi esrarımı.
Memnun olsun ağaçlar.
(«Veraset», s. 169)

Gizli yan daha da açıklığa kavuşuyor. Bu korkunç gerilimin, trajiğin ağır havası içinde gitgide bunalıyor. Gizemli ve bir heykel kadar ağır, soğuk yanı kopsun istiyor. Böylece (serinlik vuracak ağaçlara) sevinecek doğa.

Bunu bir başka şiirinde de şöyle dile getiriyor:

Rabbim merhametin vardır,
Hülya ver şu lezzet karanlıklardan.
Akşam dualarından sonra
Kanımın hayvanlığı avuçlarında kalan.
(«Rabbim Merhametin Vardır», s. 171)

Dinin koşullandırdığı bir kişidir artık. Babası Kur'an okur. Gözlerini Arapçaya, kulağını ezana açmıştır. Nice akşam dualarından, Allah'a uzanan ellerden sonra avuçlarda kalan günahkâr bir kanın tortusudur. Yine de doğulu mistisizmi içinde Tanrı'nın acımasına (merhametine) sığınmaktadır. Suç işlemiş olma duygusu **Çocuk ve Allah'ı** oluşturan bir başka çelişmedir. Bu psişik gerilim keskin bir biçimde kimi şiirlerinde ortaya çıkar. Yalnız bu yanıyla Fazıl Hüsnü'yü alıp incelemeye değer.

Benim önemle üstünde durmaya çalışacağım bir başka olgu **Çocuk ve Allah'ı** bütünleyen görüntüler olacak. Bir bakıma dış dünyanın, maddenin oluşturduğu insan bilincinin ince bir duyarlılık ve gerilimle nasıl «yeniden yaratıcılığa» dönüş-

tüğünü göreceğiz. Bu bitmeyecek iç çekişmelerin, olumsuzlukların yarattığı birlik ozanın özümlemesinden geçerek yaşayışını ve kalıcılığını belirleyecek.

Bilyaların aydınlık dünyacıkları
Bu eller miydi hayatı o dünyaların.
(«Bu Eller Miydi», s. 6)

Kıyasıya yaşanan bir çocukluk. Çocuğun yakını bilyalar. Ve çözülemeyen bir soru. Bu soruya herkes yanıt arayacaktır. Bir olmanın zorluğu son yabancı kalana dek sürecek. Çözümünü de birlerin hesaplaşmaları ortaya koyacaktır. Geçmiş günün üstü örtülü ama saydam görünüşü.

Ayrılmış sevgili oyuncaklardan
Kırmış küçük şişelerini.
(«Bu Eller Miydi», s. 6)

Hep canlanan maddedir şiir. Tatlı, buruk bir hüzün bırakmakta, kendisiyle birlikte okuyucuyu da çocukluk havasına sokmaktadır. —Sanatın başlıca görevlerinden biri de budur. Belirli bir insan topluluğunu aynı ortak gerilim içinde tutmak, insanla yaşama arasında birlik kurmaktır.— Değişen durumunu bilen ozan, her seslenişinde, yüreğini ağzına her getirişinde baştan sona özlem ve acı kesil mektedir. Bir küçük şişe gibi kırılıp gitmektedir herşey. Onları toplamak, yapıştırmak olanaksızdır. Çocukluğunu yeniden yaratmaktadır.

Ay aydınlığı akşam semasında,
Rüyanın, masalların, uykunun hendeseleri.
Hatırlıyorum vücudumun hafızasında
Rüya, masal, uyku kadar o küçük elbiseleri.
(«O Küçük Elbiseler», s. 8)

İkinci dizede kübizme yaklaşan bir anlatım görüyoruz. Elle tutulmayan şeylerin geometrik sınırlandırılması. Yine bu geometrik sınırlamaların vücutla, bellekle birlikte ansızın bir biçimsizlik içinde anımsanması. Durmadan da eşyayla, maddeyle birlikte düşünme alışkanlığı.

Hastayım ama ne kadar güzel
Gidiyor yüzer gibi, vücudumun bir yeri.
(«Ağır Hasta», s. 10)

Askıda kalmış (muallak) şeylerin simgelerle, görüntülerle anlatılışının güzel bir örneğini görüyoruz. Hastalık da bir bakıma yüzmek değil midir? Ürpertili bir ılıklık içinde gelen yeşil, mavi yorgunluk.

Gözlerim örtük fakat yüzümle görüyorum
Ağlıyorsun, nur gibi.
(«Ağır Hasta», s. 10)

Beş duyu kesilmiştir vücut. Eşyayı görmenin ötesine götürmüştür. Gözlerin örtük olması görmeye engel değildir. Yüzüyle, elleriyle, saçıyla, tırnağıyla. Materyalist —diyalektik materyalist değil— bir yan vardır şiirlerinde. Fazıl Hüsnü'yü yücelten de O'nun bu görüş biçimi ve görüntülere olan egemenliğidir.

Arada asker olmanın hayatında bıraktığı izlere de rastlıyoruz. Bu tür şiirlerin büyük çoğunluğu salt askerlikle ilgili değildir. İki ana simgeyi karıştırır işin içine.

Bazan çocuk'u, bazan Allah'ı. Böyle yapması oldukça olağandır. Çocuk ve Allah olumsuzların birliği ve çelişkenlerin bileşkesi üstüne kurulmuştur.

Onlar ki değnek atlariyle
Hayata, sonsuzluğa, zafere hücum eder.
Kaybolmuş askerlik oyunları
Kahraman ve şehit askerler.

(«Askerlik», s. 15)

Şiiri açıklama çabası gütmeyeceğim. Yalnız şu kadarıyla yetinebilirim. Çocukların ve askerlerin dünyaları arasındaki karşıtlıklarla birlikler ve bunların şiir deki örgüleniş biçimi. Asker diye önce ölüme yakın bir döğüşkeni alıyoruz. Hele şiir 1936'larda yazılmışsa ve İkinci Dünya Savaşı geldim, geliyorum diyorsa... Bir taraftan hayata, sonsuzluğa hücum edilir, başka yerde değnekten atlar ve en ötede askerlik oyunları yitmiş şehit askerlerle bu oyunu sürdürmekte olan çocuklar. Ozan bütün umudunu, mutluluğunu çocukluğa bağlıyor. (Bunu öylesine yineledik ki!.. Belki kitabın hazırladığı bütünlüğün bir sonucudur.)

Böyle gelip geçenden
Bu evler ne istiyor.
Akşam olunca benden
Bu vücut ne istiyor!

(«Vücut», s. 71)

Şimdi de eşyayla çelişmeler çıkıyor ortaya. Önce bütün evlerle gelip geçenler arasında bir alınıp verilecek —ya da verilmeyecek— var. Ozan da bunların içinde. Ama Onu özelliksiz kişiden bir ayrıcalığı —çağlar üzre güçlü kılan— giriyor şiirin nin içine yerleştiriveriyor. Başlıyor endisiyle hesaplaşmaya.
içine yerleştiriveriyor. Başlıyor kendisiyle hesaplaşmaya.
Zaman seçimi de ilgi çekiyor.

Ki başlar daima geceleyin
Nasıl bir hayat, sokaklarda.

(«Hayret», s. 73)

İki örnek arasındaki yakınlığa değinmenin gereği yok —zaman seçimi bakımından—. Kendisi de çözememiştir henüz sokaklarda nasıl bir hayatın başlayacağına ilişkin gizemi. Hâlâ da dolaşır Fazıl Hüsnü sokaklarda. Geceleri O'nu bu dünyaya ait olmayan geniş gözlerle İstiklâl caddesinde dolaşırken görmek mümkün.

Çocuk ve Allah'ı yabancılaşma yönünden de inceleme olanağımız var. Zaten çocukluğa duyduğu özlem yabancı olduğu dünyasından —yaşadığı kapitalist düzenden— bir kaçıştır.

Fazıl Hüsnü'nün bu önemli yapıtı çeşitli yönleriyle alıp incelenirse günümüz şiirine ışık tutabilecek özgün sonuçlara varacağımız inancındayım.

Bunlar da şöyle topianabilir: «Simgeler», «Görüntüler», Çelişmeler», «Masal Unsurları», «Maddi Yapı», «Suçluluk», «Yabancılaşma», «Şiirin Diyalektiği», «Teknik Yapı», «Kalıcılık Niteliği».

Bütün bunlara yeri geldikçe kısaca değindim. Ama en çok ilk üçü üzerinde çalıştım. Son otuz yıllık yapıtlar etraflıca gözden geçirilirse bugüne ışık tutar kanısındayım. Böylece hem iyi yanları ayırmış olacağız, hem de genç kuşak öncekilerin düştüğü yamlıgları yinelemeyecek.

Hüseyin Solgun

4

ÖYKÜ SAYISI

AHMED İNAM, TÜRK ÖYKÜCÜLÜĞÜNE DEĞGİN ★ BİLGE KARASU, BİZİM DENİZİMİZ ★ OYA AKER, KARASU ÜSTÜNE ★ GÜVEN TURAN, DÖL ★ BİLGİN ADALI, «DÖL» ÜSTÜNE ★ BİLGİN ADALI, YENİ BİR GÜN ★ AHMED İNAM, YENİ BİR GÜN ÜSTÜNE ★ SELİM İLERİ, SENSİZLEME ★ GÜVEN TURAN, BAĞLANTI KURULAMAYAN EVREN ★ AHMED İNAM, SÖZ ★ GÜVEN TURAN, SÖZ ÜSTÜNE ★ HALÛK AKER, CEVİZDERE'DE ★ HÜSEYİN CEVAHİR, CEVİZDERE'DE ÖYKÜSÜ ÜSTÜNE BİR ÇÖZÜMLEME ★ HÜSEYİN CÖNTÜRK, YENİ DERGİ'DE ÇEVİRİ ÖYKÜLER

yordam
iki aylık edebiyat dergisi

TEMMUZ - AĞUSTOS 1969 2,5 LİRA

«CEVİZDERE'DE» ÖYKÜSÜ ÜSTÜNE BİR ÇÖZÜMLEME

Halûk Aker yedeksubay öğretmenliğini Adıyaman'ın bir köyünde yaptı. Bu yaşantısı giderek yazıları, şiirleri, öyküleri üstünde önemli bir etki yarattı. Ömrünün iki yılını doldurdu Adıyaman'ın Terman köyü. «Cevizdere'de» öyküsü de köyünün durağan ve sessiz yapısındaki bir bölümle başlıyor.

Öbek sözcüğü önce köy evlerini yansıtır izlenimini yaratırken, sonra bütün diken insan öbeklerine geçiyor. Bir süre kendimizi Orta ve Doğu Anadolu'nun susuzluktan kavrulan, çatlayan toprağında sanıyoruz.

Asıl başlangıçtan başlayarak öykünün bütünlüğüne girmemizi sağlayan şey se, «toprağın üzerinde» ikilemi. İlkin toprağın üzerinde çalışan köylüler var. İkinci paragrafta ise kendisi. Her yazıda aşağı yukarı rastladığımız «ben», daha doğrusu biz. Yani biz yaşayanlar.

Şimdiki anla geçmiş ve gelecek arasında hep varolan bağlantının —karmaşık ve değişken zaman kavramının— egemen olduğu üçlü süre birliğinden örnekleme ler görüyoruz. «Bekledim seni» ünlemesi kendi ağzından çıktığı anda bir başkasının ağzına giriyor ve hiç beklemeden ordan da çıkmaya başlıyor. Ama acı, sitem ve sevgi dolu sözcükler dökülüyor ikinci ağızdan. Buna aldırmıyor birincisi. Di'li geçmiş zamanla bir üçüncüyü beklediğini ansıyor.

Yeniden köydeyiz. Yeşil buğdayların anlatımı. İnsanın içine serinlik getiren buğday tarlaları. Sararmaya, olgunlaşmaya, ürün vermeğe büyüyen. Paradoks. Serin buğday ve ısıtan güneş. İkisinin bağlantıları. Bu bağlantı gelişiyor.

«Güneşle benim aramda duruyor... Umudu, bana bağlı umudu.»

Verimli olan şey buğday, Onu etkileyerek verimli olmasını sağlayan güneş. Buğdayın umudu güneşe bağlı. Çözümlememizi insanlara uyguluyoruz. «Güneşle benim aramda duranın» umudu bana bağlı. Bizim umudumuz güneş.

Öykü birden kişiler üzerinde varsayımlara, yargılara daha açıkçası karşılıklı ilişkilerin anlatımına bürünüyor.

Anıl/Anıl'ı anlatırken Anıl-Ece-Ben üçlüsünün ilişkilerine değiniliyor. Anıl-Ece ve Anıl-Ben ilişkileri ikinci dereceye indirgenip Ece-Ben ilişkisi ilk plana çıkıyor. Ece'nin saçları, saçlarını fırçalayışı gözleniyor. Sonra Ece'ye karşı duyulan hayranlık çıkıyor ortaya. Kıskançlıkla karışıyor bu. Ve Anıl'a ikili bir karşı koyuş görülüyor.

Ece/Ece kediyi çağrıştırıyor. Ama Ece kedileri sevmiyor. Anıl bölümünde «ben» Ece'yi düşünüp uyuyamazken bu bölümde düşlere giriyor. Sinema tekliflerini geri çevirdiğine üzülüyor. İki yanlı, gizli, tek yanlı ilişki görünümleri.

Sungu/En uzun bölüm Sungu'ya ayrılmış. Cevizdere'ye dönüş. Ama anımsamama isteği. Kutsal ve gizli kalmasını ister bir tutum seziliyor.

«dokunmaya, açmaya kıyamıyorum dersem yeri.»

Bazı şeyleri yakalama, kendisini onların niteliği ve doğruluğu üstünde zorlama çabası.

Acı yeniden.

Anne/Her annenin yaptığı şey. Beklemek. Örgüler, hesap yanlışları. Pencereye başını dayayıp kocayı, oğulu beklemeler. Klasik anne öğütleri. Ama geçmesin, gelsin «gelmesi gerek.»

Hüseyin Solgun

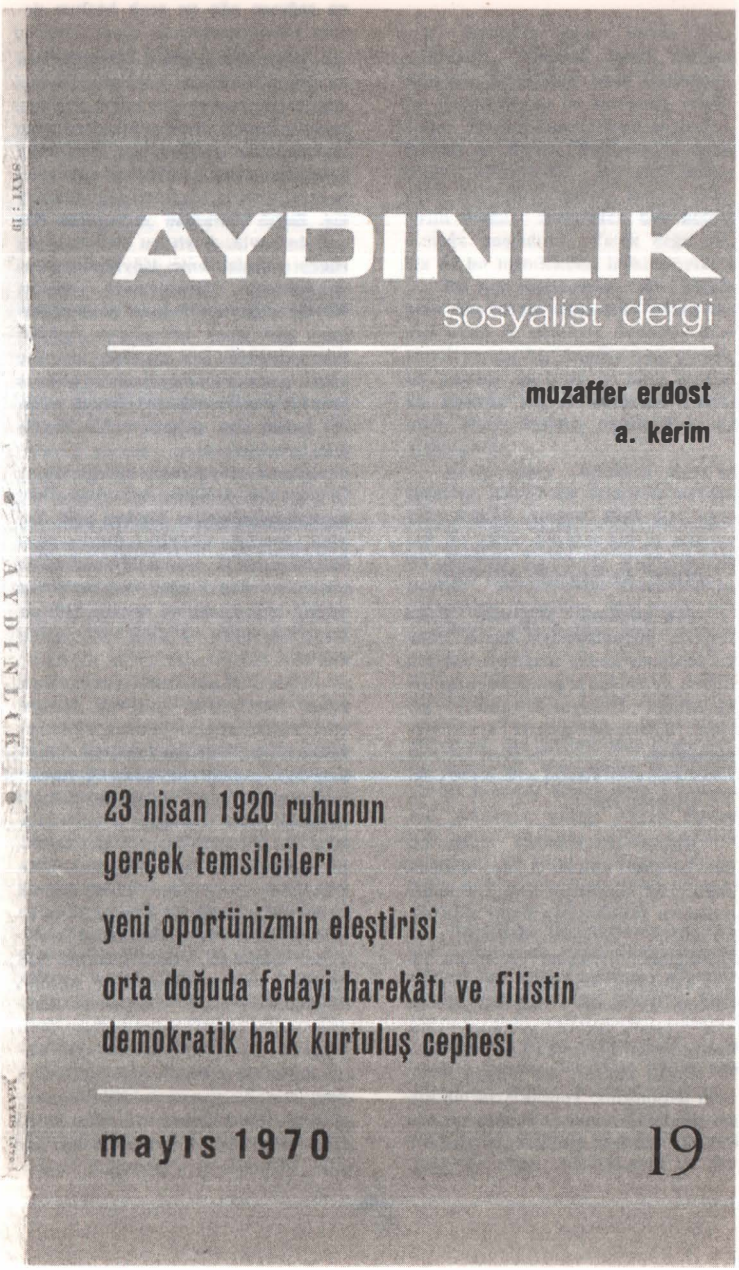
Cevizdere'ye bir kez daha gidiliyor. Artık sonbahar. Buğdaylar toplanmış. Her şey sararmış, yaşlanmış. Yaşanan günlerin buruk anıları şimdi. Bir bakıma onlar da yaşlanmış, eskimiş.

Dönüş. Yol. Yol bizde en belirgin anlamını kamyonların üstündeki yazılarda bulmuş. Yazar da esinlenmiş bu anlamdan. «Ömür tükenir, yollar tükenmez.»

Öykünün bir başka ilginçliği acıyla başlaması, acıyla bitmesi. Bu, sondan bir önceki paragrafta köylülerin iş dönüşü yorgunluklarında somutlaşıyor.

«acı yayılıyor... acıyla geçiyoruz.»

Hüseyin CEVAHİR

AYDINLIK
sosyalist dergi
muzaffer erdost
a. kerim
23 nisan 1920 ruhunun
gerçek temsilcileri
yeni oportünizmin eleştirisi
orta doğuda fedayi harekâtı ve filistin
demokratik halk kurtuluş cephesi
mayıs 1970
19
SAYI : 19
AYDINLIK
MAYIS 1970

DOĞU ANADOLU RAPORU

Son günlerde Doğudan gelen seslerin yoğunlaşması, hattâ Babıâli basınına kadar ulaşması üzerine, Bismil ve Silvan'a gönderdiğimiz arkadaşımız Hüseyin Cevahir'in yerinde hazırladığı yazıyı aynen yayınlıyoruz.

BİSMİL'DE:

Bismil, Diyarbakır'a bağlı bir ilçe. Merkez nüfusu 6 bin. Bismil'e bağlı 96 muhtarlık var. Bunlara mezraler (muhtarlığa bağlı olan daha küçük yerleşme noktaları) da eklediğinde, yerleşme yerlerinin sayısı 120-130'a varmakta. Köyler iki bölüme ayrılabilir: dağ köyleri ve ova köyleri. Halk geçimini tahıl üretiminden sağlamaktadır. Ekilebilir toprak miktarı iki milyon dönümün üstündedir. Toprakların bir kısmı ağaların elinde. Ovaya traktör ve diğer tarım makinaları girmesine rağmen ağa ve şeyh baskısı devam etmekte.

(Silvan'da Yusuf Azizoğlu'nun kardeşi Abdülkadir Azizoğlu, köyünden geçen dereye bir baraj yapmaya karar verir. Bütün müridlerini ve marabalarını toplayarak işe girişir —ücretsiz çalışılmaktadır, angarya— baraja torbalarla kum taşınmaktadır. Zayıf bir köylü yarı yolda düşer, torbayla. Şeyh bu durumu görünce çok sinirlenir. Köylünün yanına vararak tekmelemeye başlar. Köylü torbaya çok kum doldurulduğunu söyleyince küfrederek "gözün kör müydü?" der. Aradan bir kaç gün geçince mühendissiz, plânsız barajın duvarı arkada biriken suların basıncıyla çöker ve bir köylünün beli kırılır.)

Bismil Kaymakamı Birgi Yaşar Çağlaşan'ın dediğine bakılırsa, İlçede asayişsizlik diye bir şey yok. Eşkiya, çevreyi sürekli tedirgin eden bir çete, hiç olmamış. Yalnız adam vuran bir kaç kişiyle bazı hırsızlar ve bir kaç da asker kaçağı varmış. Bunların çoğu kendiliğinden teslim olmuş.

Yine Bismil'deki kavgaların adam vurmaların bir tek nedeni var: TOPRAK. Bir yandan ağa toprakları on binlerce dönümü bulurken, bir yandan da ağalar hazine topraklarına el atmışlar. İki milyon dönümü aşan toprağın % 80'i ihtilâflı. Bu ihtilâflı durumu da, şimdilik bir tek şey çözümlüyor: YILDIRMAK. Bu yüzden bütün Bismil hatta bütün Doğu ve Güney-Doğu'da herkes, ağaların silâhlı fedai beslediğini bilmekte. Asayişsizliğin tek nedeni toprak demiştik. Ağalar, köylülerin toprak taleplerini mahkûm beleyerek durduruyorlar. Belli bölgeler, bu mahkûmlarca ağa adına korunuyor. Bu durum politikaya seçimlere de yansıyor. Nitekim gazeteler Şaki Özbay'ın filân parti için, Hamido'nun falan parti için ça-

lıştığını yazıp durdular.

(Bismil'li Sinan Köyü'nde bir ağa oturur. İsmi: Abdülkadir Sinanlı —Köylüler ve çevre halkı FERMAN AĞA demekte— Silâhlı fedayileri olduğunu, bunların, otomatik silâhlarla dolaştığını bilmeyen yok. Yüz bin dönüm toprağı var. Bir kaç köy kendisinin, çuluyla, eviyle, insanıyla. 1969 milletvekili seçimlerinde AP için çalışır. Köyden Kasap İbrahim ise İlçeye uğradığında "YTP'ye oy vereceğim" diye bir tanıdığına söz verir. Bunu köy kahvesinde seçimlere bir gün kala, Ferman Ağa'ya söyler. Vay sen misin bunu diyen! Hemen ertesi gün kapı dışarı edilir. Hiç bir ağa kasap İbrahim'i yanına almaz, ağasına karşı geldi diye. Kasap İbrahim şimdi Batman'da iş aramaktadır.)

Son aylarda yapılan komando baskını sırasında ağa köylerine özellikle dokunulmamış. Ferman Ağa'nın köyünde sözde arama yapılmış ve hiç bir şey bulunamamış. Köylülerin bir şikâyet nedeni de bu. "Ağa'nın silâhı var, elinden alınmaz, baskı yapılmaz. Ama bizde silâh olmadığı halde işkence yapılır." Komandolar, ellerinde Bakanlar Kurulu'nca arama ve işkence etme kararı olduğunu söylüyorlar. Bu kararı bu güne kadar gören olmamış. Eğer gerçekten böyle bir karar varsa, tam bir baskı, yıldırma, ve terör havası yaratma; orduyu ağaların yanındaymış gibi gösterme çabası var. Aydınlar, ilericiler ve devrimciler bu kararın peşine düşmelidirler. Bu Türkiye halklarının kardeşliğini, birliğini bozup bölme ve sonra da, hükmetme planıdır. Emperyalizmin Orta-Doğu'da uyguladığı planın Türkiye'ye düşen bölümüdür.

(Bismil'in Göçmen Kahvesi'nden Mustafa Bulut komandoların kahveye gelişini anlatıyor: "Komandolar kahveye geldiler. Benim silâhla adam öldürmeyle herhangibir ilgim yok. Bismil'in içinde kahve işletmekteyim. 'Buyrun' dedim. Demez olaydım. Başladılar bana küfretmeye. Benim dayım da komando üsteğmeni. İyi bir insan. Bunu söyledim. Suçum ne dedim. Tartaklayıp daha beter küfrettiler. Bir sürü adam vardı kahvede. Onurum kırıldı. Gözlerim doldu. Dayımdan bile nefret etmeğe başladım. Yazık değil mi, biz de bu memleketin insanlarıyız!")

Bu ilçe merkezinde bir küçük olay. Bu olayın arkasında yatan hesap basit ve tehlikeli. Ordunun devrimci yanını bir yandan yok etmek, bir yandan da ordu ile halk arasında aşılmaz nefret duvarları yaratmak. Bunu kısmen başardıkları da söylenebilir.

Komandolar Kenberli Köyü'ne giderler. Köyde bir ortaokul mezunu var; Adnan Aktepe. Pırıl pırıl uyanık bir genç. Türkiye'nin ne durumda olduğunu kavramış. Kurtuluş için çareler düşünmekte, araştırmakta, okumaktır. Kenberli ağa köyü. Adnan fakir, ortaokuldan sonra okuyamamış. Komandolar köye gitmeden ağalar Adnan'ı duyurmuşlar. Adnan sorulmuş. Gelmiş. Getir silâhını demişler. Yok deyince başlamışlar döğmeye. Biz gittiğimizde elleri parça parça idi. Vücudunda morarıtılar vardı. Sonunda köyde silâh bulamazlar. Adnan'ın yediği dayak yanına kâr kalır. Aslında bütün köylerde erkekleri bir tarafa kadınları bir tarafa toplayarak dövüyorlar ve çoğu köyden eli boş dönüyorlar.

Köylünün mahkûmlara ve ağanın adamlarına karşı silâhlanmaları olağan bir şey. Ağanın adamları ağanın çıkarları için gözlerini kırpmadan adam öldürüyorlar, soygun yapıyorlar. İdari makamlarsa bunu seyirci kalıyor. Köylüler bütün baskınları sır saklar gibi saklıyorlar.

(Aşağı Salat'tan Halil Toptaş; "Ağaların fedayisi mahkûmlar belli bölgeleri diğer mahkûmlara ve köy-

lülere karşı koruyorlar. Bunun yanında baskılar bize geliyor ve kuru yanmadan yaşı yakıyorlar. Komandolar bizim köye de geldiler. Hepimizi iştima ettiler. Sonra koşturup güldüler. Ardından da başladılar dayak atmağa. Anlamıyorum bir türlü. Bu nasıl iş, bu nasıl hükümet, bu nasıl düzen? Komandolar bekçiden su istediler. Bekçi suyu getirince başından aşağı döküp gülüştüler. Bekçi suçumuz ne deyince itoğlu it, su getirecek bir tek sen mi kaldın? dediler.")

Bunların yanında gübre ve tohum yolsuzlukları ayyuka çıkmıştır. Örneğin; geçen sene gübre dağıtımı yüzünden halk yolsuzluk iddiasında bulunmuş. Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü'ne başvurmuş. Banka müdür muavini Bahaattin — şimdi Palu'da ve Belediye Başkanı Necip Aslan adamı kayırdıklarını, gübreyi kapatıp karaborsa yaptıkları söylenmiş. Müfettişler gelmiş. Sonunda hiç bir şey çıkmamış. Tepecik, Aralık Köyü'nün hakkı olan 25 ton tohumluk buğday toprakla hiç ilgisi olmayan üç kişiye verilmiş Valiye yapılan müracaattan bir sonuç alınamamış. Sonra tohumluğu Necip Aslan'la Banka müdür muavini satmışlar — maaşı dışında hiç bir geliri olmayan Ziraat Bankası müdür muavini 150 bin liraya bir kamyon ve iki kat satın almıştır.

Hangi taraftan tutulursa tutulsun, bir bozukluk bir kokmuşluk ve bir yolsuzlukla karşılaşmaktasınız. İktidar bu durumu iyi bildiği için dikkatleri bilinçli bir biçimde başka tarafa çekmekte; yoğun bir "Kürtçülük" akımı olduğunu yaymaktadır. Oysa Kürtçülük yoktur. Olan kendi ana dilini kullanma hakkına sahip eşit vatandaş olma özlemidir. Ve ancak gerçek eşitlik şartlarında Türkiye halkının gerçek birliği ve kardeşliğinin inancıdır.

(Aralık Köyü muhtarı Ali Budak anlatıyor : "Bizim köyden Obalı Köyüne giden bir çocuğu yoldan çeviriyorlar. Saat sabahın 4.30 u. Hava sisli, alabildiğine soğuk. Bizi evden çıkardılar. Beni köyün dışına götürüp, mahkûm ve silâh olup olmadığını sordular. Kadınları camiye doldurdular. Bizi de bir araya topladılar. Hepimizi aradılar. Köyü didik didik ettiler, hiç bir şey bulamadılar. Subaylar görmedi ama, erler bizi dövdüler.")

Bekir Cengiz yaşlı ve kulakları ağır işiten bir çerçi. Köylere incik boncuk satarak ekmek parası çıkarmağa çalışıyor. Yolda komandolar Bekir Cengiz'i görüyorlar, 'dur' diyorlar. Bekir Cengiz duymuyor ve yoluna devam ediyor. Hızlanarak yetişiyorlar. Ve Bekir Cengiz'i feci bir şekilde dövüyorlar.

Molla Feyyat Köyünde herkesin toprağı var. Köyün ağası olmadığından "hükümet kapısı"nda itibarı yok, koruyucusu yok. Komandolar köylüleri bir araya toplarlar, köyü ararlar. Hiç bir şey bulamayınca başlarlar köylüleri dövmeye. "Niye silâhınız yok" diye. Bir köylü "Silâhın olsa bir türlü olmasa bir türlü" diyordu. Diğeri ise "Adamların gayesi seni dövmek. İster silâhın olsun, ister olmasın."

Mezrakebir Köyü'nde de köy imamına kimde silâh olduğunu soruyorlar. İmam bilmediğini, bilse de zaten söylemeyeceğini, bir din adamına ispiyonculuk yakışmadığını söylüyor. Bunun üzerine köylüleri dereye götürüp çamura yatırıyorlar. Yatmayanları da zorla yatırıp sırtında tepiniyorlar.

Bunlar bir kaç örnek. Bismil'de bunlardan daha kötü, daha akla hayale sığmaz işkenceler yapılmıştır. Bunları yapanlar bu memleketin askerleri. Yaptıranlar da emperyalizmin işbirlikçileri ve toprak ağaları. İşkence yapılanlar ise ülkemizin hal-

kı. Birinci Milli Kurtuluş Savaşı'nda Fransız ve İtalyan kurşunlarına karşı koyanlarla onların çocukları. Emperyalizmi silâh zoruyla ülkemizden söküp atan Mustafa Kemal'in çetecileriyle, onların çocukları.

SİLVAN'DA

Kürt'e üç kere baskın yapılıyor. I. ve II. seferlerinde köylüler tüm dışarı çıkarıldıktan sonra erkekleri bir yere, kadınları bir yere topluyorlar. Sonra köyde arama yapılıyor. Didik didik ediliyor köy. Komandolar zaten bir kaç aydan beri eşkiyaları ve ağaların kiralık kaatillerini kovalamayı bırakıp bu işle uğraştıklarından durumu çok iyi idare etmektedirler. Hiç bir şey bulamayınca küplere biniyorlar. Yaşlıları ayırmamak kaydıyla bütün erkeklere yat-kalk-sürün emirleriyle işkence ediliyor. Köylüleri tepeye çıkararak dereye doğru yuvarlıyorlar. Dereye gelindikten sonra tepeye doğru marş marşla koşturuyorlar. Geride kalan ihtiyarlar dövülüyor, küfrediliyor. Üçüncü sefer göçebeler de arandıktan sonra tekrar köye geliniyor. Yolda sığırtmaca rastlayan komandolar «Ulan niye eşkiya besliyorsunuz» deyince, sığırtmaç; «Hiç bir şeyden haberim yok. Ben hep dışardayım» cevabını veriyor. Bunun üzerine sığırtmaç İbrahim'i falakaya yatırarak işkence ediyorlar. Sığartmacın bacakları mosmordu. Ayaklarının altı kabarıp çatlamıştı. Ve on gün sığırtmaç yatağından kalkamamış, ayağının üstüne basamamıştı.

Veysitaiulya'da köylüler hiç bir şey demediler. Çocuklardan biri dövüldüklerini söyleyince «Yok öyle bir şey» dediler ve çocuğu kovalamaya başladılar.

Silvan'ın merkezinde 8.Nisan.1970 günü sabah saat üç sıralarında 3 bine yakın jandarma, komando birlikleri; altı helikopter ve topçu keşif uçaklarının desteğiyle etrafı kuşattılar. Görenler sanki bir düşman kalesi muhasara altına alınmış da düşürülecekmiş sanırdı. Gürültüden uyanıp evinden çıkan herkesi istisnasız belli bir toplanma yerine götürüyorlar. Toplama yerleri Tekel İşletmesi Meydanı, Çala Korte, Şador' un yukarı kısmı idi. Olup bitenleri öğrenmek için başını dışarı çıkaran herkes dipçiklenerek bu toplanma yerlerine getirildi. Toplanma yerlerinde halka sürün, yat, kalk, yuvarlan emirleriyle toplu halde işkence edildi. Ve halkı sırt üstü yüzü koyun yere yatırarak üzerlerinde tepiniyorlar, gülüşüyorlardı. Bu durumdan haberdar edilen Mehdi Zana Tekel İşletmesi yanındaki toplama yerine gider fakat Zana da aynı işleme tabi tutulur. Bu işkencelerin en şiddetlisi Şador'un yukarı kısmındaki toplama yerinde olur.

Saat dokuz sıralarında kaymakanlığa müracaat edilir. -Şimdi Köyceğiz kaymakamı- Kaymakam işkence yapılmadığını, yalan söylediklerini beyan edince, Abdülkerim Ceylân kaymakamı olay yerine davet eder. Bunun üzerine kaymakam, «Öyleyse gidin, bildiğiniz yere şikâyet edin» der. Sonra güya Abdülkerem Ceylân makamında kendisine hakaret etti diye nezarete alınır. Polis Abdülkerim Ceylân'ı bir süre karakolda alıkoyar. Aynı anda Feridun Tepesi semtinde evler aranarak halka sürekli işkence yapılır. Arama ve işkence saat 17'ye kadar devam eder.

Emperyalizm işbirlikçi patron - ağa mütegallibe ittifakı somut olarak bu aramalar sırasında halkın gözü önüne seriliyor. Aramadan üç gün önce Diyarbakır valisi -ki şimdi kendisine Emniyet Genel müdürlüğü teklif edilmiştir- Silvan ağalarına haber yollar. Ağalar hemen Ankara'ya tatil yapmaya gelirler. Halk bu durumun da farkında. Ayrıca Sil-

van'da arama ve işkence yalnız sur dışında yapılır. Sur içine dokunulmaz. -Buralar Silvan zenginlerinin oturduğu yerlerdir.-

Bu arama ve işkencelerin en korkunçları Derik, Eruh ve Siirt taraflarında yapılır. Ama buralardan hiç ses çıkmaz. Halk gün geçtikçe kabaran öfkesini içine hapseder. Ancak 8 Nisan'da Silvan'ın merkezi basılınca bazı kimselerin haberi olur.

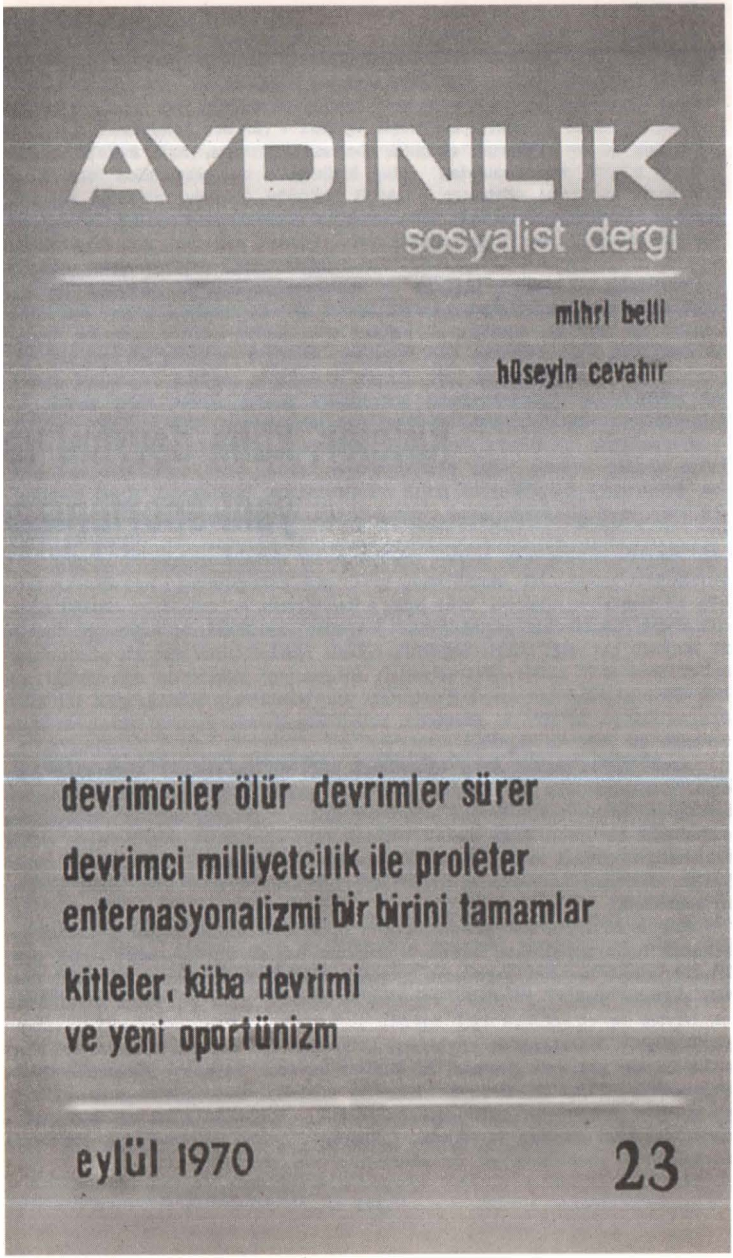
(Örneğin Derik'te Rafşat köyü imamını çırılçıplak soyarlar. Tenasül uzvuna bir ip bağlayarak karısının eline tutuştururlar, bütün köyü dolaştırırlar. Sonra karısına işkence ederler. Köy imamı bu olaydan sonra kaçıp ortadan kaybolmuştur. Kimse nereye gittiğini bilmemektedir.

Bir başka olay: Diyarbakır merkezine bağlı Davudi köyünde arama yapılırken komandolar bir genci yatırıp korkunç bir şekilde döverler. Bu duruma dayanamayan babası çocuğun üstüne atılır, «Aman, onun yerine beni dövün» der. Başının arka kısmına indirilen bir dipçikle kafası yarılır. Duru köyü doğumlu Mehmet oğlu Dursun Yanardağ 60 yaşındaydı. 18.3.1970 tarihinde Diyarbakır Tıp Fakültesi Hastanesine getirilir ve 2.3.1970 de beyin kanamasından ölür. Köylüler trafik kazasında öldü diyorlardı. Biz ısrar edince «Yahu diriltecek misiniz? Öldü işte.» dediler.

Bunlar bizim gözleyebildiğimiz bir kaç olay. Daha bunlar gibi, bunlardan kötü binlercesi yapılmakta Doğu ve Güney-Doğu Anadolu'da. Bunlar özünde emperyalizmin «böl ve hükmet» politikasının tezahürleridir. Ülkemizin emperyalizmden, işbirlikçileri ve toprak ağalarından temizlenip halkımızın kurtuluşunu ve mutluluğunu istiyorsak bu olayları dikkatle izlemek, Doğu sorununu bilimsel bir açıdan, gerçek yurtseverlik açısından ortaya koymak zorundayız. Doğu'da yüzyıllardır Türk halkıyla kader birliği yapmış, düşmana karşı omuz omuza dövüşmüş bir Kürt halkı var. Bu halkın Türk halkı gibi çözümlenmemiş binlerce sorunu ortada duruyor. Ağa baskısı, açlık, zulüm, işbirlikçi iktidarın terörü Doğu'da kol geziyor.

Bir yandan da emperyalizm Orta Doğu'da planını hızla tatbik etmekte. Halkların arasına düşmanlık sokup emperyalizme karşı kurtuluş mücadelesini bölmeye, arkadan hançerlemeye çalışmaktadır. İşte durumun can alıcı noktası burası. Türkiye devrimcileri uyanık davranıp bu oyunu şimdiden bozmaya çalışmazlarsa ilerde çok büyük açmazlara düşebilirler.

Doğu sorununa ancak devrimci yoldan çözüme bağlanabilir. Bu devrimci iktidar uğruna Türk ve Kürt devrimciler, bütün yurtseverler omuz omuza çalışmalıdırlar. Halkların varolan gerçek kardeşliği pekiştirilmeli, baş düşman emperyalizme karşı mücadele edilmeli ve uyanık olunmalıdır. Tek doğru yol budur. Yoksa hangi saflarda olursa olsun burjuva şövenizmine düşmek, emperyalizmin oyununa gelmekdir, bölücülüktür.

AYDINLIK
sosyalist dergi
mihri belli
hüseyin cevahir
devrimciler ölür devrimler sürer
devrimci milliyetcilik ile proleter enternasyonalizmi bir birini tamamlar
kitleler, küba devrimi ve yeni oportünizm
eylül 1970
23

hüseyin cevahir

kitleler, küba devrimi ve yeni oportünizm

Yarım asırlık bir geçmişi olan sosyalist hareketimizin sağladığı birikim 27 Mayısın getirdiği sınırlı özgürlük ortamı içinde birden bire su yüzüne çıktı. (TİP'in 1965 milletvekili seçimleri dolayısıyla, Taksim'de düzenlediği miting 50 bin kişiyi bir araya getirmişti. Bu, kimilerinin sandığı gibi iki meydan nutku, ya da bir, iki gazetenin belirli köşelerinde yazılan fıkraların oluşturduğu bir yığılma değildi.)

Ama TİP'in Aybar-Aren oportünist kliği bu potansiyeli hovardaca harcadı. (Nitekim 1966 ve 1967 de yine aynı yerde TİP tarafından düzenlenen mitingler, ancak sekiz-on bin kişiyi bir araya getirebilmiştir.) Başlangıçta ezilenlerin bir umut ışığı olarak beliren TİP, oportünist yöneticilerin elinde bu niteliğini yitirdi ve emperyalizmin çizdiği sınırlar içinde sosyalistcilik oynayarak; devrimci hareketimiz içinde emperyalizmin beşinci kolu olma görevini benimsedi.

Bugün devrimci hareketimiz TİP'in oportünist yöneticilerini gerisinde bırakarak hızla gelişmekte, kitlelerle organik bağlar kurmaktadır. Artık proleter-devrimci hareket yığınların gözünde meşruluk kazanmış ve aktif destek sağlama yoluna girmiştir. İstanbul'da yüzbini aşan bir kitle, tarihimizin en büyük ve en bilinçli işçi hareketini proleter devrimcilerle omuz omuza yürütmüştür. Karadeniz'de on binler, Çıtlakkale'den bayrağı taşıyan bir Kurtuluş Savaşı gazisinin peşinde, sol kolları havada, Giresun'a yürümektedirler. Bulancak'ta, Fatsa'da, Ordu'da, Ünye'de onbinler, işbirlikçileri tatlı uykularından etmektedir. Ve bütün bu hareketler bölgedeki proleter devrimcileriyle, devrimci gençler tarafından kitlelerin somut isteklerinden hareketle düzenlenmiş, yönetilmiş, ya da yönetimleri ele geçirilmiştir.

Öte yandan tütün üreticileri, çay, üzüm, pancar ve afyon üreticileri, kendiliklerinden ya da bölgedeki proleter devrimcilerin ön ayak olmasıyla, emperyalizmi ve işbirlikçilerini ürkütüp, onları yeni formüller aramaya itmiştir. (Bilindiği gibi Amerikan emperyalizmi, bir yandan sosyalist ülkeleri çembere almak, bir yandan da gelişen orta-doğu devrimci hareketini bastırmak için Yunanistan (cunta) - Türkiye (işbirlikçi iktidar) - İran (Şah) - Pakistan (Yahya Han) zincirinin üzerinde dikkatle durmakta ve bu zinciri istediği gibi kullanmak için olağanüstü çaba harcamaktadır. Bugün zincirin Türkiye halkasını yöneten işbirlikçi iktidar çaresizlik içindedir. Ekonomik buhran ve kitlelerin rahatsızlığı emperyalizmi, zincirin bu halkasını kuvvetlendirmeye; ona yeni kan vermeye itmektedir. İşte Yahya Han formülünün altında yatan gerçek, özetle budur.)

Bu durumda Türkiye'nin jeopolitik ve stratejik önemi, her zamankinden daha çok değer kazanmıştır. Ve şimdi Türkiye proleter devrimcilerine daha büyük görevler yüklenmektedir. Bir yandan bu görevler üzerinde tartışırken, öte yandan da proleter devrimci hareketimize musallat olan oportünizmin yanlış tutumunu yeniden sergilemek yararlı olur kanısındayız.

Artık iyice posası çıkmış Filipin tipi demokrasiciliği ve işbirlikçi iktidarın içinde kaldığı çaresiz durum, proleter devrimcilerini hergünkünden daha çok ve daha sistemli bir biçimde, "daha çok günlük iş" parolasını bayrak yapmaya itmektedir. Ancak hareketimizde etkin olmaya çalışan oportünizme karşı mücadeleyi, emperyalizme karşı mücadeleden ayırmamak zorundayız. Zira, devrimci saflar oportünizme karşı mücadele vere vere gelişir, çelikleşir.

Bugün Türkiye'de başlıca iki oportünist akım boy göstermektedir. Aybar-Aren-Boran oportünizmi bir, Yeni oportünizm iki. Aybar-Aren-Boran oportünizmi yürütülen ve yürütülmekte olan aktif ideolojik mücadele ile gün geçtikçe yıkılmakta, yıkıldıkça da polisle işbirliği yaparak devrimcileri jurnallemekte ve emperyalizmin safında yerini almaktadır. (1)

İkinci tip oportünizm ise (yenisi), daha kamufle olmuş biçimdedir. Nihai tahlilde hangi kılıkta olursa olsun, hangi stratejiyi (Sosyalist Devrim-Milli Demokratik Devrim) savunuyor görünürse görünsün, "oportünizm saflarımızda emperyalizmin beşinci koludur". Ve bazılarının iddia ettiği gibi, oportünizmle doğru devrimci çizgi arasındaki çelişki, "halk içi çelişme" değildir.

Değil mi ki, oportünizm saflarımıza güvensizlik, yılgınlık, teslimiyet, pasifizm, kuyrukçuluk ve maceracılık sokmaya çalışmaktadır, birini diğerinden ayırmaksızın, ikisine karşı aktif mücadele proleter devrimci görevdir.

Biz bu yazımızda daha çok yeni oportünizmin yanlış görüşleri üzerinde duracağız. Gerçi bu görüşler gerek Aydınlık'ın 15. sayısından itibaren birçok yazıda, gerek toplantılarda, gerekse sosyal pratikte defalarca mahkûm edilmiştir. Ama daha bilinç düzeylerinin düşüklüğü ve kişisel bağlılıkları nedeniyle oportünizmin safında olup da bunlardan devrimci potansiyelleri olan, doğru devrimci çizgiyi benimseyecek arkadaşlara bir uyarıda bulunmak ve bir küçük burjuvalar ülkesi olan Türkiye'de oportünizmin daha fazla etki alam bulmaması için tekrar tekrar eleştirilmesi gerekmektedir.

YENİ OPORTÜNİZMİN ÇÜRÜK TEMELİ

Yeni oportünizmin eleştirisine geçmeden önce hemen şu noktayı belirtelim: biz bu yazımızda bazı genel yanlışlıkları kalın çizgileriyle belirttikten

(1) Örnekler için, ÖNCÜ Sayı 1 ve AYDINLIK Sayı 20 ye bakınız.

sonra, daha çok ve ayrıntılı bir biçimde, yeni oportünizmin kitleler ve Küba Devrimi konusundaki hatalı tutumu üzerinde duracağız. Zira ABD'nin 90 mil ötesinde Milli Kurtuluş Savaşı verdikten sonra sosyalizme doğru ilerleyen Küba Devriminin genel bir incelemesi zorunludur. Bu aynı zamanda dünya devrimci pratiğinin, kendi devrimci hareketimizin sıhhatli gelişimi üzerinde olumlu etkiler yapmasını sağlayacaktır.

Oportünizm istediği kadar marksizmin genel doğrularının arkasına gizlensin, istediği kadar marksist terminolojiyle konuşur görünsün, pratikte, yaptığı yorum ve analizlerde, çürük temeli hemen sırıtır. "Ve doğaldır ki, temeldeki yanlış analiz, temelin üstünde yükselen binanın bütün katlarında da yansıyacaktır." (2)

Defalarca yazılmasına ve eleştirilmesine rağmen, yeni oportünizme temellik eden şu ünlü önermeyi (!) tekrarlayıp açmakta, üstünde basa basa durmakta fayda vardır. Çünkü Aydınlık'ın 12. sayısında belgelendirilen bu yeni öneri, devrimci saflarla oportünizmin kesin ayrılışına yol açmış ve bundan sonra yeni oportünizmin yaptığı bütün analizlerin hareket noktasını teşkil etmiştir.

"Proletarya devrime öncülük edebilecek objektif ve sübjektif şartlara sahip değildir." (3)

Milli demokratik devrimin olabilmesi, kalıcı zaferlere ulaşabilmesi için proletaryanın öncülüğünde yürütülmesi kaçınılmaz bir zorunluluktur. (Eğer bir ülkede proletarya, öncülüğün objektif şartlarına sahip değilse, "o ülkede milli demokratik devrim gerçekleştirilemez. Genel plânda yürütülecek mücadele bizi sonunda milli demokratik devrime doğru götürecektir", demek bir şey değiştirmez. Dünyanın en geri ülkesinde bile geçerli devrimci strateji milli demokratik devrim stratejisi olarak ilân edilirken ve yeni oportünistler de buna bağıra çağıra katılırken, Türkiye için milli demokratik devrim aşamasının henüz ileri bir aşama olduğunu iddia etmelerine akıl sır erdirmeye imkân yoktur.

"Elbette proletarya öncülüğün objektif ve sübjektif şartlarına sahip değilse, devrimde öncü olmaz." (4) Proletaryanın öncü olamaması milli demokratik devrimin yapılamıyacağı anlamına gelir. Zaten bu mantık silsilesi içinde kendileri ortaya "Milli Demokratik Hareket" (5) diye bir geçiş aşaması atmışlardır.

Her ne kadar yeni oportünizm açık seçik, "milli demokratik devrim aşamasının gerisindeyiz", demiyorsa da; müphemlik, muğlaklık, mualâkta olmak, saman altından su yürütmeye kalkmak oportünizmin genel niteliğidir. Ama dikkatli okurun gözünden yeni oportünizmin bu sonuca varmak istediği gerçeği kaçmamaktadır. Bu bakımdan yeni oportünizm sağ oportünizm ve dolayısıyla pasifizmdir. Ülkenin ekonomik düzeyini, proletaryanın ulaştığı gücü ve şartları olduğunun altında göstermektedir. Aynı şekilde Aybar-Aren-Boran oportünizmi ise bunun tam tersi bir tutumla, proletaryayı ve ülkenin şartlarını olduğundan daha yüksek göstererek, atılacak devrimci adımı olarak sosyalist devrimi önermektedir. Aslında eski teslimiyetçi oportünizmin proletarya, ittifaklar, anti-emperyalist mücadele, devrim diye problemleri yoktur. O, yalnızca devrimcileri jurnallemek, polisle ve emperyalizmle işbirliği yapmak görevini yüklenmiştir ve bunu başarıyla yürütmektedir.

(2) Mahir Çayan, Aydınlık Sayı 15. Sahife 192
(3) Şahin Alpay, "Türkiye'nin Düzeni Üzerine," Aydınlık Sayı 12, Sayfa 476
(4) Şahin Alpay, Aynı yazı, Sayfa 464
(5) Şahin Alpay, Aynı yazı, Halil Berktay, "Bilimsel Sosyalist Devrim Anlayışı", Aydınlık sayı 14.

Yeni oportünizmin temelini teşkil eden bu meşhur önerme gereği gibi eleştirilip mahkûm edildikçe, yeni oportünizmin sözcü kliği bunu geri alır gibi olmuş, "tartışılabilir" denmiş, "inandırılırsak vaz geçeriz" denilmiş, ama yeniden buna sıkı sıkıya sarılınmıştır. Açıkca görüleceği gibi, yüz yıllık bir geçmişi olan işçi hareketimiz, elli yıldır sürdürüler proleter devrimci mücadele ve 16 Haziran olayları dosta düşmana artık bu tezi buruşturup çöp tenekesine attırmış ve bazılarının sandığının aksine işbirlikçilerin eteğini tutuşturmuştur.

Proletarya devrime öncülük edebilecek objektif şartlara sahip olamayınca, kendilerine "proleter devrimci" diyenlerin bir "iş" yapması gerekir. Yoksa bu sıfatı kullanmaya ve onu kuyrukçu dergilerin başına oturtup, allaya pullaya piyasaya sürmeye imkân yoktur.

Yapılacak "iş" de yine bu meşhur önermeden çıkarmak hiç de zor olmamıştır. Bu dönem, "Milli Demokratik Hareketler" dönemidir. "Öncü küçük burjuva radikalleridir", "proleter devrimcilerin görevi de onları desteklemektir." Bu "proleter devrimci görev", "destek-dostluk-eleştiri" şeklinde dahiyane (!) bir formülasyona bağlanmıştır. (Burjuvazinin henüz devrimci barutunu tüketmediği emperyalizmin I. bunalım dönemindeki bazı Asya ülkeleri için bu geçerli bir formül olabilirdi. Ancak burjuvazinin devrimci barutunu tükettiği emperyalizmin çöküş döneminde böyle bir formül ancak kuyrukçuluğu tescil için ortaya atılabilir.) Bu formülde öncülük yoktur. Zaten öncülüğün olması, oportünizmin kendi içinde ayrıca gülünç bir mantıksızlık taşımasına da yol açacaktı. Türkiye'nin emperyalist dünya sistemi içinde sömürülen bir ülke olduğunu gözden ırak tutan yeni oportünizm, bir gün gelecek ki, "objektif şartlar olgunlaşacak" ve o zaman formüle öncülük de girecektir fikrini savunur duruma geçmiştir.

Proleter devrimcilerin genel hedefi iktidardır. İktidar mücadelesinde küçük burjuva radikalizmini desteklemeyi görev sayan kişiler proleter devrimci değildir. Olsa olsa Marksist terminolojiyi bol bol kullanarak saflarımıza sızmış küçük burjuva devrimcileridir. (6)

YENİ OPORTÜNİZM VE KİTLE ANLAYIŞI

İnsan bir kere yanlış noktadan harekete başladı mı, ondan sonra atacağı her adım, yapacağı her hareket bu yanlış noktanın izlerini taşır. Nitekim yeni oportünizm de bu yanlış hareket noktasının bütün tersliklerini görüşlerinde belirlemiştir.

Pek çok konuda olduğu gibi, üretim ilişkileri (7), ittifaklar ve milli cephe (8) gibi temel konularda sürekli yanlış görüşler vazetmiş ve bunlar dip notlarda verdiğimiz yazılarda eleştirilerek ipliği pazara çıkartılmıştır.

Yeni oportünizmin bir başka önemli yanlışlığı da kitleler konusunda yapılanıdır. Her ne kadar yeni oportünizmin kitleler ile fazla ilgisi yoksa da (çünkü sokakta gazete satmayı tek kitle eylemi saymaktadırlar) Amerika'dan yeni gelip, ayağının tozuyla Türkiye'nin devrimci hareketi üzerine ahkâm kesenlerin daha dikkatli davranmaları ve pratiği de önemi bir kıstas olarak ele alıp ona göre konuşmaları için bir uyarıda bulunmayı gerekli gördük.

(6) Bu önerme konusunda daha geniş eleştiri ve küçük burjuva radikallerinin saflarımızda kendi lehlerine bir eğitim yaratma çabaları hakkında daha geniş bilgi için bakınız Aydınlık sayı 15 ve 20. Mahir Çayan'ın yazıları.

(7) Muzaffer Erdost, "Yeni Oportünizmin Eleştirisi", Aydınlık sayı 19.

(8) Aydınlık Sayı 15, 16, 17, 19, 20; çeşitli yazılar.

Çünkü: "Diyalektik metaryalizmin bilgi teorisi pratiğe ilk yeri verir ve insan bilgisinin pratikten hiç ayrılamıyacağına inanır." (9) Eğer pratikten haberimiz olmaz, ama büyük lâflar, parlak formüller koymaya kalkarsak bunlar yanılgılardan, içi boş kalıplardan bir adım bile ileri gidemez. Ortaya attığımız her tez hayatın gerçeği karşısında güzel ve işe yaramaz dar bir formül olarak kalır. Hareketimize yenilik, doğruyu kavrayıcı bir yol getirmez. Çünkü biz okuduklarımızla kendi ülkemizin somut pratiği arasında bir birlik, bir uyum sağlamamışızdır. Çünkü biz okuduklarımızı eylem kılavuzu olarak kendi gerçeklerimize uygulamamış, bunun için okumamışızdır.

Durum böyle olunca aşağıdaki hikâyeleri uydurur, bunlara inanır ve bir kısım saf tayfasına da yuttururuz.

"... mücadelenin başlangıç safhalarında küçük burjuva radikallerinin daha büyük bir hakeret kabiliyetine sahip olmaları, kitlelerin proleter devrimcilerinden çok onların sözlerini dinliyor, onları izliyor olmaları doğaldır, tarihi bir veridir." (10)

Bir tez sadece sonuna "doğaldır, tarihi bir veridir" sözlerini ekleyip altını çizmekle geçerlilik kazanmaz, kazanamaz. Bunun tarihi köklerini araştırıp belli bir temele oturtmak ve pratikte yansımasına bakmak gerekir. Tarihi kökleri araştırıldığında proleter devrimcilerin, küçük burjuva devrimcilerinden daha avantajlı oldukları kolayca görülebilir. Çünkü küçük burjuva devrimcilerinin tarihimizde belli bazı dönemlerde yanlış uygulamaları olmuştur. Oysa proleter devrimciler yeni bir güçtür, kitlelerin onlara inanması daha kolaydır. Kaldı ki proleter devrimcilerin elinde Marksizm-Leninizm gibi şaşmaz bir eylem kılavuzu vardır.

Proleter devrimcilerin Türkiye'de bir pratikleri vardır. Ve de, "doğrunun tek ölçüsü sosyal pratiktir. Pratik diyalektik materyalizmin bilgi teorisinde ana noktadır." (11) Bu pratiğin içinde çoğu zaman küçük burjuva devrimcileriyle bir arada çalışmışlardır. Akhisar'da, Ödemiş'te, Bulancak'ta, Giresun'da, Fatsa'da yapılan mitingler, kitle içindeki politik çalışmalar, kitle gösterileri, yürüyüşler bize neyi göstermiştir? Bu eylemlere katılan arkadaşlar şunu açık seçik görmüşlerdir ki, proleter devrimciler sistemli çalıştıkları takdirde kitlelerin üzerinde daha çok etkili olmakta, kitleler de onları daha inançla izlemektedirler. Karşı-devrimin bütün çabalarına rağmen, Akhisar'da SDDF üyelerinin düştüğü durum, Karadeniz'de, Trabzon'dan gelen sosyal demokratların, proleter devrimcilerin örnek çalışması karşısında, sadece el oğuşturmaları neyi kanıtlamaktadır acaba? Halil Berktay'ın yanlış tezini mi, yoksa proleter devrimcilerin bütün güçlükiere, baskılara rağmen daha etkili olabileceklerini mi?

Yine kendilerinin devrimci olarak gördükleri Nail Gürman'ın bütün karşı çabalarına rağmen, Alaçam'ın tütün üreticileri, proleter devrimcilerle birlikte ilk defa kendi haklarını korumak için miting meydanını doldurmadılar mı?

Elbette kitleden haberimiz olmaz, herhangi bir kitle hareketini hazırlayan, kitleyi ajite eden, propoganda yapan, ilkel de olsa örgütleyenler arasında bulunmazsak veresiye konuşmuş, veresiye yazmış oluruz. Besbelli ki, bu da hareketimize yarar değil, zarar getirir.

Kitle konusunda üzerinde durulması gereken bir başka hatalı tutum da, kitle eylemine katılan her ferdin mutlak bir bilinç düzeyinde olması gerekti-

(9) Mao Çe-Tung, Teori ve Pratik, sayfa 9-10
(10) Halil Berktay, "Bilimsel Sosyalist Devrim Anlayışı". Aydınlık sayı 14, Sayfa 147.
(11) Mao Çe-tung, Teori ve Pratik, sayfa 10.

ğine inanmak, bir kişinin bile bu bilinç düzeyinin altında olması sanki eylemin başarısına gölge düşürecekmiş tavrını takınmaktır. Elbette gönül ister ki, harekete katılan her fert azâmi bilinç düzeyinde olsun. Ama buna fiilen imkân yoktur. Bu ancak bizim sübjektif isteğimiz, dileğimiz olur. Gerçek bunun başka türlüsüdür. Sosyalist kendi subjektif niyetine göre hareket etmez. Gerçeği kendi dileğiyle çakışır duruma koymaz.

"Öncü, bir eylemde kendisini izleyen kitlenin **her ferdinin** o eyleme bilerek, isteyerek, bilinçli olarak ve o eylemin bütün muhtemel sonuçlarına katlanmayı göze alarak katılmasını sağlamalıdır." (12)

Soyut bir formül olarak bakıldığında insana öylesine hoş ve göz alıcı geliyor ki, hayran olmamak elde değil. Nitekim kendisi de çok önemli şeyler söylediğini farzetmiş olacak ki, tutmuş bir de altını çizmiş. Ama somuta, dünya devrimci hareketinin ve kendi ülkemiz devrimci hareketinin pratiğine indirgendiğinde yanlışlığı hemen sırıtıyor.

Bir kere yukarda da belirttiğimiz gibi, buna fiilen imkân yoktur. Kitle tümüyle "bütün muhtemel sonuçları bilerek" bir harekete kalkmaz. Somut hedefler konur, bu somut hedeflere varmak için harekete girişen kitle, giderek baştan düşünmediği şeyler düşünmeye, öğrenmeye, bilinçlenmeye başlar. Hep biliriz ki, pratik en büyük eğiticidir. Devrim hızlandıkça, devrimci hareket geliştikçe, kitleler hareket içinde çok, daha hızlı eğitilirler, pişerler.

"Devrimin, siyasi gelişmenin.. insanları eğittiği tartışma götürmez bir gerçektir; ve asıl önemli olan devrimin sadece yöneticileri değil, aynı zamanda yığınları da eğitmesidir." (13)

Aslında bu genellemenin altında, aynı zamanda, anti-emperyalist gençlik eylemlerinin doruğuna ulaştığı Tuslog hareketinin inkârı yatmaktadır. Sözde DTCF bahçesine toplanan gençler, akademik sorunlar üstüne kararlar almayı beklerken, "bilmedikleri, muhtemel sonuçlarını göze alamıyacakları" bir harekete itilmişlerdir. Yine bu mantık bizi, eski TBMM forumunu ve bütün devrimci gençlik hareketlerini inkâra kadar götürebilir.

Bir başka açıdan bakıldığında, yine bu tür kitle anlayışının yanlışlığı ortaya çıkar. Devrim yapılan ülkelerde bile pek çok kimse bu yeni durumu kavrayamamış, ama devrimden sonra da yürütülen politik ve ideolojik çalışmayla, kampanyalarla bunlar kazanılmışlardır. Örneğin Mao, "emperyalizme, feodalizme ve bürokratik kapitalizme halk tarafından son verilince, pek çok kimse Çin'in kapitalizme mi, sosyalizme mi yöneleceğini pek de bilmiyordu", (14) sözlerini devrimden sekiz yıl sonra 1957 de söyleyebilmiştir.

Eğer Halil Berktay'ın söylediklerini doğru varsayarsak, artık hareket içinde propogandaya, kitleyi örgütlemeye, daha üst düzeyde eylemler için ajite etmeye pek fazla ihtiyaç yoktur. Bu öncü ile kitlenin aynı eylem ve bilinç düzeyine çıkması gerektiğini iddia etmektir ki, bakın bu konuda Stalin ne diyor: "Kapitalist düzende, bütün sınıfın ya da hemen hemen bütün sınıfın, öncüsünün yani kendi Sosyal Demokrat partisinin bilinç ve eylem düzeyine çıkabileceğini düşünmek kuyrukçuluk, 'manilovizm' olur." (15)

Kaldı ki, Stalin bunları işçi sınıfı için söylüyor. Oysa bizim hareketimizin içinde köylü, küçük burjuvazinin çeşitli katları, belki milli burjuvazinin en ilerici kesimi de olacaktır. Bu kitle Halil Berktay'ın söylediklerini daha da gülünç kılmaktadır. Her aklımıza esenin doğruluğunu, yanlışlığını tartmadan,

(12) Halil Berktay, "Bilimsel Sosyalist Devrim Anlayışı". Aydınlık sayı 14, sayfa 152.
(13) Lenin, İki Taktik, sayfa 8.
(14) Mao Çe-tung, Teori ve Pratik, sayfa 87.
(15) Stalin, Leninizmin İlkeleri, sayfa 100. Bu konuda ayrıca aynı kitabın 153. sayfasına ve devamına da bakılabilir.

marksist teorinin ve pratiğin eleştiri süzgecinden geçirmeden, parlak lâflarla süsleyip söylersek, bize devrimci değil, aklına eseni söyleyen küçük burjuva lâfazanı derler.

KÜBA DEVRİMİNİ YERİNE OTURTALIM

Her devrimcinin görevi devrim yapmaktır. Görüldüğü gibi dünyanın geri kalan kısımlarında nasılsa Amerika'da da devrim başarıya ulaşacaktır. Ama evlerin kapısı önünde oturup emperyalizmin cesedinin geçmesini beklemek devrimci bir tutum değildir. Job'un görevi bir devrimciye uymaz. (16)

Yazımızın başında yeni oportünizmin Küba devrimi konusunda da yanlış görüşlere sahip olduğuna değinmiştik. Bugün PDA çevresinde kümelenenlerin, açık oportünist bir tutum benimsemeye başlıyalı beri nasıl dönekleştiklerini görmek için azıcık dikkat etmek yeterlidir. Onlar, istedikleri kadar Aydınlık'ın çıkışından beri aynı çizgiyi sürdürdüklerini iddia etsinler. Şimdi kendi yazılarından örnekler vererek, git gide nasıl çelişik, dönek bir tavır takındıklarını göstermeye çalışacağız.

"Latin Amerika'da Küba devrimiyle açılan devrim mücadeleleri bugün bütün kıtayı sarmıştır... Latin Amerika ihtilâlinin baş kumandanı Che Guevara, 1967 ekiminde Bolivya dağlarında şehit düşmüştür... Guevara'nın tutuşturduğu milli kurtuluş meş'alesi bütün Latin Amerika halklarının yolunu aydınlatmaktadır." (17) Bu yazı Aydınlık Dergisi kurucuları imzasıyla yayınlanmıştır. Bugün "Proleter Devrimci" Aydınlık'ın oportünist çizgisini temsil edenlerin bir çoğu bu yazının altına imzalarını atmışlardır. O günlerde bunları söyleyenler, şimdi bunun tam tersi bir tutum içindedirler. Yalnız Küba devrimi değil, bir çok konuda, Aydınlık'tan ayrılan bu kliğin dönekliğini belgelemek mümkündür. Nitekim bunların bir çoğu da Aydınlık dergisindeki çeşitli yazılarda sergilenmiştir.

Aynı şekilde bugün PDA'ın saflarında yer alan Deniz Kavukçuoğlu, Aydınlık'ın 8. sayısında yayınlanan "Latin Amerika'da Devrimci Hareket"de şunları yazmaktadır: "Güney Amerika marksistlerinin 'ikinci bağımsızlık savaşı' diye adlandırdıkları bu dönem içersinde kıtadaki ilk 'milli demokratik devrim' gerçekleşmiş ve sosyalizmin kuruluşu için gerekli koşulları sağlayan bu aşamayı 'sosyalist devrim' izlemiştir." (Sayfa 129.)

Anlaşılan o pek övündükleri "ilkeli birlik"leri Marksizm-Leninizm'den sapma, dünya devrimci pratiğine sövme temeli üzerinde bir birliktir. Zira PDA çevresi, şimdi Küba'da yapılan devrimin "tesadüfi bir sosyalist devrim", Che Guevara ve Fidel Castro'nun ise "küçük burjuva devrimcileri", "sol oportünistler" olduğunu söylemektedir

Küba devrimine karşı takınılan bu olumsuz tavrın kökünü, Kübalı proleter devrimcilerin pasifizme, teslimiyetçiliğe, kuyrukçuluğa karşı yürüttükleri mücadelede aramak gerekir.

Gerek Fidel'in, gerekse Guevara'nın pasifizme, sağ oportünizme karşı yönelttikleri doğru eleştiriler, dünya devrimci hareketinde pasifizmin, sağ oportünizmin Türkiye şubesi olan PDA çevresini haklı olarak gocundurmuştur.

Modulla dürtüklenmiş gibi yerlerinden hop zıplayıp hop oturan bu dar

(16) Fidel Castro, Sosyalist Devrim, sayfa 35. Job, Kutsal Kitap'ta adı geçen bir kişidir. Tanrı onu dener ve sefalet içine atar. Ama Job örnek bir teslimiyet gösterir.
(17) Aydınlık sayı 1, sayfa 13.

görüşlü kliğin bütün telâşı, çırpınması buradan gelmektedir. Bunlar kurtuluşu, Küba devrimci pratiğinde bulunmamış, Küba devriminin teorik bileşimini yaptığını sanan bir Fransız entelektüelinin doğmatik düşüncelerini eleştirmekte bulmuşlardır. Eğer çoğu yerde yapıldığı gibi, Regis Debray'ın **Devrimde Devrim** kitabının eleştirisini yaptıklarını söyleseler di, düştükleri büyük yanlışlıklara rağmen, "bu yalnızca bir kitap eleştirisidir", der geçerdik, Oysa bakın ne diyorlar: "Bizim burada bu çizginin en açık seçik ifadesi olarak Regis Debray'ın kitabını alıp eleştirmemiz yalnızca bir kitap eleştirisi yaptığımız ve eleştirimizin Debray ile sınırlı kaldığı anlamını taşımaz... bu çizgiye kısaca "Debrayizm" dememizin çok yanlış ve yanıltıcı olmayacağı kanısındayız."(18)

Biz bu kanısını değiştirmesini öğütleriz. Bu yanlış ve yanıltıcı olmanın da ötesinde, daha başka bir şeydir. Halil Berktay, bir ülkede devrimcilerin kanları pahasına yaptıkları bir devrimin eleştirisine başlamadan, bilgi edindiği kaynağın güvenirliğini araştırmalıydı hiç olmazsa; o da bir yana, Marksizm-Leninizm adına konuştuğunu sanan bir kişi en azından şu temel kuralı göz önünde tutmalıdır: "Devrimin metotlarını, teorisini bilmek isteyen, devrime katılmak zorundadır... Sonuç olarak... ne çeşit bilgi olursa olsun, dolaysız denemeden ayrılamaz." (19)

Debray Küba devriminden bahsediyor, onun adına konuştuğunu sanıyor diye, Küba devrimci pratiğini ve onun Marksizm-Leninizme katkısını "Debrayizm" diye adlandırmakla, Mao'nun ve Çin devrimci pratiğinin marksizm-leninizme katkısını, "Berktayizm" ya da "Alpayizm" diye adlandırmak arasında hiç fark yoktur. Ve ikisi de aynı derecede gülünçtür, ciddi değildir, hafifliktir.

Küba devrimini kimden öğreneceğiz o zaman? Ne Debray'dan, ne Pomeroy'dan, ne A.G. Frank'tan ne de diğer birinden. Doğrudan doğruya bu devrime katılan, ona öncülük, liderlik eden Castro'dan, Guevara'dan. Tıpkı Çin devrimini Mao'dan, Lin Piao'dan; Vietnam devrimini Ho amcadan, Giap'tan, Le Duan'dan öğrendiğimiz gibi.

Söz gelimi, kendilerine "Maocu" diyen ve "zenginleri tatil yerlerinde rahatsız etme" kampanyası açan Fransız manyaklarından ve **PDA** çevresinden Mao'yu öğrenemiyeceğimiz gibi, kendisine "Castrocu" diyen bir fraksiyondan da Castro'yu öğrenemeyiz.

Bütün bunları bir anda silip atan **PDA** çevresi, "Debrayizm" diye bir çizgi çıkardı. Biz böyle bir çizgi olabileceğine ihtimal vermiyoruz. Ama ille de böyle bir çizgi var diye diretiyorsak ve bunu bir temele oturtmak istiyorsak, bu olsa olsa **PDA** çevresindeki stratik tarih anlayışına sahip klik gibi **vereaiye laf etmektir.**

(Debray Latin Amerika'daki devrimci harekete ilgi duyan bir Fransız aydınıdır. Bu ilgi de bir doktora sınavını kazanamaması sonucu çevresinden uzaklaşmaya karar verdikten çok sonra ortaya çıkmıştır. Latin Amerika'da yaptığı temaslardan hareketle bir takım denemeler yazmış; bunların ilk ikisi hiç ilgi görmediği halde, Bolivya'da tutuklanmasıyla son bulan üçüncü denemesi **Devrimde Devrim** sansasyonel bir kampanyadan sonra çeşitli dillere çevrilmiştir.)

Debray hakkında Küba eleştirisi bir yana, Huberman ve Sweezy, **Monthly Review** dergisinin Temmuz-Ağustos sayısında (ki Halil Berktay bu derginin de Küba adına konuştuğunu zannediyor, aktarmaları öyle yapıyor), "Debray Latin Amerika halklarının devrime hazır olduklarına inanmaktaysa da,

(18) Halil Berktay, "Proleter Devrimci Çizgi ve Bazı Yanlış Eğilimler." PDA sayı 2-16, Sayfa 301.

(19) Mao Çe-tung, Teori ve Pratik, Sayfa 14-15.

bu inancını doğrulayacak herhangi bir delili gösterememektedir. Bunun gerçekten büyük öneme haiz bir soru olduğuna şüphe yok", diyorlar.

"Debray'ın Küba devrimi üzerine yaptığı değerlendirme temkinle ele alınmalıdır. (20)

"Latin Amerika Ülkeleri tarafından devrimci mücadelelerinde uygulayacakları model olması imkânsızdır."(21)

"Diğer yazıların çoğunda da defalarca tekrarlanacağı gibi, **Marksist felsefe açısından askeri unsurların siyasi unsurlara eğemen kılınması gibi bir temel yanlışı Debray nasıl olup da bu kadar önem vererek savunabiliyor?"** (22)

"Debray'ın yazıları Latin Amerika'nın siyasi analizleri değil, siyasi nitelikte broşürler olarak değerlendirilmelidir." (23)

"Debray devrimci teori ile devrimci pratiği biribirinden ayırmakta, ya da bunları birleştirememektedir." (24)

"Ayrıca Debray'ın Küba Devrim Teorisi, Kübadaki devrimci pratikten önemli açılardan farklıdır." (25)

"Debray'ın Latin Amerika toplumunu incelemekte ve devrimci teori ile pratiği birleştirmekte yetersiz oluşu, devrime politik anlamda kitlelerin katılışının önemini azımsamasına ve askeri faaliyetlerin bu kitle iştirakinin örgütlenmesindeki siyasi rolünü yok varsaymasına yol açmaktadır." (26)

"Debray'ın bütün hataları içinde en tehlikeli ve ciddi olanı devrim teorisini bütünüyle inkâra yönelmesidir." (27)

Bu tür eleştirilerden daha boi ve biribirini tamamlar mahiyette aktarmalar yapılabilir. Eğer bugün dünya devrimci hareketinde Ş. Alpay, Halil Berktay ve PDA çevresinin sandığı gibi bir "Debrayizm" akımı olsaydı, bunu eleştirmek çok önem kazanacaktı. Ama böyle bir akım ve bu akımın pratiğini yapan kimse yoktur. Oportünizmin zannettiği gibi Castro, Guevara, Bravo ve Porede "Debrayizm" diye bir akımın pratiğini yapmamışlardır. Bu tamamen hayal mahsulüdür, uydurmadır. Küba'nın bu konudaki eleştirileri, Halil Berktay'ın ve, yukarıya aktardığımız yazarların eleştirilerinden de daha tutarlıdır, daha doğrudur. Eğer PDA çevresi, bütün bunlara rağmen, bu görüşlerinde "Casto-Guevara, Debray" çizgisi veya "Debrayizm" diye diretiyorsa bu. "inadım inat" tavrından başka bir şey değildir. Bu tavır bugüne dek sık sık belirtildiği gibi yanlış, tutarsız bir tavırdır.

Küba Komünist Partisi adına yapılan eleştirilerden birini Mahir Çayan arkadaşımız Aydınlık'ın 20. sayısında özet olarak vermişti. Biz aynı yazıdan bir iki kısa bölüm aktararak PDA çevresinin aksine Küba ile Debray arasında temel ayrılıklar, farklılıklar olduğunu gösteremeye çalışacağız. (Çin'in devrimci çizgisiyle, PDA'nın sağ oportünist çizgisi arasında temel farklılıklar olduğu gibi.)

KKP adına konuşan Julio Aronde ve Simon Terres, eleştirilerini geciktirdikleri için kendilerini kınadıktan sonra şöyle demektedir :

(20) Leo Huberman. Paul Sweezy. "Güçlü ve Zayıf Yönleriyle Regis Debray." Monthly Review. Temmuz-Ağustos 1968.
(21) Aynı yazı.
(22) Aynı yazı. (Altı tarafımızdan çizilmiştir-HC.)
(23) Andre Gunder Frank. S. A. Shah. "Sınıf, Politika ve Debray". Monthly Review Temmuz-Ağustos 1968.
(24) Aynı yazı.
(25) Aynı yazı.
(26) Aynı Yazı.
(27) Cléa Silva. "'FOCO' Teorisinin Hataları". Monthly Review Temmuz-Ağustos 1968.

"Debray ... aynı zamanda aptal mevkiine de düşüyor, fakat Debray tarafından ortaya atılan Yeni Teorik yapının tartışılmasında bu aptalca tutum gereklidir kanısındayız." (28)

"Bütün yanılma, Debray'ın ileri sürmüş olduğu faraziyesinin kökten hatalı olması ile açıklanabilir." (29)

Fakat hemen şunu belirtelim: Debray her ne kadar yanlış temele dayanıyorsa da, bu onun yaptığı eleştirilerin tümüyle yanlış olduğu anlamına gelmez. Debray pasifist Lâtin Amerika partilerinin devrim yapamayacağını bir kere daha ortaya koymuştur.

Bunun dışında kitaptaki analizler, doğru marksist felsefeye, sağlam bir pratik ve teorik temele dayanmamaktadır. Bizim Debray konusunda tavrımız budur. Yoksa Debray'a hiçbir zaman Lâtin Amerika devrimci hareketinin teoriseni gözüyle bakma aptallığı göstermemişizdir.

KÜBA DEVRİMİ HAKKINDA

Küba, ABD'nin 90 mil doğusunda, emperyalizmin III. bunalım döneminde milli demokratik devrimini gerçekleştirdikten sonra sosyalist devrimini başarmış ve sosyalizmin kuruluşunda mesafeler katetmiş bir ülkedir. Küba devrimi, dünya halklarının baş düşmanı Yankee emperyalizmini yer yüzünde bir adım gerilettiği gibi Lâtin Amerika'da devrimci potansiyeli hovardaca harcayan pasifist sözde işçi partilerine —ki ister bunlar olsun ister olmasın devrim yapılacaktır— önemli dersler vermiştir.

Sovyet, Çin, Vietnam deneyleri yanında Küba devrimi de marksizm-leninizmin canlı hazinesine katkılarda bulunmuştur. Bunu inkâra yeltenmek, marksizmi katı, gelişemez bir şey olarak görmektir ki, bunu marksistler ileri sürmez. Küba devrimi aynı zamanda Lâtin Amerika'da devrim yapılabileceğini göstermiş ve reformculuğu, teslimiyetçiliği ve düzeltmeciliği mahkûm etmiştir.

Kübalı devrimcilerin, silâhlı mücadeleye başladıkları için, kendilerine "maceracı" diyen revizyonistlere cevapları şu olmuştur:

"Dövüşmemiz gerekti ve bu olmasaydı yurdumuzda hiçbir 'geçiş' olmazdı. Küba halkının silâhlı mücadelesi olmadan, belki de Bay Batista 'Made in U.S.A.' halâ aramızda bulunacaktı... Küba'ya hiç ayak basmamış bir kaç nazariyatçıya orda olup bitenleri söylemek düşmez." (30)

Küba'da devrimci mücadelenin geleneği oldukça eskiydi. Tarım proletaryası içinde devrimci militan güçler hiç de azımsanmıyacak güçteydiler. Öte yandan Batista diktatörlüğü baskı ve zulüm yüzünden halkın büyük nefretini kazanmıştı. Geniş halk tabakaları gidişten memnun değildi. Hâkim sınıflar sallanıyor ve emperyalizm, III. bunalım döneminin ilk yarısının sonunda, Küba'daki devrimci hareketi "şimdilik" tehlikeli görmüyordu. Özetle, Küba'ba bir kriz durumu vardı. Bilindiği gibi her kriz devrimle sonuçlanmaz. Eğer "yenmeye cesaret edilmezse" ve kendi öz gücümüz zayıfsa, sinmişse, teslim olmuşsa hiç biri sonuçlanmaz. Kof ağacı devirmek için yüklenmek gerekir.

İşte, Kübalı devrimciler bu görevi yüklendiler. Onlar "ortodoks" teslimiyetçi partinin karşı çabalarına, yanlış tezlerine aldırmadan, Küba'nın en

(28) Julio Aronde, Simon Torres, "Debray ve Küba Deneyi,"Monthly Review, Temmuz-Agustos 1968.
(29) Aynı yazı.
(30) Fidel Castro, Sosyalist Devrim, Sayfa 90.

devrimci kesimi ve "bağımsızlık meşalesini yanar tutan" Oriente bölgesinde işe başladılar. Sierra Maestra'nın kırlık bölgelerine emperyalizmin kültürü henüz ulaşamamıştı. Karşı devrim fazla örgütlü değildi. Hem bu yüzden, hem de içinde bulundukları ekonomik ve sosyal durum gereği devrimci fikirlere açıktılar.

Anti-emperyalist ve anti-feodal savaşta, her türlü çelişkiden yararlanan devrimciler, doğru bir geniş millî cephe politikasıyla Batista'ya karşı bütün güçleri de seferber ederek 1959 ocağında Millî Demokratik Devrimi yaptılar. Bu devrim sosyalist devrim değildi henüz.

Önceleri bu gerçeğe katılan yeni oportünistler, birden dönüş yaparak bunun tam tersi bir görüşü savunur duruma geçtiler.

"Avcıoğlu önümüzdeki devrimci adımı da doğru tesbit etmiştir. Davanın özü ortaçağ kalıntılarının halâ ayakta durmasını sağlayan, politik ve ekonomik bağımsızlığımızı dış güçlere ipotek eden... tutucu güçler koalisyonunun tasfiyesidir." (31)

Avcıoğlu'nun bu sözlerini açarak "önümüzdeki adımı doğru tesbit etmiştir" diyen Şahin Alpay'ın şu sözlerden de sosyalist devrim adımı sonucunu çıkarması insanı şüpheye düşürmektedir. Çünkü tam tersi bir akıl yürütülmektedir. Ya Şahin Alpay ve PDA çevresi okuduğunu anlayamamakta, ya da istediği gibi yorumlamakta, tahrif etmektedir." Anti-emperyalist, anti-feodal mücadelede halkın büyük çoğunluğunu işçi sınıfının, köylülerin, aydınların, küçük burjuvazinin ve ulusal burjuvazinin en ilerici tabakalarının çıkarları yönünde giden bir kurtuluş programı üzerinde birleştirmek mümkündür." (32)

Eğer ismi geçen yazarlarla diğer PDA çevresi bu metnin amaçladığı devrimci adımdan sosyalist devrim sonucunu çıkarıyorsa —ki yazdıklarından o anlaşılmaktadır— biz onların savunduğu millî demokratik devrimin ne menem birşey olduğundan şüphe ederiz.

PDA çevresi istediği kadar Küba'yı "Sol oportünist" çizgiyi temsil ediyor görsün, yukardaki metin, Latin Amerika ülkelerinin önündeki devrimci adım olarak anti-emperyalist, anti-feodal (millî demokratik) devrimi önermektedir. (33) Hem de doğru bir tahlille, bütün millî sınıf ve tabakaları bir kurtuluş programı etrafında birleştirmeyi mümkün görerek.

Ocak 1959 Küba devrimine sosyalist devrim demek, sosyalist devrimin ne demek olduğunu bilmemek, işçi sınıfı öncülüğünde millî sınıf ve tabakaların demokratik iktidarını emek oportünizmi gibi sosyalist iktidar sanmaktır.

"1959 Ocak ayından, 1961 Aralık ayına kadar, millî bir kurtuluş inkılâbı ile sosyalist bir inkılâbın birbiri ardından bir çok safhalar geçirdiğini görüyoruz. (34)

---

(31) Şahin Alpay, "Türkiye'nin Düzeni Üzerine", Aydınlık sayı 12, sayfa 461.
Aynı Şahin Alpay Aydınlık'ın 2. sayımında "Devrimci Teorik Eğitim" başlıklı yazısının Millî Demokratik devrim alt başlığında Castro'nun kitabını da okunacak kitaplar arasında göstermektedir.

(32) II. Havana Deklerasyonu, Küba Halkının Amerika ve Dünya Halklarına Çağrısı, 4 Şubat 1962.

(33) Bir küçük-burjuva devrimcisinin sözlerini kendilerine yontmaları. Fidel ve Guevara gibi proleter devrimcilerin önermelerini ve pratiklerini ise inkâra yeltenmeleri, onların saflarımıza küçük-burjuva ideolojisini sokmak istediklerini kanıtlar ancak.

(34) Charles Bettelheim, Küba İktidasının Planlaştırılması, Ataç Kitabevi, sayfa 53.

"Bizim devrimimizde de milli demokratik devrimle sosyalist devrim arasında Küba'daki gibi kısa bir süre olacaktır."(35)

İŞÇİ SINIFI, DEVRİM VE İTTİFAKLAR

PDA çevresinin, Küba devrimi konusunda bir Arap yazarının Ant dergisindeki yazısına dayanarak gözleri kapalı vardığı sonuçlar tümüyle yanlıştır. Yanlışlığa sıkı sıkıya sarılıp, tek doğru bunu görmek, gerçeğe göz kapamak tam bir oportünist tutumdur.

Gerek Küba devrimi konusunda, gerekse Latin Amerika devrimci yolu hakkında önerilen strateji ve taktikler, PDA çevresinin öne sürdüğü ve aşağıya aktaracağımız saçmalardan tamamen farklıdır.

"Öte yandan Castro-Guevara-Debray çizgisine göre, zaten 'işçi sınıfı devrim yapamıyacağı için' sosyalizmin bazı genel ilkelerini benimsemiş küçükburjuva aydınlarının içinde toplandığı foko önderlik rolünü yüklenir ve 'sosyalist devrim' yapar (!)" (36)

Her devrimci şu paragraftaki büyük yanlışlarla birlikte, tavırdaki kendini beğenmişliğe, aşağılanmaya ve yukardan atmacılığa, ukala tavıra da dikkat etmelidir. Parantez içindeki ünlemi Şahin Alpay Castro ve Guevara gibi devrim yapmış muzaffer önderlerin isminin sonunda kullanmaktadır. Debray'ı bu devrimci liderlerle aynı çizgide saymasını ise cehaletine veriyoruz. Ama, Küba proleter devriminin liderleri hakkında konuşurken insan kendi yerini doğru tesbit etmeli, ona göre konuşmalıdır. Hele geri kalmış bir ülkede proleter devrimcileri adına konuştuğu iddiasındaysa...

Biz Şahin Alpay'ın, bir küçük-burjuva aydını olarak, yukardaki paragrafından utanç duyması gerektiğine inanıyoruz. Çünkü, Küba II. Havana Deklerasyonu'nda bu tür zırvalara gerekli cevap verilmiştir.

"Dünyadaki güçlerin şimdiki sömürge halkları ile bağımlı halklarını kurtuluş hareketleri karşısındaki durumu, Latin Amerika'nın işçi sınıfına ve devrimci aydınlarına emperyalizm ve feodalizme karşı mücadelede kararlı bir şekilde öncülük olan gerçek görevlerini göstermektedir".(37).

Dikkatli ve eleştirici bir gözle yeni oportünizmin öne sürdüğü tezler incelendikçe sürekli yalanı ve uydurmayı savunduklarını, gerçeği tahrif edip aktarmaktan özel bir zevk ve çıkar umduklarını görmemeye imkân yoktur. Her konuda olduğu gibi, Küba devrimi konusunda da bu tür bir yanlışlığı isteyerek devrimci saflara sokmaya çalışmaktadırlar.

Kübalı devrimcilerin dünya ve Latin Amerika devrimci hareketi hakkındaki önerileri, tarihi II. Havana Deklarasyonu'nda ifadesini bulmuştur. Bu metinden yukarıya aktardığımız parçayı okuyup da, bundan "sosyalist devrim", "işçi sınıfı devrim yapamaz" sonucunu çıkaranlar, ya okuduklarını anlamayan aptallardır, ya araştırmadan konuşan cahillerdir, ya da yalancılar, tahrifçilerdir.

İşin bir başka yönü de şu: Şahin Alpay'ın Ant dergisinde yayınlanan Yunus Haydar'ın yazısından yaptığı aktarma Küba Devrimcilerinin söyledikleriyle değil, Şahin Alpay'ın yazdıklarıyla özdeşlik taşımakta, Şahin Alpay'ın meşhur önermesine destek olmaktadır.

Örneğin, "Bu ülkelerde devrime önderlik edebilecek güçte bir işçi sınıfı

(35) "Honduras Devriminin Yolu". İleri, sayı 3.
(36) Şahin Alpay,"İşçi Sınıfı ve Milli Demokratik Devrim", PDA sayı 3-17, Sayfa 367.
(37) II. Havana Deklerasyonu, Küba halkının Amerika ve Dünya Halklarına Çağrısı (Altı tarafımızdan çizilmiştir - H.C.)

da yoktur", diyen Yunus Haydar ile "işçi sınıfı devrime öncülük edebilecek —objektif, sübjektif— şartlara sahip değildir" diyen Şahin Alpay arasında hiçbir fark yoktur. Bu önerilerden ancak Şahin Alpay'ın söz konusu ettiği sonuç çıkar. Yoksa II. Havana Deklerasyonu'ndan ve Kübalı devrimcilerin söylediklerinden değil. Bu iki öneri de yanlıştır; sağ oportünizmi, pasifizmi temsil etmektedir. Şahin Alpay Yunus Haydar'dan aktarma yaparken kendi tezini güçlendirme temelinden yola çıksaydı şüphesiz daha dürüst davranmış olacaktı.

"Fidel'in ve Che'nin gösterdiği gibi milli burjuvazi yoktur ve devrimci bir rol oynayamaz." (38)

Milli burjuvazinin var olup olmaması milli demokratik devrim aşaması açısından, hayati önemi haiz bir konu olmamakla birlikte, gerek Andre Gunder Frank'ın, gerekse aynı görüşü paylaşan Halil Berktay'ın, Castro ve Che'den nasıl habersiz olduklarını göstermek açısından bu meseleyi açmaya çalışalım. Bir kere, Küba devrimi, işçi sınıfı—köylüler—kilçilik-burjuvazi ve milli burjuvazinin en ilerici kesimi arasında kurulan geniş cephenin 1959'un Ocak ayında iktidara el koymasıyla ilk adımını atmıştır. Ve şehir hareketlerinde milli burjuvazi önemli roller oynamış, hatta devrimi kendi denetimine almak için çaba da göstermiştir. Fakat 26 Temmuz harekâtı giderek geniş kitlelerin desteğine dayanarak ve "işçi sınıfının öz ideolojisi rehberliğinde" devrimin demokratik ve milli güçlerle birlikte iktidarı almasını sağlamıştır.

Kırlarda başlayan hareket giderek bütün ülke çapına yayılmış ve emperyalizmle işbirlikçilerini devirmiştir. "Tabii bütün bunları yaparken işçi kitlelerinin en geniş ölçüdeki katkısına ve kendi öz ideolojisinin rehberliğine güvenmemiz şarttır." (39) Bunlar, Küba devrimcilerinin, işçi sınıfı ve işçi sınıfı ile devrimci aydınların öncülüğü için söyledikleri sözler. Bu konuyu yine II. Havana Deklerasyonu'ndaki önerilerle bağlayalım.

"Latin Amerika'da fakir köy halklarının kuvvetten yana büyük bir devrimci gücü meydana getirmesini sağlayan bu şartlardır... Fakat çevreyle ilişkilerinin yokluğu bilindiğine göre köylüler devrimci aydınlarla, işçi sınıfının devrimci ve politik yönetimine muhtaçtırlar. Bu yönetim olmadıkça tek başlarına mücadeleye girip zafer kazanamazlar"(40)

MİLLİ BURJUVAZİ

Milli burjuvazinin varlığı meselesi yukarıda da belirtildiği gibi, milli demokratik devrim stratejisinin geçerliliği için gerekli bir şart değildir. Her ne kadar milli burjuvazi ile emperyalizm ve işbirlikçi burjuvazi arasında objektif olarak çelişkiler varsa da, bu her zaman milli burjuvazinin devrimci saflarda yer tutacağı anlamına gelmez. Yalnız bugünkü tartışmalarda, bir tahrifi açığa çıkartmak açısından milli burjuvazi üzerinde duruyoruz. Halil Berktay'ın PDA'daki yazısından yaptığımız aktarmada görüleceği gibi, yeni oportünistlerin iddiasına göre Castro ve Che "Milli burjuvazi yoktur, devrimci bir rol oynayamaz" diyorlarmış (!)

Milli burjuvazinin tümüyle devrimci bir rol oynayamıyacağı açıktır. Ge-

(38) Halil Berktay, "Proleter Devrimci Çizgi ve Bazı Yanlış Eğilimler," PDA sayı 2-16, sayfa 303.

(39) Che Guevara, Siyasi Yazılar, Ekim Yayınları, sayfa 106.

(40) II. Havana Deklerasyonu, "Küba Halkının Amerika ve Dünya Halklarına Çağrısı., 4 Şubat 1962.

rek Çin devrimcileri, gerek Küba devrimcileri, gerekse de bu iki ülkenin devrimci pratiği, bu somut gerçeği göstermiştir. Kübalı devrimcilerin görüşünü dile getiren II. Havana Deklerasyonu ile Mao'nun görüşleri arasında tam bir paralellik vardır.

"Tecrübe göstermiştir ki ülkemizde çıkarları Yankee emperyalizmi ile çatıştığı zaman bile, bu sınıflar her zaman direnememiştir... Emperyalizm veya devrim kıyaslaması karşısında onun, yalnız en ilerici tabakaları halkın yanında yer alacaktır." (41)

Yukardaki yorum tümüyle yalnız Küba ve Latin Amerika için değil, aynı zamanda diğer bütün geri ülkeler için de geçerlidir. Çünkü bu tarz bir yoruma bütün dünya marksistleri katılmaktadır.

İşte. Kübalı devrimcilerin milli burjuvazi konusundaki görüşleri de bunlardır.

SONUÇ

Küba devrimi incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara varmak mümkündür:

1 — Devrimci aşama: Bütün Latin Amerika ülkelerinin önündeki devrimci savaş dönemi anti-emperyalist ve anti-feodal savaştır. Yani atılacak adım milli demokratik devrim adımıdır. Bu adımın kalıcı zaferlere ulaşması için, hemen ardından ve mümkün olan en kısa zamanda sosyalist devrimi yapmak (çünkü ikisi arasında bir "Çin seddi" yoktur) ve sosyalizmin kuruluşuna geçmek gerekmektedir.

2 — Emperyalizm kıta çapında bir baskı ve seri komplolar içine girdiği için mücadele alanı artık bütün kıta olacaktır.

Gerçekten, genel olarak emperyalizmin çöküşü bütün dünyadaki devrimci mücadele ile, özel olarak da bölgesel mücadeleler olacaktır. Che Guevara'nın "İki, üç, daha çok Vietnam yaratalım" sloganını bu çerçeve içinde değerlendirmek gerekir.

Bugün güney-doğu Asya'da Vietnam halkının kurtuluşu, Kamboç, Laos, Tayland ve Filipinler'in kurtuluşuyla ortak bir çizgiye ulaşmıştır.

Orta-doğu halklarının devrimci mücadelesi ve kurtuluşu birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Artık Ortadoğu'da Ürdün'ün, Lübnan'ın vs. tek tek kurtuluşu değil, bütün Orta-doğu halklarının emperyalizmden ve feodalizmden kurtuluşu söz konusudur.

Aynı şekilde Latin Amerika'da da kurtuluş kıta çapında olacaktır. Bu hem emperyalizm can çekişme döneminde olduğu için, hem de dünya devrimci mücadelesi birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğu için böyledir.

3 — "Artık mücadele için marksist bir ideoloji şarttır. Ve de artık burjuvazinin desteklediği reformculukla ideolojik mücadeleye girmek gerekir." (42)

4 — Savaş "şehirlerin kırlardan kuşatılması" şeklinde olacaktır. Milli demokratik devrimde halk savaşı zorunlu bir duraktır ve gerek halk ordusunun, gerekse milli demokratik devrimin temel gücü köylülerdir. Bu açıdan bakılınca milli demokratik devrim ulusiaşma sürecini de içerdiğinden özünde bir köylü devrimidir.

Yeni oportünistlerin sandığı gibi, Küba devrimci pratiğinde ne işçi sı-

(41) II. Havana Deklerasyonu. Küba Halkının Amerika ve Dünya Halklarına Çağrısı, 4 Şubat 1962.

(42) Julio Aronde, Simon Torres. "Debray ve Küba Tecrübesi." Monthly Review, Temmuz-Ağustos 1968.

nıfı, ne de köylüler küçümsenmişlerdir. Hem Castro, hem de Guevara, sık sık şu gerçeği bütün dünyaya hatırlatmışlardır.

"İşçi sınıfı ile köylü kitleleri çatışmanın sonucunu tayin ederler."

Nitekim Küba'da sonucu tayin edenler de asi ordunun işçi ve köylü savaşçılarıyla, şehirlerde ve kırlarda asi radyonun ve liderlerinin direktiflerine büyük bir dikkatle ve bağlılıkla uyan geniş işçi kitleleri ile köylüler olmuştur.

5— Latin Amerika'da anti-emperyalist ve anti-feodal (milli demokratik) devrim ancak ve ancak bir halk hareketiyle başarıya ulaşacaktır. Bunun için de bu bölgede kitlelerin politik bilinç düzeylerini yükseltmek, onları örgütlemek ve bütün anti-emperyalist, anti-feodal unsurları içinde toplayan halk kurtuluş cepheleri açmak kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Bunun ilk iki aşaması halkın desteğini sağlamış ve onların arasında kaybolup gidebilen gerillaların faaliyetleridir. "Bu ilk yuvaları daha mücadelenin başında görünmez hale sokan şey nedir? Halkın desteği". Bu dönemde gerillalar halkın içinde çalışmalar yapar, yeni savaşçılar kazanır ve üs bölgeler tesis ederler. Kurtarılmış bölgelerde, Küba'da olduğu gibi, devrim fikirleri yaygınlaştırılır, karşı devrim yok edilir, yani bir adli, idari ve mali mekanizma kurulur. Bir yandan da kurtarılmış bölgeleri tüm yurt sathına yaymak için mücadele verilir, düşman gerisinde faaliyete girişilir.

Türkiyeli devrimciler olarak biz Küba devriminden yukardaki sonuçları çıkarıyoruz. Emperyalizmin ülkemizdeki sıkı denetimini her zaman göz önünde bulundurarak, dünyadaki bütün çelişkileri en doğru biçimde değerlendirmek durumundayız. Gerek ülkemizde uç veren, gerekse dünya devrimci hareketinde ayak bağı görevi yapan revizyonizme, teslimiyetçiliğe, oportünizme karşı mücadeleyi hareketimizin eseniği ve başarısı açısından zorunlu saymaktayız.

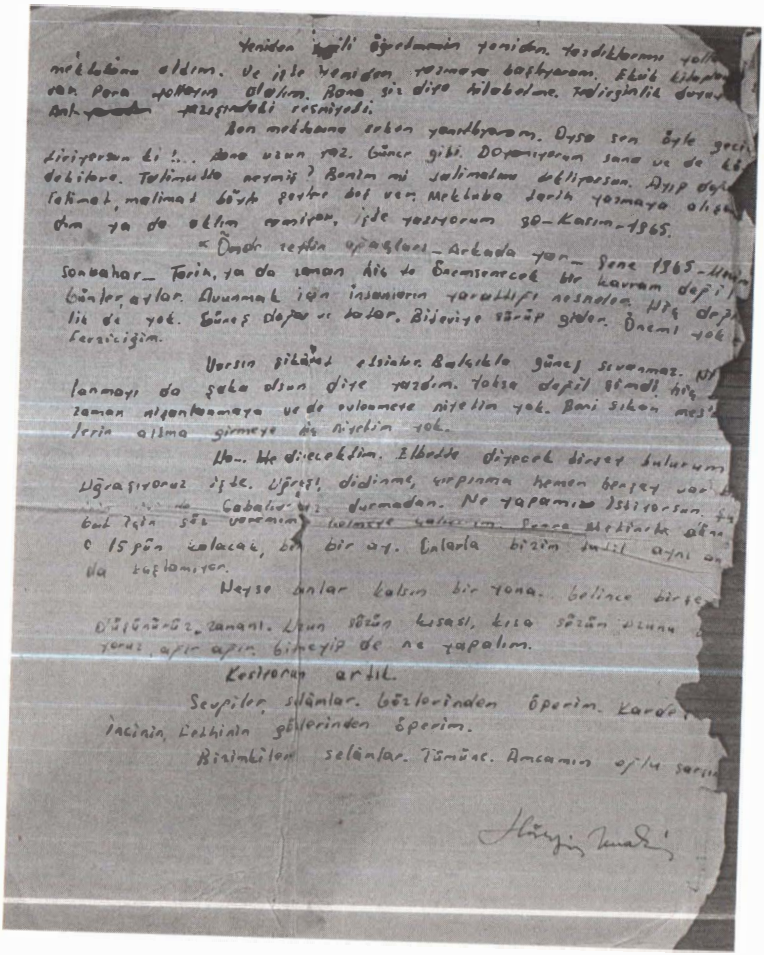
Küba devrimine ve Küba halkının büyük pratiğine ilişkin görüşlerimizi şu sözlerle bağlarsak hiç te yanlış davranmış olmayız. "Küba Birleşik Devrimci 'Örgütleri'nin ve Fidel Castro başkanlığındaki Küba Hükümetinin güçlü liderliğindeki Küba halkı, en karmaşık ve güç şartlar altında... Amerikan emperyalizmine karşı mücadelede bir büyük zafer daha kazanmıştır... Çin hükümeti ve Çin halkı, Küba birleşik Devrimci Örgütleri'nin ve hükümetinin izlediği doğru çizgiyi... ve Küba halkının kahramanca mücadelesini azimle destekler." (43)

İşte bizim Küba devrimi ve yiğit Küba halkının devrimci mücadelesi konusunda tutumumuz budur. Yoksa yeni oportünizmin "Campus Maoist" tutumu değil!

(43) Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşiniz, sayfa 18-19, (siyahlar bize ait H.C.).

Mektuplar

İstanbul Mektupları 1

Yeniden İngiliz öğretmenin yanından tezkiremi yeni
mektebime aldım. Ve işte yeniden yazmaya başlıyorum. Ekmek kitapları
için para yollayın alalım. Bana şu diye kitaplarını. Tedrisatla dolayı
Ankara'dan yazışmaları resmiyeti.

Ben mektebime erken yazılıyorum. Oysa sen öyle geç
kiliyorsun ki!... Bana uzun yaz. Günce gibi. Düşünüyorum sana ve de çok
şeylere. Telinuda neyniş? Benim mi yalnızlarım değilsiyorsun. Ayıp değil
Yalnızlık, malumat böyle yerine boş vermek. Mektebe devam yazmaya alışa-
dım ya da alışmışım, işte yazıyorum 30-Kasım-1965.

« Önce resimlerin açıklaması - Arkada yan - Yine 1965 - Ilkbahar
Sonbahar - Derin, ya da zaman ölü de Sarmısıracak bir kavram değil
günler, aylar. Avunmak için insanların yarattığı nesnelere. Hiç değil
lik de yok. Güneş doğar ve batar. Bitişiye sürüp giderler. Önemi yok
Farkındayım.

Yarsın bilmem Atsiden Balıklıya Güneş sıvanmaz. Ni
lanmayı da şaka olsun diye yazdım. Yalnız değil şimdi hiç
zaman niyetlenmeye ve de vuracağa niyetim yok. Beni sıkan meş
lerin alma girmeye de niyetim yok.

Ha... Ne diyecektim. Elbette diyecek birşey bulurum
Uğraşıyoruz işte. Uğraş! dedinme, uğraşma hemen başarı var
[illegible] Gabalıyor durmadan. Ne yapamıyorsun ki
bak şöyle söz vermem, kalmaya çalışırım. Sonra Mektebi ağus
o 15'inden kalacak, bir bir ay. Onlarla bizim ilkel ayları ay
da tutmayın.

Neyse onlar kalsın bir yana. Bilinçle birlik
Düşünüyorsun zamanı. Uzun sözün kısası, kısa sözün uzunu
yorsun, ağır ağır bineyip de ne yapalım.

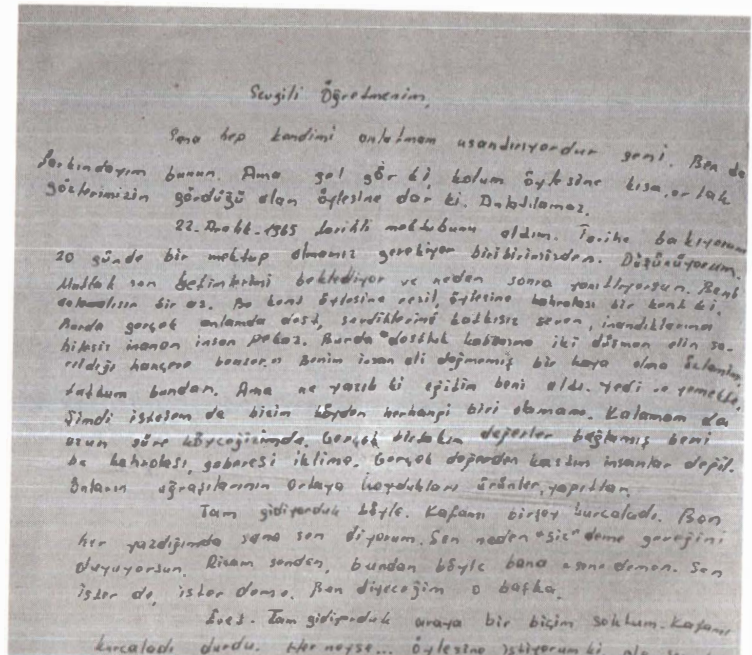
Kestirmeden artık.

Sevgiler, selamlar. Gözlerinden öperim. Kardeş
İncinin, Lethinin gözlerinden öperim.

Binbir selamlar. Tümüne. Amcamın oğlu sarı

Hüseyin Cemal

İstanbul Mektupları 2

Sevgili Öğretmenim,

Sana hep kendini anlatmam usandırıyordur seni. Ben de öyleyim bunun. Ama gel gör ki, kalem öylesine kısa, or lak öğretmenizin gördüğü olan öylesine dar ki. Dahdılamaz.

22. Ocak. 1965 tarihli mektubunu aldım. Tarihe bakıyorum 20 günde bir mektup alıyoruz birbirimizden. Düzüyoruz. Mektuk son değiştirmeni bekliyor ve neden sonra yazıyorsun. Benle alakalısın biraz. Bu kent öylesine nasıl, öylesine kalabalık bir kent ki. Burda gerçek anlamda dost, sevdiklerini katıksız seven, inandıklarının hikâyesi inanan insan pekaz. Burda "dostluk kalbinde iki düşman elin sa. rıldığı kanepe benzer." Benim insan eli değmemiş bir kaya olma özlemim tatkum bundan. Ama ne yazık ki eğitim beni aldı. Yedi ve yemeğe. Şimdi istesem de bizim köyden herhangi biri olamam. Kalemim da uzun süre köycejiminde. Gerçek dindeki değerler değişmiş beni de kahrediyor, gaberesi ikilimo. Gerçek değerden kaçtım insanlar değil. Onların ağrışıklarının ortaya koydukları ürünler yapıtlar.

Tam gidiyordu böyle. Kafam birşey burcalıdı. Bon her yazdığımda yine son diyorum. Sen neden "sic" deme gereğini duyuyorsun. Rica senden, bundan böyle bana sana demeyin. Sen istersen de, istersen demeyin. Ben diyeceğim o kafka.

Ecel. Tam gidiyordu araya bir biçim soktum. Kafamı burcalıdı durdu. Her neyse... öylesine istiyorum ki. Ne sen kendi anla, ne de bu kent anlatsın seni. Eğer istiyorsam insanlar bende bilmez, isteyemez bir sevgi kaynağının olağandandır. Bilmem kelimelerini burcalasan tutabilir misin? Lisedeyken sana boyaz kalığın bilmeğini anlatmışlım. O mektubu ve son yazdığım beğeniyorsun. Son ~~yazdığın~~ mektupla neler yazdığından bih haberim yok. Ama kendini, gösterişlerini ortaya sevdiğini maya. tama yakında sönecek tahtiran gireceğini, kalemi geçeceğini sen. Her yönden olanaklar ol vermiyor. Bir kaç sınıf-ya 400-500 liraya patlıyor. Havalar oldukça değişik. Tatmi Dinlence (tatil) dönüşü uzun süre okula ve derslere alışamıyorum. Bizimki engelliyen en büyük sorunu s

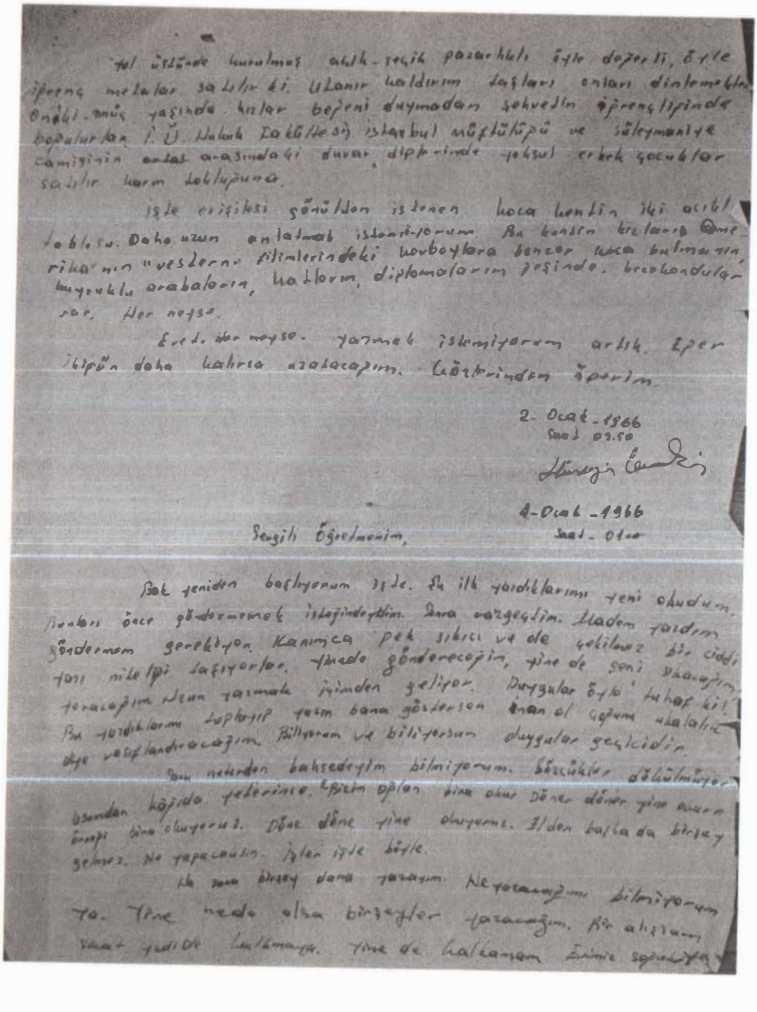
Birkaç her geliştе babamın, amcamın paraları olmuyor. Onların
yüzünden babama sabahları beni çok mutsuz kılıyor. Sapa, sala yalanlarla
yeter artık. Açsak açız. Birbirimizi uzun süreden sonra görünce
Ne çıkar. Sizi bilemediğim anlamını çıkarmışa buradan. Gelirken ellerinizi
kurudu yüzbebeklerinde çıkmamacasına. O kurulu düzeni (oyuncak olsa da
Ki burda o da yok) bozduğuma çok üzüldüm. Keşke bilinçlenmeseydim.
Olmasaydım. Öğretmene bağlı, asberci bir öğrenci kalsaydım sadece. Eğer
uğraşlarım karşıysa geçleri düşünde mutluluklar görüyorsam tüm insanlar için;
Sana bunların düşeldiğini anlayınca yanılışından ötürü mutsuzluk duyuyorsa
söyle suçum ne benim. Insanız biz bir dilim ekmek için tüm çekiliklerimiz
anacığım.

Sen ne mutlusun şimdi köyde. Uğraşların var yollar boyu uzamaz
Yaşamak ne güzel şey. Kekliğe avı var. Kuşlar var cıvıldayan. Yalnızlık
mutluluk sevinç duyduğun kuşlar. Oysa benim durumum tam tersine. Bu
mutluluk masalları alıp gidiyor. Mardinde boşuna arıyorum senin kuş
larının aterdiği mutluluğu. Güvercinler boşuna cami avlularında dam ve
hiçyerler mistik. Kuntapide yosmaları boşuna Gipsiyorlar yalnızlığında
gecenin dalgalar. Haykırmak istiyorsam da artık (varlıkım) çok geç.
Gemiler doldurmuyor ya da dolduramıyorlar limanları akça. Herşey
gizli elimizden.

Sana birazda bu kentin anlatayım. En kalabalık semti
Beyoğlu. Beyoğlunda istiklal caddesi. Her renkten kadınların dar
etekleriyle, geniş etekleriyle gezindiği kaldırım taşları var.
Ama onlar taşlıklarından utanıyorlar. O kaldırımlardan çimler geç-
mez. Neler yoktur bu caddenin boyunda ki vitrinlerde. Herşeyin en
lüksü, en orijinali. Ama herşeyin en acısı, en sirkefi. Sokaklı
görkemin yanyana cüce dev örneği durumuna benzer burdaki
çelişme. Yılbaşından bir gece evvel önce gözleyecek yürüyüş
bu caddede. Gördüklerimi sana anlatsam ya da anlatmaya
gücüm yetse; eminim ki nefretedecekşin bu demli rezilce
yaşayışlara.

Kaşıyorum:

Bilgisiz yaşlarında bir kız. Önlüklü üstelik (öğrenci) iki bir
li bir beye sendirişle okurmuş sokakta geçenin parbuçlarını boya
mak istiyerinde. Acımasızdır burda insanlar. Kızcağızın durumu
yürekler acısı. Yarın öbürgün bu kızcağız sübyan evlerine,
ordan kendine evlerine, ordan barlara düşecek. Güzelliğini erke
yitirecek bu yolda. Ve sokağa itilecek. Fakir kimse bu
yola itilişindeki ikilik nedenleri bulup çıkaramazsak ola
ha nicelerı itilecek bu yollara ve doymadan yaşa
şamaya (yaşamak ne güzel şey) mahkum olup gidecekler.

Yol üstünde kurulmuş aylık-seçik pazarlıklı öyle değerli, öyle öğrenç metalar satılır ki. Ulanır kaldırım taşları onları dinlemekten. Önâli-miş yaşında kızlar beğeni duymadan şehvetin öğrenç lipsinde boğulurlar. İ. Ü. Hukuk Fakültesi, İstanbul müftülüğü ve Süleymaniye camiinin ortası arasındaki duvar dibinde yoksul erkek çocuklar satılır kara tahtaya.

İşte eziğiksi gönülden istenen hoca kentin ilki acıklı tablosu. Daha uzun anlatmak istemiyorum. Bu kentin bilgeliğe ömrünün "westerne" bilimlerindeki boşboğazlara benzer hoca bulmasına, rikam'ın "westerne" bilimlerindeki boşboğazlara benzer hoca bulmasına, kuyruklu arabalarına, hatlarına, diplomalarına peşinde. bıraktıkları zor. Her neyse.

Evet. Her neyse. yazmak istemiyorum artık. Eğer ilişkin daha kahrsa uzatacağım. Kâğıtlarından öperim.

2. Ocak - 1966
Saat 03.50

Hüseyin Ergün

4-Ocak-1966
Sal. Ola

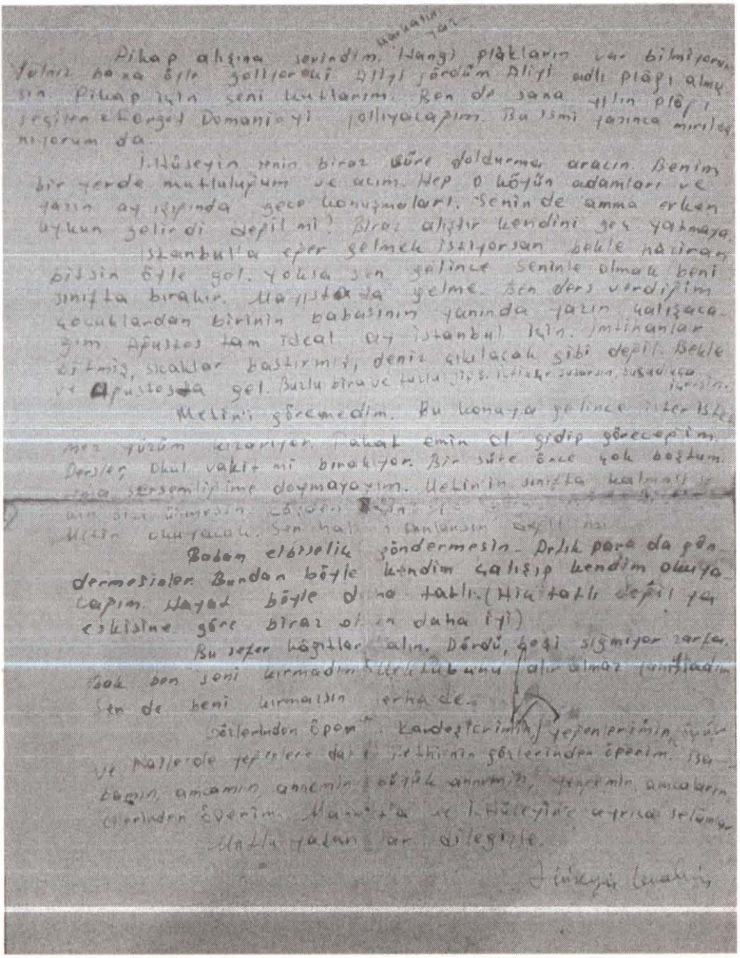
Sevgili Öğretmenim,

Bak yeniden başlıyorum işte. Şu ilk yazdıklarımı yeni okudum. Bunları size göndermek istiyordum. Sonra vazgeçtim. Hadem yazdım göndermem gerekiyor. Kanımca pek sinirli ve ele güvenilmez bir üslûp tarzı niteliği taşıyorlar. Hiçbir göndermeyeceğim, yine de seni düşüneceğim. Yeniden yazmak içimden geliyor. Duygular öyle tuhaf ki! Bu yazdıklarımı toplayıp yarın bana göstersen inan ol çoğunu utanarak okuyacağım. Biliyorum ve biliyorsun duygular geçicidir.

Şu nedenden bahsedeyim bilmiyorum. Sözcükler dökülmüyor üzerinden kâğıda yeterince. Kâğıt dolan bina olur döner döner yine aynı binaya oluyoruz. Döner döne yine oluyorsa. Elden başka da birşey gelmez. Ne yapacaksın işler işte böyle.

Ha sana birşey daha yazayım. Ne yazacağım bilmiyorum ya. Yine nede olsa birşeyler yazacağım. Bir alışkanlık sanırım yazdıkları kaldırmayı. Yine de kalkanım ümide sığınıyor

İstanbul Mektupları 3

Pikap aldığına sevindim. Hangi plâklarin var bilmiyorum, yalnız bana öyle geliyorsun. Diğil şöyle diğil adlı plâğı almışsın. Pikap için seni kutlarım. Ben de sana yilin plâğı, yeşilten Ekrem'i Domanic'yi yollıyacağım. Bu isimi yazınca mırıldanıyorum da.

İ. Hüseyin senin biraz büre doldurma aracın. Benim bir yerde mutsuluğum ve acım. Hep o köyün adamları ve yazın ay ışığında gece konuşmaları. Senin de amma erken aykın gelirdi değil mi? Biraz alıştır kendini ses yatmaya.

İstanbul'a eğer gelmek istiyorsan bekle nasıl olsun. Öyle gel. Yoksa sen gelince seninle olmak beni sınıfta bırakır. Haziranda gelme. Ben ders verdiğim çocuklardan birinin babasının yanında yazın kalışacağım. Ağustos tam idealdir. İstanbul için. İmtihanlar bitmiş, sıcaklar bastırmış, deniz çılgınlaşacak gibi değil. Bekle ve Ağustosta gel. Bütün bir ve tatlı [illegible] yazın.

Melin'i göremedim. Bu konuya gelince [illegible] hiç yüzüm kızarıyor. Fakat emin ol gidip göreceğim. Dersler okul vakti mi bırakıyor. Bir süre önce çok boştum. Şimdi sersemliğime doymayorum. Melin'in sınıfta kalması için [illegible] Melin okuyacak. Sen hali [illegible]

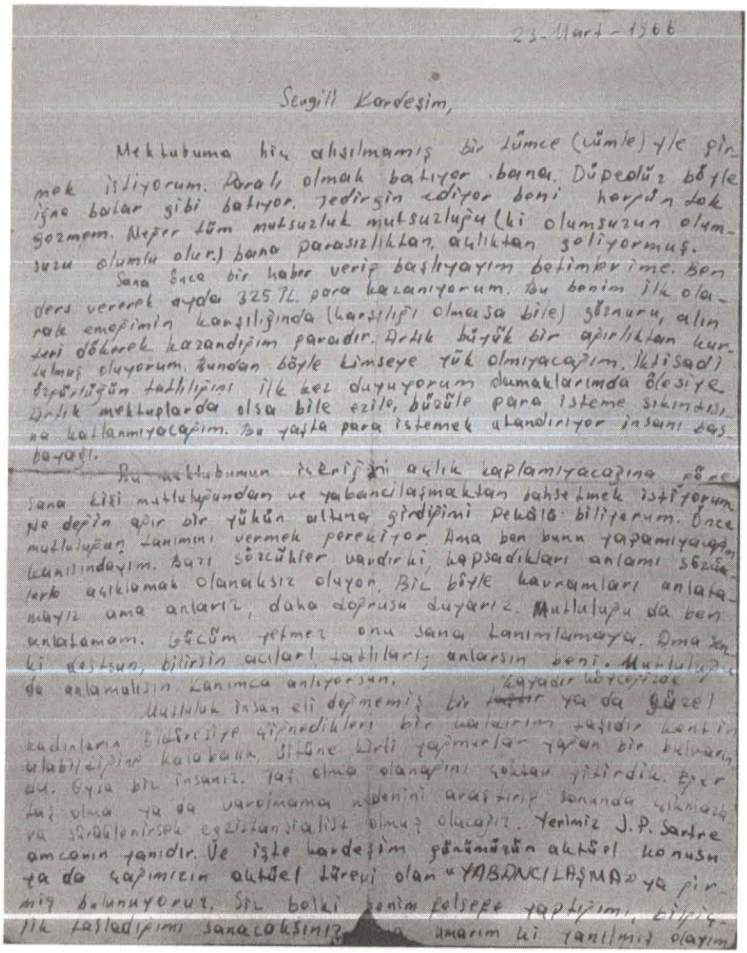
Babam elbiselik göndermesin. Pek de para da göndermesinler. Bundan böyle kendim çalışıp kendim okuyacağım. Hayat böyle diye tatlı (Hiç tatlı değil ya, eskisine göre biraz olsun daha iyi).

Bu sefer hâşiyeler alın. Dördü, beşi sığmıyor zarfa. Çok ben seni kırmadım. Sen kırmasın. Yarın da.

Gözlerinden öpüyorum. Kardeşlerinin, yeğenlerinin, yüzünden ve kollarından da. Fethi'nin gözlerinden öpeyim. Ben büyük amcanın, annenin, babanın annesinin, yeğenlerin, amcaların gözlerinden öpeyim. Nazmi'ye ve İ. Hüseyin'e ayrıca selâmlar.

Hasta yatanlar için dileğiyle.

İstanbul Mektupları 4

23 Mart 1966

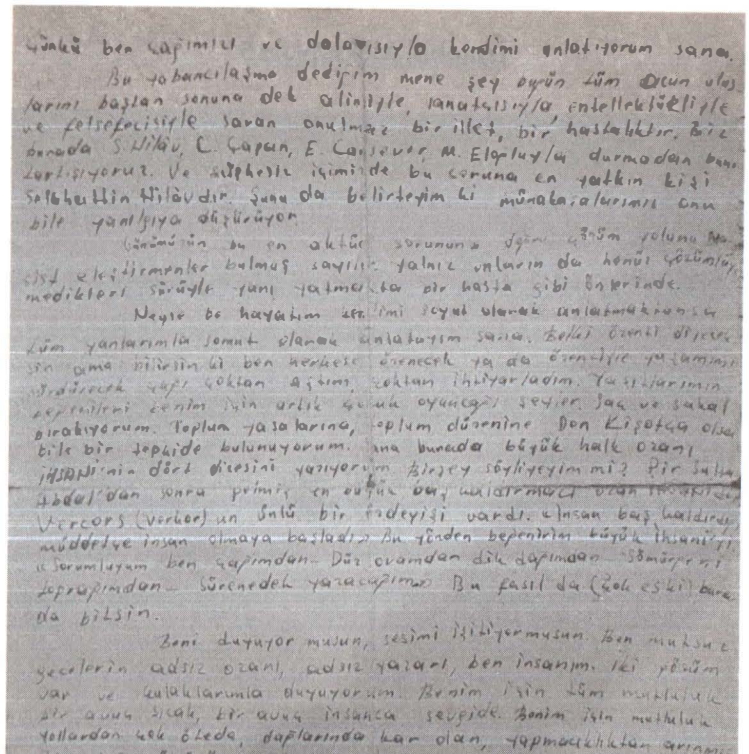
Sevgili Kardeşim,

Mektubuma hiç alışılmamış bir cümle (cümle) yle başlamak istiyorum. Paralı olmak batıyor bana. Düpedüz böyle içine batar gibi batıyor. Tedirgin ediyor beni herşeyden çok sözmem. Neyse tüm mutsuzluk mutsuzluğu (ki olumsuzun olumsuzu olumlu olur) bana parasızlıktan açlıktan geliyormuş.

Sana önce bir haber vereyim bağışlayasın beni. Ben ders vererek ayda 325 TL. para kazanıyorum. Bu benim ilk olarak emeğimin karşılığında (karşılığı olmasa bile) gönüllü, alın teri dökerek kazandığım paradır. Artık büyük bir ağırlıktan kurtulmuş oluyorum. Bundan böyle kimseye yük olmıyacağım. İktisadi özgürlüğün tadılışını ilk kez duyuyorum dumaklarımda ölesiye. Artık mektuplarda olsa bile ezile, büzüle para isteme sıkıntısına katlanmıyacağım. Bu yaşta para istemek utandırıyor insanı doğrusu.

Bu mektubumun içeriğini açık kapamıyacağına göre sana kişi mutluluğundan ve yabancılaşmaktan bahsetmek istiyorum. Ne demiş ağır bir yükün altına girdiğimi pekâlâ biliyorum. Önce mutluluğun tanımını vermek gerekiyor. Ama ben bunu yapamıyacak kadınındayım. Bazı sözcükler vardırki, kapsadıkları anlamı sözlerle açıklamak olanaksız oluyor. Biz böyle kavramları anlatamıyız ama anlarız, daha doğrusu duyarız. Mutluluğu da ben anlatamam. Gücüm yetmez onu sana tanımlamaya. Ama sen ki gözlüsün, bilirsin acıları, tatlıları; anlarsın beni. Mutluluğu da anlamalısın tanımca anlıyorsun.

Mutluluk insan eli değmemiş bir ~~kağıt~~ ya da güzel kadınlara büyüleyip gönüllerini bir umutlarını tatlılar kentinin ulaşılmaz kalabalık sitesine kirli yaşamlar yaşan bir bulunmaz, bir insanız. Tatlı olma olanağını gözlüyorsa. Peki ya da yaşamama nedenini araştırıp sonunda ulaşmaya çalışılırsak egzistansialist olmuş olacağız. Yerimiz J.P. Sartre amcanın yanıdır. Ve işte kardeşim gönüllüğün aktüel konusu ya da yaşamızın aktüel türevi olan "YABANCILAŞMA"ya girmiş bulunuyoruz. Siz belki benim felsefe yaptığımı, kitaplık taşıdığımı sanacaksınız. Umarım ki tanılmış olayım

Şimdi ben kaçımcı ve dolaysızlıyla kendimi anlatıyorum sana.

Bu yabancılaşma dediğim nene şey aşırı tüm duyu uçlarımı başlan sonuna dek alıcılığı, zenginliğiyle ve felsefeciliğiyle saran onulmaz bir illet, bir hastalıktır. Bizde Sabahattin Nihat, C. Çapan, E. Cansever, M. Eloğlu'yla durmadan bunu tartışıyoruz. Ve şüphesiz işimizde bu sorunu en yetkin kişi Sabahattin Nihat'tır. Şunu da belirteyim ki münakalarımız onu bile yanlışlıya düşürüyor.

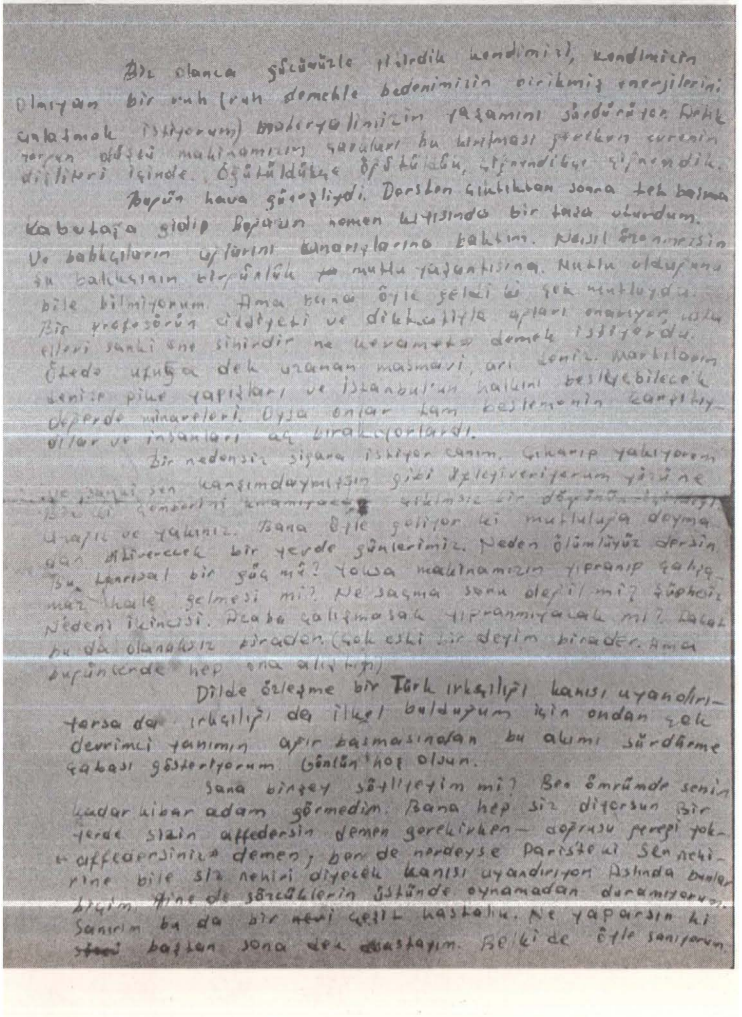
Çözümün bu en aktüel sorunun içine çözüm yolunu bulmak için elbirliğimizden bulmuş sayılır. Yalnız onların da kendi çözümleri, medikleri sürüyle yani yatmakta bir hasta gibi önümüzde.

Neyse bu hayalim sevgilim seyrek olmak anlatmaktansa tüm yanlarımla somut olarak anlatayım sana. Belki özenti diyeceksin ama biliyorsun ki ben kendisi üretecek ya da üretiyle yaşamını sürdürecek yapı çoktan aştım, çoktan ihtiyaçlarımın ötesindeyim. Yazılarımın kaygılarını senin için artık çoğu oyuncağı seyrek. Şaka ve şakalaşmalarımı bırakıyorum. Toplum yasalarına, toplum düzenine bon kişisel olarak bile bir tepkide bulunuyorum. Ama burada büyük halk ozanı ihtiraslarına dört dizesini yazıyorum. Bizzey söyliyeyim mi? Bir şair Abdal'dan sonra primitif en ufak bağ kuramıyor. Ozan Hikmet Vercors (verkor) un onun bir tepkisi vardı. Onsan bağ kuramıyor müdürlüğe insan olmaya başladı. Bu yüzden beğenilen büyük ihtiraslı sorumluyum ben kaçımdan. Düz cevamdan dik kaçımdan. Sömürgeni kapışımdan. Sürüncemden yazacağımım. Bu fasıl da (çok eski) bana da bilsin.

Beni duyuyor musun, sesimi işitiyormusun. Ben mutsuz yeşillerin acısız ozanı, acısız yazarı, ben insanım. İki yönüm var ve kulaklarımda duyuyorum. Benim için tüm mutluluk bir avuç sıcak, bir avuç insanca sevgide. Benim için mutluluk yollardan çok ötede, dağlarında kar olan, yapmacıklıktan arınmış bir dağ köyünün mutsuz mutlu, sevgisiz-sevgi insanlarında.

Sesimi yankılanıyor mu kulaklarında. Benim için mutluluk babamın çatık kaşlarında, amcamın sarı saçlarında, [illegible] idrar kokan sokaklarında. Benim için mutluluk elimi sarılmalarını dinlemekte, dumanda tümelip dipsiz sokaklara ve benim için mutluluk senin üzerindeki rakunda, bedeninde. Benim için mutluluk dört duvar arasına sıkışmış sapan kokan biraz toz, biraz nemli, [illegible] ediğin evinde.

İstanbul Mektupları 5

Biz olanca gücümüzle istedik kendimizi, kendimizin olmayan bir ruh (ruh demekle bedenimizin birikmiş enerjilerini anlatmak istiyorum) bozduğunuz yaşamını sürdürmeye. Belki yorgun düşmüş makinamızın yaraları bu kutlaması şerefine cesaretini diştileri içinde. Öğütüldüğüz öğütüldüğümüz için değil.

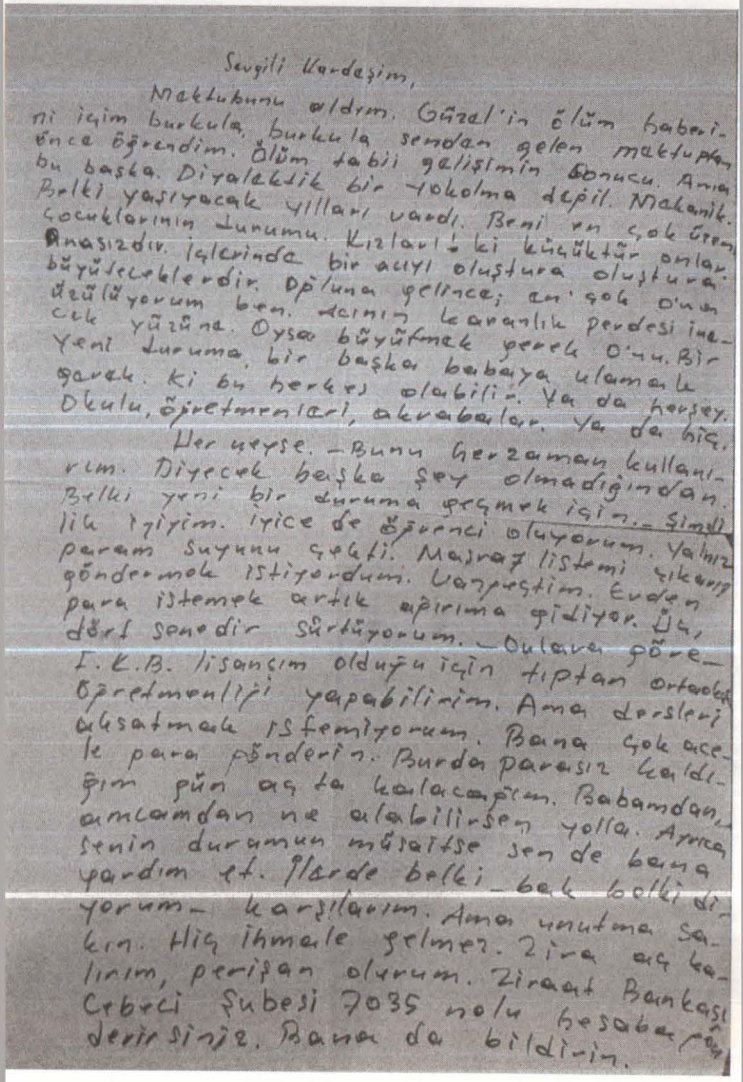
Böyün hava güneşliydi. Dersten çıktıktan sonra tek başıma Kabataşa gidip Boğazın nemin kıyısında bir taze oturdum. Ve balıkçıların işlerini kanayışlarına baktım. Nasıl öğrenmişsin bu balıkçılığın bilgisini? Mutlu olduğunu bile bilmiyorum. Ama bence öyle şeleri ile şek mutluydu. Bir profesörün disiplinli ve dikkatliyle ağları onarıyor, usta elleri sanki ona sihirdir ne kavramaya demek istiyordu. Üzede uzağa dek uzanan masmavi, ari denize. Martıların denize pike yapışları ve İstanbul'un halkını besleyebilecek üzerde minareleri. Oysa onlar tam bestenin canlılığı diğer ve insanları aç bırakıyorlardı.

Bir nedensiz sigara istiyor canım. Sinirip yakıyorum [illegible] sanki sen kanşmadıyorsun gibi üzleşiveriyorum yüzüne [illegible] gençlerini anamıyacak. Hikmetsiz bir düşünüş içinde. Ama ciddi ve yalnız. Bana öyle geliyor ki mutluluğa doyma dan ölünecek bir yerde gülecekmiş. Neden ölümlüyüz dersin. Bu kanısal bir şaç mı? Yoksa makinamızın yıpranıp kahp maz hale gelmesi mi? Ne saçma sonu olsun mu? Şüphesiz nedeni ikincisi. Acaba çalışmasak yıpranmıyacak mı? Lakat bu da olanaksız birden (çok eski bir deyim birader. Ama dupunlarda hep ona alıyoruz).

Dilde özleşme bir Türk ırkçılığı kanısı uyandırırsa da ırkçılığı da ilkel bulduğum için ondan çok devrimci yanımın ağır basmasından bu akımı sürdürme çabası göstermiyorum. Gönlün hoş olsun.

Sana birşey söyliyeyim mi? Ben ömrümde senin kadar kibar adam görmedim. Bana hep siz diyorsun bir yerde sizin affedersin demen gerekirken — doğrusu pervi yok — affedersiniz demen; ben de neredeyse Paristeki Sen'lerine bile siz nesi diyecek kanısı uyandırıyor. Aslında bunlar biçim, dine de sözcüklerin üstünde oynamadan duramıyorum. Sanırım bu da bir nevi çeşit kastoku. Ne yaparsın ki baştan sona dek kastayım. Belki de öyle sanıyorum.

Ankara Mektupları 1

Sevgili Kardeşim,

Mektubunu aldım. Güzel'in ölüm haberini içim burkula burkula sendan gelen mektuptan önce öğrendim. Ölüm tabii gelişimin sonucu. Ama bu başka. Diyalektik bir yokolma değil. Makanik. Belki yaşıyacak yılları vardı. Beni en çok üzen çocuklarının durumu. Kızları iki küçüktür onlar. Anasızdır. İçlerinde bir acıyı oluştura oluştura büyüdüklerdir. Dönüne gelince; en çok onun üzülüyorum ben. Acının karanlık perdesi inecek yüzüne. Oysa büyümek gerek O'nu. Bir yeni duruma, bir başka babaya ulamak gerek. Ki bu herkes olabilir. Ya da herşey. Okulu, öğretmenleri, akrabalar. Ya da hiç.

Her neyse. - Bunu herzaman kullanırım. Diyecek başka şey olmadığından. Belki yeni bir duruma geçmek için. - Şimdilik iyiyim. Hatta öğrenci oluyorum. Yalnız param suyunu çekti. Masraf listemi çıkarıp göndermek istiyordum. Vazgeçtim. Evden para istemek artık apirima gidiyor. Üç, dört senedir sürtüyorum. - Dolaya göre - T.K.B. lisançim olduğu için tiptan ortaokul öğretmenliği yapabilirim. Ama dersleri uksatmak istemiyorum. Bana çok acele para gönderin. Burda parasız kaldığım gün açta kalacağım. Babamdan, amcamdan ne alabilirsen yolla. Ayrıca senin durumun müsaitse sen de bana yardım et. İlerde belki - belki belki diyorum - karşılarım. Ama unutma sakın. Hiç ihmale gelmez. Zira aç kalırım, perişan olurum. Ziraat Bankası Cebeci Şubesi 7035 nolu hesabaçıyorsunuz. Bana da bildirin.

Bir kız yeğenim olduğuna artık bir de pek sevinmedim. Olsun. Gülelim. Analı babalı büyüsün. Acele etmeyin. Daha pırıncsiniz. Oğlan da olur. Sevinir, pişeriz.

Diyorum ya olduğuna iyiyim. Zorunlu olarak haziran da geçeceğim. Derslerin genel gidişine bakılacak olursa haziranda hem de iyi bir derece tutturarak tuttuğumu geçeceğime inanıyorum. Bütün mesele parasız kalmamak.

Daha neler yazayım bilmiyorum. Babama iki mektup göndermiştim. Birini çok önceleri yazmış, zarfa koymuş unutmuştum. İçinde ne olduğunu bilmiyorum. İkisini de birer tüm arayla göndermiştim. Cevap verirse çok sevineceğim.

Gözlerinden öperim. Herkesin de...

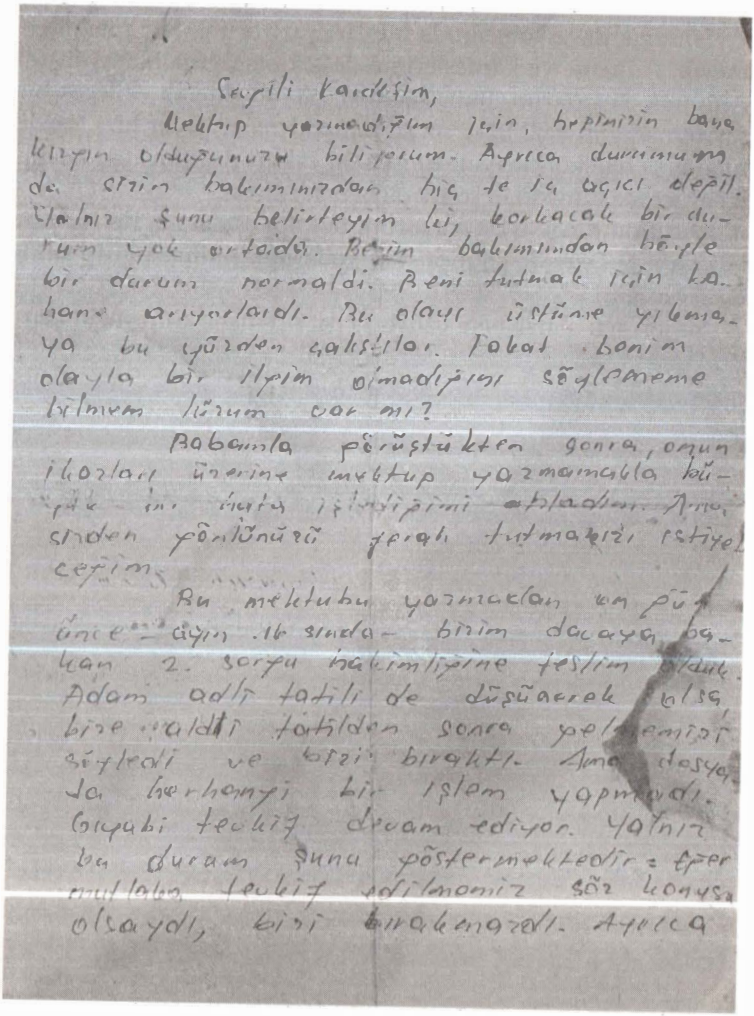
Not: Mektupları şu adrese Hüseyin Solgun yolla. Yurttan masanın üstünde bekliyor. Çocuklar alıyorlar.

Sadrcı
S.B.F.
Cebeci-Ankara

Bir harfin ayrı bir görü var. Almak kolay oluyor. İstersen S.B.F.yi doğrudan Siyasal Bilgiler Fakültesi diye yaz.

Menemenemene diye yaz(!)

Karadeniz Mektubu

Sevgili kardeşim,

Mektup yazmadığım için, hepinizin bana kızgın olduğunuzu biliyorum. Ayrıca durumumu da sizin bakış açınızdan hiç de iç açıcı değil. Yalnız şunu belirteyim ki, korkacak bir durum yok ortada. Benim bakımımdan böyle bir durum normaldi. Beni tutmak için kahane arıyorlardı. Bu olayı üstüne yıkmaya bu yüzden çalıştılar. Fakat benim olayla bir ilgim olmadığını söylememe bilmem lüzum var mı?

Babamla görüştükten sonra, onun isteği üzerine mektup yazmamakla büyük bir hata işlediğimi anladım. Ama sizden yönlünüzü şaşırtmamanızı istiyeceğim.

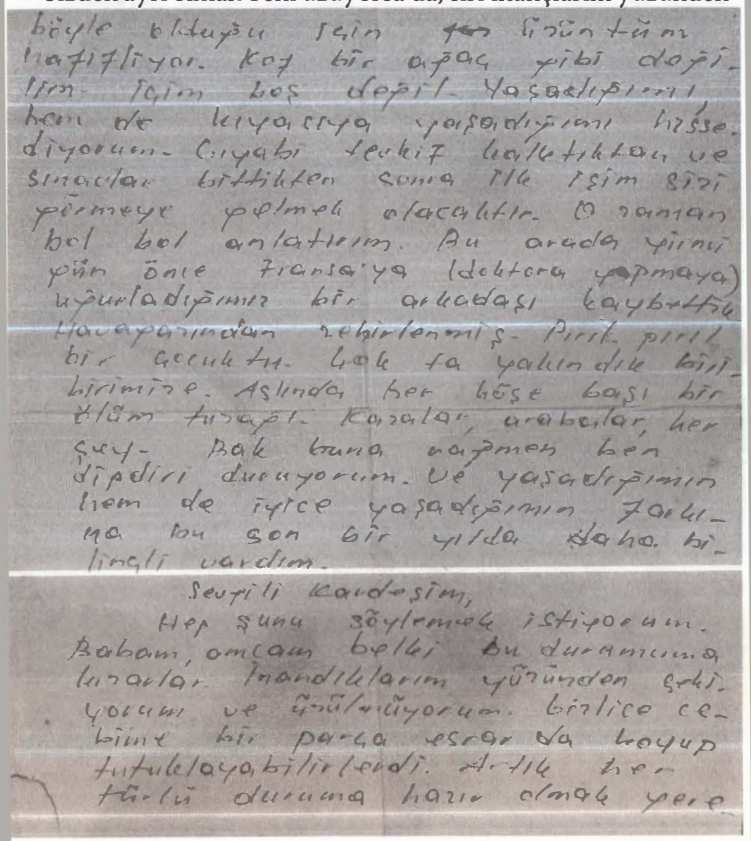
Bu mektubu yazmaktan on gün önce 4 ayın 16 sında bizim davaya bakan 2. sorgu hakimliğine teslim olmuştum. Adam adli tatili de düşünerek bana bize yaptığı tatilden sonra yeleğimizi söyledi ve bizi bıraktı. Ama dosya da herhangi bir işlem yapmadı. Gayri kanuni tevkif devam ediyor. Yalnız bu durum şunu göstermektedir ki, eğer mutlaka tevkif edilmemiz söz konusu olsaydı, bizi bırakmazdı. Ayrıca

aleyhte bir delil olmadığı gibi, o gece ben hiçbir yere ayrılmadığımı da mekan şahitleriyle ispat edebilecek durumdayım. Adli tatilden sonra herhalde gıyabi tevkif kalkacak. Avukatlar da hep aynı şeyi söylüyorlar. Süreyya Kahraman da yakından ilgilendi durumumla.

Şimdilik dava konusunda bunları yazıyorum. Hiç merak etmeyin. Anneme ve kardeşlerime destek olacağına inanıyorum. Amcama da yazarım. Buna rağmen, ona hiç merak edilecek bir şey olmadığını yaz. Eğer sorgu tamamlanana kadar bizi içerde tutarlarsa bile korkmayın. Çünkü bir bildiri dağıtmaktan adamı iki ay içerde tutuyorlar, sonra da beraat ediyor.

Durumum çok iyi. Okuyorum bol bol. Bu arada bir de yazı hazırladım. Dergide çıkınca sana yollarım. İmtihana girip sınıfı da geçeceğim.

Sizden ayrı olmak beni üzüyorsa da, sırf inançlarım yüzünden

böyle olduğu için ben bütün hafifliyor. Koy bir apaç gibi değil- im için boş değil. Yaşadığımı hem de kıyasıya yaşadığımı hisse- diyorum. Gıyabi tevkif kalktıktan ve sınavlar bittikten sonra ilk işim seni görmeye gelmek olacaktır. O zaman bol bol anlatırım. Bu arada yine yüz önce Fransa'ya (doktora yapmaya) uğurladığımız bir arkadaşı kaybettik Hacıyarımdan rehberlenmiş. Pırıl pırıl bir gençti. Gök ta yakındık birl- birimize. Aslında her köşe başı bir ölüm tuzağı. Kazalar, arabalar, her şey. Bak buna rağmen ben dipdiri duruyorum. Ve yaşadığımın hem de iyice yaşadığımın farkı- na bu son bir yılda daha bi- linçli vardım.

Sevgili kardeşim,

Hep şunu söylemek istiyorum. Babam, amcam belki bu durumuma kızacaklar. İnandıklarım yüzünden seçi- yorum ve ürülüyorum. birlikte ce- binde bir parça esrar da koyup tutuklatabilirlerdi. Artık her türlü duruma hazır olmak gere-

bir. Babamla annenin nasıl olsa
yeğinleri. Bütün ihmalkârlığına rağ-
men bu konuda babama güvenıyo-
rum ve bayramlık ta oluyorum-
Seni düşündüren tek şey Özgür'e
kaliteli bir tahsil yaptırmak. Zira
amcam uğrumuza gençliğini az
harcamadı. Bunu bir borçtan kurtulmak
için yapmıyorum. Selimli bir gören olduğu için
yapmak istiyorum. Ve bu durumu mutlaka sağ-
layacağım.

Bunun dışında öyle pek hayattan bekle-
diğim büyük şeyler yok. İhtirasım da yok
zaten. Fakat kendime karşı görevimi yapma-
ya çalışıyorum. Bir of yiğit, yahut ilkili bir
kişilik içinde yaşamıyacağım. Bir de Süleyman
Apabeyin izindeyse, onu çok özlediğini say-
le. Belki görüşlerimiz tabanı tabanına zıt ama,
bir yön belli bazı konularda hakşinaslara
karşı omuz omuza olabiliriz. Coşkun ve
ateşten bir kişiliği olduğunu kendi kendime
düşünerek buldum.

Buna gelince, ayrı şeyler düşünmüyoruz.
Belki şimdi aramızda bazı küçük ayrılıklar
var, ama yüz yüze konuştuğumuzda bunların
önemsiz olduğunu göreceğiz. Ve sende her zaman
gerçek bir dostluğun, yiğit bir seçkenliğin
yattığına çoktan farketmişim.

Şimdi selâm faslına geliyorum. Her kese
ama herkese benden selâm söyle. Kimse üz
sevinsin, ne de üzülsün. Üzülenler de, sevinenler
de çok güzel ve iyi şeyler uğruna — ama hepsi
için — savaştığım için benimle uğraştıklarını bil-
sinler istersin. Şimdilik adresim yok. Yazana da
Selâm dersen, anneme, S.Mahmut amcaya, kardeşlerime
yeğenlerime, ninneme, yayeme, İ.Hüseyin'e, eybine, herkese

Ankara Mektupları 2

Sevgili Anneciğim,

Elimde olmaya sebeplerden ötürü uzun zamandır seni göremedim. Arada bir sağlık durumunun bozukluğunu duyup üzülüyorum. Gerçekten seni çok özlemişim. Fakat yaz sınavları biter bitmez geleceğim. Onun için fazla merak etme. Durumum çok iyidir. Sıhhatim yerindedir, çalışıyorum. Benim açımdan merak edilecek bir şey yok. Ha belki nişanlanırım da ama bundan önce sizi haberdar ederim. Eğer istemezseniz olmaz tabii. Saygıyla ellerinden öperim, sevgili anneciğim!

Ankara Mektupları 3

Sevgili Kardeşim,

"İki şey var ancak ölümle unutulur; anamızın yüzüyle, şehrimizin yüzü."

Bu yüzden önce anneme yazdım. Özlemişim meğer anneciğimi. Senden çok özür dilerim. Sana yazmadım. İhmalciliğime doğrusu diyecek yok. Ama bundan sonra sana uzun uzun yazarım. Yazın da buluşuruz. Sana anlatırım, dinlerim. Çok uzun zamandan beri mektup yazmadığım için, nelerden başlamam gerektiğini bilemiyorum. Ama şu kadarını söylemek isterim ki, her şey çok iyi gidiyor. Sıhhatim iyi, derslerime çalışıyorum. Geçen sene aksi bir tesadüf yüzünden imtihanlara giremedim. Fakat hiç önem verdiğim yok. Hepinizin canı sağ olsun. Ankara'da durumlar pek iyi değil. Gazetelerden okuduğunuz gibi her gün bir olay oluyor. Yurt basıldığı zaman ben okulda yoktum, daha doğrusu yurtta yoktum. Fakat korkunç bir durumdu. Yani nasıl anlatsam bilemiyorum. Gazetelerde yazılanlar, ancak durumun onda birini yansıtıyordu. Her neyse şimdi uzun bir ayrılıktan sonra bu mektubum bir giriş olsun. Bundan sonra muntazam haberleşelim. Bana köyde olanları uzun uzun yazarsan sevinirim. Kardeşlerimin, yeğenlerimin gözlerinden öperim. Bütün tanıdık, dost, akrabaya selamlarımı gerekli şekilde bildir, sevgilerimi sunar, gözlerinden öperim.

Hüseyin Cevahir

Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrenci yurdu-Cebeci-Ankara

NOT: Acele ve tafsilatlı mektubunu bekliyorum.

Kaynakça

KİTAPLAR:

1965-1971 Türkiye'de Devrimci Mücadele ve Dev-Genç, Kurtuluş Yay., 1971.

Ahmet Abakay, *Hoşana'nın Son Sözü*, Büyülüdağ Yay., 2013.

Ahmet Kahraman, *Yılmaz Güney Efsanesi*, V Yay., 1991.

Ali Yıldırım, *FKF Dev-Genç Tarihi*, Doruk Yay., 2008.

Arkadaş Z. Özger, *Sakalsız Bir Oğlanın Tragedyası* (yay. haz. Kenan Yücel), Ve Yay., 2014.

A. Tuncer Sümer, *Devrim: Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun Kuruluşu ve Kısa Mücadele Öyküsü*, Evrim Yay., 2017.

A. Tuncer Sümer, *Erikler Çiçek Açınca, Nurhak'ı Hatırlamak*, Ayrıntı Yay., 2014.

Aysel Sağır, *Bizi Güneşe Çıkardılar*, Ayrıntı Yay., 2015.

Aytekin Hatipoğlu, *Okay'ın Kitabı*, Karakarga Yay., 2018.

Barış Mutluay, *Ziya Yılmaz*, Nota Bene Yay., 2014.

Bedri Baykam, *68'li Yıllar: Eylemciler*, İmge Yay., 1998.

Bedri Baykam, *68'li Yıllar: Tanıklar*, İmge Kitabevi, 1999.

Cahit Sıtkı Tarancı, *Otuz Beş Yaş: Bütün Şiirleri* (der. Asım Bezirci), Can Yay., 1983).

Carlos Marighella, *Şehir Gerillası*, Ant Yay., Çev. K. Seyhanlı, 1970.

Doğan Özgüden, *'Vatansız' Gazeteci 1*, Belge Yay., 2010.

Edip Demirel, *Cephenin 2 Yoldaşı*, Nokta Kitap, 2015.

Emile Burns, *Marksizmin Temel Kitabı*, Çev. Sedat Emekçi, Ant Yay., 1968.

Ergun Aydınoğlu, *Eleştirel Bir Tarih Denemesi 1960-1971 Türk Solu*, Belge Yay., 1992.

Ertuğrul Kürkçü, *İsyanın İzinde*, Dipnot Yay., 2013.

Faik Muzaffer Amaç, *Merhaba Kör Kadı, Çayan Davası*, Ayrıntı Yay., 2017.

Fazıl Hüsnü Dağlarca, *Çocuk ve Allah*, Varlık Yay., 1957 (1940).

Füsun Özbilgen, *Devrimciler Ölmez: Sinan Kâzım Özüdoğru Kitabı*, Ayrıntı Yay., 2015.

Gün Zileli, *Yarılma*, İletişim Yay., 2015.
Harun Karadeniz, *Olaylı Yıllar ve Gençlik*, Literatür Yay., 2015.
Hüseyin Cevahir, *Küba Devrimi Üzerine*, (der. Osman Velioğlu), Evren Yay., 1976.
Hüseyin Yavuz, *İsyan Günleri 1*, Derlem Yay., 2015.
Hüseyin Yavuz, *İsyan Günleri 2*, Derlem Yay., 2015.
Hüsnü Gürbey, *Doğu Dersim*, Sancı Yay., 2019.
İlhami Aras, Şaban İba, Ali Demir, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 1*, Dipnot Yay., 2016.
İsmet Öztürk, Mahir Sayın, Mustafa Kemal Kaçaroğlu, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 2*, Dipnot Yay., 2016.
İsmail Metin Ayçiçek, Seyfi Öngider, Sami Koç, Mustafa Öztürk, İzzet Köylüoğlu, *Kurtuluş Kendini Anlatıyor 3*, Dipnot Yay., 2017.
İsmet Öztürk, *Mücadele Hayatım*, Dipnot Yay., 2010.
Kadir Has, *Vatan Borcu Ödüyorum* (yay. haz. Hulusi Turgut), ABC Yay., 2002.
Karl Marx, *Louis Bonaparte'ın On Sekiz Brumaire'i*, Çev. Tanıl Bora, İletişim Yay., 2010.
Kavgamızın Cevahiri, Adalı Yay., 2011.
Koray Düzgören, *THKP-C ve Kızıldere*, BDS Yay. 1988.
Mahir Çayan, *Toplu Yazılar*, Su Yay., 2008.
Murat Bjeduğ, *Sabo*, Ayrıntı Yay., 2017
Musa Anter, *Hatıralarım*, Aram Yay., 2010
Musa Kaplan, *3 Yoldaş*, Ozan Yay., 2015.
Musa Kaplan, *Devrim Yolcuları*, Ozan Yay., 2012.
Münir Ramazan Aktolga, *Hatıralar*, Alter Yay., 2018.
Nâzım Hikmet, *Elyazmalarında ve Basılı Kitaplarda Saman Sarısı*, (haz. M. Melih Güneş), Yapı Kredi Yay., 2008.
Nuran Alptekin Kepenek, *Bizum Cihan*, Ayrıntı Yay., 2016.
Oğuzhan Müftüoğlu, *Bitmeyen Yolculuk* (Söyleşi: Adnan Bostancıoğlu), Ayrıntı Yay., 2011.
Orhan Savaşçı, *Cepheden Anılar* (Söyleşi: İlbay Kahraman), Ayrıntı Yay., 2015.
Rıfat N. Bali, *İsrail Başkonsolosu Ephraim Elrom'un İnfazı*, Libra Yay., 2019.
Savaş Dizdar, *Bir Zamanlar Mülkiye*, Ayrıntı Yay., 2015.
Sırrı Öztürk, *12 Mart 1971'den Portreler 2*, Sorun Yay., 1994.
Sinan Doğan, *THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri, Kaynak Yayınları*, 1987.
Tuğrul Eryılmaz, *68'li ve Gazeteci*, İletişim Yay., 2018.
Turabi Saltık, *Alevilikte Ocaklar Gerçeği*, Babek Yay., 2017.

Turhan Feyizoğlu, *İki Adalı*, Ozan Yay., 2010.
Turhan Feyizoğlu, *Mahir*, Totem Yay., 2017.
Ülkü Tamer, *İçime Çektiğim Hava Değil Gökyüzüdür*, De Yay., 1966.
V. İ. Lenin, *Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi*, Eriş Yay., 2007.
Vehbi Ersan, *1970'lerde Türkiye Solu*, İletişim Yay., 2013.
Zihni Çetiner, *Ölümü Paylaştılar Ama!..*, Belge Yay., 2005.

THKP-C 2. İddianame, Hâkim Yarbay Naci Gür, Sıkıyönetim Yrd. Askeri Savcısı, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı, 28.2.1973, Sayı/Esas/Karar no: 1973/1.
Milliyet, *Cumhuriyet*, *Hürriyet*, *Günaydın*, *Dünya*, *Yeni Asır*, *Birgün*, *Tercüman* gazeteleri.
Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, İletişim Yay., 1988.
Ant, *Aydınlık Sosyalist Dergi*, *Türk Solu*, *İşçi-Köylü*, *İşçilerin Köylülerin Gazetesi Kurtuluş*, *Devrim için Savaşmayana Sosyalist Denmez-Kurtuluş*, *İleri*, *Yön*, *Emek*, *Dönüşüm* dergi ve gazeteleri için şu web adresi kullanılmıştır: *https://www.tustav.org/sureli-yayinlar-arsivi/*

GÖRÜŞMELER:
Abdullah Bilgili ile özel yazışma (Temmuz 2019)
Akın Evren ile özel görüşme (Eylül 2019).
Aşkın Gündoğdu ile özel görüşme (Eylül 2019).
Bingöl Erdumlu ile özel görüşmeler (Kasım 2018-Ekim 2019).
Derviş Emre ile özel görüşme (Eylül 2019).
Enis Rıza Sakızlı ile özel görüşmeler (Ekim 2019, Mart 2020).
Gürbüz Cevahir ile özel görüşme (Şubat 2019)
Halil Ergün ile özel telefon görüşmeleri ve yazışma (Mayıs 2020).
Hüseyin Işık ile özel görüşme ve yazışmalar (Ekim 2018, Ekim 2019, Şubat 2020, Nisan 2020).
İlhami Aras'la özel görüşme (Ekim 2018).
İrfan Uçar'la özel yazışmalar (Ocak, Şubat ve Haziran 2019).
Murat Bjeduğ ile özel telefon görüşmesi (Mayıs 2019).
Mustafa Baykara ile özel telefon görüşmesi (Ekim 2019).
Ömer Laçiner ile özel görüşme (Ekim 2018).
Peyami Arıırk ile özel görüşme (Aralık 2019)
Şaban İba ile özel telefon görüşmesi ve yazışma (Mayıs 2019, Temmuz 2020).
Sait Beyhan Çıngı ile özel telefon görüşmesi (Ocak 2020).

Şadi Samer ile özel görüşme ve yazışmalar (Ekim 2018, Ocak 2019, Ağustos 2019, Nisan 2020).
Tuğrul Eryılmaz'la özel görüşme (Eylül 2018).
Tuğrul Paşaoğlu ile özel görüşme (Ekim 2018).
Uçman Sungur ile özel görüşme (Ocak 2019).
Ziya Öztan ile özel görüşme (Şubat 2020).

Dizin

II. Abdülhamit 76

A
Abdullah Baştürk 66
Abdullah Bilgili 25, 26, 484
Abdullah Ceceloğlu 303, 304, 313, 336, 364
Abdullah Pulat Gözübüyük 155
Abdurrahman Atalay 16, 121
Abdurrahman Bozkurt 312
Abidin Dino 70
Adıgüzel Yenilmez 297
Adnan Bostancıoğlu 93, 102, 169, 215, 220, 250, 265, 276, 286, 308, 327, 483
Adnan Menderes 23, 77, 318
Adolf Eichmann 334, 340
Ahmed Arif 129, 170
Ahmet Abakay 32, 34, 37, 482
Ahmet Akgün 206
Ahmet Bozkurt 157, 175
Ahmet Dallı 321
Ahmet Demir 395
Ahmet İnam 98
Ahmet Kahraman 361, 363, 482
Ahmet Say 81, 155
Ahmet Sönmez 412
Ahmet Vardar 404
Akdemir Akmut 382
Akın Evren 97, 484
Akın Özdemir 143
Akın Tuncer 261
Aktan İnce 143, 174, 176, 185
Aleaddin Sabancı 107, 108
Alev Yamaç 195
Alexi Kosigin 60
Ali Alfatlı 208, 210
Ali Danacı 143
Ali Demir 483
Ali Faik Cihan 228
Ali Gültekin 195, 196
Ali İhsa Baba 26
Ali Kamer Cevahir 23, 24, 26, 29, 31, 233, 388, 418
Ali Özeloğulları 288
Ali Poyrazoğlu 286
Ali Rıza Güneş 26
Alişan Bey 26
Ali Turgut Aytaç 136, 312
Ali Yıldırım 175, 176, 311, 482
Alparslan Türkeş 132
Alpaslan Özdoğan 386, 392
Aragon 151
Arkadaş Zekâi Özger 17, 280
Aşık Fer[h]ani 181
Âşık İhsani 56, 178
Aşık Kaçıran 181
Âşık Nesimi 195
Asım Doğan 195
Aşkın Gündoğdu 229, 484
Atalay Savaş 105, 312
Ataol Behramoğlu 39, 170
Ata Topaloğlu 225
Atilla Arsoy 236
Atillâ Aşut 241
Atilla Sarp 104, 107, 143, 164, 175, 176, 188, 205, 212
Atıf Erçıkan 311
Atıl Ant 111
Aydın Çubukçu 143

Aydın Engin 137
Ayhan Yalım 342, 343
Aysel Ekin 195
Aysel Sağır 344, 482
Aytekin Hatipoğlu 128, 482
Aziz Nesin 70, 170, 414

B
Baba Mansur 21, 24, 25, 26, 27, 87, 418
Barış Mutluay 223, 224, 227, 277, 285, 287, 294, 297, 316, 319, 327, 329, 335, 339, 353, 355, 357, 361, 365, 366, 368, 369, 370, 371, 411, 482
Battal Mehetoğlu 177, 312
Bavik Yıldırım 30
Baykal Gürsoy 303
Bazzaz (Irak Başbakanı) 193
Bedii Faik 405
Bedri Baykam 58, 133, 137, 170, 237, 269, 277, 329, 335, 349, 351, 354, 356, 367, 372, 482
Begüm Bele 338
Behçet Necatigil 55
Behice Boran 121, 234
Bekir Sıtkı Coşkun 175
Berna Has 317, 319
Bilgin Adalı 98
Binbaşı (Hayri Çakmakçı) 381, 382
Bingöl Erdumlu 137, 148, 255, 256, 257, 260, 261, 262, 263, 272, 275, 298, 303, 313, 325, 327, 351, 370, 371, 372, 373, 375, 484
Bozkurt Nuhoğlu 173
Burhan Cahit Önal 305
Burhan Gürcan 104

C-Ç
Cahit Sıtkı Tarancı 421, 482
Camus 151
Can Ataklı 173
Can Kolukısa 195
Can Yücel 136
Carlos Marighella 270, 271, 275, 287, 482
Cavit Acar 395
Cavit Savcı 58, 94
Celal Bayar 160
Celal Bulutlar 378, 379
Celal Doğan 205
Celal Eyicioğlu 60, 307
Cemal Edhem Yeşil 76
Cemal Madanoğlu 153
Cemal Orhan Mirkelam 225
Cemal Özbaş 216
Cemal Selmanpakoğlu 248
Cemal Tezer 261
Cemal Tural 57, 131, 160
Cemil Demir 315
Cemile Çerçel 261
Cem Usal 206, 207
Cenan Bıçakçı 349
Cengiz Aker (Saffet Alp'in takına adı) 322
Cengiz Çandar 111, 159, 160, 161
Cengiz Solak 288
Cengiz Zapçı 213, 223, 228, 231
Cevat Almaç 143
Cevat Çapan 10, 55, 74
Cevdet Sunay 57, 131, 160
Ceyhun Atıf Kansu 170
Charles Aznavour 64
Charles Burke Elbrick 348
Charles de Gaulle 100
Che Guevara 102, 184
Cihan Alptekin 110, 336, 377, 386, 398
Cihangir Erdeniz 392, 394, 395
Cihat Abaoğlu 62
Claude Simon 151
Cüneyt Akalın 151, 170
Cyrus Vance 83
Çağatay Anadol 126
Çağdaş Cevahir Özkan 16, 21, 25, 27, 262
Çelik Cesuroğlu 143
Çetin Özek 82, 264, 332
Çetin Özkan 143
Çetin Altan 70, 82, 91, 92, 93, 94, 95, 331

D
Deniz Gezmiş 15, 67, 102, 106, 110, 148, 161, 165, 173, 244, 246, 254, 265, 278, 289, 290, 297, 298, 305, 306, 322, 331, 361
Derviş Emre 57, 66, 484
Derviş Işık 41, 43, 44
Dilfiruz Cevahir Yıldız 64
Dinamit Kenan (Kenan Ertuğrul) 216
Doğan Avcıoğlu 71, 197, 306
Doğan Özgüden 57, 61, 70, 95, 102, 124, 136, 137, 193, 332, 482
Doğan Şahbudak 206
Doğan Tarkan 75, 412
Doğu Perinçek 96, 111, 125, 145, 158, 160, 161, 174, 176, 185, 219
Donald N. Anmold 314
Dostoyevski 131
Douglos Bravo 184
Dündar Taşer 132
Duran Erdoğan 136, 312

E
Edip Cansever 10, 55, 74
Edip Demirel 383, 482
Efendi Fırat 41
Efraim (Ephraim) Elrom 327, 332, 333, 335, 336, 339, 340, 341, 342, 344, 346, 347, 349, 350, 351, 354, 363, 377
Efraim Hofstaedter 333
Ekrem Şerif Egeli 162
Eliezer Gad 339
Elif Türkan 195
Elsa Elrom 348
Emile Burns 102, 482
Engin Mert 143
Enis Rıza Sakızlı 172, 228, 484
Enver Nalbantoğlu 133
Erdal İnönü 305
Erdal Öz 94
Erdoğan Akduman 252
Erdoğan Bazer 405
Erdoğan Güçbilmez 81, 111
Erdoğdu Tınay 143
Erdöl Boratap 332
Ergun Aydınoğlu 121, 122, 176, 482
Ergün Çayan 413
Erhan Erdoğmuş 205
Erol Toy 195
Erşan Tepeli 288
Ertan Sarıhan 223, 227, 228, 410
Ertuğrul Kürkçü 167, 248, 253, 255, 256, 257, 260, 269, 272, 273, 280, 287, 294, 295, 296, 300, 301, 302, 308, 311, 324, 325, 328, 329, 332, 333, 343, 351, 358, 361, 365, 482
Esat Korkmaz 303, 365
Eşber Yağmurdereli 17, 98
Ethem Alican 40
Eugène Ionescu 151

F
Fahri Aral (M. Fahri Aral) 303, 332, 343, 365, 378
Fahri Atabey 134
Faik Kaptan 402, 403, 405
Faik Muzaffer Amaç 4, 344, 345, 482
Faik Türün 344, 378, 392, 394
Fakir Baykurt 70, 82, 172
Falih Rıfkı Atay 405
Faruk Gürler 307
Fatma Atmaca 337
Fatma Cevahir Çaynak 64
Fatma Cevahir (Hüseyin Cevahir'in annesi) 24, 64
Fatma Karakaş 291, 292
Fatoş Özkan 15
Fazilet Aksoy 318
Fazıl Hüsnü Dağlarca 152, 482
Fazlı Apay 292
Federico Garcia Lorca 416, 417
Fehmi Kafa 312
Ferhat Aslantaş 261
Ferruh Doğan 70
Fethi Gürcan 39, 244
Fethi Naci 70
Fevzi Bal 248
Fevzi Özkan 22, 23, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 45, 46, 47, 48, 52, 53, 62,

63, 64, 65, 127, 168, 283, 284, 335, 388, 418, 419, 420, 421
Fezal Has 316, 317, 318, 319
Fidan Cevahir Özkan 420
Fikri Sönmez 223
Fuat Doğu 193
Füsun Özbilgen 204, 213, 214, 216, 217, 222, 301, 482
Fuzuli 207

G
Garip Işık 337
Gülten [Savaşçı] Çayan 161
Güneş Cevahir Çakmak 420
Güneş Şahiner 195
Güngör Tetiker 195
Gün Zileli 82, 85, 98, 105, 109, 110, 111, 131, 150, 151, 152, 155, 156, 160, 161, 162, 174, 175, 184, 185, 214, 216, 250, 483
Gürbüz Cevahir 16, 24, 27, 64, 127, 484
Gürsen Topses 150
Güven Aktan 288
Güven Turan 152

H
Hacı Bektaş-ı Veli 25
Hacı Kureyş 24, 25
Hakan Fidan 331
Hakkı Fırat 41, 42
Hakkı Özgür 216
Hakkı Zapçı 80, 86, 130, 167
Haldun Menteşoğlu 211
Hale Özgür Kıyıcı 247, 323
Halil Ergün 252, 276, 286, 413, 414, 484
Halil Özcan 337
Halil Özmen 217, 253
Halit Erdumlu 372
Haluk Aker 152
Halûk Şahin 98
Hamit Fendoğlu 92
Hamza Eroğlu 305
Hamza Özkan 342
Harun Karadeniz 103, 113, 131, 132, 133, 136, 332, 483
Hasan Çebi 225
Hasan Celal Güzel 117
Hasan Okyar 67
Hasan Özger 289, 290, 292
Hasan Parlak 132
Hasan Tahsin 178, 180
Hasan Yıldırım 26
Haydar Güler 374
Haydar İmsak 64
Hemingway 30
Hıfzı Altınok 338
Hızır Paşa 195, 196
Hoşana (Ahmet Abakay'ın annesi) 33, 34, 37, 482
Hüdai Arıkan 277, 287, 292, 293, 295, 301, 371, 372
Hülagü Bulguç 219
Hüner Tuncer 99
Hüseyin Arslantaş 312
Hüseyin Ayık 42, 44
Hüseyin Baş 70
Hüseyin Çakırgöz 174
Hüseyin Çapkan 312
Hüseyin Contürk 152
Hüseyin Ergün 39, 119
Hüseyin İçmener 338
Hüseyin İnan 171, 244, 265, 322, 331
Hüseyin Işık 16, 42, 43, 44, 45, 59, 67, 335, 417, 484
Hüseyin Kaya 174, 217, 253
Hüseyin Onur 157, 158, 185, 215, 236
Hüseyin Şahin 295, 297
Hüseyin Yavuz 167, 216, 227, 248, 265, 279, 295, 483
Hüsnü Gürbey 25, 483

I-İ
Ilgız Aykutlu 345, 378, 399
Işıtan Gündüz 173
İbrahim Güçlü 201
İbrahim Kaypakkaya 174
İbrahim Keskin 374

İdris Küçükömer 55, 70
İhsan Çakıcı 173
İhsan Memoğlu 253
İlbay Kahraman 16, 257, 287, 288, 289, 328, 364, 483
İlber Ortaylı 99
İlham Gencer 93
İlhami Aras 80, 86, 88, 143, 148, 201, 202, 204, 213, 214, 215, 216, 218, 221, 222, 234, 235, 239, 244, 246, 253, 254, 255, 270, 271, 275, 280, 412, 483, 484
İlhan Selçuk 93, 205, 331
İlhan Unat 118, 141, 165
İlkay (Alptekin) Demir 133, 173, 303, 332, 333, 336, 339, 340, 346, 356, 359, 365, 367, 397, 411
İlker Ağca 159
İlkin Öner 292
İlyas Aydın 322, 323, 329, 336, 347, 358, 359, 366, 367, 368
İmran Öktem 153, 154, 155, 156, 158, 160, 161, 174
İnci Özgüden 70
İpek Cevahir 168
İshak Yürekliler 337
İsmail Coşar 174
İsmail İpek 195
İsmail Kahraman 95, 134
İsmail Metin Ayçiçek 88, 483
İsmail Topkar 67
İsmail Yeşilyurt 228
İsmet Geliş 295, 297
İsmet İnönü 155, 160
İsmet Özel 170
İsmet Öztürk 223, 227, 228, 286, 341, 483
İzettin İyiel 306
İrfan Uçar 176, 185, 213, 215, 234, 244, 245, 247, 255, 256, 257, 260, 265, 276, 330, 358, 367, 484
İzzet Gözübüyük 155
İzzet Günay 128
İzzet Köylüoğlu 483

J
Jak Eskenazi 337
Josef Bişar 44
J.P. Sartre 54
Jülide Zaim 344, 345, 364, 365

K
Kadir Çetinkol 107, 143
Kadir Has 317, 318, 319, 321, 322, 483
Kadir Manga 200, 201, 386, 392
Kadri Kaplan 106, 108, 110, 153
Kadriye Deniz Özen 333, 342, 344, 345, 346, 365
Kamil Balıkçı 374
Kamil Dede 170, 179, 204, 213, 215, 216, 222, 233, 234, 277, 301, 313, 314, 316, 318, 319, 321, 333, 335, 349, 354, 360, 364, 372
Kamil Turan 132
Kâzım Gülmez 173
Kâzım Kolcuoğlu 205
Kemal Berişler 288
Kemal Burkay 81, 195, 196
Kemal Demirel 66
Kemal Kurdaş 124, 142, 158, 305
Kemal Özdik 174
Kemal Sülker 70
Kemal Türkler 82
Kemal Ulus 67
Kenan Alyörük 219
Kenan Yücel 17, 283, 482
Keştunlu Bapir 26
Koray Düzgören 259, 483
Kor Koçalak 290
K. Seyhanlı 271, 275, 287, 482

L
Levent Eren 248
Lev Konstantinoviç Knipper 15

M
Madimandika Rasim 279
Mahir Çayan 11, 13, 15, 88, 111, 117, 125, 128, 137, 140, 148, 149, 157, 159, 161, 175, 178, 180, 185,

186, 189, 199, 202, 203, 213, 219, 222, 223, 234, 236, 239, 250, 253, 254, 255, 256, 257, 260, 262, 263, 269, 270, 271, 272, 277, 286, 287, 292, 293, 294, 295, 301, 302, 304, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 320, 321, 323, 324, 325, 326, 332, 333, 336, 337, 338, 343, 345, 347, 349, 350, 351, 353, 354, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 364, 365, 366, 367, 368, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 394, 395, 396, 397, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 409, 412, 413, 414, 417, 419, 483
Mahir Sayın 270, 276, 280, 412, 483
Mahmut Hayrani 25
Mahmut Kılıç 26
Mahmut Makal 70
Mahmut Özdaş 312
Mahzuni 167
Malraux 151
Masis Kürkçügil 332
Mazhar Ataç 287, 288, 289
Mehmed Kemal 70
Mehmet Akbaş 107
Mehmet Ali Aybar 39, 40, 57, 94, 234
Mehmet Alkaya 287, 288, 295
Mehmet Balaban 322, 323, 353, 354
Mehmet Bayrak 394, 395, 396
Mehmet Beşlioğlu 137, 223, 224
Mehmet Büyüksevinç 177, 312
Mehmet Cantekin 173, 312
Mehmet Çavdar 312
Mehmet Demir 81, 126, 248
Mehmet Doğan Kılan 173, 196, 312
Mehmet Emin Bozarslan 191
Mehmet Fıstıkçı 132
Mehmet Gıdık 312
Mehmet İncili 303
Mehmet Kaya 195
Mehmet Kemal 129
Mehmet Latif Güvercin 158
Mehmet Mehdi Başpınar 133
Mehmet Ötre 337
Mehmet Özgüneş 153
Mehmet Sefa Sınmaz 288
Mehmet (Sönmez) 248
Mehmet Üner 205
Mehmet Zeren 158
Mekselina Alkılıç 107, 108
Memduh Tağmaç 160, 266, 304, 307
Memet Fuat 70
Mesut Erdinç 295, 296, 297, 298, 302
Mete Değmekılıç 143
Mete Has 316, 317, 318, 319, 320, 321, 324, 339, 369, 370, 414
Metin Eloğlu 10, 55, 74
Metin Güven 98
Metin Sürel 365
Metin Tekin 195
Mevlüt Doğan 107
Meyda Ersen 338
Mihri Belli 69, 96, 161, 166, 185, 199, 219, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 257, 260, 269, 270, 277, 370
Mithat Perin 405
Muammer Aksoy 119, 141, 205, 305
Muhammed Bakır 24
Muharrem Kılıç 114, 115
Muhsin Batur 307
Mümin Doğru 228
Mümtaz Kotan 236
Mümtaz Soysal 305
Münir Ramazan Aktolga 131, 185, 215, 249, 255, 256, 257, 259, 260, 265, 272, 287, 292, 294, 295, 301, 302, 324, 325, 326, 330, 333, 343, 351, 352, 483
Murat Bjeduğ 9, 13, 65, 73, 74, 87, 130, 167, 189, 208, 210, 391, 483, 484
Murat Koğacıoğlu 113, 114, 115, 119, 140
Murtaza Bor 159
Musa Anter 246, 247, 483
Musa Kaplan 15, 23, 27, 28, 30, 37, 46, 47, 63, 64, 98, 272, 276, 278, 286, 293, 389, 410, 419, 420, 483

Mustafa Alabora 252, 361
Mustafa Asım Gündüz 338
Mustafa Barzani 193, 194
Mustafa Baykara 214, 484
Mustafa Baylan 312
Mustafa Çiçekci 219
Mustafa Ekmekçi 35
Mustafa Erdoğan 289
Mustafa Gürkan 58, 131, 133
Mustafa İlker Mansuroğlu 264, 265
Mustafa Kemal 12, 77, 106, 110, 115, 116, 121, 126, 148, 157, 161, 166, 177, 188, 203, 213, 214, 215, 217, 222, 227, 228, 233, 234, 255, 270, 280, 285, 286, 337, 387, 412, 483
Mustafa Kemal Kaçaroğlu 116, 148, 157, 203, 213, 214, 217, 222, 227, 228, 233, 234, 255, 270, 280, 285, 286, 412, 483
Mustafa Kuseyri 174, 214, 312
Mustafa Lütfü Kıyıcı 161, 323
Mustafa Öztürk 483
Mustafa Paşa 26
Mustafa Şahin 287, 288
Mustafa Tok 172
Mustafa Ulusoy 126
Mustafa Yalçıner 386, 392
Mustafa Yavuz 195
Mustafa Zülkadiroğlu 109
Müyesser Sarıusta 316, 317, 318
Muzaffer Çağlar 344, 378
Muzaffer Erdost 349
Muzaffer Özdağ 132

N
Nabi Albartun 155
Naci Gür 299, 377, 484
Nadir Nadi 70
Nahit Tören 365, 377
Nail Gürman 153
Nail Karaçam 167, 248, 264, 265, 312
Naim Aydoğan 188
Nasuh Mitap 208, 214
Natoli Sarot 151
Nazan Alp 322, 347, 353, 354, 364, 366, 368, 372
Nâzım Kâzım Pazarbaşı 303
Nazmi Erten 261
Nazmi İyibil 161
Necati Akder 305
Necati İşcen 133
Necati Sağıroğlu (Sağır) 367, 369
Necati Sarıhan 410
Necdet Asker 394
Necdet Güçlü 190, 312
Necdet Zincirkıran 289, 290, 291, 293
Necla Kocamanoğlu 315
Necmettin Giritlioğlu 178, 232, 262, 263, 275, 298, 312
Necmi Demir 132, 173, 301, 303, 313, 326, 327, 333, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 344, 345, 356, 359, 360, 365, 366, 367, 368, 369
Necmi Köse 143
Nermin Abadan 147
Neruda 151
Neşe Karaböcek 221
Nesimi Çimen 196
Nevzat Işık (Hüseyin Cevahir'in takma adı) 93, 277, 278, 322, 323, 353, 360
Nevzat Şenol 195
Nevzat Yüce 288
Nihat Erim 307, 331
Nihat Sargın 332
Nihat Ünsal 321
Niyazi Tekin 312
Norman Newell 52
Nural Madencioğlu 143
Nuran Alptekin Kepenek 399, 483
Nurettin Öztürk 185, 213, 215
Nurettin Sözen 71
Nurettin Yakar 303
Nuri Aydın 341
Nuri Has 318

O-Ö
Oğuz Etçi 88, 148, 157, 158, 216, 255, 295
Oğuzhan Müftüoğlu 93, 102, 169, 215, 220, 248, 250, 265, 276, 286, 308, 327, 328, 483
Oğuz Öder 303, 351, 352
Okan Alpar 143
Okay Gönensin 128
Oktay Etiman 80, 88, 113, 114, 115, 148, 159, 185, 204, 212, 213, 215, 236, 255, 277, 278, 287, 292, 293, 301, 313, 314, 316, 318, 319, 333, 336, 337, 338, 339, 347, 354, 355, 359, 360, 361, 364, 368
Onat Kutlar 70
Oral Çalışlar 126, 143, 159, 161, 175, 185
Orhan Aldıkaçtı 173
Orhan Apaydın 39
Orhan Savaşçı 255, 256, 257, 260, 287, 288, 289, 293, 294, 298, 302, 328, 329, 351, 364, 483
Orhan Vural 225
Osman Bölükbaşı 40
Osman Kibar 177
Osman Kiper 143
Osman Kılıç 143
Osman Saffet Arolat 133, 137, 175
Osman Velioğlu 400, 483
Ömer Ayna 332, 336, 349
Ömer Can Beygo 174
Ömer Erim Süerkan 303, 344, 345, 346, 365, 366
Ömer Güven 332, 345, 365
Ömer Laçiner 366, 368, 372, 373, 484
Ömer Naci Bozkurt 211, 212, 213
Ömer Özerturgut 161, 175, 185
Özgün Nas 163
Özgür Cevahir
Özkan Mert 150, 152, 170

P
Perihan Bele 337, 338
Peyami Arıırk 113, 114, 115, 238, 484
Pir Sultan Abdal 56, 195, 418

R
Rafet Bele 337
Rahmi Saltuk 195
Ramazan Karakale 261
Ramazan Kozan 143
Ramiz Ongun 263
Rauf Mutluay 70
Rauf Nasuhoğlu 305
Refik Erduran 70
Reşat Bohaç 174
Reşat Özarda 153
Reşat Tavşancı 288
Riz Ortolani 52
Rıfat Baykal 116
Rıfat N. Bali 334, 336, 340, 346, 355, 360, 392, 483
Robert Komer 112, 124
Rüçhan Manas 295, 301, 302, 303, 304, 347, 360, 361, 364, 369, 370
Ruhan Önal 404
Ruhi Koç 126, 185, 311
Ruhi Su 146, 167

S-Ş
Sabahattin Kurt 85, 115, 130, 147, 157, 158, 188, 189, 201, 207, 208, 222, 223, 224, 227, 228, 255
Sabahattin Tekin 291
Şaban Erik 241
Şaban İba 190, 192, 218, 248, 273, 275, 279, 280, 332, 483, 484
Şaban Yıldız 236, 237, 241
Saddam Hüseyin El-Tıkrıti 194
Sadettin Bilgiç 135
Sadettin Canberk 378
Sadi Koçaş 342, 343, 344, 348
Şadi Samer 16, 75, 81, 84, 88, 105, 117, 126, 137, 148, 158, 178, 189, 206, 207, 208, 209, 216, 218, 219,

222, 251, 255, 276, 284, 388, 412, 485
Sadık Alkılıç 332
Sadun Aren 92, 159, 234, 237, 241
Saffet Alp 322, 323, 347, 353, 354, 360, 364, 366, 368, 372
Saffet Rüştü Tekin 115, 206, 207
Şahin Alpay 111, 184
Sait Beyhan Çıngı 107, 108, 109, 206, 207, 484
Sait Kızıltoprak (Dr. Şivan) 201
Sami Koç 483
Sarp Kuray 311
Satılmış Akman 338
Satılmış Tepe 312
Savaş Al 236, 237, 241
Savaş Dizdar 82, 85, 97, 112, 118, 129, 141, 142, 147, 183, 184, 483
Seçkin Çağan 102
Sedat Emekçi 102, 482
Selahattin Güleç 351
Selahattin Hilav 55, 56, 70, 74
Selahattin Okur 175
Selçuk Şahin Polat 277, 293, 294
Sema Ekin 195
Semra Ahmet 128, 214, 215
Şemsettin Evrensel 107
Şerafettin Atalay 312
Şerif Aygül 312
Şerif Tekben 22, 81
Şermin Erbağ 374
Şevket Caymaz 67
Şevket Süreyya Aydemir 30
Seyfi Akman 288
Seyfi Öngider 483
Seyhan Erdoğdu 111, 205, 234
Seyid Ali Abbas 26
Seyid Aşur 26
Seyid Cafer 26
Seyid İbrahim 26
Seyid Mahmut 26
Seyid Mehmet 26
Seyyit Rıza 335
Şiar Yalçın 332
Sibel Erkan 13, 374, 376, 377, 380, 381, 383, 385, 387, 389, 390, 392, 393, 395, 400, 404, 417, 418
Sina Çıladır 255, 256, 257, 259, 260, 272, 359, 364
Sinan Cemgil 165, 289, 386, 392
Sinan Doğan 259, 301, 327, 333, 340, 356, 359, 364, 370, 377, 379, 380, 393, 394, 395, 483
Sinan Kâzım Özüdoğru 204, 213, 214, 216, 217, 222, 248, 301, 302, 343, 482
Sinan Taylan 324
Siranuş Ersen 338
Sırrı Öztürk 219, 242, 243, 252, 253, 256, 257, 258, 260, 272, 483
Sıtkı Eser 67
Suat Ataözmen 143
Sudi Karaimamoğlu 228
Şükrü Coşkun 262
Şükrü Üstün 195
Süleyman Balkan 332
Süleyman Boztaş 126
Süleyman Cevahir 26, 168, 200, 262
Süleyman Demirel 39, 92, 106, 307, 318
Suphi Karaman 153, 205
Sürhay Tunçman 288

T

Tahsin Baytan 382
Talat Aydemir 38, 39, 71, 244
Talip Aksoy 318, 319, 321, 324, 339, 369, 370
Tamer Baygün 290, 291
Tangör Çakıroğlu 234, 239
Tanıl Bora 12, 483
Tarık Almaç 161
Tarık Ziya Ekinci 191
Tayfur Cinemre 398
Taylan Özgür 173, 174, 312, 386
Temel Ünsal 361
Teoman Gürsoytrak 297
Tevfik Işık Çeviker 287
Timur Erkman 143, 413

Tito 60
Tolstoy 29
Tuğrul Eryılmaz 15, 57, 79, 80, 128, 129, 131, 147, 169, 215, 221, 413, 483, 485
Tuğrul Paşaoğlu 87, 89, 208, 216, 485
Tülay Tat (Erdumlu) 298, 303, 370, 371, 372, 373, 374
Tunay Özboz 173
Tuncay Çelen 176, 219
Tunççetin Özkarar 126
Tuncel Kurtiz 195
Tuncer Necmioğlu 195, 196
Turabi Saltık 25, 483
Turan Çağlar 321
Turan Emeksiz 60, 77, 100, 203, 206
Turawi 25
Turgut Uyar 415, 416, 417
Turhan Feyizoğlu 23, 31, 137, 159, 162, 169, 189, 201, 215, 224, 228, 233, 261, 271, 272, 273, 278, 360, 371, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 393, 395, 404, 484
Türkan Sabuncu 219
Türkan Şoray 128

U-Ü
Uçman Sungur 105, 346, 485
Ufuk Şehri 69
Uğur Mumcu 39
Ulaş Bardakçı 13, 15, 145, 215, 216, 255, 256, 257, 260, 277, 287, 292, 293, 295, 301, 302, 303, 304, 313, 314, 316, 319, 320, 323, 333, 336, 337, 338, 339, 347, 354, 358, 359, 360, 361, 362, 364, 366, 369, 397
Üçler Özgenç 297
Ülkü Ahmet 128
Ülkü Tamer 98, 414, 415, 484
Uluç Gürkan 83, 91, 117
Ulvi Yanardağ 407, 409
Ümit Çavdar 312

V
Vahap Erdoğdu 111, 197, 254
Vasıf Öngören 252
Vedat Demircioğlu 15, 103, 104, 124, 131, 132, 133, 312
Vedat Gevrek 336
Vehbi Ersan 39, 124, 484
Veli Kasımoğlu 253
Veysel Öngören 151, 152
Veysi Kemal Sarısözen 175
Victor Hugo 131
V. İ. Lenin 402, 484

Y
Yahya Kemal 207
Yaşar Kaya 200
Yaşar Kemal 70
Yaşar Oğuz 108
Yaşar Pütün 362
Yaşar Serpin 143, 206, 312
Yaşar Seyman 130
Yaşar Yıldırım 312
Yavuz Çizmeci 313
Yavuz Sabuncu 80
Yavuz Tarakçıoğlu 111
Yazgül Uğraş 376
Yıldız Saygan 318
Yılmaz Güney 360, 361, 362, 363, 365, 482
Yılmaz Salih Veyisoğlu 287, 288
Yorgo Seferis 55
Yücel Sayman 261
Yüksek Topçugürler 195
Yüksel Elvan 189
Yunus Koçak 92, 94
Yusuf Aslan 203, 210, 212, 213, 215, 244, 289, 290, 322, 331
Yusuf Gömleksiz 132
Yusuf Köksal 225
Yusuf Küpeli 79, 88, 117, 118, 119, 125, 126, 146, 147, 148, 151, 153, 159, 161, 164, 165, 188, 236, 244, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 262, 263, 269, 272, 273, 287, 294, 296,

298, 301, 302, 324, 325, 330, 332, 343, 351, 352, 361, 365
Yusuf Uzun 107

Z
Zafer Kutlu 88, 143, 148, 174, 236, 248, 255, 295, 324, 325
Zakir Koçak 234
Zehra Cevahir 64
Zekai Bakar 107
Zekai Turan 291
Zeki Baştımar 332
Zeki Dinçay 195
Zeki Erdoğan 312
Zeki Müren 316
Zeki Şahin 195
Zeki Sarıhan 143
Zerruh Vakıfahmetoğlu 349
Zihni Çetiner 106, 110, 237, 484
Ziya Gürel 174
Ziya Öztan 16, 72, 82, 87, 88, 97, 113, 114, 115, 118, 129, 147, 150, 151, 168, 169, 171, 284, 415, 485
Ziya Yılmaz 13, 222, 223, 224, 225, 227, 228, 253, 255, 256, 257, 259, 260, 276, 277, 278, 285, 286, 287, 293, 294, 295, 296, 297, 301, 302, 303, 304, 313, 314, 316, 319, 321, 327, 329, 333, 335, 337, 339, 347, 352, 353, 355, 357, 359, 361, 364, 365, 366, 368, 369, 370, 371, 397, 410, 411, 482
Zülfikar Dicleli 313
Zülfü Livaneli 89
Zülküf Şahin 119, 236

Benim insan eli değmemiş bir kaya olma özlemim, tutkum bundan. Şimdi istesem de bizim köyden herhangi biri olamam.

(Hüseyin Cevahir)

***

Bir insanı "unutulmaz" yapan en önemli şey, zamanının dışına taşabilmesi, kendi zamanının dışında da yaşayabilmesidir. Bu da ancak, ondan güç ve moral alınabilmesiyle mümkün olabilir. Hüseyin Cevahir, maratonu bırakmamış; ölümüyle, kendi sonrasına da güç ve moral vermiştir. Nasıl ki bir şair, ancak geleceğe taşan şiirleriyle ölümsüz olabiliyorsa Hüseyin Cevahir'i de "unutulmaz" yapan mücadelesi, edebiyatı ve sonuna kadar gidebilme karakterine sahip olabilmesidir. "Unutulmaz" olmak; güç alabilmek için geçmişten bir imge arandığında akla gelebilmektir. Hüseyin Cevahir (ve elbette Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Deniz Gezmiş ve diğer arkadaşları ile birlikte) dayandığı ve güç aldığı geçmişin yerine gelecek kuşaklar için yeni bir "geçmiş" olabilmeyi başarabilmiştir...

***

Bu kapsamlı kitapta kısa süren hayatına çağının özlem ve acılarını sığdıran, yeni ve başka bir dünya tahayyülünü kuşanmış cüretkâr bir devrimcinin, Hüseyin Cevahir'in hayatına dönemin toplumsal, siyasal ve kültürel ikliminden hareketle ışık düşürülmekte...

AYRINTI • YAKIN TARİH
ISBN: 978-605-314-478-6
9 786053 144786

KDV'den muaftır. 48